

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุดตินิกาย สัตตก อัญญา นวกนิบาต

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตินิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๑.ปฐมปิยสูตร

พระสุตตันตปิฎก

อังคุดตินิกาย สัตตกนิบาต

ขออนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ปกรณ์าสก

๑. ธนวรรค

หมวดว่าด้วยอริยทรัพย์

๑. ปฐมปิยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รัก สูตรที่ ๑

[๑] ข้าพเจ้า^๑ ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึง
ได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ข้าพเจ้า ในตอนเริ่มต้นของพระสูตรนี้ และพระสูตรอื่น ๆ ในเล่มนี้หมายถึง พระอานนท์

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า : ๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๑.ปฐมปิยสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่
พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มุงลาภ	๒. เป็นผู้มุงสักการะ
๓. เป็นผู้มุงชื่อเสียง	๔. เป็นผู้ไม่มีหิริ (ความอายบาป)
๕. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ (ความกลัวบาป)	
๖. เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว	๗. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่
พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ
เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มุงลาภ	๒. เป็นผู้ไม่มุงสักการะ
๓. เป็นผู้ไม่มุงชื่อเสียง	๔. เป็นผู้มีหิริ
๕. เป็นผู้มีโอตตปปะ	๖. เป็นผู้มักน้อย
๗. เป็นสัมมาทิฎฐิ	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่
พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ปฐมปิยสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๒.ทุดิยปิยสูตร

๒. ทุดิยปิยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รัก สูตรที่ ๒

[๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มุ่งลาภ	๒. เป็นผู้มุ่งสักการะ
๓. เป็นผู้มุ่งชื่อเสียง	๔. เป็นผู้ไม่มีหิริ
๕. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ	๖. เป็นผู้มีความริษยา
๗. เป็นผู้มีความตระหนี่	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ไม่มุ่งลาภ	๒. เป็นผู้ไม่มุ่งสักการะ
๓. เป็นผู้ไม่มุ่งชื่อเสียง	๔. เป็นผู้มีหิริ
๕. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ	๖. เป็นผู้ไม่มีความริษยา
๗. เป็นผู้ไม่มีความตระหนี่	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ทุดิยปิยสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๓.สังขิตตผลสูตร

๓. สังขิตตผลสูตร

ว่าด้วยผละโดยย่อ

[๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี ฯลฯ^๑

ภิกษุทั้งหลาย พละ (กำลัง) ๗ ประการนี้

พละ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพละ (กำลังคือศรัทธา)
๒. วิริยพละ (กำลังคือวิริยะ)
๓. หิริพละ (กำลังคือหิริ)
๔. โอตตปปพละ (กำลังคือโอตตปปะ)
๕. สติพละ (กำลังคือสติ)
๖. สมာธิพละ (กำลังคือสมาธิ)
๗. ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๗ ประการนี้แล

ภิกษุผู้เป็นบัณฑิตมีพละ ๗ ประการนี้ คือ

สัทธาพละ วิริยพละ หิริพละ โอตตปปพละ

สติพละ สมာธิพละ และปัญญาพละ

ย่อมอยู่อย่างมีความสุข

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๑ (ปฐมปิยสูตร) หน้า ๑ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า : ๔ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๔.วิตถตพลสูตร

เลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคาย
เห็นแจ้งอรรถด้วยปัญญา^๑
ความหลุดพ้นแห่งใจย่อมมีได้
เหมือนความดับไปแห่งประทีป ฉะนั้น

สังฆิตตพลสูตรที่ ๓ จบ

๔. วิตถตพลสูตร^๒

ว่าด้วยพระผลโดยพิสดาร

[๔] ภิกษุทั้งหลาย พระ ๗ ประการนี้

พระ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาพระ	๒. วิริยพระ
๓. ทิริพระ	๔. โอตตปพระ
๕. สติพระ	๖. สมานิพระ
๗. ปัญญาพระ	

สัทธาพระ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า
'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง

เชิงอรรถ :

^๑ เลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคาย หมายถึงพิจารณาเห็นธรรมคืออริยสัจ ๔

เห็นแจ้งอรรถด้วยปัญญา หมายถึงเห็นแจ้งสังขธรรมด้วยปัญญาในอริยมรรค (ฉ.สตตก.อ.๓/๑-๕/๑๕๙)

^๒ ดูเทียบ ที.ปา. ๑๑/๓๓๑/๒๒๒, ข.ม. (แปล) ๒๙/๕/๑๖, ฉ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๒/๒-๕, ๑๔/๑๗

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๔.วิตถิตพลสูตร

โดยชอบ ฯลฯ^๑ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า^๒ เป็นพระผู้มีพระภาค^๓ นี้เรียกว่า สัทธาพละ

วิริยพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียร^๔ เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง^๕ มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ นี้เรียกว่า วิริยพละ

หิริพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีหิริ คือ ละอายต่อกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ละอายต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า หิริพละ

โอดตปฺปพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีโอดตปฺปะ คือ สะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต สะดุ้งกลัวต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า โอดตปฺปพละ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอรรถฎกนิบาต ข้อ ๒๙ (อักษณสูตร) หน้า ๒๗๖ ในเล่มนี้

^๒ ชื่อว่า **พระพุทธเจ้า** เพราะทรงรู้อะไรที่ควรรู้อะไรทั้งหมดด้วยพระองค์เอง และทรงสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

^๓ ชื่อว่า **พระผู้มีพระภาค** เพราะ (๑) ทรงมีโชค (๒) ทรงทำลายข้าศึกคือกิเลส (๓) ทรงประกอบด้วยภคธรรม ๖ ประการ (คือ ความเป็นใหญ่เหนือจิตของตน โลกุตตรธรรม ยศ สิริ ความสำเร็จประโยชน์ตามต้องการ และความเพียร) (๔) ทรงจำแนกแจกแจงธรรม (๕) ทรงเสพอริยธรรม (๖) ทรงคายตัณหาในภพทั้งสาม (๗) ทรงเป็นที่เคารพของชาวโลก (๘) ทรงอบรมพระองค์ดีแล้ว (๙) ทรงมีส่วนแห่งปัจฉัย ๔ เป็นต้น (ตามนัย วิ.อ.๑/๑/๑๐๓-๑๑๘, สารตถ.ฎีกา ๑/๒๗๐, วิสุทธิ. ๑/๑๒๔-๑๔๕/๒๑๕-๒๓๒)

^๔ **ปรารถนาความเพียร** ในที่นี้หมายถึงทำความเพียรทางกายและทางใจไม่ย่อหย่อน (อง.เอกก.อ. ๑/๓๙๔/๔๔๐, อง.ปญจก.อ. ๓/๒/๑)

^๕ **มีความเข้มแข็ง** ในที่นี้หมายถึงมีกำลังความเพียร (อง.ปญจก.อ. ๓/๒/๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๔.วิตถตพลสูตร

สติพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน^๑อย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำและคำที่พูดแม่นยำได้ นี้เรียกว่า สติพละ

สมาธิพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม ฯลฯ^๒ บรรลุดตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ นี้เรียกว่า สมาธิพละ

ปัญญาพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ^๓ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาพละ

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๗ ประการนี้แล

ภิกษุผู้เป็นบัณฑิตมีพละ ๗ ประการนี้ คือ

สัทธาพละ วิริยพละ หิริพละ โอตตปปพละ

สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ

ย่อมอยู่อย่างมีความสุข

เชิงอรรถ :

^๑ สติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน (เนปกุณ) เป็นชื่อของปัญญาที่เป็นอุปการะแก่สติ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๔/๔)

^๒ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๕๓ (นันทมาตาสสูตร) หน้า ๙๕ ในเล่มนี้

^๓ ปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ แยกอธิบายดังนี้ คือ

ปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็น ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนาปัญญา และมคคปัญญา

ความเกิดและความดับ ในที่นี้หมายถึงความเกิดและความดับแห่งเบญจขันธ์ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

อันเป็นอริยะ ในที่นี้หมายถึงบริสุทธิ์อยู่ห่างไกลจากกิเลสทั้งหลายด้วยวิภังขณปหานะ (การละด้วยการข่มไว้) และด้วยสมุจเฉทปหานะ (การละด้วยการตัดขาด) (อง.ปญจก.อ.๓/๒/๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๕.สังขิตตธนสูตร

เลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคาย
เห็นแจ้งอรรถด้วยปัญญา
ความหลุดพ้นแห่งใจย่อมมีได้
เหมือนความดับไปแห่งประทีป ฉะนั้น

วิตถตพลสูตรที่ ๔ จบ

๕. สังขิตตธนสูตร

ว่าด้วยอริยทรัพย์โดยย่อ

[๕] ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ ๗ ประการนี้

ทรัพย์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธานะ(ทรัพย์คือศรัทธา)	๒. สीलธนะ (ทรัพย์คือศีล)
๓. หิริธนะ (ทรัพย์คือหิริ)	๔. โอตตปปธนะ (ทรัพย์คือโอดตปปะ)
๕. สุตธนะ (ทรัพย์คือสุตะ)	๖. จาคธนะ (ทรัพย์คือจาคะ)
๗. ปัญญาธนะ (ทรัพย์คือปัญญา)	

ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ ๗ ประการนี้แล

ผู้ใดจะเป็นสตรี หรือนุรุษก็ตาม

มีทรัพย์ ๗ ประการนี้ คือ สัทธานะ

สีลธนะ หิริธนะ โอตตปปธนะ

สุตธนะ จาคธนะ และปัญญาธนะ

บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า ‘เป็นคนไม่ขัดสน’

ชีวิตของเขาก็ไม่สูญเปล่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ฉนวรรค ๖.วิตถตธนสูตร

เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญา
เมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ควรหมั่นประกอบศรัทธา คือ
ความเลื่อมใสและการเห็นธรรม^๑

สังฆิตถธนสูตรที่ ๕ จบ

๖. วิตถตธนสูตร^๒

ว่าด้วยอริยทรัพย์โดยพิสดาร

[๖] ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ ๗ ประการนี้

ทรัพย์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธานะ	๒. สीलณะ
๓. หิริณะ	๔. โอตตปปณะ
๕. สุตณะ	๖. จาคณะ
๗. ปัญญาณะ	

สัทธานะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา คือ เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของ
ตถาคตว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้
ด้วยพระองค์เองโดยชอบ ฯลฯ^๓ เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’ นี้เรียกว่า
สัทธานะ

เชิงอรรถ :

^๑ การเห็นธรรม ในที่นี้หมายถึงเห็นอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (อง.จตุกก.อ. ๒/๕๒/๓๔๙)

และ ดู อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๕๒/๘๗

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๑, อง.ปญจก. (แปล) ๒๒/๔๗/๗๖

^๓ ดูความเต็มในอรรถกถานิบาต ข้อ ๒๙ (อักษณสูตร) หน้า ๒๗๖ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ฉนวรรค ๖.วิตถตชนสูตร

สีลธนะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๑ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย^๒ อันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า สีลธนะ

hiriธนะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีหิริ คือ ละอายต่อกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ละอายต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า hiriธนะ

โธตตปฺปธนะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีโธตตปฺปะ คือ สะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต สะดุ้งกลัวต่อการประกอบบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า โธตตปฺปะธนะ

สุตธนะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ^๓ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมาก ซึ่งธรรมทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงาม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มและความพิสดารในอัฐกนิบาต ข้อ ๔๑ (สังขัตตโปสสุตฺต) หน้า ๓๐๓-๓๐๔ ในเล่มนี้

^๒ สุราและเมรัย หมายถึงสุรา ๕ อย่าง คือ (๑) สุราแบ่ง (๒) สุราขมนม (๓) สุราข้าวสุก (๔) สุราใส่เชื้อ (๕) สุราผสมเครื่องปรุง และเมรัย ๕ อย่าง คือ (๑) เครื่องดองดอกไม้ (๒) เครื่องดองผลไม้ (๓) เครื่องดองน้ำอ้อย (๔) เครื่องดองผสมเครื่องปรุง (๕) เครื่องดองน้ำผึ้ง (ข.ข.อ. ๒/๑๗-๑๘)

ส่วนใน อภ.ปญจก.อ. ๓/๑๗๙/๖๙, อภ.ปญจก.ฎีกา ๓/๑๗๙/๖๖ อธิบายว่า เมรัยมี ๔ อย่าง กล่าวคือ ไม่มีเครื่องดองผสมเครื่องปรุง

คำว่า 'เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย' อาจแปลได้อีกว่า 'เว้นขาดจากการเสพสุรา เมรัยและของมีนเมา' ตามนัยนี้คือ 'ตทุกยเมว (สุราเมรัย) มทนียญฺเฐน มชฺช, ย วา ปนมนปี กิจิ มทนีย' แปลว่า สุราและเมรัยทั้งสองนั้นแหละ เป็นของมีนเมา เพราะเป็นเหตุให้เมา และยังมีส่วนอื่นอีกที่เป็นของมีนเมา (ข.ข.อ. ๒/๑๘)

^๓ สุตะ ในที่นี้หมายถึงวงศัตถศาสตร์ คำสอนของพระศาสดามิ่ง ๙ คือ (๑) สุตตะ ได้แก่ อุภโตวิภังค์ นิทเทส ชันธกะ ปริวาร พระสูตรในสุตตันนิบาต และพุทธวจนะอื่น ๆ ที่มีชื่อว่าสุตตะ หรือสุตตันตะ (๒) เคยยะ ได้แก่ ความที่มีรอยแก้ว และรอยกรองผสมกัน หมายถึงพระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด โดยเฉพาะสคาถาวรรค ในสังยุตตนิกาย (๓) เวยยาकरणะ ได้แก่ ความร้อยแก้วล้วน หมายถึงเอาอภิธรรมปิฎกทั้งหมด พระสูตรที่ไม่มีคาถา และพระพุทธพจน์อื่นใดที่ไม่จัดเข้าในองค์ ๘ ข้อที่เหลือ (๔) คาถา ได้แก่ ความร้อยกรองล้วน หมายถึงเอาธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา และคาถาล้วนในสุตตันนิบาตที่ไม่มีชื่อว่าเป็นสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ฉนวนวรรค ๖.วิตถตชนสูตร

ในที่สุด^๑ ประกาศพรหมจรรย์^๒ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์^๓ ครบถ้วน
ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ขึ้นใจ แหงตลอดดีด้วยทิวฐิ^๔ นี้เรียกว่า สุตชนะ

จาคณะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน
มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม^๕ ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทาน
อยู่ครองเรือน นี้เรียกว่า จาคณะ

เชิงอรรถ :

(๕) **อุทาน** ได้แก่ พระคาถาที่ทรงเปล่งด้วยพระหทัยอันสพรคด้วยโสมนัส สัมปยุตด้วยญาณพร้อมทั้ง
ข้อความอันประกอบอยู่ด้วย รวมเป็นพระสูตร ๘๒ สูตร (๖) **อิติวุตตะ** ได้แก่ พระสูตร ๑๑๐ สูตรที่
ตรัสโดยนัยว่า “วุตต์ เหตุ ภควตา” (๗) **ชาตตะ** ได้แก่ ชาตก ๕๕๐ เรื่อง มีอภินเนกชาตก เป็นต้น
(๘) **อัพภูตธรรม** ได้แก่ พระสูตรที่ว่าด้วยเหตุอัศจรรย์ทุกสูตร เช่นที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ความเป็น
อัจฉริยะไม่เคยปรากฏ ๔ ประการนี้ มีอยู่ในอานนท” ดังนี้ เป็นต้น (๙) **เวทัลละ** ได้แก่ พระสูตรแบบถาม
ตอบซึ่งผู้ถามได้ทั้งความรู้และความพอใจถามต่อๆ ไป เช่น จุฬเวทัลลสูตร มหาเวทัลลสูตร สัมมาทิวฐิสสูตร
สังกัปปัญญสูตร สังขารภาชนียสูตร และมหาปณณมสูตร (อง.จตฺก.อ.๒/๖/๒๘๒, วิ.อ.๑/๒๖) และดู
อง.จตฺก. (แปล) ๒๑/๖/๙-๑๑, อง.ปญจก. (แปล) ๒๒/๗๓/๑๒๓

^๑ **มีความงามในเบื้องต้น** หมายถึงศีล **มีความงามในท่ามกลาง** หมายถึงอริยมรรค และ **มีความงาม
ในที่สุด** หมายถึงพระนิพพาน (ที.สี.อ. ๑/๑๙๐/๑๕๙)

^๒ **พรหมจรรย์** หมายถึงความประพฤติประเสริฐ มีนัย ๑๐ ประการ คือ ทาน (การให้) เวชยาวัจจะ (การ
ชวนชวยช่วยเหลือ) ปัญจสีละ (ศีลห้า) อัปปมัญญา (การประพฤติพรหมวิหารอย่างไม่มีขอบเขต)
เมถุนวิริติ (การงดเว้นจากการเสพเมถุน) สทวารสันโดษ (ความยินดีเฉพาะศุครองของตน) วิริยะ (ความเพียร)
อุโปสถังคะ (องค์อุโบสถ) อริยมรรค (ทางอันประเสริฐ) และศาสนา (พระพุทธศาสนา) ในที่นี้หมายถึงศาสนา
(ที.สี.อ. ๑/๑๙๐/๑๖๐-๑๖๒)

^๓ **บริสุทธ์** หมายถึงไม่มีสิ่งเป็นโทษที่จะต้องนำออก **บริบูรณ์** หมายถึงเต็มที่แล้วโดยไม่ต้องนำไปเพิ่มอีก
(ตามนัย วิ.อ. ๑/๑/๑๒๑)

^๔ **แหงตลอดดีด้วยทิวฐิ** หมายถึงรู้แจ้งธรรมโดยผลและเหตุด้วยปัญญา (อง.จตฺก.อ. ๒/๒๒/๓๐๐)

^๕ **มีฝ่ามือชุ่ม** หมายถึงมีมือล้างสะอาดแล้วด้วยน้ำคือศรัทธา ถ้าคนไม่มีศรัทธาแม้จะล้างถึง ๗ ครั้งก็ชื่อว่า
มีมือยังไม่ได้อ่าง มีมือสกปรก แต่คนมีศรัทธา แม้มีมือสกปรกก็ชื่อว่ามือสะอาดแล้ว (อง.ติก.อ. ๒/๕๒/
๑๕๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ฉนวรรค ๖.วิตถตชนสูตร

ปัญญาชนะ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญา ฯลฯ^๑
ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาชนะ

ภิกษุทั้งหลาย ทรพย์ ๗ ประการนี้แล

ผู้ใดจะเป็นสตรี หรือนุรุษก็ตาม

มีทรพย์ ๗ ประการนี้ คือ สัทธานะ

ศีลชนะ หิริชนะ โอตตปฺปนนะ

สุตชนะ จาคชนะ และปัญญาชนะ

บัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า ‘เป็นคนไม่ขัดสน’

ชีวิตของเขาก็ไม่สูญเปล่า

เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญา

เมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ควรหมั่นประกอบศรัทธา ศีล

ความเลื่อมใสและการเห็นธรรม

วิตถตชนสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๔ (วิตถตพลสูตร) หน้า ๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๗.อุคคสูตร

๗. อุคคสูตร

ว่าด้วยมหาอำมาตย์ชื่ออุคคะ

[๗] ครั้งนั้น ราชมหาอำมาตย์ชื่ออุคคะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร^๑ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นาอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ที่มีคารเศรษฐีผู้เป็น หลานของโรหณเศรษฐีนี้เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคทรัพย์มากถึงเพียงนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อุคคะ มีคารเศรษฐีผู้เป็นหลานของโรหณเศรษฐี เป็นผู้มั่งคั่งเพียงไร มีทรัพย์มากเท่าไร มีโภคทรัพย์มากเท่าไร”

อุคคะมหาอำมาตย์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เขามีทองแสนหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงเงิน”^๒

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อุคคะ ทรัพย์นั้นมีอยู่จริง เรามิได้กล่าวว่า ทรัพย์นั้น ไม่มี แต่ทรัพย์นั้นแลเป็นของทั่วไปแก่ไฟ น้ำ พระราชา โจร และทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก

อุคคะ ทรัพย์ ๗ ประการนี้แล เป็นของไม่ทั่วไปแก่ไฟ น้ำ พระราชา โจร และ ทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก

ทรัพย์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธานะ	๒. สीलณะ
๓. หิริณะ	๔. โอตตปปถนะ
๕. สุตถนะ	๖. จาคถนะ
๗. ปัญญาถนะ	

อุคคะ ทรัพย์ ๗ ประการนี้แล เป็นของไม่ทั่วไปแก่ไฟ น้ำ พระราชา โจร และ ทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก

เชิงอรรถ :

^๑ **ที่สมควร** (เอกมนต์) ในที่นี้หมายถึงที่เหมาะสมเว้นโทษ ๖ ประการ คือ (๑) โกลเกินไป (๒) โกลเกินไป (๓) อยู่เหนือลม (๔) อยู่สูงเกินไป (๕) อยู่ตรงหน้าเกินไป (๖) อยู่ข้างหลังเกินไป (อภ.ทุก.อ. ๒/๑๖/๑๕)

^๒ **เงิน** ในที่นี้หมายถึงเครื่องเงิน เช่น ถ้วย โถ โอ ขาม ชันน้ำ และเครื่องปูลาด เป็นต้น (อภ.สตตก.อ. ๓/๗/๑๕๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ธนวรรค ๘.สัญญาชนสูตร

ผู้ใดจะเป็นสตรี หรือนรุษก็ตาม
มีทรัพย์ ๗ ประการนี้ คือ สัทธานะ
ศีลธนะ หิริธนะ โอตตปฺปนธนะ
สุตธนะ จาคธนะ และปัญญาธนะ
ผู้นั้นแลเป็นคนมีทรัพย์มาก
ใคร ๆ ไม่พึงชนะได้ทั้งในเทวโลกและมนุษย์โลก
เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญา
เมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ควรหมั่นประกอบศรัทธา คีล
ความเลื่อมใสและการเห็นธรรม

อุคคสูตรที่ ๗ จบ

๘. สัญญาชนสูตร

ว่าด้วยสังโยชน์^๑

[๘] ภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ (กิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ) ๗ ประการนี้
สังโยชน์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนุนยสังโยชน์^๒ (สังโยชน์คือความยินดี)
๒. ปฏิฆสังโยชน์ (สังโยชน์คือความยินร้าย)
๓. ทิฏฐิสังโยชน์ (สังโยชน์คือความเห็นผิด)
๔. วิจิกิจฉาสังโยชน์ (สังโยชน์คือความลังเลสงสัย)
๕. มานสังโยชน์ (สังโยชน์คือความถือตัว)
๖. ภวราคสังโยชน์ (สังโยชน์คือความติดใจในภพ)
๗. อวิชชาสังโยชน์ (สังโยชน์คือความไม่รู้แจ้ง)

ภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ ๗ ประการนี้แล

สัญญาชนสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ ที.ปา ๑๑/๓๓๒/๒๒๓, ส.ม. ๑๙/๑๘๐-๑๘๑/๕๖-๕๗, อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๓/๒๑, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๔๐/๕๙๒,๙๔๙/๖๐๖)

^๒ อนุนยสังโยชน์ หมายถึงกามราคสังโยชน์ (อภ.สตุตท.อ.๓/๘/๑๖๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.๕นวรรค ๙.ปหานสูตร

๙. ปหานสูตร

ว่าด้วยการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละสังโยชน์

[๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดสังโยชน์ ๗ ประการ

ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดสังโยชน์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุยสังโยชน์
๒. ... ปฎิขสังโยชน์
๓. ... ทิฏฐิสังโยชน์
๔. ... วิจิกิจฉาสังโยชน์
๕. ... มานสังโยชน์
๖. ... ภวราคสังโยชน์
๗. ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอวิชาสังโยชน์

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดสังโยชน์ ๗ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุละอนุยสังโยชน์ได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ละปฎิขสังโยชน์ได้เด็ดขาด ฯลฯ ทิฏฐิสังโยชน์ ฯลฯ วิจิกิจฉาสังโยชน์ ฯลฯ มานสังโยชน์ ฯลฯ ภวราคสังโยชน์ ฯลฯ ละอวิชาสังโยชน์ได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ เมื่อนั้น เราจึงเรียกภิกษุนี้ว่า ‘ตัดต้นหาได้แล้ว ถอนสังโยชน์ได้แล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้วเพราะละมานะได้โดยชอบ’^๑

ปหานสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงตัดต้นหาได้เด็ดขาดด้วยโลกุตตรมรรค ถอนสังโยชน์ ๑๐ ประการได้ ทำให้วิภวทุกขหฤตการ หมุนได้ และคำว่า “เพราะละมานะได้” แปลจากบาลีว่า “มานาภิสมยา” ตามนัย วิ.อ. ๑/๙๗ ใช้ในความหมายว่า ‘ละ’ ดังนั้น จึงมีความหมายว่า เพราะรู้ยิ่งคือเห็นและละมานะ ๙ ประการได้ (ม.ม.อ.๑/๒๗/๙๕, อภ.จตก.อ. ๒/๑๗๗/๓๙๘) และดู อภ.จตก. (แปล) ๒๑/๑๗๗/๒๔๙, ๒๕๗/๓๗๔, อภ.จก. (แปล) ๒๒/๑๐๕/๖๒๗

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑.ฉนวนวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. มัจฉริยสูตร

ว่าด้วยมัจฉริยะ

[๑๐] ภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ ๗ ประการนี้

สังโยชน์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนนยสังโยชน์	๒. ปฏิฆสังโยชน์
๓. ทิฏฐิสังโยชน์	๔. วิจิกิจฉาสังโยชน์
๕. มานสังโยชน์	๖. อีสสาสังโยชน์ (สังโยชน์คือความริษยา)
๗. มัจฉริยสังโยชน์ (สังโยชน์คือความตระหนี่)	

ภิกษุทั้งหลาย สังโยชน์ ๗ ประการนี้แล

มัจฉริยสูตรที่ ๑๐ จบ

ฉนวนวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมปิยสูตร	๒. ทุติยปิยสูตร
๓. สังฆิตตพลสูตร	๔. วิตถตตพลสูตร
๕. สังฆิตตธนสูตร	๖. วิตถตตธนสูตร
๗. ฤคคสูตร	๘. สัมมัญญชนสูตร
๙. ปหานสูตร	๑๐. มัจฉริยสูตร

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๑.ปฐมอนุสยสูตร

๒. อนุสยวรรค

หมวดว่าด้วยอนุสย

๑. ปฐมอนุสยสูตร

ว่าด้วยอนุสย สูตรที่ ๑

[๑๑] ภิกษุทั้งหลาย อนุสย^๑ (กิเลสที่นอนเนื่องในสันดาน) ๗ ประการนี้

อนุสย ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามราคานุสย (อนุสยคือความกำหนัดในกาม)
๒. ปฏิฆานุสย (อนุสยคือความยินร้าย)
๓. ทิฏฐานุสย (อนุสยคือความเห็นผิด)
๔. วิจิกิจฉานุสย (อนุสยคือความลังเลสงสัย)
๕. มานานุสย (อนุสยคือความถือตัว)
๖. ภวราคานุสย (อนุสยคือความติดใจในภพ)
๗. อวิชขานุสย (อนุสยคือความไม่รู้แจ้ง)

ภิกษุทั้งหลาย อนุสย ๗ ประการนี้แล

ปฐมอนุสยสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๒/๒๒๓, ส.ม. ๑๙/๑๗๖/๕๕, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๔๙/๖๐๕-๖๐๖

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๗ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๒.ทุดิยอนุสยสูตร

๒. ทุดิยอนุสยสูตร

ว่าด้วยอนุสย สูตรที่ ๒

[๑๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุสย

๗ ประการ

ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุสย ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดกามราคานุสย
๒. ... ปฏิกขานุสย
๓. ... ทิฏฐานุสย
๔. ... วิจิกิจฉานุสย
๕. ... มานานุสย
๖. ... ภวราคานุสย
๗. ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอวิชชานุสย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุสย ๗ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุละกามราคานุสยได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ละปฏิกขานุสยได้เด็ดขาด ฯลฯ ทิฏฐานุสย ฯลฯ วิจิกิจฉานุสย ฯลฯ มานานุสย ฯลฯ ภวราคานุสย ฯลฯ ละอวิชชานุสยได้เด็ดขาด ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ เมื่อนั้น ภิกษุนี้เราจึงเรียกว่า ‘ตัดต้นหาได้แล้ว ถอนสังโยชน์ได้แล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้ว เพราะละมานะได้โดยชอบ’

ทุดิยอนุสยสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๓.กุลสูตร

๓. กุลสูตร^๑

ว่าด้วยตระกูลที่ภิกษุไม่ควรเข้าไปหาและควรเข้าไปหา

[๑๓] ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ก็ไม่ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ก็ไม่ควรนั่งใกล้

องค์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ตระกูล

๑. ต้อนรับด้วยความไม่เต็มใจ
๒. ไหว้ด้วยความไม่เต็มใจ
๓. ให้อาสนะด้วยความไม่เต็มใจ
๔. ปกปิดของที่มีอยู่
๕. มีของมาก แต่ถวายน้อย
๖. มีของประณีต แต่ถวายของเศร้าหมอง
๗. ถวายโดยไม่เคารพ ไม่ถวายโดยเคารพ

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๗ ประการนี้แล ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ก็ไม่ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ก็ไม่ควรนั่งใกล้

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ควรนั่งใกล้

องค์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ตระกูล

๑. ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
๒. ไหว้ด้วยความเต็มใจ
๓. ให้อาสนะด้วยความเต็มใจ
๔. ไม่ปกปิดของที่มีอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ดูนวกนิบาต ข้อ ๑๗ (กุลสูตร) หน้า ๔๖๕-๔๖๖ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๔.บุคคลสูตร

๕. มีของมาก ก็ถวายมาก

๖. มีของประณีต ก็ถวายของประณีต

๗. ถวายโดยเคารพ ไม่ถวายโดยไม่เคารพ

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๗ ประการนี้แล ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ควรนั่งใกล้

กถาสุตที่ ๓ จบ

๔. บุคคลสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย

[๑๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้^๑ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ท่านผู้เป็นอุกโตภาควิมุต^๒

๒. ท่านผู้เป็นปัญญาวิมุต^๓

๓. ท่านผู้เป็นกายสักขี^๔

๔. ท่านผู้เป็นทัญญีปัตตะ^๕

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๑๕๐/๙๑, ๓๓๒/๒๒๓, ม.ม. ๑๓/๑๘๒/๑๕๕, อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๖/๒๙, อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๕/๑๔๘, ๒๐๘/๒๒๙-๒๓๑

^๒ ท่านผู้เป็นอุกโตภาควิมุต (ผู้หลุดพ้นทั้งสองส่วน) หมายถึงท่านผู้หลุดพ้นจากรูปกายด้วยอรุปรสมาบัติ และหลุดพ้นจากนามกายด้วยอริยมรรค ได้แก่ พระอรหันต์ผู้บำเพ็ญสมณกัมมัฏฐาน ได้สัมพัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกาย ได้เจโตวิมุตติขั้นอรุปรสมาบัติ และสิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญา เป็นพระอรหันต์ผู้ได้ปัญญาวิมุตติ (อง.สตตก.อ. ๓/๑๔/๑๖๐, อง.นวก.อ. ๓/๔๕/๓๑๖)

^๓ ท่านผู้เป็นปัญญาวิมุต (ผู้หลุดพ้นด้วยปัญญา) หมายถึงพระอรหันต์ผู้บำเพ็ญวิปัสสนาล้วนๆ มิได้สัมพัสวิโมกข์ ๘ แต่สิ้นอาสวะเพราะเห็นด้วยปัญญา (อง.สตตก.อ. ๓/๑๔/๑๖๑)

^๔ ท่านผู้เป็นกายสักขี (ผู้เป็นพยานในนามกาย) หมายถึงท่านที่ได้สัมพัสวิโมกข์ ๘ ด้วยนามกาย และอาสวะบางส่วนก็สิ้นไปเพราะเห็นด้วยปัญญา ได้แก่ พระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไป จนถึงท่านผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุพระอรหันต์ที่มีสมาธิในทริยแก่กล้าในการปฏิบัติ (อง.สตตก.อ. ๓/๑๔/๑๖๑)

^๕ ท่านผู้เป็นทัญญีปัตตะ (ผู้บรรลุสัมมาทัญญี) หมายถึงท่านผู้เข้าใจอริยสัจถูกต้องและอาสวะบางส่วนก็สิ้นไปเพราะเห็นด้วยปัญญา ได้แก่ พระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไปจนถึงผู้ปฏิบัติเพื่อพระอรหันต์ที่มีปัญญาในทริยแก่กล้าในการปฏิบัติ (อง.สตตก.อ. ๓/๑๔/๑๖๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๕.อุทกุปมาสูตร

๕. ท่านผู้เป็นสัทธาวิมุต^๑

๖. ท่านผู้เป็นธัมมานุสारी^๒

๗. ท่านผู้เป็นสัทธานุสारी^๓

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคลสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุทกุปมาสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เปรียบด้วยคนตกน้ำ^๔

[๑๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยคนตกน้ำ ๗ จำพวก มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ จมแล้วครั้งเดียว ก็ยังจมอยู่นั่นเอง
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ โพล่ขึ้นแล้วจมลงอีก
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ โพล่ขึ้นแล้วหยุดอยู่
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ โพล่ขึ้นแล้วเหลียวมองดู
๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ โพล่ขึ้นแล้วข้ามไป

เชิงอรรถ :

^๑ ท่านผู้เป็นสัทธาวิมุต (ผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธา) หมายถึงท่านผู้เข้าใจอริยสัจถูกต้อง ได้แก่ พระอริยบุคคลผู้บรรลุโสดาปัตติผลขึ้นไป จนถึงผู้ปฏิบัติเพื่อบรรลุพระอรหันต์ที่มีสัทธินทรีย์แก่กล้าในการปฏิบัติ (อง. สตตก.อ. ๓/๑๔/๑๖๒)

^๒ ท่านผู้เป็นธัมมานุสारी (ผู้แล่นไปตามธรรม) หมายถึงพระอริยบุคคลผู้บำเพ็ญอริยมรรค ดำรงอยู่ในโสดาปัตติมรรค กำลังปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดาปัตติผลมีปัญญาแก่กล้าเป็นต้น (อง. สตตก.อ. ๓/๑๔/๑๖๒)

^๓ ท่านผู้เป็นสัทธานุสारी (ผู้แล่นไปตามศรัทธา) หมายถึงท่านผู้ดำรงอยู่ในโสดาปัตติมรรค กำลังปฏิบัติเพื่อบรรลุโสดาปัตติผล มีศรัทธาแก่กล้าเป็นต้น (อง. สตตก.อ. ๓/๑๔/๑๖๒)

^๔ ดู อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๑๓/๑๔๗, ๒๐๓/๒๒๗-๒๒๘

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๕.อุทกุปมาสูตร

๖. บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นแล้วได้ที่พึง

๗. บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นแล้วข้ามไปถึงฝั่ง เป็นผู้ลอยบาปอยู่
บนบก

บุคคลผู้จมลงครั้งเดียว ก็ยังจมอยู่นั่นเอง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำโดยส่วนเดียว^๑
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้จมลงครั้งเดียว ก็ยังจมอยู่นั่นเอง เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้โผล่ขึ้นแล้วจมลงอีก เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โผล่ขึ้นมาแล้ว ได้แก่ มีศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย
มีหิริดี ... มีโอตตปปะดี ... มีวิริยะดี ... มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ศรัทธา
ของเขานั้นไม่คงอยู่กับที่ ไม่เจริญ เสื่อมไปฝ่ายเดียว หิริของเขานั้น ... โอตตปปะ
ของเขานั้น ... วิริยะของเขานั้น ... ปัญญาของเขานั้นไม่คงอยู่กับที่ ไม่เจริญ เสื่อมไป
ฝ่ายเดียว ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้โผล่ขึ้นแล้วจมลงอีก เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้โผล่ขึ้นแล้วหยุดอยู่ เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โผล่ขึ้นมาแล้ว ได้แก่ มีศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย
มีหิริดี ... มีโอตตปปะดี ... มีวิริยะดี ... มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย และศรัทธา
ของเขานั้นไม่เสื่อม ไม่เจริญ คงอยู่กับที่ หิริของเขานั้น ... โอตตปปะของเขานั้น ...
วิริยะของเขานั้น ... ปัญญาของเขานั้นไม่เสื่อม ไม่เจริญ คงอยู่กับที่ ภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้โผล่ขึ้นแล้วหยุดอยู่ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ **อกุศลธรรมฝ่ายดำโดยส่วนเดียว** ในที่นี้หมายถึงนียตมิจฉาทิฏฐิ ได้แก่ ลัทธินัดถิกวาทะ (ลัทธิตีถือว่า
ทานที่บุคคลให้แล้วไม่มีผล) อเหตุกวาทะ (ลัทธิตีถือว่าไม่มีเหตุปัจจัยเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย)
และอภริยวาทะ (ลัทธิตีถือว่ากระทำทุกอย่างไม่มีผล ทาดีก็ไม่ได้ดีทำชั่วก็ไม่ได้ชั่ว (เป็นความเห็นที่
ปฏิเสธกฎแห่งกรรม) (อง.สวดก.อ. ๓/๑๕/๑๖๒, อง.สวดก.ฎีกา ๓/๑๕/๑๘๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๕.อุทกุปมาสูตร

บุคคลผู้ไพล่ขึ้นแล้วเหลียวมองดู เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไพล่ขึ้นมาแล้ว ได้แก่มิศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริดี ... มีโอตตปปะดี ... มีวิริยะดี ... มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย และเพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ^๑ในวันข้างหน้า ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไพล่ขึ้นแล้วเหลียวมองดู เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ไพล่ขึ้นแล้วข้ามไป เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไพล่ขึ้นมาแล้ว ได้แก่มิศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริดี ... มีโอตตปปะดี ... มีวิริยะดี ... มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย และเพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป เพราะระคะ โทสะและโมหะเบาบาง เขาจึงเป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกเพียงครั้งเดียว ก็จะทำที่สุดแห่งทุกข^๒ได้ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไพล่ขึ้นแล้วข้ามไป เป็นอย่างนี้แล

บุคคลผู้ไพล่ขึ้นแล้วได้ที่พึง เป็นอย่างไร

คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ไพล่ขึ้นมาแล้ว ได้แก่มิศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริดี ... มีโอตตปปะดี ... มีวิริยะดี ... มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย และเพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นโอบปาติกะ^๒ ปรีนิพพานในภพชั้นสุทธาวาสนั้น ไม่กลับมาจากโลกนั้น ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไพล่ขึ้นแล้วได้ที่พึง เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ สัมโพธิ ในที่นี้หมายถึงมรรคเบื้องสูง ๓ ประการ (คือ สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค และอรหัตตมรรค)

(อง.ติก.อ. ๒/๘๗/๒๔๒, อง.ติก.ฎีกา ๒/๘๗/๒๓๕, สารตถ.ฎีกา ๑/๒๑/๕๕๙)

^๒ โอบปาติกะ คือสัตว์ที่เกิดและเติบโตเต็มทีทันที และเมื่อจติ (ตาย) ก็หายวับไปไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่น เทวดา และสัตว์นรก เป็นต้น (ที.สิ.อ. ๑/๑๗๑/๑๕๙) ในที่นี้หมายถึงโอบปาติกะที่ละสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการ ได้เป็นพระอริยบุคคลชั้นอนาคามีไปเกิดในสุทธาวาส ๕ ชั้น มีชั้นอริหาเป็นต้น แล้วดำรงภาวะอยู่ในชั้นนั้น ๆ ปรีนิพพานสิ้นกิเลสอยู่ในสุทธาวาสนั่นเอง ไม่กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๖/๓๘๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๖.อนิจจานุปัสสีสูตร

บุคคลผู้โผล่ขึ้นแล้วข้ามไปถึงฝั่ง เป็นผู้ลอยบาปอยู่บนบก เป็นอย่างไร
คือ บุคคลบางคนในโลกนี้โผล่ขึ้นมาแล้ว ได้แก่มิศรัทธาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย มีหิริดี... มีโอตตปปะดี... มีวิริยะดี... มีปัญญาดีในกุศลธรรมทั้งหลาย และเขาทำให้
แจ่มเจโตวิมุตติ^๑ ปัญญาวิมุตติ^๒ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอัน
ยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้โผล่ขึ้นแล้วข้ามไปถึงฝั่ง เป็นผู้
ลอยบาปอยู่บนบก เป็นอย่างนี้แล^๓

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้เปรียบด้วยคนตกน้ำ ๗ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

อุทกุปมาสูตรที่ ๕ จบ

๖. อนิจจานุปัสสีสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง

[๑๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม
ของโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่า
ไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวงอยู่ ตั้งใจมั่นเนื่องๆ
สม่ำเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เขาทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง

เชิงอรรถ :

^๑ เจโตวิมุตติ หมายถึงความหลุดพ้นจากกิเลสด้วยอำนาจการฝึกจิตซึ่งเป็นผลแห่งสมาธิ (อง.ทุก.อ. ๒/๘๘/
๖๒)

^๒ ปัญญาวิมุตติ หมายถึงความหลุดพ้นจากกิเลสด้วยการกำจัดอวิชชาได้ซึ่งเป็นผลแห่งปัญญา (อง.ทุก.อ.
๒/๘๘/๖๒)

^๓ คำว่า “โผล่ขึ้น” ในสูตรนี้ หมายถึงมิศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ และปัญญา บุคคลจำพวกที่ ๗ นี้
หมายถึงผู้ข้ามโอฆะคือกิเลสทั้งปวงได้ ดำรงตนอยู่บนบกคือนิพพาน (อง.สตตก.อ. ๓/๑๕/๑๖๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๖.อนิจจานุปัสสีสูตร

เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๑ ผู้ควร
แก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควร
แก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่า
ไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวงอยู่ ตั้งใจมั่นเนื่องๆ
สม่ำเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เขามีปัญญาหยั่งรู้ความสิ้น
อาสวะและความสิ้นชีวิต ไม่ก่อนไม่หลังกัน ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็น
บุคคลจำพวกที่ ๒ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ
ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่า
ไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวงอยู่ ตั้งใจมั่นเนื่องๆ
สม่ำเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ
๕ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นอันตราปริณิพายี^๑ ภิกษุทั้งหลาย
นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๓ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของ
ต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอด
เยี่ยมของโลก

เชิงอรรถ :

^๑ **อันตราปริณิพายี** หมายถึงพระอนาคามีผู้ปริณิพพานในระหว่าง คือเกิดในสุทธาวาสภพใดภพหนึ่งแล้ว
อายุยังไม่ถึงกึ่งของอายุผู้เกิดในชั้นสุทธาวาสก็ปริณิพพานเสียในระหว่าง แต่ละชั้นมี ๓ จำพวก เช่นในชั้น
อวิหามีอายุ ๑,๐๐๐ กัป มี ๓ จำพวก ดังนี้ คือ

พวกที่ ๑ บรรลุพระอรหัตตผลในวันที่เกิด ถ้าไม่บรรลุในวันที่เกิดได้ก็บรรลุไม่เกินภายใน ๑๐๐ กัป

พวกที่ ๒ เมื่อไม่สามารถบรรลุพระอรหัตตผลในวันที่เกิดหรือบรรลุภายใน ๑๐๐ กัปได้ ก็บรรลุภายใน
๒๐๐ กัป

พวกที่ ๓ เมื่อไม่สามารถบรรลุพระอรหัตตผลภายใน ๒๐๐ กัปได้ ก็บรรลุไม่เกินภายใน ๔๐๐ กัป
ส่วนในสุทธาวาสชั้นอื่น ๆ คือ ชั้นอตปปาที่มีอายุ ๒,๐๐๐ กัป ชั้นสุทสสาที่มีอายุ ๔,๐๐๐ กัป ชั้นสุทสสี
ที่มีอายุ ๘,๐๐๐ กัป ชั้นอกนิฏฐาที่มีอายุ ๑๖,๐๐๐ กัป ก็มีนัยเช่นเดียวกันนี้ (อง.ติก.อ.๒/๘๘/๒๔๓) และ
ดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๑๐๒๗/๖๗๓-๖๗๔ ประกอบ

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๒๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๖.อนิจจานุปัสสีสูตร

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอุปัจฉปรินิพพายี^๑ ฯลฯ
 ๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอสังขารปรินิพพายี^๒ ฯลฯ
 ๖. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นสสังขารปรินิพพายี^๓ ฯลฯ
 ๗. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่า
 ไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวงอยู่ ตั้งใจมั่นเนื่องๆ
 สม่่าเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ
 ๕ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นอุทธังโสตอกนิฏฐคามิ^๔ ภิคุชทั้งหลาย
 นี้เป็นบุคคลจำพวกที่ ๗ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่
 ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอัน
 ยอดเยี่ยมของโลก

ภิคุชทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
 ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม
 ของโลก

อนิจจานุปัสสีสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **อุปัจฉปรินิพพายี** หมายถึงพระอนาคามีผู้เกิดในสุทธาวาสภโตภพหนึ่งแล้ว มีอายุพันกึ่งจึงปรินิพพาน
 (อง.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๓) เช่น ในชั้นอริหาซึ่งมีอายุ ๑,๐๐๐ กัป พระอนาคามีจำพวกนี้มีอายุพันกึ่งคือ
 พัน ๕๐๐ กัปแล้วจึงปรินิพพาน ส่วนในสุทธาวาสชั้นอื่นที่เหลือซึ่งมีอายุแตกต่างกันไปก็มีนัยเช่นเดียวกันนี้
- ^๒ **อสังขารปรินิพพายี** หมายถึงพระอนาคามีผู้บรรลุพระอรหัตปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรมาก (อง.ติก.อ.
 ๒/๘๘/๒๔๓)
- ^๓ **สสังขารปรินิพพายี** หมายถึงพระอนาคามีผู้เกิดในสุทธาวาสภโตภพหนึ่งบรรลุพระอรหัตปรินิพพาน
 โดยต้องใช้ความเพียรมาก (อง.ติก.อ. ๒/๘๘/๒๔๓)
- ^๔ **อุทธังโสตอกนิฏฐคามิ** หมายถึงพระอนาคามีผู้มีกระแสสูงขึ้นไปจนถึงชั้นอกนิฏฐภพคือเกิดในสุทธา-
 วาสภโตภพหนึ่งแล้วก็จะเกิดเลื่อนต่อไปจนถึงชั้นอกนิฏฐภพ แล้วจึงปรินิพพานในภพนั้น (อง.ติก.อ. ๒/
 ๘๘/๒๔๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๘.อนัตตานุปัสสีสูตร

๗. ทุกขานุปัสสีสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้พิจารณาเห็นความเป็นทุกข์

[๑๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
ฯลฯ^๑ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ มีสัญญา
ว่าเป็นทุกข์ รู้ว่าเป็นทุกข์ในสังขารทั้งปวงอยู่

ฯลฯ

ทุกขานุปัสสีสูตรที่ ๗ จบ

๘. อนัตตานุปัสสีสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้พิจารณาเห็นความเป็นอนัตตา

[๑๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความเป็นอนัตตา มีสัญญา
ว่าเป็นอนัตตา รู้ว่าเป็นอนัตตาในสังขารทั้งปวงอยู่

ฯลฯ

อนัตตานุปัสสีสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องหมาย “ฯลฯ” ที่ปรากฏในข้อ ๑๗-๑๘ ดูความเต็มในข้อ ๑๖ (อนิจจานุปัสสีสูตร) หน้า ๒๔-๒๖

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๙.นิพพานสูตร

๙. นิพพานสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้พิจารณาเห็นความเป็นสุขในนิพพาน

[๑๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความเป็นสุข มีสัญญาว่าเป็นสุข รู้ว่าเป็นสุขในนิพพานอยู่ ตั้งใจมั่นเนืองๆ สม่าเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เขาทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๑ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความเป็นสุข มีสัญญาว่าเป็นสุข รู้ว่าเป็นสุขในนิพพานอยู่ ตั้งใจมั่นเนืองๆ สม่าเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เขามีปัญญาหยั่งรู้ความสิ้นอาสวะ และความสิ้นชีวิต ไม่ก่อนไม่หลังกัน ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๒ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความเป็นสุข มีสัญญาว่าเป็นสุข รู้ว่าเป็นสุขในนิพพานอยู่ ตั้งใจมั่นเนืองๆ สม่าเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นอันตราปรินิพพายี ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๓ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอุปลหัจจปรินิพพายี ฯลฯ
๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอสังขารปรินิพพายี ฯลฯ
๖. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นสสังขารปรินิพพายี^๑ ฯลฯ
๗. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความเป็นสุข มีสัญญาว่าเป็นสุข รู้ว่าเป็นสุขในนิพพานอยู่ ตั้งใจมั่นเนืองๆ สม่าเสมอ ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เขาจึง

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ หน้า ๒๕ และเชิงอรรถที่ ๑-๔ หน้า ๒๖ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค ๑๐.นิททสวัตถุสูตร

เป็นอุทธังโสดกนิฏฐคามิ ภิกษุทั้งหลาย นี้เป็นบุคคลจำพวกที่ ๗
ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก
ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ
เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

นิพพานสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. นิททสวัตถุสูตร

ว่าด้วยนิททสวัตถุ

[๒๐] ภิกษุทั้งหลาย นิททสวัตถุ^๑ (เหตุให้ได้ชื่อว่าผู้ไม่มีอายุ ๑๐ ปี) ๗ ประการนี้
นิททสวัตถุ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มิฉันทะอย่างแรงกล้าในการสมาทานสิกขา^๒ และได้ความรัก
ในการสมาทานสิกขาต่อไป^๓
๒. เป็นผู้มิฉันทะอย่างแรงกล้าในการใคร่ครวญธรรม^๔ และได้ความรัก
ในการใคร่ครวญธรรมต่อไป

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า นิททสวัตถุ นี้ แปลว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้ชื่อว่า “นิททส” แปลว่า มีอายุไม่ถึง ๑๐ ปี คำนี้เป็นคำที่
พวกเดียรถีย์ใช้เรียกนิครนถ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์กำหนด ๑๒ ปี ถ้าตายลง เมื่อถึง ๑๐ ปี เรียกผู้นั้นว่า
“นิททส” คือ เมื่อมาเกิดอีกจะมีอายุไม่ถึง ๑๐ ปี และอาจไม่ถึง ๙ ปี ๑ ปี แต่พระผู้มีพระภาคทรงใช้คำนี้
หมายถึงพระขีณาสพในความหมายว่า “ไม่มีการเกิดอีก” ไม่ว่าจะเกิดมาเพียงวันเดียวหรือครู่เดียว โดยมี
เงื่อนไขว่าผู้นั้นต้องเพียบพร้อมด้วยธรรม ๗ ประการ ส่วนเวลาประพฤติพรหมจรรย์มากน้อยไม่สำคัญ
ดู ข้อ ๔๒-๔๓ หน้า ๖๒-๖๖ ในเล่มนี้ประกอบด้วย (อภ.สวดก.อ. ๓๒๐/๑๖๔-๑๖๕, ที.ปา.อ. ๓/๓๓๑/
๒๓๘) และดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๑/๒๒๒

^๒ สมาทานสิกขา ในที่นี้หมายถึงการบำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาให้บริบูรณ์ และถูกต้อง
(อภ.สวดก.อ. ๓/๒๐/๑๖๕, อภ.สวดก.ฐีกา ๓/๒๐/๑๙๒)

^๓ ต่อไป ในที่นี้หมายถึงกาลเวลาแห่งการบำเพ็ญที่ต่อเนื่องกันไม่ขาดระยะ มิได้หมายถึงภพในอนาคต
(อภ.สวดก.อ. ๓/๒๐/๑๖๕, อภ.สวดก.ฐีกา ๓/๒๐/๑๙๒)

^๔ การใคร่ครวญธรรม แปลจากบาลีว่า “ธมฺมนิสฺสนฺติ” หมายถึงการเพ่งพินิจพิจารณาเห็นธรรม โดยความ
เป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา ดังนั้น คำว่า “ธมฺมนิสฺสนฺติ” นี้จึงเป็นชื่อของวิปัสสนา (ความ
เห็นแจ้ง) (อภ.สวดก.อ. ๓/๒๐/๑๖๕, อภ.สวดก.ฐีกา ๓/๒๐/๑๙๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๒.อนุสยวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๓. เป็นผู้มีฉันทะอย่างแรงกล้าในการกำจัดความอยาก^๑ และได้ความรักในการกำจัดความอยากต่อไป
 ๔. เป็นผู้มีฉันทะอย่างแรงกล้าในการหลีกเร้น และได้ความรักในการหลีกเร้นต่อไป
 ๕. เป็นผู้มีฉันทะอย่างแรงกล้าในการปรารภความเพียร และได้ความรักในการปรารภความเพียรต่อไป
 ๖. เป็นผู้มีฉันทะอย่างแรงกล้าในสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน^๒ และได้ความรักในสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนต่อไป
 ๗. เป็นผู้มีฉันทะอย่างแรงกล้าในการแทงตลอดด้วยทิวฏฐิ^๓ และได้ความรักในการแทงตลอดด้วยทิวฏฐิต่อไป
- ภิกษุทั้งหลาย นิตทสวัตถุ ๗ ประการนี้แล

นิตทสวัตถุสูตรที่ ๑๐ จบ

อนุสยวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอนุสยสูตร	๒. ทุตติยอนุสยสูตร
๓. กุลสูตร	๔. ปุคคลสูตร
๕. อุทกุปมาสูตร	๖. อนิจจานุปัสสีสูตร
๗. ทุกขานุปัสสีสูตร	๘. อนัตตานุุปัสสีสูตร
๙. นิพพานสูตร	๑๐. นิตทสวัตถุสูตร

เชิงอรรถ :

- ^๑ การกำจัดความอยาก หมายถึงการกำจัดหรือการข่มต้นเหตุได้ด้วยอำนาจของสังคานุปัสสนาญาณ (ญาณอันตามเห็นความสลาย) (อง.ปญจก.อ. ๓/๒๐/๑๖๕, อง.สตตก.ฐีกา ๓/๒๐/๑๙๒) หรือด้วยอำนาจวิปัสสนาญาณมีวิราคานุปัสสนาเป็นต้น (ที.ปา.ฐีกา ๓๓๑/๓๒๖)
- ^๒ สติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน ในที่นี้หมายถึงสติและเนปัฏกปัญญา กล่าวคือสติและสัมปชัญญะ (อง.สตตก.อ. ๓/๒๐/๑๖๕, อง.สตตก.ฐีกา ๓/๒๐/๑๙๓)
- ^๓ ในการแทงตลอดด้วยทิวฏฐิ แปลจากบาลีว่า ทิวฏฐิปฏิเวธ หมายถึงมัคคหัสสนะ (การเห็นมรรค) กล่าวคือ การเห็นแจ้งด้วยมัคคสัมมาทิวฏฐิ (อง.สตตก.อ. ๓/๒๐/๑๖๕, อง.สตตก.ฐีกา ๓/๒๐/๑๙๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๓๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๑.สารันททสูตร

๓. วัชชีสัตตกวรรค

หมวดว่าด้วยธรรม ๗ ประการของชาววัชชี^๑

๑. สารันททสูตร

ว่าด้วยการแสดงอุปทานิยธรรมที่สารันททเจดีย์

[๒๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สารันททเจดีย์^๒ เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น เจ้าลิจจวีหลายองค์ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับเจ้าลิจจวีเหล่านั้นดังนี้ว่า “เจ้าลิจจวีทั้งหลาย เราจักแสดงอุปทานิยธรรม^๓ ๗ ประการแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” เจ้าลิจจวีเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องที่ว่า

“เจ้าลิจจวีทั้งหลาย อุปทานิยธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญ^๔ อย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง
๒. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกัน เลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ
๓. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม^๕

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม.๑๐/๑๓๔/๖๖-๖๘ (มหาปรินิพพานสูตร)

^๒ สารันททเจดีย์ หมายถึงสถานที่เป็นที่อยู่ของยักษชื่อสารันททะ หรือหมายถึงสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงทำนิมิตโอภาสแก่พระอานนท์ (อภ.สตตก.๑. ๓/๒๑/๑๖๖)

^๓ อุปทานิยธรรม หมายถึงธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญโดยส่วนเดียว ไม่มีความเสื่อม มี ๒ ประเภท คือ ราชอุปทานิยธรรม และภิกขอุปทานิยธรรม (ที.ม.๑. ๒/๑๓๔-๑๓๖/๑๑๖-๑๒๘)

^๔ ความเจริญ ในที่นี้หมายถึงความเจริญด้วยคุณธรรมมีศีลเป็นต้น (ที.ม.๑. ๒/๑๓๖/๑๒๖)

^๕ วัชชีธรรมที่วางไว้เดิม หมายถึงประเพณีที่สืบต่อกันมานาน เช่น จับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นโจร ผู้จับจะไม่สอบสวนเอง แต่จะส่งให้ฝ่ายสอบสวน ฝ่ายสอบสวนสืบสวนแล้วรู้ว่าไม่ใช่ก็ปล่อย ถ้ายังสงสัยก็ส่งต่อขึ้นไป ตามลำดับชั้น บางกรณีอาจส่งถึงเสนาบดี บางกรณีอาจส่งถึงพระราชาก็เพื่อทรงวินิจฉัย (ที.ม.๑.๒/๑๓๔/๑๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๒.วัสสการสูตร

๔. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตรายเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มี
 พระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่า
 เป็นสิ่งควรรับฟัง
๕. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตรายเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่จุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารีให้อยู่
 ร่วมด้วย
๖. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตรายเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ใน
 แคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชา
 อัญชลบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป
๗. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตรายเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์
 ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยัง
 ไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’
 พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตรายเท่า
 ที่พวกเจ้าวัชชียังมีอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปไตยธรรม
 ทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”

สารัณทสูตรที่ ๑ จบ

๒. วัสสการสูตร

ว่าด้วยวัสสการพราหมณ์^๑

[๒๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น
 พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๑๓๑-๑๓๕/๖๕-๖๘

พระสดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๒.วัสสการสูตร

เสด็จไปปราบแคว้นวัชชี รับสั่งว่า “เราจะโค่นล้มพวกเจ้าวัชชีผู้มีฤทธิ์^๑มากอย่างนี้ มีอำนาจ^๒มากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ”^๓

พระราชแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร จึงรับสั่งเรียก วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธมาตรัสว่า “มาเถิด พราหมณ์ ท่านจงไป เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กราบพระยุคลบาทด้วยเศียรเกล้า แล้วทูลถามถึง พระสุขภาพ ความมีพระโรคาพาณน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญตามคำของเราว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนาม ว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ขอกราบพระยุคลบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยพระเศียร ทูลถามถึงพระสุขภาพ ความมีพระโรคาพาณน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัย สมบูรณ์ อยู่สำราญ’ และท่านจงกราบทูลว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระราชาแห่ง แคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้น วัชชี มีรับสั่งอย่างนี้ว่า ‘เราจะโค่นล้มพวกเจ้าวัชชีผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอำนาจมาก อย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ’ พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านอย่างไร ท่านพึงจำ คำพยากรณ์นั้นให้ดีแล้วมาบอกเรา เพราะว่าพระตถาคตทั้งหลายย่อมไม่ตรัสคำเท็จ”

วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธ ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว เข้าไป เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิ บุตร ขอกราบพระยุคลบาทของพระโคตมด้วยพระเศียร ทูลถามถึงพระสุขภาพ ความมีพระโรคาพาณน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญ พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไป

เชิงอรรถ :

^๑ ฤทธิ์ ในที่นี้หมายถึงความพร้อมเพรียงกัน (อง.สดตก.อ. ๓/๒๒/๑๗๐)

^๒ อำนาจ ในที่นี้หมายถึงการได้รับการศึกษาฝึกฝนศิลปะต่าง ๆ เช่น ศิลปะการฝึกช้างเป็นต้น (อง.สดตก.อ. ๓/๒๒/๑๗๐)

^๓ ให้พินาศย่อยยับ ในที่นี้หมายถึงทำให้ไม่มี ให้ถึงความไม่เจริญ และให้ถึงความเสื่อมไปแห่งญาติ (อง.สดตก.อ. ๓/๒๒/๑๗๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๒.วัสสการสูตร

ปราบแคว้นวัชชี มีรับสั่งอย่างนี้ว่า "เราจะโค่นล้มพวกเจ้าวัชชีผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอำนาจมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ"

สมัยนั้น ท่านพระอานนท์ยืนถวายงานพัดพระผู้มีพระภาคอยู่ ณ เบื้องพระ
 ปรชญาณค์ พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสถามว่า

"อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า 'พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกัน
 มากครั้ง'"

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า 'พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่อง
 นิตย์ ประชุมกันมากครั้ง'"

"อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง"

"อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า 'พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียง
 กันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ'"

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า 'พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม
 พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ'"

"อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และ
 พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ"

" อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า 'พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้าง
 สิ่งที่มีบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม"^๑

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า 'พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้
 บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่มีบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม"

"อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่มีบัญญัติไว้แล้ว
 ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม""

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๕ สัตตกนิบาต ข้อ ๒๑ หน้า ๓๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๒.วัสสการสูตร

"อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า 'พวกเจ้าวัชชีสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ควรรับฟัง"

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า 'พวกเจ้าวัชชีสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ควรรับฟัง"

"อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ควรรับฟัง"

"อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า 'พวกเจ้าวัชชีไม่จุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย"

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า 'พวกเจ้าวัชชีไม่จุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย"

"อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่จุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย"

"อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า 'พวกเจ้าวัชชีสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป"

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า 'พวกเจ้าวัชชีสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป"

"อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป"

พระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๒.วัสสการสูตร

" อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า ‘พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกัน พระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรม ด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

“อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก’

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งวัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธว่า “พราหมณ์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่สารินททเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้แก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่

วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธกราบทูลว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกเจ้าวัชชีมีอภิธานิยธรรมแม้เพียงประการเดียว ก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ามีครบทั้ง ๗ ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้น บัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมาก”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ท่านจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด”

จากนั้น วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธมีใจยินดี ขึ้นชมพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคจากที่นั่งแล้วจากไป

วัสสการสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๓.ปฐมสัตตกสูตร

๓. ปฐมสัตตกสูตร

ว่าด้วยอภิธานิยธรรม ๗ ประการ^๑ สูตรที่ ๑

[๒๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดง อภิธานิยธรรม ๗ ประการแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อภิธานิยธรรม ๗ ประการ ะไรว่าง คือ

๑. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมากครั้ง
๒. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำ
๓. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่เราบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในสิกขาบทที่บัญญัติไว้
๔. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู^๒ บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง
๕. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหาก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๑๓๖-๑๔๐/๖๙-๗๒

^๒ เป็นเถระ ในที่นี้หมายถึงเป็นผู้มีความมั่นคง(ถิรภาวะ)ในพระศาสนาไม่หวนคืนไปสู่เพศคฤหัสถ์อีกประกอบด้วยคุณธรรมที่ทำให้เป็นพระเถระคือศีลเป็นต้น รัตตัญญู เป็นตำแหน่งเอตทัคคะที่พระอัญญาโกณฑัญญะได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้า มีความหมายว่ารูราตรินาน คือบวช รู้แจ้งธรรม และเป็นพระชฌาสทก่อนพระสาวกทั้งหลาย (อง.เอกก.อ. ๑/๑๘๘/๑๒๒, อง.สัตตก.อ. ๓/๒๓/๑๗๔, อง.สัตตก.ฐีกา ๓/๒๓/๒๐๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๔.ทุติยสัตตกสูตร

๖. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า

๗. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุดั่งสติมั่นไว้ในภายในว่า ‘ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา ขอให้มา และท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก’

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปไตยธรรม
ทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”

ปฐมสัตตกสูตรที่ ๓ จบ

๔. ทุติยสัตตกสูตร

ว่าด้วยอธิปไตยธรรม ๗ ประการ สูตรที่ ๒

[๒๔] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอธิปไตยธรรม ๗ ประการแก่เธอ
ทั้งหลาย ฯลฯ^๑

อธิปไตยธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเป็นผู้ไม่ชอบการงาน^๒ ไม่ยินดีในการงาน ไม่หมั่นประกอบ
ความเป็นผู้ชอบการงาน

๒. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย^๓ ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องหมาย “ฯลฯ” ที่ปรากฏในตอนต้นข้อความของข้อ ๒๔-๒๗ นี้ ดูความเต็มในข้อ ๒๓ (ปฐมสัตตกสูตร)
หน้า ๓๗ ในเล่มนี้

^๒ ไม่ชอบการงาน ในที่นี้หมายถึงการหยุดพักทำกิจมีการทำจิวร ประคตเอว ผ่ากรองน้ำ ไม่กวาด และผ้า
เช็ดเท้า หรืองานก่อสร้างต่าง ๆ เช่นก่อสร้างวิหาร เป็นต้น ที่เป็นเหตุให้ละเลยต่อการบำเพ็ญศีลธรรมและ
วิปัสสนาธุระ หันมามุ่งบำเพ็ญสมณธรรม (ที.ม.อ. ๒/๑๓๗/๑๒๘, อัง.สัตตก.อ. ๓/๒๔/๑๗๖ - ๑๗๗,
อัง.จก.ก. ฎีกา ๓/๑๔-๑๕/๑๑๘)

^๓ ไม่ชอบการพูดคุย ในที่นี้หมายถึงไม่มุ่งสนทนาเรื่องนอกธรรมวินัย เช่น เรื่องบุรุษ สตรี เป็นต้น แต่
สนทนาเรื่องธรรม ถามปัญหา ตอบปัญหาเกี่ยวกับธรรมวินัย พูดน้อย พูดมีที่จบ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า
ภิกษุผู้หนึ่งประชุม มีหน้าที่ ๒ อย่าง คือ (๑) สนทนาธรรม (๒) เป็นผู้นั่งอย่างพระอริยะ (ที.ม.อ. ๒/๑๓๗/๑๒๘,
อัง.สัตตก.อ. ๓/๒๔/๑๗๗) และดู ม.ม. ๑๒/๒๗๓/๒๓๕, อัง.จก.ก. (แปล) ๒๒/๒๒/๔๕๒)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๕.ตติยสัตตกสูตร

๓. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ^๑ ฯลฯ
๔. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่มาก ฯลฯ
๕. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้ไม่มีความปรารถนาชั่ว ไม่ตกไปสู่อำนาจของความปรารถนาชั่ว
๖. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่มีมิตรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว
๗. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่ถึงความหยุดชงักเสียในระหว่างเพียงเพราะได้บรรลุคุณวิเศษขั้นต่ำ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอธิปไตยทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปไตยทั้ง ๗ ประการนี้อยู่

หุติยสัตตกสูตรที่ ๔ จบ

๕. ตติยสัตตกสูตร

ว่าด้วยอธิปไตยทั้ง ๗ ประการ สูตรที่ ๓

[๒๕] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอธิปไตยทั้ง ๗ ประการแก่เธอทั้งหลาย ฯลฯ

อธิปไตยทั้ง ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีศรัทธา^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ชอบการนอนหลับ ในที่นี้หมายถึงจะยืนก็ตาม จะเดินก็ตาม จะนั่งก็ตาม จะมีจิตตภวังค์เพราะร่างกายเจ็บป่วยก็ตาม ก็ไม่ถูกถิ่นมีโทษ (ความหุดหู่และเชื่องซึม) ครอบงำ (อง.สัตตก.อ. ๓/๒๔/๑๗๗) และดู ม.ม. ๑๒/๓๘๗/๓๔๕ (มหาสังจจกสูตร) ประกอบ

^๒ ศรัทธา มี ๔ ประการ คือ (๑) อากมณียะ (ศรัทธาของพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญเพื่อพระสัมพันธญาณ) (๒) อธิคมะ (ศรัทธาของพระอริยบุคคล) (๓) ปสาทะ (ศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์) (๔) โอกัปปนะ (ศรัทธาอย่างมั่นคง) แต่ในที่นี้หมายถึงปสาทะและโอกัปปนะเท่านั้น (ที.ม.อ.๒/๑๓๘/๑๒๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๖.โพชฌังคสูตร

๒. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีหิริ
๓. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีโอตตปปะ
๔. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นพหูสูต^๑
๕. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังปรารถนาความเพียร
๖. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีสติตั้งมั่น
๗. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่

ตติยสัตตกสูตรที่ ๕ จบ

๖. โพชฌังคสูตร

ว่าด้วยโพชฌงค์ที่เป็นอธิปไตยธรรม

[๒๖] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอธิปไตยธรรม ๗ ประการแก่เธอทั้งหลาย ฯลฯ

อธิปไตยธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญสติสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือ ความระลึกได้)

เชิงอรรถ :

^๑ พหูสูต มี ๒ ประการ คือ (๑) ปริยัตติพหูสูต (แตกฉานในพระไตรปิฎก) (๒) ปฎิวาทพหูสูต (บรรลุสังขะทั้งหลาย) แต่ในที่นี้หมายถึงปริยัตติพหูสูต (ที.ม.อ. ๒/๑๓๘/๑๓๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๖.โพชฌังคสูตร

๒. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเจริญธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้
คือความเพียร)
๓. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเจริญวิริยสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือ
ความเพียร)
๔. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเจริญปีติสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือ
ความอิมใจ)
๕. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเจริญปีสัสติสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้
คือความสงบกายสงบใจ)
๖. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเจริญสมาธิสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือ
ความตั้งจิตมั่น)
๗. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่า
ที่ภิกษุยังเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้
คือความวางใจเป็นกลาง)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอธิปัตติธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปัตติธรรม
ทั้ง ๗ ประการนี้อยู่

โพชฌังคสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๗.สัญญาสูตร

๗. สัญญาสูตร

ว่าด้วยสัญญาที่เป็นอภิธานิยธรรม

[๒๗] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการแก่เธอ
ทั้งหลาย ฯลฯ

อภิธานิยธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญอนิจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๒. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญอนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาแห่งธรรมทั้งปวง)
๓. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญอสุภสัญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)
๔. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญอาทีนวสัญญา (กำหนดหมายโทษทุกข์ของกายอันมีความเจ็บไข้ต่างๆ)
๕. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญปหานสัญญา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย)
๖. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญวิราคสัญญา (กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดยถะณิด)
๗. ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเจริญนิโรธสัญญา (กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมละเอียดยถะณิด)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๘.ปฐมปริหานิสุตต

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย
 ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอธิปัตติธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปัตติธรรม
 ทั้ง ๗ ประการนี้อยู่

สัญญาสูตรที่ ๗ จบ

๘. ปฐมปริหานิสุตต

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม สูตรที่ ๑

[๒๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
 เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
 ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้
 เป็นเสขะ

ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
๗. กิจที่สงฆ์จะต้องทำมีอยู่ในสงฆ์ ภิกษุผู้เป็นเสขะไม่เห็นประจักษ์ในกิจนั้น
 อย่างนี้ว่า ‘พระเถระผู้เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นผู้รับภาระมีอยู่ใน
 ในสงฆ์ ท่านเหล่านั้นจักปรากฏด้วยกิจนั้น’^๑ จึงต้องชวนชวยด้วย
 ตนเอง

เชิงอรรถ :

^๑ ท่านเหล่านั้นจักปรากฏด้วยกิจนั้น หมายถึงท่านจะรับภาระหน้าที่ตามสมควรแก่ภาวะของท่านเอง
 (อง.สuttก.อ.๓/๒๘/๑๗๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๙.หุติยปริหานิสุต

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้
เป็นเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้
เป็นเสขะ

ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน
๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย
๖. ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค
๗. กิจที่สงฆ์จะต้องทำมีอยู่ในสงฆ์ ภิกษุผู้เป็นเสขะเห็นประจักษ์ในกิจ
นั้นอย่างนี้ว่า ‘พระเถระผู้เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นผู้รับภาระมีอยู่ในสงฆ์ ท่าน
เหล่านั้นจักปรากฏด้วยกิจนั้น’ จึงไม่ต้องขวนขวายด้วยตนเอง

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้
เป็นเสขะ

ปฐมปริหานิสุตที่ ๘ จบ

๙. หุติยปริหานิสุต

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม สุตที่ ๒

[๒๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่อุบาสก

ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุ
๒. ทอดทิ้งการฟังสัทธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๙.ทุดิยปริหานิสุตต

๓. ไม่ศึกษาในอริศีล^๑

๔. ไม่มีความเลื่อมใสมากในภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นนวกะ และผู้เป็นมัชฌิมะ^๒

๕. ฟังธรรมอย่างคอยคิดโต้แย้งเพ่งโทษ

๖. แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้

๗. ทำอุปการะนอกศาสนาก่อน^๓

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเลื่อมแก่อุบาสก

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมแก่อุบาสก

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุ

๒. ไม่ทอดทิ้งการฟังสัทธรรม

๓. ศึกษาในอริศีล

๔. มีความเลื่อมใสมากในภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นนวกะ และผู้เป็นมัชฌิมะ

๕. ฟังธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้งเพ่งโทษ

๖. ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้

๗. ทำอุปการะในศาสนานี้ก่อน

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมแก่อุบาสก

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดศาสดาได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถา

ประพันธ์ต่อไปอีกว่า

อุบาสกใดละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุผู้อบรมตน

ทอดทิ้งการฟังอริยธรรม ไม่ศึกษาในอริศีล

เชิงอรรถ :

^๑ อริศีล ในที่นี้หมายถึงศีล ๕ และศีล ๑๐ (อง.สตุตต.อ. ๓/๒๙/๑๗๘)

^๒ ผู้เป็นเถระ หมายถึงพระผู้มีระดับอายุ คุณธรรม ความรู้ที่นับว่าเป็นพระผู้ใหญ่คือมีพรรษาดังแต่ ๑๐ ขึ้นไปและทรงจำพระปาติโมกข์ได้

ผู้เป็นนวกะ หมายถึงพระใหม่มีระดับอายุ คุณธรรม ความรู้ที่นับว่ายังใหม่มีพรรษาดำกว่า ๕ ที่ยังคงถือินิสสัย

ผู้เป็นมัชฌิมะ หมายถึงพระระดับกลางมีพรรษาดังแต่ครบ ๕ แต่ยังไม่ถึง ๑๐ (เทียบ วิ.อ. ๑/๔๕/๒๕๓)

^๓ ทำอุปการะนอกศาสนาก่อน หมายถึงให้เครื่องไทยธรรมแก่เดียรถียก่อนแล้วจึงถวายแก่ภิกษุในภายหลัง (อง.สตุตต.อ. ๓/๒๙/๑๗๘) และดู อนุ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๑๗๕/๒๙๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๑๐. วิปตติสูตร

ไม่มีความเลื่อมใสยิ่งขึ้นในภิกษุทั้งหลาย
 प्ररารถนาฟังสัทธรรมอย่างคอยคิดโต้แย้ง
 แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนา
 และทำอุปการะนอกศาสนา

อุบาสกนั้นผู้เสพรธรรม ๗ ประการ
 อันเป็นเหตุแห่งความเลื่อมใสที่เราแสดงดีแล้วนี้แล
 ย่อมเลื่อมจากสัทธรรม

ส่วนอุบาสกใดไม่ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุผู้อบรมตน
 ไม่ทอดทิ้งการฟังอริยธรรม ศึกษาในอริศีล
 มีความเลื่อมใสยิ่งขึ้นในภิกษุทั้งหลาย
 प्रรารถนาฟังสัทธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้ง
 ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนา
 และทำอุปการะในศาสนา

อุบาสกนั้นผู้เสพรธรรม ๗ ประการ
 อันไม่เป็นเหตุแห่งความเลื่อมใสที่เราแสดงดีแล้วนี้แล
 ย่อมไม่เลื่อมจากสัทธรรม

หุติยปริหานิสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. วิปตติสูตร

ว่าด้วยวิบัติและสมบัติของอุบาสก

[๓๐] ภิกษุทั้งหลาย วิบัติของอุบาสก ๗ ประการนี้ ฯลฯ^๑
 ภิกษุทั้งหลาย สมบัติของอุบาสก ๗ ประการนี้ ฯลฯ

วิปตติสูตรที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องหมาย “ฯลฯ” ที่ปรากฏในข้อ ๓๐-๓๑ ดูความเต็มในข้อ ๒๙ (หุติยปริหานิสูตร) หน้า ๔๔-๔๕
 ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓.วัชชีสัตตกวรรค ๑๑.ปราภาวสูตร

๑๑. ปราภาวสูตร

ว่าด้วยความเสื่อมและความเจริญของอุบาสก

[๓๑] ภิกษุทั้งหลาย ความเสื่อมของอุบาสก ๗ ประการนี้ ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ความเจริญของอุบาสก ๗ ประการนี้

ความเจริญของอุบาสก ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุ
๒. ไม่ทอดทิ้งการฟังสัทธรรม
๓. ศึกษาในอริศีล
๔. มีความเลื่อมใสมากในภิกษุผู้เป็นเถระ ผู้เป็นนวกะ และผู้เป็นมัชฌิมะ
๕. ฟังธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้งเพ่งโทษ
๖. ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้
๗. ทำอุปการะในศาสนานี้ก่อน

ภิกษุทั้งหลาย ความเจริญของอุบาสก ๗ ประการนี้แล

อุบาสกใดละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุผู้อบรมตน

ทอดทิ้งการฟังอริยธรรม ไม่ศึกษาในอริศีล

ไม่มีความเลื่อมใสยิ่งขึ้นในภิกษุทั้งหลาย

ปรารถนาฟังสัทธรรมอย่างคอยคิดโต้แย้ง

แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้

และทำอุปการะนอกศาสนาก่อน

อุบาสกนั้นผู้เสพธรรม ๗ ประการ

อันเป็นเหตุแห่งความเสื่อมที่เราแสดงดีแล้วนี้แล

ย่อมเสื่อมจากสัทธรรม

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๓. วัชชีสัตตกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ส่วนอุบาสกใดไม่ละเลยการเยี่ยมเยียนภิกษุผู้อบรมตน
ไม่ทอดทิ้งการฟังอริยธรรม ศึกษาในอิทธิล
มีความเลื่อมใสยิ่งขึ้นในภิกษุทั้งหลาย
ปรารถนาฟังสัทธรรมอย่างไม่คอยคิดโต้แย้ง
ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้
และทำอุปการะในศาสนานี้ก่อน
อุบาสกนั้นผู้เสพธรรม ๗ ประการ
อันไม่เป็นเหตุแห่งความเลื่อมที่เราแสดงดีแล้วนี้แล
ย่อมไม่เลื่อมจากสัทธรรม

ปรากฏสูตรที่ ๑๑ จบ

วัชชีสัตตกวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สารันททสูตร	๒. วัสสการสูตร
๓. ปฐมสัตตกสูตร	๔. ทุตติยสัตตกสูตร
๕. ตติยสัตตกสูตร	๖. โพชฌังคสูตร
๗. สัญญาสูตร	๘. ปฐมปริหานิสูตร
๙. ทุตติยปริหานิสูตร	๑๐. วิปัตติสูตร
๑๑. ปรากฏสูตร	

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๑.อัปป์มาทการวสูตร

๔. เทวดาวรรค

หมวดว่าด้วยเทวดา

๑. อัปป์มาทการวสูตร

ว่าด้วยความเคารพในความไม่ประมาท

[๓๒] ครั้งนั้น เมื่อราตรีผ่านไป^๑ เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วพระเชตะวัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ
๖. ความเป็นผู้มีความเคารพในความไม่ประมาท
๗. ความเป็นผู้มีความเคารพในปฏิสันถาร^๒

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ”

เชิงอรรถ :

^๑ ราตรีผ่านไป ในที่นี้หมายถึงปฐมยาม (ยามแรก) กำหนดเวลา ๔ ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา ๑๘ นาฬิกา ถึง ๒๒ นาฬิกาแห่งราตรีผ่านไป กำลังอยู่ในช่วงมัชฌิมยาม (ยามท่ามกลาง) คือ กำลังอยู่ในช่วงเวลา ๒๒ นาฬิกา ถึง ๒ นาฬิกาของวันใหม่ (อง.จก.อ. ๓/๒๑-๒๒/๑๐๘) และดู อง.จก. (แปล) ๒๒/๓๒/๔๗๘

^๒ ปฏิสันถาร ในที่นี้หมายถึงการต้อนรับ มี ๒ อย่าง คือ (๑) อามิสปฏิสันถาร (การต้อนรับด้วยอามิส) (๒) รัมมปฏิสันถาร (การต้อนรับด้วยธรรม) (อง.ทุก. (แปล) ๒๐/๑๕๓/๑๒๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๑.อัปป์มาทคารวสูตร

เมื่อเทวดานั้นได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอฟพระทัย ครั้นเทวดานั้นรู้ว่า ‘พระศาสดาทรงพอฟพระทัยเรา’ จึงถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ^๑ แล้วหายไป ณ ที่นั่นแล

ครั้นคืนนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณงะดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ไหว้เราแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ
๖. ความเป็นผู้มีความเคารพในความไม่ประมาท
๗. ความเป็นผู้มีความเคารพในปฏิสันถาร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ

ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้งกล่าวดังนี้แล้ว จึงไหว้เรา ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั่นแล

เชิงอรรถ :

^๑ ทำประทักษิณ หมายถึงเดินเวียนขวาโดยการประนมมือเวียนไปทางขวาตามเข็มนาฬิกา ๓ รอบ มีผู้ที่ตนเคารพอยู่ทางขวา เสร็จแล้วหันหน้าไปทางผู้ที่ตนเคารพ เดินถอยหลังจนสุดสายตา จนมองไม่เห็นผู้ที่ตนเคารพแล้วคุกเข่าลงกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ (การกราบด้วยอวัยวะทั้ง ๕ อย่าง ลงกับพื้น คือ กราบเอาเข่าทั้งสอง มือทั้งสอง และศีรษะ (หน้าผาก) จรดลงกับพื้น) แล้วลุกขึ้นเดินจากไป (วิ.อ. ๑/๑๕/๑๗๖-๑๗๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๒.หิริคารวสูตร

ภิกษุมีความเคารพในศาสดา
 มีความเคารพในธรรม
 มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์
 มีความเคารพในสมาธิ มีความเพียร
 มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา
 มีความเคารพในความไม่ประมาท
 มีความเคารพในปฏิสันถาร
 เป็นผู้ไม่ควรถ่อม ดำรงอยู่ใกล้นิพพานทีเดียว

อัปมาทคารวสูตรที่ ๑ จบ

๒. หิริคารวสูตร

ว่าด้วยความเคารพในหิริ

[๓๓] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่งมีวรรณะ
 งดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใหว่แล้วยืนอยู่
 ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
 ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา
๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม
๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ
๖. ความเป็นผู้มีความเคารพในหิริ (ความอายบาป)
๗. ความเป็นผู้มีความเคารพในโอตตปปะ (ความกลัวบาป)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๓.ปฐมโสวัจจัสตาสุต

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่
ภิกษุ

ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้นกล่าวดังนี้แล้ว จึงไหว้เราทำประทักษิณแล้วหายไป
ณ ที่นั้นแล

ภิกษุมีความเคารพในศาสดา

มีความเคารพในธรรม

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์

มีความเคารพในสมาธิ มีความเพียร

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา

ถึงพร้อมด้วยhiriและโอดตัมปะ

มีความยำเกรง มีความเคารพ

เป็นผู้ไม่ควรเสื่อม ดำรงอยู่ใกล้นิพพานทีเดียว

หิริคารวสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปฐมโสวัจจัสตาสุต

ว่าด้วยความเป็นผู้ว่างาย สูตรที่ ๑

[๓๔] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคินนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่ง ฯลฯ^๑

ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ
ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา

๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม

๓. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องหมาย “ฯลฯ” ในข้อ ๓๔-๓๕ ดูความเต็มในข้อ ๓๒ (อัปปมาทคารวสูตร) หน้า ๔๙ ในวรรคเดียวกันนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๕๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๔.ทุดิยโสวัจจัสสตาสูต

๔. ความเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา

๕. ความเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ

๖. ความเป็นผู้ว่าง่าย

๗. ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร (มิตรดี)

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่

ภิกษุ

ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้งกล่าวดังนี้แล้ว จึงให้เรา ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้นแล

ภิกษุมีความเคารพในศาสนา

มีความเคารพในธรรม

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์

มีความเคารพในสมาธิ มีความเพียร

มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา

มีกัลยาณมิตร เป็นผู้ว่าง่าย

มีความขยันเกรง มีความเคารพ

เป็นผู้ไม่ควรถ่อม ดำรงอยู่ใกล้นิพพานทีเดียว

ปฐมโสวัจจัสสตาสูตที่ ๓ จบ

๔. ทุดิยโสวัจจัสสตาสูต

ว่าด้วยความเป็นผู้ว่าง่าย สูตที่ ๒

[๓๕] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคินนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดาองค์หนึ่ง ฯลฯ ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสนา

๒. ความเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๔.หุติยโสวัจจัสสตาสุตระ

๓. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในพระสงฆ์
๔. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในสิกขา
๕. ความเป็นผู้มีมีความเคารพในสมาธิ
๖. ความเป็นผู้ว่าง่าย
๗. ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่
ภิกษุ

ภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้นกล่าวดังนี้แล้ว จึงไหว้เรา ทำประทักษิณแล้วหาย
ไป ณ ที่นั้นแล

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระ
ภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้ชัดเนื้อความแห่งพระภาษิตที่พระผู้มี
พระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ว่า

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา สรรเสริญความเป็นผู้มีความ
เคารพในพระศาสดา ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีความเคารพ
ในพระศาสดาให้มีความเคารพในพระศาสดา ทั้งประกาศคุณที่มี
จริงของภิกษุเหล่าอื่นผู้มีความเคารพในพระศาสดาตามกาลอันควร
๒. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม ฯลฯ
๓. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์ ฯลฯ
๔. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา ฯลฯ
๕. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ ฯลฯ
๖. ตนเองเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๔.หุติยโสวัจจัสสตาสุต

๗. ตนเองเป็นผู้มีกัลยาณมิตร สรรเสริญความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร
ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีกัลยาณมิตรให้เป็นผู้มีกัลยาณมิตร ทั้ง
ประกาศคุณที่มีจริงของภิกษุเหล่าอื่นผู้มีกัลยาณมิตรตามกาลอันควร
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้ชัดเนื้อความแห่งพระภษิตที่พระผู้มี
พระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดีละ ดีละ สารีบุตร ดีจริง สารีบุตร เธอรู้ชัดเนื้อความ
แห่งภษิตที่เรากล่าวไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้
สารีบุตร ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในศาสดา สรรเสริญความเป็นผู้มีความ
เคารพในศาสดา ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีความเคารพในศาสดา
ให้มีความเคารพในศาสดา ทั้งประกาศคุณที่มีจริงของภิกษุเหล่าอื่น
ผู้มีความเคารพในศาสดาตามกาลอันควร
๒. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในธรรม ฯลฯ
๓. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสงฆ์ ฯลฯ
๔. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสิกขา ฯลฯ
๕. ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ ฯลฯ
๖. ตนเองเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ
๗. ตนเองเป็นผู้มีกัลยาณมิตร สรรเสริญความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร
ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีกัลยาณมิตรให้เป็นผู้มีกัลยาณมิตร ทั้ง
ประกาศคุณที่มีจริงของภิกษุเหล่าอื่นผู้มีกัลยาณมิตรตามกาลอันควร
สารีบุตร เธอพึงทราบเนื้อความแห่งภษิตที่เรากล่าวไว้โดยย่อนี้ได้โดย
พิสดารอย่างนี้เถิด

หุติยโสวัจจัสสตาสุตที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทเวตววรรค ๕.ปฐมมิตตสูตร

๕. ปฐมมิตตสูตร

ว่าด้วยองค์แห่งมิตร สูตรที่ ๑

[๓๖] ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ เป็นผู้ควรเสพ
องค์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ให้สิ่งที่ให้ได้อย่าง
๒. ทำสิ่งที่ทำได้อย่าง
๓. อุดหนุนถ้อยคำที่อุดหนุนได้อย่าง
๔. เปิดเผยความลับแก่เพื่อน
๕. ปิดความลับของเพื่อน
๖. ไม่ทอดทิ้งในยามวิบัติ
๗. เมื่อเพื่อนสิ้นโภคสมบัติก็ไม่ดูหมิ่น

ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ ๗ ประการนี้แล เป็นผู้ควรเสพ

มิตรย่อมให้สิ่งที่ให้ได้อย่าง ทำสิ่งที่ทำได้อย่าง

อุดหนุนคำหยาบแม้ที่อุดหนุนได้อย่าง

เปิดเผยความลับแก่เพื่อน ปิดความลับของเพื่อน

ไม่ทอดทิ้งในยามวิบัติ

เมื่อเพื่อนสิ้นโภคสมบัติก็ไม่ดูหมิ่น

ในโลกนี้ ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใด

บุคคลนั้นจัดว่าเป็นมิตร

ผู้ต้องการจะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้น

ปฐมมิตตสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๖.หุติยमितตสูตร

๖. หุติยमितตสูตร

ว่าด้วยองค์แห่งมิตร สูตรที่ ๒

[๓๗] ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม

องค์ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นที่รักเป็นที่พอใจ^๑
๒. เป็นที่เคารพ
๓. เป็นที่ยกย่อง
๔. เป็นนักพูด^๒
๕. เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ^๓
๖. เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้^๔
๗. ไม่ชักน้าในอฐานะ^๕

ภิกษุทั้งหลาย มิตรประกอบด้วยองค์ ๗ ประการนี้แล เป็นผู้ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม

เชิงอรรถ :

^๑ **เป็นที่รักเป็นที่พอใจ** ในที่นี้หมายถึงมีลักษณะแห่งกัลยาณมิตร ๘ ประการ คือ (๑) มีศรัทธา คือ เชื่อการตรัสรู้ของพระตถาคต เชื่อกรรมและผลของกรรม (๒) มีศีล คือ เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่นับถือของสัตว์ทั้งหลาย (๓) มีสุตะ คือ กล่าวถ้อยคำที่ลึกซึ้งที่สัมปยุตด้วยสัจจะและปฏิจจสมุปบาท (๔) มีจาคะ คือ ปรรถนาน้อย สันโดษ ขอบสัจด์ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่ (๕) มีความเพียร คือ ปรรถความเพียรในการปฏิบัติ เพื่อแก้กมลแอกตนและแก้กมลแก่ผู้อื่น (๖) มีสติ คือ มีสติตั้งมั่น (๗) มีสมาธิ คือ มีจิตตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่าน (๘) มีปัญญา คือ รู้อย่างไม่วิปริต ใช้สติพิจารณาจิตแห่งกุศลธรรมและอกุศลธรรม รู้สิ่งที่แก้กมลและสิ่งไม่แก้กมลแห่งสัตว์ทั้งหลายด้วยปัญญาตามความเป็นจริง มีจิตเป็นหนึ่งในอารมณ์นั้นด้วยสมาธิ เว้นสิ่งที่ไม่แก้กมล ประกอบสิ่งที่แก้กมลด้วยความเพียร (อง.สวดก.ฎีกา ๓/๓๗-๔๓/๒๐๓)

^๒ **เป็นนักพูด** ในที่นี้หมายถึงเป็นผู้ฉลาดในการใช้คำพูด (อง.สวดก.อ. ๓/๓๗/๑๗๙)

^๓ **อดทนต่อถ้อยคำ** ในที่นี้หมายถึงปฏิบัติตามโอวาทที่ท่านให้แล้ว (อง.สวดก.อ. ๓/๓๗/๑๗๙)

^๔ **ถ้อยคำลึกซึ้ง** หมายถึงเรื่องเกี่ยวกับฉนวน วิปัสสนา มรรค ผล และนิพพาน (อง.สวดก.อ. ๓/๓๗/๑๗๙)

^๕ **ไม่ชักน้าในอฐานะ** หมายถึงป้องกันไม่ทำให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก้กมล มีคติเป็นทุกข์ แต่ชักชวนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก้กมลมีคติเป็นสุข (เทียบ อง.สวดก.ฎีกา ๓/๓๗/๒๐๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เวทดาวรรค ๗.ปฐมปฏิสัมภิตาสุต

มิตรเป็นที่รัก เป็นที่เคารพ เป็นที่ยกย่อง
 เป็นนักพูด เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ
 พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ ไม่ชักนำไปในอฐานะ
 ในโลกนี้ ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใด
 บุคคลนั้นจัดว่าเป็นมิตรผู้มุ่งประโยชน์และอนุเคราะห์
 ผู้ต้องการจะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้น
 แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม

ทุติยमितตสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมปฏิสัมภิตาสุต

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้บรรลุปฏิสัมภิตา สูตรที่ ๑

[๓๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ไม่นานนัก ก็จะทำให้แจ้งปฏิสัมภิตา^๑ ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่
 ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ
 ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ‘จิตของเรานี้หดหู่’
๒. รู้ชัดจิตหดหู่ภายใน^๒ ตามความเป็นจริงว่า ‘จิตของเราหดหู่ภายใน’
๓. รู้ชัดจิตฟุ้งซ่านไปภายนอก^๓ ตามความเป็นจริงว่า ‘จิตของเราฟุ้งซ่านไปภายนอก’
๔. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า เวทนาปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ ปรากฏดับไป

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๗๑๘-๗๓๑/๔๕๙-๔๖๕, ๗๔๖-๗๔๗/๔๗๕, ๘๐๐/๕๑๓

^๒ จิตหดหู่ภายใน ในที่นี้หมายถึงจิตที่ตกอยู่ในถิ่นมัทธะ (อง.สตุตต.อ. ๓/๓๘/๑๗๙)

^๓ จิตฟุ้งซ่านไปภายนอก ในที่นี้หมายถึงจิตที่ฟุ้งซ่านไปในกามคุณ ๕ ประการ (อง.สตุตต.อ. ๓/๓๘/๑๗๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๘.ทุดิยปฏิสัมภิทาสูตร

๕. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า สัญญาปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ ปรากฏดับไป
๖. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า วิตกปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ ปรากฏดับไป
๗. กำหนดดี มนสิการดี ทรงจำดี แหงตลอดดีด้วยปัญญาซึ่งนิมิตในธรรมที่เป็นสัปปายะและอัสสัปปายะ^๑ ที่เลวและประณีต ที่มีสวนดำและขาว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ไม่นานนัก ก็จะทำให้แจ้งปฏิสัมภิทา ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่

ปฐมปฏิสัมภิทาสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุดิยปฏิสัมภิทาสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้บรรลุปฏิสัมภิทา สูตรที่ ๒

[๓๙] ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ จึงทำให้แจ้งปฏิสัมภิทา ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ในธรรมวินัยนี้ สารีบุตร

๑. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ‘จิตของเรานี้หดหู่’
๒. รู้ชัดจิตท้อแท้ภายในตามความเป็นจริงว่า ‘จิตของเราท้อแท้ภายใน’
๓. รู้ชัดจิตฟุ้งซ่านไปภายนอกตามความเป็นจริงว่า ‘จิตของเราฟุ้งซ่านไปภายนอก’

เชิงอรรถ :

^๑ นิมิตในธรรมที่เป็นสัปปายะและอัสสัปปายะ หมายถึงเหตุในธรรมที่เป็นอุปการะและที่ไม่เป็นอุปการะ (อง.สวดก.อ. ๓/๓๘/๑๗๙)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๙.ปฐมวสสูตร

๔. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า เวทนาปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ ปรากฏดับไป
๕. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า สัญญาปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ ปรากฏดับไป
๖. รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า วิตกปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ ปรากฏดับไป
๗. กำหนดดี มนสิการดี ทรงจำดี แทนตลอดดีด้วยปัญญาซึ่งจิตในธรรมที่เป็นสัปายะและอัสัปายะ ที่เลวและประณีต ที่มีส่วนดำและขาว ภิภษทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล จึงทำให้แจ้ง ปฏิสัมภทา ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่

หุติยปฏิสัมภทาสูตที่ ๘ จบ

๙. ปฐมวสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้จิตตกอยู่ในอำนาจ สูตรที่ ๑

[๔๐] ภิภษทั้งหลาย ภิภษประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมทำจิตไว้ในอำนาจ และไม่เป็นไปตามอำนาจของจิต ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ ภิภษในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ฉลาดในสมาธิ
๒. เป็นผู้ฉลาดในการเข้าสมาธิ^๑
๓. เป็นผู้ฉลาดในการให้สมาธิตั้งอยู่ได้^๒
๔. เป็นผู้ฉลาดในการออกจากสมาธิ^๓
๕. เป็นผู้ฉลาดในความพร้อมแห่งสมาธิ^๔

เชิงอรรถ :

^๑ ฉลาดในการเข้าสมาธิ หมายถึงฉลาดเลือกอาหารและฤดูที่เหมาะสมแก่การเจริญสมาธิ (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙) และดู อง.จก. (แปล) ๒๒/๒๔/๔๕๕

^๒ ฉลาดในการให้สมาธิตั้งอยู่ได้ หมายถึงสามารถรักษาสมาธิให้ดำรงอยู่ได้นาน (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๓ ฉลาดในการออกจากสมาธิ หมายถึงกำหนดเวลาที่จะออกจากสมาธิได้ (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๔ ฉลาดในความพร้อมแห่งสมาธิ หมายถึงสามารถทำสมาธิจิตให้มีความร่าเริงได้ (อง.จก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๑๐.ทุดิยวสสูตร

๖. เป็นผู้ฉลาดในอารมณแห่งสมาธิ^๑

๗. เป็นผู้ฉลาดในอธินินหารแห่งสมาธิ^๒

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมทำจิตไว้ในอำนาจ และไม่เป็นที่ไปตามอำนาจของจิต

ปฐมวสสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุดิยวสสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้จิตตกอยู่ในอำนาจ สูตรที่ ๒

[๔๑] ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมทำจิตไว้ในอำนาจ และไม่เป็นที่ไปตามอำนาจของจิต

ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

ในธรรมวินัยนี้ สารีบุตร

๑. เป็นผู้ฉลาดในสมาธิ

๒. เป็นผู้ฉลาดในการเข้าสมาธิ

๓. เป็นผู้ฉลาดในการให้สมาธิตั้งอยู่ได้

๔. เป็นผู้ฉลาดในการออกจากสมาธิ

๕. เป็นผู้ฉลาดในความพร้อมแห่งสมาธิ

๖. เป็นผู้ฉลาดในอารมณแห่งสมาธิ

๗. เป็นผู้ฉลาดในอธินินหารแห่งสมาธิ

ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมทำจิตไว้ในอำนาจ และไม่เป็นที่ไปตามอำนาจของจิต

ทุดิยวสสูตรที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **ฉลาดในอารมณแห่งสมาธิ** หมายถึงฉลาดในการเว้นธรรมที่ไม่เป็นอุปการะแก่สมาธิแล้วเลือกเจริญแต่ธรรมที่เป็นสัปปายะ และเป็นอุปการะโดยรู้ว่า 'นี่คืออารมณที่เป็นนิมิต (เครื่องหมาย) สำหรับให้จิตกำหนด นี่คือนิมิตที่เป็นไตรลักษณ์' (อง.จกก.อ. ๓/๒๔/๑๐๙)

^๒ **ฉลาดในอธินินหารแห่งสมาธิ** หมายถึงฉลาดในการเจริญสมาธิในชั้นปฐมฌาน ทุดิยฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน ตามลำดับจนเกิดความชำนาญแล้วเข้าสมาธิชั้นสูงขึ้นไป (อง.จกก.อ. ๓/๒๔/๑๑๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๑๑.ปฐมนิททสสูตร

๑๑. ปฐมนิททสสูตร

ว่าด้วยนิททสวัตถุ สูตรที่ ๑

[๔๒] ครั้งนั้นแล เวลาเช้า ท่านพระสารีบุตรครองอันตราวาสก ถือบาตรและ จีวร^๑ เข้าไปยังกรุงสวัตถีเพื่อบิณฑบาต ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “การเที่ยวบิณฑบาต ในกรุงสวัตถียังเข้านัก ทางที่ดี เราควรจะเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก” ครั้นแล้วจึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรถียปริพาชกนั่งประชุมกัน สนทนากันในระหว่าง การประชุมว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพตติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ ครบ ๑๒ ปี ควรเรียกท่านผู้นั้นว่า ‘นิททสภิกษุ’^๒

ท่านพระสารีบุตรไม่ยินดี ไม่คัดค้านภษิตของอัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้น ลุกจากอาสนะจากไปด้วยคิดว่า “เราจักรู้ชัดเนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค” ท่านพระสารีบุตรครั้งเที่ยวบิณฑบาตในกรุงสวัตถี กลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันจากอาหารเสร็จแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเช้านี้ ข้าพระองค์ครองอันตราวาสก ถือบาตรและ จีวรเข้าไปยังกรุงสวัตถีเพื่อบิณฑบาต ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘การเที่ยวบิณฑบาต ในกรุงสวัตถียังเข้านัก ทางที่ดี เราควรจะเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก’ ครั้นแล้วจึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรถีย

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “ครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวร” นี้มิใช่ว่าก่อนหน้านี้นี้พระสารีบุตรมิได้นุ่งสวม มิใช่พระสารีบุตร ถือบาตรและจีวรไปโดยเปลือยกายส่วนบน แต่คำว่า “ครองอันตราวาสก” หมายถึงท่านผลัดเปลี่ยนสวม หรือ ขยับสวมที่นุ่งอยู่ให้กระชับ คำว่า “ถือบาตรและจีวร” หมายถึงถือบาตรด้วยมือ ถือจีวรด้วยกาย คือห่มจีวร แล้วอุ้มบาตรนั่นเอง (เทียบ วิ.อ. ๑/๑๖/๑๘๐, ที.ม.อ. ๒/๑๕๓/๑๕๓, ม.ม.อ. ๑/๖๓/๑๖๓, ข.อ.อ. ๖/๖๕)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๒๐ (นิททสวัตถุสูตร) หน้า ๒๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทวดาวรรค ๑๑.ปฐมนิททสสูตร

ปริพาชกหนึ่งประชุมกัน สนทนากันในระหว่างการประชุมว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพาศพิภพจรยบุรีสิขุทธิบริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ควรเรียกท่านผู้นั้นว่า ‘นิททสภิกษุ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ยินดี ไม่คิดค่านภษิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ลุกจากอาสนะจากไปด้วยคิดว่า ‘เราจักรู้ชัดเนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อาจหรือหนอที่จะบัญญัตินิททสภิกษุไว้ในพระธรรมวินัยนี้ด้วยเหตุเพียงนับพรรษาอย่างเดียว”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า สารีบุตร ไม่อาจเลยที่จะบัญญัตินิททสภิกษุไว้ในพระธรรมวินัยนี้ด้วยเหตุเพียงนับพรรษาอย่างเดียว นิททสวัตถุ ๗ ประการนี้แล เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วจึงประกาศไว้

นิททสวัตถุ ๗ ประการ^๑ อะไรบ้าง คือ
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานสิกขา และได้ความรักในการสมาทานสิกขาต่อไป
๒. เป็นผู้มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในการใคร่ครวญธรรม และได้ความรักในการใคร่ครวญธรรมต่อไป
๓. เป็นผู้มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในการกำจัดความอยาก และได้ความรักในการกำจัดความอยากต่อไป
๔. เป็นผู้มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในการหลีกเลี่ยง และได้ความรักในการหลีกเลี่ยงต่อไป
๕. เป็นผู้มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในการปรารภความเพียร และได้ความรักในการปรารภความเพียรต่อไป
๖. เป็นผู้มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าในสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน และได้ความรักในสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนต่อไป

เชิงอรรถ :

^๑ ดูนิททสวัตถุสูตร สัตตกนิบาต ข้อ ๒๐ หน้า ๒๙-๓๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทเวตววรรค ๑๒.ทุดิยนิททสสูตร

๗. เป็นผู้มั่งนันทะอย่างแรงกล้าในการแทงตลอดด้วยทิวฐิ และได้รับความ
รักในการแทงตลอดด้วยทิวฐิต่อไป

สารีบุตร นิตทสวัตถุ ๗ ประการนี้แล เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว
จึงประกาศไว้

ภิกษุประกอบด้วยนิตทสวัตถุ ๗ ประการนี้แล หากประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิ
บริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ควรเรียกภิกษุนั้นว่า ‘นิตทสภิกษุ’ หากประพฤติพรหมจรรย์
บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๒๔ ปี ควรเรียกภิกษุนั้นว่า ‘นิตทสภิกษุ’ หากประพฤติพรหม
จรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๓๖ ปี ก็ควรเรียกภิกษุนั้นว่า ‘นิตทสภิกษุ’ หากประพฤติ
พรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๔๘ ปี ก็ควรเรียกภิกษุนั้นว่า ‘นิตทสภิกษุ’

ปฐมนิททสสูตรที่ ๑๑ จบ

๑๒. ทุดิยนิททสสูตร

ว่าด้วยนิตทสวัตถุ สูตรที่ ๒

[๔๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้งนั้นแล
เวลาเช้า ท่านพระอานนท์ครองอันตรวาสกถือบาตรและจีวรเข้าไปยังกรุงโกสัมพี
เพื่อบิณฑบาต ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “การเที่ยวบิณฑบาตในกรุงโกสัมพียังเข้านัก
ทางที่ดี เราควรจะเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก” ครั้นแล้วจึงเข้าไปยัง
อารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็น
ที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรถียปริพาชกนั่งประชุมกัน สนทนากันในระหว่าง
การประชุมว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์
ครบ ๑๒ ปี ควรเรียกท่านผู้นั้นว่า “นิตทสภิกษุ”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๔.เทเวตววรรค ๑๒.ทุติยนิททสสูตร

ท่านพระอานนท์ไม่ยินดี ไม่คัดค้านภษิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ลุกจากอาสนะจากไปด้วยคิดว่า “เราจักรู้ชัดเนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค” ท่านพระอานนท์ครั้งเที่ยวบิณฑบาตในกรุงโกสัมพี กลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเช้านี้ ข้าพระองค์ครองอันตราวาสก ถือบาตรและ จีวรเข้าไปยังกรุงโกสัมพีเพื่อบิณฑบาต ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘การเที่ยวบิณฑบาต ในกรุงโกสัมพียังเข้านัก ทางที่ดี เราควรจะไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ ปริพาชก’ ครั้นแล้วจึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้สนทนา ปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร สมัยนั้นแล พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกนั่งประชุมกัน สนทนากันในระหว่างการประชุมว่า ผู้มีอายุ ทั้งหมด ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพจน์พรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ควรเรียก ท่านผู้นั้นว่า ‘นิททสภิกษุ’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ยินดี ไม่คัดค้าน ภษิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ลุกจากอาสนะจากไปด้วยคิดว่า ‘เราจักรู้ชัด เนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อาจหรือหนอ ที่จะบัญญัตินิททสภิกษุไว้ในพระธรรมวินัยนี้ด้วยเหตุเพียงนับพรรษาอย่างเดียว”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อานนท์ ไม่อาจเลยที่จะบัญญัตินิททสภิกษุไว้ใน ธรรมวินัยนี้ด้วยเหตุเพียงนับพรรษาอย่างเดียว นิททสวัตถุ ๗ ประการนี้แล เราทำ ให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วจึงประกาศไว้

นิททสวัตถุ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีศรัทธา

๒. เป็นผู้มีhiri

๓. เป็นผู้มีโอดตปปะ

๔. เป็นพหูสูต

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคุดตริกกาย สัตตกนิบาต

๔. เทวดาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๕. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร

๖. เป็นผู้มั่งคั่ง

๗. เป็นผู้มียัญญา

อาณนท นิตทสวัตถุ ๗ ประการนี้แล เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว จึงประกาศไว้

ภิกษุประกอบด้วยนิตทสวัตถุ ๗ ประการนี้แล หากประพฤติพรหมจรรย์ บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ก็ควรเรียกภิกษุนั้นว่า 'นิตทสภิกษุ' หากประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๒๔ ปี ก็ควรเรียกภิกษุนั้นว่า 'นิตทสภิกษุ' หากประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๓๖ ปี ก็ควรเรียกภิกษุนั้นว่า 'นิตทสภิกษุ' หากประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๔๘ ปี ก็ควรเรียกภิกษุนั้นว่า 'นิตทสภิกษุ'

ทุดีนิตทสสูตรที่ ๑๑ จบ

เทวดาวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัปปมาทคารวสูตร

๒. หิริคารวสูตร

๓. ปฐมโสวัจจัสสตาสสูตร

๔. ทุดียโสวัจจัสสตาสสูตร

๕. ปฐมมิตตสูตร

๖. ทุดียมิตตสูตร

๗. ปฐมปฏิสัมภิตาสสูตร

๘. ทุดียปฏิสัมภิตาสสูตร

๙. ปฐมวสสูตร

๑๐. ทุดียวสสูตร

๑๑. ปฐมนิตทสสูตร

๑๒. ทุดีนิตทสสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาญญวรรค ๑.สัตตวิญญานัญญิตติสูตร

๕. มหาญญวรรค

หมวดว่าด้วยมหาญญ

๑. สัตตวิญญานัญญิตติสูตร^๑

ว่าด้วยวิญญานลลิตี ๗ ประการ

[๔๔] ภิกษุทั้งหลาย วิญญานลลิตี^๒ (ภูมิเป็นที่ตั้งแห่งวิญญาน) ๗ ประการนี้
วิญญานลลิตี ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มีสัตว์ผู้มียกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน คือ มนุษย์บางพวก เทวดา
บางพวก^๓ และวินิปาติกะบางพวก^๔ นี้เป็นวิญญานลลิตีที่ ๑
๒. มีสัตว์ผู้มียกายต่างกัน แต่มีสัญญาอย่างเดียวกัน คือ เทวดาชั้น
พรหมกายิกา^๕ เกิดในปฐมฌานภูมิ นี้เป็นวิญญานลลิตีที่ ๒
๓. มีสัตว์ผู้มียกายอย่างเดียวกัน แต่มีสัญญาต่างกัน คือ เทวดาชั้น
อากัสสระ นี้เป็นวิญญานลลิตีที่ ๓
๔. มีสัตว์ผู้มียกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน คือ เทวดาชั้น
สุภกีนหะ (เทวดาที่เต็มไปด้วยความงาม) นี้เป็นวิญญานลลิตีที่ ๔

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ม. ๑๐/๑๒๗/๖๑-๖๒, ที.ปา. ๑๑/๓๓๒/๒๒๒-๒๒๓, ๓๕๗/๒๕๘-๒๕๙, ข.จ. (แปล) ๓๐/๘๓/๒๘๙

^๒ วิญญานลลิตี หมายถึงที่ตั้งแห่งปฏิสนธิวิญญาน (อง.สตตก.อ. ๓/๔๔-๔๕/๑๘๐)

^๓ เทวดาบางพวก หมายถึงเทพในสวรรค์ชั้นกามาวจรภูมิ ๖ คือ (๑) ชั้นจาตุมหาราช (๒) ชั้นดาวดึงส์
(๓) ชั้นยาม (๔) ชั้นดุสิต (๕) ชั้นนิมมานรดี (๖) ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี (ที.ม.อ. ๒/๑๒๗/๑๐๙, ข.จ.อ.
๘๓/๕๗)

^๔ วินิปาติกะบางพวก หมายถึงพวกเวมานิกเปรตที่พ้นจากอบายภูมิ ๔ มียักษ์ผู้เป็นมารดาของอุตตระ
ยักษ์ผู้เป็นมารดาของปัยังกระ ยักษ์ผู้เป็นมิตรของมุสสะ ร่างกายของเปรตเหล่านี้แตกต่างกัน คือ มีทั้ง
อ้วน ผอม เตี้ย สูง มีผิวขาว ผิวดำ ผิวสีทอง และสีนิล มีลักษณะ มีสัญญาต่างกัน ด้วย ดิเหตุกะ ทุเหตุกะ
และอเหตุกะ เหมือนของมนุษย์ เวมานิกเปรตเหล่านี้ไม่มีศักดิ์มากเหมือนพวกเทวดา บางพวกได้รับทุกข์
ในข้างแรม ได้รับสุขในข้างขึ้น แต่เวมานิกเปรตที่เป็นดิเหตุกะสามารถบรรลธรรมได้ ดุจการบรรลธรรมของ
ยักษ์ผู้เป็นมารดาของปัยังกระ เป็นต้น (ที.ม.อ. ๒/๑๒๗/๑๐๙, อง.สตตก.อ. ๓/๔๔-๔๕/๑๘๐, ข.จ.อ.
๘๓/๕๗)

^๕ เทวดาชั้นพรหมกายิกา หมายถึงพรหมชั้นปฐมฌานภูมิ (ระดับปฐมฌาน) ๓ ชั้น คือ (๑) พรหมปารีสัชชา
(พวกบริษัทบริวารมหาพรหม) (๒) พรหมปโรหิตา (พวกปโรหิตมหาพรหม) (๓) มหาพรหม (พวกท้าว
มหาพรหม) (ที.ม.อ. ๒/๑๒๗/๑๐๙-๑๑๐, อง.สตตก.อ. ๓/๔๔-๔๕/๑๘๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัญญวรรค ๒.สมาธิปริกขารสูตร

๕. มีสัตว์ผู้บรรลุนิพพานโดยกำหนดว่า ‘อากาศ
หาที่สุดมิได้’ เพราะล่องรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ‘ไม่มนสิการ-
นานัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง’ นี้เป็นวิญญาณลลิตีที่ ๕
๖. มีสัตว์ผู้ล่องอากาศนัญจนโดยประการทั้งปวง บรรลุนิพพาน
โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุดมิได้’
นี้เป็นวิญญาณลลิตีที่ ๖
๗. มีสัตว์ผู้ล่องวิญญาณโดยประการทั้งปวง บรรลุนิพพาน
โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ นี้เป็น
วิญญาณลลิตีที่ ๗

ภิกษุทั้งหลาย วิญญาณลลิตี ๗ ประการนี้แล

สัตตวิญญาณลลิตีสสูตรที่ ๑ จบ

๒. สมาธิปริกขารสูตร^๔

ว่าด้วยบริขารแห่งสมาธิ

[๔๕] ภิกษุทั้งหลาย บริขารแห่งสมาธิ^๔ ๗ ประการนี้
บริขารแห่งสมาธิ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)	๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)	๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)

เชิงอรรถ :

^๑ อากาศนัญจน หมายถึงนิพพานที่กำหนดอากาศคือช่องว่างอันหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์ เป็นขั้นที่ ๑
ของอรุปรมาณ ๔ (ที.สี.อ. ๑/๔๑๔/๓๐๘)

^๒ วิญญาณนัญจน หมายถึงนิพพานที่กำหนดวิญญาณอันหาที่สุดมิได้เป็นอารมณ์ เป็นขั้นที่ ๒ ของ
อรุปรมาณ ๔ (ที.สี.อ. ๑/๔๑๔/๓๐๘)

^๓ อากิญจัญญายตนนิพพาน หมายถึงนิพพานที่กำหนดภาวะอันไม่มีอะไร(ความว่าง)เป็นอารมณ์ นิพพานนี้เรียกอีก
อย่างหนึ่งว่า สัญญาคะ (ที่สุดแห่งสัญญา) เพราะเป็นภาวะสุดท้ายของการมีสัญญา กล่าวคือ ผู้บรรลุนิพพาน
อากิญจัญญายตนนิพพานแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเข้าถึงแนวสัญญานานัญจนบางเข้าถึงสัญญาเวทิตนโรธบ้าง
(ที.สี.อ. ๑/๔๑๔/๓๐๘)

^๔ ดูเทียบ ที.ม. ๑๐/๒๙๐/๑๘๖, ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๑, ม.อ.๑๔/๑๓๖/๑๒๑, ส.ม.๑๙/๒๘/๑๖

^๕ บริขารแห่งสมาธิ หมายถึงองค์ประกอบของมรรคสมาธิ (อภ.สตตก.อ. ๓/๔๔-๔๕/๑๘๒)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๓.ปฐมอัคคิสุตระ

๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) ๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)

๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย สภาวะที่จิตมีอารมณ์เดียวซึ่งมีองค์ ๗ ประการนี้แหวดล้อม เรียกว่า ‘อริยสัมมาสมาธิที่มีอุปนิสสะ’^๑ บ้าง ว่า ‘อริยสัมมาภิภูถิที่มีบริหาร’ บ้าง

สมาธิปริกขารสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปฐมอัคคิสุตระ

ว่าด้วยไฟ สูตรที่ ๑

[๔๖] ภิกษุทั้งหลาย อัคคิ (ไฟ) ๗ ประการนี้

อัคคิ ๗ ประการ^๒ อะไรบ้าง คือ

๑. ราศัคคิ	(ไฟคือราคะ)
๒. โทสัคคิ	(ไฟคือโทสะ)
๓. โมหัคคิ	(ไฟคือโมหะ)
๔. อาหุเนยยัคคิ	(ไฟคืออาหุไนยบุคคล)
๕. คหปตัคคิ	(ไฟคือคหบดี)
๖. ทักขิณเวยยัคคิ	(ไฟคือทักขิณเวยบุคคล)
๗. กัญฐัคคิ	(ไฟที่เกิดจากไม้)

ภิกษุทั้งหลาย อัคคิ ๗ ประการนี้แล

ปฐมอัคคิสุตระที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ **อุปนิสสะ** หมายถึงอุปนิสสัยในที่นี้ได้แก่หมวดธรรมที่เป็นเหตุทำหน้าที่ร่วมกัน (ที.ม.อ. ๒/๒๙๐/๒๕๗, ๒๙๐/๒๖๗)

^๒ **ราคะโทสะ และโมหะ** ที่เรียกว่า **อัคคิ** เพราะมีความหมายว่า ตามเผาผลาญ **อาหุเนยยัคคิ** แยกอธิบาย ดังนี้ คือ อาหุเนยยะ + อัคคิ คำว่า อาหุเนยยะ มาจาก อาหุณะ หมายถึงเครื่องสักการะ บุคคลผู้ควรแก่เครื่องสักการะ เรียกว่า อาหุไนยบุคคล คือมารดาบิดา ที่เรียกว่า อัคคิ เพราะเป็นเหตุให้บุตรผู้ปฏิบัติผิดต่อตนต้องถูกเผาไหม้ในนรกได้ **คหปตัคคิ** แยกเป็น คหปติ + อัคคิ คำว่า คหบดี หมายถึงเจ้าของเรือนผู้ให้ที่นอน เสื้อผ้า เครื่องประดับ ที่เรียกว่า อัคคิ เพราะเป็นเหตุให้มาตุคามผู้ประพฤติผิดนอกใจตน ต้องถูกเผาไหม้ในนรก **ทักขิณเวยยัคคิ** แยกเป็น ทักขิณเวยยะ + อัคคิ คำว่า ทักขิณเวยยะ มาจากคำว่า ทักขิณา หมายถึงปัจเจก ๔ บุคคลผู้ควรแก่ปัจเจก ๔ เรียกว่า ทักขิณเวยบุคคล คือภิกษุสงฆ์ ที่เรียกว่า อัคคิ เพราะเป็นเหตุให้คฤหัสถ์ปฏิบัติผิด เช่น ด่า บริภาษ ต้องถูกเผาไหม้ในนรก เป็นต้น **กัญฐัคคิ** หมายถึงไฟที่เกิดจากไม้แห้ง (อง.สตตก.อ. ๓/๔๖/๑๘๒-๑๘๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๔.ทุดิยอัคคิสุต

๔. ทุดิยอัคคิสุต

ว่าด้วยไฟ สุตที่ ๒

[๔๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้นแล อุคคตสรีรพราหมณ์ตระเตรียม
มหายัญ โคผู้ ๕๐๐ ตัวถูกนำเข้าไปผูกไว้ที่หลัก เพื่อประโยชน์แก่การบูชายัญ
ลูกโคผู้ ๕๐๐ ตัวถูกนำเข้าไปผูกไว้ที่หลักเพื่อประโยชน์แก่การบูชายัญ ลูกโคตัวเมีย
๕๐๐ ตัวถูกนำเข้าไปผูกไว้ที่หลักเพื่อประโยชน์แก่การบูชายัญ แพะ ๕๐๐ ตัวถูกนำ
เข้าไปผูกไว้ที่หลักเพื่อประโยชน์แก่การบูชายัญ แกะ ๕๐๐ ตัวถูกนำเข้าไปผูกไว้ที่หลัก
เพื่อประโยชน์แก่การบูชายัญ

ครั้งนั้นแล อุคคตสรีรพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนา
ปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกัน แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ท่านพระโคดม ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า ‘การก่อไฟ การปัก
หลักบูชายัญ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก’”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ แม้เราก็ได้สดับมาว่า ‘การก่อไฟ
การปักหลักบูชายัญ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก’”

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ อุคคตสรีรพราหมณ์ก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ท่าน
พระโคดม ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า ‘การก่อไฟ การปักหลักบูชายัญ ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก’”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ แม้เราก็ได้สดับมาว่า ‘การก่อไฟ
การปักหลักบูชายัญ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก’”

พราหมณ์กราบทูลว่า “ท่านพระโคดม ข้อความทั้งหมดของท่านพระโคดมและ
ของข้าพเจ้าย่อมสมกัน”

เมื่ออุคคตสรีรพราหมณ์กราบทูลอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ได้กล่าวกับ
อุคคตสรีรพราหมณ์ดังนี้ว่า “พราหมณ์ ท่านไม่ควรถามพระตถาคตอย่างนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๔.หุติยอัคคิสุตระ

‘ท่านพระโคตม ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า ‘การก่อกำแพง การปักหลักบุญช้ายัญ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก’ แต่ควรถามพระตถาคตอย่างนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้า ประสงค์จะก่อกำแพง ประสงค์จะปักหลักบุญช้ายัญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดตักเตือน โปรดพร่ำสอนข้าพเจ้าถึงข้อที่จะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ข้าพเจ้าตลอดกาล นานเกิด”

ลำดับนั้น อุคคตสีรพรหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าประสงค์จะก่อกำแพง ประสงค์จะปักหลักบุญช้ายัญ ขอท่าน พระโคตมโปรดตักเตือน โปรดพร่ำสอนข้าพเจ้าถึงข้อที่จะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อ สุขแก่ข้าพเจ้าตลอดกาลนานเกิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พรหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อกำแพง ปักหลักบุญช้ายัญ ก่อนที่จะบุญช้ายัญ ย่อมเจือศีลตรา ๓ ชนิด ที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์ เป็นผล

ศีลตรา ๓ ชนิด อะไรบ้าง คือ

๑. ศีลตราทางกาย
๒. ศีลตราทางวาจา
๓. ศีลตราทางใจ

บุคคลเมื่อจะก่อกำแพง ปักหลักบุญช้ายัญ ก่อนที่จะบุญช้ายัญ ย่อมคิดอย่างนี้ว่า ‘ต้องฆ่าโคผู้เท่านี้ตัวเพื่อประโยชน์แก่การบุญช้ายัญ ต้องฆ่าลูกโคผู้เท่านี้ตัวเพื่อประโยชน์แก่ การบุญช้ายัญ ต้องฆ่าลูกโคตัวเมียเท่านี้ตัวเพื่อประโยชน์แก่การบุญช้ายัญ ต้องฆ่าแพะ เท่านี้ตัวเพื่อประโยชน์แก่การบุญช้ายัญ ต้องฆ่าแกะเท่านี้ตัวเพื่อประโยชน์แก่การบุญช้ายัญ’ เขาคิดว่า ‘จะทำบุญ’ แต่กลับทำสิ่งที่มิใช่บุญ คิดว่า ‘จะทำกุศล’ แต่กลับทำอกุศล คิดว่า ‘จะแสวงหาทางสุคติ’ แต่กลับแสวงหาทางทุคติ พรหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อกำแพง ปักหลักบุญช้ายัญ ก่อนที่จะบุญช้ายัญ ย่อมเจือศีลตราทางใจชนิดที่ ๑ นี้ ที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นผล

บุคคลเมื่อจะก่อกำแพง ปักหลักบุญช้ายัญ ก่อนที่จะบุญช้ายัญ ย่อมกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ต้องฆ่าโคผู้เท่านี้ตัวเพื่อประโยชน์แก่การบุญช้ายัญ ต้องฆ่าลูกโคผู้เท่านี้ตัวเพื่อประโยชน์แก่

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๔.หุติยอัคคิสุตระ

การนุชาญญ ต้องฆ่าลูกโคตัวเมียเท่านั้นตัวเพื่อประโยชน์แก่การนุชาญญ ต้องฆ่าแพะ
เท่านั้นตัวเพื่อประโยชน์แก่การนุชาญญ ต้องฆ่าแกะเท่านั้นตัวเพื่อประโยชน์แก่การนุชาญญ'
เขาคิดว่า 'จะทำบุญ' แต่กลับทำสิ่งที่มีโทษบุญ คิดว่า 'จะทำกุศล' แต่กลับทำอกุศล
คิดว่า 'จะแสวงหาทางสุคติ' แต่กลับแสวงหาทางทุกคติ พรหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อไฟ
ปักหลักนุชาญญ ก่อนที่จะนุชาญญ ย่อมเจือศีลตราทางวาจาชนิดที่ ๒ นี้ที่เป็นอกุศล
มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นผล

บุคคลเมื่อจะก่อไฟปักหลักนุชาญญ ก่อนที่จะนุชาญญ ตนเองลงมือฆ่าโคผู้
ก่อนเพื่อประโยชน์แก่การนุชาญญ ตนเองลงมือฆ่าลูกโคผู้ก่อนเพื่อประโยชน์แก่การ
นุชาญญ ตนเองลงมือฆ่าลูกโคตัวเมียก่อนเพื่อประโยชน์แก่การนุชาญญ ตนเองลงมือ
ฆ่าแพะก่อนเพื่อประโยชน์แก่การนุชาญญ ตนเองลงมือฆ่าแกะก่อนเพื่อประโยชน์แก่
การนุชาญญ เขาคิดว่า 'จะทำบุญ' แต่กลับทำสิ่งที่มีโทษบุญ คิดว่า 'จะทำกุศล' แต่กลับ
ทำอกุศล คิดว่า 'จะแสวงหาทางสุคติ' แต่กลับแสวงหาทางทุกคติ พรหมณ์ บุคคล
เมื่อจะก่อไฟปักหลักนุชาญญ ก่อนที่จะนุชาญญ ย่อมเจือศีลตราทางกายชนิดที่ ๓ นี้
ที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นผล

พรหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อไฟปักหลักนุชาญญ ก่อนที่จะนุชาญญ ย่อมเจือ
ศีลตรา ๓ ชนิดนี้แล ที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นผล

พรหมณ์ อัคคิ(ไฟ) ๓ ประการนี้ เป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ

อัคคิ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ราคัคคิ (ไฟคือราคะ)
๒. โทสัคคิ (ไฟคือโทสะ)
๓. โมหัคคิ (ไฟคือโมหะ)

เพราะเหตุไร ราคัคคินี้ จึงเป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ

เพราะบุคคลผู้มีราคะ ถูกราคะครอบงำ มีจิตถูกราคะกลุ้มรุม ย่อมประพฤติ
ทุจริตทางกาย ประพฤติทุจริตทางวาจา ประพฤติทุจริตทางใจ หลังจากตายแล้ว
เขาจึงไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฉะนั้น ราคัคคินี้ จึงเป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น
ไม่ควรเสพ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๔.พุทธิอัคคิสูตร

เพราะเหตุไร โทสัคคินี จึงเป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ

เพราะบุคคลผู้มีโทสะ ถูกโทสะครอบงำ มีจิตถูกโทสะกลุ้มรุม ย่อมประพฤตินุจจริตทางกาย ประพฤติทุจจริตทางวาจา ประพฤติทุจจริตทางใจ หลังจากตายแล้ว เขาจึงไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฉะนั้น โทสัคคินี จึงเป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ

เพราะเหตุไร โมหัคคินี จึงเป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ

เพราะบุคคลผู้มีโมหะ ถูกโมหะครอบงำ มีจิตถูกโมหะกลุ้มรุม ย่อมประพฤตินุจจริตทางกาย ประพฤติทุจจริตทางวาจา ประพฤติทุจจริตทางใจ หลังจากตายแล้ว เขาจึงไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ฉะนั้น โมหัคคินี จึงเป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ

พราหมณ์ อัคคิ ๓ ประการนี้แล เป็นสิ่งที่ควรละ ควรเว้น ไม่ควรเสพ

พราหมณ์ อัคคิ ๓ ประการนี้ เป็นสิ่งที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา แล้วบริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

อัคคิ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อาหุเนยัคคิ

๒. คหปตัคคิ

๓. ทักขิณเณยัคคิ

อาหุเนยัคคิ เป็นอย่างไร

คือ บุตรในโลกนี้มีมารดาหรือบิดา นี้เรียกว่า อาหุเนยัคคิ ชื่อนั้น เพราะเหตุไร เพราะบุตรเกิดมาจากมารดาบิดานี้ ฉะนั้น อาหุเนยัคคินี จึงเป็นผู้ที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

คหปตัคคิ เป็นอย่างไร

คือ คหบดีในโลกนี้มีบุตร ภรรยา ทาส คนใช้ หรือกรรมกร นี้เรียกว่า คหปตัคคิ ฉะนั้น คหปตัคคินี จึงเป็นผู้ที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๔.ทุดิยอัคคิสุต

ทักขิณียัคคิ เป็นอย่างไร

คือ สมณพราหมณ์ผู้เว้นขาดจากความมัวเมาและประมาท ตั้งมั่นอยู่ในขันติ และโสรจจะ ฝึกตนได้เป็นหนึ่ง ทำตนให้สงบได้เป็นหนึ่ง ทำตนให้ดับเย็นได้เป็นหนึ่ง นี้เรียกว่า ทักขิณียัคคิ ฉะนั้น ทักขิณียัคคินี้ จึงเป็นผู้ที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา แล้วบริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

พราหมณ์ อัคคิ ๓ ประการนี้แล เป็นสิ่งที่ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา แล้วบริหารให้เป็นสุขโดยชอบ

ส่วนกัณฐัคคินี้ ต้องจุดตามกาลอันควร ต้องคอยดูตามกาลอันควร ต้องคอยดับตามกาลอันควร ต้องคอยเก็บตามกาลอันควร

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อุคคตสรีรพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาษิตของท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ ขอท่านพระโคตมโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต ข้าพระองค์จะปล่อยโคผู้ ๕๐๐ ตัว ให้ชีวิตพวกมัน จะปล่อยลูกโคผู้ ๕๐๐ ตัว ให้ชีวิตพวกมัน จะปล่อยลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว ให้ชีวิตพวกมัน จะปล่อยแพะ ๕๐๐ ตัว ให้ชีวิตพวกมัน จะปล่อยแกะ ๕๐๐ ตัว ให้ชีวิตพวกมัน พวกมันจะกินหญ้าสด ดื่มน้ำเย็นและรับลมเย็น”

ทุดิยอัคคิสุตที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัญญวรรค ๖.ทุดิยสังญญาสูตร

๕. ปฐมสังญญาสูตร

ว่าด้วยสังญญา^๑ สูตรที่ ๑

[๔๘] ภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๗ ประการนี้ ที่ภิกษุเจริญทำให้มาก^๒แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ^๓ มีอมตะเป็นที่สุด

สังญญา ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสุภสังญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)
๒. มรณสังญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)
๓. อาหาเร ปฏิกุศลสังญญา (กำหนดหมายความปฏิกุศลในอาหาร)
๔. สัพพะโลเก อนภิริตสังญญา (กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง)
๕. อนิจจสังญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๖. อนิจเฆ ทุกขสังญญา (กำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๗. ทุกเข อนัตตสังญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์)

ภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๗ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

ปฐมสังญญาสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุดิยสังญญาสูตร

ว่าด้วยสังญญา สูตรที่ ๒

[๔๙] ภิกษุทั้งหลาย สังญญา ๗ ประการนี้ ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

สังญญา ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสุภสังญญา	๒. มรณสังญญา
๓. อาหาเร ปฏิกุศลสังญญา	๔. สัพพะโลเก อนภิริตสังญญา

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๕๖/๑๒๓

^๒ เจริญ หมายถึงบำเพ็ญสิ่งที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นให้เจริญขึ้นและตามรักษาสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วให้มีอยู่ตลอดไป

(อจ.เอกก. อ. ๑/๕๔-๕๕/๖๓, ๔๑๘/๔๔๘, ๔๕๓/๔๖๙

ทำให้มาก หมายถึงทำบ่อย ๆ (อจ.เอกก.อ. ๑/๖๐๐-๖๑๑/๔๘๐)

^๓ อมตะ หมายถึงพระนิพพาน (อจ.สตตก.อ. ๓/๔๘-๔๙/๑๘๔)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัษฎวรรค ๖.พุทฺธยัสสญาณสูตร

๕. อนิจจสัญญา ๖. อนิจฺเจ ทุกขสัญญา

๗. ทุกฺเข อนัตตสัญญา

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๗ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**อสุภสัญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด**’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจะกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอสุภสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ‘ไม่ออกไปรับการร่วมเมถุนธรรม อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิภูลย่อมตั้งอยู่ ขนไก่หรือเส้นเอ็นที่เขาใส่เข้าไปในไฟ ย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่คลี่ออก ฉนฺได ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอสุภสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ‘ไม่ออกไปรับการร่วมเมถุนธรรม ฉนฺนํนั้นเหมือนกันแล อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิภูลย่อมตั้งอยู่

ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอสุภสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมไหลไปตามการร่วมเมถุนธรรม ความเป็นของไม่ปฏิภูลย่อมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘อสุภสัญญา เรามิได้เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงไม่มีแก่เรา ภาวนาพละ(กำลังคือภาวนา) ของเรายังไม่ถึงที่’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในอสุภสัญญานั้น

แต่ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอสุภสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ‘ไม่ออกไปรับการร่วมเมถุนธรรม อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิภูลย่อมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘อสุภสัญญา เราเจริญดีแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงมีแก่เรา ภาวนาพละของเราถึงที่แล้ว’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในอสุภสัญญานั้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า “**อสุภสัญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด**” (๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัญญวรรค ๖.พุทธิสัญญาสูตร

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า **‘มรณสัญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด’** เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยมรณสัญญา อยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับความตั้งใจในชีวิต อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุศลย่อมตั้งอยู่ ขนไก่หรือเส้นเอ็นที่เขาใส่เข้าไปในไฟ ย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่คลี่ออก ฉะนั้นใด ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยมรณสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับความตั้งใจในชีวิต ฉะนั้นเหมือนกันแล อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุศลย่อมตั้งอยู่

ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยมรณสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมไหลไปตามความตั้งใจในชีวิต ความเป็นของไม่ปฏิกุศลย่อมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า **‘มรณสัญญา เรามิได้เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงไม่มีแก่เรา ภาวนาผลของเรายังไม่ถึงที่’** เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในมรณสัญญานั้น

แต่ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยมรณสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับความตั้งใจในชีวิต อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุศลย่อมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า **‘มรณสัญญา เราเจริญดีแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงมีแก่เรา ภาวนาผลของเราถึงที่แล้ว’** เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในมรณสัญญานั้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า **“มรณสัญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด”** (๒)

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า **‘อาหาเร ปฏิกุศลสัญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด’** เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัญญวรรค ๖.ทุดิยสังญญาสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุผู้มีใจที่อบรมแล้วด้วยอาหาระ ปฏิกุล-
สังญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับค้นหาในรส
อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุलय่อมตั้งอยู่ ขนไก่หรือเส้นเอ็นที่เขาใส่เข้าไปในไฟ
ย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่คลี่ออก ฉันทิ ภิกษุผู้มีใจที่อบรมแล้วด้วยอาหาระ
ปฏิกุลสังญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับค้นหาในรส
ฉันทินั้นเหมือนกันแล อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุलय่อมตั้งอยู่

ถ้าภิกษุผู้มีใจที่อบรมแล้วด้วยอาหาระ ปฏิกุลสังญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมไหลไป
ตามค้นหาในรส ความเป็นของไม่ปฏิกุलय่อมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘อาหาระ
ปฏิกุลสังญญา เรามิได้เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงไม่มีแก่เรา
ภาวนาพละของเรายังไม่ถึงที่’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในอาหาระ ปฏิกุล-
สังญยานั้น

แต่ถ้าภิกษุผู้มีใจที่อบรมแล้วด้วยอาหาระ ปฏิกุลสังญญาอยู่โดยมาก จิตย่อม
หดกลับ งอกกลับ ฯลฯ ค้นหาในรส อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุलय่อมตั้งอยู่
ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘อาหาระ ปฏิกุลสังญญา เราเจริญดีแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้น
และเบื้องปลายจึงมีแก่เรา ภาวนาพละของเราถึงที่แล้ว’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็น
ผู้รู้ชัดในอาหาระ ปฏิกุลสังญยานั้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘อาหาระ ปฏิกุลสังญญาที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว
ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด’ (๓)

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**สัพพโลเก อนภิรตสังญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว
ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด**’ เพราะอาศัยเหตุ
อะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุผู้มีใจที่อบรมแล้วด้วยสัพพโลเก
อนภิรตสังญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับความ
วิจิตรของโลก อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุलय่อมตั้งอยู่ ขนไก่หรือเส้นเอ็นที่เขา
ใส่เข้าไปในไฟ ย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่คลี่ออก ฉันทิ ภิกษุผู้มีใจที่อบรม

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๖.พุทธิยัสถุญญาสูตร

แล้วด้วยสัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ
ไม่ออกไปรับความวิจิตรของโลก ฉะนั้นเหมือนกันแล อุเบกขาหรือความเป็นของ
ปฏิบัติย่อมตั้งอยู่

ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยสัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมไหล
ไปตามความวิจิตรของโลก ความเป็นของไม่ปฏิบัติย่อมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า
‘สัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญา เรามิได้เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลาย
จึงไม่มีแก่เรา ภาวนาพละของเรายังไม่ถึงที่’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดใน
สัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญานั้น

แต่ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยสัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญาอยู่โดยมาก จิตย่อม
หดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับความวิจิตรของโลก อุเบกขาหรือความเป็น
ของปฏิบัติย่อมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘สัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญา เราเจริญ
ดีแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงมีแก่เรา ภาวนาพละของเราถึงที่แล้ว’
เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในสัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญานั้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า “สัพพะโลเก อนภิตรัสถุญญาที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว
ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด” (๔)

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า “อนิจจัสถุญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด” เพราะอาศัยเหตุอะไร
เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอนิจจัสถุญญาอยู่
โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับลาภสักการะและชื่อเสียง
อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิบัติย่อมตั้งอยู่ ขนไก่หรือเส้นเอ็นที่เขาใส่เข้าไปในไฟ
ย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่คลี่ออก ฉนใด ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วย
อนิจจัสถุญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ งอกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับลาภ
สักการะและชื่อเสียง ฉนนั้นเหมือนกันแล อุเบกขาหรือความเป็นของปฏิบัติย่อม
ตั้งอยู่

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัญญวรรค ๖.หุติยสังญญาสูตร

ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอนิจจสังญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมไหลไปตามลาก สักการะและชื่อเสียง ความเป็นของไม่ปฏิญญยอมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘อนิจจสังญญา เรามิได้เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงไม่มีแก่เรา ภาวนาพละของเรายังไม่ถึงที่’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในอนิจจสังญญานั้น

แต่ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอนิจจสังญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหดกลับ ออกกลับ หมุนกลับ ไม่ออกไปรับลากสักการะและชื่อเสียง อุเบกขาหรือความเป็น ของปฏิญญยอมตั้งอยู่ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘อนิจจสังญญา เราเจริญดีแล้ว คุณวิเศษ ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงมีแก่เรา ภาวนาพละของเรมาถึงที่แล้ว’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในอนิจจสังญญานั้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘อนิจจสังญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมี ผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด’ (๕)

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘อนิจเจ ทุกขสังญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อม มีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอนิจเจ ทุกขสังญญา อยู่โดยมาก สังญญาในความเฉื่อยชา ในความเกียจคร้าน ในความท้อถอย ในความ ประมาท ในการไม่ประกอบความเพียร และในการไม่พิจารณาปรากฏว่าเป็นภัยอัน ร้ายแรงเหมือนเพชรฆาตผู้เงี้ยวดาบขึ้น

ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอนิจเจ ทุกขสังญญาอยู่โดยมาก สังญญาในความ เฉื่อยชา ในความเกียจคร้าน ในความท้อถอย ในความประมาท ในการไม่ประกอบ ความเพียร และในการไม่พิจารณาไม่ปรากฏว่าเป็นภัยอันร้ายแรงเหมือนเพชรฆาต ผู้เงี้ยวดาบขึ้น ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘อนิจเจ ทุกขสังญญา เรามิได้เจริญแล้ว คุณวิเศษ ทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงไม่มีแก่เรา ภาวนาพละของเรายังไม่ถึงที่’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในอนิจเจ ทุกขสังญญานั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัญญวรรค ๖.ทุดิยัสัญญาสูตร

แต่ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยอนิจเจ ทุกขสัญญาอยู่โดยมาก สัญญาในความเฉื่อยชา ในความเกียจคร้าน ในความท้อถอย ในความประมาท ในการไม่ประกอบความเพียร และในการไม่พิจารณาปรากฏว่าเป็นภัยอันร้ายแรง เหมือนเพชรฆาตผู้เจ็ดดาบขึ้น ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า อนิจเจ ทุกขสัญญา เราเจริญดีแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงมีแก่เรา ภาวนาพละของเราถึงที่แล้ว' เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในอนิจเจ ทุกขสัญญานั้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า 'อนิจเจ ทุกขสัญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด' (๖)

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า 'ทุกข อนัตตสัญญาที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด' เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยทุกข อนัตตสัญญาอยู่โดยมาก มีใจปราศจากอหังการ มมังการ และมานะ^๑ในร่างกายที่มีวิญญาณนี้ และในนิมิตภายนอกทั้งปวง ก้าวล่วงมานะ^๒ สงบแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว^๓

ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยทุกข อนัตตสัญญาอยู่โดยมาก มีใจไม่ปราศจากอหังการ มมังการ และมานะในร่างกายที่มีวิญญาณนี้ และในนิมิตภายนอกทั้งปวง ไม่ก้าวล่วงมานะ ไม่สงบ ไม่หลุดพ้นแล้ว ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า 'ทุกข อนัตตสัญญา เรามิได้เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงไม่มีแก่เรา ภาวนาพละของเรายังไม่ถึงที่' เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในทุกข อนัตตสัญญานั้น

เชิงอรรถ :

^๑ อหังการ หมายถึงทิฏฐิที่มีความยึดถือว่าเป็นเรา

มมังการ หมายถึงตัณหา คือความทะยานอยากว่าเป็นของเรา

มานะ หมายถึงมานะ ๙ ประการ (อง.สตตก.อ. ๓/๔๘/๑๘๔) และดู ข.ม. (แปล) ๒๙/๑๗๘/๕๐๘, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๖๒/๖๑๖-๖๑๗

^๒ ก้าวล่วงมานะ แปลจากบาลีว่า 'วิธาสมตักกนต' วิธ ศัพท์ มีความหมาย ๓ นัย คือ (๑) หมายถึงส่วน (ดู อภิ.สง. ๓๕/๕๘๔/๑๖๘) (๒) หมายถึงประการ (ดู ส.ส. ๑๕/๙๕/๖๑) (๓) หมายถึงมานะ (ดู อภิ.วิ. ๓๕/๑๒๐/๔๔๘) ในที่นี้หมายถึงมานะ ๓ ประการ คือ (๑) ความถือตัวว่าเลิศกว่าเขา (๒) ความถือตัวว่าเสมอเขา (๓) ความถือตัวว่าด้อยกว่าเขา (อง.สตตก.ฎีกา ๓/๔๙/๒๑๑)

^๓ หลุดพ้นดีแล้ว หมายถึงหลุดพ้นด้วยวิมุตติ ๕ ประการ มีตังควิมุตติ เป็นต้น (อง.สตตก.อ. ๓/๔๘-๔๙/๑๘๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๗.เมถุนสูตร

แต่ถ้าภิกษุมีใจที่อบรมแล้วด้วยทุกเข อนัตตสัญญาอยู่โดยมาก มีใจปราศจาก
อหังการ มมังการ และมานะ ในร่างกายที่มีวิญญูณนี้ และในนิมิตภายนอกทั้งปวง
ก้าวล่วงมานะ สงบแล้ว หลุดพ้นดีแล้ว ภิกษุพึงทราบข้อนี้ว่า ‘ทุกเข อนัตตสัญญา
เราเจริญดีแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายจึงมีแก่เรา ภาวนาผละของเรา
ถึงที่แล้ว’ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ชัดในทุกเข อนัตตสัญญานั้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘ทุกเข อนัตตสัญญาที่ภิกษุเจริญ ทำให้มากแล้ว
ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด’ (๗)

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๗ ประการนี้แล ที่ภิกษุเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด

หุติยสัญญาสูตรที่ ๖ จบ

๗. เมถุนสูตร

ว่าด้วยเมถุนสังโยค

[๕๐] ครั้งนั้นแล ชาลุสโสณิพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ท่านพระโคตมยังปฏิญญาว่าตนเป็นพรหมจารีอยู่หรือ”^๑

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง
พึงกล่าวถึงผู้ใดผู้หนึ่งว่า ‘เขาประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย

เชิงอรรถ :

^๑ สาเหตุที่พราหมณ์ทูลถามเช่นนี้ เพราะคิดว่า ‘พราหมณ์ เมื่อจะเรียนเวทยังต้องประพฤติพรหมจรรย์ใช้
ระยะเวลาถึง ๔๘ ปีเลย แต่พระสมณโคตมเคยอยู่ครองเรือน อภิรมย์ในปราสาท ๓ หลัง ท่ามกลางเหล่า
นางฟ้อนนางรำ แล้วโฉบัดนี้จึงมาพูดว่าตนประพฤติพรหมจรรย์’ ทั้งนี้เพราะยึดติดรูปแบบกฎเกณฑ์
และเวลาการประพฤติพรหมจรรย์ตามลัทธิอื่น ดู ข้อ ๔๒-๔๓ หน้า ๖๒-๖๖ ในเล่มนี้ประกอบ(อง.สตตก.
อ. ๓/๕๐/๑๘๔-๑๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๗.เมถุนสูตร

บริสุทธิ บริบูรณ์' บุคคลนั้นเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้อง ฟังกล่าวถึงเรานั้นแล เพราะเรา
ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย บริสุทธิ บริบูรณ์"^๑

พราหมณ์ทูลถามว่า “ ท่านพระโคตม อะไรเล่าชื่อว่าเป็นความขาด ความทะลุ
ความต่าง ความพร้อยแห่งพรหมจรรย์”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

๑. สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญญาว่าเป็นพรหมจรรย์อย่าง
ถูกต้อง ไม่ประพฤติกิจสองต่อสอง^๒ กับมาตุคาม แต่ยังยินดีการ
ลอบไล่ การช้ดถู การให้อาบน้ำ และการนวดพั้นของมาตุคาม
เขาชอบใจ ดิดใจ และถึงความปล้มใจกับการทำเช่นนั้น แม้ก็ชื่อว่า
เป็นความขาด ความทะลุ ความต่าง และความพร้อยแห่งพรหมจรรย์
พราหมณ์ ผู้นี้เราเรียกว่าประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ ประกอบด้วย
เมถุนสังโยค ย่อมไม่หลุดพ้นจากชาติ(ความเกิด) ชรา(ความแก่)
มรณะ (ความตาย) โสกะ(ความเศร้าโศก) ปรีเทวะ(ความคร่ำครวญ)
ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) และอุปายาส (ความ
คับแค้นใจ) เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์
๒. สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญญาว่าเป็นพรหมจรรย์อย่าง
ถูกต้อง ไม่ประพฤติกิจสองต่อสองกับมาตุคาม ทั้งไม่ยินดีการลอบไล่
การช้ดถู การให้อาบน้ำ และการนวดพั้นของมาตุคาม แต่ยัง
สัพยอก^๓ เล่นหัว^๔ หัวเราะรำกับมาตุคาม ฯลฯ

เชิงอรรถ :

- ^๑ การที่พระผู้มีพระภาคตรัสตอบอย่างนี้มีนัยให้รู้ว่ ‘ตลอดระยะเวลา ๖ ปีที่พระองค์บำเพ็ญเพียรในขณะที่
ยังมีกิเลสอยู่นั้น แม้เพียงแต่ความคิดคำนึงถึงความสุขในราชสมบัติ หรือความพรั่งพร้อมด้วยนางพื่อนใน
ปราสาทนั้น มิได้เกิดขึ้นแก่พระองค์เลยแม้แต่น้อย’ ซึ่งเป็นพระดำรัสตอบที่สามารถสยบพราหมณ์ได้ ดุจ
การใช้มนตร์จับงูเห่า และดุดการใช้เท้าเหยียบที่คอหอยศัตรู ฉะนั้น (อง.สตตก.อ. ๓/๕๐/๑๘๕)
- ^๒ **กิจสองต่อสอง** ในที่นี้หมายถึงกิจที่คนสองคนซึ่งมีความรักใคร่กำหนดหมกมุ่นเหมือนกันทำร่วมกัน เป็น
ชื่อของเมถุนธรรมที่เป็นประเวณีของชาวบ้าน มารยาทของคนชั้นต่ำ กิริยาชั่วหยามมีน้ำเป็นที่สุด เป็นกิจ
ที่ต้องทำในที่ลับ (วิ.อ. ๑/๓๙/๒๓๑, ๕๕/๒๗๕, อง.สตตก.อ. ๓/๕๐/๑๘๕, อง.สตตก.ฎีกา ๓/๕๐-๕๑/๒๑๑)
และดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๓๙/๒๘, ๕๕/๔๒
- ^๓ **สัพยอก** ในที่นี้หมายถึงพูดเรื่องนำหัวเราะ (อง.สตตก.อ. ๓/๕๐/๑๘๕)
- ^๔ **เล่นหัว** ในที่นี้หมายถึงการพูดล้อเล่น (อง.สตตก.อ. ๓/๕๐/๑๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาัยญญวรรค ๗.เมถุนสูตร

๓. สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งไม่สัพยอก เล่นหัวหัวเราะร่ากับมาตุคาม แต่ยังฟังจ้องตามาตุคาม ฯลฯ
๔. สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งไม่ฟังจ้องตามาตุคาม แต่ยังฟังเสียงของมาตุคามผู้หัวเราะ ผู้พูด ผู้ขับร้อง หรือผู้ร้องให้อยู่นอกฝาหรือนอกกำแพง ฯลฯ
๕. สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งไม่ฟังเสียงของมาตุคามผู้หัวเราะ ผู้พูด ผู้ขับร้อง หรือผู้ร้องให้อยู่นอกฝาหรือนอกกำแพง แต่ยังคงนึกถึงการที่เคยหัวเราะพูดจาเล่นหัวกับมาตุคาม ฯลฯ
๖. สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งไม่คอยนึกถึงการที่เคยหัวเราะพูดจาเล่นหัวกับมาตุคาม แต่ยังคงคบดีหรือบุตรคบดี ผู้เอิบอิมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอดนอยู่ ฯลฯ
๗. สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งไม่คบดีหรือบุตรคบดีผู้เอิบอิมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอดนอยู่ แต่ยังคงประพฤติพรหมจรรย์ปรารถนาเป็นเทพเจ้าหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า ‘ด้วยศีลวัตร ตบะหรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็นเทพหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง’ เขาชอบใจ ดิดใจ และถึงความปลื้มใจกับการทำเช่นนั้น แม้นี้ก็ชื่อว่า เป็นความขาด ความทะลุ ความต่าง และความพร้อยแห่งพรหมจรรย์ พราหมณ์ ผู้นี้เราเรียกว่าประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมถุนสังโยค ไม่หลุดพ้นจากชาติ ชรามรณะ โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์

พราหมณ์ ๓๖๖ คน เรายังเห็นเมถุนสังโยค ๗ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งในตอนที่ยังละไม่ได้ ๓๖๖ คน เรายังไม่ยืนยันว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ อันยอดเยี่ยมในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้ง

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๘.สังโยคสูตร

สมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ แต่เมื่อใดเราไม่เห็นเมถุนสังโยค ๗ ประการนี้
อย่างใดอย่างหนึ่งในตนที่ยังละไม่ได้ เมื่อนั้นเราจึงยืนยันได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมา-
สัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ญาณทัสสนะเกิดขึ้นแก่เราว่า ‘วิมุตติ
ของเราไม่กำเริบ ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ย่อมไม่มี’

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ชาณุสโสณิพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาษิตของท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก
ฯลฯ ขอท่านพระโคตมโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้
เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

เมถุนสูตรที่ ๗ จบ

๘. สังโยคสูตร

ว่าด้วยความเกี่ยวข้องและความไม่เกี่ยวข้อง

[๕๑] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมบรรยาย^๑เรื่องความเกี่ยวข้องและ
ความไม่เกี่ยวข้องแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ธรรมบรรยายเรื่องความเกี่ยวข้องและความไม่เกี่ยวข้อง เป็นอย่างไร
คือ สตรียอมกำหนด

๑. ความเป็นสตรีภายในตน	๒. กิริยาของสตรี
๓. ท่าทางของสตรี ^๒	๔. ความไว้ตัวของสตรี

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า **บรรยาย** ในคำว่า ธรรมบรรยาย นี้แปลจาก ปริยาย ศัพท์ ซึ่งมีความหมาย ๓ นัย คือ (๑) หมายถึง
เทศนา (ดู ม.ม. ๑๒/๒๐๕/๑๗๕, อภ.ฉก. ๒๒/๖๓/๓๙๐) (๒) หมายถึงวาระ (ดู ม.จ. ๑๔/๒๙๘/๓๔๔)
(๓) หมายถึงเหตุ (ดู วิ.ม.หา. ๑/๑๖๔/๙๕) ในที่นี้หมายถึงเหตุ (วิ.อ. ๑/๓/๑๒๖, อภ.สตตก.อ. ๓/๕๑/๑๘๕)

^๒ **ท่าทางของสตรี** หมายถึงมรรยาทต่าง ๆ เช่น การนุ่ง การห่ม เป็นต้น (อภ.สตตก.อ. ๓/๕๑/๑๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๘.สังโยคสูตร

๕. ความพอใจของสตรี

๖. เสียงของสตรี

๗. เครื่องประดับของสตรี

เธอย่อมติดใจยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายในตนเป็นต้นนั้น

เธอผู้ติดใจยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายในตนเป็นต้นนั้น ย่อมกำหนด

๑. ความเป็นบุรุษภายนอก

๒. กิริยาของบุรุษ

๓. ท่าทางของบุรุษ

๔. ความไว้ตัวของบุรุษ

๕. ความพอใจของบุรุษ

๖. เสียงของบุรุษ

๗. เครื่องประดับของบุรุษ

เธอย่อมติดใจยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายนอกเป็นต้นนั้น เธอผู้ติดใจยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายนอกเป็นต้นนั้น ย่อมมุ่งหวังการเกี่ยวของภายนอกและมุ่งหวังสุขและโสมนัสที่จะเกิดขึ้นเพราะการเกี่ยวของนั้นเป็นปัจจัย สัตว์ทั้งหลายผู้ยินดียิ่งในความเป็นสตรี ย่อมเป็นผู้เกี่ยวของกับบุรุษทั้งหลาย สตรีล่วงพ้นความเป็นสตรีไปไม่ได้ อย่างนี้แล

บุรุษย่อมกำหนด

๑. ความเป็นบุรุษภายในตน

๒. กิริยาของบุรุษ

๓. ท่าทางของบุรุษ

๔. ความไว้ตัวของบุรุษ

๕. ความพอใจของบุรุษ

๖. เสียงของบุรุษ

๗. เครื่องประดับของบุรุษ

เขาย่อมติดใจยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายในตนเป็นต้นนั้น

เขาผู้ติดใจยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายในตนเป็นต้นนั้น ย่อมกำหนด

๑. ความเป็นสตรีภายนอก

๒. กิริยาของสตรี

๓. ท่าทางของสตรี

๔. ความไว้ตัวของสตรี

๕. ความพอใจของสตรี

๖. เสียงของสตรี

๗. เครื่องประดับของสตรี

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๘.สังโยคสูตร

เขาย่อมติดใจยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายนอกเป็นต้นนั้น เขาผู้ติดใจยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายนอกเป็นต้นนั้น ย่อมมุ่งหวังการเกี่ยวของภายนอกและมุ่งหวังสุขและโสมนัสที่จะเกิดขึ้นเพราะการเกี่ยวของนั้นเป็นปัจฉัย สัตว์ทั้งหลายผู้ยินดียิ่งในความเป็นบุรุษ ย่อมเป็นผู้เกี่ยวของกับสตรีทั้งหลาย บุรุษลวงพ้นความเป็นบุรุษไปไม่ได้ อย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ความเกี่ยวของเป็นอย่างนี้แล

ความไม่เกี่ยวของ เป็นอย่างไร

คือ สตรียอมไม่กำหนด

๑. ความเป็นสตรีภายในตน	๒. กิริยาของสตรี
๓. ท่าทางของสตรี	๔. ความไว้ตัวของสตรี
๕. ความพอใจของสตรี	๖. เสียงของสตรี
๗. เครื่องประดับของสตรี	

เธอย่อมไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายในตนเป็นต้นนั้น

เธอผู้ไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นสตรีในภายในตนเป็นต้นนั้น ย่อมไม่กำหนด

๑. ความเป็นบุรุษภายนอก	๒. กิริยาของบุรุษ
๓. ท่าทางของบุรุษ	๔. ความไว้ตัวของบุรุษ
๕. ความพอใจของบุรุษ	๖. เสียงของบุรุษ
๗. เครื่องประดับของบุรุษ	

เธอย่อมไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายนอกเป็นต้นนั้น เธอผู้ไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายนอกเป็นต้นนั้น ย่อมไม่มุ่งหวังการเกี่ยวของภายนอกและไม่มุ่งหวังสุขและโสมนัสที่จะเกิดขึ้นเพราะการเกี่ยวของนั้นเป็นปัจฉัย สัตว์ทั้งหลายผู้ไม่ยินดียิ่งในความเป็นสตรี ย่อมเป็นผู้ไม่เกี่ยวของกับบุรุษทั้งหลาย สตรีลวงพ้นความเป็นสตรีไปได้ อย่างนี้แล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๘.สังโยคสูตร

บุรุษยอมไม่กำหนด

๑. ความเป็นบุรุษภายในตน	๒. กิริยาของบุรุษ
๓. ทำทางของบุรุษ	๔. ความไว้ตัวของบุรุษ
๕. ความพอใจของบุรุษ	๖. เสียงของบุรุษ
๗. เครื่องประดับของบุรุษ	

เขายอมไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายในตนเป็นต้นนั้น

เขาผู้ไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายในตนเป็นต้นนั้น ยอมไม่กำหนด

๑. ความเป็นสตรีภายนอก	๒. กิริยาของสตรี
๓. ทำทางของสตรี	๔. ความไว้ตัวของสตรี
๕. ความพอใจของสตรี	๖. เสียงของสตรี
๗. เครื่องประดับของสตรี	

เขายอมไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายนอกเป็นต้นนั้น เขาผู้ไม่ติดใจไม่ยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายนอกเป็นต้นนั้น ยอมไม่มุ่งหวังการเกี่ยวข้อภายนอกและไม่มุ่งหวังสุขและโสมนัสที่จะเกิดขึ้นเพราะการเกี่ยวข้อนั้นเป็นปัจจัย สัตว์ทั้งหลายผู้ไม่ยินดียิ่งในความเป็นบุรุษ ย่อมเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับสตรีทั้งหลาย บุรุษล่วงพ้นความเป็นบุรุษไปได้ อย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ความไม่เกี่ยวข้อง เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ธรรมบรรยายเรื่องความเกี่ยวข้องและความไม่เกี่ยวข้อง เป็นอย่างนี้แล

สังโยคสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๙.ทานมหัทธผลสูตร

๙. ทานมหัทธผลสูตร

ว่าด้วยทานที่มีผลมากและทานที่ไม่มีผลมาก

[๕๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ฝั่งสระคัคคราโฆกขรณี เขตกรุงจัมปา ครั้งนั้นแล อุบาสกชาวกรุงจัมปาจำนวนมากเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านผู้เจริญ เราทั้งหลายได้ฟังธรรมีกถาต่อพระพักตร์พระผู้มีพระภาคผ่านมานานแล้ว ขอให้เราทั้งหลายได้ฟังธรรมีกถาของพระผู้มีพระภาคเถิด”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น ท่านทั้งหลายควรมาในวันอุโบสถเถิด จะได้ฟังธรรมีกถาในสำนักของพระผู้มีพระภาคแน่นอน” อุบาสกชาวกรุงจัมปารับคำแล้วลุกจากที่นั่ง อภิวัต ทำประทักษิณแล้วจากไป

ครั้นถึงวันอุโบสถ อุบาสกชาวกรุงจัมปาได้พากันไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ อภิวัตแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ต่อจากนั้น ท่านพระสารีบุตรพร้อมด้วยอุบาสกชาวกรุงจัมปาเหล่านั้นเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีได้ไหม ทานชนิดเดียวกันที่บุคคลบางคนในโลกนี้ถวายแล้วไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก แต่ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ถวายแล้วกลับมีผลมาก มีอานิสงส์มาก”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มีได้ สารีบุตร ทานชนิดเดียวกันที่บุคคลบางคนในโลกนี้ถวายแล้วไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก แต่ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ถวายแล้วกลับมีผลมาก มีอานิสงส์มาก”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทานชนิดเดียวกันที่บุคคลบางคนในโลกนี้ถวายแล้ว ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทานชนิดเดียวกันที่บุคคลบางคนในโลกนี้ถวายแล้วกลับมีผลมาก มีอานิสงส์มาก”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๙.ทานมหัปผลสูตร

“สารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทานอย่างมีใจเยื่อใย ให้ทานอย่างมีจิตผูกพัน ให้ทานอย่างมุ่งหวังสิ่งสมบุญ ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราละโลกนี้ไปแล้วจักบริโภคนิผลทานนี้’ เขาจึงให้ทานนั้น คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พิก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ สารีบุตร เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ควรให้ทานเช่นนั้นหรือไม่”

“ควรให้ พระพุทธเจ้าข้า”

“สารีบุตร ในการให้ทานเช่นนั้น บุคคลผู้ให้ทานอย่างมีใจเยื่อใย ให้ทานอย่างมีจิตผูกพัน ให้ทานอย่างมุ่งหวังสิ่งสมบุญ ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราละโลกนี้ไปแล้วจักบริโภคนิผลทานนี้’ เขาให้ทานนั้นแล้ว หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดร่วมกับพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราช เขาให้กรรมนั้นสิ้นไป ให้ฤทธิ์นั้นสิ้นไป ให้ยศนั้นสิ้นไป ให้ความเป็นใหญ่นั้นสิ้นไป เป็นผู้ยังต้องมา คือมาสู่ความเป็นอย่างนี้”

“สารีบุตร ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทานอย่างไม่มีใจเยื่อใย ให้ทานอย่างไม่มีจิตผูกพัน ให้ทานอย่างไม่มุ่งหวังสิ่งสมบุญ มิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราละโลกนี้ไปแล้วจักบริโภคนิผลทานนี้’ แต่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘การให้ทานเป็นการดี’ ฯลฯ”

“สารีบุตร ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทานอย่างไม่มีใจเยื่อใย ให้ทานอย่างไม่มีจิตผูกพัน ให้ทานอย่างไม่มุ่งหวังสิ่งสมบุญ มิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราละโลกนี้ไปแล้วจักบริโภคนิผลทานนี้’ ทั้งมิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘การให้ทานเป็นการดี’ แต่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย เคยให้ทาน เคยทำทาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมเสียไป’ ฯลฯ”

“สารีบุตร ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งมิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย เคยให้ทาน เคยทำทาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมเสียไป’ แต่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้ จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ ไม่ควร’ ฯลฯ”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๙.ทานมหัทธผลสูตร

“สารีบุตร ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งมิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้ จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเองไม่ได้ ไม่ควร’ แต่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราให้ทานและจำแนกทานนี้ เหมือนเหล่าฤๅษีในปางก่อน คือ อัญญฤๅษี วามกฤๅษี วามเทวฤๅษี เวสสามิตตฤๅษี ยมคัคคฤๅษี อังคีรสฤๅษี ภารทวาชฤๅษี วาเสฏฐฤๅษี กัสสปฤๅษี และภคฤๅษี ได้บูชามหายัญญ^๑แล้ว ฉะนั้น’ ฯลฯ”

“สารีบุตร ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งมิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราจักให้ทานและจำแนกทานนี้เหมือนเหล่าฤๅษีในปางก่อน คือ อัญญฤๅษี วามกฤๅษี วามเทวฤๅษี เวสสามิตตฤๅษี ยมคัคคฤๅษี อังคีรสฤๅษี ภารทวาชฤๅษี วาเสฏฐฤๅษี กัสสปฤๅษี และภคฤๅษี ได้บูชามหายัญญแล้ว’ แต่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เมื่อเราให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใส จะเกิดความชื่นชม โสมนัส ฯลฯ’”

“สารีบุตร ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ทั้งมิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เมื่อเราให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใส จะเกิดความชื่นชม โสมนัส’ แต่ให้ทานเป็นเครื่องประดับจิต ประดับดวงจิต เขาจึงให้ทานนั้น คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ สารีบุตร เธอเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ควรให้ทานเช่นนั้นหรือไม่”

“ควรให้ พระพุทธเจ้าข้า”

“สารีบุตร ในการให้ทานเช่นนั้น บุคคลผู้ให้ทานอย่างไม่มีใจเยื่อใย ให้ทานอย่างไม่มีจิตผูกพัน ให้ทานอย่างไม่มุ่งหวังสิ่งสมบุญ มิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราละโลกนี้ไปแล้วจักบริโภคผลทานนี้’ มิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘การให้ทานเป็นการดี’ มิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย เคยให้ทาน เคยทำทาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมเสียไป’ มิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้

เชิงอรรถ :

^๑ มหายัญญ ในที่นี้หมายถึงการตระเตรียมมหาทานซึ่งประกอบไปด้วยอาหารและเภสัชต่าง ๆ มีเนยใส เนยข้น นมสด น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เป็นต้น (อง.สตตก.อ. ๓/๕๒/๑๘๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหายัญญวรรค ๑๐.นันทมาตาสสูตร

หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้ จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้ผู้หุงหากินเอง
‘ไม่ได้ ไม่ควร’ มิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เราจักให้ทานและจำแนกทานนี้เหมือนเหล่า
ถาฐีในปางก่อน คือ อัญญถาฐี วามกถาฐี วามเทวถาฐี เวสสามิตตถาฐี ยมทัคคิถาฐี
อังคีรสถาฐี ภารทวาชถาฐี วาเสฏฐถาฐี กัสสปถาฐีและภคถาฐี ได้บุขามหายัญญ
แล้ว’ ทั้งมิใช่ให้ทานด้วยคิดว่า ‘เมื่อเราให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใส จะเกิดความชื่นชม
โสมนัส’ แต่ให้ทานเป็นเครื่องประดับจิต ประดับจิต เขาจึงให้ทานนั้น หลังจาก
ตายแล้ว ย่อมไปเกิดร่วมกับพวกเทวดาชั้นพรหมกายิกา^๑ เขาให้กรรมนั้นสิ้นไป
ให้ฤทธิ์นั้นสิ้นไป ให้ยศนั้นสิ้นไป ให้ความเป็นใหญ่นั้นสิ้นไป เป็นผู้ไม่ต้องกลับมา
คือ ไม่มาสู่ความเป็นอย่างนี้

สารีบุตร นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทานชนิดเดียวกัน ที่บุคคลบางคนในโลกนี้
ให้แล้วไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ทานชนิดเดียวกัน
ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ถวายแล้วกลับมีผลมาก มีอานิสงส์มาก”

ทานมหัทผลสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. นันทมาตาสสูตร

ว่าด้วยอริยธรรมของนันทมาตาอุบาสิกา

[๕๓] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรและท่านพระมหาโมคคัลลานะ จาริกไปในทักขิณาศรี
ชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ สมัยนั้นแล ในเวลาใกล้รุ่ง นันทมาตาอุบาสิกา
ชาวเมืองเวฬุภัณฑุกะ^๒ ลุกขึ้นสวดปารายนสูตร^๓ เป็นทำนองสรภัญญะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๕ สัตตกนิบาต ข้อ ๔๔ หน้า ๖๗ ในเล่มนี้

^๒ ที่มีชื่อว่า เวฬุภัณฑุกะ เพราะเป็นเมืองที่ถูกสร้างกำแพงล้อมรอบโดยใช้ไม้ไผ่ (อง.สตตก.อ. ๓/๕๓/๑๘๗)

^๓ ที่ชื่อว่า ปารายนะ เพราะนำไปสู่ฝั่งคือนิพพาน (อง.สตตก.อ.๓/๕๓/๑๘๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๑๐.นันทมาดาสูตร

ท้าวเวสวัณมหาราชมีกรณียกิจบางอย่าง เสด็จจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ได้สดับเสียงของนันทมาดาที่กำลังสวดปารายนสูตรเป็นทำนองสรภัญญะ ได้ประทับยืนสดับจนสวดจบ

ครั้งนันทมาดาอุบาสิกาสวดปารายนสูตรเป็นทำนองสรภัญญะจบแล้วก็นั่งอยู่ ท้าวเวสวัณมหาราชทรงทราบว่านันทมาดาอุบาสิกาสวดจบ จึงอนุโมทนาว่า “ดีละ น้องหญิง ดีละ น้องหญิง”

“ท่านผู้มีพักตร์ผ่องใสนี้คือใคร”

“เราคือเวสวัณมหาราช พี่ชายของเธอ”

“ท่านผู้มีพักตร์ผ่องใส ดีละ ถ้าเช่นนั้น ขอธรรมบรรยายที่ดีฉันสวดนี้จงเป็นเครื่องต้อนรับท่าน”

“ดีละ น้องหญิง นั้นแหละจงเป็นเครื่องต้อนรับเรา พຽງนี้ ภิกษุสงฆ์มีท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประธาน ยังไม่ทันฉันอาหารเช้า จักมาถึงเมืองเวฬุภัณฑุกะ เธอพึงอังกาสภิกษุสงฆ์นั้นอุทิศทักษิณาทานแก่เรา การทำอย่างนี้จักเป็นเครื่องต้อนรับเรา”

ครั้งคืนนั้นผ่านไป นันทมาดาอุบาสิกาได้จัดของขบฉันอย่างดีไว้ในนิเวศน์ของตน ลำดับนั้นแล ภิกษุสงฆ์มีท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประธาน ยังไม่ทันฉันอาหารเช้า ก็ได้เดินทางมาถึงเมืองเวฬุภัณฑุกะ นันทมาดาอุบาสิกาจึงเรียกบุรุษคนหนึ่งมาสั่งว่า “มานี้ พ่อหนุ่ม เธอจงไปยังอารามบอภัตตกาล(เวลาฉันอาหาร)แก่ภิกษุสงฆ์ว่า ‘ท่านผู้เจริญ ได้เวลาแล้ว ภัตตาหารในนิเวศน์ของคุณแม่นันทมาดาอุบาสิกาเสร็จแล้ว’”

บุรุษนั้นรับคำแล้วก็ไปยังอารามบอภัตตกาลแก่ภิกษุสงฆ์ว่า “ท่านผู้เจริญ ได้เวลาแล้ว ภัตตาหารในนิเวศน์ของคุณแม่นันทมาดาอุบาสิกาเสร็จแล้ว”

ครั้งเวลาเช้า ภิกษุสงฆ์มีท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประธาน ครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังนิเวศน์ของนันทมาดาอุบาสิกาแล้วนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๑๐.นันทมาดาสูตร

ลำดับนั้นแล นันทมาดาอุบาสิกาได้แจ้งคำสั่ง^๑ภิกษุสงฆ์มีท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประธานให้อิมหน้าสำราญด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีตด้วยมือตนเอง

เมื่อท่านพระสารีบุตรฉันเสร็จวางมือจากบาตร นันทมาดาอุบาสิกาจึงนั่ง ณ ที่สมควรที่ใดที่หนึ่งซึ่งต่ำกว่า ท่านพระสารีบุตรได้ถามนันทมาดาอุบาสิกาว่า

“นันทมาดา ใครบอกการมาของภิกษุสงฆ์แก่เธอ”

นันทมาดาอุบาสิกาตอบว่า

๑. “ท่านผู้เจริญ ขอโอกาสเจ้าค่ะ ในเวลาใกล้รุ่ง ดิฉันลุกขึ้นสวดปารายนสูตรเป็นทำนองสรภัญญะจบแล้วได้นั่งอยู่ ขณะนั้น ท้าวเวสวัณมหาราชทรงทราบวาทิฉันสวดจบแล้ว จึงอนุโมทนาว่า ‘ดีละ น้องหญิง ดีละ น้องหญิง’ ดิฉันจึงถามว่า ‘ท่านผู้มีพักตร์ผ่องใสนี่คือใคร’ ท้าวเวสวัณตอบว่า ‘เราคือเวสวัณมหาราช พี่ชายของเธอ’ ดิฉันกล่าวว่า ‘ท่านผู้มีพักตร์ผ่องใส ดีละ ถ้าเช่นนั้น ขอธรรมบรรยายที่ดิฉันสวดนี้จงเป็นเครื่องต้อนรับท่าน’ ท้าวเวสวัณตอบว่า ‘ดีละ น้องหญิง นั้นแหละจงเป็นเครื่องต้อนรับเรา พຽງนี้ ภิกษุสงฆ์มีท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประธาน ยังไม่ทันฉันอาหารเช้า จักมาถึงเมืองเวฬุภัณฑุกะ เธอพึงแจ้งคำสั่งภิกษุสงฆ์นั้นอุทิศทักษิณาทานแก่เรา การทำอย่างนี้จักเป็นเครื่องต้อนรับเรา’ ท่านผู้เจริญ ขอบุญอันมีผลมากในทานนี้จงอำนวยผลเพื่อความสุขแต่ท้าวเวสวัณมหาราชเถิด”

“นันทมาดา น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ที่เธอเจรจากันต่อหน้าท้าวเวสวัณมหาราชผู้เป็นเทพบุตรมีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีศักดิ์มากอย่างนี้”

๒. “ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน มิใช่มีเท่านี้ ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน แม้อย่างอื่นยังมีอยู่ ขอโอกาสเจ้าค่ะ ดิฉันมีบุตรคนเดียวชื่อนันทะ เป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ พระราชาได้กดขี่ ข่มเหงฆ่าเธอเพราะสาเหตุเพียงชนิดเดียว เมื่อเด็กนั้นถูกจับแล้วก็ตาม กำลังถูกจับก็ตาม ถูกฆ่าแล้วก็ตาม กำลังถูกฆ่าก็ตาม ถูกประหารแล้วก็ตาม กำลังถูกประหารก็ตาม ดิฉันไม่รู้ลึกลับว่าจิตจะหวั่นไหวเลย”

เชิงอรรถ :

^๑ **แจ้งคำสั่ง** เป็นคำภาษาเขมรที่นำมาใช้เป็นคำกริยาในภาษาไทยหมายถึงถวายอาหารพระ เลี้ยงพระ แปลจากคำว่า สนนปเปสิ ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายเล่ม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัฏฐวรรค ๑๐.นันทมาดาสูตร

“นันทมาดา น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ แม้เพียงจิตตูปบาทเธอก็ทำให้
บริสุทธิได้”

๓. “ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน มิใช่มีเท่านั้น
ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน แม้อย่างอื่นยังมีอยู่ ขอโอกาสเจ้าคะ
สามีของดิฉันตายแล้วไปเกิดเป็นยักษ์ตนหนึ่ง มาปรากฏตัวอย่างเดิมให้ดิฉันเห็น ดิฉัน
ไม่รู้สึกรู้ว่าจิตจะหวั่นไหวเพราะเหตุนั้นเลย”

“นันทมาดา น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ แม้เพียงจิตตูปบาทเธอก็ทำให้
บริสุทธิได้”

๔. “ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน มิใช่มีเท่านั้น
ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน แม้อย่างอื่นยังมีอยู่ ขอโอกาสเจ้าคะ
นับแต่เวลาที่สามีหนุ่มนำดิฉันผู้ยังเป็นสาวมา ดิฉันไม่เคยคิดที่จะประพุดินอกใจ
สามีเลย ไหนเลย จะประพุดินอกใจด้วยกายเล่า”

“นันทมาดา น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ แม้เพียงจิตตูปบาทเธอก็ทำให้
บริสุทธิได้”

๕. “ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน มิใช่มีเท่านั้น
ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน แม้อย่างอื่นยังมีอยู่ ขอโอกาสเจ้าคะ
เมื่อดิฉันแสดงตนเป็นอุบาสิกาแล้ว ไม่รู้สึกว่าได้จงใจล่วงละเมิดสิกขาบทเลย”

“นันทมาดา น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ แม้เพียงจิตตูปบาทเธอก็ทำให้
บริสุทธิได้”

๖. “ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน มิใช่มีเท่านั้น
ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน แม้อย่างอื่นยังมีอยู่ ขอโอกาสเจ้าคะ
ดิฉันยังหวังว่า เราจะต้องสงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มี
วิตก วิจารณ์ ปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุ
ทุติยฌานมีความผ่อนคลายในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์
มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่ เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติ สัมปชัญญะ

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๕.มหาอัษฎวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุดติยฌานที่พระอริยะสรรเสริญว่า ‘ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข’ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรล จตตฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่”

“นันทมาตา น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ”

๗. “ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน มิใช่มีเท่านั้น ธรรมที่น้าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏของดิฉัน แม้อย่างอื่นก็ยังมีอยู่ บรรดาสังโยชน์ เบื้องต่ำ ๕ ประการที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว ดิฉันไม่เห็นสังโยชน์อะไรในตนเองที่ยังละไม่ได้”

“นันทมาตา น้าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ”

ลำดับนั้นแล ท่านพระสารีบุตรได้ชี้แจงให้นันทมาตาอุบาสิกาเห็นชัด ชวนใจให้อ ยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ด้วยธรรมีกถา ลุกจากอาสนะแล้วจากไป

นันทมาตาสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาอัษฎวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัตตวิญญาณัญญลิตติสูตร	๒. สมาธิปริกขารสูตร
๓. ปฐมอัคคิสูตร	๔. ทุตติยอัคคิสูตร
๕. ปฐมสังญาสูตร	๖. ทุตติยสังญาสูตร
๗. เมถุนสูตร	๘. สังโยคสูตร
๙. ทานมหิผลสูตร	๑๐. นันทมาตาสูตร

ปิ่นณาสกั จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑.อัปยาคตสูตร

๖. อัปยาคตวรรค

หมวดว่าด้วยเรื่องที่ไม่พยากรณ์

๑. อัปยาคตสูตร

ว่าด้วยเรื่องที่ไม่พยากรณ์

[๕๔] ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระอริยสาวกผู้ได้สดับ
ไม่เกิดความลึกลับสงสัยในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ภิกษุ เพราะทิวฏฐิ^๑ดับไป อริยสาวกผู้ได้สดับจึงไม่
เกิดความลึกลับสงสัยในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์ คือ

๑. ทิวฏฐินี้ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคต^๒เกิดอีก’ ทิวฏฐินี้ว่า ‘หลังจาก
ตายแล้ว ตถาคตไม่เกิดอีก’ ทิวฏฐินี้ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคต
เกิดอีกและไม่เกิดอีก’ ทิวฏฐินี้ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตจะว่า
เกิดอีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มีใช่’

บุรุษผู้มิได้สดับย่อมไม่รู้ชัดทิวฏฐิ^๓ ไม่รู้ชัดเหตุเกิดทิวฏฐิ ไม่รู้ชัด
ความดับทิวฏฐิ ไม่รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทิวฏฐิ ทิวฏฐินั้นย่อม
เจริญแก่เขา เขาย่อมไม่หลุดพ้นจากชาติ(ความเกิด) ชรา(ความแก่)
มรณะ(ความตาย) โสกะ(ความเศร้าโศก) ปริเทวะ (ความคร่ำครวญ)
ทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) และอุปายาส (ความ
คับแค้นใจ) เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์

เชิงอรรถ :

^๑ ทิวฏฐิ ในที่นี้หมายถึงมิจฉาทิวฏฐิ (ความเห็นผิด) (อง.สตตก.อ. ๓/๕๔/๑๘๙)

^๒ ตถาคต ในที่นี้เป็นคำที่ลัทธิอื่นๆ ใช้มาก่อนพุทธกาล หมายถึงอัตตา (อาตมัน) ไม่ได้หมายถึงพระพุทธเจ้า
อรรถกถาอธิบายว่า หมายถึงสัตว์ (เทียบ ที.สี.อ. ๑/๖๕/๑๐๘, อง.สตตก.อ. ๓/๕๔/๑๘๙)

^๓ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทิวฏฐิ ในที่นี้หมายถึงโสดาปัตติมรรค (อง.สตตก.อ. ๓/๕๔/๑๙๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑.อัปยาคตสูตร

ส่วนอริยสาวกผู้ได้สดับย่อมรู้ชัดทิวฏฐิ รู้ชัดเหตุเกิดทิวฏฐิ รู้ชัดความดับทิวฏฐิ รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทิวฏฐิ ทิวฏฐิของอริยสาวกนั้นย่อมดับไป เขาย่อมหลุดพ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่พยากรณ์ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก’ ไม่พยากรณ์ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตไม่เกิดอีก’ ไม่พยากรณ์ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก และไม่เกิดอีก’ ไม่พยากรณ์ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตจะว่าเกิดอีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มีใช่’

อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พยากรณ์ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์เป็นธรรมดาอย่างนี้ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่หวาดหวั่น ไม่หวั่นไหว ไม่สะทกสะท้าน ไม่สะดุ้ง ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์ คือ

๒. ตัณหา^๑ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก’ ฯลฯ
๓. สัญญา^๑ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก’ ฯลฯ
๔. ความเข้าใจ^๑ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก’ ฯลฯ
๕. ความปรุ่งแต่ง^๑ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก’ ฯลฯ
๖. อุปาทาน^๑ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก’ ฯลฯ
๗. วิปปฏิสาร (ความเดือดร้อนใจ)^๑นี้ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีก’ วิปปฏิสารนี้ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตไม่เกิดอีก’ วิปปฏิสารนี้ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตเกิดอีกและไม่เกิดอีก’ วิปปฏิสารนี้ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคตจะว่าเกิดอีกก็มีใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มีใช่’

บุถุชนผู้มีได้สดับย่อมไม่รู้ชัดวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัดเหตุเกิดวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัดความดับวิปปฏิสาร ไม่รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับวิปปฏิสาร วิปปฏิสารนั้นย่อมเจริญแก่เขา เขาย่อมไม่หลุดพ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า ‘ตัณหา สัญญา ความเข้าใจ ความปรุ่งแต่ง อุปาทาน วิปปฏิสาร’ ทั้ง ๖ คำนี้ เกิดขึ้นเพราะอาศัยทิวฏฐิ (มัจฉาทิวฏฐิ) (อง.สตตก.อ. ๓/๕๔/๑๘๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๒.ปริสคตีสุตต

ส่วนอริยสาวกผู้ได้สดับย่อมรู้ชัดวิปปฏิสาร รู้ชัดเหตุเกิด
วิปปฏิสาร รู้ชัดความดับวิปปฏิสาร รู้ชัดข้อปฏิบัติให้ถึงความดับ
วิปปฏิสาร วิปปฏิสารของอริยสาวกนั้นย่อมดับไป เขาย่อมหลุดพ้น
จากชาติ ฯลฯ เรากล่าวว่า ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ อริยสาวกผู้
ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่พยากรณ์ว่า ‘หลังจากตายแล้ว
ตถาคตเกิดอีก ฯลฯ ไม่พยากรณ์ว่า ‘หลังจากตายแล้ว ตถาคต
เกิดอีกก็มีใช่ ไม่เกิดอีกก็มีใช่’

อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พยากรณ์
ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์เป็นธรรมดาอย่างนี้ อริยสาวกผู้ได้สดับ
รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ย่อมไม่หวาดหวั่น ไม่หวั่นไหว ไม่สะทกสะท้าน
ไม่สะดุ้ง ในเรื่องที่ไม่ควรพยากรณ์

ภิกษุ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้อริยสาวกผู้ได้สดับไม่เกิดความลังเลสงสัยในเรื่อง
ที่ไม่ควรพยากรณ์

อัปยาคตสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปริสคตีสุตต

ว่าด้วยคดีของนรุษ

[๕๕] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงคดี^๑ของนรุษ ๗ ประการ และอนุปาทา-
ปรีนิพพาน เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับ
สนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

คดีของนรุษ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า “ถ้ากรรม^๒ไม่มีแล้ว
อัฐภาพของเราก็ไม่พึงมี ถ้ากรรม^๓จักไม่มี อัฐภาพของเราก็จักไม่มี

เชิงอรรถ :

^๑ คดี ในที่นี้หมายถึงญาณคดี (อภ. สุตตค. อ. ๓/๕๕/๑๙๐)

^๒ กรรม ในที่นี้หมายถึงกรรมที่ทำให้เกิดในอัฐภาพอดีตชาติ (อภ. สุตตค. อ. ๓/๕๕/๑๙๐)

^๓ กรรม ในที่นี้หมายถึงกรรมที่ทำให้เกิดในอัฐภาพต่อไป (อภ. สุตตค. อ. ๓/๕๕/๑๙๐)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๒.ปริสคตีสสูตร

เรายอมละเบญจขันธ์ที่มีอยู่เป็นอยู่ได้” ย่อมได้อุเบกขา เธอไม่ติดใจในภพ^๑ ไม่ติดใจในสมภพ^๒ เห็นทางที่สงบอย่างยิ่ง^๓ ด้วยปัญญาอันชอบ เธอยังมิได้ทำให้แจ้งทางที่สงบนั้นโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละมานานุสัย (อนุสัยคือความถือตัว)โดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละภวราคานุสัย (อนุสัยคือความติดใจในภพ)โดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละอวิชขานุสัย (อนุสัยคืออวิชชา)โดยประการทั้งปวง เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอันตราปรินิพพายี^๔ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาตลอดวัน สะเก็ดร้อนออกแล้วดับไป แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า “ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราก็ไม่พืงมี ถ้ากรรมจักไม่มี อัดภาพของเราก็จักไม่มี เรายอมละเบญจขันธ์ที่มีอยู่เป็นอยู่ได้” ย่อมได้อุเบกขา เธอไม่ติดใจในภพ ไม่ติดใจในสมภพ เห็นทางที่สงบอย่างยิ่งด้วยปัญญาอันชอบ เธอยังมิได้ทำให้แจ้งทางที่สงบนั้นโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละมานานุสัยโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละภวราคานุสัยโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละอวิชขานุสัยโดยประการทั้งปวง เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอันตราปรินิพพายี

๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า “ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราก็ไม่พืงมี ถ้ากรรมจักไม่มี อัดภาพของเราก็จักไม่มี เรายอมละเบญจขันธ์ที่มีอยู่เป็นอยู่ได้” ย่อมได้อุเบกขา เธอไม่ติดใจในภพ ไม่ติดใจในสมภพ เห็นทางที่สงบอย่างยิ่งด้วยปัญญาอันชอบ ยังมีได้ทำให้แจ้งทางที่สงบนั้นโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละมานานุสัยโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละภวราคานุสัยโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละอวิชขานุสัยโดยประการทั้งปวง เพราะสังโยชน์

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ติดใจในภพ ในที่นี้หมายถึงไม่ติดใจในขันธ์ ๕ ในอดีตด้วยตัณหาและทิฐิ (อง.สตุตต.อ. ๓/๕๕/๑๙๐)

^๒ ไม่ติดใจในสมภพ ในที่นี้หมายถึงไม่ติดใจในขันธ์ ๕ ในอนาคต (อง.สตุตต.อ.๓/๕๕/๑๙๐)

^๓ ทางที่สงบอย่างยิ่ง ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อง.สตุตต.อ. ๓/๕๕/๑๙๐)

^๔ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๖ หน้า ๒๕ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๒.ปริสคตีสสูตร

เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอันตราปรินิพพายี ภิกษุทั้งหลาย เมื่อช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาตลอดวัน สะเก็ดร้อนกระเด็น ออกแล้วดับไป แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอันตราปรินิพพายี

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอันตราปรินิพพายี ภิกษุทั้งหลาย เมื่อช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาตลอดวัน สะเก็ดร้อนกระเด็นออกตกลงไม่ถึงพื้นแล้วดับไป แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอันตราปรินิพพายี

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอุปลัจฉปรินิพพายี^๑ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาตลอดวัน สะเก็ดร้อนกระเด็นออกตกลงถึงพื้นแล้วดับไป แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรม ไม่มีแล้ว อัดภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอุปลัจฉปรินิพพายี

๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอสังขารปรินิพพายี^๒ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาตลอดวัน สะเก็ดร้อนกระเด็นออกแล้วตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้เล็กๆ ทำให้เกิดไฟบ้าง ทำให้เกิดควันบ้าง ไหม้กองหญ้าหรือกองไม้เล็กๆ นั้นให้หมดไปแล้วจึงดับไปเพราะหมดเชื้อ แม้ฉันใด

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๖ หน้า ๒๖ ในเล่มนี้ และดู อัง.ทสก. (แปล) ๒๔/๖๓/๑๔๑

^๒ อสังขารปรินิพพายี ดูเชิงอรรถที่ ๒ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๖ หน้า ๒๖ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๒.ปริสคตีสสูตร

ภิกษุก็ฉันทันเหมือนกัน ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว
อัฐภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการ
สิ้นไป เธอจึงเป็นอสังขารปรินิพพายี

๖. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัฐภาพ
ของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป
เธอจึงเป็นอสังขารปรินิพพายี^๑ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อช่างตีแผ่นเหล็ก
ที่ถูกเผาตลอดวัน สะเก็ดร้อนกระเด็นออกแล้วตกลงที่กองหญ้าหรือ
กองไม้เชื่องๆ ทำให้เกิดไฟบ้าง ทำให้เกิดควันบ้าง ไหม้กองหญ้า
หรือกองไม้เชื่องๆ นั้นให้หมดไปแล้วจึงดับไปเพราะหมดเชื้อ แม้ฉันทัน
ภิกษุก็ฉันทันเหมือนกัน ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า ถ้ากรรมไม่มีแล้ว
อัฐภาพของเราจะไม่พึงมี ฯลฯ เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการ
สิ้นไป เธอจึงเป็นอสังขารปรินิพพายี

๗. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า “ถ้ากรรมไม่มีแล้ว
อัฐภาพของเราจะไม่พึงมี ถ้ากรรมจักไม่มี อัฐภาพของเราก็จักไม่มี
เราย่อมละเบญจขันธ์ที่มีอยู่เป็นอยู่ได้” ย่อมได้อุเบกขา เธอไม่ติดใจ
ในภพ ไม่ติดใจในสมภพ เห็นทางที่สงบอย่างยิ่งด้วยปัญญาอันชอบ
เธอยังมิได้ทำให้แจ้งทางที่สงบนั้นโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละ
มานานุสัยโดยประการทั้งปวง ยังมีได้ละภวราคานุสัยโดยประการ
ทั้งปวง ยังมีได้ละอวิชขานุสัยโดยประการทั้งปวง เพราะสังโยชน
เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอุทังโสดอกนิภูลคามิ^๒ ภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาตลอดวัน สะเก็ดร้อนกระเด็น
ออกแล้วตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้ใหญ่ๆ ทำให้เกิดไฟบ้าง
ทำให้เกิดควันบ้าง ไหม้กองหญ้าหรือกองไม้นั้นให้หมดไปไหม้กองไม้บ้าง
ไหม้ป่าไม้บ้าง ครั้นแล้วจึงลามมาถึงยอดหญ้าสด ปลายทาง
ยอดภูเขา ริมน้ำ หรือภูมิภาคที่นารีรมย์แล้วจึงดับไปเพราะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๓ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๖ หน้า ๒๖ ในเล่มนี้ และดู อ.ทสก. (แปล) ๒๔/๖๓/๑๔๒

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๔ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๖ หน้า ๒๖ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๓.ติสสปฐมสูตร

หมดเชื้อ แม้นใจ ภิภษ ก็ฉนั้นนเหมือนกัน ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า
ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพของเราก้ไม่พมมี ฯลฯ เพราะสังโยชน
เบื่องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เธอจึงเป็นอุทธังโสตอกนิฏฐคามิ

ภิภษทั้งหลาย คติของบุรุษ ๗ ประการนี้แล

อนุปาทาปรินิพพาน เป็นอย่างไร

คือ ภิภษในธรรมวินัยนี้ปฏิบัติด้วยคิดอย่างนี้ว่า “ถ้ากรรมไม่มีแล้ว อัดภาพ
ของเราก้ไม่พมมี ถ้ากรรมจักไม่มี อัดภาพของเราก้จักไม่มี เรายอมละเบญจขันธ์ที่มี
อยู่เป็นอยู่ได้” ย่อมได้อุเบกขา เธอไม่ติดใจในภพ ไม่ติดใจในสมภพ เห็นทางที่สงบ
อย่างยิ่งด้วยปัญญาอันชอบ เธอทำให้แจ้งทางที่สงบนั้นโดยประการทั้งปวง ละมานานุสัย
โดยประการทั้งปวงได้ ละภวราคานุสัยโดยประการทั้งปวงได้ ละอวิชชานุสัยโดย
ประการทั้งปวงได้ ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไปด้วย ปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน นี้เรียกว่า อนุปาทาปรินิพพาน

ภิภษทั้งหลาย คติของบุรุษ ๗ ประการ และอนุปาทาปรินิพพานเป็นอย่างนี้แล

ปริสคตีสสูตรที่ ๒ จบ

๓. ติสสปฐมสูตร

ว่าด้วยติสสปฐม^๑

[๕๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้นนั้น
เมื่อราตรีผ่านไป^๒ เทวดา ๒ องค์มีวรรณะงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วภูเขา
คิชฌกูฏ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงพรหมผู้เคยบวชเป็นภิกษุสังฆวิหาริกของท่านพระมหาโมคคัลลานะ (อง.สตตก.อ. ๓/๕๖/๑๙๑)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๓๒ หน้า ๔๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๓.ติสสพรหมสูตร

เทวดาองค์หนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุณีเหล่านี้^๑หลุดพ้นแล้ว”

เทวดาอีกองค์หนึ่งกราบทูลว่า “ภิกษุณีเหล่านี้หลุดพ้นดีแล้ว เพราะไม่มีอุปาทานขันธ^๒เหลืออยู่”

เทวดา ๒ องค์นั้นได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ครั้นเทวดา ๒ องค์นั้นทราบว่ พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา จึงถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้นแล

ครั้นคืนนั้นผ่านไป พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป เทวดา ๒ องค์มีวรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วภูเขาคิฆณุกุญ เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใหว่เราแล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร เทวดาองค์หนึ่งได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุณีเหล่านี้หลุดพ้นแล้ว’ เทวดาอีกองค์หนึ่งกล่าวว่า ‘ภิกษุณีเหล่านี้หลุดพ้นดีแล้ว เพราะไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่’ เทวดา ๒ องค์นั้นครั้งกล่าวดังนี้แล้ว จึงใหว่เรา ทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้นแล”

เชิงอรรถ :

^๑ **ภิกษุณีเหล่านี้** ในที่นี้หมายถึงเหล่าภิกษุณี ๕๐๐ รูปที่เป็นบริวารของมหาปชาบดีภิกษุณี (อง.สตตก.อ. ๓/๕๖/๑๙๑)

^๒ **อุปาทานขันธ** มาจาก อุปาทาน+ขันธ แยกอธิบายความหมายได้ดังนี้ (๑ **อุปาทาน** แปลว่า ความถือมั่น (อุป=มั่น+อาทาน=ถือ) มีความหมายหลายนัย เช่น หมายถึงชื่อของโรคที่ประกอบด้วยกามคุณ ๕ (ปญจกามคุณิกราคสเสต อธิวจน-ส.ข.อ. ๒/๑/๑๖, อภิ.สง.อ. ๑๒๑๙/๔๔๒) บ้าง หมายถึงความถือมั่นด้วยอำนาจตัณหาและทิฏฐิ (ตามนัย ส.ข.อ. ๒/๖๓/๓๐๘) บ้าง (๒) **ขันธ** แปลว่ากอง (ตสส ขนธสส) ราสีอาทิวเสน อตโธ เวทิตพโพ-อภิ.สง.อ. ๕/๑๙๒) ดังนั้น อุปาทานขันธ จึงหมายถึงกองอันเป็นอารมณ์แห่งความถือมั่น (อุปาทานาน อารมมณญตา ขนธา = อุปาทานกขนธา - ส.ข.ฎีกา ๒๒/๒๕๕) และดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๑/๒๐๔, ๓๑๕/๒๐๘, ส.สพ. ๑๘/๓๒๘/๒๗๗, ส.ม. ๑๙/๑๗๙/๕๖

เมื่อนำองค์ธรรมคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มารวมกับอุปาทานขันธ เช่น วิญญาณ-ปาทานกขนธ จึงแปลได้ว่า “กองอันเป็นอารมณ์แห่งความถือมั่นคือวิญญาณ” ตามนัย อภิ.สง.อ. ๕/๑๙๒ ว่า วิญญาณเมว ขนธ = วิญญาณกขนธ (กองคือวิญญาณ)

อนึ่ง เมื่อกล่าวโดยสรุป อุปาทานขันธ หมายถึงทุกข ตามบาลีว่า “สังขิตเตน ปญจปาทานกขนธาทุกขา” แปลว่า “ว่าโดยย่ออุปาทานขันธ ๕ เป็นตัวทุกข” (ม.อ. ๑๔/๓๗๓/๓๑๙, ข.ป. ๓๑/๓๓/๓๐-๔๑, อภิ.วิ.อ. ๒๐๒/๑๗๗, วิสท. ๒/๕๐๕/๑๒๒) และดู อภิ.วิ (แปล) ๓๕/๒๐๒/๑๖๖ ประกอบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๓.ตีสสพรหมสูตร

สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งอยู่ไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค ได้มีความคิดดังนี้ว่า “เทวดาเหล่าไหนมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่’ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่’”

สมัยนั้นแล ภิกษุชื่อตีสสสมรณภาพได้ไม่นานก็เข้าถึงพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่ง แม้ในพรหมโลกนั้น พวกพรหมก็รู้จักท่านอย่างนี้ว่า “ตีสสพรหม มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก”

ลำดับนั้นท่านพระมหาโมคคัลลานะได้หายจากภูเขาคิชฌกูฏไปปรากฏที่พรหมโลกนั้น เหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ตีสสพรหมได้เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะกำลังมาแต่ไกล จึงกล่าวกับท่านอย่างนี้ว่า “นิมนต์เข้ามาเถิด ท่านโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ ขอต้อนรับ นาน ๆ ท่านจะมีเวลามา ณ ที่นี้ นิมนต์นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้เถิด”

ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ฝ่ายตีสสพรหมได้อภิวัตน์ท่านแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงได้กล่าวดังนี้ว่า “ตีสสะ เทวดาเหล่าไหนมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่’ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่’”

“ท่านโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ เหล่าเทวดาชั้นพรหมกายิกา^๑มีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่’ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่’”

“ตีสสะ เหล่าเทวดาชั้นพรหมกายิกาทั้งหมดเลยหรือที่มีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่’ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่’”

“มิใช่เลย ท่านโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ ที่เหล่าเทวดาชั้นพรหมกายิกาทั้งหมดมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่’ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่’”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๕ สัตตกนิบาต ข้อ ๔๔ หน้า ๖๗ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๓.ติสสพรหมสูตร

ท่านโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ เหล่าเทวดาชั้นพรหมกายิกายูนิดีด้วยอายุที่เป็นของพรหม ยินดีด้วยวาระที่เป็นของพรหม ยินดีด้วยสุขที่เป็นของพรหม ยินดีด้วยยศที่เป็นของพรหม ยินดีด้วยความเป็นใหญ่ที่เป็นของพรหม 'ไม่รู้ชัดอุบายเป็นเครื่องสลัดออกที่ยิ่งขึ้นไปตามความเป็นจริง เทวดาเหล่านั้นไม่มีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่' หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่'

ท่านโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ ส่วนเหล่าเทวดาชั้นพรหมกายิกายูนิดีด้วยอายุที่เป็นของพรหม 'ไม่ยินดีด้วยวาระที่เป็นของพรหม 'ไม่ยินดีด้วยสุขที่เป็นของพรหม 'ไม่ยินดีด้วยยศที่เป็นของพรหม 'ไม่ยินดีด้วยความเป็นใหญ่ที่เป็นของพรหม 'ไม่รู้ชัดซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัดออกที่ยิ่งขึ้นไปตามความเป็นจริง เทวดาเหล่านั้นมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่' หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่'

ท่านโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ ภิภษุในธรรมวินัยนี้เป็นอุกโตภาควิมุต^๑ เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้จักภิภษุกันเป็นอย่างดีว่า 'ท่านผู้นี้เป็นอุกโตภาควิมุต กายของท่านจักดำรงอยู่เพียงใด เหล่าเทวดาและมนุษย์จักเห็นท่านเพียงนั้น แต่เมื่อท่านมรณภาพไป เหล่าเทวดาและมนุษย์จักไม่เห็นท่าน' เทวดาเหล่านั้นมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่' หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่'

ท่านโมคคัลลานะผู้นิรทุกข์ ภิภษุในธรรมวินัยนี้เป็นปัญญาวิมุต เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้จักภิภษุกันเป็นอย่างดีว่า 'ท่านผู้นี้เป็นปัญญาวิมุต กายของท่านจักดำรงอยู่เพียงใด

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า "อุกโตภาควิมุต ปัญญาวิมุต กายสักขี ภิภษุปัตตตะ สัทธาวิมุต ธัมมานุสारी" ที่ปรากฏในติสสพรหมสูตรนี้ หมายความว่าในเชิงอรรถที่ ๒,๓,๔,๕ หน้า ๒๐ และในเชิงอรรถที่ ๑,๒ หน้า ๒๑ ในเล่มนี้ และดูอง.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๖/๒๙-๓๐

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สันตคกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๓.ติสสพรหมสูตร

เหล่าเทวดาและมนุษย์จักเห็นท่านเพียงนั้น แต่เมื่อท่านมรณภาพไป เหล่าเทวดาและมนุษย์จักไม่เห็นท่าน' เทวดาเหล่านั้นมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่' หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่'

ท่านโมคคัลลานะผู้ niruttar ภิษุในธรรมวินัยนี้เป็นกายสักขี เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้จักภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้เป็นกายสักขี เป็นการดีถ้าท่านผู้นี้ใช้สอยเสนาสนะที่สมควร คบกัลยาณมิตร อบรมอินทรีย์ พึงทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม^๑ อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่เหล่ากัลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เทวดาเหล่านั้นมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่' หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่'

ท่านโมคคัลลานะผู้ niruttar ภิษุในธรรมวินัยนี้เป็นทิวฎีปัดตะ ฯลฯ

ท่านโมคคัลลานะผู้ niruttar ภิษุในธรรมวินัยนี้เป็นสัทธาวิมุต ฯลฯ

ท่านโมคคัลลานะผู้ niruttar ภิษุในธรรมวินัยนี้เป็นธัมมานุสारी เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้จักภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า 'ท่านผู้นี้เป็นธัมมานุสारी เป็นการดี ถ้าท่านผู้นี้ใช้สอยเสนาสนะที่สมควร คบกัลยาณมิตร อบรมอินทรีย์ พึงทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่เหล่ากัลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เทวดาเหล่านั้นมีญาณอย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่' หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า 'ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่'

เชิงอรรถ :

^๑ ประโยชน์ยอดเยี่ยม ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผลหรืออริยผลอันเป็นที่สุดแห่งมรรคพรหมจรรย์ (อจ.ทุก.อ. ๒/๕/๗, ม.ม.อ. ๒/๘๒/๘๐)

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๓.ติสสพรหมสูตร

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ชื่นชม อนุโมทนาภาษิตของติสสพรหม แล้วได้หายจากพรหมโลกไปปรากฏที่ภูเขาศิขณภูฏ เหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนออก หรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

ลำดับนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคถึงถ้อยคำสนทนาปราศรัย กับติสสพรหมทั้งหมด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โมคคัลลานะ ติสสพรหมไม่ได้แสดงบุคคลที่ ๗ ผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อันหานิมิตมิได้^๑ แก่เธอหรือ”

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค บัดนี้เป็นกาล ข้าแต่พระสุคต บัดนี้เป็นกาลที่พระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงบุคคลที่ ๗ ผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่อันหานิมิตมิได้ ภิกษุทั้งหลายฟังจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โมคคัลลานะ ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

ท่านพระมหาโมคคัลลานะทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “โมคคัลลานะ ภิกษุในธรรมวินัยบรรลุเจโตสมาธิอันหานิมิตมิได้ เพราะไม่มโนการถึงนิมิตทั้งปวงอยู่ เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้จักภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ‘ท่านผู้นี้บรรลุเจโตสมาธิอันหานิมิตมิได้ เพราะไม่มโนการถึงนิมิตทั้งปวงอยู่ เป็นการดี ถ้าท่านผู้นี้ใช้สอยเสนาสนะที่สมควร คบกาลยามมิตร อบรมอินทรีย์ ฟังทำให้แจ้ง ซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

โมคคัลลานะ เทวดาเหล่านั้นมีญาณอย่างนี้แล ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ยังมีอุปาทานขันธเหลืออยู่’ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่ว่า ‘ไม่มีอุปาทานขันธเหลืออยู่’”

ติสสพรหมสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อันหานิมิตมิได้ ในที่นี้หมายถึงพลววิปัสสนาสมาธิ (อง.สตุตท.อ. ๓/๕๖/๑๙๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า : ๑๐๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๔.สีหเสนาปติสูตร

๔. สีหเสนาปติสูตร

ว่าด้วยสีหเสนาบดี

[๕๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นนั้นแล สีหเสนาบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเองได้ไหม พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สีหะ ถ้าอย่างนั้น เราจะย้อนถามท่านในปัญหานี้ ท่านพึงตอบปัญหานี้ตามที่ท่านชอบใจ สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ ในกรุงเวสาลีนี้ มีคน ๒ คน คนหนึ่งไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ อีกคนหนึ่งมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ

สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ พระอรหันต์เมื่อจะอนุเคราะห์ พึงอนุเคราะห์ใครก่อน ระหว่างคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ กับคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันต์เมื่อจะอนุเคราะห์ จักอนุเคราะห์คนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษก่อนได้อย่างไร พระอรหันต์เมื่อจะอนุเคราะห์ พึงอนุเคราะห์คนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอก่อนแน่แท้”

“สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ พระอรหันต์เมื่อจะเข้าไปหา พึงเข้าไปหาใครก่อน ระหว่างคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ กับคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันต์เมื่อจะเข้าไปหา จักเข้าไปหาคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษก่อนได้อย่างไร พระอรหันต์เมื่อจะเข้าไปหา พึงเข้าไปหาคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอก่อนแน่แท้”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๔.สีหเสนาปติสูตร

“สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ พระอรหันต์เมื่อจะรับทาน ฟังรับทานของใครก่อน ระหว่างคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ กับคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันต์เมื่อจะรับทาน จักรับทานของคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษก่อนได้อย่างไร พระอรหันต์เมื่อจะรับทาน ฟังรับทานของคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอก่อนแน่แท้”

“สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ พระอรหันต์เมื่อจะแสดงธรรม ฟังแสดงธรรมแก่ใครก่อน ระหว่างคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ กับคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระอรหันต์เมื่อจะแสดงธรรม จักแสดงธรรมแก่คนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษก่อนได้อย่างไร พระอรหันต์เมื่อจะแสดงธรรม ฟังแสดงธรรมแก่คนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอก่อนแน่แท้”

“สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ กิตติศัพท์อันงามของใครหนอควรขจรไป ระหว่างคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ กับคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิตติศัพท์อันงามของคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษจักขจรไปได้ได้อย่างไร กิตติศัพท์อันงามของคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอเท่านั้นพึงขจรไป”

“สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ ใครกันเล่าระหว่างคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ กับคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชัตตยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ฟังเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไปยังบริษัทนั้นๆ”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๔.สีหเสนาปติสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ เข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม จักเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขิน เข้าไปยังบริษัทนั้นๆ ได้อย่างไร คนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ เข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม พึงเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขิน เข้าไปยังบริษัทนั้นๆ”

“สีหะ ท่านเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร คือ ใครกันเล่าระหว่างคนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ กับคนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ หลังจากตายแล้ว พึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนไม่มีศรัทธา ตระหนี่ถี่เหนียว ชอบด่าบริภาษ หลังจากตายแล้ว จักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ได้อย่างไร คนมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ทานสม่ำเสมอ หลังจากตายแล้ว พึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ๖ ประการพระผู้มีพระภาคตรัสบอกแล้ว ในผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ๖ ประการนั้น ข้าพระองค์ไม่เพียงแต่เชื่อพระผู้มีพระภาคเท่านั้น แต่ยังทราบอีกด้วย ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบดี พระอรหันต์เมื่อจะอนุเคราะห์ ย่อมอนุเคราะห์ข้าพระองค์ก่อน ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบดี พระอรหันต์เมื่อจะเข้าไปหา ย่อมเข้าไปหาข้าพระองค์ก่อน ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบดี พระอรหันต์เมื่อจะรับทาน ย่อมรับทานของข้าพระองค์ก่อน ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบดี พระอรหันต์เมื่อจะแสดงธรรม ย่อมแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ก่อน ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบดี กิตติศัพท์อันงามของข้าพระองค์ขจรไปแล้วว่า ‘สีหะเสนาบดี เป็นการกบคคล เป็นผู้อุปัฏฐากพระสงฆ์’ ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบดี เข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขิน เข้าไปยังบริษัทนั้นๆ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๕.อรักเขยยสูตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ๖ ประการพระผู้มีพระภาคตรัสบอกแล้ว ในผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ๖ ประการนั้น ข้าพระองค์ไม่เพียงแต่เชื่อพระผู้มีพระภาคเท่านั้น แต่ยังทราบอีกด้วย ส่วนผลแห่งทานที่จะพึงเห็นเอง ประการที่ ๗ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสบอกข้าพระองค์อย่างนี้ว่า ‘สีหะ ทายก ทานบดี หลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์’ ข้าพระองค์ยังไม่ทราบ แต่ในข้อนี้ ข้าพระองค์เชื่อพระผู้มีพระภาค”

“ข้อนั้นเป็นอย่างนั้น สีหะ ข้อนั้นเป็นอย่างนั้น สีหะ คือ ทายก ทานบดี หลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”

สีหเสนาปติสูตรที่ ๔ จบ

๕. อรักเขยยสูตร

ว่าด้วยฐานะที่พระตถาคตไม่ต้องรักษา

[๕๘] ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๔ ประการนี้ ที่ตถาคตไม่ต้องรักษา และตถาคตไม่ถูกติเตียนด้วยฐานะ ๓ ประการ

ฐานะ ๔ ประการที่ตถาคตไม่ต้องรักษา ะไรบ้าง คือ

๑. ตถาคตมีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ ไม่มีกายทุจริตที่จะต้องรักษาว่า ‘คนอื่นอย่าได้รู้กรรมนี้ของเรา’
๒. ตถาคตมีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ ไม่มีวจีทุจริตที่จะต้องรักษาว่า ‘คนอื่นอย่าได้รู้กรรมนี้ของเรา’
๓. ตถาคตมีความประพฤติทางใจบริสุทธิ์ ไม่มีมโนทุจริตที่จะต้องรักษาว่า ‘คนอื่นอย่าได้รู้กรรมนี้ของเรา’
๔. ตถาคตมีอาชีวะบริสุทธิ์ ไม่มีมิฉฉาอาชีวะ(เลี้ยงชีพผิด)ที่จะต้องรักษาว่า ‘คนอื่นอย่าได้รู้กรรมนี้ของเรา’

นี่คือฐานะ ๔ ประการที่ตถาคตไม่ต้องรักษา

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๕.อรักเขยยสูตร

ตถาคตไม่ถูกติเตียนด้วยฐานะ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตถาคตมีธรรมที่กล่าวไว้ดีแล้ว เราไม่เห็นนิमित^๑นี้ว่า ‘สมณะ พราหมณ์ เทวดา พรหม หรือใครๆ ในโลก จักหักท้วงเราด้วยคำพูดที่มีเหตุผล ในธรรมนั้นว่า แม้เพราะเหตุนี้ ท่านจึงมิใช่เป็นผู้มีธรรมที่กล่าวไว้ดีแล้ว’ เราเมื่อไม่เห็นนิमितเช่นนั้น จึงถึงความเกษม ไม่มีความกลัว แก้วกล้าอยู่^๒
๒. เราได้บัญญัติไว้ดีแล้วซึ่งข้อปฏิบัติที่ให้ถึงนิพพานโดยวิธีที่สาวกทั้งหลายของเราปฏิบัติตามแล้ว ย่อมทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เราไม่เห็นนิमितนี้ว่า ‘สมณะ พราหมณ์ เทวดา พรหม หรือใครๆ ในโลก จักหักท้วงเราด้วยคำพูดที่มีเหตุผลในธรรมนั้นว่า แม้เพราะเหตุนี้ ท่านมิได้บัญญัติไว้ดีแล้วซึ่งข้อปฏิบัติที่ให้ถึงนิพพานโดยวิธีที่สาวกทั้งหลายของท่านปฏิบัติตามแล้ว ย่อมทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ’ เราเมื่อไม่เห็นนิमितเช่นนั้น จึงถึงความเกษม ไม่มีความกลัว แก้วกล้าอยู่
๓. สาวกบริษัทของเราหลายร้อย ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ เราไม่เห็นนิमितนี้ว่า ‘สมณะ พราหมณ์ เทวดา พรหม หรือใครๆ ในโลก จักหักท้วงเราด้วยคำพูดที่มีเหตุผลในธรรมนั้นว่า แม้เพราะเหตุนี้ สาวกบริษัทหลายร้อยของท่าน มิได้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน’ เราเมื่อไม่เห็นนิमितเช่นนั้น จึงถึงความเกษม ไม่มีความกลัว แก้วกล้าอยู่

ตถาคตไม่ถูกติเตียนด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๔ ประการที่ตถาคตไม่ต้องรักษา และตถาคตไม่ถูกติเตียนด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล

อรักเขยยสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ นิमित ในที่นี้หมายถึงธรรม คือเมื่อแสดงธรรม พระองค์ก็ไม่เห็นธรรมที่กล่าวไม่ดีแม้สักบทหนึ่ง และหมายถึงบุคคล คือ พระองค์ไม่เห็นบุคคลแม้สักคนเดียวที่อุปัฏฐากพระองค์แล้วยังด้นรนกล่าวอยู่ว่า ‘ท่านกล่าวธรรมชั่ว ท่านกล่าวธรรมไม่ดี’ (อง. สัตตก. อ. ๓/๕๘/๑๙๒)

^๒ ดู อก. จตก. (แปล) ๒๑/๘/๑๓

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๖.กิมิลสูตร

๖. กิมิลสูตร

ว่าด้วยพระกิมิละ^๑

[๕๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าไผ่ เขตกรุงกิมิลา ครั้งนั้น ท่านพระกิมิละเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสังฆกรรมไม่ดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “กิมิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว เหล่าภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัยนี้

๑. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา
๒. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในธรรม
๓. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์
๔. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา
๕. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสมาธิ
๖. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในความไม่ประมาท
๗. อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในปฏิสันถาร

กิมิละ นี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สังฆกรรมดำรงอยู่ได้ไม่นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว”

ท่านพระกิมิละทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสังฆกรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อพระตถาคตปรินิพพานแล้ว”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “กิมิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว เหล่าภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในธรรมวินัยนี้

เชิงอรรถ :

^๑ อง.จกก. (แปล) ๒๒/๔๐/๔๙๑

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๗.สัตตธัมมสูตร

๑. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในศาสดา
๒. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในธรรม
๓. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในสงฆ์
๔. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในสิกขา
๕. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในสมาธิ
๖. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในความไม่ประมาท
๗. อยู่อย่างมีความเคารพ มีความยำเกรงในปฏิสันถาร

กิมิละ นี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สังฆธรรมดำรงอยู่ได้นาน ในเมื่อตถาคต
ปรินิพพานแล้ว”

กิมิลสูตรที่ ๖ จบ

๗. สัตตธัมมสูตร

ว่าด้วยธรรม ๗ ประการที่เป็นเหตุให้บรรลุวิมุตติ

[๖๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ไม่นานนัก ก็จะทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีศรัทธา	๒. เป็นผู้มิตีล
๓. เป็นพหุสูต	๔. เป็นผู้หลิกเร็น
๕. เป็นผู้ปรารภความเพียร	๖. เป็นผู้มิตสติ
๗. เป็นผู้มิตปัญญา	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ไม่นานนัก ก็จะทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

สัตตธัมมสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๘.จปลายมานสูตร

๘. จปลายมานสูตร

ว่าด้วยอุบายแก้ความง่วง

[๖๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เภสกฬามิคทายวัน เขตกรุง
 สงสมารคิระ แคว้นภัคคะ สมัยนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะ กำลังนั่งง่วงอยู่ที่
 หมู่บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นท่าน
 พระมหาโมคคัลลานะกำลังนั่งง่วงอยู่ ใกล้หมู่บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ
 ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ แล้วได้ทรงหายไปจากป่าเภสกฬามิคทายวัน
 เขตกรุงสงสมารคิระ แคว้นภัคคะ ไปปรากฏต่อหน้าท่านพระมหาโมคคัลลานะใกล้
 หมู่บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ เหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนออกหรือ
 คู้แขนเข้า ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคได้ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้^๑แล้ว ได้ตรัสกับท่าน
 พระมหาโมคคัลลานะดังนี้ว่า “เธอง่วงหรือ โมคคัลลานะ เธอง่วงหรือ โมคคัลลานะ”

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า “อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

๑. เมื่อเธอมีสัญญาอยู่อย่างไร ความง่วงนั้น ย่อมครอบงำเธอได้ เธออย่า
 ได้มนสิการถึงสัญญานั้น อย่าได้ทำสัญญานั้นให้มาก เป็นไปได้ที่เมื่อเธออยู่อย่างนั้น
 จะละความง่วงนั้นได้

๒. ถ้าเมื่อเธออยู่อย่างนั้น ยังละความง่วงนั้นไม่ได้ เธอพึงตรีกตรองพิจารณา
 ธรรมตามที่ได้สดับมา ได้เล่าเรียนมา เป็นไปได้ที่เมื่อเธออยู่อย่างนั้น จะละความง่วง
 นั้นได้

เชิงอรรถ :

^๑ พุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ หมายถึง พุทธอาสน์ คือ ดั่ง เตี้ยง แผ่นกระดาน แผ่นหิน หรือกองทรายที่ภิกษุผู้
 บำเพ็ญเพียรปูลาดไว้เพื่อเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคที่จะเสด็จมาให้โอวาท ถ้าหาอาสนะอย่างนั้นไม่ได้
 จะใช้ใบไม้แห้งปูลาดก็ได้ โดยลาดสังขากุไว้บน นี้เป็นธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับภิกษุผู้บำเพ็ญเพียร (อง.จกท.อ.
 ๓/๕๕/๑๓๕, อง.จกท.ฎีกา ๓/๕๕/๑๔๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๘.จปลายมานสูตร

๓. ถ้าเมื่อเธออยู่อย่างนั้น ยังละความง่วงนั้นไม่ได้ เธอพึงสาธยายธรรมตามที่ได้สดับมา ได้เล่าเรียนมาโดยพิสดาร เป็นไปได้ที่เมื่อเธออยู่อย่างนั้น จะละความง่วงนั้นได้

๔. ถ้าเมื่อเธออยู่อย่างนั้น ยังละความง่วงนั้นไม่ได้ เธอพึงยอนช่องหูทั้ง ๒ ข้าง ใช้มือบีบนวดตัว เป็นไปได้ที่เมื่อเธออยู่อย่างนั้น จะละความง่วงนั้นได้

๕. ถ้าเมื่อเธออยู่อย่างนั้น ยังละความง่วงนั้นไม่ได้ เธอพึงลุกขึ้นยืน ใช้น้ำลูบตา เหลียวดูทิศทั้งหลาย แหงนดูดาวนักษัตร เป็นไปได้ที่เมื่อเธออยู่อย่างนั้น จะละความง่วงนั้นได้

๖. ถ้าเมื่อเธออยู่อย่างนั้น ยังละความง่วงนั้นไม่ได้ เธอพึงมนสิการถึงอาโลก-สัญญา(ความกำหนดหมายแสงสว่าง) ตั้งสัญญาว่าเป็นกลางวันไว้ คือกลางวันอย่างไร กลางคืนก็อย่างนั้น กลางคืนอย่างไร กลางวันก็อย่างนั้น มีใจเปิดเผย ไม่มีอะไรหุ้มห่อ ทำจิตให้โปร่งใส เป็นไปได้ที่เมื่อเธออยู่อย่างนั้น จะละความง่วงนั้นได้

๗. ถ้าเมื่อเธออยู่อย่างนั้น ยังละความง่วงนั้นไม่ได้ เธอพึงอธิษฐานจงกรม กำหนดหมายเดินกลับไปกลับมา สारวมอินทรีย์ภายใน มีใจไม่คิดไปภายนอก เป็นไปได้ที่เมื่อเธออยู่อย่างนั้น จะละความง่วงนั้นได้

ถ้าเมื่อเธออยู่อย่างนั้น เธอยังละความง่วงนั้นไม่ได้ ก็พึงสำเร็จสหัสยา(การนอนดุจราชสีห์)โดยตะแคงข้างขวา ช้อนเท้าเหลืองมเท้า มีสติสัมปชัญญะ ทำอุฏฐาน-สัญญา(กำหนดหมายว่าจะลุกขึ้น)ไว้ในใจ พอตื่น ก็รีบลุกขึ้นด้วยตั้งใจว่า‘เราจักไม่ประกอบความสุขในการนอน ไม่ประกอบความสุขในการเอกเขนก ไม่ประกอบความสุขในการหลับ’ โมคคัลลานะ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

โมคคัลลานะ เพราะเหตุนั้นแล เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราจักไม่ชูงวง^๑ เข้าไปยังตระกูล’ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ งวง ในที่นี้หมายถึงมานะ (อง.สตตก.อ. ๓/๖๑/๑๙๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๘.จปลายมานสูตร

โมคคัลลานะ ถ้าภิกษุชงวงเข้าไปยังตระกูล และในตระกูลก็มีกิจที่จะต้องทำหลายอย่าง ทำให้ผู้คนไม่ใส่ใจถึงภิกษุผู้มาถึงแล้ว เพราะเหตุนั้น ภิกษุจึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เดี๋ยวนี้ ใครกันนะยุยงให้เราแตกกับตระกูลนี้ เดี่ยวนี้ คนเหล่านี้ เบื่อหน่ายเรา’ ดังนั้น เธอจึงมีความเก้อเขินเพราะไม่ได้อะไร เมื่อเก้อเขิน จึงมีความฟุ้งซ่าน เมื่อฟุ้งซ่าน จึงมีความไม่สำรวม เมื่อไม่สำรวม จิตจึงห่างจากสมาธิ

โมคคัลลานะ เพราะเหตุนั้นแล เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราจักไม่กล่าวถ้อยคำที่เป็นเหตุให้ทุ่มเถียงกัน’ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

โมคคัลลานะ เมื่อมีถ้อยคำที่เป็นเหตุให้ทุ่มเถียงกัน ก็จำต้องพูดมาก เมื่อมีการพูดมาก ความฟุ้งซ่านจึงมี เมื่อฟุ้งซ่าน จึงมีความไม่สำรวม เมื่อไม่สำรวม จิตจึงห่างจากสมาธิ

โมคคัลลานะ เราไม่สรรเสริญการคลุกคลีกับคนทั้งปวง เราจะไม่สรรเสริญการคลุกคลีโดยประการทั้งปวงเลยก็หาไม่ คือ เราไม่สรรเสริญการคลุกคลีด้วยหมู่ชนทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต แต่เราสรรเสริญการคลุกคลีด้วยเสนาสนะที่มีเสียงน้อย มีเสียงอีกทีก็น้อย ปราศจากการสัญญาจะไปมาของผู้คน ควรเป็นสถานที่ทำการลับของมนุษย์ สมควรเป็นที่หลีกเร้น

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “พระพุทธเจ้าข้า ว่าโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเท่าไรหนอ ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้นเพราะความสิ้นไปแห่งตัณหา มีความสำเร็จสูงสุด^๑ มีความ

เชิงอรรถ :

^๑ **มีความสำเร็จสูงสุด** หมายถึงเข้าถึงนิพพาน (อง.เอกาทสก.อ. ๓/๑๐/๓๘๓) และดู อง.เอกาทสก. (แปล) ๒๔/๑๐/๔๐๖ ภิกษุผู้ชื่อว่า **มีความสำเร็จสูงสุด** เพราะไม่มีธรรมที่กำเริบอีกและไม่มีสภาวะที่ต้องเสื่อมอีก ชื่อว่า **มีความเกษมจากโยคะสูงสุด** เพราะปลอดภัยจากโยคกิเลส ๔ ประการได้อย่างสิ้นเชิง ชื่อว่า **ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด** เพราะการประพฤตินั้นจะไม่เสื่อมอีกเนื่องจากอยู่จบมัคคพรหมจรรย์แล้ว ชื่อว่า **มีที่สุดอันสูงสุด** เพราะมีความสิ้นสุดคือการประพฤติมัคคพรหมจรรย์ และทำที่สุดวิญญูทุกขได้ (อง.สตตก.ฐีกา ๓/๖๖๑/๒๑๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๘.จปลายมานสูตร

เกษมจากโยคะสูงสุด ประพฤติพรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด ประเสริฐกว่า
เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โมคคัลลานะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ได้สดับมาว่า ธรรม
ทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น ภิกษุได้สดับมาอย่างนั้นว่า ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น ภิกษุ
นั้นย่อมรู้ชัดธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ชัดธรรมทั้งปวงแล้ว จึงกำหนดรู้ธรรมทั้งปวง
ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว จึงเสวยเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ สุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรือออกทุกขมสุขเวทนา เธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงในเวทนา
เหล่านั้นอยู่ พิจารณาเห็นความคลายไปในเวทนาเหล่านั้นอยู่ พิจารณาเห็นความดับ
ไปในเวทนาเหล่านั้นอยู่ พิจารณาเห็นความสละคืนในเวทนาเหล่านั้นอยู่ เมื่อพิจารณา
เห็นความไม่เที่ยงในเวทนาเหล่านั้นอยู่ พิจารณาเห็นความคลายไปในเวทนาเหล่านั้นอยู่
พิจารณาเห็นความดับไปในเวทนาเหล่านั้นอยู่ พิจารณาเห็นความสละคืนในเวทนา
เหล่านั้นอยู่ เธอก็ไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ก็ไม่สะดุ้ง เมื่อไม่สะดุ้ง
ก็ปรินิพพานเฉพาะตน^๑ เธอย่อมรู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจ
ที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

โมคคัลลานะ ว่าโดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเท่านั้นแล ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้หลุดพ้น
เพราะความสิ้นไปแห่งตัณหา มีความสำเร็จสูงสุด มีความเกษมจากโยคะสูงสุด ประพฤติ
พรหมจรรย์ถึงที่สุด มีที่สุดอันสูงสุด ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

จปลายมานสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ปรินิพพานเฉพาะตน ในที่นี้หมายถึงดับกิเลสได้เอง (อภ.สตตค.อ. ๓/๖๑/๑๙๔)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๑๙ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๙.เมตตสูตร

๙. เมตตสูตร

ว่าด้วยการเจริญเมตตาจิต

[๖๒] ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่ากลัวบุญเลย คำว่า บุญ นี้ เป็นชื่อของความสุข เราย่อมรู้ชัดว่าบุญที่เราทำแล้วตลอดกาลนาน มีผลที่น่าปรารถนาน่าใคร่ น่าพอใจ อันเราเสวยมาแล้วตลอดกาลนาน เราเจริญเมตตาจิตตลอด ๗ ปี ไม่ได้กลับมาสู่โลกนี้อีกตลอด ๗ สังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัป^๑ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อโลกเสื่อม เราเข้าถึงพรหมโลกชั้นอาภัสสระ เมื่อโลกเจริญ เราเข้าถึงพรหมวิมานอันว่างเปล่า

ภิกษุทั้งหลาย ในพรหมวิมานนั้น เราเป็นพรหม เป็นมหาพรหม เป็นผู้ครอบงำ ไม่ใช่ถูกใครๆ ครอบงำ เป็นผู้เห็นแน่นอน^๒ มีอำนาจ เราได้เป็นท้าวสักกะ ผู้เป็นจอมเทพถึง ๓๖ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา มีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขต เป็นผู้ชนะสงคราม มีชนบทที่ถึงความมั่นคง ประกอบด้วยรัตนะ ๗ ประการ ตั้งหลายร้อยครั้ง เรานั้นมีรัตนะ ๗ ประการนี้^๓ คือ

๑. จักรแก้ว	๒. ช้างแก้ว
๓. ม้าแก้ว	๔. มณีแก้ว
๕. นางแก้ว	๖. คหบดีแก้ว
๗. ขุนพลแก้ว	

เราเคยมีบุตรมากกว่าพันคน ล้วนแต่เป็นคนกล้าหาญชาญชัย ย้ายเข้าศึกได้ เรานั้นปกครองแผ่นดินนี้อันมีมหาสมุทรเป็นขอบเขต โดยธรรม โดยไม่ต้องใช้อำญา ไม่ต้องใช้ศัสตรา

เชิงอรรถ :

^๑ สังวัฏฏกัป คือ กัปฝ่ายเสื่อม ช่วงระยะเวลาที่โลกกำลังพินาศ วิวัฏฏกัป คือ กัปฝ่ายเจริญ ได้แก่ ช่วงระยะเวลาที่โลกกลับฟื้นขึ้นมาใหม่ (ตามนัย วิ.อ. ๑/๑๒/๑๕๘)

^๒ เห็นแน่นอน หมายถึงเห็นเหตุการณ์อดีต อนาคต และปัจจุบันได้อย่างชัดเจนด้วยอภิปัญญาญาณ (อง. สตตก.ฎีกา ๓/๖๒/๒๒๔)

^๓ ดู ที.ม. ๑๐/๒๔๓-๒๕๑/๑๕๐-๑๕๔ ประกอบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๙.เมตตสูตร

จงดูวิบากแห่งบุญกุศล

ของบุคคลผู้แสวงหาความสุข

ภิกษุทั้งหลาย เราเจริญเมตตาจิตมา ๗ ปี

ไม่มาสู่โลกนี้อีกตลอด ๗ สังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัป

เมื่อโลกเสื่อม เราเข้าถึงพรหมโลกชั้นอาภัสสระ

เมื่อโลกเจริญ เราเข้าถึงพรหมวิมานอันว่างเปล่า

ในกาลนั้น เราเป็นมหาพรหมผู้มีอำนาจถึง ๗ ครั้ง

เป็นท้าวสักกะผู้เป็นจอมเทพ เสวยเทพสมบัติ ๓๖ ครั้ง

เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นใหญ่แห่งชนชาวชมพูทวีป

เป็นกษัตริราชผู้ได้รับมูรธาภิเษก เป็นใหญ่ในหมู่มนุษย์

ปกครองปฐพีมณฑลนี้โดยไม่ต้องใช้อาชาญา ไม่ต้องใช้ศีลตรา

สั่งสอนคนในปฐพีมณฑลนั้นโดยธรรมสม่ำเสมอ ไม่फलผลัน

ครั้งใดครองราชสมบัติในปฐพีมณฑลนี้โดยธรรมแล้ว

ได้เกิดในตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก

เพียบพร้อมด้วยรัตนะ ๗ ประการ

ที่อำนาจความประสงค์ได้ทุกอย่าง

ฐานะนี้ พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้ทรงสงเคราะห์โลก ทรงแสดงไว้ดีแล้ว

เหตุที่เขาเรียกว่า เจ้าแผ่นดิน ก็เพราะเป็นใหญ่

เราเป็นพระราชผู้เรืองเดช

มีทรัพย์อันเป็นอุปรกรณ์เครื่องปลื้มใจมากมาย

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๐.ภริยาสูตร

มีฤทธิ์ มียศ เป็นใหญ่แห่งชนชาวชมพูทวีป
 ใครเล่า ได้ฟังแล้วจะไม่เสื่อมใส แม้ชนชั้นกัณหาภิชาติ^๑
 เพราะฉะนั้นแล ผู้มุ่งประโยชน์ มุ่งความเป็นใหญ่
 เมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
 ฟังเคารพสัทธรรมเกิด

เมตตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ภริยาสูตร

ว่าด้วยภรรยา

[๖๓] ครั้งนั้นแล ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกถือบาตร และจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของอนาถบิณฑิกคหบดี แล้วประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว สมัยนั้นแล ในนิเวศน์ของอนาถบิณฑิกคหบดี มีเหล่ามนุษย์สงเสียดังอ้ออิง อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัต แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามอนาถบิณฑิกคหบดีดังนี้ว่า

“คหบดี เหตุไรหนอ เหล่ามนุษย์ในนิเวศน์ของท่านจึงสงเสียดังอ้ออิง เหมือนชาวประมงแย่งปลากัน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นางสุชาดานี้ ข้าพระองค์พามาจากตระกูลมั่งคั่ง เป็นสะใภ้ในเรือน นางไม่เชื่อฟังแม่ผัว ไม่เชื่อฟังพ่อผัว ไม่เชื่อฟังสามี แม้แต่พระผู้มีพระภาค นางก็ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่นูชา”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกนางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนมาตรัสว่า “มานี้ สุชาดา” นางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนทูลรับสนองพระดำรัสแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับนางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ กัณหาภิชาติ หมายถึงบุคคลที่เกิดในตระกูลต่ำ ๕ ตระกูล คือ (๑) ตระกูลจัณฑาล (๒) ตระกูลช่างสาน (๓) ตระกูลนายพราน (๔) ตระกูลช่างรถ (๕) ตระกูลคนขนขยะซึ่งเป็นตระกูลที่ยากจน (อง.จกภ. (แปล) ๒๒/๕๗/๕๔๓-๕๔๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๐.ภริยาสูตร

สุชาดา ภรรยา ๗ จำพวกนี้

ภรรยา ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ภรรยาตจเพศธมาต	๒. ภรรยาตจนางโจร
๓. ภรรยาตจนายหญิง	๔. ภรรยาตจมารดา
๕. ภรรยาตจพี่สาวน้องสาว	๖. ภรรยาตจเพื่อน
๗. ภรรยาตจทาสี	

สุชาดา ภรรยา ๗ จำพวกนี้แล

บรรดาภรรยา ๗ จำพวกนั้น เธอเป็นภรรยาจำพวกไหน

นางสุชาดากราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันไม่เข้าใจความหมายแห่งพระภาสิตที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่ออย่างพิสดาร ขอประทานวโรกาสขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงธรรมแก่หม่อมฉัน โดยวิธีที่หม่อมฉันจะเข้าใจความหมายแห่งพระภาสิตที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดาร”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สุชาดา ถ้าเช่นนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว”

นางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า

ภรรยาใดคิดประทุษร้าย ไม่เกื้อกูลอนุเคราะห์

ยินดีต่อชายเหล่าอื่น ดุหมั่นสามี

เป็นหญิงที่เขาซื้อมาด้วยทรัพย์ พยายามฆ่าสามี

ภรรยาเช่นนี้ เรียกว่า **ภรรยาตจเพศธมาต**

ภรรยาใดมุ่งจะยกยอกทรัพย์แม้มีจำนวนน้อย

ที่สามีประกอบศิลปกรรม พาณิชยกรรม และกสิกรรมได้มา

ภรรยาเช่นนี้ เรียกว่า **ภรรยาตจนางโจร**

ภรรยาใดไม่สนใจการงาน เกียจคร้าน กินจุ

หยาบคาย ดุร้าย มักพูดคำชั่วหยาบ

ข่มขี่สามีผู้ขยันหมั่นเพียร

ภรรยาเช่นนี้ เรียกว่า **ภรรยาตจนายหญิง**

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๐.ภริยาสูตร

ภรรยาใดเป็นผู้เกื้อกูลอนุเคราะห์ทุกเมื่อ
 คอยทะนุถนอมสามี เหมือนมารดา คอยทะนุถนอมบุตร
 รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้
 ภรรยาเช่นนี้ เรียกว่า **ภรรยาดีจมารดา**
 ภรรยาใดเป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว
 มีความเคารพในสามีของตน
 มีใจละอายต่อบาป ประพฤติคล้อยตามอำนาจสามี
 ภรรยาเช่นนี้ เรียกว่า **ภรรยาดีพี่สาวน้องสาว**
 ภรรยาใดเห็นสามีแล้วชื่นชมยินดี
 เหมือนเพื่อนเห็นเพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา
 เป็นหญิงมีตระกูล มีศีล มีวัตรปฏิบัติต่อสามี
 ภรรยาเช่นนี้ เรียกว่า **ภรรยาดีเพื่อน**
 ภรรยาใดถูกสามีขู่จะฆ่าจะเขี่ยยตี ก็ไม่โกรธ สงบเสงี่ยม
 ไม่คิดขุ่นเคืองสามี อดทนได้
 ไม่โกรธ ประพฤติคล้อยตามอำนาจสามี
 ภรรยาเช่นนี้ เรียกว่า **ภรรยาดีทาสี**
 ภรรยาใดในโลกนี้ ที่เรียกว่า ภรรยาดีเพชฌฆาต
 ภรรยาดีจนางโจร และภรรยาดีจนายหญิง
 ภรยานั้น เป็นผู้ทศิล หยาบคาย ไม่เลื้อเพื่อ
 เมื่อตายไป ย่อมไปสู่สุรภ
 ส่วนภรรยาใดในโลกนี้ ที่เรียกว่า ภรรยาดีจมารดา
 ภรรยาดีพี่สาวน้องสาว
 ภรรยาดีเพื่อน ภรรยาดีทาสี

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๑.โกธนสูตร

ภรรยาฉัน เพราะเป็นผู้ตั้งอยู่ในศีล
 ยินดีและสำรวมมานาน
 เมื่อตายไป ย่อมไปสู่สุคติโลกสวรรค์
 สุขาดา ภรรยา ๗ จำพวกนี้แล
 บรรดาภรรยา ๗ จำพวกนั้น เธอเป็นภรรยาจำพวกไหน
 นางสุชาดากราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอพระผู้มี
 พระภาคโปรดทรงจำหม่อมฉันไว้ว่า เป็นภรรยาอุจหาสิ”

ภริยาสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. โกธนสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้มักโกรธ

[๖๔] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ที่ศัตรูมุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ
 ย่อมมาถึงบุคคลผู้มักโกรธ จะเป็นสตรี หรือนุรุษก็ตาม

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศัตรูในโลกนี้ย่อมปรารถนาต่อศัตรูอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เจ้าคนนี้มีผิว
 พรรณทรามเถิด’ ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะศัตรูย่อมไม่ยินดีให้ศัตรู
 มีผิวพรรณงาม ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธ
 ครอบงำ โกรธจัดนี้ แม้อาบน้ำดีแล้ว ไล่ทาดีแล้ว ตัดผม
 โกนหนวดแล้วนุ่งผ้าขาวก็จริง แต่บุคคลผู้ถูกความโกรธครอบงำนั้น
 ก็เป็นคนมีผิวพรรณทรามอยู่นั่นเอง นี่เป็นธรรมประการที่ ๑ ที่ศัตรู
 มุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ
๒. ศัตรูในโลกนี้ย่อมปรารถนาต่อศัตรูอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เจ้าคนนั้นนอน
 เป็นทุกข์เถิด’ ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะศัตรูย่อมไม่ยินดีให้ศัตรู
 นอนสบาย ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำ
 โกรธจัดนี้ แม้นอนอยู่บนเตียงมีเท้าเป็นรูปสัตว์ร้าย ลาดด้วยพรม
 ขนสัตว์ ลาดด้วยเครื่องลาดมีลายรูปดอกไม้ มีเครื่องลาดหนังขมด

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๑.โกธนสูตร

เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอน ๒ ข้างก็จริง แต่บุคคลผู้
ถูกความโกรธครอบงำนั้น ก็นอนเป็นทุกข์ อยู่นั่นเอง นี่เป็นธรรม
ประการที่ ๒ ที่ศัตรูมุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ

๓. ศัตรูในโลกนี้ย่อมปรารถนาต่อศัตรูอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เจ้าคนนี้ อย่าได้
มีความเจริญเลย’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะศัตรูย่อมไม่ยินดีให้
ศัตรูมีความเจริญ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธ
ครอบงำ โกรธจัดนี้ แม้ได้ความเสื่อมก็เข้าใจว่า ‘ตนได้ความเจริญ’
แม้ได้ความเจริญก็เข้าใจว่า ‘ตนได้ความเสื่อม’ ธรรมเหล่านี้เป็น
ข้าศึกต่อกันและกัน ที่บุคคลผู้ถูกความโกรธครอบงำนั้นยึดถือแล้ว
ยอมเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน นี่เป็นธรรมประการ
ที่ ๓ ที่ศัตรูมุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ

๔. ศัตรูในโลกนี้ย่อมปรารถนาต่อศัตรูอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เจ้าคนนี้เป็นคน
ไม่มีโรคทรัพย์เกิด’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะศัตรูย่อมไม่ยินดีให้
ศัตรูมีโรคทรัพย์ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธ
ครอบงำ โกรธจัดนี้ แม้มีโรคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร
เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม
ได้มาโดยธรรมก็จริง แต่พระราชาก็รับสั่งให้ริบโรคทรัพย์ของบุคคล
ผู้ถูกความโกรธครอบงำ นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ที่ศัตรูมุ่งหมาย
ที่ศัตรูพึงทำ

๕. ศัตรูในโลกนี้ย่อมปรารถนาต่อศัตรูอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เจ้าคนนี้เป็น
คนไม่มียศเกิด’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะศัตรูย่อมไม่ยินดีให้ศัตรู
มียศ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำ
โกรธจัดนี้ แม้มียศที่ได้มาด้วยความไม่ประมาทก็จริง แต่บุคคลผู้
ถูกความโกรธครอบงำก็เสื่อมจากยศนั้น นี่เป็นธรรมประการที่ ๕
ที่ศัตรูมุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ

๖. ศัตรูในโลกนี้ย่อมปรารถนาต่อศัตรูอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เจ้าคนนี้เป็น
คนไม่มีมิตรเกิด’ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะศัตรูย่อมไม่ยินดีให้ศัตรู

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๑.โกธนสูตร

มีมิตร ภิภษทั้งหลาย บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำ
 โกรธจัดนี้ แม้มีมิตร อำมาตย์ ญาติ สาโลहित^๑ก็จริง แต่คน
 เหล่านั้นก็พากันหลีกเลี่ยงบุคคลผู้ถูกความโกรธครอบงำนั้นไปห่างไกล
 นี้เป็นธรรมประการที่ ๖ ที่ศัตรูมุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ

๗. ศัตรูในโลกนี้ย่อมปรารถนาต่อศัตรูอย่างนี้ว่า ‘ขอให้เจ้าคนนี้
 หลังจากตายแล้วไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกเถิด’ ชื่อนั้น
 เพราะเหตุไร เพราะศัตรูย่อมไม่ยินดีให้ศัตรูไปสู่สุคติ ภิภษทั้งหลาย
 บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำ โกรธจัดนี้ ประพฤติทุจริต
 ทางกาย ประพฤติทุจริตทางวาจา ประพฤติทุจริตทางใจ หลังจาก
 ตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก นี้เป็นธรรม
 ประการที่ ๗ ที่ศัตรูมุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ

ภิภษทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ที่ศัตรูมุ่งหมาย ที่ศัตรูพึงทำ ย่อมมา
 ถึงบุคคลผู้มักโกรธ จะเป็นสตรี หรือบุรุษก็ตาม

บุคคลผู้มักโกรธนั้น

มีผิวพรรณทรมาน นอนเป็นทุกข

ได้ความเจริญแล้ว ก็ยังถึงความเสื่อม

บุคคลผู้มักโกรธ ถูกความโกรธครอบงำ

ทำการเช่นฆ่าทางกาย วาจา

ย่อมประสบความเสื่อมทรัพย์

เชิงอรรถ :

- ^๑ **อำมาตย์** หมายถึงเพื่อนที่รักกันมาก (สหาย) สามารถปรึกษาหารือกันได้ทุกเรื่อง ทุกโอกาส
ญาติ หมายถึงบิดามารดาของสามีและเครือญาติฝ่ายบิดามารดาของสามี หรือบิดามารดาของภรรยาและ
 เครือญาติฝ่ายบิดามารดาของภรรยา
สาโลहित หมายถึงผู้ร่วมสายเลือดเดียวกัน ได้แก่ ปู่ หรือตา ย่า หรือยาย บิดาหรือมารดา บุตรหรือธิดา
 พี่ชายน้องชาย พี่สาวน้องสาว (เทียบ อจ.ติก.อ. ๒/๗๖/๒๒๗, อจ.ทสก.อ. ๓/๗๑/๓๕๘, อจ.ทสก.ฎีกา ๓/๗๑-
 ๗๔/๔๒๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๒๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๑.โกธนสูตร

บุคคลผู้มัวเมาด้วยความมัวเมาเพราะโกรธ
 ย่อมถึงความเสื่อมยศ
 ญาติมิตรและสหาย ย่อมหลีกเลี่ยงบุคคลผู้มักโกรธ
 ความโกรธก่อความเสียหาย
 ความโกรธทำจิตให้กำเริบ
 บุคคลผู้มักโกรธย่อมไม่รู้ภัยที่เกิดจากภายใน
 บุคคลผู้โกรธย่อมไม่รู้อรรถ
 บุคคลผู้โกรธย่อมไม่เห็นธรรม
 ความโกรธครอบงำรชนในกาลใด
 ความมืดย่อมมีในกาลนั้น
 บุคคลผู้โกรธย่อมก่อกรรมที่ทำได้ยากเหมือนทำได้ง่าย
 ภายหลังเมื่อหายโกรธแล้ว
 เขาย่อมเดือดร้อนเหมือนถูกไฟไหม้
 บุคคลผู้โกรธย่อมแสดงความเก๋ยาก^๑ก่อน
 เหมือนไฟแสดงควันก่อน
 ความโกรธเกิดขึ้นในกาลใด
 คนทั้งหลายย่อมโกรธในกาลนั้น
 บุคคลผู้โกรธไม่มีหิริ ไม่มีโอตตปปะ
 ไม่มีคำพูดที่น่าเคารพ
 บุคคลผู้ถูกความโกรธครอบงำไม่มีความสว่างแม้แต่น้อย
 กรรมเหล่าใดห่างไกลจากกรรม เป็นเหตุให้เดือดร้อน
 เราจักบอกกรรมเหล่านั้น
 เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้นไปตามลำดับ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ความเก๋ยาก ในที่นี้หมายถึงความทุศีล อาการที่ล่องละเมียดลิกขาบท โดยไม่รู้สึกละอาย ไม่ยอมรับ ทั้งยัง
 รุกรานสงฆ์ว่า ‘ท่านเห็น ท่านได้ยินหรือว่าข้าพเจ้าทำผิดอะไร พวกท่านยกอาบัติอะไรขึ้นปรับข้าพเจ้า’
 (เทียบ อภ.ทสก.อ. ๓/๓๑/๓๔๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๒๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค ๑๑.โกธนสูตร

บุคคลผู้โกรธ ข่าบิดาก็ได้
 บุคคลผู้โกรธ ข่ามารดาาก็ได้
 บุคคลผู้โกรธ ข่าพราหมณ์^๑ ก็ได้
 บุคคลผู้โกรธ ข่าปุถุชนก็ได้
 ลูกที่มารดาเลี้ยงไว้จนได้ลืมตามองโลกนี้
 เป็นผู้มิเกลสหนา โกรธขึ้นมา
 ย่อมฆ่าแม่มารดาผู้ให้ชีวิตนั้น
 สัตว์เหล่านั้นมีตนเป็นเครื่องเปรียบเทียบ
 เพราะตนเป็นที่รักอย่างยิ่ง
 ผู้โกรธหมกมุ่นในรูปต่างๆ^๒ ย่อมฆ่าตนเองเพราะเหตุต่างๆ
 คือฆ่าตนเองด้วยดาบข้าง กินยาพิษตายบ้าง
 ใช้เชือกผูกคอตายบ้าง กระโดดลงในชอกเขาตายบ้าง
 คนเหล่านั้นเมื่อทำกรรม
 อันมีแต่ความเสื่อมและทำลายตน ก็ไม่รู้ลึก
 ความเสื่อมเกิดจากความโกรธ
 ตามที่กล่าวมา ความโกรธนี้ เป็นบ่วงแห่งมัจจุ
 มีถ้าเป็นที่อยู่อาศัย โดยรูปของความโกรธ
 พึงตัดความโกรธนั้นด้วยทมะ (ความข่มใจ)
 คือปัญญา^๓ ความเพียร^๔ และทฤษฎี^๕

เชิงอรรถ :

^๑ พราหมณ์ ในที่นี้หมายถึงพระอรหันตชีนาสพ (อภ.สวดก.อ. ๓/๖๔/๑๙๗)

^๒ รูปต่างๆ ในที่นี้หมายถึงอารมณ์ต่างๆ (อภ.สวดก.อ.๓/๖๔/๑๙๗)

^๓ ปัญญา ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนาปัญญา (อภ.สวดก.อ.๓/๖๔/๑๙๗)

^๔ ความเพียร ในที่นี้หมายถึงความเพียรทางกายและจิตอันประกอบด้วยวิปัสสนาปัญญา (อภ.สวดก.อ. ๓/๖๔/๑๙๗)

^๕ ทฤษฎี ในที่นี้หมายถึงสัมมาทฤษฎีที่เป็นองค์แห่งอริยมรรค (อภ.สวดก.อ.๓/๖๔/๑๙๗)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๖.อัปยาคตวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

บัณฑิตพึงตัดอกุศลธรรมแต่ละอย่าง
 พึงศึกษาในธรรมเหมือนอย่างนั้น
 เธอทั้งหลายปรารถนาอยู่ว่า
 ‘ขอความเป็นผู้เกื้อยากอย่าได้มีแก่เราทั้งหลาย’
 บุคคลผู้ปราศจากความโกรธ ‘ไม่มีความคับแค้นใจ
 ปราศจากความโลภ ‘ไม่มีความริษยา
 ฝึกฝนตนแล้ว ละความโกรธได้แล้ว
 เป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพาน

โกธนสูตรที่ ๑๑ จบ

อัปยาคตวรรคที่ ๖ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัปยาคตสูตร	๒. ปุริสคติสูตร
๓. ดิสงฆพรหมสูตร	๔. สีหเสนาปติสูตร
๕. อรักเขยยสูตร	๖. กิมิลสูตร
๗. สัตตธัมมสูตร	๘. จปลายมานสูตร
๙. เมตตสูตร	๑๐. ภริยาสูตร
๑๑. โกธนสูตร	

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๑.หิริโอดตัปปสูตร

๗. มหาวรรค

หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. หิริโอดตัปปสูตร

ว่าด้วยผลแห่งหิริและโอดตัปปะ

[๖๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอดตัปปะไม่มี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้มีหิริและโอดตัปปะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ อินทรีย์สังวรไม่มี ศีลของบุคคลผู้มีอินทรีย์สังวรวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อ ศีลไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีลวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระจพี แม่แก่นของ ต้นไม้นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอดตัปปะไม่มี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้มีหิริและโอดตัปปะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฉะนั้นเหมือนกัน

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอดตัปปะมี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วย หิริและโอดตัปปะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออินทรีย์สังวรมี ศีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ ด้วยอินทรีย์สังวร ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อศีลมี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้ สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทา และวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๒.สัตตสุริยสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระจพี แม่แก่นของ ต้นไม้นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม่ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย เมื่อหิริและโอตตปปะมี อินทรีย์สังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอตตปปะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฉะนั้นเหมือนกัน”

หิริโอตตปปะสูตรที่ ๑ จบ

๒. สัตตสุริยสูตร

ว่าด้วยดวงอาทิตย์ ๗ ดวง

[๖๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อัมพปาลีวัน เขตกรุงเวสาลี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายเป็นสภาวะไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม นี้เป็นข้อกำหนดควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง

ภิกษุทั้งหลาย ขุนเขาสีเนรุ ยาว ๘๔,๐๐๐ โยชน์ กว้าง ๘๔,๐๐๐ โยชน์ หยั่งลงในมหาสมุทร ๘๔,๐๐๐ โยชน์ สูงจากมหาสมุทรขึ้นไป ๘๔,๐๐๐ โยชน์ มีสมัยที่เวลาผ่านไปยาวนาน บางครั้งบางคราว ฝนไม่ตกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี เมื่อฝนไม่ตก พืชคาม ภูตคาม และดิณชาติที่ใช้เข้ายา ป่าไม้ใหญ่ ย่อมเฉา เหี่ยวแห้ง เป็นอยู่ไม่ได้ ฉะนั้นใด

สังขารทั้งหลายก็ฉะนั้น เป็นสภาวะไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม นี้เป็นข้อกำหนดควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง

มีสมัยที่เวลาผ่านไปยาวนาน บางครั้งบางคราว มีดวงอาทิตย์ดวงที่ ๒ ปรากฏ เพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๑ ปรากฏ แม่น้ำน้อย หนองน้ำทุกแห่ง ระเหยเหือดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉะนั้นใด

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๒.สัตตสุริยสูตร

สังขารทั้งหลายก็ฉันนั้น เป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง
มีสมัยที่เวลาผ่านไปยาวนาน บางครั้งบางคราว มีดวงอาทิตย์ดวงที่ ๓ ปรากฏ
เพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๓ ปรากฏ แม่น้ำสายใหญ่ๆ คือ คงคา ยมนา อจิรวดี สรรภู
มही ทุกแห่ง ระเหยเหือดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉันใด

สังขารทั้งหลายก็ฉันนั้น เป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง
มีสมัยที่เวลาผ่านไปยาวนาน บางครั้งบางคราว มีดวงอาทิตย์ดวงที่ ๔ ปรากฏ
เพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๔ ปรากฏ แหล่งน้ำใหญ่ๆ ที่เป็นแดนไหลมารวมกันของแม่น้ำ
น้ำใหญ่ๆ เหล่านี้ คือ สระอโนดาต สระสีหปาดะ สระรถการะ สระกัณณมณฑะ
สระกุณลา สระฉัททันต์ สระมันทากินี ทุกแห่ง ระเหยเหือดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉันใด

สังขารทั้งหลายก็ฉันนั้น เป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง
มีสมัยที่เวลาผ่านไปยาวนาน บางครั้งบางคราว มีดวงอาทิตย์ดวงที่ ๕ ปรากฏ
เพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๕ ปรากฏ น้ำในมหาสมุทรลึก ๑๐๐ โยชน์ก็ดี ๒๐๐ โยชน์
ก็ดี ๓๐๐ โยชน์ก็ดี ๔๐๐ โยชน์ก็ดี ๕๐๐ โยชน์ก็ดี ๖๐๐ โยชน์ก็ดี ๗๐๐ โยชน์ก็ดี
งวดลงเหลืออยู่เพียง ๗ ชั่วต้นตาลก็มี ๖ ชั่วต้นตาลก็มี ๕ ชั่วต้นตาลก็มี ๔ ชั่ว
ต้นตาลก็มี ๓ ชั่วต้นตาลก็มี ๒ ชั่วต้นตาลก็มี ชั่วต้นตาลเดียวก็มี เหลืออยู่เพียง
๗ ชั่วคน ๖ ชั่วคน ๕ ชั่วคน ๔ ชั่วคน ๓ ชั่วคน ๒ ชั่วคน ชั่วคนเดียว ชั่วครึ่ง
คนเพียงแหว เพียงเข้า เพียงแคชข้อเท้า ภิกษุทั้งหลาย น้ำในมหาสมุทรยังเหลืออยู่
เพียงในรอยเท้าโคในที่นี่ ๆ เปรียบเหมือนในฤดูแล้ง เมื่อฝนเม็ดใหญ่ ๆ ตกลงมา
น้ำเหลืออยู่ในรอยเท้าโคในที่นี่ ๆ ฉะนั้นเพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๕ ปรากฏ น้ำใน
มหาสมุทรแม้เพียงข้อนิ้วก็ไม่มี ฉันใด

สังขารทั้งหลายก็ฉันนั้น เป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง
มีสมัยที่เวลาผ่านไปยาวนาน บางครั้งบางคราว มีดวงอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปรากฏ
เพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปรากฏ แผ่นดินใหญ่นี้ และขุนเขาสีเนรุ ย่อมมีกลุ่มคว้น
พวยพุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลาย นายช่างหม้อเผาหม้อที่เขาปั้นดีแล้ว ย่อมมีกลุ่มคว้น
พวยพุ่งขึ้น ฉันใด ภิกษุทั้งหลาย เพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปรากฏ แผ่นดินใหญ่นี้
และขุนเขาสีเนรุ ย่อมมีกลุ่มคว้นพวยพุ่งขึ้น ฉะนั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๒.สัตตสุริยสูตร

สังขารทั้งหลายก็ฉะนั้น เป็นสภาวะไม่เที่ยง ฯลฯ ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง มีสมัยที่เวลาผ่านไปยาวนาน บางครั้งบางคราว มีดวงอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปรากฏ เพราะดวงอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปรากฏ แผ่นดินใหญ่นี้ และขุนเขาสิเนรุ เกิดไฟลุกโชน มีแสงเพลิงเป็นอันเดียวกัน เมื่อแผ่นดินใหญ่นี้ และขุนเขาสิเนรุถูกไฟเผาผลาญอยู่ เปลวไฟถูกลมพัดขึ้นไปจนถึงพรหมโลก เมื่อขุนเขาสิเนรุถูกไฟเผาไหม้ กำลังพินาศ ถูกกองเพลิงใหญ่เผาทั่วตลอดแล้ว ยอดเขาแม้ขนาด ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ ย่อมพังทลาย เมื่อแผ่นดินใหญ่นี้ และขุนเขาสิเนรุถูกไฟเผาผลาญอยู่ ชี้อัฒและเขม่าย่อมไม่ปรากฏ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเนยใสหรือน้ำมันถูกไฟเผาผลาญอยู่ ชี้อัฒและเขม่าย่อมไม่ปรากฏ ฉันทไฉ เมื่อแผ่นดินใหญ่นี้ และขุนเขาสิเนรุถูกไฟเผาผลาญอยู่ ชี้อัฒและเขมา ก็ย่อมไม่ปรากฏ ฉันทัน

สังขารทั้งหลายก็ฉะนั้น เป็นสภาวะไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม นี้เป็นข้อกำหนดควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้นในสังขารทั้งปวง

ในข้อนั้น ใครเล่า ชื่อว่าเป็นผู้รู้ ใครเล่า ชื่อว่าเป็นผู้เชื่อว่า ‘แผ่นดินใหญ่นี้ และขุนเขาสิเนรุถูกไฟเผาผลาญ พินาศ ไม่เหลืออยู่’ นอกจากอริยสาวกผู้มีบัพพัตถ์เห็นแล้ว^๑

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ครุช็อสเนตตะ^๒ เป็นเจ้าลัทธิตูพรตจากความกำหนดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความเป็นผู้เกิดร่วมกับเทวดาชั้นพรหมโลก และเมื่อครุช็อสเนตตะแสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้เกิดร่วมกับเทวดาชั้นพรหมโลก เหล่าสาวกผู้รู้ซัดคำสอนอย่างดียิ่ง หลังจากตายแล้ว ได้ไปเกิดในสุคติพรหมโลก ส่วนเหล่าสาวกผู้ไม่รู้ซัดคำสอนอย่างดียิ่ง หลังจากตายแล้ว บางพวกได้ไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ บางพวกได้ไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี บางพวกได้ไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นดุสิต บางพวกได้ไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช บางพวกได้ไปเกิดร่วมกับชัตติย

เชิงอรรถ :-

^๑ ผู้มีบัพพัตถ์เห็นแล้ว ในที่นี้หมายถึงพระอริยสาวกผู้เป็นโสดาบัน (อ.จ.สตต.อ. ๓/๖๖/๑๙๙)

^๒ อ.จ.จก. (แปล) ๒๒/๕๔/๕๒๙

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๒.สัตตสุริยสูตร

มหาศาล บางพวกได้ไปเกิดร่วมกับพราหมณมหาศาล บางพวกได้ไปเกิดร่วมกับคหบดีมหาศาล^๑

ครั้งนั้นแล ครุสเนตตะได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘การที่เราคิดในสัมปรายภพ เสมอเหมือนกับเหล่าสาวก ไม่สมควรเลย ทางที่ดี เราควรเจริญเมตตาให้ยิ่งขึ้น’

ต่อจากนั้น ครุสเนตตะได้เจริญเมตตาจิตตลอด ๗ ปี แล้วไม่มาสู่โลกนี้ตลอด ๗ สังวัฏฏกัปและวิวัฏฏกัป ภิกษุทั้งหลาย เมื่อโลกเสื่อม ครุสเนตตะเข้าถึงพรหมโลกชั้นอาภัสสระ เมื่อโลกเจริญครุสเนตตะเข้าถึงพรหมวิมานอันว่างเปล่า

ภิกษุทั้งหลาย ในพรหมวิมานนั้น ครุสเนตตะเป็นพรหม เป็นมหาพรหม เป็นผู้ครอบงำ ไม่ใช่ถูกใครๆ ครอบงำ เป็นผู้เห็นแน่นอน มีอำนาจ ครุสเนตตะได้เป็นท้าวสักกะ ผู้เป็นจอมเทพถึง ๓๖ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา มีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขต เป็นผู้ชนะสงคราม มีชนบทที่ถึงความมั่นคง ประกอบด้วยรัตนะ ๗ ประการ ตั้งหลายร้อยครั้ง ครุสเนตตะเคยมีบุตรมากกว่าพันคน ล้วนแต่เป็นคนกล้าหาญชาญชัย ย้ายเข้าศึกได้ ครุสเนตตะนั้นปกครองแผ่นดินนี้อันมีมหาสมุทรเป็นขอบเขต โดยธรรม โดยไม่ต้องใช้อาชญา ไม่ต้องใช้ศัสตรา

ภิกษุทั้งหลาย ครุสเนตตะนั้นเป็นผู้มีอายุยืนนานอย่างนี้ เป็นผู้ดำรงอยู่ได้นานอย่างนี้ แต่ก็ไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส เราจึงกล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดธรรม ๔ ประการ

ธรรม ๔ ประการ^๒ อะไรบ้าง คือ

๑. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยศีล

๒. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยสมาธิ

เชิงอรรถ :

^๑ มหาศาล หมายถึงผู้มีทรัพย์มาก คือ ชัตติยมหาศาลมีราชทรัพย์ ๑๐๐-๑,๐๐๐ โภกวิ พราหมณมหาศาล มีทรัพย์ ๘๐ โภกวิ คหบดีมหาศาลมีทรัพย์ ๔๐ โภกวิ (ที.ม.อ. ๒/๒๑๐/๑๙๓)

^๒ ดู อัง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๑/๑-๒, อภิ.ก. ๓๗/๒๘๑/๑๐๘

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๓.นคโรปมสูตร

๓. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยปัญญา

๔. เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยวิมุตติ

ภิกษุทั้งหลาย เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยศีล เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยสมาธิ เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยปัญญา เราได้รู้แจ้งแทงตลอดอริยวิมุตติ เราถอนภวตัณหาได้แล้ว ภวเนตติ^๑สิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก”

พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

พระโคดมผู้มียศตรัสรู้ธรรมเหล่านี้ คือ

ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติอันยอดเยี่ยม

ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกธรรม

แก่ภิกษุทั้งหลายเพื่อความรู้อย่าง

พระศาสดาผู้มีพระจักขุ^๒ทรงทำที่สุดแห่งทุกข์ ปรีณิพพาน^๓แล้ว

สัตตสุริยสูตรที่ ๒ จบ

๓. นคโรปมสูตร

ว่าด้วยธรรมเปรียบด้วยเครื่องป้องกันนคร

[๖๗] ภิกษุทั้งหลาย ในกาลใด ปัจจันตนคร(เมืองชายแดน)ของพระราชา เป็นนครที่ป้องกันไว้ดีด้วยเครื่องป้องกันนคร ๗ ประการ และได้อาหาร ๔ อย่าง ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก ในกาลนั้น เราจึงเรียกปัจจันตนครของพระราชานี้ว่า ศัตรูหมู่ปัจจามิตรภายนอกทำอะไรไม่ได้

เชิงอรรถ :

^๑ ภวเนตติ เป็นชื่อของตัณหา หมายถึงเชือกผูกสัตว์ไว้ในภพ (ภวราช) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑/๒๗๙)

^๒ จักขุ ในที่นี้หมายถึงจักขุ ๕ คือ (๑) จักขุ (ตาเนื้อ) (๒) ทิพพจักขุ (ตาทิพย์) (๓) ปัญญาจักขุ (ตาปัญญา) (๔) พุทธจักขุ (ตาพระพุทธเจ้า) (๕) สมันตจักขุ (ตาเห็นรอบ) (อง.สตุตต.อ. ๓/๖๖/๑๙๙)

^๓ ปรีณิพพาน ในที่นี้หมายถึงดับกิเลสได้สิ้นเชิง (ที.ม.อ. ๒/๑๘๖/๑๖๙, อง.จตุกก.อ. ๒/๑/๒๗๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๓.นคโรปมสูตร

ปัจฉินตนครชื่อว่าป้องกันดีด้วยเครื่องป้องกันนคร ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ปัจฉินตนครของพระราชามีเสาระเนียดขุดหลุมฝังลึกไว้เป็นอย่างดี ไม่หวั่นไหว ไม่โคลนแคลน ปัจฉินตนครของพระราชาชื่อกว่าป้องกันดี เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ด้วยเครื่องป้องกันนครประการที่ ๑ นี้
๒. ปัจฉินตนครของพระราชามีคูลึกและกว้าง ปัจฉินตนครของพระราชาชื่อกว่าป้องกันดีเพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ด้วยเครื่องป้องกันนครประการที่ ๒ นี้
๓. ปัจฉินตนครของพระราชามีทางเดินได้รอบ ทั้งสูงและกว้าง ปัจฉินตนครของพระราชาชื่อกว่าป้องกันดี เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ด้วยเครื่องป้องกันนครประการที่ ๓ นี้
๔. ปัจฉินตนครของพระราชามีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธแหลมยาวและอาวุธมีคม ปัจฉินตนครของพระราชาชื่อกว่าป้องกันดี เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ด้วยเครื่องป้องกันนครประการที่ ๔ นี้
๕. ปัจฉินตนครของพระราชามีกองพลตั้งอาศัยอยู่มาก คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พลธนู หน่วยเชิงชุม หน่วยจัดกระบวนทัพ หน่วยพลาริการ หน่วยเสนาริการ หน่วยจู่โจม หน่วยทหารหาญ หน่วยกล้าตาย หน่วยทหารเกราะหนัง หน่วยทหารทาส ปัจฉินตนครของพระราชาชื่อกว่าป้องกันดี เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ด้วยเครื่องป้องกันนครประการที่ ๕ นี้
๖. ปัจฉินตนครของพระราชามีทหารยามฉลาด เฉียบแหลม มีปัญญาคอยกันคนที่ไม่รู้จักไม่ให้เข้าไป ให้คนที่รู้จักเข้าไป ปัจฉินตนครของพระราชาชื่อกว่าป้องกันดี เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ด้วยเครื่องป้องกันนครประการที่ ๖ นี้
๗. ปัจฉินตนครของพระราชามีกำแพงสูงและกว้าง พร้อมด้วยป้อมก่ออิฐถือปูนดี ปัจฉินตนครของพระราชาชื่อกว่าป้องกันดี เพื่อคุ้มกันภัย

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๓.นคโรปมสูตร

ภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ด้วยเครื่องป้องกันนครประการ
ที่ ๗ นี้

อาหาร ๔ อย่างที่ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก
อะไรบ้าง คือ

๑. ปัจฉันทนครของพระราชา มีการสะสมหญ้า ไม้ และน้ำไว้มาก
เพื่อความอุ่นใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของ
ประชาชนภายใน และเพื่อป้องกันอันตรายภายนอก
๒. ปัจฉันทนครของพระราชา มีการสะสมข้าวสาลี และข้าวเหนียว
ไว้มาก เพื่อความอุ่นใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุก
ของประชาชนภายใน และเพื่อป้องกันอันตรายภายนอก
๓. ปัจฉันทนครของพระราชา มีการสะสมอุปกรณ์ชาติ คือ งา ถั่วเขียว
ถั่วทอง ไว้มาก เพื่อความอุ่นใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความ
อยู่ผาสุกของประชาชนภายใน และเพื่อป้องกันอันตรายภายนอก
๔. ปัจฉันทนครของพระราชา มีการสะสมเภสัช คือ เนยใส เนยข้น
น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือ ไว้มาก เพื่อความอุ่นใจ เพื่อความไม่
สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของประชาชนภายใน และเพื่อป้องกัน
อันตรายภายนอก

ภิกษุทั้งหลาย อาหาร ๔ อย่างนี้แล ที่ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก
ได้โดยไม่ลำบาก

ภิกษุทั้งหลาย ในกาลใด ปัจฉันทนครของพระราชาเป็นนครป้องกันไว้ดี ด้วย
เครื่องป้องกันนคร ๗ ประการนี้ และได้อาหาร ๔ ประการนี้ตามความปรารถนา
ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ในกาลนั้น เราจะเรียกปัจฉันทนครของพระราชา
นี้ว่า ศัตรุหุมุปัจจามิตรภายนอกทำอะไรไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน ในกาลใด อริยสาวกประกอบด้วยสัมมัชฌธรรม
๗ ประการ และได้ฌาน ๔ ประการ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๓.นคโรปมสูตร

ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก ในกาลนั้น เราจึงเรียกอริย-
สาวกนี้ว่า มารมีบาปก็ทำอะไรไม่ได้

อริยสาวกประกอบด้วยสัทธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกเป็นผู้มีศรัทธา คือเชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า
'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ^๑ เป็นพระพุทธเจ้า
เป็นพระผู้มีพระภาค' เปรียบเหมือนปัจฉินครของพระราชา มี
เสาระเนียดชุดหลุมฝังลึกไว้เป็นอย่างดี ไม่หวั่นไหว ไม่คลอนแคลน
เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกเป็นผู้มีศรัทธาเหมือนเสาระเนียด ย่อมละอกุศล เจริญ
กุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์
อริยสาวกประกอบด้วยสัทธรรมประการที่ ๑ นี้
๒. อริยสาวกเป็นผู้มีหิริ คือ ละอายต่อกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต
ละอายต่อการประกอบบาปอกุศลธรรม เปรียบเหมือนปัจฉินคร
ของพระราชา มีคูลึกและกว้าง เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกัน
อันตรายภายนอก ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีหิริเหมือนคู
ย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษ
บริหารตนให้บริสุทธิ์ อริยสาวกประกอบด้วยสัทธรรมประการ
ที่ ๒ นี้
๓. อริยสาวกเป็นผู้มีโอตตปปะ คือ สะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต วจีทุจริต
มโนทุจริต สะดุ้งกลัวต่อการประกอบบาปอกุศลธรรม เปรียบเหมือน
ปัจฉินครของพระราชา มีทางเดินได้รอบ ทั้งสูงและกว้าง เพื่อ
คุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้มีโอตตปปะเหมือนทางเดินรอบกำแพง ย่อมละอกุศล

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอรรถนิบาต ข้อ ๒๙ (อักษณสูตร) หน้า ๒๗๖ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๓.นคโรปมสูตร

เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้
บริสุทธิ์ อริยสาวกประกอบด้วยสัทธิธรรมประการที่ ๓ นี้

๔. อริยสาวกเป็นพหูสูต ฯลฯ^๑ แห่งตลอดดีด้วยทิวฐิ เปรียบเหมือน
ปัจฉินครของพระราชา มีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธ
แหลมยาวและอาวุธมีคม เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกัน
อันตรายภายนอก ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีสุดะเหมือนอาวุธ
ย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษ
บริหารตนให้บริสุทธิ์ อริยสาวกประกอบด้วยสัทธิธรรมประการที่ ๔ นี้
๕. อริยสาวกเป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศล
ธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระใน
กุศลธรรมทั้งหลายอยู่ เปรียบเหมือนปัจฉินครของพระราชา มี
กองพลตั้งอาศัยอยู่มาก คือ พลข้าง พลม้า พลรถ พลธนู หน่วย
เชิงธูง หน่วยจัดกระบวนทัพ หน่วยพลาธิการ หน่วยเสนาธิการ
หน่วยจู่โจม หน่วยทหารหาญ หน่วยกล้าตาย หน่วยทหาร
เกราะหนัง หน่วยทหารทาส เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตราย
ภายนอก ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกมีความเพียรเหมือนกองทัพ
ย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษ
บริหารตนให้บริสุทธิ์ อริยสาวกประกอบด้วยสัทธิธรรมประการที่ ๕ นี้
๖. อริยสาวกเป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเครื่องรักษาตน
อย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำคำที่พูดแม่นยำได้ เปรียบเหมือนปัจฉินคร
ของพระราชา มีทหารยามฉลาดเฉียบแหลม มีปัญญา คอยกัน
คนที่ไม่รู้จักไม่ให้เข้าไป ให้คนที่รู้จักเข้าไป เพื่อคุ้มกันภัยภายใน
และป้องกันอันตรายภายนอก ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีสติ
เหมือนทหารยาม ย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๖ หน้า ๑๐-๑๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๓.นคโรปมสูตร

ธรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์ อริยสาวกประกอบด้วย
สังฆธรรมประการที่ ๖ นี้

๗. อริยสาวกก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วย
ปัญญาเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ
ชาแรกก็เลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ เปรียบเหมือนปัจฉิมบุตร
ของพระราชามีกำแพงสูงและกว้าง พร้อมด้วยป้อมก่ออิฐถือปูนดี
เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ภิภษุทั้งหลาย
อริยสาวกถึงพร้อมด้วยปัญญาเหมือนป้อมที่ก่ออิฐถือปูนดี ย่อมละ
อกุศล เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษ บริหาร
ตนให้บริสุทธิ์ อริยสาวกประกอบด้วยสังฆธรรมประการที่ ๗ นี้

ภิภษุทั้งหลาย อริยสาวกประกอบด้วยสังฆธรรม ๗ ประการนี้

ฉน ๔ ประการ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ที่อริยสาวก
ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก อะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกสงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้วบรรลุปฐมฉน
๗^๑ เพื่อความชุ่มใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุก
ของตน เพื่อก้าวลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนปัจฉิมบุตรของ
พระราชามีการสะสมหญ้า ไม้ และน้ำไว้มากเพื่อความชุ่มใจ เพื่อ
ความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของประชาชนภายใน และเพื่อ
ป้องกันอันตรายภายนอก

๒. อริยสาวก เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฉน ๗^๒
เพื่อความชุ่มใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของตน
เพื่อก้าวลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนปัจฉิมบุตรของพระราชามีการ
สะสมข้าวสาลีและข้าวเหนียวไว้มากเพื่อความชุ่มใจ เพื่อความไม่
สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของประชาชนภายใน และเพื่อ
ป้องกันอันตรายภายนอก

เชิงอรรถ :

^{๑-๒} ดูความเต็มในอรรถกถา ขอ ๑๑ หน้า ๒๒๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๔๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๓.นคโรปมสูตร

๓. อริยสาวก เพราะปีติคลายไป บรรลุดุติยฌาน ฯลฯ^๑ เพื่อความชุ่มใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของตน เพื่อก้าวลงสูนิพพาน เปรียบเหมือนปัจเจกัตถนครของพระราชา มีการสะสมอุปกรณ์ชาติ คือ งา ถั่วเขียว ถั่วทอง ໄ໓มากเพื่อความชุ่มใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของประชาชนภายใน และป้องกันอันตรายภายนอก

๔. อริยสาวก เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุดุตตฌาน ฯลฯ^๒ เพื่อความชุ่มใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของตน เพื่อก้าวลงสูนิพพาน เปรียบเหมือนปัจเจกัตถนครของพระราชา มีการสะสมเภสัช คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือ ໄ໓มากเพื่อความชุ่มใจ เพื่อความไม่สะดุ้งกลัว เพื่อความอยู่ผาสุกของประชาชนภายในและป้องกันอันตรายภายนอก

ฌาน ๔ ประการนี้อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันที่อริยสาวก ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

ภิกษุทั้งหลาย ในกาลใดแล อริยสาวกประกอบด้วยสัมมัตถธรรม ๗ ประการนี้ และได้ฌาน ๔ ประการ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันนี้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ภิกษุทั้งหลาย ในกาลนั้น เราจึงเรียก อริยสาวกนี้ว่า มารมีบาปก็ทำอะไรไม่ได้

นคโรปมสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอรรถกถาขนาด ข้อ ๑๑ หน้า ๒๒๒ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มในอรรถกถาขนาด ข้อ ๑๑ หน้า ๒๒๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๔.ธัมมัญญสูตร

๔. ธัมมัญญสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้รู้ธรรม

[๖๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ^๑นี้ เป็นผู้ควรแก่
ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นธัมมัญญ	๒. เป็นอัตถัญญ
๓. เป็นอัตตัญญ	๔. เป็นมัตตัญญ
๕. เป็นกาลัญญ	๖. เป็นปริสัญญ
๗. เป็นบุคคลปโรปรัญญ ^๒	

ภิกษุเป็นธัมมัญญ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ธรรมคือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน
อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธรรม เวทัลละ หากภิกษุไม่รู้ธรรมคือ สุตตะ ฯลฯ
เวทัลละเลย เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นธัมมัญญในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้ธรรมคือ
สุตตะ ฯลฯ เวทัลละ ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นธัมมัญญ ภิกษุชื่อว่าธัมมัญญ
ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นอัตถัญญ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ความหมายแห่งภาษิตนั้นๆ นั้นแล้วว่า 'นี่เป็นความหมาย
แห่งภาษิตนี้' นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้' หากภิกษุไม่รู้เนื้อความแห่งภาษิตนั้น ๆ
เลย ว่า 'นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้' นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้' เราไม่พึง

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๒

^๒ **บุคคลปโรปรัญญ** หมายถึงรู้จักเลือกคน กล่าวคือรู้ว่า เมื่อคบหาคนใดอกุศลธรรมเสื่อมไปกุศลธรรมเจริญ
ขึ้น จึงเลือกคบคนนั้น เมื่อคบคนใดอกุศลธรรมเจริญขึ้น กุศลธรรมเสื่อมไป ก็ไม่คบคนนั้น (อง.สัตตก.ฎีกา
๓/๖๘/๒๓๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๔.ธัมมัญญสูตร

เรียกเธอว่า ‘เป็นอัครัตถุญ’ ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้ความหมายแห่งภาษิตนั้น ๆ ว่า ‘นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้ นี่เป็นความหมายแห่งภาษิตนี้’ ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่า เป็นอัครัตถุญ ภิกษุชื่อว่า เป็นธัมมัญญ อัครัตถุญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นอัครัตถุญ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักตนว่า ‘ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เรามีอยู่ประมาณเท่านั้น’ หากภิกษุไม่รู้จักตนว่า ‘ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เรามีอยู่ประมาณเท่านั้น’ เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นอัครัตถุญ ในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักตนว่า ‘ว่าโดยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เรามีอยู่ประมาณเท่านั้น’ ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่า เป็นอัครัตถุญ ภิกษุชื่อว่า เป็นธัมมัญญ อัครัตถุญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นมัตถุญญ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบิณฑบาต^๑ หากภิกษุไม่รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบิณฑบาต เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นมัตถุญญในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชบิณฑบาต ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นมัตถุญญ ภิกษุชื่อว่า เป็นธัมมัญญ อัครัตถุญ อัครัตถุญ มัตถุญญ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นกาลัญญุ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักกาลว่า ‘นี่เป็นกาลแห่งอุทเทส^๒ นี่เป็นกาลแห่งปริปรุจจา^๓ นี่เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกาลหลีกเร้น’ หากภิกษุไม่รู้จักกาลว่า ‘นี่เป็น

เชิงอรรถ :

^๑ คิลานปัจจัยเภสัชชบิณฑบาต คือเภสัชทั้ง ๕ ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (วิ.อ. ๒/๒๙๐, สารดถ.ฎีกา ๒/๒๙๐/๓๙๓) เป็นสิ่งสัปปายะสำหรับภิกษุเจ็บไข้ จัดว่าเป็นบริวาร คือ บริวารของชีวิต ดุจกำแพงล้อมพระนครเพราะคอยป้องกันรักษาไม่ให้อาพาธที่จะบั่นรอนชีวิตได้ของเกิดขึ้น และเป็นสัมภาระของชีวิตคอยประคับประคองชีวิตให้ดำรงอยู่ได้นาน (วิ.อ. ๒/๒๙๐/๔๐-๔๑, ม.ม.อ. ๑/๑๙๑/๓๙๗, ม.ม.ฎีกา ๑/๒๓/๒๑๓) เป็นเครื่องป้องกันโรคบาบัตโรคที่ให้เกิดทุกขเวทนาเนื่องจากธาตุกำเริบให้หายไป (สารดถ.ฎีกา ๒/๒๙๐/๓๙๓)

^๒ อุทเทส หมายถึงการเรียนพระพุทธพจน์ (อง.สตตก.อ. ๓/๖๘/๒๐๓)

^๓ ปริปรุจจา หมายถึงการสอบถามเหตุผล (อง.สตตก.อ. ๓/๖๘/๒๐๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๔.ธัมมัญญสูตร

กาลแห่งอุทเทศ นี้เป็นกาลแห่งปริปลงจา นี้เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี้เป็นกาลหลีกเร้น' เราไม่เรียกเธอว่าเป็นกัลัญญุในที่นี่ แต่เพราะภิกษุรู้จักกาลว่า 'นี้เป็นกาลแห่งอุทเทศ นี้เป็นกาลแห่งปริปลงจา นี้เป็นกาลบำเพ็ญเพียร นี้เป็นกาลหลีกเร้น' ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นกัลัญญุ ภิกษุชื่อว่า ธัมมัญญุ อัตถัญญุ อัตตัญญุ มัตตัญญุ กัลัญญุ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นปริสัณญุ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักบริษัทว่า 'นี้ชัตตยบริษัท นี้พราหมณบริษัท นี้คหบดีบริษัท นี้สมณบริษัท ในบริษัทนั้นเราควรเข้าไปหาอย่างนี้ ควรยืนอย่างนี้ ควรทำอย่างนี้ ควรนั่งอย่างนี้ ควรกล่าวอย่างนี้ ควรสงบนิ่งอย่างนี้' หากภิกษุ 'ไม่รู้จักบริษัทว่า 'นี้ชัตตยบริษัท ฯลฯ ควรสงบนิ่งอย่างนี้' เราไม่เรียกเธอว่าเป็นปริสัณญุ ในที่นี่ แต่เพราะภิกษุรู้จักบริษัทว่า 'นี้ชัตตยบริษัท ฯลฯ ควรสงบนิ่งอย่างนี้' ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นปริสัณญุ ภิกษุชื่อว่า ธัมมัญญุ อัตถัญญุ อัตตัญญุ มัตตัญญุ กัลัญญุ ปริสัณญุ ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุเป็นบุคคลปโรปริญญุ อย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักบุคคล ๒ จำพวก บุคคล ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งต้องการเห็นพระอริยะ อีกพวกหนึ่งไม่ต้องการเห็นพระอริยะ บุคคลพวกที่ไม่ต้องการเห็นพระอริยะ ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่ต้องการเห็นพระอริยะ ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลผู้ต้องการเห็นพระอริยะก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งต้องการฟังสัทธรรม อีกพวกหนึ่งไม่ต้องการฟังสัทธรรม บุคคลพวกที่ไม่ต้องการฟังสัทธรรม ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่ต้องการฟังสัทธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

บุคคลผู้ต้องการฟังสัทธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งเจียโสตฟังธรรม อีกพวกหนึ่งไม่เจียโสตฟังธรรม บุคคลพวกที่ไม่เจียโสตฟังธรรม ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ อย่างนี้ บุคคลพวกที่เจียโสตฟังธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนี้ อย่างนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๕.ปาริฉัตตกสูตร

บุคคลเจียโสตพึงสังฆธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งพึงแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ อีกพวกหนึ่งพึงแล้วทรงจำธรรมไม่ได้ บุคคลพวกที่พึงแล้วทรงจำธรรมไม่ได้ ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น อย่างนี้ บุคคลพวกที่พึงแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น อย่างนี้

บุคคลพึงแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ อีกพวกหนึ่งไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ บุคคลพวกที่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น อย่างนี้ บุคคลพวกที่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น อย่างนี้

บุคคลพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งรู้orroธรรมาแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม อีกพวกหนึ่งรู้orroธรรมาแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลพวกที่รู้orroธรรมาแล้วไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น อย่างนี้ บุคคลพวกที่รู้orroธรรมาแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น อย่างนี้

บุคคลรู้orroธรรมาแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น อีกพวกหนึ่งปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น บุคคลพวกที่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ก็ถูกติเตียนด้วยเหตุนั้น อย่างนี้ พวกที่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ก็ได้รับการสรรเสริญด้วยเหตุนั้น อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รู้จักบุคคล ๒ ฝ่ายด้วยประการฉะนี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นบุคคลปโรปรัญญูอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล จึงเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ^๑ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธัมมัญญสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๑๔ หน้า ๒๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สันตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๕.ปาริฉัตตกสูตร

๕. ปาริฉัตตกสูตร

ว่าด้วยอริยสาวกเปรียบได้กับต้นปาริฉัตร

[๖๙] ภิกษุทั้งหลาย

๑. สมัยใด ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์มีใบเหลือง สมัยนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ต่างก็ดีใจกันว่า ‘บัดนี้ ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรมีใบเหลือง ไม่นานนัก เดี่ยวใบก็จักร่วงหล่น’
๒. สมัยใด ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ผลัดใบ สมัยนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ต่างก็ดีใจว่า ‘บัดนี้ ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรผลัดใบแล้ว ไม่นานนัก เดี่ยวก็จักผลิดอกออกใบ’
๓. สมัยใด ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ผลิดอกออกใบ สมัยนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ต่างก็ดีใจว่า ‘บัดนี้ ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรผลิดอกออกใบแล้ว ไม่นานนัก เดี่ยวก็จักเป็นช่อใบช่อดอก’
๔. สมัยใด ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์เป็นช่อใบช่อดอกแล้ว สมัยนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ต่างก็ดีใจว่า ‘บัดนี้ ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรเป็นช่อใบช่อดอกแล้ว ไม่นานนัก เดี่ยวก็จักมีดอกตูม’
๕. สมัยใด ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์มีดอกตูมแล้ว สมัยนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ต่างก็ดีใจว่า ‘บัดนี้ ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรมีดอกตูมแล้ว ไม่นานนัก เดี่ยวก็จักแย้ม’
๖. สมัยใด ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์มีดอกแย้มแล้ว สมัยนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ต่างก็ดีใจว่า ‘บัดนี้ ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรมีดอกแย้มแล้ว ไม่นานนัก เดี่ยวก็จักบานสะพรั่ง’
๗. สมัยใด ต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ออกดอกบานสะพรั่งแล้ว สมัยนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ต่างก็ดีใจ เอิบอ๋มพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่ตลอด ๔ เดือนทิพย์ ณ โคนต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๕.ปาริฉัตตกสูตร

เมื่อต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรออกดอกบานสะพรั่งแล้ว แพร่ศรีไม้ไปได้ ๕๐ โยชน์
ในบริเวณรอบ ๆ สงกลีนโชนไปตามลมได้ ๑๐๐ โยชน์ นี่เป็นอำนาจของต้นไม้สวรรค์
ชื่อปาริฉัตร

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน

๑. สมัยใด อริยสาวกคิดออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต สมัยนั้น
อริยสาวกจึงเปรียบเหมือนต้นปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ที่มีใบ
เหลือง
๒. สมัยใด อริยสาวกโกนผมและหนวด นุ่งห่มกาสาฬภัสตรออกจาก
เรือนบวชเป็นบรรพชิต สมัยนั้น อริยสาวกจึงเปรียบเหมือนต้นไม้
สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ที่ผลัดใบแล้ว
๓. สมัยใด อริยสาวกสัจจากามและอกุศลทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน
 ฯลฯ^๑ สมัยนั้น อริยสาวกจึงเปรียบเหมือนต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตร
ของเทวดาชั้นดาวดึงส์ที่ผลิดอกออกใบแล้ว
๔. สมัยใด อริยสาวก เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌาน
 ฯลฯ สมัยนั้น อริยสาวกจึงเปรียบเหมือนต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตร
ของเทวดาชั้นดาวดึงส์ที่เป็นช่อใบช่อดอกแล้ว
๕. สมัยใด อริยสาวก เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติ สัมปชัญญะ
 เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌาน ฯลฯ สมัยนั้น อริยสาวก
 จึงเปรียบเหมือนต้นไม้สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ที่มี
 ดอกตูมแล้ว
๖. สมัยใด อริยสาวก เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัส
ดับไปก่อนแล้ว บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ สมัยนั้น อริยสาวกจึง
เปรียบเหมือนต้นปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ที่มีดอกแย้มแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ความเต็มขององค์ฌานในสูตรนี้ ดูอรรถกถาใน ขัณ ๑๑ หน้า ๒๒๒-๒๒๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๕.ปาริฉัตตกสูตร

๗. สมัยใด อริยสาวกทำให้แฉ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ฯลฯ สมัยนั้น อริยสาวกจึงเปรียบเหมือนต้นไม้ สวรรค์ชื่อปาริฉัตรของเทวดาชั้นดาวดึงส์ที่ออกดอกบานสะพรั่งแล้ว ฤกษ์ทั้งหลาย สมัยนั้น ภูมมเทวดากระจายข่าวว่า ‘ท่านรูปนี้มีชื่ออย่างนี้ เป็นสัทธิวิหาริกของท่านผู้มีชื่อนี้ ได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากบ้านหรือนิคมชื่อนั้น ได้ทำให้แฉ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบันแน่แท้’

เทวดาชั้นจาตุมหาราชสดับเสียงของภูมมเทวดาแล้ว ได้กระจายข่าวต่อไป ฯลฯ

เทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ

เทวดาชั้นชั้นยามา ฯลฯ

เทวดาชั้นดุสิต ฯลฯ

เทวดาชั้นนิมมานรดี ฯลฯ

เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ฯลฯ

เทวดาชั้นพรหมกายิกา สดับเสียงของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีแล้ว ก็กระจายข่าวว่า ‘ท่านรูปนี้มีชื่ออย่างนี้ เป็นสัทธิวิหาริกของท่านผู้มีชื่อนี้ ได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จากบ้านหรือนิคมชื่อนั้น ได้ทำให้แฉ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน’

เพียงครู่เดียวเท่านั้น เสียงป่าวประกาศได้กระจายขึ้นไปถึงพรหมโลก ด้วยประการฉะนี้ นี่เป็นอานุภาพของฤกษ์ผู้เป็นขีณาสพ

ปาริฉัตตกสูตรที่ ๕ จบ

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๖.สักกัจจสูตร

๖. สักกัจจสูตร

ว่าด้วยความเคารพ

[๗๐] ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ได้เกิดความคิดคำนึงขึ้น
อย่างนี้ว่า “ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยอะไรหนอแลอยู่ จึงละอกุศล เจริญกุศลได้”

ลำดับนั้นแล ท่านพระสารีบุตรจึงมีความคิดดังนี้ว่า

๑. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยพระศาสดาอยู่ จึงละอกุศล เจริญกุศลได้
๒. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยพระธรรม ฯลฯ
๓. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยพระสงฆ์ ฯลฯ
๔. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยสิกขา ฯลฯ
๕. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยสมาธิ ฯลฯ
๖. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยความไม่ประมาท ฯลฯ
๗. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยปฏิบัติสังการอยู่ จึงละอกุศล เจริญกุศลได้

ต่อมา ท่านพระสารีบุตรได้มีความคิดดังนี้ว่า “ธรรมของเราเหล่านี้ บริสุทธิ
ผุดผ่อง ทางที่ดี เราควรจะไปกราบทูลธรรมเหล่านี้แต่พระผู้มีพระภาค ธรรมของเรา
เหล่านี้จักบริสุทธิ และนับว่าบริสุทธิยิ่งขึ้น ด้วยอาการอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุรุษได้
ทองคำแท่งอันบริสุทธิผุดผ่อง เขามีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทองคำแท่งของเรานี้บริสุทธิ
ผุดผ่อง ทางที่ดี เราควรจะไปเสนอทองคำแท่งนี้แก่ช่างทอง ทองคำแท่งของเรา
นี้ไปถึงช่างทองแล้วจักบริสุทธิ และนับว่าบริสุทธิยิ่งขึ้นด้วยอาการอย่างนี้ แม้ฉันใด
ธรรมของเราเหล่านี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน จักบริสุทธิผุดผ่อง ทางที่ดี เราควรจะไป
กราบทูลธรรมเหล่านี้แต่พระผู้มีพระภาค ธรรมของเราเหล่านี้ก็จักบริสุทธิ และนับว่า
บริสุทธิยิ่งขึ้น ด้วยอาการอย่างนี้”

ครั้นในเวลาเย็น ท่านพระสารีบุตรได้ออกจากที่หลีกเร้น^๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ที่หลีกเร้น ในที่นี้หมายถึงการอยู่ผู้เดียวด้วยผลสมาบัติ (อภ.ฉก.อ. ๓/๑๗/๑๐๖, อภ.สตตก.อ. ๓/๖๘/๒๐๓)
หรือทำนิพพานที่สงบสุขให้เป็นอารมณ์เข้าผลสมาบัติในเวลาเช้า (ตามนัย วิ.อ. ๑/๒๒/๒๐๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๖.สักกัจจสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ข้าพระองค์หกลึกเร้นอยู่ในที่สงัด
เกิดความคิดคำนึงขึ้นอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยอะไรหนอแลอยู่ จึงละ
อกุศล เจริญกุศลได้’ ลำดับนั้นแลข้าพระองค์จึงเกิดความคิดตั้งนี้ว่า

๑. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยพระศาสดาอยู่ จึงละอกุศล เจริญกุศลได้
๒. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยพระธรรม ฯลฯ
๓. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยพระสงฆ์ ฯลฯ
๔. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยสิกขา ฯลฯ
๕. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยสมาธิ ฯลฯ
๖. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยความไม่ประมาท ฯลฯ
๗. ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยปฏิบัติสังวรอยู่ จึงละอกุศล เจริญกุศลได้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ต่อมา ข้าพระองค์ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ธรรมของเรา
เหล่านี้บริสุทธิ์ผุดผ่อง ทางที่ดี เราควรจะไปกราบทูลธรรมเหล่านี้แด่พระผู้มีพระภาค
ธรรมของเราเหล่านี้จักบริสุทธิ์ และนับว่าบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นด้วยอาการอย่างนี้ เปรียบ
เหมือนบุรุษได้ทองคำแท่งที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง เขามีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทองคำแท่ง
ของเรานี้บริสุทธิ์ผุดผ่อง ทางที่ดีเราควรจะไปเสนอทองคำแท่งนี้แก่ช่างทอง ทองคำ
แท่งของเรานี้ไปถึงช่างทองแล้วจักบริสุทธิ์ และนับว่าบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ด้วยอาการอย่างนี้
แม้ฉันใด ธรรมของเราเหล่านี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน จักบริสุทธิ์ผุดผ่อง ทางที่ดี
เราควรจะไปกราบทูลธรรมเหล่านี้แด่พระผู้มีพระภาค ธรรมของเราเหล่านี้ก็จักบริสุทธิ์
และนับว่าบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ด้วยอาการอย่างนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ สารีบุตร ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัย
ศาสดาอยู่ จึงละอกุศล เจริญกุศลได้ ฯลฯ อาศัยธรรม ฯลฯ อาศัยสงฆ์ ฯลฯ อาศัย
สิกขา ฯลฯ อาศัยสมาธิ ฯลฯ อาศัยความไม่ประมาท ฯลฯ สารีบุตร ภิกษุ
สักการะ เคารพ อาศัยปฏิบัติสังวรอยู่ จึงละอกุศล เจริญกุศลได้”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระ
ภาคตั้งนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้ชัดเนื้อความแห่งพระภาษิตที่
พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้ว่า

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๖.สักกัจจสูตร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

- ๑-๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา จักมีความเคารพในพระธรรม ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพในพระธรรมด้วย พระพุทธเจ้าข้า
๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม จักมีความเคารพในพระสงฆ์ ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ด้วย พระพุทธเจ้าข้า
๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ จักมีความเคารพในสิกขา ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพในสิกขาด้วย พระพุทธเจ้าข้า
๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ไม่มีความเคารพในสิกขา จักมีความเคารพในสมาธิ ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ไม่มีความเคารพในสิกขา ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพในสมาธิด้วย พระพุทธเจ้าข้า
๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ไม่มีความเคารพในสิกขา ไม่มีความเคารพในสมาธิ จักมีความเคารพในความไม่ประมาท ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ไม่มีความเคารพในสิกขา ไม่มีความเคารพในสมาธิ ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพในความไม่ประมาทด้วย พระพุทธเจ้าข้า

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๖.สักกัจจสูตร

๗. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา 'ไม่มีความ
เคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ไม่มีความเคารพ
ในสิกขา ไม่มีความเคารพในสมาธิ ไม่มีความเคารพในความไม่
ประมาท จักมีความเคารพในปฏิสันถาร ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพ
ในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพ
ในพระสงฆ์ ไม่มีความเคารพในสิกขา ไม่มีความเคารพในสมาธิ
ไม่มีความเคารพในความไม่ประมาท ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพใน
ปฏิสันถารด้วย พระพุทธเจ้าข้า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

๑-๒. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา จักไม่มีความ
เคารพในพระธรรม ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา ก็ชื่อว่ามี
ความเคารพในพระธรรมด้วย พระพุทธเจ้าข้า

๓. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพใน
พระธรรม จักไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ภิกษุผู้มีความเคารพ
ในพระศาสดา มีความเคารพในพระธรรม ก็ชื่อว่ามีความเคารพ
ในพระสงฆ์ด้วย พระพุทธเจ้าข้า

๔. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพ
ในพระธรรม มีความเคารพในพระสงฆ์ จักไม่มีความเคารพในสิกขา
ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพในพระธรรม
มีความเคารพในพระสงฆ์ ก็ชื่อว่ามีความเคารพในสิกขาด้วย
พระพุทธเจ้าข้า

๕. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพ
ในพระธรรม มีความเคารพในพระสงฆ์ มีความเคารพในสิกขา
จักไม่มีความเคารพในสมาธิ ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา
มีความเคารพในพระธรรม มีความเคารพในพระสงฆ์ มีความ
เคารพในสิกขา ก็ชื่อว่ามีความเคารพในสมาธิด้วย พระพุทธเจ้าข้า

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๖.สักกัจจสูตร

๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพ
ในพระธรรม มีความเคารพในพระสงฆ์ มีความเคารพในสิกขา
มีความเคารพในสมาธิ จักไม่มีความเคารพในความไม่ประมาท
ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพในพระธรรม
มีความเคารพในพระสงฆ์ มีความเคารพในสิกขา มีความเคารพใน
สมาธิ ก็ชื่อว่ามีมีความเคารพในความไม่ประมาทด้วย พระพุทธเจ้าข้า

๗. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพ
ในพระธรรม มีความเคารพในพระสงฆ์ มีความเคารพในสิกขา
มีความเคารพในสมาธิ มีความเคารพในความไม่ประมาท จักไม่มี
ความเคารพในปฏิสันถาร ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา
มีความเคารพในพระธรรม มีความเคารพในพระสงฆ์ มีความ
เคารพในสิกขา มีความเคารพในสมาธิ มีความเคารพในความไม่
ประมาท ก็ชื่อว่ามีมีความเคารพในปฏิสันถารด้วย พระพุทธเจ้าข้า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

๑-๖. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา จักมีความเคารพใน
พระธรรมด้วย ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา ก็ชื่อว่ามีมีความ
เคารพในพระธรรมด้วย พระพุทธเจ้าข้า ฯลฯ

๗. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา ฯลฯ มีความเคารพ
ในความไม่ประมาท จักมีความเคารพในปฏิสันถารด้วย ภิกษุผู้มี
ความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพในพระธรรม มีความ
เคารพในพระสงฆ์ มีความเคารพในสิกขา มีความเคารพในสมาธิ
มีความเคารพในความไม่ประมาท ก็ชื่อว่ามีมีความเคารพในปฏิสันถารด้วย

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้ชัดเนื้อความแห่งพระภษิตที่พระผู้มี
พระภาคตรัสไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ สารีบุตร ดีจริง สารีบุตร เธอรู้ชัดเนื้อความ
แห่งภษิตที่เรากล่าวไว้โดยย่อนี้ได้โดยพิสดารอย่างนี้”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๖.สักกัจจสูตร

สารีบุตร

- ๑-๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในศาสนา จักมีความเคารพ
ในธรรม ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในศาสนา ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพ
ในธรรมด้วย ฯลฯ ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในศาสนา ไม่มีความ
เคารพในธรรม ไม่มีความเคารพในสงฆ์ ไม่มีความเคารพในสิกขา
ไม่มีความเคารพในสมาธิ ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพในความไม่
ประมาทด้วย
๗. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในศาสนา ไม่มีความ
เคารพในธรรม ไม่มีความเคารพในสงฆ์ ไม่มีความเคารพในสิกขา
ไม่มีความเคารพในสมาธิ ไม่มีความเคารพในความไม่ประมาท
จักมีความเคารพในปฏิสันถาร ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในศาสนา
ไม่มีความเคารพในธรรม ไม่มีความเคารพในสงฆ์ ไม่มีความ
เคารพในสิกขา ไม่มีความเคารพในสมาธิ ไม่มีความเคารพใน
ความไม่ประมาท ก็ชื่อว่าไม่มีความเคารพในปฏิสันถารด้วย

สารีบุตร

- ๑-๖. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในศาสนา จักไม่มีความ
เคารพในธรรม ภิกษุผู้มีความเคารพในศาสนา ก็ชื่อว่ามีความ
เคารพในธรรมด้วย ฯลฯ
๗. เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้มีความเคารพในศาสนา มีความเคารพ
ในธรรม มีความเคารพในสงฆ์ มีความเคารพในสิกขา มีความ
เคารพในสมาธิ มีความเคารพในความไม่ประมาท จักไม่มีความ
เคารพในปฏิสันถาร ภิกษุผู้มีความเคารพในศาสนา มีความ
เคารพในธรรม มีความเคารพในสงฆ์ มีความเคารพในสิกขา
มีความเคารพในสมาธิ มีความเคารพในความไม่ประมาท ก็ชื่อว่า
มีความเคารพในปฏิสันถารด้วย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๗.ภาวนาสูต

สารีบุตร

๑-๖. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีความเคารพในศาสดา จักมีความเคารพใน
ธรรมด้วย ภิกษุผู้มีความเคารพในศาสดา ก็ชื่อว่ามี ความเคารพใน
ธรรมด้วย ฯลฯ

๗. เป็นไปได้ที่ภิกษุผู้มีความเคารพในศาสดา ฯลฯ มีความเคารพใน
ความไม่ประมาท จักมีความเคารพในปฏิสังขารด้วย ภิกษุผู้มี
ความเคารพในศาสดา ฯลฯ มีความเคารพในความไม่ประมาท
ก็ชื่อว่ามี ความเคารพในปฏิสังขารด้วย

สารีบุตร เธอพึงทราบเนื้อความแห่งภาษิตที่เรากล่าวไว้โดยย่อนี้แล โดยพิสดาร
อย่างนี้”

สังกัจจสูตรที่ ๖ จบ

๗. ภาวนาสูต

ว่าด้วยภาวนา

[๗๑] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่หมั่นประกอบภาวนาอยู่ แม้จะเกิดความ
ปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงจะหลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย
เพราะไม่ถือมั่น’ ก็จริง แต่จิตของภิกษุนั้นก็ยังไม่หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะ
‘ไม่ถือมั่น’ ได้เลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร ควรกล่าวไว้ว่า เพราะไม่ได้เจริญ เพราะไม่ได้เจริญ
อะไร เพราะไม่ได้เจริญสติปัญญา ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕
พลัง ๕ โภชนมคค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘

เปรียบเหมือนไข ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ที่แม่ไก่กกไม่ดี ให้ความ
อบอุ่นไม่ดี ฟักไม่ดี แม่ไก่กานั้นจะเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ
ลูกของเราจะไข่ปลายนี้ออกมา หรือจะงอกลูกทำลายกระเปาะไข่ออกมาได้โดย

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๗.ภาวนาสุต

สวัสดี ขอนั้นเพราะเหตุไร เพราะไขเหล่านั้น แม่ไก่อกไม่ได้ ให้ความอบอุ่นไม่ได้ ฟักไม่ได้ แม้นินใจ

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่หมั่นประกอบภาวนาอยู่ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน แม้จะเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงจะหลุดพ้นจาก อาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น’ ก็จริง แต่จิตของภิกษุนั้นก็ไม่หลุดพ้นจากอาสวะ ทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่นได้เลย ขอนั้นเพราะเหตุไร ควรกล่าวว่ เพราะไม่ได้เจริญ เพราะไม่ได้เจริญอะไร เพราะไม่ได้เจริญสติปัญญา ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุหมั่นประกอบภาวนาอยู่ แม้จะไม่เกิดความปรารถนา อย่างนี้ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงหลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ ถือมั่น’ ก็จริง แต่จิตของภิกษุนั้นก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่นได้ ขอนั้นเพราะเหตุไร ควรกล่าวว่ เพราะได้เจริญ เพราะได้เจริญอะไร เพราะได้เจริญ สติปัญญา ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘

เปรียบเหมือนไข ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ที่แม่ไก่อกดีแล้ว ให้ความ อบอุ่นดีแล้ว ฟักดีแล้ว แม่ไก่อกนั้นจะไม่เกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ทำอย่างไร หนอ ลูกของเราจะใช้ปลายเล็บเท้า หรือจะงอยปากทำลายกระเปาะไขออกมาได้โดย สวัสดี’ ก็จริง แต่ลูกไก่เหล่านั้นก็สามารถใช้ปลายเล็บเท้า หรือจะงอยปากทำลาย กระเปาะไขออกมาได้โดยสวัสดิ์ ขอนั้นเพราะเหตุไร เพราะไขเหล่านั้น แม่ไก่อกดี แล้ว ให้ความอบอุ่นดีแล้ว ฟักดีแล้ว แม้นินใจ

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุหมั่นประกอบภาวนาอยู่ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน แม้จะ ไม่เกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงหลุดพ้นจากอาสวะ ทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น’ ก็จริง แต่จิตของภิกษุนั้นก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

เพราะไม่ถือมั่นได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ควรกล่าวว่า เพราะได้เจริญ เพราะได้เจริญ
อะไร เพราะได้เจริญสติปัญญา ๔ ฯลฯ อริยมรรคมีองค์ ๘

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนรอยนิ้วมือ หรือรอยนิ้วหัวแม่มือที่ด้ามมีด
ปรากฏแก่ช่างไม้ หรือลูกมือช่างไม้ แต่เขาไม่รู้อย่างนี้ว่า ‘วันนี้ ด้ามมีดของเรา
กร่อนไปเท่านี้ เมื่อวานนี้เท่านี้ เมื่อวานขึ้นเท่านี้’ ก็จริง แต่เมื่อด้ามมีดกร่อนไป
เขาก็รู้ว่า กร่อนไปแล้วนั่นเอง แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุหมั่นประกอบภาวนาอยู่ก็ฉันนั้นเหมือนกัน แม้จะไม่
รู้อย่างนี้ว่า ‘วันนี้ อาสวะของเราสิ้นไปแล้วเท่านี้ เมื่อวานนี้เท่านี้ เมื่อวานขึ้นเท่านี้’
ก็จริง แต่เมื่ออาสวะสิ้นไปแล้ว เธอก็รู้ว่า ‘สิ้นไปแล้ว’ นั่นเอง

ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนเรือเดินสมุทรที่เขาผูกด้วยหวาย และชันชะเนาะแล้ว
แล่นไปในน้ำตลอด ๖ เดือน พอถึงฤดูหนาว ก็ถูกเข็นขึ้นบก เครื่องผูกเรือตากลม
และแดดไว้ เครื่องผูกเหล่านั้นถูกฝนตกชะ ย่อมชำรุดเสียหายไปโดยไม่ยาก ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุหมั่นประกอบภาวนาอยู่ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน สังโยชน์
ทั้งหลายย่อมระงับ ดับไปโดยไม่ยาก

ภavanaสูตรที่ ๗ จบ

๘. อัคคิกขันโธปมสูตร

ว่าด้วยข้ออุปมาด้วยกองไฟ

[๗๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่เสด็จดำเนินทางไกล ได้ทอดพระเนตรเห็นกองไฟใหญ่ ที่กำลังลุกโชนโชติช่วง
อยู่ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง ครั้นแล้วจึงเสด็จแวงลงข้างทาง ประทับนั่งบนพุทธอาสน์
ที่ปูลาดไว้ ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง จึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเห็นกองไฟใหญ่ โน้นที่กำลังลุกโชนโชติช่วงอยู่หรือไม่”
ภิกษุเหล่านั้นทูลรับว่า “เห็น พระพุทธเจ้าข้า”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหารวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

๑. “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ระหว่างการเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกโชนโชติช่วงอยู่ กับการเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดธิดากษัตริย์ ลูกสาวพราหมณ์ หรือลูกสาวคหบดีที่มีมือและเท้าอ่อนนุ่ม อย่างไหนประเสริฐกว่ากัน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การที่บุคคลเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดธิดากษัตริย์ ลูกสาวพราหมณ์ หรือลูกสาวคหบดีที่มีมือและเท้าอ่อนนุ่มนี้ประเสริฐกว่า ส่วนการที่บุคคลเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกโชนโชติช่วงอยู่นี้ เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพัตที่นารังเกียจ มีภาระงานปกปิด ไม่ใช่สมณะแต่ปฏิบัติญว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารีแต่ปฏิบัติญว่าเป็นพรหมจารี^๑ เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ เข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดธิดากษัตริย์ ลูกสาวพราหมณ์ หรือลูกสาวคหบดี จะประเสริฐอะไร การเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกโชนโชติช่วงนี้ประเสริฐกว่า ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาจะพึงเข้าถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย อันมีการเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นเป็นเหตุ แต่เขาหลังจากตายแล้ว ก็จะไม่ไปเกิดในอบายทุกติ วินิบาต นรก เพราะการเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟโน้นเป็นปัจฉัย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพัตที่นารังเกียจ มีภาระงานปกปิด ไม่ใช่สมณะแต่ปฏิบัติญว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารีแต่ปฏิบัติญว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ เข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดธิดากษัตริย์ ลูกสาวพราหมณ์ หรือลูกสาวคหบดีนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และหลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบายทุกติ วินิบาต นรก

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่ใช่พรหมจารี แต่ปฏิบัติญว่าเป็นพรหมจารี หมายถึงตนเองไม่มีศีล หมดสภาพความเป็นภิกษุ แต่ยังเรียกตนว่า ‘เป็นภิกษุ’แล้วร่วมอยู่ร่วมกับภิกษุอื่นผู้มศีล ใช้สิทธิ์ถือเอาลาภที่เกิดขึ้นในสงฆ์ (อง.ติก.อ. ๒/๑๓/๘๖) และดู อง.ติก. (แปล) ๒๐/๑๓/๑๕๒-๑๕๓

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

๒. ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ระหว่างการที่บุรุษผู้มีกำลังใช้เชือกหนังที่เหนียวพันแข่งทั้ง ๒ ข้างแล้วดึงดูไปมา เชือกหนังนั้นพึงบาดผิว ครั้นบาดผิวแล้วพึงบาดหนัง ครั้นบาดหนังแล้วพึงบาดเนื้อ ครั้นบาดเนื้อแล้ว พึงตัดเส้นเอ็น ครั้นตัดเส้นเอ็นแล้วพึงตัดกระดูก ครั้นตัดกระดูกแล้วพึงจรด เยื่อกระดูก กับการยินดีการกราบไหว้ของชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล อย่างไหนประเสริฐกว่ากัน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การยินดีการกราบไหว้ของชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาลนี้ประเสริฐกว่า การที่บุรุษผู้มีกำลังใช้เชือกหนังที่เหนียวพันแข่งทั้ง ๒ ข้างแล้วดึงดูไปมา เชือกหนังนั้นพึงบาดผิวแล้ว ฯลฯ พึงจรด เยื่อกระดูกนี้ เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีลนั้น ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ยินดีการกราบไหว้ของชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล จะประเสริฐอะไร การที่บุรุษผู้มีกำลังใช้เชือกหนังที่เหนียวพันแข่งทั้ง ๒ ข้างแล้วดึงดูไปมา เชือกหนังนั้นพึงบาดผิว ฯลฯ พึงจรดเยื่อกระดูกนี้เท่านั้นประเสริฐกว่า ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาพึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตายอันมีการบาดผิวเป็นต้นนั้นเป็นเหตุ แต่หลังจากตายแล้ว เขาจะไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะเชือกหนังบาดผิวเป็นต้นนั้นเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ยินดีการกราบไหว้ของชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และหลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

๓. ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ระหว่างการที่บุรุษผู้มีกำลังใช้หอกที่คมชะโลมด้วยน้ำมันพุ่งใส่กลางอก กับการยินดีการไหว้ของชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล อย่างไหนประเสริฐกว่ากัน”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหารวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การยินดีการไหว้ของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล ประเสริฐกว่า ส่วนการที่บุรุษผู้มีกำลังใช้หอกที่คมชะโลมด้วยน้ำมัน พุ่งใส่กลางอกนี้เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ยินดีการไหว้ของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล จะประเสริฐอะไร การที่บุรุษผู้มีกำลังใช้หอกที่คมชะโลมด้วยน้ำมันพุ่งใส่กลางอกนี้เท่านั้น ประเสริฐกว่า ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาจะพึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตายอันมีหอกที่คมชะโลมด้วยน้ำมันพุ่งใส่กลางอกเป็นเหตุ แต่หลังจากตายแล้ว เขาจะไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะการถูกหอกแทงนั้นเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ยินดีการไหว้ของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และหลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

๔. ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ระหว่างการที่บุรุษผู้มีกำลังใช้แผ่นเหล็กกร่อนที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงนามกายกับการใช้สอยจิวรที่เขาถวายด้วยศรัทธาของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล อย่างไหนจะประเสริฐกว่ากัน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การที่บุคคลผู้ทุศีลใช้สอยจิวรที่เขาถวายด้วยศรัทธาของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาลนี้เท่านั้น ประเสริฐกว่า ส่วนการที่บุรุษผู้มีกำลังใช้แผ่นเหล็กกร่อนที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงนามกายตัวเองนี้เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ใช้สอยจิวรที่เขาถวายด้วยศรัทธาของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล จะประเสริฐอะไร การที่บุรุษผู้มีกำลังใช้แผ่นเหล็กกร่อน ที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงนามกายนี้เท่านั้น ประเสริฐกว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาพึงเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตาย อันมีการถูก
นาคกายด้วยแผ่นเหล็กร่อนนั้นเป็นเหตุ แต่หลังจากตายแล้ว เขาจะไม่ไปเกิดใน
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะการถูกนาคกายด้วยแผ่นเหล็กร่อนนั้นเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ใช้สอยฉีวร
ที่เขาถวายเป็นศรัทธาของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล
ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และ
หลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

๕. ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ระหว่างการที่บุรุษ
ผู้มีกำลังใช้ตะขอเหล็กร่อนที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงง้างปากแล้ว ใส่ก้อนเหล็กร่อน
ที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงเข้าไปในปาก ก้อนเหล็กร่อนนั้นพึงไหม้ริมฝีปากบ้าง ไหม้
ปากบ้าง ไหม้ลิ้นบ้าง ไหม้คอบ้าง ไหม้อกบ้าง พาไส้ใหญ่บ้าง ไส้เล็กบ้าง
ออกทางทวารเบื้องล่างของคนนั้น กับการฉนบิณฑบาตที่เขาถวายเป็นศรัทธาของ
ขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล อย่างไหนประเสริฐ
กว่ากัน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การฉนบิณฑบาตที่เขาถวายเป็นศรัทธาของขัตติยมหาศาล
พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาลนี้เท่านั้น ประเสริฐกว่า การที่บุรุษผู้มีกำลัง
ใช้ตะขอเหล็กร่อน ที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงง้างปากแล้ว ใส่ก้อนเหล็กร่อน ที่เผาไฟ
ลุกโชนโชติช่วงเข้าไปในปาก ก้อนเหล็กร่อนนั้นพึงไหม้ริมฝีปากบ้าง ไหม้ปากบ้าง
ไหม้ลิ้นบ้าง ไหม้คอบ้าง ไหม้อกบ้าง พาไส้ใหญ่บ้าง ไส้เล็กบ้าง ออกทางทวาร
เบื้องล่างของคนนั้นนี้เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคล
ผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ฉนบิณฑบาตที่เขาถวายเป็นศรัทธาของขัตติย-
มหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล จะประเสริฐอะไร การที่บุรุษ
ผู้มีกำลังใช้ตะขอเหล็กร่อนที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงง้างปากแล้ว ใส่ก้อนเหล็กร่อน
ที่เผาไฟลุกโชนโชติช่วงเข้าไปในปาก ก้อนเหล็กร่อนนั้นพึงไหม้ริมฝีปากบ้าง ไหม้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

ปากบ้าง ไหม้ลิ้นบ้าง ไหม้คอบ้าง ไหม้อกบ้าง พาไส้ใหญ่บ้าง ไส้ນ้อยบ้าง ออกทาง ทวารเบื้องล่างของคนนั้นนี่เท่านั้น ประเสริฐกว่า ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาพึง เข้าถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย อันมีการใส่ก้อนเหล็กร้อนนั้นเป็นเหตุ แต่หลังจาก ตายแล้ว เขาจะไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะการใส่ก้อนเหล็ก ร้อนนั้นเป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ ฉันทินทบาต ที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และหลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

๖. ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ระหว่างการที่บุรุษผู้มี กำลังจับศิระษะหรือคอแล้วให้นั่งทับ หรือนอนทับเตียงเหล็กร้อน ที่เผาไฟลุกโชน โขติช่วง กับการใช้สอยเตียงตั้งที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของชัตติยมหาศาล พราหมณ- มหาศาล หรือคหบดีมหาศาล อย่างไหนประเสริฐกว่ากัน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การใช้สอยเตียงตั้งที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของชัตติย- มหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาลเท่านั้น ประเสริฐกว่า การที่บุรุษ ผู้มีกำลังจับศิระษะ หรือคอแล้วให้นั่งทับ หรือนอนทับเตียงเหล็กร้อน ที่เผาไฟลุกโชน โขติช่วงนี้เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคล ผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ การใช้สอยเตียงตั้งที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของ ชัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล จะประเสริฐอะไร การที่ บุรุษผู้มีกำลังจับศิระษะหรือคอแล้ว ให้นั่งทับหรือนอนทับเตียงเหล็กร้อน ที่เผาไฟลุก โชนโขติช่วงนี้เท่านั้น ประเสริฐกว่า ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาจะพึงเข้าถึง ความตาย หรือทุกข์ปางตายอันมีการนั่งหรือนอนทับเตียงตั้งเหล็กร้อนนั้นเป็นเหตุ แต่หลังจากตายแล้ว เขาจะไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะการ นั่งหรือนอนทับเตียงตั้งเหล็กร้อนนั้นเป็นปัจจัย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ การใช้สอย
 เติงตั้งที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดี
 มหาศาล ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่บุคคลผู้
 ทุศีลนั้น และหลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

๗. ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ระหว่างการที่บุรุษ
 ผู้มีกำลังจับคนชู้เท้าขึ้น ห้อยศีรษะลงแล้วโยนลงในหม้อเหล็กร้อนที่เผาไฟลุกโชน
 โขติช่วง เขาถูกไฟลวกเดือดโผล่ขึ้นเป็นฟองในหม้อเหล็กร้อนนั้น บางครั้งก็ลอยขึ้น
 บางครั้งก็จมลง บางครั้งก็ลอยขวาง กับการใช้สอยวิหารที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธา
 ของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล อย่างไหนประเสริฐ
 กว่ากัน”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การใช้สอยวิหารที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของขัตติยมหาศาล
 พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาลเท่านั้น ประเสริฐกว่า การที่บุรุษผู้มีกำลัง
 จับคนชู้เท้าขึ้น ห้อยศีรษะลงแล้วโยนลงในหม้อเหล็กร้อนที่เผาไฟลุกโชนโขติช่วง
 เขาถูกไฟลวกเดือดโผล่ขึ้นเป็นฟองในหม้อเหล็กร้อนนั้น บางครั้งก็ลอยขึ้น บางครั้ง
 ก็จมลง บางครั้งก็ลอยขวางนี้เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย เราขอบอกเธอทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลาย การที่บุคคล
 ทุศีล ฯลฯ เป็นเหมือนหยากเยื่อ การใช้สอยวิหารที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของขัตติย-
 มหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล จะประเสริฐอะไร การที่บุรุษผู้มี
 กำลังจับคนชู้เท้าขึ้น ห้อยศีรษะลงแล้วโยนลงในหม้อเหล็กร้อนที่เผาไฟลุกโชนโขติช่วง
 เขาถูกไฟลวกเดือดโผล่ขึ้นเป็นฟองในหม้อเหล็กร้อนนั้น บางครั้งก็ลอยขึ้น บางครั้ง
 ก็จมลง บางครั้งก็ลอยขวางนี้เท่านั้น ประเสริฐกว่า ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขา
 พึ่งเข้าถึงความตาย หรือทุกข์ปางตายอันมีการถูกโยนลงในหม้อเหล็กร้อนนั้นเป็นเหตุ
 แต่หลังจากตายแล้ว เขาจะไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะการถูก
 โยนลงในหม้อเหล็กร้อนนั้นเป็นปัจจัย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๘.อัคคิกขันโธปมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นดุจหยากเยื่อ การใช้สอยวิหารที่เขาถวายเป็นด้วยศรัทธาของขัตติยมหาศาล พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล ย่อมเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนานแก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และหลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลาย ใช้สอยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารของชนเหล่าใด สักการะเหล่านั้นของชนเหล่านั้นจักมีผลมาก มีอานิสงส์มาก และการบรรพชาของเราทั้งหลาย จักไม่เป็นหมัน มีผล มีกำไร’ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

อีกประการหนึ่ง เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ตน ก็ควรที่จะทำประโยชน์ตนนั้นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทโดยแท้ เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ของผู้อื่น ก็ควรทำประโยชน์ของผู้อื่นนั้นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทโดยแท้ หรือเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ทั้ง ๒ อย่าง ก็ควรทำประโยชน์ทั้ง ๒ อย่างนั้นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท’

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเวैयाกรณภาษิตนี้แล้ว และเมื่อพระองค์กำลังตรัสเวैयाกรณภาษิตนี้อยู่ ภิกษุประมาณ ๖๐ รูปได้กระอักเลือดอุุ่นๆ ออกมา ภิกษุประมาณ ๖๐ รูป ได้บอกคืนสิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์ด้วยกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค การประพบัติพรหมจรรย์ ทำได้ยากแสนยาก ข้าแต่พระผู้มีพระภาค การประพบัติพรหมจรรย์ ทำได้ยากแสนยาก” ภิกษุอีกประมาณ ๖๐ รูป มีจิตหลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น ฉะนั้นแล

อัคคิกขันโธปมสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๙.สุนัตตสูตร

๙. สุนัตตสูตร

ว่าด้วยครุชื่อสุนัตตะ^๑

[๗๓] ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่อสุนัตตะ เป็นเจ้าลัทธิผู้ปราศจากความกำหนดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลก สาวกเหล่าใด เมื่อครุสุนัตตะแสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ไม่ทำจิตให้เสื่อมใส สาวกเหล่านั้นหลังจากตายแล้ว ได้ไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสาวกเหล่าใด เมื่อครุสุนัตตะแสดงธรรม เพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ได้ทำจิตให้เสื่อมใส สาวกเหล่านั้นหลังจากตายแล้ว ได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่อมุคปิกขะ ฯลฯ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่ออรณมิ ฯลฯ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่ออุทททาละ ฯลฯ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่อหัตถิปาละ ฯลฯ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่อโชติपालะ ฯลฯ เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครุชื่ออรกะเป็นเจ้าลัทธิผู้ปราศจากความกำหนดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายเพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลก สาวกเหล่าใด เมื่อครุอรกะแสดงธรรม เพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ไม่ทำจิตให้เสื่อมใส สาวกเหล่านั้นหลังจากตายแล้ว ได้ไปเกิดในอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสาวกเหล่าใด เมื่อครุชื่ออรกะแสดงธรรมเพื่อความเป็นผู้เกิดในพรหมโลกอยู่ ได้ทำจิตให้เสื่อมใส สาวกเหล่านั้นหลังจากตายแล้ว ได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจเรื่องนั้นอย่างไร ผู้ใดถูกโทสะประทุษร้าย พึงดาบวิภาษครุทั้ง ๗ นี้ ผู้เป็นเจ้าลัทธิผู้ปราศจากความกำหนดในกามทั้งหลาย มีบริวารหลายร้อยคน พร้อมทั้งหมู่สาวก ผู้นั้นจะพึงประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมากหรือไม่

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.จก. (แปล) ๒๒/๕๔/๕๒๙

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๑๐.อรกสูตร

“ฟังประสพ พระพุทธเจ้าข้า”

“ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดมีจิตถูกโทสะประทุษร้าย ฟังดำฟังบริภาษครูทั้ง ๗ นี้ ผู้เป็นเจ้าของลัทธิ ผู้ปราศจากความกำหนดในกามทั้งหลาย มีบริวารหลายร้อยคน พร้อมทั้งหมู่สาวก ผู้นั้นฟังประสพสิ่งที่มีโทษเป็นอันมาก ส่วนผู้ใดมีจิตถูกโทสะประทุษร้าย ฟังดำบริภาษบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวลิป^๑คนเดียว ผู้นั้นยอมประสพสิ่งที่มีโทษมากกว่าบุคคลผู้ดำบริภาษครูทั้ง ๗ นั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเราไม่กล่าวว่าการขุดโคนคุณความดีของตนเช่นนี้ จะมีภายนอกศาสนานี้ เหมือนการดำกรบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราทั้งหลายจักไม่คิดประทุษร้ายในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย’ เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล”

สุเนตตสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อรกสูตร

ว่าด้วยครูชื้ออระกะ

[๗๔] ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีครูชื้ออระกะ เป็นเจ้าลัทธิผู้ปราศจากความกำหนดในกามทั้งหลาย มีสาวกหลายร้อยคน ได้แสดงธรรมแก่สาวกอย่างนี้ว่า “พราหมณ์ ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายมีประมาณน้อย เล็กน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก บุคคลพึงรู้ด้วยปัญญา ฟังท่ากุศล ฟังประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย

เชิงอรรถ :

- ^๑ ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวลิป ในที่นี้หมายถึงพระอรหันต์ชั้นโสดาบันซึ่งมีชื่อว่า “ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวลิป” บ้าง “ผู้มาสู่พระสัทธรรม” บ้าง “ผู้ประกอบด้วยมานของพระเสขะ” บ้าง “ผู้ประกอบด้วยวิชาของพระเสขะ” บ้าง “ผู้เข้าถึงกระแสธรรม” บ้าง “ผู้มีปัญญาแทงตลอด” บ้าง “ผู้ยินดีระตุดมตะ” บ้าง (อง.เอกก.อ. ๑/๒๖๘/๔๐๒, อง.จกก.อ. ๓/๕๔/๑๓๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๑๐.อรกสูตร

พราหมณ์ หยาดน้ำค้างที่ยอดหญ้า เมื่อดวงอาทิตย์ขึ้น ก็เหือดแห้งไปอย่างรวดเร็ว อยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยหยาดน้ำค้าง ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นของเล็กน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก บุคคลพึงรู้ด้วยปัญญา พึงทำกุศล พึงประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย

พราหมณ์ เมื่อฝนเม็ดใหญ่ตก ฟองน้ำย่อมแตกหายไปอย่างรวดเร็ว คงอยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยฟองน้ำ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นของเล็กน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก บุคคลพึงรู้ด้วยปัญญา พึงทำกุศล พึงประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย

พราหมณ์ รอยขีดในน้ำย่อมขาดหายไปอย่างรวดเร็ว คงอยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยรอยขีดในน้ำ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นของเล็กน้อย รวดเร็ว ฯลฯ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย

พราหมณ์ แม่น้ำที่ไหลมาจากภูเขา มาจากที่ไกล มีกระแสเชี่ยว พัดสิ่งทีพาไปได้ ไม่มีขณะ เวลา หรือชั่วครู่ที่มันจะหยุด โดยที่แท้ แม่น้ำนั้นย่อมไหลบ่าเรื่อยไป แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยแม่น้ำที่ไหลมาจากภูเขา ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นของเล็กน้อย รวดเร็ว ฯลฯ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย

พราหมณ์ บุรุษผู้มีกำลังอมก้อนเขฬะไว้ที่ปลายลิ้นแล้ว พึงถ่มทิ้งไปโดยไม่ยากนัก แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยก้อนเขฬะ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นของเล็กน้อย รวดเร็ว ฯลฯ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย

พราหมณ์ ขึ้นเนื้อที่เขาใส่ไว้ในกระทะเหล็กที่ถูกเผาไฟตลอดทั้งวัน ย่อมหดหายไปอย่างรวดเร็ว คงอยู่ได้ไม่นาน แม้ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยขึ้นเนื้อ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นของเล็กน้อย รวดเร็ว ฯลฯ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค ๑๐.อรกสูตร

พราหมณ์ แม่โคที่จะถูกฆ่า ถูกเขานำไปสู่ที่ฆ่า ยกเท้าขึ้นคราวใด ก็ยิ่งใกล้ ถูกฆ่า ใกล้ตายเข้าไปครานั้น แม่ฉันใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายที่เปรียบด้วยแม่โค ที่จะถูกฆ่า ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นของเล็กน้อย รวดเร็ว ฯลฯ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิด มาแล้วจะไม่ตาย

ภิกษุทั้งหลาย สมัยนั้น มนุษย์ทั้งหลายได้มีอายุประมาณ ๖๐,๐๐๐ ปี เด็กหญิงมีอายุ ๕๐๐ ปี จึงมีสามีได้ สมัยนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอาพาธเพียง ๖ อย่าง เท่านั้น คือ หนาว ร้อน หิว กระจาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ ภิกษุทั้งหลาย เมื่อมนุษย์ทั้งหลายมีอายุยืนอย่างนี้ ดำรงอยู่ได้นานอย่างนี้ และมีอาพาธน้อย อย่างนี้ โฉนครุอรกะนั้นยังแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายอย่างนี้ว่า “พราหมณ์ ชีวิตของมนุษย์ มีประมาณน้อย เล็กน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก บุคคลพึงรู้ด้วยปัญญา พึงทำกุศล พึงประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมา แล้วจะไม่ตาย”

ภิกษุทั้งหลาย ปัจจุบันนี้ เมื่อจะกล่าวถึงชีวิตนั้นให้ถูกต้อง พึงกล่าวว่า “ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายมีประมาณน้อย เล็กน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก บุคคลพึงรู้ด้วยปัญญา พึงทำกุศล พึงประพฤติพรหมจรรย์ ไม่มีหрок สัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย”

ภิกษุทั้งหลาย ปัจจุบันนี้ ผู้มีอายุยืนจะอยู่ได้ ๑๐๐ ปี น้อยกว่านั้นก็ยิ่งมากกว่านั้นก็มี ส่วนคนที่อยู่ได้ถึง ๑๐๐ ปี จะอยู่ได้ ๓๐๐ ฤดูเท่านั้น คือ ฤดูหนาว ๑๐๐ ฤดูร้อน ๑๐๐ ฤดูฝน ๑๐๐ คนที่อยู่ได้ถึง ๓๐๐ ฤดู จะอยู่ได้ถึง ๑,๒๐๐ เดือน คือ ฤดูหนาว ๔๐๐ ฤดูร้อน ๔๐๐ ฤดูฝน ๔๐๐ คนที่อยู่ได้ถึง ๑,๒๐๐ เดือน จะอยู่ได้ถึง ๒,๔๐๐ กึ่งเดือน คือ ฤดูหนาว ๘๐๐ กึ่งเดือน ฤดูร้อน ๘๐๐ กึ่งเดือน ฤดูฝน ๘๐๐ กึ่งเดือน คนที่อยู่ได้ถึง ๒,๔๐๐ กึ่งเดือน จะอยู่ได้ถึง ๓๖,๐๐๐ ราตรี คือ ฤดูหนาว ๑๒,๐๐๐ ราตรี ฤดูร้อน ๑๒,๐๐๐ ราตรี ฤดูฝน ๑๒,๐๐๐ ราตรี คนที่อยู่ได้ถึง ๓๖,๐๐๐ ราตรี จะบริโภคอาหารได้ ๗๒,๐๐๐ มื้อ คือ ฤดูหนาว ๒๔,๐๐๐ มื้อ ฤดูร้อน ๒๔,๐๐๐ มื้อ ฤดูฝน ๒๔,๐๐๐ มื้อ นับรวมถึงการดื่มนมมารดาและเหตุที่ทำให้ไม่ได้บริโภคอาหาร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๗.มหาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ในข้อนั้น เหตุที่ทำให้ไม่ได้บริโภคอาหารมีดังนี้ คนโง่ก็ไม่ได้บริโภคอาหาร คนมีทุกข์ก็ไม่ได้บริโภคอาหาร คนเจ็บไข้ก็ไม่ได้บริโภคอาหาร คนรักษาอุโบสถก็ไม่ได้บริโภคอาหาร และคนหาอาหารไม่ได้ก็ไม่ได้บริโภคอาหาร

ภิกษุทั้งหลาย เราได้กำหนดอายุ กำหนดประมาณอายุ กำหนดฤดู กำหนดปี กำหนดเดือน กำหนดกึ่งเดือน กำหนดราตรี กำหนดวัน กำหนดอาหาร และ กำหนดอันตรรายแห่งการบริโภคอาหารของมนุษย์ผู้มีอายุ ๑๐๐ ปี ด้วยประการ ฉะนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย กิจใด ที่ศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ผู้อนุเคราะห์ อาศัย ความอนุเคราะห์พึงทำแก่สาวกทั้งหลาย กิจนั้น เราได้ทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย นั้นโคนไม้ นั้นเรือนว่าง^๑ เธอทั้งหลายจงฟัง^๒ อย่าประมาท อย่าเป็นผู้มี วิปปฏิสาร (ความรอนใจ) ในภายหลังเลย นี่เป็นอนุสาสนีของเราเพื่อเธอทั้งหลาย

อรกสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาวรรคที่ ๑๐ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. หิริโอดตปัสสูตร	๒. สัตตสุริยสูตร
๓. นครุปมสูตร	๔. ทัมมัญญสูตร
๕. ปารีจัตตกสูตร	๖. สักกัจจสูตร
๗. ภาวนาสูตร	๘. อัคคิกขันโธปมสูตร
๙. สุนเนตสูตร	๑๐. อรกสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า **นั้นโคนไม้** **นั้นเรือนว่าง** นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสบอกเสนาสนะ หรือสถานที่ที่สงัดปราศจากคน เหมาะแก่การบำเพ็ญความเพียรแก่ภิกษุ ประหนึ่งว่า ทรงมอมมรดก (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๓/๓๖)

^๒ **ฟัง** ในที่นี้หมายถึงเจริญสมถกัมมัฏฐานโดยฟังอารมณ์กัมมัฏฐาน ๓๘ ประการ และเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานโดยฟังชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ เป็นต้นว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยง (อง.ปญจก.อ. ๓/๗๓/๓๖)

พระสวดมนต์ปิฎก อังคตตรนิทาย สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๑.ปฐมวินยธรสสูตร

๘. วินยวรรค

หมวดว่าด้วยวินัย^๑

๑. ปฐมวินยธรสสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของพระวินัยธร สูตรที่ ๑

[๗๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธรได้

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักอาบัติ
๒. รู้จักอนาบัติ
๓. รู้จักลหุอาบัติ
๔. รู้จักครุอาบัติ^๒
๕. มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์^๓ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์

เชิงอรรถ :

^๑ พระสูตรที่ ๑-๘ ในวรรคนี้ ดูเปรียบเทียบกับคัมภีร์บริวาร (วิ.ป. ๘/๓๒๗/๒๘๘-๒๙๑)

^๒ รู้จักอาบัติ หมายถึงรู้อาบัติที่ท่านแสดงไว้ในสิกขาบทและสิกขาบทวิภังค์ (อธิบายสิกขาบท)

รู้จักอนาบัติ หมายถึงสามารถวินิจฉัยเรื่องที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับอาบัติแต่ไม่ถึงกับต้องอาบัติ เช่น นางภิกษุณี อุบลวรรณถูกขมขื่น ท่านไม่ยินดี จึงไม่ต้องอาบัติ ดู วิ.มหา (แปล) ๑/๖๘/๕๖-๕๗

รู้จักลหุอาบัติ หมายถึงรู้ว่าอาบัติ ๕ อย่าง คือ ถุลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฐิเทศนียะ ทุกกฏ ทุพภาสิต จะพ้นได้ด้วยวินัยกรรมเบาคือการแสดงอาบัติ(เทศนาวิธี)

รู้จักครุอาบัติ หมายถึงรู้ว่าสังฆาติเสสจะพ้นได้ด้วยวินัยกรรมหนักคืออุฏฐานวิธี (ระเบียบเครื่องออกจากอาบัติ ๔ อย่าง คือ ปริวาส มานัต อัพภาน และปฏิกัสนา) และรู้ว่าปราชิกไม่สามารถจะพ้นได้ด้วยวินัยกรรมอะไร ๆ (วิ.อ. ๓/๓๒๑/๔๔๒)

^๓ สังวรในปาติโมกข์ มีอรรถาธิบายแต่ละคำดังนี้ สังวร หมายถึงการไม่ล่วงละเมิดทางกาย ทางวาจา

ปาติโมกข์ หมายถึงศีลสิกขาบทที่เป็นเหตุให้ผู้รักษาหลุดพ้นจากทุกข์ (ปาติ = รักษา + โมกขะ = ความหลุดพ้น) (วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๓.ตติยวินยวรรค

และโคจร^๑ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย

๖. ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตาม
ความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

๗. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธรได้

ปฐมวินยวรรคที่ ๑ จบ

๒. ทุตติยวินยวรรค

ว่าด้วยคุณสมบัติของพระวินัยธร สุตที่ ๒

[๗๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธรได้
ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักอาบัติ

๒. รู้จักอนาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ **อาจารย์** หมายถึงการไม่ล่วงละเมิดทางกาย การไม่ล่วงละเมิดทางวาจา การไม่ล่วงละเมิดทางกายและทาง
วาจา หรือการสำรวมศีลทั้งหมด คือ การไม่เลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่ผิดที่พระพุทธเจ้าทรงรังเกียจ เช่น ไม่
เลี้ยงชีพด้วยการให้ไม่ไผ่ ให้ใบไม้ ดอกไม้ ผลไม้ เครื่องสาน ไม้สีฟัน ไม่เลี้ยงชีพด้วยการทำตนต่ำกว่า
คฤหัสถ์ ด้วยการพูดเล่นเป็นแกงถั่ว(จริงบ้างไม่จริงบ้าง) ไม่เลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงเด็ก และการรับสงขาร
(วิสุทธิ. ๑/๑๔/๑๘)

โคจร หมายถึงสถานที่เที่ยวไปของภิกษุซึ่งไม่มีหญิงแพศยา(โสเภณี) ไม่มีหญิงหม้าย ไม่มีสาวเทื้อ (สาวแก่)
ไม่มีบิณฑาคารก์ ไม่มีภิกษุณี ไม่มีร้านสุรา ไม่เป็นสถานที่ต้องคลุกคลีกับพระราชา มหาอำมาตย์ และพวก
เดียรัจฉาย์ ตรงกันข้าม ต้องเป็นสถานที่ของตระกูลที่มีศรัทธาเลื่อมใส เป็นอุบถอน้ำ รุ่งเรืองด้วยผ้ากาสา
อบอวลด้วยกลิ่นธูป มุ่งหวังความผาสุกแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นสถานที่ที่ภิกษุสำรวม
อินทรีย์ ๖ งดเว้นการชวนชววยในการดูการละเล่นที่เป็นข้าศึกต่อกุศล เช่น การฟ้อน ขับร้อง ประโคมดนตรี
อนึ่ง คำว่า โคจร นี้หมายถึงธรรมที่เป็นอารมณ์ของวิปัสสนากัมมัฏฐาน คือ สติปัฏฐาน ๔ (ข.ม. (แปล)
๒๙/๑๙๖/๕๗๑-๕๗๒, วิสุทธิ ๑/๑๔/๑๗-๑๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๗๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๓.ตติยวินยธรรมสูตร

๓. รู้จักลหุกาบัติ
 ๔. รู้จักครุกาบัติ
 ๕. ทรงจำปาติโมกข์ทั้งสอง^๑ ได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร
วินิจฉัยได้ดีโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ^๒
 ๖. ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตาม
ความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก
 ๗. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน
- ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธรได้

หุติยวินยธรรมสูตรที่ ๒ จบ

๓. ตติยวินยธรรมสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของพระวินัยธร สูตรที่ ๓

[๗๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธรได้
ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักกาบัติ
๒. รู้จักอนาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ ปาติโมกข์ทั้งสอง ในที่นี้หมายถึงวิภังค์ ๒ คือ ภิกขุวิภังค์ ว่าด้วยภิกษุปาติโมกข์ กล่าวคือสิกขาบทใน
ปาติโมกข์ฝ่ายภิกษุ ๒๒๗ ข้อ และภิกษุณีวิภังค์ ว่าด้วยภิกษุณีปาติโมกข์ กล่าวคือสิกขาบทฝ่ายภิกษุณี
๓๑๑ ข้อ (วิ.อ. ๒/๑๔๕-๑๔๗/๓๑๙)

^๒ วินิจฉัยได้ดีโดยสูตร ในที่นี้หมายถึงวินิจฉัยได้ดีด้วยคัมภีร์ชั้นธกะและปริวารแห่งพระวินัยปิฎก วินิจฉัยได้
ดีโดยอนุพยัญชนะ หมายถึงวินิจฉัยบทกัณฑ์ให้สมบูรณ์ ไม่ตกหล่น (วิ.อ. ๒/๑๔๕-๑๔๗/๓๑๙)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย สัตตคกนิบาต ๘.วินยวรรค ๔.จตุตถวินยธรรมสูตร

๓. รู้จักลหุกาบัติ
 ๔. รู้จักครุกาบัติ
 ๕. เป็นผู้ตั้งมั่น ใฝ่องงนงนในวินัย^๑
 ๖. ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตาม
ความปรารถนา ได้โดยไม่งยาก ได้โดยไม่งลำบาก
 ๗. ทำให้แจ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะ
สิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน
- ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินยธรรมได้

ตติยวินยธรรมสูตรที่ ๓ จบ

๔. จตุตถวินยธรรมสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของพระวินยธรรม สูตรที่ ๔

[๗๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินยธรรมได้
ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักอาบัติ
๒. รู้จักอนาบัติ
๓. รู้จักลหุกาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ ตั้งมั่นใฝ่องงนงน หมายถึงหนักแน่นมั่นคงและมั่นใจในเรื่องที่ตนวินัจฉัยไว้ดีแล้ว ไม่กวัดแกว่งโอนเอียง
คล้อยตามความคิดของผู้อื่น เมื่อถูกถามในเรื่องบาลี อรรถกถาตอนต้น ตอนปลาย ตามลำดับบท ก็ไม่
หวั่นไหวสะทกสะท้าน สามารถยืนยันได้ดว้ยว่า ‘ข้าพเจ้าพูดอย่างนี้ อาจารย์ของข้าพเจ้าพูดอย่างนี้’ แยก
ตอบเป็นประเด็นได้ชัดเจน ดุจการใช้แหนบถอนชนที่ละเส้น (อจ.สตตค.ฎีกา ๓/๗๕-๘๒/๒๔๓)

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาय สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๕.ปฐมวินยธรโสภณสูตร

๔. รู้จักครุกาบัติ

๕. ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ^๑

ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติ
อย่างนี้

๖. เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและ
ไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยดาตัพยอันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ ฯลฯ^๒
รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้

๗. ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธรได้

จตุตถวินยธรสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมวินยธรโสภณสูตร

ว่าด้วยเหตุให้พระวินัยธรสง่างาม สูตรที่ ๑

[๗๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธร
ย่อมสง่างาม

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักอาบัติ

๒. รู้จักกอนาบัติ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอรรถกถานิบาต ข้อ ๑๑ หน้า ๒๒๓ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มในอรรถกถานิบาต ข้อ ๑๑ หน้า ๒๒๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๖.หุติยวินยธรโสภณสูตร

๓. รู้จักลหุกาบัติ

๔. รู้จักครุกาบัติ

๕. มีศีล ๗๗^๑ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

๖. ได้มาน ๔ ๗๗ ได้โดยไม่ลำบาก

๗. ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ๗๗ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธร ย่อม
สง่างาม

ปฐมวินยธรโสภณสูตรที่ ๕ จบ

๖. หุติยวินยธรโสภณสูตร

ว่าด้วยเหตุให้พระวินัยธรสง่างาม สูตรที่ ๒

[๘๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธร
ย่อมสง่างาม

ธรรม ๗ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักอาบัติ

๒. รู้จักอนาบัติ

๓. รู้จักลหุกาบัติ

๔. รู้จักครุกาบัติ

๕. ทรงจำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร

วินัจฉัยได้ดีโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๗๕ (ปฐมวินยธรสูตร) หน้า ๑๗๑ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๗๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๗.ตติยวินยธรโสภณสูตร

๖. ได้มาน ๔ ฯลฯ ได้โดยไม่ลำบาก

๗. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธร
ย่อมสง่างาม

ตติยวินยธรโสภณสูตรที่ ๖ จบ

๗. ตติยวินยธรโสภณสูตร

ว่าด้วยเหตุให้พระวินัยธรสง่างาม สูตรที่ ๓

[๘๑] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธร
ย่อมสง่างาม

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักอาบัติ

๒. รู้จักอนาบัติ

๓. รู้จักลหุกาบัติ

๔. รู้จักครุกาบัติ

๕. เป็นผู้ตั้งมั่น ไม่งอนแง่นในวินัย

๖. ได้มาน ๔ ฯลฯ ได้โดยไม่ลำบาก

๗. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธร ย่อม
สง่างาม

ตติยวินยธรโสภณสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๙.สัตตสุตต

๘. จตตถวินยธรโสภณสูตร ว่าด้วยเหตุให้พระวินัยธรสง่างาม สูตรที่ ๔

[๘๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นพระวินัยธร
ย่อมสง่างาม

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รู้จักอาบัติ
๒. รู้จักอนาบัติ
๓. รู้จักกลุหาบัติ
๔. รู้จักครุหาบัติ
๕. ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ
ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติ
อย่างนี้
๖. เห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม
เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ ฯลฯ รู้ชัดถึง
หมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้
๗. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธร
ย่อมสง่างาม

จตตถวินยธรโสภณสูตรที่ ๘ จบ

๙. สัตตสุตต ว่าด้วยสัตตสุตต

[๘๓] ครั้งนั้นแล ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วหนึ่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรม
โดยย่อแก่ข้าพระองค์ซึ่งข้าพระองค์ได้ฟังแล้วจะฟังหลักออกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท
มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่เถิด”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๘.วินยวรรค ๑๐.อิทธิกรณสมถสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อุบาลี เธอรู้ธรรมเหล่านี้ได้ว่า ‘ธรรมเหล่านี้ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน’ เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีว่า ‘นี่ไม่ใช่ธรรม นี่ไม่ใช่วินัย นี่ไม่ใช่สัตตฤศาสน์ (คำสอนของพระศาสดา)’ แต่เธอรู้ธรรมเหล่านี้ได้ว่า ‘ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายอย่างที่สุด เพื่อคลายกำหนด เพื่อความดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน’ เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีว่า ‘นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นสัตตฤศาสน์’”

สัตตฤศาสนสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อิทธิกรณสมถสูตร

ว่าด้วยอิทธิกรณสมถธรรม

[๘๔] ภิกษุทั้งหลาย อิทธิกรณสมถธรรม(ธรรมเครื่องระงับอิทธิกรณ) ๗ ประการนี้ เพื่อระงับ เพื่อดับอิทธิกรณ^๑ที่เกิดขึ้นแล้ว ๆ

ธรรม ๗ ประการ^๒ ะไรบ้าง คือ

๑. สงฆ์พึงให้สัมมาวินัย	๒. สงฆ์พึงให้สติวินัย
๓. สงฆ์พึงให้อมุพหวินัย	๔. สงฆ์พึงให้ปฏิญญาตกรณะ

เชิงอรรถ :

^๑ **อิทธิกรณ** ในที่นี้หมายถึงเรื่องที่ต้องดำเนินการมี ๔ อย่าง คือ (๑) **วิวาทอิทธิกรณ** การถกเถียงกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย (๒) **อนูวาทอิทธิกรณ** การโจทหรือกล่าวหากันด้วยอาบัติ (๓) **อาปัตตอิทธิกรณ** การต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการแก้ไขตัวเองให้พ้นจากอาบัติ (๔) **กิจจอิทธิกรณ** กิจธุระต่าง ๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ เช่น การให้อุปสมบท การให้ผ้ากฐิน เป็นต้น (อง.ทุก.อ. ๒/๑๕/๑๓) และดู วิ.จ. ๖/๒๑๕/๒๔๕-๒๔๖

^๒ **สัมมาวินัย** หมายถึงวิธีระงับอิทธิกรณในที่พร้อมหน้าคือต้องพร้อมทั้ง ๔ พร้อมดังนี้ (๑) **พร้อมหน้าสงฆ์** ได้แก่ ภิกษุเข้าร่วมประชุมครบองค์ประชุมตามที่กำหนดไว้ในแต่ละกรณี (๒) **พร้อมหน้าบุคคล** ได้แก่ คู่กรณีหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นอยู่พร้อมหน้า (๓) **พร้อมหน้าวัตถุ** ได้แก่ ยกเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นมาวินิจฉัย (๔) **พร้อมหน้าธรรม** ได้แก่ วินิจฉัยถูกต้องตามธรรมวินัย

สติวินัย หมายถึงวิธีระงับอิทธิกรณโดยประกาศสมมติให้ว่าพระอรหันต์เป็นพระอริยะผู้มีสติสมบูรณ์ เป็นวิธีระงับโดยเอาสติเป็นหลักในกรณีที่มีผู้โจทพระอรหันต์ชัณณาสนพ เป็นการบอกให้รู้ว่าใครจะโจทพระอรหันต์ไม่ได้

อมุพหวินัย หมายถึงวิธีระงับอิทธิกรณโดยยกประโยชน์แก่ภิกษุที่หายเป็นบ้าแล้วในกรณีที่มีผู้โจทภิกษุนั้นด้วยอาบัติที่ต้องในขณะเป็นบ้า สงฆ์จะสวดประกาศสมมติเพื่อไม่ให้ใคร ๆ โจทเธอด้วยอาบัติ

ปฏิญญาตกรณะ หมายถึงวิธีระงับอิทธิกรณโดยปรับอาบัติตามคำรับสารภาพของภิกษุผู้ต้องอาบัติ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๙.สมณวรรค ๓.พราหมณสูตร

๙. สมณวรรค

หมวดว่าด้วยสมณะ

๑. ภิกขุสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่าภิกษุ

[๘๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าภิกษุ เพราะทำลายกรรม ๗ ประการได้
กรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ	๒. วิจิกิจจา
๓. สิ้นพตปรามาส	๔. ราคะ
๕. โทสะ	๖. โมหะ
๗. มานะ	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าภิกษุ เพราะทำลายกรรม ๗ ประการนี้แลได้

ภิกขุสูตรที่ ๑ จบ

๒. สมณสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่าสมณะ

[๘๖] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าสมณะ เพราะระงับกรรม ๗ ประการได้

ฯลฯ

สมณสูตรที่ ๒ จบ

๓. พราหมณสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่าพราหมณ์

[๘๗] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าพราหมณ์ เพราะลอยกรรม ๗ ประการได้

ฯลฯ

พราหมณสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๙.สมณวรรค ๗.อริโยสุต

๔. โสตติกสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่าโสตติกะ

[๘๘] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าโสตติกะ เพราะธรรม ๗ ประการร้อยรัด
ไม่ได้

ฯลฯ

โสตติกสูตรที่ ๔ จบ

๕. นหาดกสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่านหาดกะ

[๘๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่านหาดกะ เพราะล้างธรรม ๗ ประการได้

ฯลฯ

นหาดกสูตรที่ ๕ จบ

๖. เวทคุสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่าเวทคุ

[๙๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าเวทคุ เพราะรู้ธรรม ๗ ประการ

ฯลฯ

เวทคุสูตรที่ ๖ จบ

๗. อริโยสุต

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่าอริยะ

[๙๑] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าอริยะ เพราะกำจัดธรรม ๗ ประการได้

ฯลฯ

อริโยสุตที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๙.สมณวรรค ๙.อสังกมมสูตร

๘. อรหาสูต

ว่าด้วยเหตุให้ได้ชื่อว่าอรหันต์

[๙๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าอรหันต์ เพราะเป็นผู้ห่างไกลจากธรรม ๗ ประการได้

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ	๒. วิจิกิจฉา
๓. สิ้นพศปรามาส	๔. ราคะ
๕. โทสะ	๖. โมหะ
๗. มานะ	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลชื่อว่าอรหันต์ เพราะเป็นผู้ห่างไกลจากธรรม ๗ ประการนี้แล

อรหาสูตที่ ๘ จบ

๙. อสังกมมสูตร

ว่าด้วยอสังกมม^๑

[๙๓] ภิกษุทั้งหลาย อสังกมม ๗ ประการนี้

อสังกมม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา	๒. เป็นผู้ไม่มีhiri
๓. เป็นผู้ไม่มีโศตตปปะ	๔. เป็นผู้มิสตะน้อย
๕. เป็นผู้เกียจคร้าน	๖. เป็นผู้หลงลืมสติ
๗. เป็นผู้มึปัญญาทรม	

ภิกษุทั้งหลาย อสังกมม ๗ ประการนี้แล

อสังกมมสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๒, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๕๐/๖๐๗

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๙.สมณวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๑๐. สัทธัมมสูตร

ว่าด้วยสัทธรรม^๑

[๙๔] ภิกษุทั้งหลาย สัทธรรม ๗ ประการนี้

สัทธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้มีศรัทธา	๒. เป็นผู้มีhiri
๓. เป็นผู้มีโศตตปปะ	๔. เป็นพหูสูต
๕. เป็นผู้ปรารภความเพียร	๖. เป็นผู้มัสติ
๗. เป็นผู้มึปัญญา	

ภิกษุทั้งหลาย สัทธรรม ๗ ประการนี้แล

สัทธัมมสูตรที่ ๑๐ จบ

สมณวรรคที่ ๙ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ภิกขุสูตร	๒. สมณสูตร
๓. พรหมสูตร	๔. โสตติกสูตร
๕. นหัตถสูตร	๖. เวทคุสูตร
๗. อริโยสูตร	๘. อรหาสูตร
๙. อสัทธัมมสูตร	๑๐. สัทธัมมสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.ป. ๘/๓๒๗/๒๙๑, ที.ปา. ๑๑/๓๓๐/๒๒๒

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๘๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สันตกนิบาต ๑๐.อาหุเนยยวรรค

๑๐. อาหุเนยยวรรค

หมวดว่าด้วยอาหุในยบุคคล

[๙๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่าไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในจักขุอยู่ ตั้งใจมั่นเนืองๆ สม่าเสมอไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เขาทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๑ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่าไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในจักขุอยู่ ตั้งใจมั่นเนืองๆ สม่าเสมอไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เขามีปัญญาหยั่งรู้ความสิ้นอาสวะและความสิ้นชีวิต ไม่ก่อนไม่หลังกัน ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๒ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่าไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในจักขุอยู่ ตั้งใจมั่นเนืองๆ สม่าเสมอไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สันตกนิบาต ๑๐.อาหุเนยยวรรค

เขาจึงเป็นอันตราปริณิพายี ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๓
ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา
ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก ฯลฯ

๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ เป็นอุปลัจจปริณิพายี ฯลฯ

๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ เป็นอสังขารปริณิพายี ฯลฯ

๖. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ เป็นสสังขารปริณิพายี ฯลฯ

๗. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีสัญญาว่า
ไม่เที่ยง รู้ว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงในจักขุอยู่ ตั้งใจมันเนื่องๆ สม่่าเสมอ
ไม่ขาดระยะ มีปัญญาหยั่งรู้ เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป
เขาจึงเป็นอุทธังโสตอกนิฏฐคามิ ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นบุคคลจำพวก
ที่ ๗ ผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่
ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม
ของโลก (๑)

[๗๖-๖๒๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำ
มาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๗ จำพวกไหนบ้าง คือ

บุคคลบางคนในโลกนี้พิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ ฯลฯ ในจักขุอยู่

... พิจารณาเห็นความเป็นอนัตตา ฯลฯ ในจักขุอยู่

... พิจารณาเห็นความสิ้นไป ฯลฯ ในจักขุอยู่

... พิจารณาเห็นความเสื่อมไป ฯลฯ ในจักขุอยู่

... พิจารณาเห็นความคลายไป ฯลฯ ในจักขุอยู่

... พิจารณาเห็นความดับไป ฯลฯ ในจักขุอยู่

... พิจารณาเห็นความสละคืน ฯลฯ ในจักขุอยู่ ฯลฯ (๒-๘)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคุดตกริกาย สัตตกนิบาต ๑๐.อาหุเนยยวรรค

ในโสตตะอยู่ ฯลฯ ในขานะอยู่ ... ในชีวหาอยู่ ... ในกายอยู่ ... ในใจอยู่ ฯลฯ
(๙-๔๘)

ในรูปอยู่ ฯลฯ ในเสียงอยู่ ... ในกลิ่นอยู่ ... ในรสอยู่ ... ในโผฏฐัพพะอยู่ ...
ในธรรมารมณ้อยู่ ฯลฯ (๔๙-๙๖)

ในจักขุวิญญาณอยู่ ฯลฯ ในโสตวิญญาณอยู่ ... ในขานวิญญาณอยู่ ...
ในชีวหาวิญญาณอยู่ ... ในกายวิญญาณอยู่ ... ในมโนวิญญาณอยู่ ฯลฯ (๙๗-๑๔๔)

ในจักขุสัมผัสอยู่ ฯลฯ ในโสตสัมผัสอยู่ ... ในขานสัมผัสอยู่ ... ในชีวหาสัมผัสอยู่
... ในกายสัมผัสอยู่ ... ในมโนสัมผัสอยู่ ฯลฯ (๑๔๕-๑๙๒)

ในเวทนาที่เกิดจากจักขุสัมผัสอยู่ ฯลฯ ในเวทนาที่เกิดจากโสตสัมผัสอยู่ ...
ในเวทนาที่เกิดจากขานสัมผัสอยู่ ... ในเวทนาที่เกิดจากชีวหาสัมผัสอยู่ ... ในเวทนา
ที่เกิดจากกายสัมผัสอยู่ ... ในเวทนาที่เกิดจากมโนสัมผัสอยู่ ฯลฯ (๑๙๓-๒๔๐)

ในรูปสัญญาอยู่ ฯลฯ ในสีททสัญญาอยู่ ... ในคันธสัญญาอยู่ ... ในรสสัญญาอยู่
... ในโผฏฐัพพสัญญาอยู่ ... ในธัมมสัญญาอยู่ ฯลฯ (๒๔๑-๒๘๘)

ในรูปสัญญาเจตนาอยู่ ฯลฯ ในสีททสัญญาเจตนาอยู่ ... ในคันธสัญญาเจตนาอยู่ ... ใน
รสสัญญาเจตนาอยู่ ... ในโผฏฐัพพสัญญาเจตนาอยู่ ... ในธัมมสัญญาเจตนาอยู่ ฯลฯ (๒๘๙-
๓๓๖)

ในรูปตัณหาอยู่ ฯลฯ ในสีททตัณหาอยู่ ... ในคันธตัณหาอยู่ ... ในรสตัณหาอยู่
... ในโผฏฐัพพตัณหาอยู่ ... ในธัมมตัณหาอยู่ ฯลฯ (๓๓๗-๓๘๔)

ในรูปวิตกอยู่ ฯลฯ ในสีททวิตกอยู่ ... ในคันธวิตกอยู่ ... ในรสวิตกอยู่ ... ใน
โผฏฐัพพวิตกอยู่ ... ในธัมมวิตกอยู่ ฯลฯ (๓๘๕-๔๓๒)

ในรูปวิจารณ์อยู่ ฯลฯ ในสีททวิจารณ์อยู่ ... ในคันธวิจารณ์อยู่ ... ในรสวิจารณ์อยู่ ...
ในโผฏฐัพพวิจารณ์อยู่ ... ในธัมมวิจารณ์อยู่ ฯลฯ (๔๓๓-๔๘๐)

... พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ... ในรูปขั้นธ้อยู่

... พิจารณาเห็นความเป็นทุกข์ ...

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ๑๐.อาหุเนยยวรรค

... พิจารณาเห็นความเป็นอนัตตา ...

... พิจารณาเห็นความสิ้นไป ...

... พิจารณาเห็นความเสื่อมไป ...

... พิจารณาเห็นความคลายไป ...

... พิจารณาเห็นความดับไป ...

... พิจารณาเห็นความสละคืน ...

ในเวทนาชั้นธออยู่ ... ในสัญญาชั้นธออยู่ ... ในสังขารชั้นธออยู่ ... ในวิญญาณชั้นธออยู่
ฯลฯ (๔๘๑-๕๒๐)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ
เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ในอาหุเนยยวรรคนี้ มีหมวดธรรมดังนี้ คือ

ทวาร ๖ อารมณ ๖ วิญญาณ ๖ ศัสสะ ๖ เวทนา ๖

สัญญา ๖ สัญเจตนา ๖ ตัณหา ๖ วิตก ๖ วิจาร ๖ และชั้น ๕

แต่ละประการในธรรมแต่ละหมวดมีพระสูตร ๘ สูตร

มีสภาวะธรรม ๘ ประการ คือ

ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตา

ความสิ้นไป ความเสื่อมไป ความคลายกำหนด

ความดับ และความสละคืน

จัดเป็นพระสูตรเบื้องต้น ๑๖ สูตร^๑

โดยประกอบการพิจารณาไปตามลำดับ ประการละ ๘ สูตร

เมื่อรวมกันทั้งหมด ได้พระสูตร ๕๒๘ สูตร

อาหุเนยยวรรคที่ ๑๐ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ พระสูตรเบื้องต้น ๑๖ สูตร คือ ในธรรมประการที่ ๑ คือจักขุแห่งหมวดทวาร ๖ จัดพระสูตรได้ ๘ สูตร
และในธรรมประการที่ ๑ คือรูปแห่งหมวดอารมณ ๖ จัดพระสูตรได้ ๘ สูตรซึ่งเป็นหัวข้อธรรมตัวอย่าง
ให้หัวข้อธรรมอื่น ๆ ดำเนินไปในลักษณะเดียวกัน

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต รากเปยยาล

รากเปยยาล^๑

[๒๒๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการ เพื่อรู้ยิ่ง
รากะ(ความกำหนด)

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สติสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือ ความระลึกได้)

ฯลฯ^๒

๗. อุเบกขาสัมโพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้คือความวางใจ
เป็นกลาง)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งรากะ (๑)

[๒๒๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการ เพื่อรู้ยิ่งรากะ

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อนิจจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)

๒. อนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาแห่งธรรมทั้งปวง)

๓. อสุภสัญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)

เชิงอรรถ :

^๑ รากเปยยาล หมายถึงหมวดธรรมที่ทรงแสดงโดยย่อมีรากะเป็นต้น หมายความว่านอกจากรากะแล้วยังมี
อภุศลธรรมอีก ๑๖ ประการ รวมเป็น ๑๗ ประการ แต่ละประการมีเป้าหมาย ๑๐ เป้าหมาย (๑๐ เพื่อ เช่น
เพื่อรู้ยิ่ง) มีการคำนวณพระสูตรด้วยเป้าหมายละ ๑ สูตร จึงเป็น ๑๗๐ สูตร (๑๐ เป้าหมาย x อภุศลธรรม
๑๗ ประการ) นี่เป็นการคำนวณพระสูตรจากการเจริญหมวดธรรมเพียง ๑ หมวด แต่ในรากเปยยาลของ
สัตตกนิบาตนี้มีหมวดธรรมที่ต้องเจริญ ๓ หมวด จึงรวมเป็น ๕๑๐ สูตร (๑๗๐ สูตร x ๓ หมวดธรรม)

^๒ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๒๖ (โพชฌงค์สูตร) หน้า ๔๐-๔๑ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สันตตกนิบาต ราคเปยยาล

๔. อาทีนวสัญญา (กำหนดหมายโทษทุกข์ของกายอันมีความเจ็บไข้ต่างๆ)

๕. ปทานสัญญา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย)

๖. วิจารณ์สัญญา (กำหนดหมายวิจารณ์ว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)

๗. นิโรธสัญญา (กำหนดหมายนิโรธว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๒)

[๖๒๕] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ

ธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสุภสัญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)

๒. มรณสัญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)

๓. อาหาระ ปฏิกุศลสัญญา (กำหนดหมายความปฏิกุศลในอาหาร)

๔. สัพพโลก อนภิตสัญญา (กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง)

๕. อนิจจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)

๖. อนิจเจ ทุกขสัญญา (กำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)

๗. ทุกเข อนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๓)

[๖๒๖-๖๕๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการ เพื่อกำหนด

รู้ราคะ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ราคเปยยาล

- ... เพื่อความสิ้นราคะ
- ... เพื่อละราคะ
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความสละราคะ
- ... เพื่อความสละคืนราคะ...

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๗ ประการนี้ เพื่อความสละคืนราคะ
(๔-๓๐)

[๖๕๓-๑๑๓๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๔ ประการ เพื่อรู้ยิ่ง
โทสะ(ความคิดประทุษร้าย)

- ... เพื่อกำหนดรู้โทสะ
- ... เพื่อความสิ้นโทสะ
- ... เพื่อละโทสะ
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความสละโทสะ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย สัตตกนิบาต รากเปยยาล

... เพื่อความสละคืนโทสะ ... โมหะ(ความหลง) ... โทสะ(ความโกรธ). ...
 อุปนาหะ(ความผูกโกรธ) ... มักขะ(ความลบหลู่คุณท่าน) ... ปลาสะ(ความดีเสมอ) ...
 อีสสา(ความริษยา) ... มัจฉริยะ(ความตระหนี่) ... มายา(มารยา) ... สาถะยยะ(ความ
 ใ้อวด) ... ถัมภะ(ความหัวดี้อ) ... สารัมภะ(ความแข่งดี) ... มานะ(ความถือตัว) ...
 อติมานะ(ความดูหมิ่นเขา) ... มทะ(ความมัวเมา) ... ปมาทะ(ความประมาท) ...

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๖ ประการนี้แล เพื่อความสละคืนปมาทะ
 (๓๑-๕๑๐)

พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาษิตของ
 พระผู้มีพระภาคแล

รากเปยยาล จบ

สัตตกนิบาต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสิกขาสูต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๑.เมตตาสูต

พระสุตตันตปิฎก

อังคตตรนิกาย อัญญาสิกขาสูต

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ปฐมปิณณาสก

๑. เมตตาวรรค

หมวดว่าด้วยเมตตา

๑. เมตตาสูต^๑

ว่าด้วยอานิสงส์แห่งเมตตาเจโตวิมุตติ

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึง
ได้ตรัสดังนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติ^๒ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้
เป็นอุบายแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังขมแล้ว ปรารภดีแล้ว ฟังหวังได้
อานิสงส์ ๘ ประการ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.เอภาทสก. (แปล) ๒๔/๑๕/๔๒๕-๔๒๖ และเทียบ ข.ป. (แปล) ๓๑/๒๒/๔๖๗

^๒ เมตตาเจโตวิมุตติ หมายถึงเมตตาที่เกิดจากตถิยฆานและจตุตถฆาน พ้นจากปัจฉนิกธรรม (ธรรมที่เป็น
ข้าศึก) กล่าวคืออนิเวรณ ๕ ประการ ได้แก่ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิฉา
(อจ.เอภก.อ. ๑/๑๗/๔๒, อจ.จก.อ. ๓/๑๓/๑๐๔) และดู อจ.จก. (แปล) ๒๒/๑๓/๔๒๙

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๑.เมตตาวรรค ๑.เมตตาสูต

อานิสงส์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. หลับเป็นสุข
๒. ตื่นเป็นสุข
๓. ไม่ฝันร้าย
๔. เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย
๕. เป็นที่รักของอมมนุษย์ทั้งหลาย
๖. เทวดาทันหลายรักษา
๗. ไฟ ยาพิษ หรือศัสตราทำลายร้ายไม่ได้
๘. เมื่อยังไม่แทงตลอดคุณวิเศษ^๑ ย่อมเข้าถึงพรหมโลก

ภิกษุทั้งหลาย เมตตาคือจิตที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็น
 ดุจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารถดีแล้ว พึงหวังได้
 อานิสงส์ ๘ ประการนี้

ผู้มีสติตั้งมั่น เจริญเมตตาแผ่ไปไม่มีประมาณ

พิจารณาเห็นธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิ^๒

ย่อมมีสังโยชน์เบาบาง

หากบุคคลมีจิตไม่คิดประทุษร้ายสัตว์แม้ชีวิตเดียว

เจริญเมตตาเป็นประจำอยู่

ก็เป็นผู้ชื่อว่าฉลาดเพราะการเจริญเมตตานั้น

แต่พระอริยบุคคลผู้มีใจอนุเคราะห์หมู่สัตว์ทุกหมู่เหล่า

ชื่อว่าสังสมบุญไว้เป็นอันมาก

พระราชารู้ทรงธรรมเช่นกับฤาษี

ทรงชนะใจหมู่สัตว์ทั่วแผ่นดินด้วยราชธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ **คุณวิเศษ** ในที่นี้หมายถึงอภัตตผล (อง.เอภาทสก.อ. ๓/๑๕/๓๘๕)

^๒ **พิจารณาเห็นธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิ** หมายถึงบรรลอรหัตตผลอันเป็นที่สิ้นกิเลสตามแนวทางการเจริญวิปัสสนา
 ที่มีเมตตาเป็นพื้นฐาน (อง.อฏฐก.อ. ๓/๑/๒๑๒, อง.อฏฐก.ฎีกา ๓/๑/๒๕๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสิกขาวัตถุ [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๑.เมตตาสูต

ทรงบุชายัญ คือ สัสสมะระ ปุริสมะระ
 สัมมาปาสะ วาชเปยยะ และนิรัคคพะ^๑ เสด็จเที่ยวไป
 ยัญเหล่านั้น ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖
 แห่งเมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลเจริญดีแล้ว
 เหมือนแสงหูดวงดาวไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งแสงจันทร์ ฉะนั้น
 ผู้มีเมตตาในสัตว์ทุกหมู่เหล่า
 จะไม่ฆ่าเอง ไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ไม่ชนะเอง^๒ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นชนะ^๓
 ย่อมไม่มีเวร^๔ กับใครๆ

เมตตาสูตที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ยัญทั้ง ๕ นี้มีความหมายตรงกันข้ามกับมหาญญ ๕ ประการของพราหมณ์ โดย ๔ ยัญแรก (สัสสมะระ ปุริสมะระ สัมมาปาสะ วาชเปยยะ) หมายถึงหลักสงเคราะห์ที่ตั้งงามของพระราช (ราชสังคหวัตถุ) จัดเป็นส่วนเหตุ ยัญที่ ๕ (นิรัคคพะ) จัดเป็นส่วนผล ยัญทั้ง ๕ นั้น มีความหมายดังนี้ (๑) สัสสมะระ หมายถึง ความฉลาดในการสงเคราะห์สภานิกการด้วยการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร มีความหมายตรงกันข้ามกับอัสวมะระ (การฆ่าม้าบุชายัญ) ของพราหมณ์ (๒) ปุริสมะระ หมายถึงความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ รู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถ มีความหมายตรงกันข้ามกับปุริสมะระ (การฆ่าคนบุชายัญ) ของพราหมณ์ (๓) สัมมาปาสะ หมายถึงความมีอัธยาศัยดวงคล่องใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนกู้ยืมทุนไปสร้างตัวไม่เก็บภาษีเป็นเวลา ๓ ปี เป็นต้น มีความหมายตรงกันข้ามกับสัมมาปาสะ (การทำวงแล้วขว้างไม้ลอดบ่วง ไม้ตกที่ไหนทำพิณบุชายัญที่นั่น) ของพราหมณ์ (๔) วาชเปยยะ หมายถึง ความมีปียวาจาเป็นที่ดูดีมีใจคน เช่น เรียกว่า ‘พ่อ’ ‘ลุง’ (๕) นิรัคคพะ หมายถึงบ้านเมืองสงบสุขปราศจากโจรผู้ร้าย ไม่ต้องระวางภัย บ้านเรือนไม่ต้องลงกลอน เป็นผลที่เกิดจาก ๔ ประการแรก มีความหมายตรงกันข้ามกับนิรัคคพะของพราหมณ์ซึ่งหมายถึงการฆ่าครบทุกอย่างบุชายัญไม่จำกัด (อง.อัญญา.อ. ๓/๑/๒๑๓, ข.อิติ.อ. ๒๗/๑๐๖-๑๐๘, อง.อัญญา.ฎีกา ๓/๑/๒๔๙-๒๕๒, อง.จตุกก.ฎีกา ๒/๓๙/๓๗๑-๓๗๒) และดู เทียบใน ส.ส. ๑๕/๑๒๐/๙๑, อง.จตุกก. (แปล) ๒๑/๓๙/๖๔-๖๖, ข.อิติ. ๒๕/๒๗/๒๕๐-๒๕๑, ข.ส. ๒๕/๒๘๗-๓๑๘/๓๘๙-๓๙๓

^๒ ไม่ชนะเอง ในที่นี้หมายถึงไม่ทำความเสื่อมต่อผู้อื่นด้วยตนเอง (อง.อัญญา.อ. ๓/๑/๒๑๔)

^๓ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นชนะ ในที่นี้หมายถึงไม่ใช้ให้ผู้อื่นทำความเสื่อมต่อผู้อื่น (อง.อัญญา.อ. ๓/๑/๒๑๔)

^๔ ไม่มีเวร ในที่นี้หมายถึงไม่มีอสุภะและบุคคลเวร (อง.อัญญา.อ. ๓/๑/๒๑๔) และดู ข.อิติ. ๒๕/๒๗/๒๕๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๑๙๕ }

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๒.ปัญญาสูตร

๒. ปัญญาสูตร

ว่าด้วยเหตุปัจจัยที่ให้ได้ปัญญา

[๒] ภิกษุทั้งหลาย เหตุปัจจัย ๘ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญา^๑ อันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งปัญญาที่ได้แล้ว

เหตุปัจจัย ๘ ประการ^๒ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. อาศัยพระศาสดา หรือเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่ง ผู้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นครู เป็นที่เข้าไปตั้งหิริโอตตปปะ ความรัก และความเคารพอย่างแรงกล้า นี่เป็นเหตุปัจจัยที่ ๑ ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญา อันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งปัญญาที่ได้แล้ว
๒. อาศัยพระศาสดา หรือเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่ง ผู้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นครู เป็นที่เข้าไปตั้งหิริโอตตปปะ ความรักและความเคารพอย่างแรงกล้า เธอเข้าไปหาแล้วสอบสวน ใต้ถ่มถ่านเหล่านั้น ตามเวลาอันสมควรว่า ‘ท่านผู้เจริญ พระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร’ ท่านเหล่านั้นยอมเปิดเผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ทำให้ง่ายซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย และบรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่าง นี่เป็นเหตุปัจจัยที่ ๒ ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งปัญญาที่ได้แล้ว
๓. ได้ฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมทำความสงบ ๒ อย่าง คือ ความสงบกาย และความสงบใจให้ถึงพร้อม นี่เป็นเหตุปัจจัยที่ ๓ ที่เป็นไปเพื่อได้

เชิงอรรถ :

^๑ ปัญญา ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนา (อง.อัญญก.อ. ๓/๒/๒๑๔)

^๒ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๕๘/๒๖๑-๒๖๔

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๒.ปัญญาสูต

ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งปัญญาที่ได้แล้ว

๔. เป็นผู้มีศีล ร่วมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจร^๑ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน ลิกขาบททั้งหลาย นี่เป็นเหตุปัจจัยที่ ๔ ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอัน เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งปัญญาที่ได้แล้ว
๕. เป็นพหูสูตร ทรงสุตะ^๒ สั่งสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรมทั้งหลาย ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงาม ในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แห่งตลอดดีด้วย ทิฏฐิ นี่เป็นเหตุปัจจัยที่ ๕ ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้น แห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่ง ปัญญาที่ได้แล้ว
๖. เป็นผู้ปรารถนาคความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ทั้งหลายอยู่ นี่เป็นเหตุปัจจัยที่ ๖ ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็น เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญ เต็มทีแห่งปัญญาที่ได้แล้ว
๗. อยู่ในที่ประชุมสงฆ์ ไม่พูดเรื่องราวต่างๆ ไม่พูดติรัจฉานกถา^๓ กล่าว ธรรมเอง เชื่อเชิญผู้อื่นให้กล่าว และไม่ดูหมิ่นการนิ่งอย่างพระอริยะ นี่เป็นเหตุปัจจัยที่ ๗ ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่ง

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๗๕ หน้า ๑๗๒ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๓ สัตตกนิบาต ข้อ ๖ หน้า ๑๐ ในเล่มนี้

^๓ **ติรัจฉานกถา** คือถ้อยคำอันขวางทางไปสู่สวรรค์หรือนิพพาน หมายถึงเรื่องราวที่ภิกษุไม่ควรนำมาเป็นข้อ ถกเถียงสนทนากัน เพราะทำให้เกิดฟุ้งซ่าน และหลงเพลินเสียเวลา (วิ.อ. ๒/๑๔๔/๓๑๕, สารตถ.ฎีกา ๓/๑๔๔/๔๓, ที.สี.อ. ๑/๑๗/๘๔) มี ๒๘ อย่าง กระจายละเอียดใน วิ.มหา. (แปล) ๒/๕๐๘/๕๙๙, วิ.ม. (แปล) ๕/๒๕๐/๑๙-๒๐, ที.สี. (แปล) ๙/๑๗/๗, ที.ปา. ๑๑/๕๐/๓๐, ม.ม. ๑๓/๒๒๓/๑๙๗, ส.ม. ๑๙/๑๐๘๐/๓๖๙, อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๖๙/๑๕๐-๑๕๑, ขุ.ม. (แปล) ๒๙/๑๕๗/๔๓๙-๔๔๐

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปัลลภมาส]

๑.เมตตาวรรค ๒.ปัญญาสูตร

พรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่ง
ปัญญาที่ได้แล้ว

๘. เป็นผู้มึนปกติเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปในอุปาทานชั้น ๕
อยู่ว่า ‘รูปเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นอย่างนี้ ความดับ
แห่งรูปเป็นอย่างนี้ เวทนาเป็นอย่างนี้ ฯลฯ สัญญาเป็นอย่างนี้ ฯลฯ
สังขารเป็นอย่างนี้ ฯลฯ วิญญาณเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่ง
วิญญาณเป็นอย่างนี้ ความดับแห่งวิญญาณเป็นอย่างนี้’ นี้เป็นเหตุ
ปัจจัยที่ ๘ ที่เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่
ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งปัญญาที่ได้แล้ว
เพื่อนพรหมจารียอมสรรเสริญภิกษุเช่นนั้นอย่างนี้ว่า

๑. ท่านผู้มีอายุนี้อาศัยพระศาสดา หรือเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่ง
ผู้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นครู เป็นที่เข้าไปตั้งหิริโอตตปปะ ความรัก และ
ความเคารพอย่างแรงกล้า ท่านผู้นี้ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่ควร
เห็นเป็นแน่แท้ นี้เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความ
เป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ^๑ เพื่อความ
เป็นอันเดียวกัน
๒. ท่านผู้นี้อาศัยพระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่ง ผู้ตั้งอยู่
ในฐานะเป็นครู เป็นที่เข้าไปตั้งหิริโอตตปปะ ความรัก และความ
เคารพอย่างแรงกล้า เข้าไปหาแล้วสอบสวน ได้ถามท่านเหล่านั้น
ตามเวลาอันสมควรว่า ‘ท่านผู้เจริญ พระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร
เนื้อความแห่งพระพุทธพจน์นี้เป็นอย่างไร’ ท่านเหล่านั้นยอมเปิด
เผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ทำให้ง่ายซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย และ
บรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่าง ท่านผู้นี้ย่อมรู้
สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่ควรเห็นเป็นแน่แท้ นี้เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อ

เชิงอรรถ :

^๑ ความเป็นสมณะ ในที่นี้หมายถึงสมณธรรม (อง.อภฺธก.อ. ๓/๒/๒๑๔)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๒.ปัญญาสูตร

ความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความ
เป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓. ท่านผู้นี้ได้ฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมทำความสงบ ๒ อย่าง คือ ความสงบ
กายและความสงบใจให้ถึงพร้อม ท่านผู้ที่ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่
ควรเห็นเป็นแน่แท้ นี่เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความ
เป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็น
อันเดียวกัน
๔. ท่านผู้นี้เป็นผู้มีศีล สारวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษา
อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ท่านผู้ที่ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่ควรเห็น
เป็นแน่แท้ นี่เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็น
ที่เคารพ เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็น
อันเดียวกัน
๕. ท่านผู้นี้เป็นพหูสูต ทรงสุตะ สัมสมสุตะ เป็นผู้ได้ฟังมากซึ่งธรรม
ทั้งหลายที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และม
ีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ
บริสุทธิ บริบูรณ์ครบถ้วน ทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดี
ด้วยทิวณฺฐิ ท่านผู้ที่ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่ควรเห็นเป็นแน่แท้
นี่เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อ
ความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๖. ท่านผู้นี้เป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรม
เกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม
ทั้งหลายอยู่ ท่านผู้ที่ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่ควรเห็นเป็นแน่แท้
นี่เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ
เพื่อความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
๗. ท่านผู้นี้ผู้อยู่ในที่ประชุมสงฆ์ ไม่พูดเรื่องราวต่าง ๆ ไม่พูดติรัจฉานถา
กล่าวธรรมเอง เชื้อเชิญผู้อื่นให้กล่าว และไม่ดูหมิ่นการนิ่งอย่าง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมอัปปยสูตร]

๑.เมตตาวรรค ๓.ปฐมอัปปยสูตร

พระอริยะ ท่านผู้นี้ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่ควรเห็นเป็นแน่แท้
 นี้เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อ
 ความยกย่อง เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน
 ๘. ท่านผู้นี้เป็นผู้มีปกติเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปในอุปาทานชั้น
 ๕ อยู่ว่า ‘รูปเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นอย่างนี้ ความดับ
 แห่งรูปเป็นอย่างนี้ เวทนาเป็นอย่างนี้ ฯลฯ สัญญาเป็นอย่างนี้ ฯลฯ
 สังขารเป็นอย่างนี้ ฯลฯ วิญญาณเป็นอย่างนี้ ความเกิดขึ้นแห่ง
 วิญญาณเป็นอย่างนี้ ความดับแห่งวิญญาณเป็นอย่างนี้’ ท่านผู้นี้
 ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ เห็นสิ่งที่ควรเห็นเป็นแน่แท้ นี้เป็นธรรมที่เป็นไป
 เพื่อความเป็นที่รัก เพื่อความเป็นที่เคารพ เพื่อความยกย่อง
 เพื่อความเป็นสมณะ เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ภิกษุทั้งหลาย เหตุปัจจัย ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็น
 เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อภิญญาภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่งปัญญา
 ที่ได้แล้ว

ปัญญาสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปฐมอัปปยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก สูตรที่ ๑

[๓] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก
 ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย
 ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ
 ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สรรเสริญผู้ไม่เป็นที่รัก	๒. ตีเตียนผู้เป็นที่รัก
๓. มุ่งลาภ	๔. มุ่งสักการะ
๕. ไม่มีหิริ	๖. ไม่มีโอตตปปะ
๗. มีความปรารถนาชั่ว	๘. เป็นมิจฉาทิฎฐิ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสิกขาสูตร [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๔.หุติยอัปปิยสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก
ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ
เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่สรรเสริญผู้ไม่เป็นที่รัก	๒. ไม่ติเตียนผู้เป็นที่รัก
๓. ไม่มุ่งลาภ	๔. ไม่มุ่งสักการะ
๕. มีhiri	๖. มีโอดตบปะ
๗. มีความมักน้อย	๘. เป็นสัมมาทิฐิ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่
พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ปฐมอัปปิยสูตรที่ ๓ จบ

๔. หุติยอัปปิยสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้เป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก สูตรที่ ๒

[๔] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก
ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. มุ่งลาภ	๒. มุ่งสักการะ
๓. มุ่งชื่อเสียง	๔. ไม่รู้จักกาล
๕. ไม่รู้จักประมาณ	๖. ไม่สะอาด ^๑
๗. พุดมาก	๘. ด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่สะอาด ในที่นี้หมายถึงมีกายกรรมที่ไม่สะอาดเป็นต้น (อง.อัญญา.อ. ๓/๓-๔/๒๑๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑาสน์ [๑.ปฐมปิณฑาสน์]

๑.เมตตาวรรค ๕.ปฐมโลกธัมมสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก
ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ
เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไม่มุ่งลาภ	๒. ไม่มุ่งสักการะ
๓. ไม่มุ่งชื่อเสียง	๔. รู้จักกาล
๕. รู้จักประมาณ	๖. สะอาด
๗. ไม่พูดมาก	๘. เป็นผู้ไม่ด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่
พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย

หุติยอัปปยสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมโลกธัมมสูตร

ว่าด้วยโลกธรรม สูตรที่ ๑

[๕] ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม^๑ ๘ ประการนี้ ย่อมหม่นไปตามโลก และโลกก็
หม่นไปตามโลกธรรม ๘ ประการ

โลกธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ลาภ	๒. เสื่อมลาภ
๓. ยศ	๔. เสื่อมยศ

เชิงอรรถ :

^๑ **โลกธรรม** หมายถึงสิ่งที่มีความแน่นอนสำหรับสัตว์โลก(อง.อภฺฐก. ฐีกา ๓/๕/๒๕๓) และดู ที.ปา.๑๑/๓๓๗/
ผ๒๒๙

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูตติกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๕.ปฐมโลกธัมมสูตร

๕. นินทา

๖. สรรเสริญ

๗. สุข

๘. ทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมหมุนไปตามโลก และโลกก็หมุน
ไปตามโลกธรรม ๘ ประการนี้

ลาก เสื่อมลาก ยศ เสื่อมยศ

นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข์

ธรรมเหล่านี้ในหมู่มนุษย์ ล้วนไม่เที่ยง

ไม่มั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา^๑

แต่ท่านผู้มีปัญญาดี มีสติ รู้ธรรมเหล่านี้แล้ว

ย่อมพิจารณาเห็นว่า มีความแปรผันเป็นธรรมดา

อิฏฐารมณ์(อารมณ์ที่น่าปรารถนา)จึงย้ายจิตของท่านไม่ได้

ท่านย่อมไม่ยินร้ายต่ออนิฏฐารมณ์(อารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา)

ความยินดีหรือความยินร้าย

ท่านขจัดปิดเป่า จนไม่มีอยู่

ท่านรู้ทางที่ปราศจากธุลี^๒ ไม่มีความเศร้าโศก

เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ย่อมรู้แจ้งชัดโดยถูกต้อง

ปฐมโลกธัมมสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.ม. (แปล) ๒๙/๑๗๒/๔๙๐

^๒ ทางที่ปราศจากธุลี ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อง.อัญญา.อ. ๓/๕/๒๑๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๖.ทุติยโลกธัมมสูตร

๖. ทุติยโลกธัมมสูตร

ว่าด้วยโลกธรรม สูตรที่ ๒

[๖] ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมหมุนไปตามโลก และโลกก็หมุนไปตามโลกธรรม ๘ ประการ

โลกธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ลาก	๒. เสื่อมลาก
๓. ยศ	๔. เสื่อมยศ
๕. นินทา	๖. สรรเสริญ
๗. สุข	๘. ทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมหมุนไปตามโลก และโลกก็หมุนไปตามโลกธรรม ๘ ประการนี้

ลาก เสื่อมลาก ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข์ย่อมเกิดขึ้นแก่ปุถุชนผู้ยังไม่ได้สดับ

ลาก เสื่อมลาก ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข์ย่อมเกิดขึ้นแก่อริยสาวกผู้ได้สดับ

ภิกษุทั้งหลาย ในข้อนี้มีความแปลกกันอย่างไร มีความแตกต่างกันอย่างไร^๑ มีเหตุทำให้ต่างกันอย่างไร ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ยังไม่ได้สดับ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้นที่จะทรงอธิบายเนื้อความแห่งพระภาชิตนั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายฟังต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้”

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า “มีความแปลกกันอย่างไร มีความแตกต่างกันอย่างไร” นี้หมายถึงมีความเพียรที่ยิ่ง กล่าวคือมีกิริยาที่ฟังกระทำให้พิเศษแตกต่างกันอย่างไร (อง.อภฺธก.อ. ๓/๖/๒๑๕, อง.อภฺธก.ฐีกา ๓/๖-๘/๒๕๓)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๖.หุติยโลกัสมสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจ ให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ลากเกิดขึ้นแก่ปุถุชนผู้ยังไม่ได้สดับ แต่เขาไม่เห็นประจักษ์ ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงดังนี้ว่า ‘ลากนี้เกิดขึ้นแก่เราแล้ว แต่ลากนั้นแล เป็นของ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา’ ความเสื่อมลาก ฯลฯ ยศ ฯลฯ ความเสื่อมยศ ฯลฯ นินทา ฯลฯ สรรเสริญ ฯลฯ สุข ฯลฯ ทุกข์เกิดขึ้นแก่ปุถุชน ผู้ยังไม่ได้สดับ แต่เขาไม่เห็นประจักษ์ ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงดังนี้ว่า ‘ทุกข์นี้เกิดขึ้น แก่เราแล้ว แต่ทุกข์นั้นแล เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา’ ลากย่อมครอบงำจิตของเขาได้ ความเสื่อมลากย่อมครอบงำจิตของเขาได้ ยศย่อม ครอบงำจิตของเขาได้ ความเสื่อมยศย่อมครอบงำจิตของเขาได้ นินทาย่อมครอบงำ จิตของเขาได้ สรรเสริญย่อมครอบงำจิตของเขาได้ สุขย่อมครอบงำจิตของเขาได้ ทุกข์ย่อมครอบงำจิตของเขาได้ เขาย่อมยินร้ายในความเสื่อมลาก ยินดีในยศที่ เกิดขึ้น ยินร้ายในความเสื่อมยศ ยินดีในความสรรเสริญที่เกิดขึ้น ยินร้ายในนินทา ยินดีในสุขที่เกิดขึ้น ยินร้ายในทุกข์ เขาประกอบด้วยความยินดีและความยินร้าย อย่างนี้ ย่อมไม่พ้นจากชาติ (ความเกิด) ชรา (ความแก่) มรณะ (ความตาย) โสกะ (ความโศก) ปรีทเวะ (ความคร่ำคราญ) ทุกข์ (ความทุกข์กาย) โทมนัส (ความทุกข์ใจ) อุปายาส (ความคับ แค้นใจ) เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นจากทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย ลากเกิดขึ้นแก่อริยสาวกผู้ได้สดับ เขาเห็นประจักษ์ รู้ชัดตาม ความเป็นจริงดังนี้ว่า ‘ลากนี้เกิดขึ้นแก่เราแล้ว แต่ลากนั้นแล เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา’ ความเสื่อมลาก ฯลฯ ยศ ฯลฯ ความ เสื่อมยศ ฯลฯ นินทา ฯลฯ สรรเสริญ ฯลฯ สุข ฯลฯ ทุกข์เกิดขึ้นแก่อริยสาวก ผู้ได้สดับ แต่เขาเห็นประจักษ์ รู้ชัดตามความเป็นจริงดังนี้ว่า ‘ทุกข์นี้เกิดขึ้นแก่เราแล้ว แต่ทุกข์นั้นแล เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา’ ลากย่อม ครอบงำจิตของเขาไม่ได้ ความเสื่อมลากย่อมครอบงำจิตของเขาไม่ได้ ยศย่อมครอบงำ จิตของเขาไม่ได้ ความเสื่อมยศย่อมครอบงำจิตของเขาไม่ได้ นินทาย่อมครอบงำจิตของ เขาไม่ได้ สรรเสริญย่อมครอบงำจิตของเขาไม่ได้ สุขย่อมครอบงำจิตของเขาไม่ได้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๖.หุติยโลกธัมมสูตร

ทุกขย่อมครอบงำจิตของเขาไม่ได้ เขาไม่ยินดีในลาภที่เกิดขึ้น ไม่ยินร้ายในความ
เสื่อมลาภ ไม่ยินดีในยศที่เกิดขึ้น ไม่ยินร้ายในความเสื่อมยศ ไม่ยินดีในสรรเสริญที่
เกิดขึ้น ไม่ยินร้ายในนินทา ไม่ยินดีในสุขที่เกิดขึ้น ไม่ยินร้ายในทุกข เขาจะ
ความยินดีและความยินร้ายได้อย่างนี้ จึงพ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเว
ทุกข โทมนัส อุปายาส เรากล่าวว่า หลุดพ้นจากทุกขได้

ภิกษุทั้งหลาย นี้แลคือความแปลกกัน นี้คือความแตกต่างกัน นี้คือเหตุ
ทำให้ต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ยังไม่ได้สดับ”

ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ

นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข

ธรรมเหล่านี้ในหมู่มนุษย์ ล้วนไม่เที่ยง

ไม่มั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา^๑

แต่ท่านผู้มีปัญญาดี มีสติ ฐธรรมเหล่านี้แล้ว

ย่อมพิจารณาเห็นว่า มีความแปรผันเป็นธรรมดา

อิฏฐารมณจึงย้ายจิตของท่านไม่ได้

ท่านย่อมไม่ยินร้ายต่ออนิฏฐารมณ

ความยินดีหรือความยินร้าย

ท่านขจัดปิดเป่า จนไม่มีอยู่

ท่านรู้ทางที่ปราศจากธุลี ไม่มีความเศร้าโศก

เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ย่อมรู้แจ้งชัดโดยชอบ

หุติยโลกธัมมสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข.ม. (แปล) ๒๙/๑๗๒/๔๙๐

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๑.เมตตาวรรค ๗.เทวทัตตวิปิตติสูตร

๗. เทวทัตตวิปิตติสูตร

ว่าด้วยวิบัติของพระเทวทัต^๑

[๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ เมื่อพระเทวทัตจากไปไม่นาน ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงปรารภพระเทวทัต รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร

ภิกษุทั้งหลาย เทวทัตถูกอสัทธิธรรม ๘ ประการครอบงำงายายีจิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกัป แก้ไขไม่ได้

อสัทธิธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เทวทัตถูกลาภครอบงำงายายีจิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกัป แก้ไขไม่ได้
๒. เทวทัตถูกความเสื่อมลาภครอบงำงายายีจิต ฯลฯ
๓. เทวทัตถูกยศครอบงำงายายีจิต ฯลฯ
๔. เทวทัตถูกความเสื่อมยศครอบงำงายายีจิต ฯลฯ
๕. เทวทัตถูกสักการะครอบงำงายายีจิต ฯลฯ
๖. เทวทัตถูกความเสื่อมสักการะครอบงำงายายีจิต ฯลฯ
๗. เทวทัตถูกความปรารถนาชั่วครอบงำงายายีจิต ฯลฯ
๘. เทวทัตถูกความมีมิตรชั่วครอบงำงายายีจิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกัป แก้ไขไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย เทวทัตถูกอสัทธิธรรม ๘ ประการนี้แลครอบงำงายายีจิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วกัป แก้ไขไม่ได้

เชิงอรรถ :

^๑ ว.จ. (แปล) ๗/๓๔๘-๓๔๙/๒๐๙-๒๑๐

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตดาวรรค ๗.เทวทัตตวิปิตติสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ พึงครอบงำความ
เสื่อมลาภที่เกิดขึ้นอยู่ ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้น ... สักการะที่
เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้น ... ความปรารถนาชั่วที่เกิดขึ้น ... ความมี
มิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร จึงพึงครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่
... พึงครอบงำความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อภิกษุไม่ครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะ^๑และความ
เร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น^๒ พึงเกิดขึ้น แต่เมื่อเธอครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะ
และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ

เพราะเมื่อภิกษุไม่ครอบงำความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้นอยู่ ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความ
เสื่อมยศที่เกิดขึ้น ... สักการะที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้น ... ความ
ปรารถนาชั่วที่เกิดขึ้น ... ความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่
ก่อความคับแค้นพึงเกิดขึ้น แต่เมื่อเธอครอบงำความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะ
และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล จึงพึงครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่
... ความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้น ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้น ... สักการะที่
เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้น ... ความปรารถนาชั่วที่เกิดขึ้น ... ความมี
มิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ **อาสวะ** ในที่นี้หมายถึงอาสวะ ๔ คือ กามาสวะ อาสวะคือกาม ภวาสวะ อาสวะคือภพ ทิฏฐาสวะ อาสวะ
คือทิฏฐิ อวิชชาสวะ อาสวะคืออวิชชา (ส.สพ.อ. ๓/๕๓-๖๒/๑๔, อภ.ฉก.อ. ๓/๕๘/๑๔๐, อภ.ฉก.ฐีกา
๓/๕๘/๑๕๔-๑๖๒)

^๒ **ความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น** หมายถึงความเร่าร้อนคือกิเลสหรือความเร่าร้อนคืออวิชชาเหล่าอื่นที่
ก่อความทุกข์ทางกายและทุกข์ทางใจอันเป็นผลที่เกิดจากอาสวะ (อภ.ฉก.อ. ๓/๕๘/๑๔๐, อภ.ฉก.ฐีกา
๓/๕๘/๑๕๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๘.อุตตรวิปตติสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลาย จักครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ ... ความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้น ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้น ... สักการะที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้น ... ความปรารถนาชั่วที่เกิดขึ้น ... ความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่’ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกอย่างนี้แล”

เทวทัตตวิปตติสูตรที่ ๗ จบ

๘. อุตตรวิปตติสูตร

ว่าด้วยพระอุตตระแสดงธรรมเรื่องวิบัติ

[๘] สมัยหนึ่ง ท่านพระอุตตระอยู่ที่ภูเขาลิกาวีหาร^๑ ใกล้ภูเขาสังเขยยะกะ มหิสวัตถุชนบท ณ ที่นั้นแล ท่านพระอุตตระเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร”

สมัยนั้น ท้าวเวสวัณมหาราชมีกรณียกิจบางอย่างเสด็จจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ได้สดับเสียงของท่านพระอุตตระผู้กำลังแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร”

ครั้งนั้นแล ท้าวเวสวัณมหาราชได้หายจากภูเขาลิกาวีหาร ใกล้ภูเขาสังเขยยะกะ มหิสวัตถุชนบท ไปปรากฏในเทวโลกชั้นดาวดึงส์ เหมือนนรุษมีกำลังเหยียดแขนออก

เชิงอรรถ :

^๑ ภูเขาลิกาวีหาร หมายถึงวิหารที่ตั้งอยู่ในป่าไทรย์อย (อง.อภฺรฺก.อ. ๓/๘/๒๑๖)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๘.อุตตรวิปิตติสูตร

หรือคู่แค้นเข้าจะนั้น ลำดับนั้น ท้าวเวสวัณมหาราชเข้าไปเฝ้าท้าวสักกะจอมเทพถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลท้าวสักกะจอมเทพดังนี้ว่า “ขอเดชะท่านผู้นิรทุกข์ พระองค์โปรดทรงทราบ ว่า ‘ท่านอุตตระนี้แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ในวชิราภิหาร ไกลภูเขาสังเขยยกะ มหิสวัตถุชนบท อย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นความวิบัติของตนตามกาลอันควร ฯลฯ ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร’”

ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพได้ทรงหายจากเทวโลกขึ้นดาวดึงส์ ไปปรากฏต่อหน้าท่านพระอุตตระ ที่วชิราภิหาร ไกลภูเขาสังเขยยกะ มหิสวัตถุชนบท เหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู่แค้นเข้า จะนั้น ครั้นแล้วจึงเสด็จเข้าไปหาท่านพระอุตตระถึงที่อยู่ ทรงไหว้แล้วประทับยืน ณ ที่สมควร ตรัสถามท่านพระอุตตระดังนี้ว่า “จริงหรือ ท่านผู้เจริญ ทราบว่า ท่านพระอุตตระแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นความวิบัติของตนตามกาลอันควร ฯลฯ ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร’”

ท่านพระอุตตระได้ถวายพระพรว่า “อย่างนั้น ท่านจอมเทพ”

“ท่านผู้เจริญ ข้อความนี้เป็นปฏิภาณส่วนตัวของท่านพระอุตตระเอง หรือว่าเป็นพระดำริสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น”

“ท่านจอมเทพ ถ้าเช่นนั้น อาตมภาพจักยกข้ออุปมาให้พระองค์สดับ วิญญูชนบางพวกในโลกนี้จะรู้รรถแห่งภษิตได้ ท่านจอมเทพ มีข้าวเปลือกกองใหญ่อยู่ในที่ไม่ไกลจากบ้าน หรือนิคม หมู่ชนเป็นอันมากพึงชนข้าวเปลือก จากข้าวเปลือกกองใหญ่นั้นด้วยหาบบ้าง ด้วยตะกร้าบ้าง ด้วยห่อพกบ้าง กอบด้วยมือบ้าง ท่านจอมเทพ หากมีบุคคลเข้าไปถามหมู่ชนเป็นอันมากนั้นอย่างนี้ว่า ‘พวกท่านชนข้าวเปลือกนี้มาจากไหน’ ท่านจอมเทพ หมู่ชนเป็นอันมากนั้นจะตอบอย่างไร จึงจะชื่อว่าตอบได้อย่างถูกต้อง”

“ท่านผู้เจริญ หมู่ชนเป็นอันมากนั้น เมื่อจะตอบให้ถูกต้องควรตอบว่า ‘พวกเราชนมาจากข้าวเปลือกกองใหญ่นี้’”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๑.เมตตาวรรค ๘.อุตตรวิปัติสูตร

“ท่านจอมเทพ ท่านองเดียวกันนั้นแล พระดำรัสที่เป็นสุภาสิตทั้งหมด เป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น อาตมภาพและสาวกเหล่าอื่นย่อมกล่าวโดยถือเอาจากสุภาสิตทั้งหมดนั้น”

“ท่านผู้เจริญ นาคัสจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ท่านพระอุตตระกล่าวเรื่องนี้ไว้ดี ยิ่งกว่า ‘พระดำรัสที่เป็นสุภาสิตทั้งหมด เป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น อาตมภาพและสาวกเหล่าอื่นย่อมกล่าวโดยถือเอาจากสุภาสิตทั้งหมดนั้น’

ท่านอุตตระผู้เจริญ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศิขณภูฏเขตกรุงราชคฤห์ เมื่อพระเทวทัตจากไปไม่นาน ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงปรารภพระเทวทัต รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

‘ภิกษุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นวิบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของตนตามกาลอันควร ทางที่ดี ภิกษุพึงพิจารณาเห็นสมบัติของผู้อื่นตามกาลอันควร

ภิกษุทั้งหลาย เทวทัตถูกอสัทธิธรรม ๘ ประการครอบงำงาย้ำยี้จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั้วกับ แก้ไขไม่ได้

อสัทธิธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เทวทัตถูกลาภครอบงำงาย้ำยี้จิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั้วกับ แก้ไขไม่ได้
๒. เทวทัตถูกความเสื่อมลาภครอบงำงาย้ำยี้จิต ฯลฯ
๓. เทวทัตถูกยศครอบงำงาย้ำยี้จิต ฯลฯ
๔. เทวทัตถูกความเสื่อมยศครอบงำงาย้ำยี้จิต ฯลฯ
๕. เทวทัตถูกสักการะครอบงำงาย้ำยี้จิต ฯลฯ
๖. เทวทัตถูกความเสื่อมสักการะครอบงำงาย้ำยี้จิต ฯลฯ
๗. เทวทัตถูกความปรารถนาชั้วครอบงำงาย้ำยี้จิต ฯลฯ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๘.อุตตรวิปัสสิสูตร

๘. เทวทัตถูกความมีมิตรชั่วครอบงำย่ำยีจิต ต้องไปเกิดในอบาย ต้อง
ไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ แก้ไขไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย เทวทัตถูกอสังฆกรรม ๘ ประการนี้แล ครอบงำย่ำยีจิต ต้องไป
เกิดในอบาย ต้องไปเกิดในนรก ดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ แก้ไขไม่ได้

ภิกษุทั้งหลาย ทางที่ดี ภิกษุพึงครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ ทางที่ดี ภิกษุพึง
ครอบงำความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้นอยู่ ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้น ...
สักการะที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้น ... ความปรารถนาชั่วที่เกิดขึ้น ...
ความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร จึงพึงครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่
... พึงครอบงำความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อภิกษุไม่ครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะและความ
เร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นพึงเกิดขึ้น แต่เมื่อเธอครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะ
และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ

เพราะเมื่อภิกษุไม่ครอบงำความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้นอยู่ ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความ
เสื่อมยศที่เกิดขึ้น ... สักการะที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสักการะที่เกิดขึ้น ... ความ
ปรารถนาชั่วที่เกิดขึ้น ... ความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อ
ความคับแค้นพึงเกิดขึ้น แต่เมื่อเธอครอบงำความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่ อาสวะและ
ความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้นย่อมไม่มีแก่เธอ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล จึงพึงครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่
... ความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้น ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมยศที่เกิดขึ้น ... สักการะที่

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตดาวรรค ๙.นันทสูตร

เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสัการะที่เกิดขึ้น ... ความปรารถนาชั่วที่เกิดขึ้น ... ความมี
มิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลาย
จักครอบงำลาภที่เกิดขึ้นอยู่ ... ความเสื่อมลาภที่เกิดขึ้น ... ยศที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อม
ยศที่เกิดขึ้น ... สัการะที่เกิดขึ้น ... ความเสื่อมสัการะที่เกิดขึ้น ... ความปรารถนา
ชั่วที่เกิดขึ้น ... ความมีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นอยู่’ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย พึงสำเหนียก
อย่างนี้แล’

ท่านอุตตระผู้เจริญ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น ในหมู่มนุษย์ บริษัท ๔ คือ ภิกษุ
ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ธรรมบรรยาย^๑นี้หาได้ตั้งมั่นอยู่ในบริษัทหมู่ไหนไม่
ขอท่านอุตตระโปรดเรียนธรรมบรรยายนี้ โปรดจดจำธรรมบรรยายนี้ โปรดทรง
จำธรรมบรรยายนี้ไว้เถิด เพราะธรรมบรรยายนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้น
แห่งพรหมจรรย์^๒”

อุตตระวิปตติสูตรที่ ๘ จบ

๙. นันทสูตร

ว่าด้วยพระนันทะ

[๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อจะเรียกนันทะให้ถูกต้อง ควรเรียกว่า ‘กุลบุตร’
เมื่อจะเรียกนันทะให้ถูกต้อง ควรเรียกว่า ‘ผู้มีกำลัง’ เมื่อจะเรียกนันทะให้ถูกต้อง
ควรเรียกว่า ‘ผู้น่ารัก’^๓ เมื่อจะเรียกนันทะให้ถูกต้อง ควรเรียกว่า ‘ผู้มีระคะจัด’^๔

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๕๑ หน้า ๘๕ ในเล่มนี้

^๒ **เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์** ในที่นี้หมายถึงพรหมจรรย์ทั้งสิ้นที่รวมลงในสิกขา ๓ (ศีล สมาธิ ปัญญา)
(อง.อัญญก.อ.๓/๘/ ๒๑๖)

^๓ **ผู้น่ารัก** ในที่นี้หมายถึงผู้ถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติ (อง.อัญญก.อ.๓/๙/๒๑๖)

^๔ **ผู้มีระคะจัด** ในที่นี้หมายถึงมีระคะมาก (อง.อัญญก.อ.๓/๙/๒๑๖)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตดาวรรค ๙.นันทสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เว้นแต่ว่า นันทจะเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย รู้จักประมาณในการบริโภค ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนือง ๆ ประกอบด้วยสติ และสัมปชัญญะ นันทะจึงจะสามารถประพาศพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้

ภิกษุทั้งหลาย ในข้อนั้น วิธีคุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลายสำหรับนันทะ ดังนี้ คือ หากนันทะจำเป็นต้องมองดูทิศตะวันออก นันทะต้องสำรวจมจิตทั้งหมด มองดูทิศตะวันออกด้วยคิดว่า ‘เมื่อเรามองดูทิศตะวันออกอยู่อย่างนี้ บาปอกุศลธรรม คืออกิขมาและโทมนัสจักครอบงำจิตของเราไม่ได้’ นันทะต้องเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการมองดูนั้นอย่างนี้

หากนันทะจำเป็นต้องมองดูทิศตะวันตก ฯลฯ จำเป็นต้องมองดูทิศเหนือ ฯลฯ จำเป็นต้องมองดูทิศใต้ ฯลฯ จำเป็นต้องมองดูทิศเบื้องบน ฯลฯ จำเป็นต้องมองดูทิศเบื้องล่าง ฯลฯ จำเป็นต้องมองดูทิศเฉียง นันทะต้องสำรวจมจิตทั้งหมดมองดูทิศเฉียง ด้วยคิดว่า ‘เมื่อเรามองดูทิศเฉียงอยู่อย่างนี้ บาปอกุศลธรรมคืออกิขมา และโทมนัสจักครอบงำจิตของเราไม่ได้’ นันทะต้องเป็นผู้มีสัมปชัญญะในการมองดูนั้นอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย นี้แล คือวิธีคุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลายสำหรับนันทะ

วิธีรู้จักประมาณในการบริโภคสำหรับนันทะ ดังนี้ คือ นันทะต้องพิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันอาหาร ไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อความมัวเมา^๑ ไม่ใช่เพื่อประดับ^๒ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง^๓ แต่เพื่อให้กายนี้ดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตินทรีย์เป็นไป เพื่อบำบัดความหิว เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดเห็นว่า ‘โดยอุบายนี้เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสียได้ และจักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำรงอยู่แห่งชีวิต ความไม่มีโทษ และการอยู่โดยผาสุกจักมีแก่เรา’

ภิกษุทั้งหลาย นี้แล คือวิธีรู้จักประมาณในการบริโภคสำหรับนันทะ

เชิงอรรถ :

^๑ เพื่อความมัวเมา หมายถึงความถือตัว ความลำพองตน ความทะนงตน ความเห่อเหิม ในที่นี้หมายถึงความถือตัวว่ามีกำลังเหมือนนกกมวขปล้ำ ความถือตัวเพราะมานะ และความถือตัวว่าเป็นชาย (อง.จก.ก. ฎีกา ๓/๕๘/๑๕๕) และดู อง.ติก. (แปล) ๒๐/๑๖/๑๕๙-๑๖๐, อง.จก.ก. (แปล) ๒๒/๕๘/๕๔๙, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๔๕/๕๕๐

^๒ เพื่อประดับ ในที่นี้หมายถึงเพื่อให้ร่างกายอ้วนพ้อวอ้อมเหมือนหญิงแพศยา (อง.จก.ก. ฎีกา ๓/๕๘/๑๕๕, วิสุทธิ. ๑/๑๘/๓๓)

^๓ เพื่อตกแต่ง ในที่นี้หมายถึงเพื่อประเทืองผิวให้งดงามเหมือนหญิงนักฟ้อน (อง.จก.ก. ฎีกา ๓/๕๘/๑๕๕, วิสุทธิ. ๑/๑๘/๓๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๑๐.การันทวาสุต

วิธีประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่อง ๆ สำหรับนันทะ ดังนี้ คือ นันทะ ต้องชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมเครื่องกางกั้น^๑ ด้วยการจงกรม ด้วยการนั่งตลอดวัน ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมเครื่องกางกั้นด้วยการจงกรม ด้วยการนั่งตลอดปฐมยามแห่งราตรี สำเร็จสหัสยาโดยตะแคงข้างขวา ช้อนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ ทำอุฏฐานสัญญา(ความหมายใจว่าจะลุกขึ้น)ไว้ในใจในมัชฌิมยามแห่งราตรี ลุกขึ้นชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมเครื่องกางกั้นด้วยการจงกรม ด้วยการนั่งตลอดปัจฉิมยามแห่งราตรี

ภิกษุทั้งหลาย นี้แล คือวิธีประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่อง ๆ สำหรับนันทะ

วิธีมีสติสัมปชัญญะสำหรับนันทะ ดังนี้ คือ เวทนาปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ และปรากฏดับไปแก่นันทะ สัญญาปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ และปรากฏดับไปแก่นันทะ วิตกปรากฏเกิดขึ้น ปรากฏตั้งอยู่ และปรากฏดับไปแก่นันทะ

ภิกษุทั้งหลาย นี้แล คือ วิธีมีสติสัมปชัญญะสำหรับนันทะ

ภิกษุทั้งหลาย เว้นแต่ว่า นันทะจะเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย รู้จักประมาณในการบริโภค ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่เนื่องๆ ประกอบด้วยสติและสัมปชัญญะ นันทะจึงจะสามารถประพติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ อย่างนี้แล

นันทสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. การันทวาสุต

ว่าด้วยสมณะหยากเยื่อ

[๑๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ริมฝั่งสระคัคคราโปกขรณี เขตกรุงจัมปา สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูกพวกภิกษุโจทด้วยอาบัตินั้น พุดกลบเกลื่อน พุดนอกเรื่อง แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ธรรมเครื่องกางกั้น ในที่นี้หมายถึงนิรณ ๕ ประการ คือ (๑) กามฉันทะ (ความพอใจในกาม) (๒) พยาบาท (ความคิดร้าย) (๓) ถีนมิทตะ (ความหดหู่และเชื่องซึม) (๔) อุทธัจจกุกกัจจะ (ความฟุ้งซ่านและรอนใจ) (๕) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (อภ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๕๑/๘๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค ๑๐.การันทวาสุต

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงกำจัดบุคคลนี้ออกไป จงกำจัดบุคคลนี้ออกไป คนชนิดนี้ต้องขับออก เป็นบุตรนอกคอก กวนใจเสียจริง ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตรและจีวรเหมือนภิกษุผู้เจริญอื่น ๆ ตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเขา แต่เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเขา เมื่อนั้น ภิกษุทั้งหลายย่อมรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ‘ผู้นี้เป็นผู้ประทุษร้ายสมณะ เป็นสมณะแกลบ เป็นสมณะหยากเยื่อ’ ครั้นรู้จักเขาอย่างนี้แล้ว จึงนาสนะ^๑เขาออกไป ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า ‘ภิกษุนี้อย่าได้ประทุษร้ายภิกษุที่ดีอื่น ๆ’

ภิกษุทั้งหลาย หล้าที่ทำลายต้นข้าว มีเมล็ดเหมือนข้าวลิบ มีเมล็ดเหมือนข้าวตายหนึ่ง พึงเกิดขึ้นในนาข้าวที่สมบูรณ์ รากของมันก็เป็นเช่นเดียวกับข้าวที่ดีอื่น ๆ ก้านของมันก็เป็นเช่นเดียวกับข้าวที่ดีอื่น ๆ ใบของมันก็เป็นเช่นเดียวกับข้าวที่ดีอื่น ๆ ตราบเท่าที่มันยังไม่ออกรวง แต่เมื่อใด มันออกรวง เมื่อนั้น ชาวนาย่อมรู้จักมันอย่างนี้ว่า ‘หล้านี้ทำลายต้นข้าว มีเมล็ดเหมือนข้าวลิบ มีเมล็ดเหมือนข้าวตายหนึ่ง’ ครั้นรู้จักมันอย่างนี้แล้ว ชาวนาจึงถอนมันขึ้นพร้อมทั้งราก แล้วทิ้งให้พินจากที่นา ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า ‘หล้าชนิดนี้อย่าได้ทำลายข้าวที่ดีอื่น ๆ’ แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตรและจีวรเหมือนภิกษุผู้เจริญอื่น ๆ ตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเขา แต่เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเขา เมื่อนั้น ภิกษุทั้งหลายย่อมรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ‘ผู้นี้เป็นผู้ประทุษร้ายสมณะ เป็นสมณะแกลบ เป็นสมณะหยากเยื่อ’ ครั้นรู้จักเขาอย่างนี้แล้ว จึงนาสนะเขาออกไป ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า ‘ภิกษุนี้อย่าได้ประทุษร้ายภิกษุที่ดีอื่น ๆ’

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลฝังข้าวเปลือกกองใหญ่ ข้าวเปลือกที่เป็นตัวแครงในข้าวเปลือกกองใหญ่นั้น ก็เป็นกองอยู่ส่วนหนึ่ง ส่วนข้าวเปลือกที่ลิบ ก็ถูกลมพัดไป

เชิงอรรถ :

^๑ นาสนะ หมายถึงวิธีลงโทษพระ มี ๓ วิธี คือ (๑) ลิงคานาสนะ(ให้ฉิบหายจากเพศบรรพชิต) (๒) ทัณฑกัมมณาสนะ(ให้ฉิบหายด้วยการลงโทษ) (๓) สังวาสานาสนะ(ให้ฉิบหายจากสังวาส) (วิ.อ. ๓/๓๒๑/๔๔๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธมฺมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๑.เมตตาวรรค ๑๐.การัณทวสุตร

อยู่อีกส่วนหนึ่ง เจ้าของใช้ไม้กวาดกวาดข้าวที่ลืบนั่นออกไปโดยมาก ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า ‘มันอย่าได้ทำลายข้าวเปลือกที่ดีอื่น ๆ’ แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตรและจีวร เหมือนภิกษุผู้เจริญอื่น ๆ トラบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเขา แต่เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเขา เมื่อนั้น ภิกษุทั้งหลายย่อมรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ‘ผู้นี้เป็นผู้ประทุษร้ายสมณะ เป็นสมณะแกลบ เป็นสมณะหยากเยื่อ’ ครั้นรู้จักเขาอย่างนี้แล้ว จึงนาสนะเขาออกไป ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า ‘ภิกษุนี้อย่าได้ประทุษร้ายภิกษุที่ดีอื่น ๆ’

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษผู้ต้องการกระบอกตักน้ำดื่ม ถือขวานอันคมเข้าไปในป่า เขาใช้สันขวานเคาะต้นไม้ใด ๆ บรรดาต้นไม้เหล่านั้น ๆ ต้นไม้ที่แข็งมีแก่น ซึ่งถูกเคาะด้วยสันขวาน มีเสียงแน่น ส่วนต้นไม้ที่เสีย(เป็นโพลง)ข้างใน เปียกชื้น เกิดผุยุยถูกเคาะด้วยสันขวาน มีเสียงก้อง เขาจึงตัดต้นไม้ที่เสียข้างในนั้นที่โคน ครั้นตัดที่โคนแล้ว จึงตัดปลาย ครั้นตัดปลายแล้ว จึงคว้านข้างในให้สะอาดดี ครั้นคว้านข้างในให้สะอาดดีแล้ว จึงทำเป็นกระบอกตักน้ำดื่ม แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล มีการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้า การเหยียดออก การครองสังฆาฏิ บาตรและจีวร เหมือนภิกษุผู้เจริญอื่น ๆ トラบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเขา แต่เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเขา เมื่อนั้น ภิกษุทั้งหลายย่อมรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ‘ผู้นี้เป็นผู้ประทุษร้ายสมณะ เป็นสมณะแกลบ เป็นสมณะหยากเยื่อ’ ครั้นรู้จักเขาอย่างนี้แล้ว จึงนาสนะเขาออกไป ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า ‘ภิกษุนี้อย่าได้ประทุษร้ายภิกษุที่ดีอื่น ๆ’

เพราะการอยู่ร่วมกัน บุคคลจึงรู้ได้ว่า

ผู้นี้เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว มักโกรธ

ลบหลู่คุณท่าน หัวดีอ ดีเสมอ ริษยา ตระหนี่ โ้อวอด

บุคคลบางคนอยู่ในชุมชน พุดไฟเราะ พุดดังสมณะ

ปิดบังกรรมชั่ว มีความเห็นชั่ว ไม่เอื้อเพื่อ

พุดเลอะเทอะ พุดเท็จ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.เมตตาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เธอทั้งหลายทราบบุคคลนั้นว่า เป็นอย่างไรแล้ว
 จงพร้อมเพรียงกันขับบุคคลนั้นเสีย
 จงกำจัดบุคคลผู้เป็นดังแกลบ
 จงถอนบุคคลผู้เป็นดังหยากเยื่อออกไป
 จงนำบุคคลผู้เป็นดังแกลบ
 ผู้มิใช่สมณะ แต่ยังถือตัวว่าเป็นสมณะออกไปเสีย
 ครั้นกำจัดบุคคลผู้ปรารถนาชั่ว
 มีอาจารย์และโคจร^๑ ชั่วออกแล้ว
 จงเป็นผู้มีสติอยู่ร่วมกับบุคคลผู้บริสุทธิ์และบุคคลผู้ไม่บริสุทธิ์
 จากนั้น เธอทั้งหลายเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน
 มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตน
 จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

การันทวาสสูตรที่ ๑๐ จบ

เมตตาวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เมตตาสสูตร	๒. ปัญญาสูตร
๓. ปฐมอัปปิยสูตร	๔. ทุตติอัปปิยสูตร
๕. ปฐมโลกธัมมสูตร	๖. ทุตติโลกธัมมสูตร
๗. เทวทัตตวิปัตติสูตร	๘. ฤตตรวิปัตติสูตร
๙. นันทสูตร	๑๐. การันทวาสสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๗๕ หน้า ๑๗๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๒๑๘ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๒.มหาวรรค ๑.เวรัญชสูต

๒. มหาวรรค

หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. เวรัญชสูต

ว่าด้วยพระพุทธเจ้าทรงแก้ข้อสงสัยของเวรัญชพราหมณ์

[๑๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คุ้งต้นสะเดาอันเป็นที่อยู่ของ
นเพรัยัภษ เขตเมืองเวรัญชา ครั้นนั้น^๑ เวรัญชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ
ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ท่านพระโคตม ข้าพเจ้าได้ทราบมาว่า พระสมณโคตมไม่ไหว ไม่ลูกรับพวก
พราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ หรือไม่เชื่อเชิญให้นั่ง
เรื่องที่ข้าพเจ้าได้ทราบมานั้นจริงทีเดียว เพราะท่านพระโคตมไม่ไหว ไม่ลูกรับ
พราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ผู้ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ หรือไม่เชื่อเชิญให้นั่ง
การที่ท่านพระโคตมทำเช่นนั้นไม่สมควรเลย”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก ในหมู่มสัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ เรายังไม่เห็นผู้ที่
เราควรจะไหว ลูกรับ หรือเชื่อเชิญให้นั่ง เพราะตถาคตไหว ลูกรับ หรือเชื่อเชิญผู้ใด
ให้นั่ง ศีรษะของผู้นั้นจะต้องขาดตกไป”

๑. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคตมเป็นคนไม่มีรส”^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.มหา. (แปล) ๑/๒-๑๕/๒-๘

^๒ ข้อที่พราหมณ์ตำหนิพระผู้มีพระภาคว่า เป็นคนไม่มีรส ในที่นี้พราหมณ์มุ่งถึงความเป็นคนไม่มีสัมมา-
การะวะ เช่น การกราบไหว้ การต้อนรับ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า พระองค์ละรสได้แล้ว หมายถึง
พระองค์ทรงละอัสสาทะ ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสได้แล้ว จึงเป็นคนไม่มีรส คือ ไมยินดี
ในรูป เสียง กลิ่น รส โภถูฬพะ (วิ.อ. ๑/๓/๑๒๕-๑๒๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.มหาวรรค ๑.เวรัญชสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนไม่มีรส’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะตถาคตละรสคือรูป เสียง กลิ่น รส และ โผฏฐัพพะได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนไม่มีรส’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๒. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคดมเป็นคนไม่มีสมบัติ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนไม่มีสมบัติ’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะตถาคตละสมบัติคือรูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนไม่มีสมบัติ’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๓. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคดมสอนไม่ให้นำ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมสอนไม่ให้นำ’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะเราสอนไม่ให้นำกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต ตลอดถึงการไม่ให้นำบาปอกุศลธรรมต่าง ๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมสอนไม่ให้นำ’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๔. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคดมสอนให้ทำลาย”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมสอนให้ทำลาย’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะเราสอนให้ทำลายราคะ โทสะ และโมหะ ตลอดถึงให้ทำลายบาปอกุศลธรรมต่างๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมสอนให้ทำลาย’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๕. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคดมเป็นคนช่างรังเกียจ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนช่างรังเกียจ’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะเราช่างรังเกียจกายทุจริต

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๑.เวรัญชสูตร

วชิทฺจริต และมโนทฺจริต ตลอดถึงรังเกียจบาปอกุศลธรรมต่าง ๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนช่างรังเกียจ’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๖. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคดมเป็นคนช่างกำจัด”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนช่างกำจัด’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะเราแสดงธรรมเพื่อกำจัดราคะ โทสะ และโมหะ ตลอดถึงแสดงธรรมเพื่อกำจัดบาปอกุศลธรรมต่าง ๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนช่างกำจัด’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๗. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคดมเป็นคนช่างเผาผลาญ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนช่างเผาผลาญ’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะเรากล่าวถึงบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย คือ กายทฺจริต วชิทฺจริต และมโนทฺจริตว่าเป็นสิ่งที่ควรเผาผลาญ เราเรียกคนที่ละบาปอกุศลธรรมทั้งหลายที่ควรเผาผลาญได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ว่า ‘เป็นคนช่างเผาผลาญ’ ตถาคตละบาปอกุศลธรรมที่ควรเผาผลาญได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนช่างเผาผลาญ’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง”

๘. พราหมณ์กราบทูลต่อไปว่า “ท่านพระโคดมเป็นคนไม่ผุดไม่เกิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “พราหมณ์ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนไม่ผุดไม่เกิด’ นั้นมีมูลอยู่ เพราะเราเรียกคนที่ละการอยู่ในครรรค์ และการเกิดใหม่ได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ว่า ‘เป็นคนไม่ผุดไม่เกิด’ ตถาคต

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๑.เวรัญชสูตร

ละการอยู่ในครรภ์และการเกิดใหม่ได้หมดสิ้น ตัตรากถอนโคณ เหมือนต้นตาลที่ถูก ตัตรากถอนโคณไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนไม่พูดไม่เกิด’ นี้แลมีมูลอยู่ แต่ไม่ใช่ที่ท่านกล่าวถึง

พราหมณ์ ไซ้ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ที่แม่ไก่กกดีแล้ว ให้ความอบอุ่นดีแล้ว ฟักดีแล้ว บรรดาลูกไก่เหล่านั้น ลูกไก่ตัวที่ใช้เล็บหรือจะงอยปากทำลาย กระเปาะ^๑ไข่ออกมาได้โดยสวัสดิ์ก่อน ควรเรียกมันว่า ‘เป็นตัวฟี่หรือตัวน้อง’

พราหมณ์กราบทูลว่า “ท่านพระโคดม ควรเรียกว่า ‘ฟี่’ เพราะมันแก่กว่าเขา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “เช่นเดียวกันนั้นแหละ พราหมณ์ ในขณะที่หมู่สัตว์ถูกกระเปาะไข่ออกมาคืออวิชชาห่อหุ้มอยู่ เราได้ทำลายกระเปาะไข่ออกคืออวิชชา ผู้เดียวเท่านั้นสำเร็จอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม จึงเป็นฟี่ใหญ่ผู้ประเสริฐที่สุดของโลก

พราหมณ์ เราปรารถนาความเพียร ไม่ย่อหย่อน มีสติตั้งมั่น ไม่หลงลืม มีกายสงบ ไม่กระสับกระส่าย มีจิตแน่วแน่เป็นสมาธิ

พราหมณ์ เรานั้นสงัดจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่

เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป เราบรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น^๒ ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปิติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่

เพราะปิติจางคลายไป เรามีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอรียะทั้งหลายสรรเสริญว่า ‘ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข’

เชิงอรรถ :

^๑ **กระเปาะ** คือ เปลือกไขส่วนที่เป็นฐานนูนกลม คำว่า ‘กระเปาะ’คือ รูปนูนกลม สิ่งต่างๆ ที่มีฐานคล้ายคลึงเช่นนั้น เรียกว่า กระเปาะ เช่น กระเปาะไข กระเปาะดอกไม้ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕)

^๒ **เจตโส เอกโกทิกาว** ภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น คำว่า ‘เอกโกทิ’ เป็นชื่อของสมาธิ ทุติยฌานชื่อว่าเอกโกทิกาว เพราะทำสมาธิที่ชื่อว่าเอกโกทินี้ให้เกิดเจริญขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น’ เพราะสมาธิชื่อว่าเอกโกทินี้ มีแก่จิตเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์ ไม่มีแก่ชิวะ (วิ.อ. ๑/๑๑/๑๔๓-๑๔๔)

พระสูตรต้นตปีฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๑.เวรัญชสูตร

เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว เราบรรลุ
จตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงตั้งเนิ่น^๑ ปราศจากความ
เศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้นได้น้อม
จิตไปเพื่ออุปเพณิวาสนาสติปัญญา ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง
๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง
๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง
๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์ก็เป็นอัน
มากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์และวิวัฏฏ์ก็เป็นอันมากบ้างว่า 'ในภพโน้น เรามีชื่อ
อย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์และมีอายุอย่างนั้นๆ จุตจากภพ
นั้นก็ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็มียชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร
เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้นๆ จุตจากภพนั้นแล้ว จึงมาเกิดในภพนี้ เราระลึก
ชาติก่อนได้หลายชาติพร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้

พราหมณ์ เราได้บรรลุวิชาที่ ๑ นี้แล ในยามที่ ๑ แห่งราตรี ความมืดมิด
คืออวิชาเรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างคือวิชาได้เกิดขึ้นแก่เรา เปรียบเหมือน
แสงสว่างเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ

พราหมณ์ นี่คือการเจาะกระเปาะไขคืออวิชาออกมาครั้งที่ ๑ ของเรา
เหมือนการเจาะกระเปาะไขออกมาของลูกไก่

เชิงอรรถ :

- ^๑ ไม่มีกิเลสเพียงตั้งเนิ่น ในที่หมายถึงไม่มีกิเลสมีรากเป็นต้น เพราะขจัดปัจจัยมีสุขเป็นต้นได้ รากเป็นต้น
ท่านเรียกว่ากิเลสเพียงตั้งเนิ่น (อสังคณ) เพราะยังจิตให้ลาดต่ำโน้มเอียงไปสู่ที่ต่ำ เช่น ต้องย้อนกลับไปสู่
จตุตถฌานอีก เป็นต้น (วิ.อ. ๑/๑๒/๑๕๕)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๑.เวรัญชสูตร

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความ
เศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้นได้น้อมจิตไป
เพื่อจตุปปาตญาณ เห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติและกำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและ
ไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็น
ไปตามกรรมว่า ‘หมู่มสัตว์ที่ประกอบกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต กล่าวร้าย
พระอริยะ มีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขา
หลังจากตายแล้ว จะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่มสัตว์ที่ประกอบ
กายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และ
ชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้ว จะไปเกิดใน
สุคติโลกสวรรค์’

เราเห็นหมู่มสัตว์ผู้กำลังจติและกำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม
เกิดดีและเกิดไม่ดีด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ เรารู้ชัดถึงหมู่มสัตว์ผู้เป็นไป
ตามกรรม ด้วยประการฉะนี้

พราหมณ์ เราได้บรรลุวิชาที่ ๒ นี้แล ในยามที่ ๒ แห่งราตรี ความมืดมิด
คืออวิชาเรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างคือวิชาได้เกิดขึ้นแก่เรา เปรียบเหมือนแสงสว่าง
เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ

พราหมณ์ นี่คือการเจาะกระเปาะไขคืออวิชาออกมาครั้งที่ ๒ ของเรา เหมือน
การเจาะกระเปาะไขออกมาของลูกไก่

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความ
เศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เรานั้นได้
น้อมจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย
นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา นี้อัสวะ นี้อัสวสมุทัย นี้อัสวนิโรธ
นี้อัสวนิโรธคามินีปฏิปทา’ เมื่อเรารู้เห็นอยู่อย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้นจากกามาสวะ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปัลลภมาสก์]

๒.มหาวรรค ๑.เวรัญขสูตร

ภวาสวะ อวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้วก็รู้ว่า ‘หลุดพ้นแล้ว’ รู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำ^๑เสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ อีกต่อไป’^๒

พราหมณ์ เราได้บรรลุวิชาที่ ๓ นี้แล ในยามที่ ๓ แห่งราตรี ความมืดมิด คืออวิชชาเรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างคือวิชาได้เกิดขึ้นแก่เรา เปรียบเหมือนแสงสว่าง เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ

พราหมณ์ นี่คือการเจาะกระเปาะไขคืออวิชชาออกมาครั้งที่ ๓ ของเรา เหมือน การเจาะกระเปาะไขออกมาของลูกไก่”

เวรัญขพราหมณ์แสดงตนเป็นอุบาสก

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว เวรัญขพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ท่านพระโคตมเป็นพีใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐที่สุด ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาสิตของท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาสิตของท่านพระโคตมชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ท่านพระโคตมทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่างๆ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’ ข้าพระองค์นี้ขอถึงท่านพระโคตมพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอท่านพระโคตมโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

เวรัญขสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ กิจที่ควรทำ ในที่นี้หมายถึงกิจในอริยสัจ ๔ คือ การกำหนดรู้ทุกข์, การละเหตุเกิดแห่งทุกข์, การทำให้แจ้งซึ่งความดับทุกข์ และการอบรมมรรคมีองค์ ๘ ให้เจริญ (ที.สี.อ. ๑/๒๔๘/๒๐๓)

^๒ ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป ในที่นี้หมายถึงไม่มีหน้าที่ในการบำเพ็ญมรรคญาณเพื่อความสิ้นไปแห่งกิเลสอีกต่อไป เพราะพุทธศาสนาถือว่าการบรรลุพระอรหัตตผลเป็นจุดหมายสูงสุด (ที.สี.อ. ๑/๒๔๘/๒๐๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.มหาเวรรค ๒.สีหสูตร

๒. สีหสูตร

ว่าด้วยสีหเสนาบดี^๑

[๑๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กุฎาคารศาลา ป่ามทวัน เขตกรุงเวสาลี สมัยนั้นแล เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก นั่งประชุมกันใน สันถาคาร^๒ กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า กล่าวสรรเสริญพระธรรม กล่าวสรรเสริญ พระสงฆ์โดยประการต่าง ๆ

สมัยนั้น สีหเสนาบดีสาวกของนิครนถ์ นั่งอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วย ลำดับนั้น สีหเสนาบดีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นต้องเป็นพระอรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้าแน่ เพราะเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงจำนวนมากเหล่านี้นั่งประชุมกันใน สันถาคาร ต่างก็กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า กล่าวสรรเสริญพระธรรม กล่าว สรรเสริญพระสงฆ์โดยประการต่าง ๆ ทางที่ดี เราควรจะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น”

ต่อมา สีหเสนาบดีได้เข้าไปหานิครนถ์ นาฏบุตรถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับนิครนถ์ นาฏบุตรตั้งนี้ว่า “ข้าพเจ้าปรารถนาจะไปเฝ้าพระสมณโคดม เจ้าข้า”

นิครนถ์ นาฏบุตรกล่าวว่า “สีหะ ท่านเป็นผู้สอนให้ทำ ไฉนจึงจะไปเฝ้า พระสมณโคดมผู้สอนไม่ให้ทำเล่า เพราะพระสมณโคดมเป็นผู้สอนไม่ให้ทำ ย่อม แสดงธรรมเพื่อการไม่ให้ทำ ทั้งแนะนำสาวกตามแนวนั้น”

ครั้งนั้นแล สีหเสนาบดีได้ล้มเลิกความตั้งใจที่จะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

เชิงอรรถ :

- ^๑ สีหเสนาบดี หมายถึงสีหราชกุมาร ที่ได้นามว่า **เสนาบดี** เพราะได้รับเลือกให้เป็นผู้บัญชาการเหล่าทัพ เป็น ๑ ใน ๓ คนที่เป็นสาวกชั้นแนวหน้าของนิครนถ์ นาฏบุตร คือ อุบาลีคหบดีในเมืองนาลันทา เจ้าวัปปะ ศากยะในกรุงกบิลพัสดุ์ และสีหเสนาบดีในกรุงเวสาลี (อง.อภฺรฺรฺก.๑.๓/๑๒/๒๓๑) และดู วิ.ม. (แปล) ๕/๒๙๐-๒๙๔/๑๐๘-๑๑๖
- ^๒ สันถาคาร มีความหมาย ๒ นัย คือ **นัยที่ ๑** หมายถึงอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักผ่อนสำหรับมหาชน อาคารนี้ถูกสร้างขึ้นที่ใจกลางเมือง คนที่อยู่รอบ ๆ ทั้ง ๔ ทิศสามารถมองเห็นได้ คนที่มาจาก ๔ ทิศ จะพัก ที่อาคารนี้ก่อนที่จะเข้าไปพักในที่สะดวกสำหรับตน **นัยที่ ๒** หมายถึงอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อประชุมพิจารณา ราชกิจสำหรับราชตระกูล ในที่นี้หมายถึงนัยที่ ๒ (อง.อภฺรฺรฺก.๑.๓/๑๒/๒๒๙-๒๓๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิภูทกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาเวรรค ๒.สีหสูตร

แม้ครั้งที่ ๒ เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก ก็ได้นั่งประชุมกันใน
สันถาคาร กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า กล่าวสรรเสริญพระธรรม กล่าวสรรเสริญ
พระสงฆ์โดยประการต่าง ๆ

แม้ครั้งที่ ๒ สีหเสนาบดีก็มีความคิดตั้งนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น
ต้องเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่ เพราะเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงจำนวนมาก
เหล่านี้ นั่งประชุมกันในสันถาคาร ต่างก็กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า กล่าวสรรเสริญ
พระธรรม กล่าวสรรเสริญพระสงฆ์โดยประการต่าง ๆ ทางที่ดี เราควรจะไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น”

ต่อมา สีหเสนาบดีได้เข้าไปหานิครนถ์ นาฏบุตรถึงที่อยู่ ได้กล่าวกับนิครนถ์
นาฏบุตรว่า “ข้าพเจ้าปรารถนาจะไปเฝ้าพระสมณโคดม เจ้าข้า”

นิครนถ์ นาฏบุตรกล่าวว่า “สีหะ ท่านเป็นผู้สอนให้ทำ ไฉนจึงจะไปเฝ้าพระ
สมณโคดมผู้สอนไม่ให้ทำเล่า เพราะพระสมณโคดมเป็นผู้สอนไม่ให้ทำ ย่อมแสดง
ธรรมเพื่อการไม่ให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น”

แม้ครั้งที่ ๒ สีหเสนาบดีก็ล้มเลิกความตั้งใจที่จะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

แม้ครั้งที่ ๓ เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก ก็ได้นั่งประชุมกันในสันถาคาร
กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า กล่าวสรรเสริญพระธรรม กล่าวสรรเสริญพระสงฆ์โดย
ประการต่าง ๆ

แม้ครั้งที่ ๓ สีหเสนาบดีก็มีความคิดตั้งนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น
ต้องเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่ เพราะเจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงจำนวนมาก
เหล่านี้ นั่งประชุมกันในสันถาคาร ต่างก็กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า กล่าวสรรเสริญ
พระธรรม กล่าวสรรเสริญพระสงฆ์โดยประการต่างๆ ก็พวกนิครนถ์เหล่านี้ เราจะ
บอกหรือไม่ ก็ไม่มีประโยชน์อะไร ทางที่ดี เราจะไม่บอกพวกนิครนถ์แล้วเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น”

ครั้งนั้น สีหเสนาบดีเดินทางออกจากกรุงเวสาลีแต่หัววัน พร้อมด้วยรถ
๕๐๐ คัน เดินทางไปด้วยยานพาหนะตลอดพื้นที่ที่ยานพาหนะจะไปได้ แล้วลงเดิน
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคตั้งนี้ว่า

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑาสกั

๒.มหาวรรค ๒.สีหสูตร

“พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ฟังมาดังนี้ว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนไม่ให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการไม่ให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ พระพุทธเจ้าข้า คนเหล่าใดกล่าวอย่างนี้ว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนไม่ให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการไม่ให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ พระพุทธเจ้าข้า คนเหล่านั้นจะชื่อว่า พุดตรงตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ ไม่ชื่อว่ากล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยคำเท็จหรือ ชื่อว่ากล่าวแก้อย่างสมเหตุสมผลหรือ ไม่มีบ้างหรือที่คำกล่าวเช่นนั้นและคำที่กล่าวต่อ ๆ กันมา จะเป็นเหตุให้ถูกตำหนิได้^๑ เพราะข้าพระองค์ไม่ประสงค์จะกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเลย”

ข้อกล่าวหา ๘ ประการ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า สีหะ

๑. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนไม่ให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการไม่ให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่

๒. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการให้ทำ ทั้งแนะนำสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่

๓. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนให้ทำลาย แสดงธรรมเพื่อความให้ทำลาย ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่

๔. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนข่างรังเกียจ แสดงธรรมเพื่อความรังเกียจ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ มีมูลอยู่

๕. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนข่างกำจัด แสดงธรรมเพื่อการกำจัด ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่

๖. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนข่างเผาผลาญ แสดงธรรมเพื่อความเผาผลาญ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.ม. (แปล) ๕/๒๙๐/๑๐๘, ที.สี. (แปล) ๙/๓๘๒/๑๖๑, ส.สพ. (แปล) ๑๘/๘๑/๗๕, อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๕๘/๒๒๒

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิภูกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๒.สี่หสูตร

๗. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนไม่พูดไม่เกิด แสดงธรรมเพื่อความไม่พูดไม่เกิด ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่

๘. ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนเบาใจ แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่

พระดำรัสแกข้อกล่าวหา

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนไม่ให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการไม่ให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเราสอนไม่ให้ทำกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต ตลอดถึงการไม่ทำให้บาปอกุศลธรรมต่าง ๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนไม่ให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการไม่ให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นี้แลมีมูลอยู่

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเราสอนให้ทำกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ตลอดถึงการให้ทำกุศลธรรมต่างๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนให้ทำ แสดงธรรมเพื่อการให้ทำ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นี้แลมีมูลอยู่

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนให้ทำลาย แสดงธรรมเพื่อความให้ทำลาย ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเราสอนให้ทำลายราคะ โทสะ และโมหะ ตลอดถึงการให้ทำลายบาปอกุศลธรรมต่างๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นผู้สอนให้ทำลาย แสดงธรรมเพื่อการให้ทำลาย ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นี้แลมีมูลอยู่

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนช่างรังเกียจ แสดงธรรมเพื่อความรังเกียจ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเราช่างรังเกียจกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต ตลอดถึงการประกอบบาปอกุศลธรรมต่าง ๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็น

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฐกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๒.สีหสูตร

คนช่างรังเกียจ แสดงธรรมเพื่อความรังเกียจ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น' นี้แล มีมูลอยู่

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า 'พระสมณโคดมเป็นคนช่างกำจัด แสดงธรรมเพื่อความกำจัด ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น' นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเราแสดงธรรมเพื่อกำจัดราคะ โทสะ และโมหะ ตลอดถึงแสดงธรรมเพื่อกำจัดบาปอกุศลธรรมต่าง ๆ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า 'พระสมณโคดมเป็นคนช่างกำจัด แสดงธรรมเพื่อการกำจัด ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น' นี้แลมีมูลอยู่

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า 'พระสมณโคดมเป็นคนช่างเผาผลาญ แสดงธรรมเพื่อความเผาผลาญ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น' นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเรากล่าวถึงบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย คือ กายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริตว่าเป็นสิ่งที่ควรเผาผลาญ เราเรียกคนที่ละบาปอกุศลธรรมที่ควรเผาผลาญได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ว่า 'เป็นคนช่างเผาผลาญ' ตถาคตละบาปอกุศลธรรมที่ควรเผาผลาญได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคนเหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า 'พระสมณโคดมเป็นคนช่างเผาผลาญ แสดงธรรมเพื่อการเผาผลาญ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น' นี้แลมีมูลอยู่

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า 'พระสมณโคดมเป็นคนไม่พูดไม่เกิด แสดงธรรมเพื่อความไม่พูดไม่เกิด ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น' นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเราเรียกคนที่ละการอยู่ในครรรค์และการเกิดใหม่ได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ว่า 'เป็นคนไม่พูดไม่เกิด' ตถาคตละการอยู่ในครรรค์และการเกิดใหม่ได้หมดสิ้น ตัดรากถอนโคน เหมือนต้นตาลที่ถูกตัดรากถอนโคนไปแล้ว เหลือแต่

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑาสน [๑.ปฐมปิณฑาสน]

๒.มหาเวรรค ๒.สีหสูตร

พื้นที่ ทำให้ไม่มี เกิดขึ้นต่อไปไม่ได้ ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็น คนไม่พูดไม่เกิด แสดงธรรมเพื่อการไม่พูดไม่เกิด ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นี้แลมีมูลอยู่

ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดมเป็นคนเบาใจ แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นั้นมีมูลอยู่ เป็นอย่างไร

คือ เพราะเราเป็นคนเบาใจด้วยความเบาใจอย่างยิ่ง แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ และแนะนำเหล่าสาวกตามแนวนั้น ข้อที่บุคคลกล่าวหาเราว่า ‘พระสมณโคดม เป็นคนเบาใจ แสดงธรรมเพื่อความเบาใจ ทั้งแนะนำพวกสาวกตามแนวนั้น’ นี้แล มีมูลอยู่”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสตอบอย่างนี้แล้ว สีหเสนาบดีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ฯลฯ^๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้น ไปจนตลอดชีวิต”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สีหะ ท่านใคร่ครวญก่อนแล้วจึงตัดสินใจเกิด คนที่มีชื่อเสียงเช่นท่าน ต้องใคร่ครวญให้รอบคอบก่อนจึงเป็นการดี”

สีหเสนาบดีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปลาบปล้ำชื่นใจ อย่างยิ่ง เพราะพระดำรัสที่พระองค์ตรัสว่า ‘สีหะ ท่านใคร่ครวญก่อนแล้วจึงตัดสินใจเกิด คนที่มีชื่อเสียงเช่นท่าน ต้องใคร่ครวญให้รอบคอบก่อนจึงเป็นการดี’ เพราะพวก อัญเดียรถีย์ได้เข้าพระองค์เป็นสาวกแล้ว ก็ป่าวประกาศไปทั่วกรุงเวสาลีว่า ‘สีห-เสนาบดีเป็นสาวกของพวกเรา’ แต่พระองค์กลับตรัสว่า ‘ท่านใคร่ครวญก่อนแล้ว จึงตัดสินใจเกิด คนที่มีชื่อเสียงเช่นท่าน ต้องใคร่ครวญให้รอบคอบก่อนจึงเป็น การดี’ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ครั้งที่ ๒ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคพร้อมทั้ง พระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็น อุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิตเกิด”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๑๑ (เวรัญชสูตร) หน้า ๒๒๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาเวรรค ๒.สีหสูตร

ทรงสนับสนุนให้อุปถัมภ์ลัทธิที่เคยนับถือมาก่อน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สีหะ ตระกูลของท่านเคยเป็นที่ต้อนรับพวกนิกรณณ์มานาน ดั่งนั้น ท่านพึงใส่ใจใจว่าควรให้บิดนทบาทแก่พวกนิกรณณ์ผู้เข้าไปตระกูลต่อไปเกิด”

สีหเสนาบดีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปลาบปลื้มชื่นใจอย่างยิ่งเพราะพระดำรัสที่พระองค์ตรัสว่า ‘สีหะ ตระกูลของท่านเคยเป็นที่ต้อนรับพวกนิกรณณ์มานาน ดั่งนั้น ท่านพึงใส่ใจใจว่าควรให้บิดนทบาทแก่พวกนิกรณณ์ผู้เข้าไปตระกูลต่อไปเกิด’ ข้าพระองค์ได้ฟังมาดั่งนี้ว่า พระสมณโคดมตรัสอย่างนี้ว่า ‘ควรให้ทานแก่เราเท่านั้น ไม่ควรให้ทานแก่ศาสดาอื่น ควรให้ทานแก่สาวกของเราเท่านั้น ไม่ควรให้ทานแก่สาวกของศาสดาอื่น ทานที่ให้แก่เราเท่านั้นมีผลมาก ทานที่ให้แก่ศาสดาอื่นไม่มีผลมาก ทานที่ให้แก่สาวกของเราเท่านั้นมีผลมาก ทานที่ให้แก่สาวกของศาสดาอื่นไม่มีผลมาก’ แต่พระผู้มีพระภาคกลับทรงชักชวนให้ข้าพระองค์ให้ทานแก่พวกนิกรณณ์ ข้าพระองค์จะรู้เวลาในเรื่องนี้เอง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ครั้งที่ ๓ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปจนตลอดชีวิต”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสอนุบุพพิกกาแก่สีหเสนาบดี คือ ทรงประกาศ

๑. ทานกถา (เรื่องทาน)
๒. สิลกถา (เรื่องศีล)
๓. สัคคกถา (เรื่องสวรรค์)
๔. กามาทินวกถา (เรื่องโทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองแห่งกาม)^๑
๕. เนกขัมมานิสังสกถา (เรื่องอานิสงส์แห่งการออกจากกาม)

เชิงอรรถ :

^๑ แปลมาจากคำว่า กามานัน อาทินว โอบการ สงกิเลส (อง.อภิลัก. ๒๓/๑๒/๑๕๕)

พระสูตรต้นตอปฏิภัก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๒.สีหสูตร

เมื่อทรงทราบวา สีหเสนาบดีมีจิตควรบรรลุธรรมสงบ อ่อน ปราศจาก
นิเวรณ เบิกบาน ผ่องใส จึงทรงประกาศสามกัถลิกเทศนา^๑ของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลาย คือ ทุกข สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักษอันปราศจากฐลี ปราศจาก
มลทิน ได้เกิดแก่สีหเสนาบดีนั้นบนที่นั่งนั่นเองวา ‘สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็น
ธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา’ เปรียบเหมือนผ้าขาวสะอาด
ปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี

ครั้งนั้นแล สีหเสนาบดีได้เห็นธรรม บรรลุธรรม ฐธรรม หยั่งลงสู่ธรรม
ข้ามพ้นความสงสัย^๒ ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแก้วกล้า ปราศจาก
ความมีผู้อื่นเป็นปัจจัย^๓ในศาสนาของพระศาสดา จึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้วา
“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์โปรดรับภัตดาหาร
ในวันพรุ่งนี้เถิด”

พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยดุษณีภาพ

สีหเสนาบดีนั้นทราบอาการที่พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้วจึงลุกจากอาสนะ
ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วจากไป

ลำดับนั้น สีหเสนาบดีใช้มหาดเล็กผู้หนึ่งวา “เธอไปหาซื้อเนื้อสดที่มีขายมา”
เมื่อคืนนั้นผ่านไป ได้สั่งให้จัดเตรียมของเคี้ยวของฉันอันประณีตไว้ในนิเวศน์

เชิงอรรถ :

^๑ **สามกัถลิกเทศนา** หมายถึงพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ทรงเห็นด้วย
สัมมัญญาณ ไม่ท้าวไปแก่ผู้อื่น คือ มิได้รับการแนะนำจากผู้อื่น ตรัสรู้ลำพังพระองค์เองก่อนใครในโลก (วิ.อ.
๓/๒๙๓/๑๘๑, สารตถ.ฐีกา ๓/๒๖/๒๓๗)

หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึงพระธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์ทรงยกขึ้นแสดงเองโดยไม่มีผู้ทูลอาราธนา หรือ
ทูลถาม (ที.สี.อ. ๑/๒๙๘/๒๕๐) และดู วิ.ม. (แปล) ๔/๒๕/๓๒-๓๓, ที.สี. (แปล) ๙/๒๙๘/๑๐๙, ๓๕๕/๑๔๙

^๒ **ความสงสัย** ในที่นี้หมายถึงความสงสัย (วิจิกิจฉา) ๘ ประการ เป็นองค์ธรรมในสังโยชน์ ๑๐ ประการ
ดูรายละเอียดใน อภ.สง. (แปล) ๓๔/๑๐๐๘/๒๖๑ และความสงสัย ๑๖ ประการ ดู รายละเอียดใน ม.ม.
๑๒/๑๘/๑๑, ส.นิ. ๑๖/๒๐/๒๗

^๓ **ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจจัย** ในที่นี้หมายถึงไม่ต้องเชื่อผู้อื่น หรือไม่ต้องอาศัยผู้อื่นคอยสนับสนุน
ให้เชื่อ เพราะเห็นประจักษ์ชัดด้วยตนเอง (ที.สี.อ. ๑/๒๙๙/๒๕๐, อภ.จก.ก.อ.๓/๑๖/๑๐๖, อภ.จก.ก.ฐีกา
๓/๑๖/๑๑๘)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.มหาเวรรค ๒.สีหสูตร

ของตนแล้ว จึงให้ไปกราบทูลภักตกาลว่า “ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว”

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของสีหเสนาบดีพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้

สมัยนั้น พวกนิครนถ์จำนวนมากพากันกอดแขนคร่ำครวญไปตามถนนสี่แยกสามแยก ท้ากรุงเวสาลีว่า “วันนี้ สีหเสนาบดีฆ่าสัตว์เลี้ยงตัวอ้วน ๆ ทำอาหารเลี้ยงพระสมณโคดม พระสมณโคดมทั้งที่รู้ก็ยังไม่ฉันเนื้อที่เขาทำเจาะจงตนเอง”

ครั้งนั้นแล มหาตเล็กผู้หนึ่งเข้าไปหาสีหเสนาบดีแล้วกระซิบบอกว่า “ท่านครับ ได้โปรดทราบ พวกนิครนถ์จำนวนมากพากันกอดแขนคร่ำครวญไปตามถนนสี่แยกสามแยก ท้ากรุงเวสาลีว่า ‘วันนี้ สีหเสนาบดีฆ่าสัตว์เลี้ยงตัวอ้วน ๆ ทำอาหารเลี้ยงพระสมณโคดม พระสมณโคดมทั้งที่รู้ก็ยังไม่ฉันเนื้อที่เขาทำเจาะจงตนเอง’

สีหเสนาบดีตอบว่า “ช่างเถิด ท่านเหล่านั้นประสงค์จะตำหนิพระพุทธเจ้า ประสงค์จะตำหนิพระธรรม ประสงค์จะตำหนิพระสงฆ์มานานแล้ว และท่านเหล่านั้นก็กล่าวดูพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นด้วยเรื่องที่ไม่มียุ ปะลาประโยชน์ เป็นเรื่องเท็จไม่เป็นจริง ส่วนพวกเราไม่จงใจฆ่าสัตว์แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต”

จากนั้น สีหเสนาบดีได้นำของขบฉันอันประณีตประเคนภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานให้ทรงอิมหน้าด้วยตนเอง เมื่อพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จทรงวางพระหัตถ์จากบาตร สีหเสนาบดีจึงเลือกที่นั่ง ณ ที่สมควรที่ใดที่หนึ่งซึ่งต่ำกว่า พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้สีหเสนาบดีเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปล่อยขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา แล้วทรงลุกจากอาสนะเสด็จจากไป

สีหสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก]

๒.มหาวรรค ๓.อัสสาขานियสูตร

๓. อัสสาขานियสูตร

ว่าด้วยม้าอาชาไนย

[๑๓] ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนย^๑พันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ย่อมเป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะ โดยแท้

องค์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชาในโลกนี้

๑. เป็นสัตว์มีกำเนิดดีทั้งฝ่ายแม่ม้าและพ่อม้า เกิดในทิศที่ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีอื่น ๆ เกิด
๒. กินหญ้าสดหรือหญ้าแห้งที่เขาให้ได้อย่างเรียบร้อยไม่เรียกราด
๓. รังเกียจที่จะหมอบทับหรือนอนทับอุจจาระหรือปัสสาวะ
๔. เป็นสัตว์สงบเสงี่ยม อยู่ร่วมกันเป็นสุข ไม่รบกวนม้าอื่น ๆ
๕. เป็นสัตว์เปิดเผยความโอ้อวด ความพยศคดโกงแก่นายสารถิตตามความเป็นจริง
๖. นายสารถิตพยายามปราบความโอ้อวด ความพยศคดโกงเหล่านั้นของมันได้
๗. เป็นสัตว์ลากภาระไปได้ คือ มีความคิดว่า ‘ม้าอื่น ๆ จะลากภาระไปได้หรือไม่ก็ตาม เราจักลากภาระนี้ไปได้’ และเมื่อเดินไปก็เดินไปตามทางตรงเท่านั้น
๘. เป็นสัตว์มีกำลัง คือทรงกำลังไว้ได้จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ นี้แล ย่อมเป็นม้าควรแก่พระราชา ควรเป็นม้านับว่าเป็นราชพาหนะโดยแท้ ฉันท

เชิงอรรถ :

^๑ ม้าอาชาไนย หมายถึงม้าที่เกิดในตระกูลม้าสินธพ หรือในตระกูลพญาม้าวลาหก (ธ.อ. ๖/๑๑๒) หรือม้า
รู้เหตุที่ควรและไม่ควร (อง.ต.ก.อ. ๒/๑๔๓/๒๗๓)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๓.อัสสาชานียสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน
ย่อมเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วย
อาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษา
อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. ฉันทโภชนะที่เขาถวาย จะเศร้าหมองหรือประณีตก็ตาม โดยเคารพ
ไม่รังเกียจ
๓. รังเกียจกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต ตลอดถึงรังเกียจการ
ประกอบบาปอกุศลธรรมต่าง ๆ
๔. เป็นผู้สงบเสงี่ยม อยู่ร่วมกันเป็นสุข ไม่รบกวนภิกษุอื่น ๆ
๕. เป็นผู้เปิดเผยความโ้อวด ความพยศคดโกงแก่พระศาสดา หรือ
เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูชน ตามความเป็นจริง
๖. พระศาสดา หรือเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูชน พยายาม
ช่วยกันกำจัดความโ้อวด ความพยศคดโกงเหล่านั้นของเธอได้
๗. เป็นผู้ศึกษา คือ ใฝ่ใจอยู่ว่า ‘ภิกษุอื่น ๆ จะศึกษาหรือไม่ก็ตาม
เฉพาะข้อนี้เราจักศึกษาได้’ เมื่อดำเนินไปก็ดำเนินไปตามทางตรงเท่านั้น
คือ สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ
๘. เป็นผู้ปรารถนาความเพียรอยู่ว่า จะเหลืออยู่แต่หนึ่ง เอ็น กระดุก
ก็ตามที เนื้อและเลือดในสรีระจงเหือดแห้งไปเกิด เรายังไม่บรรลุลผล
ที่จะพึงบรรล ด้วยเรี่ยวแรงของบุรุษ ด้วยความเพียรของบุรุษ
ด้วยความบากบั่นของบุรุษแล้ว จักไม่หยุดความเพียร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรแก่
ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อัสสาชานียสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๒.มหาวรรค ๔.อัสสขพุกสูตร

๔. อัสสขพุกสูตร

ว่าด้วยมัจฉะจอกและคนจอก

[๑๔] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงมัจฉะจอก ๘ จำพวก และโทษของมัจฉะจอก ๘ ประการ คนจอก ๘ จำพวก และโทษของคนจอก ๘ ประการ เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

มัจฉะจอก ๘ จำพวก และโทษของมัจฉะจอก ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย ประดัก^๑ เตือนอยู่ ย่อมถอยหลัง ดันรถให้กลับหลัง มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของมัจฉะจอกประการที่ ๑
๒. มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย ประดักเตือนอยู่ ย่อมหยุดหลัง ดัดหุบให้หึก มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของมัจฉะจอกประการที่ ๒
๓. มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย ประดักเตือนอยู่ ย่อมยกขาขึ้นตะกุงยอนรถ ถีบยอนรถ มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้เป็นเช่นนี้ก็มี นี่เป็นโทษของมัจฉะจอกประการที่ ๓
๔. มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย ประดักเตือนอยู่ ย่อมเดินผิดทาง^๒ ทำให้รถไปผิดทาง มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของมัจฉะจอกประการที่ ๔
๕. มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย ประดักเตือนอยู่ ย่อมเชิดกายส่วนหน้า เฝ่นขึ้นไป มัจฉะจอกบางตัวในโลกนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของมัจฉะจอกประการที่ ๕

เชิงอรรถ :

^๑ ประดัก หมายถึงไม้ที่ฝังเหล็กแหลมข้างปลาย ใช้แทงสัตว์พาหนะ เช่น วัว (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕)

^๒ ทำให้รถไปผิดทาง หมายถึงลากรถขึ้นเนิน หรือเข้าพงหนาม (อง.อภฺรฺก.อ. ๓/๑๔/๒๓๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.มหาวรรค ๔.อัสสขพุกสูตร

๖. ม้าระจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย
 ประดักเดือนอยู่ (ไม่คำนึงถึงนายสารถี) ไม่คำนึงถึงประดัก กัด
 บังเหียน^๑ หลีกไปตามความประสงค์ ม้าระจอกบางตัวในโลกนี้
 เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของม้าระจอกประการที่ ๖
๗. ม้าระจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย
 ประดักเดือนอยู่ ไม่ก้าวไป ไม่ถอยหลัง ยืนที่ออยู่เหมือนเสนาเขื่อน
 ณ ที่ตรงนั้นนั่นเอง ม้าระจอกบางตัวในโลกนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็น
 โทษของม้าระจอกประการที่ ๗
๘. ม้าระจอกบางตัวในโลกนี้ที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วย
 ประดักเดือนอยู่ คุกเท้าหน้าและเท้าหลังลงหมอบทับเท้าทั้ง ๔ อยู่
 ที่ตรงนั้นนั่นเอง ม้าระจอกบางตัวในโลกนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็น
 โทษของม้าระจอกประการที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย ม้าระจอก ๘ จำพวก และโทษของม้าระจอก ๘ ประการนี้แล
 ภิกษุทั้งหลาย คนระจอก ๘ จำพวก และโทษของคนระจอก ๘ ประการ
 อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้โจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูกพวก
 ภิกษุโจทด้วยอาบัตินั้น ย่อมอำพรางอาบัติไว้ เพราะระลึกไม่ได้ว่า
 ‘ผมระลึกไม่ได้ ผมระลึกไม่ได้’ เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่า
 เหมือนม้าระจอกที่นายสารถีสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทงด้วยประดัก
 เดือนอยู่ ก็ถอยหลัง ดันรถให้กลับหลัง ฉะนั้น คนระจอกบางคน
 ในธรรมวินัยนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของคนระจอกประการที่ ๑
๒. ภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูกพวกภิกษุโจทด้วย
 อาบัตินั้น โต้ตอบภิกษุผู้เป็นโจทก์ว่า ‘การกล่าวของท่านผู้เป็น
 คนพาล ไม่เฉียบแหลม จะมีประโยชน์อะไรเล่า ท่านเองยอมเข้าใจ

เชิงอรรถ :

^๑ บังเหียน หมายถึงเครื่องบังคับม้าทำด้วยเหล็ก หรือไม้ใส่ผ่าปากม้า (อง.อญฺญก.อ. ๓/๑๔/๒๓๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๒.มหาวรรค ๔.อัสสขพุกสูตร

สิ่งที่ควรพูด' เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนม้ากระจอก ที่นายสารถีสั่งว่า 'เดินไป' ถูกแทงด้วยประดักเดือนอยู่ ก็หกหลัง ดัดทုပ်ให้หึก ฉะนั้น คนกระจอกบางคนในธรรมวินัยนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของคนกระจอกประการที่ ๒

๓. ภิกษุทั้งหลาย โจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูกพวกภิกษุโจทด้วย อาบัตินั้น กลับยกอาบัติขึ้นปรับภิกษุผู้เป็นโจทก์ว่า 'ท่านเองก็ต้อง อาบัติชื่อนี้ ท่านจงทำคืนเสียก่อน' เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนม้ากระจอกที่นายสารถีสั่งว่า 'เดินไป' ถูกแทงด้วยประดัก เดือนอยู่ ก็ยกขาขึ้นตะกุงอนรถ ถีบงอนรถ ฉะนั้น คนกระจอก บางคนในธรรมวินัยนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของคนกระจอก ประการที่ ๓
๔. ภิกษุทั้งหลาย โจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูกพวกภิกษุโจทด้วย อาบัตินั้น พุดกลบเกลื่อน พุดนอกเรื่อง แสดงอาการโกรธ ขัดเคือง และไม่พอใจ เรากล่าวเปรียบบุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนม้ากระจอก ที่นายสารถีสั่งว่า 'เดินไป' ถูกแทงด้วยประดักเดือนอยู่ ก็เดิน ผิดทาง ทำให้รถไปผิดทาง ฉะนั้น คนกระจอกบางคนในธรรมวินัยนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของคนกระจอกประการที่ ๔
๕. ภิกษุทั้งหลาย โจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูกพวกภิกษุโจทด้วย อาบัตินั้น กลับแกว่งแขนในท่ามกลางสงฆ์ เรากล่าวเปรียบบุคคล ประเภทนี้ว่าเหมือนม้ากระจอกที่นายสารถีสั่งว่า 'เดินไป' ถูกแทง ด้วยประดักเดือนอยู่ เขิดกายด้านหน้า เฝ่นขึ้นไป ฉะนั้น คนกระจอก บางคนในธรรมวินัยนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี่เป็นโทษของคนกระจอก ประการที่ ๕
๖. ภิกษุทั้งหลาย โจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูกพวกภิกษุโจท ด้วยอาบัตินั้น ไม่เอื้อเพื่อสงฆ์ ไม่เอื้อเพื่อภิกษุผู้เป็นโจทก์ ทั้งที่มี อาบัติติดตัวอยู่ ก็ลี้กไปตามความประสงค์ เรากล่าวเปรียบบุคคล ประเภทนี้ว่าเหมือนม้ากระจอกที่นายสารถีสั่งว่า 'เดินไป' ถูกแทง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๒.มหาเวรรค ๔.อัสนขพุงกสูตร

ด้วยประตักเตือนอยู่ ก็ไม่ค้ำนึ่งถึงนายสารถึ ไม่ค้ำนึ่งถึงประตัก
 กัดบ้งเหียน หลีกไปตามประสงค้ ฉะนั้น คนกระจอกบางคนใน
 ธรรมวินัยนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี้เป็นโทษของคนกระจอกประการที่ ๖

๗. ภิกษุทั้งหลาย โจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูทพวกภิกษุโจทด้วย
 อาบัตินั้น กล่าวอย่างนี้ว่า ‘ผมไม่ได้ตองอาบัติเลย ผมไม่ได้ตอง
 อาบัติเลย’ เธอใช้ความนึ่งทำให้สงขล้าบาก เรากล่าวเปรียบบุคคล
 ประเภทนี้ว่าเหมือนม้กระจอกที่นายสารถึสั่งว่า ‘เดินไป’ ถูกแทง
 ด้วยประตักเตือนอยู่ ก็ไม่ก้าวไป ไม่ถอยกลับ ยืนที่ออยู่เหมือน
 เส้าเชื่อน ณ ที่ตรงนั้นนั่นเอง ฉะนั้น คนกระจอกบางคนในธรรม
 วินัยนี้เป็นอย่างนี้ก็มี นี้เป็นโทษของคนกระจอกประการที่ ๗

๘. ภิกษุทั้งหลาย โจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุรูปที่ถูทพวกภิกษุโจทด้วย
 อาบัตินั้น กล่าวอย่างนี้ว่า ‘ทำไมหนอ ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
 จึงพยายามกล่าหาผมม้นก เอาละ ผมจักบอกคีนลิกขากลับมาเป็น
 คฤหัสถ์’ เธอบอกคีนลิกขากลับมาเป็นคฤหัสถ์แล้วจึงกล่าวอย่างนี้ว่า
 ‘บัดนี้ ขอท่านผู้มีอายุทั้งหลายโปรดเบาใจเถิด’ เรากล่าวเปรียบ
 บุคคลประเภทนี้ว่าเหมือนม้กระจอกที่นายสารถึสั่งว่า ‘เดินไป’
 ถูกแทงด้วยประตักเตือนอยู่ คุกเท้าหน้าและเท้าหลังลงหมอบทับเท้า
 ทั้ง ๔ อยู่ที่ตรงนั้นนั่นเอง ฉะนั้น คนกระจอกบางคนในธรรมวินัยนี้
 เป็นอย่างนี้ก็มี นี้เป็นโทษของคนกระจอกประการที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย คนกระจอก ๘ จำพวก และโทษของคนกระจอก ๘ ประการนี้แล

อัสนขพุงกสูตรที่ ๔ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.มหาเวรรค ๕.มลสูตร

๕. มลสูตร

ว่าด้วยมลทิน

[๑๕] ภิกษุทั้งหลาย มลทิน (ความมัวหมอง) ๘ ประการนี้

มลทิน ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. มนตร์มีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน
๒. เรือน^๑มีความไม่ขยันหมั่นเพียรเป็นมลทิน
๓. ศิวพรณมีความเกียจคร้านเป็นมลทิน
๔. ผู้รักษามีความประมาทเป็นมลทิน
๕. สตรีมีความประพฤติชั่ว^๒ เป็นมลทิน
๖. ผู้ให้มีความตระหนี่เป็นมลทิน
๗. บาปอกุศลธรรมเป็นมลทินทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
๘. มลทินที่ยิ่งกว่ามลทินนั้นคืออวิชา

ภิกษุทั้งหลาย มลทิน ๘ ประการนี้แล

มนตร์มีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน

เรือนมีความไม่ขยันหมั่นเพียรเป็นมลทิน

ศิวพรณมีความเกียจคร้านเป็นมลทิน

ผู้รักษามีความประมาทเป็นมลทิน

สตรีมีความประพฤติชั่วเป็นมลทิน

เชิงอรรถ :

^๑ เรือน หมายถึงบุคคลผู้ครองเรือน (อง.อภฺรฺก. ฎีกา ๓/๑๕-๑๘/๒๗๙)

^๒ ประพฤติชั่ว หมายถึงประพฤตินอกใจ (อง.อภฺรฺก. ฎีกา ๓/๑๕-๑๘/๒๗๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๒.มหาวรรค ๖.ทุเดยยสูตร

ผู้ให้มีความตระหนี่เป็นมลทิน
บาปกรรมเป็นมลทินทั้งในโลกนี้และโลกหน้า
มลทินที่ยิ่งกว่ามลทินนั้นคืออวิชชา

มลสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุเดยยสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของทูต^๑

[๑๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ควรทำหน้าที่ทูตได้
ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. รู้จักฟัง
๒. สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้
๓. ใฝ่ศึกษา
๔. ทรงจำได้ดี
๕. เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด^๒
๖. สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
๗. จลลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์
๘. ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ควรทำหน้าที่ทูตได้
ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ควรทำหน้าที่ทูตได้

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.จ. (แปล) ๗/๓๔๗/๒๐๘-๒๐๙, ข.ธ. ๒๕/๒๔๑-๒๔๓/๕๙

^๒ เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด หมายถึงเป็นผู้รู้ความหมายของสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ (อภ.อภิธรรมก.อ.
๓/๑๖/๒๓๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๒.มหาวรรค ๖.ทุเดยยสูตร

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ในธรรมวินัยนี้ สารีบุตร

๑. รู้จักฟัง
๒. สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้
๓. ใฝ่ศึกษา
๔. ทรงจำได้ดี
๕. เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด
๖. สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
๗. จลตในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์
๘. ไม่ก่อความทะเลาะวิวาท

ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ควรทำหน้าที่
พูดได้

ภิกษุผู้เข้าสู่ชุมชนที่โต้เถียงกันอย่างรุนแรง

ก็ไม่สะทกสะท้าน ไม่ทำคำพูดให้เสียหาย

ไม่ปกปิดข่าวสาส์น ชี้แจงอย่างไม่มีข้อสงสัย

ถุกย่อนถาม ก็ไม่โกรธ

ภิกษุผู้มีลักษณะเช่นนั้นแล ควรทำหน้าที่พูดได้

ทุเดยยสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสิกขาสูตร [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.มหาวรรค ๗.ปฐมพันธนสูตร

๗. ปฐมพันธนสูตร

ว่าด้วยอาการที่เป็นเครื่องผูกใจ สูตรที่ ๑

[๑๗] ภิกษุทั้งหลาย สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยอาการ ๘ อย่าง
อาการ ๘ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยรูป
๒. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยรอยยิ้ม
๓. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยวาจา
๔. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยมารยาท^๑
๕. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยดอกไม้หรือผลไม้ที่หักมาจากป่า
๖. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยกลิ่น
๗. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยรส
๘. สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยผัสสะ

ภิกษุทั้งหลาย สตรียอมผูกนรุษไว้ได้ด้วยอาการ ๘ อย่างนี้แล สัตว์ที่ถูกผัสสะ
ผูกไว้ ชื่อว่าถูกผูกไว้ด้วยดี

ปฐมพันธนสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ มารยาท ในที่นี้หมายถึงธรรมเนียมเกี่ยวกับการนุ่งและการห่มเป็นต้น (อง.อรรถก.อ. ๓/๑๗/๒๔๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๒๔๔ }

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๘.หุติยพันธนสูตร

๘. หุติยพันธนสูตร

ว่าด้วยอาการที่เป็นเครื่องผูกใจ สูตรที่ ๒

[๑๘] ภิกษุทั้งหลาย บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยอาการ ๘ อย่าง

อาการ ๘ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยรูป
๒. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยรอยยิ้ม
๓. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยวาจา
๔. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยมารยาท
๕. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยดอกไม้หรือผลไม้ที่หักมาจากป่า
๖. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยกลิ่น
๗. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยรส
๘. บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยผัสสะ

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษย่อมผูกสตรีไว้ได้ด้วยอาการ ๘ อย่างนี้แล สัตว์ที่ถูกผัสสะ
ผูกไว้ ชื่อว่าถูกผูกไว้ด้วยดี

หุติยพันธนสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๙.ปหาราทสูตร

๙. ปหาราทสูตร

ว่าด้วยท้าวปหาราทะจอมมอสูร

[๑๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ควางตันสะเดาอันเป็นที่อยู่
ของนเพ็รยักษ เขตเมืองเวรัญชา ครั้งนั้น ท้าวปหาราทะจอมมอสูร^๑ เข้าไปเฝ้าพระ
ผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสกับท้าวปหาราทะจอมมอสูรดังนี้ว่า

“ปหาราทะ พวกมอสูรต่างพากันยินดีในมหาสมุทรบ้างไหม”

ท้าวปหาราทะจอมมอสูรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกมอสูรต่างพากัน
ยินดีในมหาสมุทร”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ปหาราทะ ในมหาสมุทร มีสิ่งที่น่าอัศจรรย์
ไม่เคยปรากฏเท่าไร ที่พวกมอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร”

ท้าวปหาราทะจอมมอสูรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในมหาสมุทร มีสิ่ง
ที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ที่พวกมอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดี
สิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มหาสมุทรดำไปโดยลำดับ ลาดไปโดยลำดับ ลึกลงไปโดยลำดับ
ไม่ลึกชันดิ่งไปทันที การที่มหาสมุทรดำไปโดยลำดับ ลาดไป
โดยลำดับ ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่ลึกชันดิ่งไปทันที นี่เป็นสิ่งที่นา
อัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๑ ในมหาสมุทรที่พวกมอสูรพบ
เห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

๒. มหาสมุทรมีปกติคงที่ ไม่ล้นฝั่ง การที่มหาสมุทรมีปกติคงที่ ไม่ล้นฝั่ง
นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๒ ในมหาสมุทรที่
พวกมอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

เชิงอรรถ :

^๑ จอมมอสูร ในที่นี้หมายถึงผู้เป็นใหญ่แห่งเหล่ามอสูร จอมมอสูรมี ๓ คน คือ จอมมอสูรเวปจิตติ จอมมอสูรราหู
และจอมมอสูรปหาราทะ (อภ.อภิธรรมก.อ. ๓/๑๙/๒๔๐)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๒๔๖ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๙.ปหาราทสูตร

๓. มหาสมุทรมิได้อยู่ร่วมกับชากศพ ย่อมขัดชากศพขึ้นฝั่งจนถึงบนบก
 ทันทิ การที่มหาสมุทรมิได้อยู่ร่วมกับชากศพ ย่อมขัดชากศพขึ้นฝั่ง
 จนถึงบนบกทันทิ นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๓
 ในมหาสมุทร ที่พวกอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร
๔. มหานทีทุกสาย คือ คงคา ยมุนา อจิรวดี สรภู มหิ ไหลลงสู่มหาสมุทร
 แล้วย่อมละชื่อและโคตรเดิมของตน รวมเรียกว่า 'มหาสมุทร'
 ทั้งสิ้น การที่มหานทีทุกสาย คือ คงคา ยมุนา อจิรวดี สรภู มหิ
 ไหลลงสู่มหาสมุทรแล้วย่อมละชื่อและโคตรเดิมของตน รวมเรียกว่า
 'มหาสมุทร' ทั้งสิ้น นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการ
 ที่ ๔ ในมหาสมุทรที่พวกอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร
๕. แม่น้ำสายใดสายหนึ่งในโลก ที่ไหลรวมลงสู่มหาสมุทร และสายฝน
 ตกลงจากพากฟ้า ก็ไม่ทำให้มหาสมุทรพร่อง หรือเต็มได้ การที่
 แม่น้ำสายใดสายหนึ่งในโลก ที่ไหลรวมลงสู่มหาสมุทร และสายฝน
 ตกลงจากพากฟ้า ก็ไม่ทำให้มหาสมุทรพร่องหรือเต็มได้ นี่เป็นสิ่งที่
 น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๕ ในมหาสมุทรที่พวกอสูรพบ
 เห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร
๖. มหาสมุทรมีรสเดียว คือ รสเค็ม การที่มหาสมุทรมีรสเดียว คือ
 รสเค็ม นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๖ ใน
 มหาสมุทรที่พวกอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร
๗. มหาสมุทรมีรัตนะมาก มีรัตนะหลายชนิด คือ แก้วมุกดา แก้วมณี
 แก้วไพฑูรย์ สังข์ ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง หับทิม แก้วดาเมว
 การที่มหาสมุทรมีรัตนะมาก มีรัตนะหลายชนิด คือ แก้วมุกดา
 แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ ศิลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง หับทิม
 แก้วดาเมว นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๗ ใน
 มหาสมุทรที่พวกอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสิกขาตนิกาย [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาเวรค ๙.ปหาราทสูตร

๘. มหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ขนาดใหญ่ คือ ปลาติมิติมิงคละ ปลาติมิรมิคละ อสุร นาค คนธรรพ์ มีลำตัว ๑๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๒๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๓๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๔๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๕๐๐ โยชน์ก็มี การที่มหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ขนาดใหญ่ คือ ปลาติมิติมิงคละ ปลาติมิรมิคละ อสุร นาค คนธรรพ์ มีลำตัว ๑๐๐ โยชน์ก็มี ฯลฯ มีลำตัว ๓๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๔๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๕๐๐ โยชน์ก็มี นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๘ ในมหาสมุทรที่พวกอสุรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในมหาสมุทรมีสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล ที่พวกอสุรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุทั้งหลายต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้บ้างไหม” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ปหาราทะ ภิกษุทั้งหลายต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้”

ท้าวปหาราทะจอมอสุรทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในธรรมวินัยนี้มีธรรมที่นาอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏเท่าไร ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัย”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ปหาราทะ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่นาอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัย ธรรมที่นาอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ธรรมวินัยนี้มีการศึกษาไปตามลำดับ^๑ มีการบำเพ็ญไปตามลำดับ^๒ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ^๓ ไม่ใช่มีการบรรลุอรหัตผลโดยทันที

เชิงอรรถ :

^๑ การศึกษาไปตามลำดับ ในที่นี้หมายถึงการศึกษาสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา (อง.อัญญา.อ. ๓/๑๙/๒๔๔)

^๒ การบำเพ็ญไปตามลำดับ ในที่นี้หมายถึงการบำเพ็ญอุตงค์ ๑๓ (อง.อัญญา.อ. ๓/๑๙/๒๔๔)

^๓ การปฏิบัติไปตามลำดับ ในที่นี้หมายถึง อนุสสนา ๙ มหาวิปัสสนา ๑๘ อารัมมณวิภังคิ ๓๘ และโพธิปักขิยธรรม ๓๗ (อง.อัญญา.อ. ๓/๑๙/๒๔๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.มหาวรรค ๙.ปหาราทสูตร

เหมือนมหาสมุทรต่ำไปโดยลำดับ ลาดไปโดยลำดับ ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่ลึกขึ้นดังไปทันที การที่ธรรมวินัยนี้มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการบำเพ็ญไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ ไม่ใช่มีการบรรลุหรือตัดผลโดยทันที นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๑ ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

๒. สาวกทั้งหลายของเราย่อมไม่ละเมิดสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้ แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต เหมือนมหาสมุทรที่มีปกติคงที่ ไม่ล้นฝั่ง การที่สาวกทั้งหลายของเราไม่ละเมิดสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้ แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๒ ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

๓. บุคคลใดผู้ทศิล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติน่ารังเกียจ มีการงานปกปิด ไม่ใช่สมณะ แต่ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารี^๑ แต่ปฏิบัติญาว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ สงฆ์ก็ไม่อยู่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันนำเธอออกไปทันที แม้เธอจะนั่งอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ก็ยังห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ห่างไกลจากเธอ เหมือนมหาสมุทรไม่อยู่ร่วมกับชากศพ ย่อมซัดชากศพขึ้นฝั่งจนถึงบนบกทันที การที่บุคคลใดผู้ทศิล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติน่ารังเกียจ มีการงานปกปิด ไม่ใช่สมณะ แต่ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารี แต่ปฏิบัติญาว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ สงฆ์ไม่อยู่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันนำเธอออกไปทันที แม้เธอจะนั่งอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ก็ยังห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ห่างไกลจากเธอ นี่เป็น

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๗๒ หน้า ๑๕๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๙.ปหาราทสูตร

ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๓ ในธรรมวินัยนี้ที่
ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

๔. วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจาก
เรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละ
ชื่อและโคตรเดิมของตน รวมเรียกว่า ‘สมณศากยบุตร’ ทั้งสิ้น
เหมือนมทานที่ทุกสาย คือ คงคา ยมฺนา อจิรวดี สรภู มหิ
โหลลงสู่มหาสมุทรแล้ว ย่อมละชื่อและโคตรเดิมของตน รวม
เรียกว่า ‘มหาสมุทร’ ทั้งสิ้น การที่วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์
พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัย
ที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและโคตรเดิมของตน รวมเรียกว่า
‘สมณศากยบุตร’ ทั้งสิ้น นี้เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ
ประการที่ ๔ ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากัน
ยินดีในธรรมวินัยนี้

๕. แมหากภิกษุจำนวนมากปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ
ก็ไม่ทำให้นิพพานพร่องหรือเต็มได้ เหมือนแม่น้ำสายใดสายหนึ่งในโลก
ที่ไหลรวมลงสู่มหาสมุทร และสายฝนตกลงจากฟากฟ้า ก็ไม่ทำ
ให้มหาสมุทรพร่องหรือเต็มได้ การที่แมหากภิกษุจำนวนมาก
ปรินิพพานด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ก็ไม่ทำให้นิพพานพร่องหรือ
เต็มได้ นี้เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๕ ใน
ธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

๖. ธรรมวินัยนี้มีรสเดียว คือ วิมุตติรส เหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือ
รสเค็ม การที่ธรรมวินัยนี้มีรสเดียว คือ วิมุตติรส นี้เป็นธรรมที่
น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๖ ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุ
ทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิภูกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาเวรรค ๙.ปหาราทสูตร

๗. ธรรมวินัยนี้มีรัตนะมาก มีรัตนะหลายชนิด คือ สติปัญญา ๔
 สัมมปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โภชณงค์ ๗
 อริยมรรคมีองค์ ๘ เหมือนมหาสมุทรที่มีรัตนะมาก มีรัตนะ
 หลายชนิด คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ ศิลา
 แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม แก้วตาแมว การที่ธรรมวินัยนี้
 มีรัตนะมาก มีรัตนะหลายชนิด คือ สติปัญญา ๔ สัมมปปธาน ๔
 อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โภชณงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้
 เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๗ ในธรรมวินัยนี้
 ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้
๘. ธรรมวินัยนี้เป็นที่อยู่ของผู้ใหญ่ คือ พระโสดาบัน บุคคลผู้ปฏิบัติ
 เพื่อให้แจ้งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำ
 ให้แจ้งสกทาคามีผล พระอนาคามี บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้ง
 อนาคามีผล พระอรหันต์ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล เหมือน
 มหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ขนาดใหญ่ คือ ปลาติมิติมิงคละ
 ปลาติมิริมิงคละ อสุร นาค คนธรรพ์ มีลำตัว ๑๐๐ โยชน์ก็มี
 มีลำตัว ๒๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๓๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว
 ๔๐๐ โยชน์ก็มี มีลำตัว ๕๐๐ โยชน์ก็มี การที่ธรรมวินัยนี้เป็น
 ที่อยู่อาศัยของผู้ใหญ่ คือ พระโสดาบัน บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้ง
 โสดาปัตติผล พระสกทาคามี บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้ง
 สกทาคามีผล พระอนาคามี บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้ง
 อนาคามีผล พระอรหันต์ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล^๑ นี้เป็น
 ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ประการที่ ๘ ในธรรมวินัยนี้
 ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

ปหาราทะ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล
 ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

ปหาราทสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๓/๒๒๔, อภิ.ป. (แปล) ๓๖/๒๐๗/๒๒๙

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๒๕๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๒.มหาวรรค ๑๐.อุโปสถสูตร

อุโปสถสูตร^๑

ว่าด้วยเหตุที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงแสดงปาติโมกข์

[๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นุพพาราม ปราสาทของนางวิสาขาไมคารมาตา เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์แวดล้อม ประทับนั่ง ในวันอุโปสถ เมื่อราตรีผ่านไป^๒แล้ว ปฐมยามผ่านไปแล้ว ท่านพระอานนท์ลุกจากอาสนะ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่า ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราตรีผ่านไปแล้ว ปฐมยามผ่านไปแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งรอนานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดยกพระปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

เมื่อท่านพระอานนท์กราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคทรงนิ่ง^๓

แม้ครั้งที่ ๒ เมื่อราตรีผ่านไปแล้ว มัชฌิมยามผ่านไปแล้ว ท่านพระอานนท์ลุกจากอาสนะ ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่า ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราตรีผ่านไปแล้ว มัชฌิมยามผ่านไปแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งรอนานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดยกพระปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

แม้ครั้งที่ ๒ พระผู้มีพระภาคก็ทรงนิ่ง

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.จ. (แปล) ๗/๓๘๓-๓๘๔/๒๗๗-๒๘๔, ข.อ.๒๕/๔๕/๑๖๓-๑๗๐, อภิ.ก.๓๗/๓๔๖/๑๘๘

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๓๒ หน้า ๔๙ ในเล่มนี้

^๓ เหตุที่ทรงนิ่ง ไม่ทรงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดง เพราะพระองค์ทรงมุ่งอนุเคราะห์ภิกษุผู้ทศิลที่มีอยู่ในบริษัท หากพระองค์ทรงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดง ศีรษะของภิกษุผู้ทศิลนั้นก็จักแตก ๗ เสียง จึงทรงนิ่งเสีย (อง.อภฺรฺก.อ. ๓/๒๐/๒๔๕)

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๒.มหาวรรค ๑๐.อุโปสถสูตร

แม้ครั้งที่ ๓ เมื่อราตรีผ่านไปแล้ว ปัจฉิมยามผ่านไปแล้ว ยามรุ่งอรุณ เริ่มสว่าง ท่านพระอานนท์ลุกจากอาสนะ ห่มอุตตราสงค์เจี๋ยงป่า ประนมมือไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราตรีผ่านไปแล้ว ปัจฉิมยามผ่านไปแล้ว ยามรุ่งอรุณ เริ่มสว่าง ภิกษุสงฆ์นั่งรอนานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดยกพระปาติโมกข์ ขึ้นแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ บริษัทไม่บริสุทธ์”

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้มีความคิดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ว่า ‘อานนท์ บริษัทไม่บริสุทธ์’ ทรงหมายถึงใครกัน แล้วจึงกำหนดจิต (ของภิกษุ) ด้วยจิต(ของตน)แล้วตรวจดูภิกษุสงฆ์ทุกรูป จึงได้เห็นบุคคลผู้ทุศีล มีธรรมเลวทราม ไม่สะอาด มีความประพฤติที่น่ารังเกียจ มีการงานปกปิด ไม่ใช่สมณะแต่ปฏิบัติญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจารี แต่ปฏิบัติญาว่าเป็นพรหมจารี เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเหมือนหยากเยื่อ นั่งอยู่ในท่ามกลางสงฆ์นั้น ครั้นเห็นแล้ว จึงลุกจากอาสนะเข้าไปหาบุคคลนั้น ได้กล่าวกับบุคคลนั้นว่า “ท่านจงลุกขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงเห็นท่านแล้ว ท่านไม่มีสังวาส^๑กับภิกษุทั้งหลาย” เมื่อพระมหาโมคคัลลานะกล่าวอย่างนี้แล้ว บุคคลนั้นก็ยังไม่ลุกขึ้น

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระมหาโมคคัลลานะก็ได้กล่าวกับบุคคลนั้นว่า “ท่านจงลุกขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงเห็นท่านแล้ว ท่านไม่มีสังวาสกับภิกษุทั้งหลาย”

แม้ครั้งที่ ๒ บุคคลนั้นก็ยังไม่ลุกขึ้น

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระมหาโมคคัลลานะก็ได้กล่าวกับบุคคลนั้นว่า “ท่านจงลุกขึ้น พระผู้มีพระภาคทรงเห็นท่านแล้ว ท่านไม่มีสังวาสกับภิกษุทั้งหลาย”

แม้ครั้งที่ ๓ บุคคลนั้นก็ยังไม่ลุกขึ้น

ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะจึงจับแขนเขาจุดให้ออกไปภายนอกชุมประดูใส่กลอนแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค

เชิงอรรถ :

^๑ สังวาส ในที่นี้หมายถึงกรรมที่ทำร่วมกัน อุทเทส(ปาติโมกข์ที่ยกขึ้นแสดง)ที่สวดร่วมกัน ความมีสิกขาเสมอกัน (วิ.มหา. (แปล) ๑/๕๕/๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค ๑๐.อุโปสถสูตร

ตั้งนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ให้บุคคลนั้นออกไปพ้นแล้ว บริษัทบริสุทธิแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดยกพระปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ โมคคัลลานะ โมฆบุรุษนี้ดีอยู่จนต้องจุดแขนไล่ออกไป”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตั้งแต่บัดนี้ไป เธอทั้งหลายพึงทำอุโบสถ พึงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดง ภิกษุทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เราจักไม่ทำอุโบสถ จักไม่ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดง ภิกษุทั้งหลาย เป็นไปไม่ได้ที่ตถาคตจะยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงในเมื่อบริษัทไม่บริสุทธิ^๑

ภิกษุทั้งหลาย ในมหาสมุทรมีสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการที่พวกอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

สิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มหาสมุทรดำไปโดยลำดับ ลาดไปโดยลำดับ ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่ลึกขึ้นตั้งไปทันที การที่มหาสมุทรดำไปโดยลำดับ ลาดไปโดยลำดับ ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่ลึกขึ้นตั้งไปทันที นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อความพระดำรัสนี้ เป็นพระดำรัสที่ตรัสมอบหมายให้ภิกษุสาวกยกอาณานาปาติโมกข์ (ปาติโมกข์เกี่ยวกับศีลบัญญัติ) ขึ้นแสดง (ดู วิ.ม. (แปล) ๔/๑๓๓/๒๐๙,๑๕๐/๒๒๘) หลังจากที่พระองค์ได้ทรงยกโอวาทปาติโมกข์ (ปาติโมกข์คือพระโอวาท) ขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือนมาเป็นเวลา ๒๐ ปีบริบูรณ์ (ดู ที.ม. ๑๐/๙๐/๔๓, ข.ธ. ๒๕/๑๘๓-๑๘๕/๔๙-๕๐)

อนึ่ง เหตุที่ทรงตแสดงเอง เพราะทรงประสงค์รักษาพุทธประเพณีว่า เมื่อทรงเห็นว่าบริษัทไม่บริสุทธิแล้ว พระพุทธเจ้าทุกพระองค์จะไม่ทรงทำอุโบสถ ไม่ทรงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดง แต่เพื่อป้องกันไม่ให้อุโบสถกรรมของภิกษุสงฆ์ขาดไป จึงทรงอนุญาตให้สงฆ์ยกอาณานาปาติโมกข์ขึ้นแสดงแทน (อง.อญญก. ฐีกา ๓/๒๐/๒๘๖-๒๘๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฐกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๒.มหาวรรค ๑๐.อุโปสถสูตร

ไม่เคยปรากฏ ประการที่ ๑ ในมหาสมุทรที่พวกอสูรพบเห็นแล้ว
ต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

ฯลฯ^๑

๘. มหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ขนาดใหญ่ คือ ปลาตมิติมิงคละ
ปลาตมิรมิคละ อสูร นาค คนธรรพ์ มีลำตัว ๑๐๐ โยชน์ก็มี ฯลฯ
มีลำตัว ๕๐๐ โยชน์ก็มี การที่มหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์
ขนาดใหญ่ คือ ปลาตมิติมิงคละ ปลาตมิรมิคละ อสูร นาค
คนธรรพ์ มีลำตัว ๑๐๐ โยชน์ก็มี ฯลฯ มีลำตัว ๕๐๐ โยชน์ก็มี
นี่เป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๘ ในมหาสมุทรที่
พวกอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

ภิกษุทั้งหลาย ในมหาสมุทรมีสิ่งที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล
ที่พวกอสูรพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในมหาสมุทร

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคย
ปรากฏ ๘ ประการ ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้
ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ธรรมวินัยนี้มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการบำเพ็ญไปตามลำดับ
มีการปฏิบัติไปตามลำดับ ไม่ใช่มีการบรรลุหรือตัดผลโดยทันที
เหมือนมหาสมุทรที่ดำไปโดยลำดับ ลาดไปโดยลำดับ ลึกลงไป
โดยลำดับ ไม่ลึกลับขึ้นดังไปทันที การที่ธรรมวินัยนี้มีการศึกษาไปตาม
ลำดับ มีการบำเพ็ญไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ ไม่ใช่
มีการบรรลุหรือตัดผลโดยทันที นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคย
ปรากฏประการที่ ๑ ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่าง
พากันยินดีในธรรมวินัยนี้

ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ เครื่องหมาย ฯลฯ ที่ปรากฏในสูตรนี้ ดูความเต็มในอัฐกนิบาต ข้อ ๑๙ (ปหาราทสูตร) หน้า ๒๕๖-๒๕๗
ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสุตตนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.มหาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๘. ธรรมวินัยนี้เป็นที่อยู่ของผู้ใหญ่ คือ พระโสดาบัน บุคคลผู้ปฏิบัติ เพื่อให้แจ้งโสดาปัตติผล ฯลฯ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล เหมือนมหาสมุทรเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ขนาดใหญ่ คือ ปลา ติมิติมิงคละ ปลาติมิติมิงคละ อสุร นาค คนธรรพ์ มีลำตัว ๑๐๐ โยชน์ก็มี ฯลฯ มีลำตัว ๕๐๐ โยชน์ก็มี การที่ธรรมวินัยนี้เป็นที่อยู่ของผู้ใหญ่ คือ พระโสดาบัน บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งโสดาปัตติผล ฯลฯ บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๘ ในธรรมวินัยที่ภิกษุทั้งหลาย พบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้

ภิกษุทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้มีธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการที่ภิกษุทั้งหลายพบเห็นแล้วต่างพากันยินดีในธรรมวินัยนี้”

อุโปสถสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เวยญชสูตร	๒. สีหสูตร
๓. อัสสาขานียสูตร	๔. อัสสขพังกสูตร
๕. มลสูตร	๖. ทูเดยยสูตร
๗. ปฐมพันธนสูตร	๘. ทุตติยพันธนสูตร
๙. ปหาราทสูตร	๑๐. อุโปสถสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมมรรค]

๓.คหปติวรรค ๑.ปฐมมรรคสูตร

๓. คหปติวรรค

หมวดว่าด้วยคหบดี

๑. ปฐมมรรคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคหบดี สูตรที่ ๑

[๒๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีว่าเป็นผู้ประกอบ ด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ” พระผู้มีพระภาคผู้สุดได้ตรัส เวยยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว เสด็จจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหาร

ครั้นในเวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่งครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ ของอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีแล้วนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ลำดับนั้น อุคคคหบดี ชาวเมืองเวสาลีเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ภิกษุนั้นได้ ถามอุคคคหบดีนั้นดังนี้ว่า

“ท่านอุคคคหบดี พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า ท่านเป็นผู้ประกอบด้วย ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ที่เป็นเหตุให้ท่านได้รับพยากรณ์จากพระผู้มีพระภาค เป็นอย่างไร”

อุคคคหบดีกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ โยมไม่ทราบเลยว่า พระผู้มีพระภาคทรง พยากรณ์ว่าโยมเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ เหล่าไหน แต่ขอท่านโปรดฟังธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการที่โยมมี อยู่เถิด โปรดใส่ใจให้ดี โยมจักกล่าว ภิกษุนั้นรับคำแล้ว อุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลี จึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

๑. “เมื่อโยมได้เห็นพระผู้มีพระภาคแต่ที่ไกลเป็นครั้งแรก พร้อมกับ การเห็นนั่นเอง โยมก็มีจิตเลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาค นี้แลเป็น ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๑ ที่โยมมีอยู่

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูตตปิฎก [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑.ปฐมอุคคสูตร

๒. โยมมีจิตเลื่อมใสแล้ว เข้าไปนั่งใกล้พระผู้มีพระภาค พระองค์ได้ทรงแสดงอนุปพพิกขาแก่โยม คือ ทรงประกาศทานกถา(เรื่องทาน) สิลกถา(เรื่องศีล) สัคคกถา(เรื่องสวรรค์) กามาทีนวกถา(เรื่องโทษความต่ำทราม ความเศร้าหมองแห่งกาม) เนกขัมมานิสังสกถา (เรื่องอานิสงส์แห่งการออกจากกาม) เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าย โยมเป็นผู้มีจิตควร อ่อนปราศจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใส จึงทรงประกาศสามกัถาสิกเทศนา^๑ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่โยมบนที่นั่งนั่นเองว่า ‘สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา’ เปรียบเหมือนผ้าขาวสะอาด ปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี ท่านผู้เจริญ โยมนั้นได้เห็นธรรม บรรลุธรรม รู้ธรรม หยั่งลงสู่ธรรม ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแจ่มแจ้ง ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในศาสนาของพระศาสดา ได้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะแล้ว และได้สมาทานสิกขาบทที่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ บนที่นั่งนั่นเอง นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๒ ที่โยมมีอยู่
๓. โยมนั้นมีภรรยาที่เป็นสาวรุ่น ๔ คน โยมเข้าไปหาภรรยาเหล่านั้นถึงที่อยู่แล้วกล่าวกับพวกเธอว่า ‘น้องหญิงทั้งหลาย ฉันได้สมาทานสิกขาบทที่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ แล้ว หญิงใดปรารถนา หญิงนั้นจงใช้จ่ายโภคทรัพย์เหล่านี้ และจงทำบุญ หรือกลับไปยังตระกูลญาติของตนเถิด หรือมีความประสงค์ชาย ฉันก็จะมอบพวกเธอให้แก่เขา’ เมื่อโยมกล่าวอย่างนี้แล้ว ภรรยาหลงได้กล่าวกับโยมว่า ‘ขอท่านโปรดมอบดิฉันให้แก่ชายผู้มีชื่อนี้เถิด’ ลำดับนั้น โยมได้เรียกชายคนนั้นมา ใช้มือซ้ายจับภรรยา มือขวาจับเต้าน้ำหลังนำมามอบให้ชายคนนั้นไป เมื่อบริจาคภรรยาสาวรุ่นให้เป็นทาน โยมไม่รู้สึกรว่าจิตแปรไป นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๓ ที่โยมมีอยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ อัญญาสูตตปิฎก ข้อ ๑๒ หน้า ๒๓๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑.ปฐมอุคคสูตร

๔. ตระกูลของโยมมีโภคทรัพย์อยู่พร้อม และโภคทรัพย์เหล่านั้น โยมได้จำแนกแจกจ่ายกับผู้มืศีล มีกัลยาณธรรม นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๔ ที่โยมมีอยู่
๕. โยมเข้าไปนั่งใกล้ภิกษุใด ก็เข้าไปนั่งใกล้โดยเคารพเท่านั้น มิใช่เข้าไปนั่งใกล้โดยไม่เคารพ นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๕ ที่โยมมีอยู่
๖. หากท่านผู้มีอายุนั้นจะแสดงธรรมแก่โยม โยมจะฟังโดยเคารพเท่านั้น มิใช่ฟังโดยไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นจะไม่แสดงธรรมแก่โยม โยมก็จะแสดงธรรมแก่ท่าน นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๖ ที่โยมมีอยู่
๗. ไม่น่าอัศจรรย์เลย ที่พวกเทวดาเข้ามาหาโยมแล้วบอกว่า ‘ท่านคหบดี ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว’ เมื่อพวกเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว โยมได้กล่าวกับเทวดาเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ‘เทวดา พวกท่านจะบอกอย่างนี้ หรือไม่บอกอย่างนี้ก็ตาม แท้จริง ธรรมก็เป็นธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว’ โยมไม่รู้สึกรำใจเพราะเหตุนี้แหละ ‘พวกเทวดาเข้ามาหาโยม หรือโยมสนทนากับพวกเทวดา’ นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๗ ที่โยมมีอยู่
๘. สั่งโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการ ที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ โยมไม่เห็นสั่งโยชนอะไรในตนที่ยังละไม่ได้ นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๘ ที่โยมมีอยู่

ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล ที่โยมมีอยู่ แต่โยมไม่ทราบเลยว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ว่าโยมเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการเหล่านี้”

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นรับบิณฑบาตในนิเวศน์ของอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีแล้ว ลุกจากอาสนะจากไป ท่านกลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลเรื่องที่สนทนาปราศรัยกับอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีทั้งหมดให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูตตปิฎก [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๒.หุตติยอุคคสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ ภิกษุ อุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลี เมื่อจะพยากรณ์ให้ถูกต้อง พึงพยากรณ์ไปตามนั้น ภิกษุ เราพยากรณ์ว่าอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล และเธอจงทรงจำอุคคคหบดีชาวเมืองเวสาลีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้”

ปฐมอุคคสูตรที่ ๑ จบ

๒. หุตติยอุคคสูตร

ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของอุคคคหบดี สูตรที่ ๒

[๒๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บ้านหัตถิกคาม แคว้นวัชชี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำอุคคคหบดีชาวบ้านหัตถิกคามว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ” พระผู้มีพระภาคผู้สุดได้ตรัสเวทยากรณ-
ภาษิตนี้แล้ว เสด็จจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหาร

ครั้นเวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่งครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของอุคคคหบดีชาวบ้านหัตถิกคาม แล้วนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ต่อมา อุคคคหบดีชาวบ้านหัตถิกคามเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ภิกษุนั้นได้กล่าวกับอุคคคหบดีชาวบ้านหัตถิกคามดังนี้ว่า

“ท่านอุคคคหบดี พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า ท่านเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ท่านอุคคคหบดี ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ อะไรบ้าง”

อุคคคหบดีกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ โยมไม่ทราบเลยว่า ‘พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ว่าโยมเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ เหล่าไหน’ แต่ขอท่านโปรดฟังธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการที่โยมมีอยู่เถิด โปรดใส่ใจให้ดี โยมจักกล่าว” ภิกษุนั้นรับคำแล้ว อุคคคหบดีชาวบ้านหัตถิกคามจึงได้กล่าวเรื่องนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูตตปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๒.ทุตติยอุคคสูตร

๑. เมื่อโยมกำลังเที่ยวชมอยู่ในสวนนาควัน ได้เห็นพระผู้มีพระภาคแต่ที่ไกลเป็นครั้งแรก พร้อมกับการเห็นนั่นเอง โยมก็มีจิตเลื่อมใสต่อพระผู้มีพระภาค และสาธุจากเมาสุรา นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๑ ที่โยมมีอยู่
๒. โยมมีจิตเลื่อมใสแล้ว เข้าไปนั่งใกล้พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปพพิกขาแก่โยม คือ ทรงประกาศทานกถาสีลกถา สัคคกถา กามาทีนวกถา เนกขัมมานิสังสกถา เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าโยมมีจิตควร อ่อน ปราศจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใส จึงทรงประกาศสามกถาสังกัสมเทศนา คือ ทุภขั สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่โยมบนที่นั่งนั่นเองว่า ‘สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา’ เปรียบเหมือนผ้าขาวสะอาด ปราศจากมลทิน ควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี ท่านผู้เจริญ โยมนั้นได้เห็นธรรม บรรลุธรรม รู้ธรรม หยั่งลงสู่ธรรม ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแก่ลวกกล้า ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในศาสนาของพระศาสดา ได้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะแล้ว และได้สมาทานสิกขาบทที่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ บนที่นั่งนั่นเอง นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๒ ที่โยมมีอยู่
๓. โยมนั้นมีภรรยาที่เป็นสาวรุ่น ๔ คน โยมเข้าไปหาภรรยาเหล่านั้นถึงที่อยู่แล้วกล่าวกับพวกเธอว่า ‘น้องหญิงทั้งหลาย ฉันได้สมาทานสิกขาบทที่มีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ แล้ว หญิงใดปรารถนา หญิงนั้นจงใช้จ่ายโภคทรัพย์เหล่านี้ และจงทำบุญ หรือกลับไปยังตระกูลญาติของตนเถิด หรือมีความประสงค์ชาย ฉันก็จะมอบพวกเธอให้แก่เขา’ เมื่อโยมกล่าวอย่างนี้แล้ว ภรรยาหลงได้กล่าวกับโยมว่า ‘ขอท่านโปรดมอบดิฉันให้แก่ชายผู้มีชื่อนี้เถิด’ ลำดับนั้น โยมได้เรียกชายคนนั้นมาใช้มือซ้ายจับภรรยา มือขวาจับเต้าน้ำหลังน้ำ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๓.คหปติวรรค ๒.หุตติยอุคคสูตร

มอบให้ชายคนนั้นไป เมื่อปริจาคภรรยาสาวรุ่นให้เป็นทาน โยมไม่
รู้สึกว่าจะจิตแปรไป นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการ
ที่ ๓ ที่โยมมีอยู่

๔. ตระกูลของโยมมีโภคทรัพย์อยู่พร้อม และโภคทรัพย์เหล่านั้น โยม
ได้จำแนกแจกจ่ายกับผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม นี้แลเป็นธรรมที่น่า
อัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๔ ที่โยมมีอยู่
๕. โยมเข้าไปนั่งใกล้ภิกษุใด ก็เข้าไปนั่งใกล้โดยเคารพเท่านั้น มิใช่
เข้าไปนั่งใกล้โดยไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นจะแสดงธรรมแก่โยม
โยมจะฟังโดยเคารพเท่านั้น มิใช่ฟังโดยไม่เคารพ หากท่านผู้มี
อายุนั้นจะไม่แสดงธรรมแก่โยม โยมก็จะแสดงธรรมแก่ท่าน นี้แล
เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๕ ที่โยมมีอยู่
๖. ไม่น่าอัศจรรย์เลย ที่เมื่อโยมนิมนต์พระสงฆ์มาแล้ว พวกเทวดาเข้า
มาหาโยม แล้วบอกว่า ‘ท่านคหบดี ภิกษุรูปโน้นเป็นอุกโต-
ภาควิมุต^๑ รูปโน้นเป็นปัญญาวิมุต รูปโน้นเป็นกายสักขี รูปโน้น
เป็นทิวฐิปัตตะ รูปโน้นเป็นสัทธาวิมุต รูปโน้นเป็นธัมมานุสारी
รูปโน้นเป็นสัทธานุสारी รูปโน้นเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม รูปโน้น
เป็นผู้ทศศีล มีบาปธรรม’ ท่านผู้เจริญ เมื่ออังกาสพระสงฆ์ โยมไม่
รู้สึกให้เกิดความคิดอย่างนี้ว่า ‘จะถวายแก่ท่านรูปนี้น้อย หรือจะ
ถวายแก่ท่านรูปนี้มาก’ แท้จริงโยมวางจิตสมาเสมอถวาย นี้แลเป็น
ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๖ ที่โยมมีอยู่
๗. ไม่น่าอัศจรรย์เลย ที่พวกเทวดาเข้ามาหาโยมแล้วบอกว่า ‘ท่าน
คหบดี ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว’ เมื่อพวกเทวดา
กล่าวอย่างนี้แล้ว โยมได้กล่าวกับเทวดาเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ‘เทวดา
พวกท่านจะบอกอย่างนี้ หรือไม่บอกอย่างนี้ก็ตาม แท้จริง ธรรมก็

เชิงอรรถ :

^๑ หมายความว่าบุคคล ๗ จำพวก ตั้งแต่อุกโตภาควิมุตจนถึงสัทธานุสारी ในเชิงอรรถที่ ๒-๕ หน้า ๒๐
และเชิงอรรถที่ ๑-๓ หน้า ๒๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๓.คหปติวรรค ๒.ทุดติยอุคคสูตร

เป็นธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว’ โยมไม่รู้สึกรู้ใจเพราะเหตุ
นั้นเลยว่า ‘พวกเทวดาเข้ามาหาโยม หรือโยมสนทนากับพวกเทวดา’
นี้แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๗ ที่โยมมีอยู่
๘. หากโยมจะสิ้นชีวิตก่อนพระผู้มีพระภาค ก็ไม่น่าอัศจรรย์เลยที่พระ
ผู้มีพระภาคจะทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า สังโยชน์ที่เป็นเหตุให้อุคค-
คหบดี ชาวบ้านหัดติคามกลับมาสู่โลกนี้อีกไม่มี นี้แลเป็นธรรมที่
น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏประการที่ ๘ ที่โยมมีอยู่

ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล ที่โยมมีอยู่
แต่โยมไม่ทราบเลยว่า พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ว่าโยมเป็นผู้ประกอบด้วย
ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการเหล่านี้”

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นรับบิณฑบาตในนิเวศน์ของอุคคคหบดีชาวบ้านหัดติคามแล้ว
ลุกจากอาสนะจากไป ท่านกลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลเรื่อง
ที่สนทนาปราศรัยกับอุคคคหบดีชาวบ้านหัดติคามทั้งหมดให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ ภิกษุ อุคคคหบดีชาวบ้านหัดติคาม เมื่อ
จะพยากรณ์ให้ถูกต้อง พึงพยากรณ์ไปตามนั้น ภิกษุ เราได้พยากรณ์ว่าอุคคคหบดี
ชาวบ้านหัดติคามเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ
นี้แล และเธอจงทรงจำอุคคคหบดีชาวบ้านหัดติคามว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่า
อัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้”

ทุดติยอุคคสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๓.คหปติวรรค ๓.ปฐมหัตถกสูตร

๓. ปฐมหัตถกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของหัตถกอุบาสก สูตรที่ ๑

[๒๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อัครคาพิวจเจตีย์ กรุงอาฬวี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอุบาสก^๑ชาวเมืองอาฬวีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการ

ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ
หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี

๑. เป็นผู้มีศรัทธา

๒. เป็นผู้มีศีล^๒

๓. เป็นผู้มีหิริ

๔. เป็นผู้มีโอตตปปะ

๕. เป็นพหุสูต

๖. เป็นผู้มีจาคะ

๗. เป็นผู้มียปัญญา

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการนี้แล”

พระผู้มีพระภาคผู้สุดได้ตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว เสด็จลุกจากพุทธ-
อาสน์เข้าไปสู่พระวิหาร

ครั้นเวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่งครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์
ของหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีแล้วนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้

ต่อมา หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีเข้าไปหาภิกษุนั้นถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง
ณ ที่สมควร ภิกษุนั้นได้กล่าวกับหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า ท่านเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่า
อัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการ

เชิงอรรถ :

^๑ หัตถกอุบาสก หมายถึงอุบาสกที่เป็นพระราชกุมารที่พระผู้มีพระภาคทรงรับจากมือของอาฬวกยักษ์ด้วย
พระหัตถ์ทั้งสอง (อง.อญญก.อ. ๓/๒๓/๒๔๖)

^๒ ศีล ในที่นี้หมายถึงศีล ๕ และศีล ๑๐ (อง.อญญก.อ. ๓/๒๓/๒๔๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสิขกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๓.ปฐมหัตถกสูตร

ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี

๑. เป็นผู้มึศรัทธา

๒. เป็นผู้มึศีล

๓. เป็นผู้มึหิริ

๔. เป็นผู้มึโอดตปปะ

๕. เป็นพหุสุด

๖. เป็นผู้มึจาคะ

๗. เป็นผู้มึปัญญา

ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ว่า ท่านเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการนี้แล”

หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีถามว่า “ท่านผู้เจริญ คฤหัสถ์ผู้รุ่งผ้าขาว ไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้บ้างเลยหรือ”

ภิกษุนั้นกล่าวว่า “ผู้มีอายุ คฤหัสถ์ผู้รุ่งผ้าขาว ไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้เลย”

หัตถกอุบาสกกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ดีจริง คฤหัสถ์ผู้รุ่งผ้าขาว ไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้เลย”

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นรับบิณฑบาตในนิเวศน์ของหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี ลุกจากอาสนะแล้วจากไป กลับจากบิณฑบาตแล้ว หลังจากฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ในเวลาเช้า ข้าพระองค์ครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี นั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ต่อมา หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี ได้เข้ามาหาข้าพระองค์ อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้กล่าวกับหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่า ‘ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ว่า ท่านเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๓.ปฐมหัตถกสูตร

ธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี

๑. เป็นผู้มึศรัทธา

๒. เป็นผู้มึศีล

๓. เป็นผู้มึหิริ

๔. เป็นผู้มึโอดตปปะ

๕. เป็นพหุสุด

๖. เป็นผู้มึจาคะ

๗. เป็นผู้มึปัญญา

ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคได้ทรงพยากรณ์ว่า ท่านเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่
น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๗ ประการนี้'

เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีได้กล่าวกับ
ข้าพระองค์ตั้งนี้ว่า 'ท่านผู้เจริญ คฤหัสถ์ผู้นุ่งผ้าขาว ไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มี
พระภาคทรงพยากรณ์บ้างเลยหรือ' ข้าพระองค์ตอบว่า 'ผู้มีอายุ คฤหัสถ์ผู้นุ่ง
ผ้าขาว ไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้' เขาตอบว่า 'ท่านผู้เจริญ
ดีจริง คฤหัสถ์ผู้นุ่งผ้าขาว ไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้เลย'

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ดีละ ดีละ ภิกษุ ภิกษุผู้เป็นกุลบุตรนั้นเป็นผู้มึกน้อย
ไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นรู้กุศลธรรมที่มีอยู่ในตน ภิกษุ ถ้าเช่นนั้น เธอจงทรงจำหัตถก-
อุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ ไม่เคยปรากฏนี้ คือ
ไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นรู้กุศลธรรมที่มีอยู่ในตน เพราะความเป็นผู้มึกน้อย"^๑

ปฐมหัตถกสูตรที่ ๓

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า "ไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นรู้กุศลธรรมที่มีอยู่ในตน เพราะความเป็นผู้มึกน้อย" นี้เป็นธรรมที่น่า
อัศจรรย์ไม่เคยปรากฏประการที่ ๘ ที่ไตรสเพิ่มเติมภายหลัง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๔.หุติยหัตถกสูตร

๔. หุติยหัตถกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์ของหัตถกอุบาสก สูตรที่ ๒

[๒๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อัคคาฬวเจดีย์ เขตเมืองอาฬวี ลำดับนั้น หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี^๑มีอุบาสกประมาณ ๕๐๐ คนแวดล้อม เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่า

“หัตถกะ บริษัทของท่านนี้มากนัก ท่านสงเคราะห์บริษัทจำนวนมากนี้อย่างไร”

หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ สงเคราะห์บริษัทจำนวนมากนี้ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ ที่พระผู้มีพระภาคได้ ทรงแสดงไว้แล้ว คือ ข้าพระองค์รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยทาน’ ก็สงเคราะห์ ด้วยทาน รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยคำพูดอันไพเราะ’ ก็สงเคราะห์ด้วยคำพูดอัน ไพเราะ รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการทำประโยชน์ให้’ ก็สงเคราะห์ด้วยการ ทำประโยชน์ให้ รู้ว่า ‘ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการวางตัวสม่ำเสมอ’ ก็สงเคราะห์ด้วยการ วางตัวสม่ำเสมอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โภคทรัพย์ในตระกูลของข้าพระองค์มี อยู่พร้อม คนทั้งหลายย่อมเข้าใจคำพูดของข้าพระองค์ว่าควรฟัง ไม่เหมือนคำพูด ของคนจน”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ดีละ ดีละ หัตถกะ วิธีนี้ของท่านเป็นอุบายที่จะ สงเคราะห์บริษัทจำนวนมากได้ จริงอยู่ ใครก็ตามที่สงเคราะห์บริษัทจำนวนมากได้ ในอดีตกาล ก็ล้วนแต่สงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล ใครก็ตามที่จัก สงเคราะห์บริษัทจำนวนมากในอนาคตกาล ก็ล้วนแต่จักสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล ใครก็ตามที่กำลังสงเคราะห์บริษัทจำนวนมากในปัจจุบัน ก็ล้วนแต่ สงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล”

หลังจากนั้น หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีที่พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดชโลมใจให้สดชื่น

เชิงอรรถ :

^๑ **อุบาสกชาวเมืองอาฬวี** ในที่นี้หมายถึงอุบาสกที่เป็นอริยสาวกชั้นโสดาบัน สกทาคามี และอนาคามี (อง.อัญญก.อ. ๓/๒๔/๒๔๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า : ๒๖๗ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๕.มหานามสูตร

ว่าเรียงด้วยธรรมมีกถาแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณ แล้วจากไป

ลำดับนั้น เมื่อหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีหลีกไปไม่นาน พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นำอัสจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ ธรรมที่นำอัสจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี

๑. เป็นผู้มึศรัทธา	๒. เป็นผู้มึศีล
๓. เป็นผู้มึหิริ	๔. เป็นผู้มึโอดตปปะ
๕. เป็นพหุสูต	๖. เป็นผู้มึจาคะ
๗. เป็นผู้มึปัญญา	๘. เป็นผู้มึความมกน้อย

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นำอัสจรรย์ ไม่เคยปรากฏ ๘ ประการนี้แล”

หุติยหัตถกสูตรที่ ๔ จบ

๕. มหานามสูตร

ว่าด้วยเจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ

[๒๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ลำดับนั้น เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลชื่อว่าอุบาสก ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มหานามะ เมื่อใดแล บุคคลเป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ เป็นผู้ถึงพระธรรมเป็นสรณะ เป็นผู้ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ เมื่อนั้น บุคคลชื่อว่าอุบาสก ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก์]

๓.คหปติวรรค ๕.มหานามสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่าไร”

“มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤตินิดในกาม เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เมื่อนั้นอุบาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่าไร”

“มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสก ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ตนเองเป็นผู้ประสงค์จะเห็นภิกษุ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้เห็นภิกษุ ตนเองเป็นผู้ประสงค์จะฟังสัทธรรม แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ฟังสัทธรรม ตนเองเป็นผู้ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ ตนเองเป็นผู้พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ฟังแล้ว แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้พิจารณาเนื้อความแห่งธรรม ตนเองเป็นผู้รู้orroธรรมาแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม^๑ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เมื่อนั้น อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่าไร”

“มหานามะ เมื่อใดแล อุบาสก ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา และชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ และชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ตนเองเป็นผู้ประสงค์จะเห็นภิกษุ และชักชวนผู้อื่นให้เห็นภิกษุ

เชิงอรรถ :

^๑ **ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม** หมายถึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็นส่วนเบื้องต้นที่เหมาะสมแก่โลกุตตรธรรม ๙ ประการ (คือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑) (อง.จตุกก.อ. ๒/๙๗/๓๖๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๖.ชิวกสูตร

ตนเองเป็นผู้ประสงค์จะฟังสัทธรรม และชักชวนผู้อื่นให้ฟังสัทธรรม ตนเองเป็นผู้ทรง
 จำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ และชักชวนผู้อื่นให้ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ ตนเองเป็นผู้
 พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ฟังแล้ว และชักชวนผู้อื่นให้พิจารณาเนื้อความแห่งธรรม
 ตนเองเป็นผู้รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม และชักชวนผู้อื่นให้
 ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เมื่อนั้น อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและ
 เพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”

มหานามสูตรที่ ๕ จบ

๖. ชิวกสูตร

ว่าด้วยหมอชิวกโกมารกัจ

[๒๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ชิวกัมพวัน เขตกรุงราชคฤห์
 ลำดับนั้น หมอชิวกโกมารกัจเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
 แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลชื่อว่าอุบาสก ด้วยเหตุเพียงเหตุเท่าไรหนอแล”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ชิวก เมื่อใดแล บุคคลเป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้า
 เป็นสรณะ เป็นผู้ถึงพระธรรมเป็นสรณะ และเป็นผู้ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ เมื่อนั้น
 บุคคลชื่อว่าอุบาสก ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสกชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่าไร”

“ชิวก เมื่อใดแล อุบาสกเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๑ เป็นผู้เว้นขาดจาก
 การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เมื่อนั้น อุบาสก
 ชื่อว่าผู้มีศีล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอัญญกนิบาต ข้อ ๒๕ (มหานามสูตร) หน้า ๒๖๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๓.คหปติวรรค ๖.ชิวกสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่าไร”

“ชิวก เมื่อใดแล อุบาสก ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ฯลฯ^๑ ตนเองเป็นผู้รื้อรกรัทธิธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เมื่อนั้น อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเอง แต่ไม่ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่าไร”

“ชิวก เมื่อใดแล อุบาสก ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา และชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ และชักชวนผู้อื่นให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ตนเองเป็นผู้ประสงค์จะเห็นภิกษุ และชักชวนผู้อื่นให้เห็นภิกษุ ตนเองเป็นผู้ประสงค์จะฟังสังฆธรรม และชักชวนผู้อื่นให้ฟังสังฆธรรม ตนเองเป็นผู้ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ และชักชวนผู้อื่นให้ทรงจำธรรมไว้ได้ ตนเองเป็นผู้พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ฟังแล้ว และชักชวนผู้อื่นให้พิจารณาเนื้อความแห่งธรรม ตนเองเป็นผู้รื้อรกรัทธิธรรมแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม และชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เมื่อนั้น อุบาสกชื่อว่าผู้ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลตนเองและเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”

ชิวกสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อความเต็มในข้อ ๒๕ (มหานามสูตร) หน้า ๒๖๙

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๒๗๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปณาสก]

๓.คหปติวรรค ๘.ทุดิยพลสูตร

๗. ปฐมพลสูตร

ว่าด้วยกำลัง สูตรที่ ๑

[๒๗] ภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๘ ประการนี้

กำลัง ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เด็กมีการร้องไห้เป็นกำลัง
 ๒. มาตุคามมีความโกรธเป็นกำลัง
 ๓. โจรมีอาวุธเป็นกำลัง
 ๔. พระราชามีอิสริยยศเป็นกำลัง
 ๕. คนพาลมีการเพ่งโทษผู้อื่นเป็นกำลัง
 ๖. บัณฑิตมีการไม่เพ่งโทษผู้อื่นเป็นกำลัง
 ๗. คนผู้เป็นพหูสูตมีการพิจารณาเป็นกำลัง
 ๘. สมณพราหมณ์มีขันติ^๑เป็นกำลัง
- ภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๘ ประการนี้แล

ปฐมพลสูตรที่ ๗ จบ

๘. ทุดิยพลสูตร^๒

ว่าด้วยกำลัง สูตรที่ ๒

[๒๘] ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“สารีบุตร ภิกษุชชีนาสพมิกำลัง^๓เท่าไร จึงปฏิญญาความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า
‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’”

เชิงอรรถ :

^๑ ขันติ ในที่นี้หมายถึงอิริยาสนขันติ (อง.อภฺฐก.อ. ๓/๒๗/๒๔๘)

^๒ ดู อก.ทสก. (แปล) ๒๔/๙๐/๒๐๔-๒๐๖

^๓ กำลัง ในที่นี้หมายถึงญาณพละ(กำลังแห่งญาณ) (อง.อภฺฐก.อ.๓/๒๘/๒๔๘)

พระสวดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฐกนิบาต [๑.ปฐมปณาสก]

๓.คหปติวรรค ๘.ทุตติยพลสูตร

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุชชีนาสพมีกำลัง
๘ ประการ จึงปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า ‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’

กำลังของภิกษุชชีนาสพ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่ภิกษุชชีนาสพในพระธรรมวินัยนี้เห็นว่าเป็น
สภาวะไม่เที่ยงด้วยปัญญาอันชอบ^๑ตามความเป็นจริง แม้ข้อที่
สังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่ภิกษุชชีนาสพเห็นว่าเป็นสภาวะไม่เที่ยงด้วย
ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุชชีนาสพ
ที่ภิกษุชชีนาสพอาศัยปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า ‘อาสวะ
ของเราสิ้นแล้ว’
๒. กามทั้งหลายเป็นธรรมที่ภิกษุชชีนาสพเห็นว่าเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง
ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง แม้ข้อที่กามทั้งหลายเป็น
ธรรมที่ภิกษุชชีนาสพเห็นว่าเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิงด้วยปัญญาอันชอบ
ตามความเป็นจริง นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุชชีนาสพที่ภิกษุชชีนาสพ
อาศัยปฏิญาณความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า ‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’
๓. จิตของภิกษุชชีนาสพเป็นธรรมชาติโน้มไป โน้มไป โอนไป ตั้งอยู่ใน
วิเวก^๒ ยินดียิ่งในเนกขัมมะ^๓ ปราศจากเงื่อนธรรม^๔อันเป็นที่ตั้งแห่ง
อาสวะโดยประการทั้งปวง แม้ข้อที่จิตของภิกษุชชีนาสพเป็นธรรมชาติ
โน้มไป โน้มไป โอนไป ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดียิ่งในเนกขัมมะ ปราศจาก
เงื่อนธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะโดยประการทั้งปวง นี่ก็เป็นกำลัง
ของภิกษุชชีนาสพ ที่ภิกษุชชีนาสพอาศัยปฏิญาณความสิ้นอาสวะ
ทั้งหลายว่า ‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’

เชิงอรรถ :

^๑ **ปัญญาอันชอบ** ในที่นี้หมายถึงมคคปัญญา (อง.อฎฐก.อ.๓/๒๘/๒๔๘)

^๒ **วิเวก** หมายถึงนิพพาน (อง.อฎฐก.อ.๓/๒๘/๒๔๘) และดู อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๙๐/๒๐๔-๒๐๖

^๓ **เนกขัมมะ** ในที่นี้หมายถึงบรรพชา (การบวช) (อง.อฎฐก.อ. ๓/๒๘/๒๔๘)

^๔ **ปราศจากเงื่อนธรรม** ในที่นี้หมายถึงปราศจากตัณหา ไม่มีมียึดติดหรือหมัดตัณหาแล้ว (อง.อฎฐก.อ.
๓/๒๘/๒๔๘, ๑ง.อฎฐก.ฐีกา ๓/๒๘/๒๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๓.คหปติวรรค ๙.อักษณสูตร

๔. สติปัญญา ๔ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว แม้ข้อที่ สติปัญญา ๔ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว นี่ก็เป็น กำลังของภิกษุชฌนาสพที่ภิกษุชฌนาสพอาศัยปัญญาความสิ้นอาสวะ ทั้งหลายว่า ‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’

๕. อิทธิบาท ๔ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ฯลฯ

๖. อินทรีย์ ๕ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ฯลฯ

๗. โพชฌงค์ ๗ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว ฯลฯ

๘. อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว แม้ ข้อที่อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นธรรมที่ภิกษุชฌนาสพเจริญอบรมดีแล้ว นี่ก็เป็นกำลังของภิกษุชฌนาสพที่ภิกษุชฌนาสพอาศัยปัญญาความ สิ้นอาสวะทั้งหลายว่า ‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุชฌนาสพมีกำลัง ๘ ประการนี้แล จึงปัญญา ความสิ้นอาสวะทั้งหลายว่า ‘อาสวะของเราสิ้นแล้ว’”

หุติยพลสูตรที่ ๘ จบ

๙. อักษณสูตร

ว่าด้วยขณะที่ไม่สมควรอยู่ประพฤติพรหมจรรย์^๑

[๒๙] ภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สติบกล่าวว่า ‘ชาวโลกทำกิจในขณะที่^๒ ชาวโลกทำกิจในขณะที่’ แต่เขาไม่รู้ขณะหรือมิใช่ขณะเลย ภิกษุทั้งหลาย กาลที่ไม่ใช่ ขณะไม่ใช่สมัยที่จะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ ๘ ประการนี้

กาล ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อม ด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสาวกผู้ควรฝึก

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๔๒/๒๓๓-๒๓๔

^๒ ทำกิจในขณะที่ หมายถึงทำกิจทั้งหลายในเมื่อมีโอกาส (อง.อภฺรฺก.อ.๓/๒๙/๒๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูตต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๙.อักษณสูตร

ได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค อุบัติขึ้นแล้วในโลกนี้ และแสดงธรรม^๑ที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน^๒ ให้ถึงการตรัสรู้ที่พระสุคตทรงประกาศแล้ว แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึงนรก นี้ไม่ใช่ขณะไม่ใช่สมัยที่จะอยู่ประพาศิพรหมจรรย์ประการที่ ๑

๒. ตถาคต ฯลฯ เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค อุบัติขึ้นแล้วในโลก และแสดงธรรมที่นำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ที่พระสุคตทรงประกาศแล้ว แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ฯลฯ

๓. ตถาคต ฯลฯ แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึงเปรตวิสัย ฯลฯ

๔. ตถาคต ฯลฯ แต่บุคคลนี้เป็นผู้เข้าถึงเทพนิกาย^๓ที่มีอายุยืนชั้นใดชั้นหนึ่งแล้ว ฯลฯ

๕. ตถาคต ฯลฯ แต่บุคคลนี้เป็นผู้กลับมาเกิดในปัจฉิมชนบท และอยู่ในพวกมีลักษณะที่ไม่รู้เพียงสา ที่ไม่มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาผ่านไปมา ฯลฯ

๖. ตถาคต ฯลฯ แต่บุคคลนี้เป็นผู้กลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท เป็นมิจฉาทิฏฐิ มีความเห็นวิปริตว่า ‘ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและชั่วก็ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มีคุณ บิดาไม่มีคุณ โอปปาติกสัตว์^๔ไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ประพาศิปฏิบัติชอบ ทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งก็ไม่มีในโลก ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรม ในที่นี้หมายถึงสังขละ ๔ (อง.อญญาสูต.๑.๓/๒๙/๒๔๘) และดู ที.ปา.๑๑/๓๕๘/๒๖๙

^๒ ปรินิพพาน ในที่นี้หมายถึงความดับกิเลส (อง.อญญาสูต.๑.๓/๒๙/๒๔๘)

^๓ เทพนิกาย ในที่นี้หมายถึงหมู่เทพเกิดเป็นอสังขยัญญีสัตว์ (อง.อญญาสูต.๑.๓/๒๙/๒๔๘)

^๔ โอปปาติกสัตว์ คือสัตว์ที่เกิดและเติบโตเต็มที่ทันที และเมื่อจติ (ตาย) ก็หายวับไปไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่นเทวดาและสัตว์นรก เป็นต้น (ที.สี.อ. ๑/๑๗๑/๑๔๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปิฎก]

๓.คหปติวรรค ๙.อักษณสูตร

๗. ตถาคต ฯลฯ แต่บุคคลนี้เป็นผู้กลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท เป็นคน
มีปัญญาทราม โง่งเขลา เป็นคนเขอะ^๑ ไม่สามารถจะรู้เนื้อความแห่ง
สุภาสิตและทุพภาสิตได้ นี้มิใช่ขณะมิใช่สมัยที่จะอยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์ประการที่ ๗

๘. ตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ ฯลฯ
เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็น
พระผู้มีพระภาค ไม่อุบัติขึ้นแล้วในโลก และไม่แสดงธรรมที่นำ
ความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสวด
ทรงประกาศแล้ว ถึงบุคคลนี้จะกลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท และ
เป็นผู้มีปัญญา โง่งเขลา ไม่เป็นคนเขอะ สามารถรู้เนื้อความ
แห่งสุภาสิตและทุพภาสิตได้ นี้มิใช่ขณะมิใช่สมัยที่จะอยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์ประการที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย กาลที่มีใช่ขณะมิใช่สมัยที่จะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ ๘ ประการ
นี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ขณะและสมัยที่ควรอยู่ประพฤติพรหมจรรย์มีประการเดียวเท่านั้น
ขณะและสมัยประการเดียวนั้น เป็นอย่างไร

คือ ตถาคตเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อม
ด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม
เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค

เชิงอรรถ :

^๑ เป็นคนเขอะ แปลจากบาลีว่า ‘เอพฺมุโค’ อรรถกถาอธิบายว่า ‘ปคฺขริตฺเตพฺมุโค’ แปลว่า ‘เป็นใบ้มี
น้ำลายไหล’ (อง.ปญจก.อ. ๓/๑๑๒/๔๘) หมายถึงใช้ปากพูดได้แต่เป็นใบ้ พูดไม่ชัด (ส.ม.อ. ๓/๒๒๕-๒๓๑/
๒๒๓ แต่ในอภิธานปทปิฎก อธิบายว่า หมายถึงผู้ไม่ฉลาดพูดและไม่ฉลาดฟัง และไม่ฉลาดในภาษา
ที่จะพูด (วตฺต โสตุณฺจ อุกฺสโล, วจเน จ อุกฺสโล) และแยกอธิบายอีกว่า เอโฬ หมายถึง พริโธ (คนหูหนวก)
มุโค หมายถึง อวจโน (พูดไม่ได้) หรือหมายถึงคนโง่ (สเรฐี เอพฺมุโค) (อภิธาน.ฎีกา คธา ๓๓๔)
พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย ฉบับ “PALI TEXT SOCIETY” ให้ความหมายว่า Idiot (โง่ง บ้า จิตทราม)
หรือ lack-wit (ขาดสติ) (The Book of the Gradual sayings, VOL. 111 PP. 106, 132)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๙.อักษณสูตร

อุบัติขึ้นแล้วในโลกนี้ และแสดงธรรมที่จะนำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ ที่พระสุคตทรงประกาศแล้ว และบุคคลนี้กลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท และเป็นผู้มีปัญญา ไม่โง่เขลา ไม่เป็นคนเขอะ สามารถรู้เนื้อความแห่งสุภาสิตและทุพภาสิตได้ ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นขณะและสมัยที่จะอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ประการเดียวเท่านั้น

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวैयाกรณภาสิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

เหล่าชนผู้ได้เกิดเป็นมนุษย์แล้ว

เมื่อพระตถาคตทรงประกาศสัทธรรมดีแล้ว

ยังไม่ได้ขณะ ชื่อว่าปล่อยขณะให้ล่วงไป

ชนหมู่มากกล่าวถึงกาลที่มีไชขณะว่าทำอันตรายต่อมรรค

พระตถาคตทั้งหลายทรงอุบัติขึ้นในโลกเพียงบางครั้งบางคราว

สิ่งที่มาพร้อมกันที่หาได้ยากในโลก คือ

การได้กำเนิดเป็นมนุษย์และการแสดงสัทธรรม

ชนผู้ใคร่ประโยชน์ ควรพยายามในกาลดังกล่าวมานั้น

บุคคลควรเข้าใจสัทธรรม

ขณะอย่าได้ล่วงเลยท่านทั้งหลายไปเสีย

เพราะคนผู้ล่วงเลยขณะไป

ย่อมยึดเยียดเศร้าโศกอยู่ในนรก

หากเขาปล่อยประโยชน์ให้เสียไป

ไม่บรรลุความเป็นผู้แน่นอนต่อสัทธรรมในโลกนี้ได้

จักเดือดร้อนในภายหลังสิ้นกาลนาน

เหมือนพ่อค้าผู้ปล่อยประโยชน์ให้เสียไป ฉะนั้น

คนผู้ถูกอวิชชาหุ้มห่อไว้ พราจากสัทธรรม

จักเสวยสังสารวัฏคือชาติและมรณะสิ้นกาลนาน

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนุรุธมหาวิตกกสูตร

ส่วนชนเหล่าใดได้ความเป็นมนุษย์แล้ว
เมื่อพระตถาคตทรงประกาศสัทธรรมแล้ว
ได้ทำแล้ว จักทำ หรือกำลังทำตามพระดำรัสของพระศาสดา
ปฏิบัติตามแนวทางที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว
ชนเหล่านั้นชื่อว่าได้รู้แจ้งขณะ
คือพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยมในโลก
บุคคลพึงเป็นผู้คุ้มครองสังวร^๑ที่พระตถาคตผู้มีพระจักข
ผู้เป็นเฝ้าพันธุแห่งพระอาทิตย์ทรงแสดงแล้ว
พึงเป็นผู้ไม่ข่มด้วยราคะ มีสติอยู่ทุกเมื่อ
ชนเหล่าใดตัดอนุสัยทั้งปวงที่ไปตามฝั่งคือบ่วงแห่งมาร
เป็นผู้ถึงความสิ้นอาสวะแล้ว
ชนเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ถึงฝั่ง^๒ในโลก

อักขณสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อนุรุธมหาวิตกกสูตร

ว่าด้วยมหาปริสวิตกของพระอนุรุธะ

[๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในป่าเกสกพามิคทายวัน เขต
กรุงสงฆสารคิระ^๓ แคว้นภคคะ สมัยนั้นแล ท่านพระอนุรุธะอยู่ที่ปาจิวันวังสทายวัน
ครั้งนั้น ท่านพระอนุรุธะหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด เกิดความคิดอย่างนี้ว่า “นี่เป็นธรรม^๔

เชิงอรรถ :

^๑ สังวร ในที่นี้หมายถึงศีลสังวร (อภ.อภิธรรม.อ. ๓/๒๙/๒๔๙)

^๒ ฝั่ง ในที่นี้หมายถึงพระนิพพาน (อภ.อภิธรรม.อ. ๓/๒๙/๒๔๙)

^๓ สงฆสารคิระ หมายถึงชื่อนครหลวงแห่งแคว้นภคคะที่พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษาที่ ๘ สงฆสารคิระ ก็เรียก

^๔ ธรรม ในที่นี้หมายถึงโลกุตตรธรรม ๙ (อภ.อภิธรรม.อ. ๓/๓๐/๒๕๐) และดู ที.ปา. ๑๑/๓๕๘/๒๖๙

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนรุทธมหาวิตักกสูตร

ของบุคคลผู้มักน้อย^๑ ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มักมาก นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สันโดษ
 ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ไม่สันโดษ นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สงัด^๒ ไม่ใช่ธรรมของบุคคล
 ผู้ยินดีในการคลุกคลี^๓ นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร ไม่ใช่ธรรมของ
 บุคคลผู้เกียจคร้าน นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้หลง
 ลืมสติ นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น นี่เป็น
 ธรรมของบุคคลผู้มีปัญญา ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีปัญญาทรม”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดของท่านพระอนรุทธะด้วยพระทัยแล้ว
 ทรงหายจากเภสภพำนิคทายวัน เขตกรุงสงฆมารคิระ แคว้นภัคคะ ไปปรากฏต่อ
 หน้าท่านพระอนรุทธะที่ปาจิณวังสทายวัน แคว้นเจติ^๔ เหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขน
 ออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้ว
 ฝ่ายท่านพระอนรุทธะถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วนั้น ณ ที่สมควร พระผู้มี
 พระภาคจึงได้ตรัสกับท่านพระอนรุทธะดังนี้ว่า

“ดีละ ดีละ อนรุทธะ ดีจริง อนรุทธะ เธอตรีกมหาปริสวิตกว่า ‘นี่เป็นธรรม
 ของบุคคลผู้มักน้อย ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มักมาก นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สันโดษ
 ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ไม่สันโดษ นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สงัด ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้
 ยินดีในการคลุกคลี นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร ไม่ใช่ธรรมของบุคคล
 ผู้เกียจคร้าน นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้หลงลืมสติ

เชิงอรรถ :

^๑ **มักน้อย** ในที่นี้หมายถึงความมักน้อย ๔ อย่าง คือ (๑) มักน้อยในปัจจัย กล่าวคือ เมื่อคนอื่นให้ของมาก
 ก็รับน้อย เมื่อเขาให้ของน้อย ก็รับน้อยกว่า (๒) มักน้อยในการบรรลุ กล่าวคือ ไม่ให้บุคคลอื่นรู้การ
 บรรลุธรรมของตน (๓) มักน้อยในปริยัตติ กล่าวคือ แม้นตนเองเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก ก็ไม่ให้บุคคลอื่นรู้
 (๔) มักน้อยในอุตงค์ กล่าวคือ ไม่ให้บุคคลอื่นรู้การรักษาคณะของตน ดุจพระเถระผู้เป็นพี่น้องกัน ๒ รูป
 (อภ.อญญา.อ. ๓/๓๐/๒๕๐)

^๒ **สงัด** ในที่นี้หมายถึงวิเวก ๓ คือ กายวิเวก จิตตวิเวก และอุปธิวิเวก (อภ.อญญา.อ. ๓/๓๐/๒๕๐)

^๓ **ยินดีในการคลุกคลี** ในที่นี้หมายถึงยินดีการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ และความคลุกคลีด้วยกิเลส (อภ.อญญา.อ.
 ๓/๓๐/๒๕๑)

^๔ **เจติ** เป็นชื่อแคว้นหนึ่งซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพวกเจ้าที่มีพระนามว่าเจติ (อภ.อญญา.อ. ๓/๓๐/๒๕๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนรุทธมหาวิตักกสูตร

นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีปัญญา ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีปัญญาทราวม' อนรุทธะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงตรึกมหาปริสวิตกข้อที่ ๘ นี้ว่า 'นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ยินดีในนิปปปัญจธรรม^๑ ผู้พอใจในนิปปปัญจธรรม ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ยินดีในปัญจธรรม^๒ ผู้พอใจในปัญจธรรม'

อนรุทธะ เมื่อใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ เมื่อนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า 'จักสังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปีติ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่'

อนรุทธะ เมื่อใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ เมื่อนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า 'เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป จักบรรลุทุติยฌานที่มีความผ่องใสภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่'

อนรุทธะ เมื่อใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ เมื่อนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า 'เพราะปีติจางคลายไป จักเป็นผู้มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า 'ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข'

อนรุทธะ เมื่อใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ เมื่อนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า 'เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว จักบรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่'

อนรุทธะ เมื่อใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และจักได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก เมื่อนั้น ผ้าบังสุกุลจีวรจักปรากฏแก่เธอผู้สันโดษ อยู่ด้วยความยินดี ด้วยความไม่สะดุ้งกลัว ด้วยความอยู่ผาสุก ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนหีบใส่ผ้าของคหบดี หรือบุตรคหบดีเต็มไปด้วยผ้าที่ย้อมด้วยสีต่าง ๆ ฉะนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ นิปปปัญจธรรม หมายถึงนิพพาน (อง.อภฺธก.อ. ๓/๓๐/๒๕๑)

^๒ ปัญจธรรม หมายถึงตัณหา มานะ และทิฏฐิ (อง.อภฺธก.อ. ๓/๓๐/๒๕๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนรุทมหาวัดักกสูตร

อนรุทระ เมื่อใดแล เธอจักตริกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และจักได้
 ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดย
 ไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก เมื่อนั้น อาหารคือค้ำข้าวที่ได้มาด้วยปลีแข่งจักปรากฏ
 แก่เธอผู้สันโดษ อยู่ด้วยความยินดี ด้วยความไม่สะดุ้งกลัว ด้วยความอยู่ผาสุก
 ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนข้าวสุกแห่งข้าวสาลีของคหบดีหรือบุตรคหบดี
 ที่คัดกากออกแล้ว มีแกงหลายอย่าง มีกับหลายอย่าง ฉะนั้น

อนรุทระ เมื่อใดแล เธอจักตริกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และจักได้ฌาน ๔
 อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก
 ได้โดยไม่ลำบาก เมื่อนั้น เสนาสนะคือโคนไม้จักปรากฏแก่เธอผู้สันโดษ อยู่ด้วย
 ความยินดี ด้วยความไม่สะดุ้งกลัว ด้วยความอยู่ผาสุก ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน
 เปรียบเหมือนเรือนยอดของคหบดีหรือบุตรคหบดีที่โอบกั้ภายในและภายนอกลมพัด
 เข้าไม่ได้ มีบานประตูปิดมิดชิด หน้าต่างปิดสนิท ฉะนั้น

อนรุทระ เมื่อใดแล เธอจักตริกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และจักได้ฌาน ๔
 อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก
 ได้โดยไม่ลำบาก เมื่อนั้น ที่นอนและที่นั่งที่ลาดด้วยหญ้าจักปรากฏแก่เธอผู้สันโดษ
 อยู่ด้วยความยินดี ด้วยความไม่สะดุ้งกลัว ด้วยความอยู่ผาสุก ด้วยการก้าวลงสู่
 นิพพาน เปรียบเหมือนบัลลังก์ของคหบดีหรือบุตรคหบดีที่ลาดด้วยผ้าโกเชาว์ ลาดด้วย
 เครื่องลาดขนแกะสีขาว ลาดด้วยเครื่องลาดทำด้วยขนแกะลาย ลาดด้วยเครื่องลาด
 อย่างดีทำด้วยหนังขมด ข้างบนมีเพดาน มีหมอนสีแดงวางไว้ทั้ง ๒ ข้าง ฉะนั้น

อนรุทระ เมื่อใดแล เธอจักตริกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และจักได้ฌาน ๔
 อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก
 ได้โดยไม่ลำบาก เมื่อนั้น ยาดองด้วยน้ำมูตรเน่าจักปรากฏแก่เธอผู้สันโดษ อยู่ด้วย
 ความยินดี ด้วยความไม่สะดุ้งกลัว ด้วยความอยู่ผาสุก ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน
 เปรียบเหมือนเภสัชชนิดต่าง ๆ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยของคหบดี
 หรือบุตรคหบดี

อนรุทระ ถ้าอย่างนั้น เธอควรอยู่จำพรรษาที่ป่าจันวังสทายวัน แคว้นเจตตินีแล
 ต่อไปเถิด”

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธมฺมปิณฑนิกาย [๑.ปฐมปิณฑนิกาย]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนรุททมหาวิตักกสูตร

ท่านพระอนรุททมหาวิตักกกราบรับสนองพระดำรัสแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสสอนท่านพระอนรุททด้วยพระโอวาทนี้แล้ว ทรงหายจากปาจันวังสหายวัน แคว้นเจติ ไปปรากฏที่เภสภพามิคทายวัน เขตกรุง สงสารคิริระ แคว้นภคคะ เหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนออกหรือคู้แขนเข้า ฉะนั้น

พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้ แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงมหาปริสวิตก ๘ ประการแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ

มหาปริสวิตก ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มักน้อย ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มักมาก
๒. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สันโดษ ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ไม่สันโดษ
๓. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สงัด ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ยินดีในการคลุกคลี
๔. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้เกียจคร้าน
๕. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้หลงลืมสติ
๖. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น
๗. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีปัญญา ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีปัญญาทรม
๘. นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ยินดีในนิปปีญจธรรม ผู้พอใจในนิปปีญจ-
ธรรม ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ยินดีในปปีญจธรรม ผู้พอใจในปปีญจธรรม

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้ว **‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มักน้อย ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มักมาก’** เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มักน้อย ไม่ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้มักน้อย’ เป็นผู้สันโดษ ไม่ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้สันโดษ’ เป็นผู้สงัด ไม่ปรารถนาว่า ‘คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้สงัด’ เป็นผู้ปรารถนาความเพียร ไม่ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้ปรารถนาความเพียร’ เป็นผู้ผู้มีสติตั้งมั่น ไม่ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า ‘เป็นผู้ผู้มีสติตั้งมั่น’ เป็นผู้มีใจตั้งมั่น ไม่ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้จัก

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฐกนิบาต [๑.ปฐมปณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนรุทมหาวัดักกสูตร

เราว่า ‘เป็นผู้มีใจตั้งมั่น’ เป็นผู้ที่มีปัญญา ไม่ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้จักเราว่า
‘เป็นผู้มีปัญญา’ เป็นผู้ยินดีในนิปปัญจธรรม ไม่ปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้จัก
เราว่า ‘เป็นผู้ยินดีในนิปปัญจธรรม’

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มักน้อย ไม่ใช้ธรรมของบุคคล
ผู้มักมาก’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สันโดษ ไม่ใช้ธรรมของ
บุคคลผู้ไม่สันโดษ’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้สันโดษด้วย
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สันโดษ ไม่ใช้ธรรมของบุคคล
ผู้ไม่สันโดษ’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สงัด ไม่ใช้ธรรมของบุคคล
ผู้ยินดีในการคลุกคลี’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด มีภิกษุ
ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชามหาอำมาตย์ของพระราชา เดียรถีย์ และสาวก
ของเดียรถีย์ทั้งหลายเข้าไปหา ในที่นั้น ภิกษุมีจิตน้อมไป โนมไป โอนไป ตั้งอยู่ใน
วิเวก^๑ ยินดียิ่งในเนกขัมมะ^๒ ก็จำต้องกล่าวถ้อยคำอันเกี่ยวกับการส่งการรับโดยแท้

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้สงัด ไม่ใช้ธรรมของบุคคลผู้
ยินดีในการคลุกคลี’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร ไม่ใช้
ธรรมของบุคคลผู้เกียจคร้าน’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ปรารถนาความ
เพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่น
มั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^{๑, ๒} ดูเชิงอรรถที่ ๒, ๓ อัฐกนิบาต ข้อ ๒๘ หน้า ๒๗๓ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนรุทมหาวีตักกสูตร

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้เกียจคร้าน’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้หลงลืมสติ’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสติ คือ ประกอบด้วยสติปัญญาเป็นเครื่องรักษาตนเป็นอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำ คำที่พูด แม้นานได้

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น ไม่ใช่ของบุคคลผู้หลงลืมสติ’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้สงบจากกาม ฯลฯ^๑ บรรลุดุดถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีใจตั้งมั่น ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีใจไม่ตั้งมั่น’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีปัญญา ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้มีปัญญาทรม’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๑๑ (เวรัญชสูตร) หน้า ๒๒๒-๒๒๓ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสิกขาวัตถุ [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค ๑๐.อนรุทมหาวีตักกสูตร

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้มีปัญญา ไม่ใช่ของบุคคลผู้มีปัญญาทราวม’

เรากล่าวไว้เช่นนั้นแล้วว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ยินดีในนิปปัญจธรรม ผู้พอใจในนิปปัญจธรรม ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ยินดีในปัญจธรรม ผู้พอใจในปัญจธรรม’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า จิตของภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่นในปัญจนิโรธ^๑ ย่อมหลุดพ้น

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘นี่เป็นธรรมของบุคคลผู้ยินดีในนิปปัญจธรรม ผู้พอใจในนิปปัญจธรรม ไม่ใช่ธรรมของบุคคลผู้ยินดีในปัญจธรรม ผู้พอใจในปัญจธรรม’

ครั้งนั้น ท่านพระอนรุทระได้อยู่จำพรรษาที่ป่าจันทรวังสทหายวัน แคว้นเจตตินันแล ต่อไปอีก ท่านจากไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนัก ก็ได้ทำให้แจ้งประโยชน์ยอดเยี่ยม^๒ อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”

ท่านพระอนรุทระได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านพระอนรุทระผู้ได้บรรลุพระอรหันต์แล้ว จึงได้กล่าวคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า

เชิงอรรถ :

^๑ **ปัญจนิโรธ** หมายถึงบทคือนิพพาน (อง.อัญญา.อ. ๓/๓๐/๒๕๒)

^๒ **ประโยชน์ยอดเยี่ยม** ในที่นี้หมายถึงอรหัตตผล หรืออริยมผล อันเป็นที่สุดแห่งมรรคพรหมจรรย์ (อง.ทุก.อ. ๒/๕/๗, ม.ม.อ. ๒/๘๒/๘๐)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.คหปติวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระศาสดาผู้ยอดเยี่ยมในโลก

ทรงทราบความดำริของเราแล้ว

จึงเสด็จมาหาเราด้วยมโนมกายฤทธิ์^๑

พระพุทธเจ้าผู้ทรงยินดีในนิปปัญจธรรม

ทรงแสดงมหาปริสวิตกยิ่งกว่าความดำริของเรา^๒

ทรงแสดงนิปปัญจธรรมแล้ว

เราได้รู้ทั่วถึงธรรมของพระองค์แล้ว

ยินดีในพระศาสนาอยู่

เราได้บรรลุวิชา ๓ โดยลำดับ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเราได้ทำตามแล้ว

อนุรุธมหาวีตักกสูตรที่ ๑๐ จบ

คหปติวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมอุคคสูตร

๒. ทุตติยอุคคสูตร

๓. ปฐมหัตถกสูตร

๔. ทุตติยหัตถกสูตร

๕. มหานามสูตร

๖. ชีวกสูตร

๗. ปฐมพลสูตร

๘. ทุตติยพลสูตร

๙. อักขณสูตร

๑๐. อนุรุธมหาวีตักกสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ มโนมกายฤทธิ์ หมายถึงฤทธิ์ที่ทำให้กายเกิดขึ้นได้ด้วยอำนาจใจ กล่าวคือกายที่ใช้อำนาจจิตเนรมิตให้เกิดขึ้นได้ และไปได้ (อง.อัญญก.อ. ๓/๓๑/๒๕๓)

^๒ ข้อความนี้หมายถึงท่านพระอนุรุธจะสามารถตรึงมหาปริสวิตกได้เพียง ๗ ประการ แต่พระพุทธเจ้าทรงแสดงได้ถึง ๘ ประการ (อง.อัญญก.อ. ๓/๓๐/๒๕๓)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๒๘๖ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปิณฑาสก]

๔. ทานวรรค ๑. ปฐมทานสูตร

๔. ทานวรรค

หมวดว่าด้วยทาน

๑. ปฐมทานสูตร^๑

ว่าด้วยทาน สูตรที่ ๑

[๓๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๘ ประการนี้

ทาน ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนให้ทานเพราะประสบเข้า^๒
๒. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความกลัว^๓
๓. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า 'เขาได้ให้แก่เราแล้ว'
๔. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า 'เขาจักให้แก่เรา'
๕. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า 'การให้ทานเป็นการดี'
๖. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า 'เราหุงหากินเองได้ ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ การที่เราหุงหากินเองได้จะไม่ให้ทานแก่ชนเหล่านี้หุงหากินเองไม่ได้ ไม่ควร'
๗. บุคคลบางคนให้ทานด้วยคิดว่า 'เมื่อเราให้ทานนี้ กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป'
๘. บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต^๔

ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๘ ประการนี้แล

ปฐมทานสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา.๑๑/๓๓๖/๒๒๗

^๒ ให้ทานเพราะประสบเข้า หมายถึงเมื่อพบว่ามาหาก้ให้ทานได้ หรือให้รอสักครู่ก็ให้ทานได้ ไม่ให้ลำบากใจ (อง.อภฺรฺก.๑.๓/๓๑/๒๕๓)

^๓ ให้ทานเพราะกลัว ในที่นี้หมายถึงให้ทานเพราะกลัวลูกต่าหนีเตียน หรือกลัวอบายภูมิ (อง.อภฺรฺก.๑.๓/๓๑/๒๕๓)

^๔ ให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต ในที่นี้หมายถึงให้ทานเพื่อประดับจิตในการเจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพราะว่าการให้ทานย่อมทำจิตให้อ่อนโยน เหมาะแก่การเจริญกัมมัฏฐานทั้งสอง (อง.อภฺรฺก.๑.๓/๓๑/๒๕๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๔.ทานวรรค ๓.ทานวัตถุสูตร

๒. ทุติยทานสูตร

ว่าด้วยทาน สูตรที่ ๒

[๓๒] ธรรมเหล่านี้ คือ ศรัทธา หิริ ทานที่เป็นกุศล
อันสัตบุรุษดำเนินตามแล้ว
สัตบุรุษทั้งหลายกล่าวว่าธรรม ๓ ประการนี้แล
เป็นทางไปสู่เทวโลก
เพราะด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล บุคคลจึงไปสู่เทวโลกได้^๑

ทุติยทานสูตรที่ ๒ จบ

๓. ทานวัตถุสูตร

ว่าด้วยทานวัตถุ

[๓๓] ภิกษุทั้งหลาย ทานวัตถุ^๒ ๘ ประการนี้
ทานวัตถุ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความชอบ
๒. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความชัง
๓. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความหลง
๔. บุคคลบางคนให้ทานเพราะความกลัว
๕. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า ‘พ่อและปู่เคยให้ทาน เคยทำทาน
เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมหายไป’
๖. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า ‘เราให้ทานนี้แล้ว หลังจากตายแล้ว
จักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์’

เชิงอรรถ :

^๑ ดู. อภิ.ก.๓๗/๔๘๐/๒๘๙

^๒ ทานวัตถุ หมายถึงเหตุแห่งการให้ทาน (อง.อภฺธก.อ. ๓/๓๓/๒๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑาสกั [๑.ปฐมปิณฑาสกั]

๔. ทานวรรค ๔. เขตตสูตร

๗. บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า ‘เมื่อเราให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใส
เกิดความชื่นชมโสมนัส’

๘. บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต
ภิกษุทั้งหลาย ทานวัตถุ ๘ ประการนี้แล

ทานวัตถุสูตรที่ ๓ จบ

๔. เขตตสูตร

ว่าด้วยนาดีและนาไม่ดี

[๓๔] ภิกษุทั้งหลาย พืชที่หว่านลงในนาที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มี ความชื่นใจมาก ไม่มี ความเจริญมาก

นาที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เป็นอย่างไร
คือ นาในโลกนี้

๑. เป็นที่ลุ่มและดอน	๒. เป็นที่มีหินและกรวด
๓. เป็นที่ดินเค็ม	๔. เป็นที่ไถลงลึกไม่ได้
๕. เป็นที่ไม่มีทางน้ำเข้า	๖. เป็นที่ไม่มีทางน้ำออก
๗. เป็นที่ไม่มีเหมือง	๘. เป็นที่ไม่มีคันทนา

ภิกษุทั้งหลาย พืชที่หว่านลงในนาที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อย่างนี้
ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มี ความชื่นใจมาก ไม่มี ความเจริญมาก

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน ทานที่บุคคลให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มี อานิสงส์มาก ไม่มี ความรุ่งเรืองมาก
ไม่มี ความแพร่หลายมาก

สมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เป็นอย่างไร

คือ สมณพราหมณ์ในโลกนี้

๑. เป็นผู้มิมีจจาคิภูลิว (เห็นผิด)
๒. เป็นผู้มิมีจจาคสังกัปปะ (ตาริผิด)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.ทานวรรค ๔.เขตตสูตร

๓. เป็นผู้ที่มีจฉาวาจา(เจรจาผิด)
๔. เป็นผู้ที่มีจฉากัมมันตะ(กระทำผิด)
๕. เป็นผู้ที่มีจฉาอาชีวะ(เลี้ยงชีพผิด)
๖. เป็นผู้ที่มีจฉาวายามะ(พยายามผิด)
๗. เป็นผู้ที่มีจฉาสติ(ระลึกผิด)
๘. เป็นผู้ที่มีจฉาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นผิด)

ภิกษุทั้งหลาย ทานที่ให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
อย่างนี้ ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่มี ความรุ่งเรืองมาก ไม่มี ความแพร่
หลายมาก

ภิกษุทั้งหลาย พืชที่หว่านลงในนาที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ย่อมมี
ผลมาก มีความชื่นใจมาก มีความเจริญมาก

นาที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เป็นอย่างไร

คือ นานี้

๑. เป็นที่ไม่ลุ่มและดอน	๒. เป็นที่ไม่มีหินและกรวด
๓. เป็นที่ไม่มีดินเค็ม	๔. เป็นที่ไม่ไกลลี้กได้
๕. เป็นที่มีทางน้ำเข้า	๖. เป็นที่มีทางน้ำออก
๗. เป็นที่มีเหมือง	๘. เป็นที่มีคันทนา

ภิกษุทั้งหลาย พืชที่หว่านลงในนาที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการอย่างนี้
ย่อมมีผลมาก มีความชื่นใจมาก มีความเจริญมาก

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน ทานที่ให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความ
แพร่หลายมาก

สมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เป็นอย่างไร

คือ สมณพราหมณ์ในโลกนี้

๑. เป็นผู้ที่มีสัมมาทิฐิ(เห็นชอบ)	๒. เป็นผู้ที่มีสัมมาสังกัปปะ(ดำริชอบ)
๓. เป็นผู้ที่มีสัมมาวาจา(เจรจาชอบ)	๔. เป็นผู้ที่มีสัมมากัมมันตะ(กระทำชอบ)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๔.ทานวรรค ๔.เขตตสูตร

๕. เป็นผู้มีส่วนมาอาชีวะ(เลี้ยงชีพชอบ) ๖. เป็นผู้มีส่วนมาวายามะ(พยายามชอบ)
๗. เป็นผู้มีส่วนมาสติ(ระลึกชอบ) ๘. เป็นผู้มีส่วนมาสมาธิ(ตั้งจิตมั่นชอบ)

ภิกษุทั้งหลาย ทานที่ให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
อย่างนี้ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก

พืชที่สมบูรณ์ถูกหว่านลงในนาที่สมบูรณ์
เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล ธัญชาติจะงอกงามได้
เพราะไม่มีศัตรูพืช^๑ มีความเจริญงอกงาม
มีความไพบูลย์ มีผลสมบูรณ์เต็มที่ ฉะนั้น

โภชนะที่สมบูรณ์^๒ที่บุคคลให้
ในสมณพราหมณ์ผู้มีศีลสมบูรณ์ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน
ย่อมนำมาซึ่งกุศลอันสมบูรณ์
เพราะกรรมที่เขาทำไว้นั้นสมบูรณ์แล้ว

เพราะฉะนั้น บุคคลผู้หวังกุศลอันสมบูรณ์
จงเป็นผู้สมบูรณ์ในกุศลนี้
พึงคบท่านผู้มีปัญญาสมบูรณ์
บุญสัมปทาทั้งหลายย่อมสำเร็จได้อย่างนี้ คือ

ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ^๓
ได้ความสมบูรณ์แห่งจิตแล้ว ทำกรรมให้บริบูรณ์
ได้ประโยชน์ที่สมบูรณ์
รู้โลกตามความเป็นจริงแล้ว
บรรลุนิพพานสัมปทา(ความถึงพร้อมด้วยนิพพาน)

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่มีศัตรูพืช ในที่นี้หมายถึงแมลงและหนอนเป็นต้น (อภ.อภิธรรมก.อ.๓/๓๔/๒๕๕)

^๒ โภชนะที่สมบูรณ์ ในที่นี้หมายถึงโภชนะ ๕ อย่าง คือ ข้าวสุก ขนมนสด ขนมห้าง ปลา เนื้อ (อภ.อภิธรรมก.อ.๓/๓๔/๒๕๕)

^๓ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ในที่นี้หมายถึงประกอบด้วยวิชา ๓ และจรณะ ๑๕ (อภ.อภิธรรมก.อ.๓/๓๔/๒๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.ทานวรรค ๕.ทานุปปัตติสูตร

อาศัยมัคคสัมปทา^๑แล้ว มีใจบริบูรณ์
 ย่อมบรรลุอรหัตตผลได้
 กำจัดมลทินทั้งปวงแล้ว จะบรรลุนิพพานสัมปทาได้
 การหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงนั้น จัดเป็นสัพพสัมปทา

เขตตสูตรที่ ๔ จบ

๕. ทานุปปัตติสูตร

ว่าด้วยผลที่เกิดจากการให้ทาน^๒

[๓๕] ภิกษุทั้งหลาย ผลที่เกิดจากการให้ทาน ๘ ประการนี้
 ผลที่เกิดจากการให้ทาน ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้
 ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีปแก่สมณะ
 หรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ก็หวังสิ่งนั้นตอบแทน เขาเห็นพวก
 ชัตติยมหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคหบดีมหาศาล^๓ ผู้เอิบอิ่ม
 พรั่งพร้อมบำเรอตนอยู่ด้วยกามคุณ ๕ จึงมีความปรารถนาอย่างนี้
 ว่า ‘โอหนอ หลังจากตายแล้ว เราพึงเกิดร่วมกับพวกชัตติยมหาศาล
 พราหมณ์มหาศาล หรือคหบดีมหาศาล’ เขาตั้งจิตนั้น อธิษฐาน
 จิตนั้น เจริญจิตนั้นอยู่ จิตของเขาโน้มไปในทางต่ำ เจริญให้ยิ่งขึ้นไป
 ไม่ได้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น^๔ หลังจากตายแล้ว เขาจึงเกิดร่วม
 กับพวกชัตติยมหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคหบดีมหาศาล
 ข้อนี้แล เรากล่าวไว้สำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ทุศีล ภิกษุทั้งหลาย
 มโนปณิธานของท่านผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้เพราะเป็นผู้บริสุทธิ์

เชิงอรรถ :

^๑ มัคคสัมปทา หมายถึงโสดาปัตติมรรค (อง.อัญญก.อ. ๓/๓๔/๒๕๕)

^๒ ดู ที.ปา.๑๑/๓๓๗/๒๒๗-๒๒๙

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๖๖ หน้า ๑๓๕ ในเล่มนี้

^๔ เกิดในที่นั้น หมายถึงเกิดในสถานที่ที่ตนปรารถนาไว้ในขณะทำบุญ (อง.อัญญก.อ.๓/๓๔/๒๕๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูตตปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๔.ทานวรรค ๕.ทานูปัตตติสูตร

๒. บุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป เขาให้สิ่งใด ก็หวังสิ่งนั้นตอบแทน เขาได้สดับมาว่า ‘พวกเทวดาชั้นจาตุมหาราช มีอายุยืน มีผิวพรรณงาม มีความสุขมาก’ จึงมีความปรารถนา อย่างนี้ว่า ‘โอหนอ หลังจากตายแล้ว เราพึงเกิดร่วมกับพวก เทวดาชั้นจาตุมหาราช’ เขาตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิต นั้นอยู่ จิตของเขาโน้มไปในทางต่ำ เจริญให้ยิ่งขึ้นไปไม่ได้ ย่อมเป็น ไปเพื่อเกิดในที่นั้น หลังจากตายแล้ว เขาจึงเกิดร่วมกับพวกเทวดา ชั้นจาตุมหาราช ข้อนี้แล เรากล่าวไว้สำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ ทุศีล ภิกษุทั้งหลาย มโนปณิธานของท่านผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้ เพราะเป็นผู้บริสุทธ
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณะ หรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ก็หวังสิ่งนั้นตอบแทน เขาได้สดับมาว่า พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ พวกเทวดาชั้นยามา ฯลฯ
๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ พวกเทวดาชั้นดุสิต ฯลฯ
๖. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ พวกเทวดาชั้นนิมมานรดี ฯลฯ
๗. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ พวกเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี มีอายุยืน มีผิวพรรณงาม มีความสุขมาก จึงปรารถนาอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ หลังจากตายแล้ว เราพึงเกิดร่วมกับพวกเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี’ เขาตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้นอยู่ จิตของเขาโน้มไปใน ทางต่ำ เจริญให้ยิ่งขึ้นไปไม่ได้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น หลังจาก ตายแล้ว เขาจึงเกิดร่วมกับพวกเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ข้อนี้แล เรากล่าวไว้สำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ทุศีล ภิกษุทั้งหลาย มโนปณิธาน ของท่านผู้มีศีลย่อมสำเร็จได้ เพราะเป็นผู้บริสุทธ
๘. บุคคลบางคนในโลกนี้ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ก็หวังสิ่งนั้นตอบแทน เขาได้สดับมาว่า ‘พวกเทวดา

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๔.ทานวรรค ๖.บุญกิริยาวัตตสูตร

ชั้นพรหมกายิกา มีอายุยืน มีผิวพรรณงาม มีความสุขมาก' จึงมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า 'โอหนอ หลังจากตายแล้ว เราพึงเกิดร่วมกับพวกเทวดาชั้นพรหมกายิกา' เขาตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้นอยู่ จิตของเขาโน้มไปในทางต่ำ เจริญให้ยิ่งขึ้นไปไม่ได้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกิดในที่นั้น หลังจากตายแล้ว เขาจึงเกิดร่วมกับพวกเทวดาชั้นพรหมกายิกา ข้อนี้แล เรากล่าวไว้สำหรับผู้มีศีล ไม่ใช่สำหรับผู้ทุศีล สำหรับผู้ปราศจากราคะ^๑ ไม่ใช่สำหรับผู้มีราคะ ภิกษุทั้งหลาย มโนปณิธานของท่านผู้มีศีล ย่อมสำเร็จได้ เพราะเป็นผู้ปราศจากราคะ

ภิกษุทั้งหลาย ผลที่เกิดจากการให้ทาน ๘ ประการนี้แล

ทานูปปัตติสูตรที่ ๕ จบ

๖. บุญกิริยาวัตตสูตร

ว่าด้วยบุญกิริยาวัตต^๒

[๓๖] ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตต ๓ ประการนี้

บุญกิริยาวัตต ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุญกิริยาวัตตที่สำเร็จด้วยทาน
๒. บุญกิริยาวัตตที่สำเร็จด้วยศีล
๓. บุญกิริยาวัตตที่สำเร็จด้วยภาวนา

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตตที่สำเร็จด้วยทานนิดหน่อย ทำบุญกิริยาวัตตที่สำเร็จด้วยศีลนิดหน่อย และไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตตที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้โชคร้ายในมนุษย

เชิงอรรถ :

^๑ ปราศจากราคะ ในที่นี้หมายถึงปราศจากราคะโดยการถอนขึ้นได้ด้วยมรรค หรือปราศจากราคะโดยการขมไว้ได้ด้วยสมาบัติ (อง.อภฺรฺรค.อ.๓/๓๕/๒๕๖)

^๒ บุญกิริยาวัตต มาจาก บุญกิริยา + วัตต แยกอธิบายความหมายได้ดังนี้ (๑) บุญกิริยา หมายถึงการตั้งใจบำเพ็ญบุญ (๒) วัตต หมายถึงที่ตั้งหรือเหตุให้เกิดอานิสงส์ต่าง ๆ ดังนั้น บุญกิริยาวัตต จึงหมายถึงการบำเพ็ญบุญอันเป็นเหตุให้เกิดอานิสงส์ (อง.อภฺรฺรค.อ. ๓/๓๖/๒๕๖-๒๕๗, อง.อภฺรฺรค.ฎีกา ๓/๓๖/๒๙๒-๒๙๓) และดู ที.ปา. ๑๑/๓๐๕/๑๙๓-๑๙๖, ข.อิติ. ๒๕/๖๐-๖๑/๑๗๘

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสุตตนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.ทานวรรค ๖.ปญญกิริยาวัตถุสตร

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานพอประมาณ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลพอประมาณ แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเข้าถึงความเป็นผู้โชคดีในมนุษย์

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช ภิกษุทั้งหลาย ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ในชั้นนั้นทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานให้ยิ่งขึ้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นจาตุมหาราชได้โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ วรรณะที่เป็นทิพย์ สุขที่เป็นทิพย์ ยศที่เป็นทิพย์ อธิปไตยที่เป็นทิพย์ รูปที่เป็นทิพย์ เสียงที่เป็นทิพย์ กลิ่นที่เป็นทิพย์ รสที่เป็นทิพย์ โภกฐัพพะที่เป็นทิพย์

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพในชั้นดาวดึงส์นั้นทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานให้ยิ่งขึ้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นดาวดึงส์ได้โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ ฯลฯ โภกฐัพพะที่เป็นทิพย์

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นยามา ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสุยามเทพบุตรในชั้นยามานั้นทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานให้ยิ่งขึ้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นยามาได้โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ ฯลฯ โภกฐัพพะที่เป็นทิพย์

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นดุสิต ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสันดุสิตในชั้นดุสิตนั้นทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานให้ยิ่งขึ้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นดุสิตได้โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ ฯลฯ โภกฐัพพะที่เป็นทิพย์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาสูตต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.ทานวรรค ๗.สัปปริสทานสูตร

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสุนิมมิตเทพบุตรในชั้นนิมมานรดีนั้นทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานให้ยิ่งขึ้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นนิมมานรดีได้โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ ฯลฯ โภกฐ์พพะที่เป็นทิพย์

บุคคลบางคนในโลกนี้ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง แต่ไม่จัดแจงบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย หลังจากตายแล้ว เขาย่อมเกิดร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ภิกษุทั้งหลาย ท้าววสวัตดีเทพบุตรในชั้นปรนิมมิตวสวัตดีนั้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานให้ยิ่งขึ้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลให้ยิ่งขึ้น ย่อมครอบงำเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีได้ โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุที่เป็นทิพย์ วรรณะที่เป็นทิพย์ สุขที่เป็นทิพย์ ยศที่เป็นทิพย์ อธิปไตยที่เป็นทิพย์ รูปที่เป็นทิพย์ เสียงที่เป็นทิพย์ กลิ่นที่เป็นทิพย์ รสที่เป็นทิพย์ โภกฐ์พพะที่เป็นทิพย์

ภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการนี้แล

บุญกิริยาวัตถุสูตรที่ ๖ จบ

๗. สัปปริสทานสูตร

ว่าด้วยสัปปริสทาน

[๓๗] ภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๘ ประการนี้

สัปปริสทาน ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัตบุรุษยอมให้ของที่สะอาด	๒. สัตบุรุษยอมให้ของที่ประณีต
๓. สัตบุรุษยอมให้ตามกาล	๔. สัตบุรุษยอมให้ของที่สมควร

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔. ทานวรรค ๘. สัปปริสสูตร

๕. สัตบุรุษยอมเลือกให้^๑ ๖. สัตบุรุษยอมให้เป็นนิตย
๗. สัตบุรุษกำลังให้ก็ทำจิตให้ผ่องใส ๘. สัตบุรุษครั้นให้แล้วก็ดีใจ
ภิกษุทั้งหลาย สัปปริสทาน ๘ ประการนี้แล

สัตบุรุษยอมให้ทาน คือ

ให้น้ำและโภชนะที่สะอาด ให้ของที่ประณีต

ให้ตามกาล ให้ของที่สมควร ให้เป็นนิตย

ในทานผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้เป็นเขตดี

บริจาคอามิสมากมายก็ไม่เดือดร้อน

ท่านผู้เห็นแจ้งยอมสรรเสริญทานที่สัตบุรุษให้แล้วอย่างนี้

บัณฑิตผู้มีปัญญา มีศรัทธา มีใจเสียสละ บุษบาอย่างนี้

ยอมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข

สัปปริสทานสูตรที่ ๗ จบ

๘. สัปปริสสูตร

ว่าด้วยคุณประโยชน์ของสัตบุรุษ

[๓๘] ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อ
เกื้อกูล เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก คือ

๑. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่มารดาบิดา

๒. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่บุตรภรรยา

๓. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ทาส กรรมกร และคนใช้

เชิงอรรถ :

^๑ **เลือกให้** ในที่นี้หมายถึงเลือกสิ่งที่ไม่ดีออก แล้วถวายแต่สิ่งที่ดีด้วยการแสวงหาปฏิคาหก คือ พระทักษิณเ-
บุคคลและการตั้งความปรารถนาว่า ‘ถวายแก่ท่านรูปนี้จักมีผลมาก ถวายแก่ท่านรูปนี้จักไม่มีผลมาก’
(อง.อัญญก.อ.๓/๓๗/๒๕๖-๒๕๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสิขกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔. ทานวรรค ๘. สัปปริสสูตร

๔. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่มิตรและอำมาตย์^๑
๕. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว
๖. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่พระราชา
๗. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เหล่าเทวดา
๘. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่สมณพราหมณ์

ภิกษุทั้งหลาย ก้อนเมฆใหญ่เมื่อตกลงมาให้ข้าวกล้าทั้งปวงเจริญงอกงาม ย่อมตกเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษเมื่อเกิดในตระกูล ก็ฉนั้นนนั้นเหมือนกัน ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก คือ

๑. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่มารดาบิดา
๒. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่บุตรภรรยา
๓. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ทาส กรรมกร และคนใช้
๔. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่มิตรและอำมาตย์
๕. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว
๖. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่พระราชา
๗. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เหล่าเทวดา
๘. ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่สมณพราหมณ์

สัตบุรุษผู้มีปัญญาอยู่ครองเรือน

เป็นผู้ไม่เกียจคร้านทั้งกลางคืนและกลางวัน

ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก

เมื่อระลึกถึงอุปการคุณที่มารดาบิดาทำไว้ก่อน

ย่อมบูชามารดาบิดาโดยชอบธรรม^๒

สัตบุรุษผู้มีศรัทธาตั้งมั่นแล้ว

และมีศีลเป็นที่รัก รู้ธรรมแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๖๔ หน้า ๑๒๗ ในเล่มนี้

^๒ โดยชอบธรรม ในที่นี้หมายถึงโดยการบูชาด้วยปัจจัยที่มีเหตุ (อง. อภิสิขก. อ. ๓/๓๘/๒๕๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสิขกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.ทานวรรค ๙.อภิสิขสูตร

ย่อมบูชาบรรพชิตผู้ไม่ครองเรือน

ผู้ไม่มีบาป ผู้ประพฤติพรหมจรรย์

สัตบุรุษผู้เกื้อกูลแก่พระราชา เกื้อกูลแก่เทวดา

เกื้อกูลแก่ญาติและสหายทั้งหลาย

ตั้งมั่นดีแล้วในสังฆธรรม เป็นผู้เกื้อกูลแก่คนทั้งปวง

สัตบุรุษนั้นกำจัดมลทินคือความตระหนี่ได้แล้ว

ย่อมถึงโลกอันเกษม

สัปปริสสูตรที่ ๘ จบ

๙. อภิสิขสูตร

ว่าด้วยห้วงบุญกุศล

[๓๙] ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล^๑ ๘ ประการนี้ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อ
ให้ได้อารมณ์ดี^๒ มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำ
ปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

ห้วงบุญกุศล ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ นี่เป็นห้วง
บุญกุศลประการที่ ๑ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุข
เป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำปรารถนา
นำใคร่ นำพอใจ
๒. อริยสาวกเป็นผู้ถึงพระธรรมเป็นสรณะ นี่เป็นห้วงบุญกุศลประการ
ที่ ๒ ฯลฯ
๓. อริยสาวกเป็นผู้ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ นี่เป็นห้วงบุญกุศลประการ
ที่ ๓ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิด
ในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ

เชิงอรรถ :

^๑ ห้วงบุญกุศล ในที่นี้หมายถึงผลแห่งบุญกุศล ซึ่งหลังไหลนำความสุขมาสู่ผู้บำเพ็ญอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย
(อง.จตุกก.อ. ๒/๕๑/๓๔๘, อง.จตุกก.ฐีกา ๒/๕๑/๓๘๒)

^๒ อารมณ์ดี ในที่นี้หมายถึงอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะที่นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ
(อง.จตุกก. อ. ๒/๕๑/๓๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสิขกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๔.ทานวรรค ๙.อภิสิขทสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๕ ประการ^๑นี้ เป็นมหาทาน ที่รู้จักว่าล้ำเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ในอดีตไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ในปัจจุบัน ไม่ถูกลบล้าง ในอนาคตก็จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน

ทาน ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ อริยสาวกผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้ว ชื่อว่าให้ความไม่มีภัย ให้ความไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียน อันไม่มีประมาณ นี้เป็นทานประการที่ ๑ เป็นมหาทานที่รู้จักว่าล้ำเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ในอดีตไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ในปัจจุบันไม่ถูกลบล้าง ในอนาคตก็จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน นี้เป็นห้วงบุญกุศลประการที่ ๔ นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผลให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำปรารถนา นำใคร่นำพอใจ
๒. อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ ฯลฯ
๓. อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤตินิดในกาม ฯลฯ
๔. อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ ฯลฯ
๕. อริยสาวกเป็นผู้ละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท อริยสาวกผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้ว ชื่อว่าให้ความไม่มีภัย ให้ความไม่มีเวร ให้ความไม่เบียดเบียนแก่สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนอันไม่มีประมาณ นี้เป็นทานประการที่ ๕ เป็นมหาทานที่รู้จักว่าล้ำเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ในอดีตไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบล้าง ในปัจจุบันไม่ถูกลบล้าง ในอนาคตก็จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๒๘/๔๓, อภ.ก.๓๗/๔๘๐/๒๘๙-๒๙๐ ประกอบ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑาสกั]

๔.ทานวรรค ๑๐.ทุจจริตวิปากสูตร

ผู้รู้คิดคำนึงแลเป็นห้วงบุญกุศลประการที่ ๘ นำสุขมาให้ เป็นไป
เพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล
เพื่อสุขที่นำปรารภานา นำใคร นำพอใจ

ภิกษุทั้งหลาย ห้วงบุญกุศล ๘ ประการนี้แล นำสุขมาให้ เป็นไปเพื่อให้ได้
อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขที่นำปรารภานา
นำใคร นำพอใจ

อภิสังขสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุจจริตวิปากสูตร

ว่าด้วยวิปากแห่งทุจจริต^๑

[๔๐] ภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้
มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
อำนวยผลให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิปากแห่งปาณาติบาตอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผล
ให้เป็นผู้มีอายุน้อยแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

อทินนาทาน (การลักทรัพย์) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวย
ผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิด
ในเปรตวิสัย วิปากแห่งอทินนาทานอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้เสื่อม
โภคทรัพย์แก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

กาเมสุมิจฉาจาร (การประพฤตินิดในกาม) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว
ย่อมอำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผล
ให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิปากแห่งกาเมสุมิจฉาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้
เป็นผู้มีศัตรูและเป็นผู้มีเวรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

มสุวาท (การพูดเท็จ) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวยผลให้
ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิดใน
เปรตวิสัย วิปากแห่งมสุวาทอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ถูกกล่าวด้วยคำไม่จริง
แก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อภิ.ก.๓๗/๙๐๓/๔๑๓

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑาสกั [๑.ปฐมปิณฑาสกั]

๔. ทานวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ปีสุณาวาจา (การพูดส่อเสียด) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อม
 อำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผล
 ให้ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งปีสุณาวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้แตก
 จากมิตรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

พรุสวาจา (การพูดหยาบคาย) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวย
 ผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิด
 ในเปรตวิสัย วิบากแห่งพรุสวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ได้ฟังเรื่องที่ไม่นา
 พอใจแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

สัมผัปปลาปะ (การพูดเพ้อเจ้อ) ที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อมอำนวย
 ผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้ไปเกิด
 ในเปรตวิสัย วิบากแห่งสัมผัปปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้มีวาจาที่ไม่นา
 เชื่อถือแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

ภิกษุทั้งหลาย การดื่มสุราและเมรัยที่บุคคลเสพ เจริญ ทำให้มากแล้ว ย่อม
 อำนวยผลให้ไปเกิดในนรก อำนวยผลให้ไปเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อำนวยผลให้
 ไปเกิดในเปรตวิสัย วิบากแห่งการดื่มสุราและเมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้
 เป็นผู้วิกลจริตแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์

ทุจจจริตวิปากสูตรที่ ๑๐ จบ

ทานวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมทานสูตร	๒. ทุติยทานสูตร
๓. ทานวัตถสูตร	๔. เขตตสูตร
๕. ทานูปปัตติสูตร	๖. ปุญญกิริยาวัตถสูตร
๗. สัมปปริสทานสูตร	๘. สัมปปริสสูตร
๙. อภิสังขสูตร	๑๐. ทุจจจริตวิปากสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปัลลภนาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๑.สังขิตตูปสถสูตร

๕. อุโปสถวรรค

หมวดว่าด้วยอุโปสถ

๑. สังขิตตูปสถสูตร

ว่าด้วยอุโปสถโดยย่อ

[๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิก-
เศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา
ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึง
ได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย อุโปสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก

**อุโปสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างไร**

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า

๑. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณฑฆาต
และศีลตราฆาต มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อ
สรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วาง
ทัณฑฆาตและศีลตราฆาต มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์
เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะ
องค์แม้นี้ เราชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโปสถ
อุโปสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้
๒. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ คือ รับเอาแต่ของ
ที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่
ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับเอาแต่ของ
ที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้ ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่ตลอด

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑา [๑.ปฐมปิณฑาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๑.สังฆิตตโปสถสูตร

วันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตาม
พระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วย
องค์ที่ ๒ นี้

๓. พระอรหันต์ทั้งหลายละพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ คือ
ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาว
บ้านอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์
คือ ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของ
ชาวบ้านอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้
เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็น
อันประกอบด้วยองค์ที่ ๓ นี้

๔. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่คำสัตย์
ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวงชาว
โลกอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่
คำสัตย์ ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวง
ชาวโลกอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เรา
เชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอัน
ประกอบด้วยองค์ที่ ๔ นี้

๕. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและ
เมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้น
ขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความ
ประมาทอยู่ตลอดวันและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่า
ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วย
องค์ที่ ๕ นี้

๖. พระอรหันต์ทั้งหลาย ฉันทมือเดียว ไม่ฉันทอนกลางคืน เว้นขาดจาก
การฉันทในเวลาวิกาลอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็บริโภคมือเดียว ไม่บริโภค

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑา [๑.ปฐมปิณฑา]

๕.อุโปสถวรรค ๑.สังขัตติอุโปสถสูตร

ตอนกลางคืน เว้นขาดจากการบริโภคในเวลาวิกาลอยู่ตลอดวันหนึ่ง และคืนหนึ่งในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโปสถ อุโปสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๖ นี้

๗. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคม

ดนตรี ดุการละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล การตัดทรง ประดับ ตกแต่ง ร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีปผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัวอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี ดุการละเล่นที่เป็นข้าศึกแก่กุศล การตัดทรง ประดับ ตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีปผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัวอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโปสถ อุโปสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๗ นี้

๘. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบน

ที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอน ที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโปสถ อุโปสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

ภิกษุทั้งหลาย อุโปสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างนี้แล”

สังขัตติอุโปสถสูตรที่ ๑ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณิณาสก]

๕.อุโบสถวรรค ๒.วิตถตฺตโปสถสูตร

๒. วิตถตฺตโปสถสูตร

ว่าด้วยอุโบสถโดยพิสดาร

[๔๒] ภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า^๑

๑. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณฑฆาต และศีลตราฆาต มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณฑฆาตและศีลตราฆาต มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้

ฯลฯ^๒

๘. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

ภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ติก. (แปล) ๒๐/๗๑/๒๘๖-๒๙๐

^๒ องค์อุโบสถ ๘ ประการที่ถูกย่อ (ฯลฯ) ไว้ในข้อ ๔๒, ๔๓, ๔๔ ดูความเต็มในอภิธรรมปิฎก ข้อ ๔๑ (สังฆิตตโปสถสูตร) หน้า ๓๐๓-๓๐๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑก [๑.ปฐมปิณฑก]

๕.อุโบสถวรรค ๒.วิตถอุโบสถสูตร

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก เพียงไร

คือ เปรียบเหมือนพระราชอาชญาองค์ใดพึงครองราชย์ เป็นอิสริยาธิบดี (เป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือผู้อื่น)แห่งชนบทใหญ่ ๑๖ แคว้นที่สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการนี้ คือ อังคะ มคธะ กาสี โกสละ วัชชี มัลละ เจติ วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ การครองราชย์ของพระราชอาชญาองค์นั้น ยังมีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๕๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรี โดยราตรินั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๕๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๑๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๒๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นยามา ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๒,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นยามา ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นยามา ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๔๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดุสิต ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๔,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดุสิต ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปณณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๓.วิสาขาสุต

บุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นดุสิต ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๘๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นนิมมานรดี ๓๐ ราตรี โดยราตรีนั้นเป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๘,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นนิมมานรดี ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์ โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงลักทรัพย์

ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา

พึงงดเว้นจากเมถุนที่เป็นความประพฤติไม่ประเสริฐ

ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ในเวลากลางคืน

ไม่พึงตัดทรงดอกไม้ ไม่พึงลูบไล้ของหอม

และพึงนอนบนเตียง บนพื้น หรือบนที่ที่ปูลาดไว้

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า

อุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล

ที่พระพุทธเจ้าผู้ถึงที่สุดทุกข์ทรงประกาศไว้

ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ทั้งสอง

งดงามส่องสว่าง โคจรไปทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด

ก็ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์นั้น

กำจัดความมืดไปในอากาศ

ทำให้ทิศสว่างไสว ส่องแสงอยู่ในอากาศ

ทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปิฎก]

๕.อุโปสถวรรค ๓.วิสาขาสูต

ทรัพย์ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์
ทองสิงคีและทองคำตลอดถึงทองชื่อว่าหฤกะ
เท่าที่มีอยู่ในสถานที่ประมาณเท่านั้น
และแสงดวงจันทร์ หมู่ดาวทั้งหมด
ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖^๑ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘
เพราะฉะนั้นแล สตรีหรือบุรุษผู้มีศีล
รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘
ทำบุญที่มีสุขเป็นกำไร ไม่ถูกนินทา ย่อมเข้าถึงสวรรค์

วิตถุโปกสูตที่ ๒ จบ

๓. วิสาขาสูต

ว่าด้วยทรงแสดงอุโบสถแก่นางวิสาข

[๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของนางวิสาขามิคารมาดา
ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น นางวิสาขามิคารมาดาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้ว นิ่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตั้งนี้ว่า

“วิสาข อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก

**อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก เป็นอย่างไร**

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ตั้งนี้ว่า

๑. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณฑอาวุธ
และศีสตราวุธ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อ
สรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วาง

เชิงอรรถ :

- ^๑ **เสี้ยวที่ ๑๖** ในที่นี้หมายถึงอานิสงส์แห่งอุโบสถที่แบ่งเป็น ๑๖ ส่วน แล้วเอาส่วน ๑ ใน ๑๖ ส่วนนั้นมา
แบ่งเป็นอีก ๑๖ ส่วน แล้วเอาส่วนหนึ่งจาก ๑๖ ส่วนที่แบ่งครั้งที่ ๒ นั้นมาแบ่งเป็น ๑๖ ส่วนอีกครั้งหนึ่ง
เป็นครั้งที่ ๓ ส่วน ๑ ใน ๑๖ ส่วนที่แบ่งครั้งที่ ๓ นี้แหละจัดเป็นเสี้ยวที่ ๑๖ (ตามนัย ส.อ. ๑/๒๔๒/๒๙๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๓๐๙ }

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๕.อุโบสถวรรค ๓.วิสาขาสุตร

ทัณฑทวารุและศีสตราวุธ มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์
เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะ
องค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ
อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้

ฯลฯ

๘. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอน
บนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอด
ชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่
นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่ง
และคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์
ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

วิสาข อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลเข้าจำแล้ว ย่อมมี
ผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผลไฟศาลมาก เป็นอย่างนี้แล

**อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผลไฟศาลมาก เพียงไร**

คือ เปรียบเหมือนพระราชาพระองค์ใดพึงครองราชย์ เป็นอิสราธิบดี (เป็นผู้
ยิ่งใหญ่เหนือผู้อื่น)แห่งชนบทใหญ่ ๑๖ แคว้นที่สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการนี้ คือ
อังกะ มคธะ กาสี โกสละ วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจจะ สุรเสนะ อัสนกะ
อวันตี คันธาระ กัมโพชะ การครองราชย์ของพระราชาพระองค์นั้น ยังมีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่
๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะราชสมบัติของ
มนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๕๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรี
โดยราตรินั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๕๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น
เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรี
หรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไป
เกิดร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้นี้แล้ว ราชสมบัติของ
มนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๓.วิสาขาสุต

๑๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือนุรุษบางคนในโลกนี้ รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๒๐๐ ปีของมนุษย์ ฯลฯ^๑

๔๐๐ ปีของมนุษย์ ฯลฯ

๘๐๐ ปีของมนุษย์ ฯลฯ

๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือนุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย”

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงลักทรัพย์

ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา

พึงงดเว้นจากเมถุนที่เป็นความประพฤติไม่ประเสริฐ

ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ในเวลากลางคืน

ไม่พึงทัดทรงดอกไม้ ไม่พึงลูบไล้ของหอม

และพึงนอนบนเตียง บนพื้น หรือบนที่ที่ปูลาดไว้

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า

อุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล

ที่พระพุทธเจ้าผู้ถึงที่สุดทุกข์ทรงประกาศไว้

ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ทั้งสอง

งดงามส่องสว่าง โคจรไปทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด

เชิงอรรถ :

^๑ การคำนวณปีที่ถูกย่อ (ฯลฯ) ไว้ ในข้อ ๔๓,๔๔ ดูความเต็มในข้อ ๔๒ หน้า ๓๐๗-๓๐๘

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๔.วาเสฏฐสูตร

ก็ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์นั้น

กำจัดความมืดไปในอากาศ

ทำให้ทิศสว่างไสว ส่องแสงอยู่ในอากาศ

ทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด

ทรัพย์ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์

ทองสังข์และทองคำตลอดถึงทองชื่อว่าหฐกะ

เท่าที่มีอยู่ในสถานที่ประมาณเท่านั้น

และแสงดวงจันทร์ หมู่ดาวทั้งหมด

ยังไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘

เพราะฉะนั้นแล สตรีหรือบุรุษผู้มีศีล

รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘

ทำบุญที่มีสุขเป็นกำไร ไม่ถูกนินทา ย่อมเข้าถึงสวรรค์

วิสาขาสุตรที่ ๓ จบ

๔. วาเสฏฐสูตร

ว่าด้วยอุบาสกชื่อว่าวาเสฏฐะ

[๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคารศาลา ป่ามหารวัน
เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น อุบาสกชื่อว่าวาเสฏฐะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

“วาเสฏฐะ อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมี
ผลมาก ฯลฯ ไม่ถูกนินทา ย่อมเข้าถึงสวรรค์”^๑

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อความที่ละ (ฯลฯ) ไว้จนถึงคำว่า ไม่ถูกนินทา ย่อมเข้าถึงสวรรค์ มีข้อความเต็มในพระสุตที่ ๓
(วิสาขาสุตร) ในวรรคเดียวกันนี้ ตั้งแต่ย่อหน้าที่ ๒ จนถึงจบคาถา

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑาสก [๑.ปฐมปิณฑาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๔.วาเสฏฐสูตร

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว วาเสฏฐอุบาสกได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ญาติและสาโลหิตผู้เป็นที่รักของข้าพระองค์ พึงอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่ญาติและสาโลหิตผู้เป็นที่รักของข้าพระองค์

แม้หากกษัตริย์ทั้งปวงพึงอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่กษัตริย์ทั้งปวง

แม้หากพราหมณ์ทั้งปวง ฯลฯ

แม้หากแพศย์ทั้งปวง ฯลฯ

แม้หากศูทรทั้งปวงพึงอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่ศูทรทั้งปวง”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “วาเสฏฐะ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น วาเสฏฐะ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น แม้หากกษัตริย์ทั้งปวงพึงอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่กษัตริย์ทั้งปวง

แม้หากพราหมณ์ทั้งปวง ฯลฯ

แม้หากแพศย์ทั้งปวง ฯลฯ

แม้หากศูทรทั้งปวงพึงอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่ศูทรทั้งปวง

แม้หากชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ พึงอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๕.โพชฌาสูตร

แม้หากต้นสาละใหญ่ ๆ เหล่านั้น พึงอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่ต้นสาละใหญ่ ๆ เหล่านั้น จะป่วยกล่าวไปใยถึงผู้เกิดเป็นมนุษย์เล่า”

วาเสฏฐสูตรที่ ๔ จบ

๕. โพชฌาสูตร

ว่าด้วยอุบาสิกาชื่อว่าโพชฌา

[๔๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ครั้นนั้นแล โพชฌาอุบาสิกาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิवाทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า

“โพชฌา อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ตั้งนี้ว่า

๑. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณหาธุระ และศีสตราธุระ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณหาธุระและศีสตราธุระ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้ ฯลฯ

พระสดตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปิฎก]

๕.อุโปสถวรรค ๕.โพชฌาสูตร

๘. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

โพชฌา อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก เป็นอย่างนี้

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก เพียงไร

คือ เปรียบเหมือนพระราชาพระองค์ใดพึงครองราชย์ เป็นอิสราธิบดี (เป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือผู้อื่น)แห่งชนบทใหญ่ ๑๖ แคว้นที่สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการเหล่านี้ คือ อังคะ มคธะ กาสี โกสละ วัชชี มัลละ เจติ วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ การครองราชย์ของพระราชาพระองค์นั้น ยังมีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๕๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรี โดยราตรีนั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๕๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๑๐๐ ปีของมนุษย์ ฯลฯ

๒๐๐ ปีของมนุษย์ ฯลฯ

๔๐๐ ปีของมนุษย์ ฯลฯ

๘๐๐ ปีของมนุษย์ ฯลฯ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑกนิบาต [๑.ปฐมปิณฑก]

๕.อุโปสถวรรค ๕.โพชฌาสูตร

๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งขงเทวดาชั้นปรนิมิตตวสวัตติ ๓๐ รัตริโดยรัตรินั้น เป็น ๑ เดือน ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์ โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุขงเทวดาชั้นปรนิมิตตวสวัตติ ก็เรื่องนี้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ คือ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตาย แล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมิตตวสวัตติ ข้อนี้เรากล่าวหมายถึงเรื่องนี้แล้วว่า ราชสมบัติขงมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นขงเล็กน้อย”

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงลักทรัพย์

ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา

พึงงดเว้นจากเมถุนที่เป็นความประพฤดิไม่ประเสริฐ

ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลาวิกาลในเวลากลางคืน

ไม่พึงทัดทรงดอกไม้ ไม่พึงลูบไล้ขงหอม

และพึงนอนบนเตียง บนพื้น หรือบนที่ที่ปูลาดไว้

บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า

อุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แล

ที่พระพุทธเจ้าผู้ถึงที่สุดทุกข์ทรงประกาศไว้

ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ทั้งสอง

งดงามส่องสว่าง โคจรไปทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด

ก็ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์นั้น

กำจัดความมืดไปในอากาศ

ทำให้ทิศสว่างไสว ส่องแสงอยู่ในอากาศ

ทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด

ทรัพย์ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์

ทองสิงคีและทองคำตลอดถึงทองชื่อว่าหฐกะ

เท่าที่มีอยู่ในสถานที่ประมาณเท่านั้น

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปิฎก]

๕.อุโปสถวรรค ๖.อนรุทสูต

และแสงดวงจันทร์ หมู่ดาวทั้งหมด
 ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘
 เพราะฉะนั้นแล สตรีหรือบุรุษผู้มีศีล
 รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘
 ทำบุญที่มีสุขเป็นกำไร ไม่ถูกนิทา ย่อมเข้าถึงสวรรค์

โพชฌาสูตรที่ ๕ จบ

๖. อนรุทสูต

ว่าด้วยพระอนรุทะ

[๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี สมัยนั้น ท่านพระอนรุทะพักผ่อนกลางวัน หลีกเร้นอยู่ ครั้นนั้น เทวดาเหล่านาปกายิกา^๑จำนวนมาก ได้เข้าไปหาท่านพระอนรุทะถึงที่อยู่ ไหว้แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระอนรุทะดังนี้ว่า

“ท่านพระอนรุทะผู้เจริญ พวกข้าพเจ้าเป็นเทวดาเหล่านาปกายิกา ครองความเป็นใหญ่และแผ่อำนาจไปในฐานะ ๓ ประการ คือ

๑. พวกข้าพเจ้าหวังวรรณะเช่นใด ก็ได้วรรณะเช่นนั้นโดยพลัน
๒. พวกข้าพเจ้าหวังเสียงเช่นใด ก็ได้เสียงเช่นนั้นโดยพลัน
๓. พวกข้าพเจ้าหวังสุขเช่นใด ก็ได้สุขเช่นนั้นโดยพลัน

ท่านพระอนรุทะผู้เจริญ พวกข้าพเจ้าเป็นเทวดาเหล่านาปกายิกา ครองความเป็นใหญ่และแผ่อำนาจไปในฐานะ ๓ ประการนี้แล”

เชิงอรรถ :

^๑ เทวดาเหล่านาปกายิกา หมายถึงเทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาเหล่านี้เรียกว่า เทพนิมมานรดี และเทพมนาปา เพราะเนรมิตรูปตามที่ดินปรารถนาได้ และขึ้นชมรูปที่เนรมิตนั้น (อง.ปญจก.อ.๓/๓๓/๒๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๕.อุโปสถวรรค ๖.อนรุทสุต

ครั้งนั้นแล ท่านพระอนรุทระได้มีความดำริว่า “โฉนหนอ เทวดาเหล่านี้ทั้งหมดพึงมีร่างเขียว มีผิวพรรณเขียว มีผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว”

ลำดับนั้น เทวดาเหล่านั้นได้ทราบความดำริของท่านพระอนรุทระแล้ว ทั้งหมดจึงแปลงร่างเขียว มีผิวพรรณเขียว มีผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว

ครั้งนั้น ท่านพระอนรุทระได้มีความดำริว่า “โฉนหนอ เทวดาเหล่านี้ทั้งหมดพึงมีร่างเหลือง ฯลฯ มีร่างแดง ฯลฯ มีร่างขาว มีผิวพรรณขาว มีผ้าขาว มีเครื่องประดับขาว”

ลำดับนั้น เทวดาเหล่านั้นได้ทราบความดำริของท่านพระอนรุทระแล้ว ทั้งหมดจึงแปลงร่างขาว มีผิวพรรณขาว มีผ้าขาว มีเครื่องประดับขาว

บรรดาเทวดาเหล่านั้น เทวดาบางองค์ขับร้อง บางองค์ฟ้อนรำ บางองค์ปรบมือ เครื่องประดับของเทวดาเหล่านั้นมีเสียงไพเราะ จับใจ เร้าใจ ชวนให้เคลิบเคลิ้ม และหลงใหล^๑ เปรียบเหมือนดนตรีมีองค์ ๕^๒ ที่นักดนตรีผู้เชี่ยวชาญปรับดีแล้ว ประโคมดีแล้ว บรรเลงดีแล้ว มีเสียงไพเราะ จับใจ เร้าใจ ชวนให้เคลิบเคลิ้ม และหลงใหล

ลำดับนั้น ท่านพระอนรุทระได้ทอดอินทรีย์ลง^๓

เทวดาเหล่านั้นทราบว่ “พระคุณเจ้าอนรุทระไม่ยินดีเลย” จึงหายไป ณ ที่นั่นเอง ครั้นเวลาเย็นท่านพระอนรุทระได้ออกจากที่หลีกเร้น^๔ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ หลงใหล ในที่นี้หมายถึงทำให้เกิดความมัวเมาเพราะมานะและความมัวเมาเพราะความเป็นชาย (อง.อฏฐก.อ. ๓/๔๖/๒๖๐)

^๒ ดนตรีมีองค์ ๕ คือ (๑) อาตตะ กลองซึ่งหนึ่งหน้าเดียว (๒) วิตตะ ตะโพน (๓) อาตตวิตตะ มังฆะระว (๔) สุลิระ ปี่หรือขลุ่ย (๕) ขนะ ดาลที่เคาะด้วยคิลาและแผ่นเหล็ก (อง.อฏฐก.อ. ๓/๔๖/๒๕๙, อภิธา. คาถา ๑๓๙-๑๔๐)

^๓ ทอดอินทรีย์ลง ในที่นี้หมายถึงทอดสายตาลง ไม่ลืมตาดู (อง.อฏฐก.อ. ๓/๔๖/๒๖๐)

^๔ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๗๐ หน้า ๑๕๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสุตตนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๖.อนรุทตสูตร

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ข้าพระองค์พักผ่อนกลางวัน
หลีกเร้นอยู่ ครั้งนั้น เทวดาเหล่านาปกายิกาจำนวนมากได้เข้ามาหาข้าพระองค์
ถึงที่อยู่ ให้อาหารแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับข้าพระองค์ดังนี้ว่า

‘ท่านพระอนรุทตผู้เจริญ พวกข้าพเจ้าเป็นเทวดาเหล่านาปกายิกา ครองความ
เป็นใหญ่และแผ่อำนาจไปในฐานะ ๓ ประการ คือ

๑. พวกข้าพเจ้าหวังวรรณะเช่นใด ก็ได้วรรณะเช่นนั้นโดยพลัน
๒. พวกข้าพเจ้าหวังเสียงเช่นใด ก็ได้เสียงเช่นนั้นโดยพลัน
๓. พวกข้าพเจ้าหวังสุขเช่นใด ก็ได้สุขเช่นนั้นโดยพลัน

ท่านพระอนรุทตผู้เจริญ พวกข้าพเจ้าเป็นเทวดาเหล่านาปกายิกา ครองความ
เป็นใหญ่และแผ่อำนาจไปในฐานะ ๓ ประการนี้แล้ว’

ข้าพระองค์นั้นได้มีความดำริว่า ‘โฉนหนอ เทวดาเหล่านี้ทั้งหมดพึงมีร่างเขียว
มีผิวพรรณเขียว มีผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว’ ลำดับนั้น เทวดาเหล่านั้นได้ทราบ
ความดำริของข้าพระองค์แล้ว ทั้งหมดจึงแปลงร่างเขียว มีผิวพรรณเขียว มีผ้าเขียว
มีเครื่องประดับเขียว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นั้นได้มีความดำริว่า
‘โฉนหนอ เทวดาเหล่านี้ ทั้งหมดพึงมีร่างเหลือง ฯลฯ มีร่างแดง ฯลฯ มีร่างขาว
มีผิวพรรณขาว มีผ้าขาว มีเครื่องประดับขาว’ ลำดับนั้น เทวดาเหล่านั้นได้ทราบ
ความดำริของข้าพระองค์แล้ว ทั้งหมดจึงแปลงร่างขาว มีผิวพรรณขาว มีผ้าขาว
และมีเครื่องประดับขาว

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บรรดาเทวดาเหล่านั้น เทวดาบางองค์ขับร้อง บางองค์
ฟ้อนรำ บางองค์ปรบมือ เครื่องประดับของเทวดาเหล่านั้นมีเสียงไพเราะ จับใจ
เร้าใจ ชวนให้เคลิบเคลิ้ม และหลงใหล เปรียบเหมือนดนตรีมีองค์ ๕ ที่นักดนตรี
ผู้เชี่ยวชาญปฏิบัติ ประโคมดีแล้ว บรรเลงดีแล้ว มีเสียงไพเราะ จับใจ เร้าใจ ชวนให้
เคลิบเคลิ้ม และหลงใหล ข้าพระองค์ได้ทอดอินทรีย์ลง

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิภูทกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๖.อนรุทสสูตร

เทวดาเหล่านั้นทราบว่ ‘พระคุณเจ้าอนรุทสไม่ยินดีเลย’ จึงหายไป ณ ที่นั่นเอง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มาตุคามประกอบด้วยกรรมเท่าไรหนอ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดร่วมกับเทวดาเหล่านั้นนาคายิกา”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อนรุทส มาตุคามประกอบด้วยกรรม ๘ ประการนี้ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดร่วมกับเทวดาเหล่านั้นนาคายิกา

กรรม ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. มารดาบิดาผู้ปรารถนาประโยชน์ หวังเกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วยความเอ็นดู ยกเธอให้สามีใด เธอต้องตื่นก่อนนอนที่หลังสามีนั้น คอยรับใช้ปฏิบัติให้เป็นที่พอใจเขา พุดคำไพเราะต่อเขา
๒. ชนเหล่าใดเป็นที่เคารพของสามี คือ มารดา บิดา หรือสมณพราหมณ์ เธอสักการะเคารพ นับถือ บูชาชนเหล่านั้น และต้อนรับท่านเหล่านั้นผู้มาถึงแล้วด้วยน้ำและเสนาสนะ
๓. การงานเหล่าใดเป็นการงานในบ้านสามี คือ การทอผ้าขนสัตว์ หรือผ้าฝ้าย เธอเป็นคนขยันไม่เกียจคร้านในการงานเหล่านั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงานเหล่านั้น สามารถทำ สามารถจัดได้
๔. รู้จักการงานที่คนในบ้านสามี คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกร ว่าทำแล้วหรือยังไม่ได้ทำ รู้อาการของคนเหล่านั้นที่เป็นไข้วาติขึ้นหรือทรุดลง และแบ่งปันของกิน ของใช้ให้ตามส่วนที่ควร
๕. เธอรักษาคุ่มครองสิ่งที่สามีหามาได้ เป็นทรัพย์ ข้าว เงิน หรือทองคำก็ตาม ไม่เป็นนักเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่ล้างผลาญทรัพย์สมบัติ
๖. เธอเป็นอุบาสิกา ถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๖.อนรุทธสูตร

๗. เธอเป็นผู้มีศีล คือ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการประพฤตินิโคตในกาม เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

๘. เธอเป็นผู้มีจาคะ คือ มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม^๑ ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน

อนรุทธะ มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดร่วมกับเทวดาเหล่ามนาปกาเยกา”

สตรีผู้เป็นบัณฑิต ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี

ผู้มีความเพียร ขวนขวายเป็นนิตย์

เลี้ยงตนเองทุกเมื่อ ผู้ให้สิ่งที่ต้องการได้ทุกอย่าง

ไม่ทำให้สามีขุ่นเคืองด้วยการแสดงความหึงหวง

ยกย่องทุกคนที่สามีเคารพ เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน

สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี

ปฏิบัติถูกใจสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้

สตรีผู้ยังประพฤติตามใจสามีอยู่อย่างนี้

จะเข้าถึงความเป็นเทวดาเหล่ามนาปกาเยกา^๒

อนรุทธสูตรที่ ๖ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ มีฝ่ามือชุ่ม อรรถกถาอธิบายว่า ถ้าคนไม่มีศรัทธา แม้จะล้างมือถึง ๗ ครั้ง ก็ชื่อกว่ายังมีมือไม่ได้ล้าง มีมือสกปรก แต่คนมีศรัทธา แม้มีมือสกปรก ก็ชื่อกว่าได้ล้างมือสะอาดแล้ว (อง.ติก.อ. ๒/๔๒/๑๔๘)

^๒ อง.ปญจก. (แปล) ๒๒/๓๓/๕๒-๕๓

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมกนิบาต [๑.ปฐมปัลลนาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๗.ทศยวิสาขาสูตร

๗. ทศยวิสาขาสูตร

ว่าด้วยนางวิสาขา สูตรที่ ๒

[๔๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของนางวิสาขามิคารมาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น นางวิสาขามิคารมาตา ฯลฯ นั้น ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสตั้งนี้ว่า

“วิสาขา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้ หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดร่วมกับเทวดาเหล่ามนาปกายิกา

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มารดาบิดาผู้ปรารถนาประโยชน์ หวังเกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วยความเอ็นดู ยกเธอให้สามีใด เธอต้องตื่นก่อนนอนที่หลังสามีนั้น คอยรับใช้ ปฏิบัติให้เป็นที่พอใจเขา พุดคำไพเราะต่อเขา
ฯลฯ^๑

๘. เธอเป็นผู้มีจาคะ คือ มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน

วิสาขา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดร่วมกับเทวดาเหล่ามนาปกายิกา”

สตรีผู้เป็นบัณฑิต ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี

ผู้มีความเพียร ขวนขวายเป็นนิตย์

เลี้ยงตนเองทุกเมื่อ ผู้ให้สิ่งที่ต้องการได้ทุกอย่าง

ไม่ทำให้สามีขุ่นเคืองด้วยการแสดงความหึงหวง

ยกย่องทุกคนที่สามีเคารพ เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน

เชิงอรรถ :

^๑ องค์ธรรมที่ถูกยกยอ (ฯลฯ) ไว้ในข้อ ๔๗, ๔๘ ดูความเต็มในอภิธรรมกนิบาตข้อ ๔๖ (อนรุทธสูตร) หน้า ๓๒๐-๓๒๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปิฎก]

๕.อุโปสถวรรค ๘.นกุลมาตาสูต

สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี
ปฏิบัติถูกใจสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้
สตรีผู้ยังประพฤติตามใจสามีอยู่อย่างนี้
จะเข้าถึงความเป็นเทวดาเหล่ามนาปกายิกา

หุติยวิสาขาสูตรที่ ๗ จบ

๘. นกุลมาตาสูต

ว่าด้วยนกุลมาตาคหปตานี

[๔๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เกสภพำมิตทายวัน เขตกรุง
สงสารikiras แคว้นภัคคะ ครั้งนั้น นกุลมาตาคหปตานีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับแล้ว ฯลฯ นั่งแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

“นกุลมาตา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้ หลังจากตายแล้ว ย่อม
ไปเกิดร่วมกับเทวดาเหล่ามนาปกายิกา

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มารดาบิดาผู้ปรารถนาประโยชน์ หวังเกื้อกูลอนุเคราะห์ด้วย
ความเอ็นดู ยกเธอให้สามีใด เธอต้องตื่นก่อนนอนที่หลังสามีนั้น
คอยรับใช้ ปฏิบัติให้เป็นที่พอใจเขา พุดคำไพเราะต่อเขา

ฯลฯ

๘. เธอเป็นผู้มีจาคะ คือ มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน
มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ
ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน

นกุลมาตา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล หลังจากตายแล้ว
ย่อมไปเกิดร่วมกับเทวดาเหล่ามนาปกายิกา”

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิสิขกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๙.ปฐมอิทธิโลกิกสูตร

สตรีผู้เป็นบัณฑิต ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี
 ผู้มีความเพียร ขวนขวายเป็นนิตย์
 เลี้ยงตนเองทุกเมื่อ ผู้ให้สิ่งที่ต้องการได้ทุกอย่าง
 ไม่ทำให้สามีขุ่นเคืองด้วยการแสดงความหึงหวง
 ยกย่องทุกคนที่สามีเคารพ เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้าน
 สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี
 ปฏิบัติถูกใจสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้
 สตรีผู้ยังประพฤติตามใจสามีอยู่อย่างนี้
 จะเข้าถึงความเป็นเทวดาเหล่ามนาปกายิกา

นกุลมาตาสสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปฐมอิทธิโลกิกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นไปเพื่อช่วยชนะในโลกนี้ สูตรที่ ๑

[๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ปราสาทของนางวิสาขา-
 มิคารมาตา ในบุพพาราม เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น นางวิสาขามิคารมาตาเข้าไป
 เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึง
 ได้ตรัสดังนี้ว่า

“วิสาขา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อช่วย
 ชนะในโลกนี้ ปรารภโลกนี้^๑

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ
 มาตุคามในโลกนี้

๑. จัดการงานดี	๒. สงเคราะห์คนข้างเคียง
๓. ปฏิบัติถูกใจสามี	๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงมีความขยันหมั่นเพียร มุ่งทำการทำงานในโลกนี้ให้สำเร็จโดยเรียบร้อย (อง.อภสิขก.อ.๓/๔๙-๕๐/๒๖๐)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๙.ปฐมอิทธิโลกิกสูตร

มาตุคามผู้จัดการงานดี เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานภายในบ้านสามี คือ การทอผ้าขนสัตว์ หรือผ้าฝ้าย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบาย ในการงานเหล่านั้น สามารถทำ สามารถจัดได้

มาตุคามผู้จัดการงานดี เป็นอย่างไรแล

มาตุคามผู้สงเคราะห์คนข้างเคียง เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้รู้จักการงานที่คนในบ้านสามี คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกรว่าทำแล้วหรือยังไม่ได้ทำ รู้อาการของคนเหล่านั้นที่เป็ใช้ว่าดีขึ้นหรือทรุดลง และแบ่งปันของกิน ของใช้ให้ตามส่วนที่ควร

มาตุคามผู้สงเคราะห์คนข้างเคียง เป็นอย่างไรแล

มาตุคามปฏิบัติอุกใจสามี เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้ไม่ลวงละเมียดสิ่งที่ไม่เป็นที่พอใจของสามี แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต

มาตุคามปฏิบัติอุกใจสามี เป็นอย่างไรแล

มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้รักษาคุ่มครองสิ่งที่สามีหามาได้ เป็นทรัพย์ ข้าว เงิน หรือทองก็ตาม ไม่เป็นนักเลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่ผลาญทรัพย์สมบัติ

มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ เป็นอย่างไรแล

วิสาขา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อช่วยชนะในโลกนี้ ประการโลกนี้

วิสาขา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อช่วยชนะในโลกหน้า ประการโลกหน้า

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิณฑกนิบาต [๑.ปฐมปิณฑกนิบาต]

๕.อุโปสถวรรค ๙.ปฐมอิทธิโลกิกสูตร

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

มาตุคามในโลกนี้

๑. ถึงพร้อมด้วยศรัทธา

๒. ถึงพร้อมด้วยศีล

๓. ถึงพร้อมด้วยจาคะ

๔. ถึงพร้อมด้วยปัญญา

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้ อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เป็นอย่างไรแล

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นอย่างไรแล

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทาน อยู่ครองเรือน

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ เป็นอย่างไรแล

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นอย่างไรแล

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๑.ปฐมปิณฑาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๑๐.หุติยอิธโลกิกสูตร

วิสาขา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อ
ช่วยชนะในโลกหน้า ปรารถนาโลกหน้า”

ภรรยาเป็นผู้จัดการงานดี

สงเคราะห์คนข้างเคียง ปฏิบัติถูกใจสามี

รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้

เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ^๑ ปราศจากความตระหนี่

ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีอยู่ในชาติหน้าอยู่เป็นนิตย์

ธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้ มีอยู่แก่สตรีใด

สตรีนั้น นักปราชญ์ทั้งหลายเรียกว่า

‘ผู้มีศีล ตั้งอยู่ในธรรม กล่าวคำสัตย์’

อุบาลิกาเช่นนั้นผู้ถึงพร้อมด้วยอาการ ๑๖ อย่าง

ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เป็นผู้มีศีล

ย่อมเกิดในเทวโลกชื่อวามนาปกายิกะ

ปฐมอิธโลกิกสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. หุติยอิธโลกิกสูตร

ว่าด้วยธรรมที่เป็นไปเพื่อช่วยชนะในโลกนี้ สูตรที่ ๒

[๕๐] ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าเป็นผู้
ปฏิบัติเพื่อช่วยชนะในโลกนี้ ปรารถนาโลกนี้

เชิงอรรถ :

^๑ รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ในที่นี้หมายถึงรู้อาการของผู้ขอ เช่น เห็นภิกษุเที่ยววิณฑชบาตยิ่นที่ประตูเรือน
ของตน แม้ท่านจะนิ่งไม่ออกปากขอก็รู้ความหมายได้ว่า ‘ท่านกำลังขอซึ่งเป็นการขออย่างพระอรหิยะ’ เมื่อรู้
แล้วก็จัดแจงไทยธรรมถวายท่านด้วยคิดว่า ‘พวกเราหุงต้มเองได้ แต่ท่านหุงต้มเองไม่ได้แล้วท่านจะหาภัตร
ได้ที่ไหน’ (อง.ปญจก.ฐีกา ๓/๓๖-๓๗/๒๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิธรรมปิฎก [๑.ปฐมปณาสก]

๕.อุโปสถวรรค ๑๐.ทุตติยอิทธิโลกิกสูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

มาตุคามในโลกนี้

๑. จัดการงานดี

๒. สงเคราะห์คนข้างเคียง

๓. ปฏิบัติอุกใจสามี

๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้

มาตุคามผู้จัดการงานดี เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานภายในบ้านสามี

ฯลฯ มาตุคามผู้จัดการงานดี เป็นอย่างนี้แล

มาตุคามผู้สงเคราะห์คนข้างเคียง เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้รู้จักการงานที่คนในบ้านสามี ฯลฯ มาตุคามผู้สงเคราะห์คนข้างเคียง เป็นอย่างนี้แล

มาตุคามปฏิบัติอุกใจสามี เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้ไม่ล่วงละเมิดสิ่งที่ไม่เป็นที่พอใจของสามี แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต มาตุคามปฏิบัติอุกใจสามี เป็นอย่างนี้แล

มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้รักษาคุ้มครองสิ่งที่สามีหามาได้ ฯลฯ มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อช่วยชนะในโลกนี้ ปรารภโลกนี้

ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อช่วยชนะในโลกหน้า ปรารภโลกหน้า

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

มาตุคามในโลกนี้

๑. ถึงพร้อมด้วยศรัทธา

๒. ถึงพร้อมด้วยศีล

๓. ถึงพร้อมด้วยจาคะ

๔. ถึงพร้อมด้วยปัญญา

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปัณณาสก์]

๕.อุโปสถวรรค ๑๐.ทุตติยอิธโลกิกสูตร

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา ฯลฯ มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา
เป็นอย่างไรแล

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ เว้นขาดจากการเสพ
ของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
เป็นอย่างไรแล

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ฯลฯ มาตุคาม
ผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ เป็นอย่างไรแล

มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา เป็นอย่างไร

คือ มาตุคามในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญา ฯลฯ มาตุคามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา
เป็นอย่างไรแล

ภิกษุทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้
ปฏิบัติเพื่อช่วยชนะในโลกหน้า ปรารภโลกหน้า

ภรรยาเป็นผู้จัดการงานดี

สงเคราะห์คนข้างเคียง ปฏิบัติถูกใจสามี

รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้

เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีอยู่ในชาติหน้าอยู่เป็นนิตย์

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.อุโปสถารรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้ มีอยู่แก่สตรีใด
 สตรีนั้น นักปราชญ์ทั้งหลายเรียกว่า
 ‘ผู้มีศีล ตั้งอยู่ในธรรม กล่าวคำสัตย์’
 อุบาสิกาเช่นนั้นผู้ถึงพร้อมด้วยอาการ ๑๖ อย่าง
 ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เป็นผู้มีศีล
 ย่อมเกิดในเทวโลกชื่อวามนาปกายิกะ

ทุติยอิทธิโลกิกสูตรที่ ๑๐ จบ

อุโปสถารรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังฆิตตโปสถสูตร	๒. วิตถตโปสถสูตร
๓. วิสาขาสูตร	๔. วาเสฏฐสูตร
๕. โพชฌมาสูตร	๖. อนรุทตสูตร
๗. ทุติยวิสาขาสูตร	๘. นกุลมาตาสูตร
๙. ปฐมอิทธิโลกิกสูตร	๑๐. ทุติยอิทธิโลกิกสูตร

ปฐมปิณณาสก จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก]

๑.โคตมีวรรค ๑.โคตมีสูตร

๒. ทุดิยปิณณาสก

๑. โคตมีวรรค

หมวดว่าด้วยพระนางปชาบดีโคตมี

๑. โคตมีสูตร^๑

ว่าด้วยพระนางปชาบดีโคตมีทูลขออุปสมบท

[๕๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้งนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ขอประทานวโรกาส มาตุคามพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า “อย่าเลย โคตมี เธออย่าขอบใจการที่มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้เลย”

แม้ครั้งที่ ๒ พระนางมหาปชาบดีโคตมีก็กราบทูลว่า “ขอประทานวโรกาส มาตุคามพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัย ที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า “อย่าเลย โคตมี เธออย่าขอบใจการที่มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้เลย”

แม้ครั้งที่ ๓ พระนางมหาปชาบดีโคตมีก็กราบทูลว่า “ขอประทานวโรกาส มาตุคามพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัย ที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า “อย่าเลย โคตมี เธออย่าขอบใจการที่มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้เลย”

เชิงอรรถ :

^๑ วิ.จ. (แปล) ๗/๔๐๒/๓๑๒-๓๑๕

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.โคตมีวรรค ๑.โคตมีสูตร

ลำดับนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงดำริว่า “พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มาตุคามได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้” ทรงเป็นทุกข์ เสียพระทัย น้ำพระเนตรนองพระพักตร์ กันแสงอยู่ ถวายอภิวัตพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จจากไป

ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เขตกรุงกบิลพัสดุ์ตามพระประสงค์แล้ว เสด็จจาริกไปทางกรุงเวสาลี เสด็จจาริกไปโดยลำดับจนถึงกรุงเวสาลี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลี

คราวนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงปลงพระเกศา ทรงนุ่งผ้ากาสาเยะ เสด็จไปทางกรุงเวสาลีพร้อมด้วยนางศากยانیจำนวนมาก เสด็จเข้าไปยังกุฎาคารศาลา ปามหาวัน เขตกรุงเวสาลีโดยลำดับ เวลานั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีมีพระบาทระบม พระวรกายเปราะเป็นฝุ่นธุลี เป็นทุกข์ เสียพระทัย น้ำพระเนตรนองพระพักตร์ ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ภายนอกชุ้มประตู

ท่านพระอานนท์ได้เห็นพระนางมหาปชาบดีโคตมีมีพระบาทระบม พระวรกายเปราะเป็นฝุ่นธุลี เป็นทุกข์ เสียพระทัย น้ำพระเนตรนองพระพักตร์ ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ภายนอกชุ้มประตู จึงถามพระนางมหาปชาบดีโคตมีว่า “พระนางโคตมี เพราะเหตุไร พระองค์จึงมีพระบาทระบม พระวรกายเปราะเป็นฝุ่นธุลี เป็นทุกข์ เสียพระทัย น้ำพระเนตรนองพระพักตร์ ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ภายนอกชุ้มประตู”

พระนางมหาปชาบดีโคตมีตรัสตอบว่า “ท่านอานนท์ผู้เจริญ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มาตุคามได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้”

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า “พระนางโคตมี ถ้าเช่นนั้น ขอพระองค์จงรอลงอยู่สักครู่ จนกว่าอาตมาจะทูลขอพระผู้มีพระภาคให้มาตุคามได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้”

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระนางมหาปชาบดีโคตมีนี้ มีพระบาทระบม พระวรกายเปราะเป็นฝุ่นธุลี เป็นทุกข์ เสียพระทัย น้ำพระเนตรนองพระพักตร์ ประทับยืนกันแสงอยู่ที่ภายนอกชุ้มประตู เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มาตุคามได้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.โคตมীবรรค ๑.โคตมียสูตร

ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ ขอ
ประทานวโรกาส ขอมาตุคามพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัย
ที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า “อย่าเลย อานนท์ เธออย่าขอบใจการที่มาตุคาม
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้เลย”

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอานนท์ก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ขอประทาน
วโรกาส ขอมาตุคามพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคต
ทรงประกาศไว้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามว่า “อย่าเลย อานนท์ เธออย่าขอบใจการที่มาตุคาม
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้เลย”

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ได้มีความดำริว่า “พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาต
ให้มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้
ทางที่ดีเราควรทูลขอพระผู้มีพระภาคให้มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตได้
ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ด้วยอุบายบางอย่าง”

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรง
ประกาศไว้ จะสามารถทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกทาคามิผล อนาคามิผล หรือ
อรหัตตผลได้หรือไม่”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ สามารถทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกทาคามิผล
อนาคามิผล หรืออรหัตตผลได้”

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้ามาตุคามออกจากเรือน
บวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ สามารถทำให้แจ้ง
โสดาปัตติผล ฯลฯ หรืออรหัตตผลได้ พระนางมหาปชาบดีโคตมีเป็นพระมาตุจฉา
ของพระผู้มีพระภาค ทรงมีอุปการะมาก เคยประคับประคองดูแลถวายเกษียรธาร
เมื่อพระชนนีสวรรคต ขอประทานวโรกาส ขอมาตุคามพึงได้ออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศไว้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.โคตมวรรค ๑.โคตมสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ ถ้ามหาปชาบดีโคตมีรับครุธรรม^๑

๘ ประการได้ การรับครุธรรมนั้นแลเป็นการอุปสมบท^๒ของเธอ คือ

๑. ภิกษุณีถึงจะบวชได้ ๑๐๐ พรรษา ก็ต้องทำการกราบไหว้ การต้อนรับ การทำอัญชลีกรรม การทำสามัคคีกรรม^๓ แก่ภิกษุผู้บวชแม้ในวันนั้น ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๓. ภิกษุณีพึงหวังธรรม ๒ อย่าง คือ ถามอุโบสถ และไปรับโอวาทจาก ภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๔. ภิกษุณีจำพรรษาแล้วพึงพิจารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย โดยสถาน ๓ คือ ได้เห็น ได้ฟัง หรือได้นึกสงสัย ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๕. ภิกษุณีต้องครุธรรมแล้วพึงประพฤติปกขมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๖. ภิกษุณีพึงแสวงหาการอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่ายให้แก่นางสิกขมานา ที่ศึกษาธรรม ๖ ข้อ ตลอด ๒ ปีแล้ว ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต
๗. ภิกษุณีไม่พึงด่า ไม่พึงบริภาษภิกษุ ไม่ว่ากรณีใด ๆ ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.มหา. (แปล) ๒/๑๔๙/๓๒๒-๓๒๓, วิ.จ. (แปล) ๗/๔๐๓/๓๑๕-๓๑๙

^๒ **อุปสมบท** ในที่นี้หมายถึงทั้งการบรรพชาและอุปสมบท (อง.อภฺรฺก.อ. ๓/๕๑/๒๖๓)

^๓ **การกราบไหว้** หมายถึงการไม่มีมานะ(ความถือตัว) ก้มกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ **การต้อนรับ** หมายถึงลุกจากที่นั่งแล้วลุกขึ้นยืนรับ **การทำอัญชลีกรรม** หมายถึงประนมมือทั้ง ๑๐ นิ้วไหว้ **การทำสามัคคีกรรม** หมายถึงทำสามัคคีกรรมอันสมควรมีการปลุกตักอาสนะ และการพัดให้เป็นต้น (อง.อภฺรฺก.อ. ๓/๕๑/๒๖๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.พุดิยปิณฑาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๑.โคตมีสูตร

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีสั่งสอนภิกษุ แต่ไม่ห้ามภิกษุสั่งสอน
ภิกษุณี ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วง
ละเมิดจนตลอดชีวิต

อานนท์ ถ้ามหาปชาบดีโคตมีรับครุธรรม ๘ ประการนี้ได้ การรับครุธรรมนั้นแล
เป็นการอุปสมบทของเธอ”

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์เรียนครุธรรม ๘ ประการนี้ในสำนักของพระ
ผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปหาพระนางมหาปชาบดีโคตมีถึงที่ประทับ แล้วกล่าวกับ
พระนางมหาปชาบดีโคตมีดังนี้ว่า

“พระนางโคตมี ถ้าพระองค์รับครุธรรม ๘ ประการได้ การรับครุธรรมนั้นแล
จักเป็นการอุปสมบทของพระองค์ คือ

๑. ภิกษุณีถึงจะบวชได้ ๑๐๐ พรรษา ก็ต้องทำการกราบไหว้ การต้อนรับ
การทำอัญชลีกรรม การทำสามิจิกรรมแก่ภิกษุผู้บวชแม้ในวันนั้น
ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิด
จนตลอดชีวิต

ฯลฯ

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีสั่งสอนภิกษุ แต่ไม่ห้ามภิกษุสั่งสอน
ภิกษุณี ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึง
ล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

พระนางโคตมี ถ้าพระองค์รับครุธรรม ๘ ประการได้ การรับครุธรรมนั้นแล
จักเป็นการอุปสมบทของพระองค์”

พระนางมหาปชาบดีโคตมีตรัสตอบว่า “ท่านอานนท์ผู้เจริญ ดิฉันก็จะรับ
ครุธรรม ๘ ประการนี้ ไม่ล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต เปรียบเหมือนหญิงสาวหรือ
ชายหนุ่มผู้ชอบแต่งกายเมื่อสร้งน้ำตาเกล้าแล้ว ได้พวงดอกอุบล พวงดอกมะลิ
หรือพวงดอกกลาดวนแล้ว ก็ใช้มือทั้งสองประคองรับไว้เหนือศีรษะ”

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปีณณาสก]

๑.โคตมীবรรค ๑.โคตมีสุต

ต่อมา ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงรับครุธรรม ๘ ประการแล้ว จะไม่ล่วงละเมิด จนตลอดชีวิต พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ ถ้ามาตุคามจะไม่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ พรหมจรรย์ก็จะดำรงอยู่ได้นาน สัทธิธรรมจะดำรงอยู่ได้ ๑,๐๐๐ ปี แต่เพราะมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ บัดนี้ พรหมจรรย์จะดำรงอยู่ได้ไม่นาน ทั้งสัทธิธรรมจะดำรงอยู่ได้เพียง ๕๐๐ ปี”^๑

ธรรมวินัยที่มีมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตจะดำรงอยู่ได้ไม่นาน เปรียบเหมือนตระกูลหนึ่งที่มีสตรีมาก มีบุรุษน้อย จะถูกโจรปล้นทรัพย์ทำร้ายได้ง่าย

ธรรมวินัยที่มีมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตจะดำรงอยู่ได้ไม่นาน เปรียบเหมือนหนอนขยอก^๒ ที่ลงในนาข้าวสาลีซึ่งอุดมสมบูรณ์ ก็ทำให้นาข้าวนั้นคงอยู่ได้ไม่นาน

เชิงอรรถ :

^๑ ข้อความพระดำรัสที่มีความหมายว่า ถ้าให้สตรีบวชโดยไม่ได้บัญญัติครุธรรมไว้ก่อน เวลาผ่านไป ๕๐๐ ปี ก็จะไม่มีการให้สตรีบรรพชิตปฏิบัติสมาธิ แต่เมื่อบัญญัติครุธรรมไว้ก่อนที่สตรีจะบวช ในระยะเวลา ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระอรหันต์ผู้บรรพชิตปฏิบัติสมาธิอยู่ ผ่านไปอีก ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระอรหันต์สักขีวิปีสสอยู่ ผ่านไปอีก ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระอนาคามีอยู่ ผ่านไปอีก ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระสกทาคามีอยู่ ผ่านไปอีก ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระโสดาบันอยู่ สรุปว่า ปฏิเวธสัทธิธรรมจะดำรงอยู่ได้ ๕,๐๐๐ ปี แม้ปริยัติสัทธิธรรมก็จะดำรงอยู่ได้ ๕,๐๐๐ ปี เพราะปริยัติกับปฏิเวธต่างเกื้อกูลกัน (วิ.ธ. ๓/๔๐๓/๔๐๐-๔๐๗, อภ.อภ.อ. ๓/๕๑/๒๖๕)

^๒ หนอนขยอก ในที่นี้หมายถึงแมลงเจาะกลางลำต้นข้าวแล้วทำให้รวงข้าวที่ออกมาไม่มีนํ้านม (อภ.อภ.อ. ๓/๕๑/๒๖๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๒.โอวาทสูตร

ธรรมวินัยที่มีมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต จะดำรงอยู่ได้ไม่นาน
เปรียบเหมือนเปลี้ยที่ลงในไร่อ้อยซึ่งอุดมสมบูรณ์ ก็ทำให้ไร่อ้อยนั้นคงอยู่ได้ไม่นาน

อานนท์ เราบัญญัติกรรม ๘ ประการไว้ เพื่อไม่ให้ภิกษุณีล่วงละเมิดจน
ตลอดชีวิต เปรียบเหมือนคนกันทำนบที่สระใหญ่ไว้ เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำไหลออก
ฉะนั้น”

โคตมีสูตรที่ ๑ จบ

๒. โอวาทสูตร

ว่าด้วยคุณสมบัติของภิกษุผู้จะสอนภิกษุณี

[๕๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคารศาลา ป่ามहांวัน
เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอ สงฆ์จึงควรสมมติ
ให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ
สงฆ์จึงควรสมมติให้เป็นผู้สอนภิกษุณี

ธรรม ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล ฯลฯ^๑ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ^๒ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิติ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอัฏฐกนิบาต ข้อ ๒ (ปัญญาสูตร) หน้า ๑๙๗ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มตามข้อที่อ้างในเชิงอรรถที่ ๑

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๓.สังขิตตสูตร

๓. เป็นผู้ทรงจำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดี จำแนกได้ดี ให้เป็นไปได้ดีโดยพิสดาร วินิจฉัยได้ดีโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ^๑
๔. เป็นผู้มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่มีโทษ ให้ความหมายได้
๕. เป็นผู้ที่สามารถที่จะชี้แจงให้ภิกษุณีสงฆ์เห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้งกล้า ปลอดชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกถา
๖. เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของภิกษุณีโดยมาก
๗. เป็นผู้ไม่เคยประพฤติล่วงครุธรรม^๒ ในสตรีผู้นั่งหม่อมผ้ากาสายะบวชอุทิศพระผู้มีพระภาคพระองค์นี้
๘. มีพรรษา ๒๐ หรือเกิน ๒๐

อานนท์ ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล สงฆ์จึงควรสมมติให้เป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี”

โอวาทสูตรที่ ๒ จบ

๓. สังขิตตสูตร

ว่าด้วยลักษณะธรรมวินัยโดยย่อ^๓

[๕๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหารวัน เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมีได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ในสันตกนิบาต ข้อ ๗๖ (ทุติยวินยสูตร) หน้า ๑๗๓ ในเล่มนี้

^๒ เป็นผู้ไม่เคยประพฤติล่วงครุธรรม หมายถึงในสมัยที่เป็นคฤหัสถ์ ไม่เคยจับต้องกายภิกษุณี ไม่เคยประพฤติผิดประเวณีกับนางสิกขมานาหรือสามเณรี (วิ.อ. ๒/๑๔๕-๑๔๗/๓๑๙, อภ.อญญก.อ. ๓/๕๒/๒๖๕)

^๓ วิ.จ. (แปล) ๗/๔๐๖/๓๒๒-๓๒๓

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๓.สังฆิตตสูตร

“ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมโดยย่อที่เมื่อหม่อมฉัน ฟังแล้ว จะฟังเป็นผู้จากไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจ อยู่เถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โคตมี เธอรู้ธรรมเหล่าใดว่า

๑. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อคลายความกำหนด
๒. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความประกอบไว้ ไม่เป็นไปเพื่อความพราศ
๓. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อการสะสม ไม่เป็นไปเพื่อการไม่สะสม
๔. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความมักมาก ไม่เป็นไปเพื่อความมักน้อย
๕. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความสันโดษ
๖. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความคลุกคลีหมู่คณะ ไม่เป็นไปเพื่อความสงัด
๗. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน ไม่เป็นไปเพื่อปรารภ
ความเพียร
๘. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย

โคตมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านี้ไว้โดยส่วนเดียวว่า ‘นั่นไม่ใช่ธรรม นั่นไม่ใช่วินัย นั่นไม่ใช่สัตถุศาสน์’

โคตมี เธอรู้ธรรมเหล่าใดว่า

๑. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อคลายความกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความกำหนด
๒. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความพราศ ไม่เป็นไปเพื่อความประกอบไว้
๓. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อการไม่สะสม ไม่เป็นไปเพื่อการสะสม
๔. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความมักน้อย ไม่เป็นไปเพื่อความมักมาก
๕. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ
๖. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความสงัด ไม่เป็นไปเพื่อความคลุกคลีหมู่คณะ
๗. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อปรารภความเพียร ไม่เป็นไปเพื่อความ
เกียจคร้าน
๘. ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงง่าย ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นคนเลี้ยงยาก

โคตมี เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านี้ไว้โดยส่วนเดียวว่า ‘นั่นเป็นธรรม นั่นเป็นวินัย นั่นเป็นสัตถุศาสน์’

สังฆิตตสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๔.ที่ขชาณสูตร

๔. ที่ขชาณสูตร

ว่าด้วยโกปิยบุตรชื่อว่าที่ขชาณ

[๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวโกปิยะชื่อว่า กักรปิตตะ เขตกรุงโกปิยะ ครั้งนั้น โกปิยบุตรชื่อว่าที่ขชาณได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกข้าพระองค์เป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโภคี อยู่ครองเรือน นอนเบียดบุตร ใช้จันทน์ของชาวกาลิ ทัดทรงดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ ยินดีทองและเงิน^๑ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่จะพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้และเพื่อเกื้อกูลในภพหน้าเพื่อสุขในภพหน้าแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายเถิด”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พโยคฆปัชชะ^๒ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อ เกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น)
๒. อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)
๓. กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)
๔. สมชิวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม)

อุฏฐานสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม โครกขกรรม เป็นช่างศร รับราชการ หรือศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา

^๑ ดู ข.อ. ๒๕/๕๒/๑๘๖

^๒ พโยคฆปัชชะ เป็นชื่อเรียกชาวโกปิยะ เพราะบรรพบุรุษของชาวโกปิยะนี้สร้างบ้านเรือนอยู่ในพโยคฆปัชช-นคร (นครทางเสฉวน) (อง.จตุกก.อ. ๒/๑๙๔/๔๑๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑.โคตมীবรรค ๔.ที่มหาณสูตร

อันเป็นอุปายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่า
อุฏฐานสัมปทา

อารักขสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโรคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวม
ด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม^๑ ได้มาโดยธรรม^๒ เขารักษา
คุ้มครองโรคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ‘ทำอย่างไร โรคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูก
พระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป’ นี้เรียกว่า
อารักขสัมปทา

กัลยาณมิตตตา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจริญ สนทนากับคนในหมู่บ้านหรือใน
นิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่ง
ศีลก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อม
ด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร
คอยศึกษาศีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทา
ของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้
ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา

สมชีวิตา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโรคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์แล้ว
เลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการ
ใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’
เปรียบเหมือนคนชั่งของ หรือลูกมือของคนชั่งของ ยกตราซึ่งขึ้นดูก็รู้ว่า ‘ต้อง
ลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้’ ฉันทใด กุลบุตรก็ฉันทนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่ง

เชิงอรรถ :

^๑ ประกอบด้วยธรรม ในที่นี้หมายถึงมีกุศลธรรม ๑๐ ประการ (อง.ติก.ฐีกา. ๒/๑๔/๑๐๓)

^๒ ได้มาโดยธรรม ในที่นี้หมายถึงโรคทรัพย์ที่บุคคลดำรงอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ แล้วได้มา (อง.จตุกก.อ.
๒/๖๑/๓๕๓)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญาภิบาล [๒.พุดิยปิณณาสก]

๑.โคตมีวรรค ๔.ที่ฆชาณสูตร

โรคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับน้อย แต่เลี้ยงชีพอย่างฟุ่มเฟือย ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า ‘กุลบุตรผู้นี้ใช้จ่ายโรคทรัพย์เหมือนคนกินผลมะเดื่อ^๑’ ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับมาก แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า ‘กุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างไม่สมฐานะ’ แต่เพราะกุลบุตรนี้รู้ทางเจริญแห่งโรคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ นี้เรียกว่า สมชีวิตา

พยัคฆปัชชะ โรคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ มีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ

๑. เป็นนักเลงหญิง	๒. เป็นนักเลงสุรา
๓. เป็นนักเลงการพนัน	๔. เป็นผู้มิดรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว

เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงปิดทางไหลเข้า เปิดทางไหลออกของสระน้ำนั้น และฝนก็ได้ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนี้ สระน้ำใหญ่นั้นก็เหือดแห้งไป ไม่เพิ่มปริมาณขึ้นเลย ฉะนั้นโรคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน มีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ

๑. เป็นนักเลงหญิง	๒. เป็นนักเลงสุรา
๓. เป็นนักเลงการพนัน	๔. เป็นผู้มิดรชั่ว มีสหายชั่ว มีเพื่อนชั่ว

พยัคฆปัชชะ โรคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ มีทางเจริญ ๔ ประการ คือ

๑. ไม่เป็นนักเลงหญิง	๒. ไม่เป็นนักเลงสุรา
๓. ไม่เป็นนักเลงการพนัน	๔. เป็นผู้มิดรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี

เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงเปิดทางไหลเข้า ปิดทางไหลออกของสระน้ำนั้น และฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อ

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงคนที่ต้องการกินผลมะเดื่อ เขยาดันมะเดื่อให้ผลสุก ๆ ร่วงลงมาจำนวนมาก แต่แล้วเขาก็กลับหยิบมากินเพียงบางผลเท่านั้น (อง.อัญญา.อ. ๓/๕๔/๒๖๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๔.ที่ฆชาณสูตร

เป็นเช่นนี้ สระน้ำใหญ่นั้นก็เพิ่มปริมาณขึ้น ไม่เหือดแห้งไปเลย ฉันทใด โภคทรัพย์ที่
เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน มีทางเจริญ ๔ ประการ คือ

๑. ไม่เป็นนักเลงหญิง
๒. ไม่เป็นนักเลงสุรา
๓. ไม่เป็นนักเลงการพนัน
๔. เป็นผู้มิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี

พยัคชปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขใน
ภพนี้แก่กุลบุตร

พยัคชปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขใน
ภพหน้าแก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาสัมปทา
๒. สีสสัมปทา
๓. จาคสัมปทา
๔. ปัญญาสัมปทา

สัทธาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า
'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ^๑ เป็นศาสดาของเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค' นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา

สีสสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๒ เว้นขาดจากการเสพ
ของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า สีสสัมปทา

จาคสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว
มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน
นี้เรียกว่า จาคสัมปทา

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอัฏฐกนิบาต ข้อ ๔๙ (ปฐมอิฐโลกิกสูตร) หน้า ๓๒๖ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มและความพิสดารในอัฏฐกนิบาต ข้อ ๔๑ (สังฆิตตโปสถสูตร) หน้า ๓๐๓-๓๐๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฺฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๕.อุชชยสูตร

ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา เห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา

พโยคชปีชชะ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อแก้กุลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่กุลบุตร

คนขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ไม่ประมาท รู้วิธีการเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ

รักษาทรัพย์ที่หามาได้ เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีในภพหน้าอยู่เป็นนิตย์

ที่พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่าสัจจะตริสธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้

เพื่อผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา

อันเป็นเหตุนาสุขมาให้ในโลกทั้ง ๒ คือ

ประโยชน์แก้กุลในภพนี้ และสุขในภพหน้า

จาคะ บุญ^๑นี้ย่อมเจริญยิ่งขึ้น แก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้”

ทีฆชาณสูตรที่ ๔ จบ

๕. อุชชยสูตร

ว่าด้วยอุชชยพราหมณ์

[๕๕] ครั้งหนึ่ง อุชชยพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค พอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ บุญ ในที่นี้หมายถึงศรัทธา ศีล และปัญญา (อภ.อฏฺฐก.อ. ๓/๕๔/๒๖๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.โคตมীবรรค ๕.อุชชยสูตร

“ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกข้าพระองค์คิดจะไปอยู่ต่างถิ่น ขอท่านพระโคตมโปรดแสดงธรรมที่จะอำนวยผลเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้ เพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่พวกข้าพระองค์เถิด พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา	๒. อารักขสัมปทา
๓. กัลยาณมิตตตา	๔. สมชีวิตา

อุฏฐานสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม โครวัชกรรม เป็นช่างศร รับราชการ หรือศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา อันเป็นอุบายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา

อารักขสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโรคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโรคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ‘ทำอย่างไร โรคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงจะไม่ถูกพระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป’ นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา

กัลยาณมิตตตา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจริญ สนทนากับคนในบ้านหรือในนิคม ที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่งศีล ก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทา

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๕.อุชชยสูตร

ของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา

สมชีวิตา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้ว เลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ เปรียบเหมือนคนขังของ หรือลูกมือของคนขังของ ยกตราซึ่งขึ้นดูก็รู้ได้ว่า ‘ต้องลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้’ ฉะนั้น กุลบุตร ก็ฉันทันเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับน้อย แต่เลี้ยงชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า ‘กุลบุตรผู้นี้ใช้จ่ายโภคทรัพย์เหมือนคนกินผลมะเดื่อ’ ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับมาก แต่เลี้ยงชีวิตอย่างฝืดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า ‘กุลบุตรนี้จักตายอย่างไม่สมฐานะ’ แต่เพราะกุลบุตรนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ นี้เรียกว่า สมชีวิตา

พราหมณ์ โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ มีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ

๑. เป็นนักเลงหญิง	๒. เป็นนักเลงสุรา
๓. เป็นนักเลงการพนัน	๔. เป็นผู้มิดรขั่ว มีสหายขั่ว มีเพื่อนขั่ว

เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงปิดทางไหลเข้า เปิดทางไหลออกของสระน้ำนั้น และฝนก็มิได้ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนี้ สระน้ำใหญ่นั้นก็เหือดแห้งไป ไม่เพิ่มปริมาณขึ้นเลย ฉะนั้น โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันทันเหมือนกัน มีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ

๑. เป็นนักเลงหญิง	๒. เป็นนักเลงสุรา
๓. เป็นนักเลงการพนัน	๔. เป็นผู้มิดรขั่ว มีสหายขั่ว มีเพื่อนขั่ว

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคุตตรนิกาย อัญญาสิกขาสูตร [๒.พุดิยปิณฑนาสก]

๑. โคตม้าวรรค ๕. อุชชยสูตร

พราหมณ์ โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ มีทางเจริญ ๔ ประการ คือ

๑. ไม่เป็นนักเลงหญิง
๒. ไม่เป็นนักเลงสุรา
๓. ไม่เป็นนักเลงการพนัน
๔. เป็นผู้มิดรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี

เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษ
พึงเปิดทางไหลเข้า ปิดทางไหลออกของสระน้ำนั้น และฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล
เมื่อเป็นเช่นนี้ สระน้ำใหญ่นั้นก็เพิ่มปริมาณขึ้น ไม่เหือดแห้งไปเลย ฉะนั้น โภคทรัพย์
ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน มีทางเจริญ ๔ ประการ คือ

๑. ไม่เป็นนักเลงหญิง
๒. ไม่เป็นนักเลงสุรา
๓. ไม่เป็นนักเลงการพนัน
๔. เป็นผู้มิดรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี

พราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขใน
ภพนี้แก่กุลบุตร

พราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า
เพื่อสุขในภพหน้าแก่กุลบุตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัทธาสัมปทา
๒. สีสสัมปทา
๓. จาคสัมปทา
๔. ปัญญาสัมปทา

สัทธาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า
'แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ^๑ เป็นศาสดาของเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค' นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา

สีสสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๒ เว้นขาดจากการเสพ
ของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า สีสสัมปทา

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอัญญาสิกขาสูตร ข้อ ๔๙ (ปฐมอิฐโลกิกสูตร) หน้า ๓๒๖ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มในอัญญาสิกขาสูตร ข้อ ๔๖ (อนรุทธสูตร) หน้า ๓๒๑ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๕.อุชชยสูตร

จาคสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันสละแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการแจกทานอยู่ครองเรือน นี้เรียกว่า จาคสัมปทา

ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญา ฯลฯ^๑ ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา

พราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพหน้า เพื่อสุขในภพหน้าแก่กุลบุตร

คนขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ไม่ประมาท รู้วิธีการเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ

รักษาทรัพย์ที่หามาได้ เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีในภพหน้าอยู่เป็นนิตย์

ที่พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่าสัจจะตรัสธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้

เพื่อผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา

อันเป็นเหตุมาสุขมาให้ในโลกทั้ง ๒ คือ

ประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า

จาคะ บุญ ย่อมเจริญยิ่งขึ้นแก่ฤกษ์สัทธาทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้”

อุชชยสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๕๔ (ที่ขชาณสูตร) หน้า ๓๔๔ ในวรรคเดียวกันนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑. โคตมีวรรค ๖. กยสูตร

๖. กยสูตร

ว่าด้วยกัยเป็นชื่อของกาม^๑

[๕๖] ภิกษุทั้งหลาย

๑. คำว่า 'กัย' เป็นชื่อของกาม
๒. คำว่า 'ทุกข' เป็นชื่อของกาม
๓. คำว่า 'โรค' เป็นชื่อของกาม
๔. คำว่า 'ผี' เป็นชื่อของกาม
๕. คำว่า 'ลูกศร' เป็นชื่อของกาม
๖. คำว่า 'เครื่องข่อง' เป็นชื่อของกาม
๗. คำว่า 'เปือกตม' เป็นชื่อของกาม
๘. คำว่า 'การอยู่ในครรภ์' เป็นชื่อของกาม

คำว่า 'กัย' นี้เป็นชื่อของกาม เพราะเหตุไร

เพราะสัตว์โลกผู้ยินดีด้วยกามราคะ ถูกฉันทราคะ^๒เกี่ยวพันไว้ ย่อมไม่พ้นจาก
กัยทั้งที่มีในภพนี้ ทั้งที่มีในภพหน้า ฉะนั้น คำว่า 'กัย' นี้ จึงเป็นชื่อของกาม

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.จก. (แปล) ๒๒/๒๓/๔๕๓, ข.จ. (แปล) ๓๐/๑๓๗/๔๔๕-๔๔๖

^๒ ฉันทราคะ หมายถึงความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจกล่าวคือตัณหา (อจ.ติก.อ. ๒/๑๑๓/๒๖๐) ทั้งกาม-
ราคะ และฉันทราคะ เป็นชื่อเรียกกิเลสกามในจำนวน ๑๘ ชื่อ คือ (๑) ฉันทะ (ความพอใจ) (๒) ราคะ
(ความกำหนัด) (๓) ฉันทราคะ (ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจ) (๔) สังกัปปะ (ความดำริ)
(๕) ราคะ (ความกำหนัด) (๖) สังกัปปราคะ (ความกำหนัดด้วยอำนาจความดำริ) (๗) กามฉันทะ (ความ
พอใจด้วยอำนาจความใคร่) (๘) กามราคะ (ความกำหนัดด้วยอำนาจความใคร่) (๙) กามฉันทะ (ความ
เพลิดเพลินด้วยอำนาจความใคร่) (๑๐) กามตัณหา (ความทะยานอยากด้วยอำนาจความใคร่) (๑๑) กาม-
เสนหะ (ความเยื่อใยด้วยอำนาจความใคร่) (๑๒) กามปริพาหะ (ความเร่าร้อนด้วยอำนาจความใคร่)
(๑๓) กามมูจฉา (ความสยบด้วยอำนาจความใคร่) (๑๔) กามวิโมกษณะ (ความติดใจด้วยอำนาจความใคร่)
(๑๕) กามโฆชะ (ห้วงน้ำคือความใคร่) (๑๖) กามโยคะ (กิเลสเครื่องประกอบด้วยอำนาจความใคร่)
(๑๗) กามปาทานะ (กิเลสเครื่องยึดมั่นคือความใคร่) (๑๘) กามัจฉันทนัวรรณะ (กิเลสเครื่องกั้นจิตคือ
ความพอใจด้วยอำนาจความใคร่) ข.ม. (แปล) ๒๙/๑/๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๗.ปฐมาหุเนยยสูตร

คำว่า ‘ทุกข์’ ฯลฯ คำว่า ‘โรค’ ฯลฯ คำว่า ‘ผี’ ฯลฯ คำว่า ‘ลูกศร’ ฯลฯ
คำว่า ‘เครื่องข้อง’ ฯลฯ คำว่า ‘เปือกตม’ ฯลฯ
คำว่า ‘การอยู่ในครรภ์’ เป็นชื่อของกาม เพราะเหตุไร
เพราะสัตว์โลกผู้ยินดีด้วยกามราคะ ถูกฉันทราคะเกี่ยวพันไว้ ย่อมไม่พ้นจาก
การอยู่ในครรภ์ทั้งที่มีในภพนี้ ทั้งที่มีในภพหน้า ฉะนั้น คำว่า ‘การอยู่ในครรภ์’ นี้
จึงเป็นชื่อของกาม

ปฤชชนตกต่ำด้วยราคะอันนำยินดี^๑

ย่อมเข้าถึงความเป็นสัตว์เกิดในครรภ์อีกเพราะกามเหล่าใด

กามเหล่านี้ เรียกว่า ภัย ทุกข์ โรค ผี

ลูกศร เครื่องข้อง เปือกตม และการอยู่ในครรภ์

แต่เมื่อใด ภิกษุมีความเพียรเผากิเลส ไม่ละสัมปชัญญะ

ภิกษุผู้เช่นนั้นก็ข้ามกามเป็นดุจทางสิ้น^๒ ที่ข้ามได้ยาก

มองเห็นหมู่มสัตว์ผู้เข้าถึงชาติและชรา ดิ้นรนอยู่

ภยสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมาหุเนยยสูตร

ว่าด้วยอาหุไนยบุคคล สูตรที่ ๑

[๕๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ เป็นผู้ควรแก่ของ
ที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็น
นาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

เชิงอรรถ :

^๑ ราคะอันนำยินดี หมายถึงกามสุข (อง.อฏฐก.อ. ๓/๕๖/๒๖๗)

^๒ ทางสิ้น หมายถึงทางแห่งวิญญะ คือ การเวียนว่ายตายเกิด (อง.อฏฐก.อ. ๓/๕๖/๒๖๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต [๒.พุดิยปิณฑาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๗.ปฐมอาหุเนยยสูตร

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล ฯลฯ^๑ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ^๒ ทางตลอดดีด้วยทิวฐิ
๓. เป็นผู้มึมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี
๔. เป็นสัมมาทิวฐิ ประกอบด้วยความเห็นชอบ
๕. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมึในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๖. ระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ^๓ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้
๗. เห็นหมู่สัตว์ผู้กำลังจติ กำลังเกิด ฯลฯ^๔ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เห็นอมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ
๘. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ^๕ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ปฐมอาหุเนยยสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๗๕ (ปฐมวินยธรรมสูตร) หน้า ๑๗๑-๑๗๒ ในเล่มนี้
- ^๒ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๖ (วิตถตถนสูตร) หน้า ๑๐-๑๑ ในเล่มนี้
- ^๓ ดูความเต็มในอัฐกนิบาต ข้อ ๑๑ (เวรัญชสูตร) หน้า ๒๒๓ ในเล่มนี้
- ^๔ ดูความเต็มในข้อตามที่อ้างในเชิงอรรถที่ ๓
- ^๕ ดูความเต็มในสัตตกนิบาต ข้อ ๗๕ (ปฐมวินยธรรมสูตร) หน้า ๑๗๒ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๓๕๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก์]

๑.โคตมีวรรค ๘.ทุดิยอาหุเนยยสูตร

๘. ทุดิยอาหุเนยยสูตร

ว่าด้วยอาหุในบุคคล สูตรที่ ๒

[๕๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ เป็นผู้ควรแก่ของ
ที่เขานำมาถวาย ฯลฯ เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้มึศีล ฯลฯ^๑ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
๒. เป็นพหูสูต ฯลฯ^๒ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิติ
๓. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย
๔. เป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร อาศัยเสนาสนะที่สงัด
๕. เป็นผู้อดทนต่อความยินร้ายและความยินดีได้ ครอบงำความยินร้าย
ที่เกิดขึ้นได้อยู่
๖. เป็นผู้อดทนต่อภัยที่น่ากลัวได้ ครอบงำภัยที่น่ากลัวซึ่งเกิดขึ้นได้อยู่
๗. เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๘. ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ^๓ เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ฯลฯ เป็นนानุญอัน
ยอดเยี่ยมของโลก

ทุดิยอาหุเนยยสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^{๑-๓} ข้อความที่ย่อ(ฯลฯ)ไว้ในสูตรนี้ ดูความเต็มในข้อตามที่อ้างในเชิงอรรถหน้า ๓๕๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๓๕๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑. โคตมีวรรค ๑๐. ทุติยบุคคลสูตร

๙. ปฐมบุคคลสูตร^๑

ว่าด้วยบุคคลผู้เป็นนาบุญของโลก สูตรที่ ๑

[๕๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม
ของโลก

บุคคล ๘ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. พระโสดาบัน	๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล
๓. พระสกทาคามี	๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล
๕. พระอนาคามี	๖. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล
๗. พระอรหันต์	๘. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ
เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคลผู้ปฏิบัติ ๔ จำพวก

และบุคคลผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวกนี้

เป็นสงฆ์ผู้ปฏิบัติตรง ประกอบด้วยปัญญาและศีล

บุญย่อมมีผลยิ่ง^๒ แก่มนุษย์ผู้มุ่งบุญบูชากระทำอยู่

ทานที่บุคคลให้ในสงฆ์นี้ย่อมมีผลมาก

ปฐมบุคคลสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ทุติยบุคคลสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เป็นนาบุญของโลก สูตรที่ ๒

[๖๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
 ฯลฯ เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

เชิงอรรถ :

^๑ อภ.ป. (แปล) ๓๖/๗/๑๓๘, ๒๐๗/๒๒๙

^๒ มีผลยิ่ง ในที่นี้หมายถึงมีผลอันยิ่งใหญ่ หรือประมาณมิได้ (อง.อภ.อ. ๓/๕๙-๖๐/๒๖๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๑.โคตมীবรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

บุคคล ๘ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. พระโสดาบัน	๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งโสดาปัตติผล
๓. พระสกทาคามี	๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งสกทาคามีผล
๕. พระอนาคามี	๖. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งอนาคามีผล
๗. พระอรหันต์	๘. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ
เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

บุคคล ๘ จำพวก คือบุคคลผู้ปฏิบัติ ๔ จำพวก

และบุคคลผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวก

เป็นสงฆ์ผู้สูงส่งกว่าสัตว์ทั้งหลาย

บุญย่อมมีผลยิ่งแก่มนุषย์ผู้มุ่งบุญบูชากระทำอยู่

ทานที่บุคคลให้ในสงฆ์นี้ย่อมมีผลมาก

ทุติยบุคคลสูตรที่ ๑๐ จบ

โคตมীবรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โคตมীสูตร	๒. โอวาทสูตร
๓. สังฆิตตสูตร	๔. ทีฆชาณสูตร
๕. อุชชยสูตร	๖. ภัยสูตร
๗. ปฐมอาหุเนยยสูตร	๘. ทุติยาหุเนยยสูตร
๙. ปฐมบุคคลสูตร	๑๐. ทุติยบุคคลสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒.ภุมิจาลวรรค ๑.อิจฉาสุต

๒. ภุมิจาลวรรค

หมวดว่าด้วยเหตุที่ทำให้แผ่นดินไหวครั้งใหญ่

๑. อิจฉาสุต

ว่าด้วยความอยากได้ลาภ

[๖๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้ มีปรากฏ
อยู่ในโลก

บุคคล ๘ จำพวกไหนบ้าง คือ

- เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด^๑ แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง^๒
ความอยากได้ลาภ^๓ย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายาม
เพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ
แต่ลาภก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอจึงเศร้าโศก ลำบากใจ
รำไร ทุบอก คร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้
อยากได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่า
เป็นผู้ไม่ได้ลาภ เศร้าโศก รำไร และเคลื่อนจากศีลธรรม^๔
- เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง
ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อ
ให้ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลาภ
ก็เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอจึงมัวเมา ประมาท เลินเล่อ ภิกษุนี้
เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้
ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ได้ลาภ มัวเมา ประมาท และเคลื่อนจาก
ศีลธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ สงัด ในที่นี้หมายถึงความสงัดทางกาย (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๑/๒๖๘)

^๒ ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง หมายถึงไม่เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานให้ต่อเนื่องกันไป (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๑/๒๖๘)

^๓ ลาภ ในที่นี้หมายถึงปัจจัย ๔ (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๑/๒๖๘)

^๔ ศีลธรรม ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนา (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๑/๒๖๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ภูมิจาลวรรค ๑.อิจจาสูตร

๓. เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น แต่เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลาภก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอจึงเศร้าโศก ล้ำบากใจ ร่ำไร ทูบอก คร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่า ผู้อยากได้ลาภอยู่ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่ได้ลาภ เศร้าโศก ร่ำไร และเคลื่อนจากศีลธรรม
๔. เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น แต่เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ แต่ลาภก็เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอจึงมัวเมา ประมาท เลินเล่อ ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ได้ลาภ มัวเมา ประมาท และเคลื่อนจากศีลธรรม
๕. เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ แต่ลาภก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอก็ไม่เศร้าโศก ไม่ล้ำบากใจ ไม่ร่ำไร ไม่ทูบอกคร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อ ว่าเป็นผู้ไม่ได้ลาภ ไม่เศร้าโศก ไม่ร่ำไร และไม่เคลื่อนจาก ศีลธรรม
๖. เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อ ให้ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลาภก็ เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอก็ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายามเพื่อ ให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ได้ลาภ ไม่มัวเมา ไม่ประมาท และไม่ เคลื่อนจากศีลธรรม

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปีณณาสก]

๒.ภุมิจาลวรรค ๒.อลังสูตร

๗. เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น แต่เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลาภก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอก็ไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่รำไร ไม่ทุบอกร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่ได้ลาภ ไม่เศร้าโศก ไม่รำไร และไม่เคลื่อนจากศีลธรรม
๘. เมื่อภิกษุในธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนื่อง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น แต่เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ แต่ลาภก็เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ ได้ลาภ ไม่มัวเมา ไม่ประมาท และไม่เคลื่อนจากศีลธรรม
- ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก”

อิจจาสูตรที่ ๑ จบ

๒. อลังสูตร

ว่าด้วยผู้สามารถทำประโยชน์ตนและผู้อื่น

[๖๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้มีความสามารถสำหรับตนเองและมีความสามารถสำหรับผู้อื่น^๑

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงสามารถปฏิบัติให้เกื้อกูลสำหรับตนเองและผู้อื่น (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๒/๒๖๘)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๓๕๗ }

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย อัญญกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก์]

๒.ภุมิจาลวรรค ๒.อลังสูตร

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย^๑
๒. ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๓. พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้
๔. รู้orroธรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
๕. มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่
สละสลวยไม่หยาบคายให้รู้ความหมายได้
๖. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจรรย์เห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
เร้าใจให้อาจหาญแกล้งกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง และมีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง และมีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๒. พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้
๓. รู้orroธรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
๔. มีวาจางาม ฯลฯ ให้รู้ความหมายได้
๕. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจรรย์เห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
เร้าใจให้อาจหาญแกล้งกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

เชิงอรรถ :

^๑ ใคร่ครวญได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย หมายถึงเมื่อกล่าวถึงขั้นธ ชาติ ายตนะ เป็นต้น ก็สามารถเข้าใจ
ได้ฉับพลัน ในสูตรนี้ มุ่งกล่าวถึงสมณะและวิปัสสนา (อจ.อัญญก.อ. ๓/๖๒/๒๖๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ภุมิจาลวรรค ๒.อลังสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง และมีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไคร่ครวญได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย
๒. ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๓. พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้ รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม
๔. ไม่มีวาจางาม ไม่เจรจาถ้อยคำไพเราะ ไม่ประกอบด้วยวาจา
ชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคายให้รู้ความหมายได้ ทั้งไม่ชี้แจงให้
เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ไม่ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ไม่เร้าใจ
ให้อาจหาญแกลวกกล้า ไม่ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ไคร่ครวญได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย
๒. ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ แต่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรง
จำไว้ ทั้งไม่รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
๓. มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ ฯลฯ ให้รู้ความหมายได้
๔. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ฯลฯ

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ภุมิจาลวรรค ๒.อลังสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๒. พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้
๓. รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่มีวาจางาม
ไม่เจรจาถ้อยคำไพเราะ ไม่ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย
ไม่หยาบคายให้รู้ความหมายได้ ทั้งไม่ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจรรย์
เห็นชัด ไม่ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ไม่เร้าใจให้อาจหาญ
แกล้วกล้า ไม่ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๒. ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้ ทั้งไม่รู้ธรรมรู้ธรรม
แล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่มีวาจางาม ฯลฯ ให้รู้ความ
หมายได้
๓. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจรรย์เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจ
ให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

พระสูตรต้นตปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก์]

๒.ภุมิจาลวรรค ๒.อลังสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งไม่ทรงจำธรรมที่ฟัง
แล้วไว้ได้ แต่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้

๒. รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว แต่ไม่มีวาจาถาม
 ฯลฯ ให้รู้ความหมายได้ ทั้งไม่ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

ธรรม ๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งไม่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว
ไว้ได้ ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้ ไม่รู้ธรรมรู้ธรรม
แล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่มีวาจาถาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ
ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคายให้รู้ความหมายได้

๒. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

อลังสูตรที่ ๒ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒.ภูมิจาลวรรค ๓.สังขัตตสูตร

๓. สังขัตตสูตร

ว่าด้วยภิกษุทูลขอให้ทรงแสดงธรรมโดยย่อ

[๖๓] ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่งได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ โดยที่เมื่อข้าพระองค์ได้ฟังแล้ว จะพึงจากไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โมฆบุรุษบางพวกในโลกนี้ ย่อมเชื่อเชิญเราอย่างที่ เขาทำกันมา และเมื่อเราแสดงธรรมแล้ว ก็คอยติดตามเราเรื่อยไป”

ภิกษุรูปหนึ่งกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรด แสดงธรรมโดยย่อ ขอพระสูตรโปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ ทำอย่างไร ข้าพระองค์จึงจะรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภาสิตของพระผู้มีพระภาค ทำอย่างไรข้าพระองค์ จึงจะเป็นทายาทแห่งภาสิตของพระผู้มีพระภาค”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุ เพราะฉะนั้นแล เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘จิตของเราจักตั้งมั่น ดำรงมั่นด้วยดีในภายใน และบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วจัก ครอบงำจิตไม่ได้อยู่’ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

เมื่อใดแล จิตของเธอตั้งมั่น ดำรงมั่นด้วยดีในภายใน และบาปอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้วจักครอบงำจิตไม่ได้อยู่ เมื่อนั้น เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เมตตา- เจโตวิมุตติจักเป็นธรรมอันเราเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นจด्यानแล้ว ทำให้ เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารภดีแล้ว’ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น เธอพึงเจริญสมาธิที่มีวิตกมีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีวิตกมีเพียงวิจารณ์บ้าง เจริญ สมาธิที่ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่มีปีติบ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีปีติบ้าง เจริญสมาธิที่มีความยินดีบ้าง เจริญสมาธิที่มีอุเบกขาบ้าง

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว เจริญดีแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘กรุณาเจโตวิมุตติ ฯลฯ เมื่อนั้น เธอพึงสำเหนียก

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ภูมิจาลวรรค ๓.สังขัตตสูตร

อย่างนี้ว่า ‘มูทิตาเจโตวิมุตติ ฯลฯ เมื่อนั้น เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘อุเบกขา-
เจโตวิมุตติ จักเป็นธรรมอันเราเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจยานแล้ว
ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารภดีแล้ว’ เธอพึงสำเหนียก
อย่างนี้แล

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น
เธอพึงเจริญสมาธิที่มีวิตกมีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีวิตกมีเพียงวิจารณ์บ้าง เจริญ
สมาธิที่ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่มีปีติบ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีปีติบ้าง
เจริญสมาธิที่มีความยินดีบ้าง เจริญสมาธิที่มีอุเบกขาบ้าง

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว เจริญดีแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น
เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราจักพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร
มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้’ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น
เธอพึงเจริญสมาธิที่มีวิตกมีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีวิตกมีเพียงวิจารณ์บ้าง เจริญ
สมาธิที่ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่มีปีติบ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีปีติบ้าง
เจริญสมาธิที่มีความยินดีบ้าง เจริญสมาธิที่มีอุเบกขาบ้าง

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว เจริญดีแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น
เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราจักพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ ฯลฯ เมื่อนั้นเธอ
พึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราจักพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯลฯ เมื่อนั้นเธอพึงสำเหนียก
อย่างนี้ว่า ‘เราจักพิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ
กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้’ เธอพึงสำเหนียกอย่างนี้แล

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น
เธอพึงเจริญสมาธิที่มีวิตกมีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีวิตกมีเพียงวิจารณ์บ้าง เจริญ
สมาธิที่ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์บ้าง เจริญสมาธิที่มีปีติบ้าง เจริญสมาธิที่ไม่มีปีติบ้าง
เจริญสมาธิที่มีความยินดีบ้าง เจริญสมาธิที่มีอุเบกขาบ้าง

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.ภูมิฉาลวรรค ๔.คยาสี่สูตร

เมื่อใดแล สมาธินี้เป็นธรรมอันเธอเจริญแล้ว เจริญดีแล้วอย่างนี้ เมื่อนั้น เธอจะเดินไปที่ใด ๆ ก็เดินไปได้อย่างผาสุกในที่นั้น ๆ จะยืนอยู่ที่ใด ๆ ก็ยืนอยู่ได้อย่างผาสุกในที่นั้น ๆ จะนั่งอยู่ที่ใด ๆ ก็นั่งอยู่ได้อย่างผาสุกในที่นั้น ๆ จะนอนอยู่ที่ใด ๆ ก็นอนอยู่อย่างผาสุกในที่นั้น ๆ^๑”

ภิกษุหนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสสอนด้วยพระโอวาทนี้แล้ว จึงลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วจากไป เธอจากไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกายและใจอยู่ ไม่นานนัก ก็ได้ทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ยอดเยี่ยม อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่เหล่ากุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ ต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”

ภิกษุนี้ได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

สังฆิตตสูตรที่ ๓ จบ

๔. คยาสี่สูตร

ว่าด้วยพระธรรมเทศนาที่คยาสี่สะ

[๖๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตำบลคยาสี่สะ เขตเมืองคยาณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ฯลฯ

๑. ก่อนจะตรัสรู้ เราเป็นโพรสิตว์ยังไม่ได้ตรัสรู้ เรารู้โองาส^๒ แต่ไม่เห็นรูปทั้งหลาย
๒. เรานั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเรารู้โองาสและเห็นรูปทั้งหลาย ด้วยอาการอย่างนี้ ญาณทัสสนะ^๓ นี้ของเราก็จะบริสุทธิยิ่งขึ้น’

เชิงอรรถ :

^๑ หมายถึงผู้บรรลุอรหัตตผลย่อมอยู่อย่างผาสุกทุกอิริยาบถ (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๓/๒๗๐)

^๒ โองาส ในที่นี้หมายถึงทิพพจักขุญาณ (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๔/๒๗๐)

^๓ ญาณทัสสนะ ในที่นี้หมายถึงทัสสนะคือญาณที่เป็นทิพพจักขุ ในสูตรนี้กล่าวถึงญาณ ๘ คือ (๑) ทิพพจักขุญาณ (๒) อิททวิชญาณ (๓) เจโตปริยญาณ (๔) ยถากัมมุปลญาณ (๕) อนาคตังสญาณ (๖) ปัจจุปปันนังสญาณ (๗) อตติตังสญาณ (๘) ปุพเพนิวาสญาณ (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๔/๒๗๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒.ภูมิจาลวรรค ๔.คยาสี่สูตร

สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกาย
และใจอยู่ รู้โอภาสและเห็นรูปทั้งหลาย แต่เราไม่ได้ยินเจรจาปราศรัย
กับเทวดาเหล่านั้น

๓. เรานั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเรารู้โอภาส เห็นรูปทั้งหลาย
และยินเจรจาปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น ด้วยอาการอย่างนี้ ญาณ-
ทัสสนะนี้ของเราก็จะบริสุทธียิ่งขึ้น’

สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกาย
และใจอยู่ รู้โอภาส เห็นรูปทั้งหลาย และยินเจรจาปราศรัยกับ
เทวดาเหล่านั้น แต่ไม่รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดานี้มาจากเทพ
นิกายโน้น ๆ’

๔-๗. เรานั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเรารู้โอภาส เห็นรูปทั้งหลาย ยินเจรจา
ปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้
มาจากเทพนิกายโน้น ๆ’ ด้วยอาการอย่างนี้ ญาณทัสสนะนี้ของเรา
ก็จะบริสุทธียิ่งขึ้น’

สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกาย
และใจอยู่ รู้โอภาส เห็นรูปทั้งหลาย ยินเจรจาปราศรัยกับเทวดา
เหล่านั้น และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มาจากเทพ
นิกายโน้น ๆ’ แต่ไม่รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้
เทวดาเหล่านี้จุติจากภพนี้แล้ว จึงมาเกิดในภพนั้น’ ฯลฯ รู้จัก
เทวดาเหล่านั้นว่า ‘ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้จุติจาก
ภพนี้แล้ว จึงมาเกิดในภพนั้น’ แต่ไม่รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘ด้วย
วิบากแห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขและทุกข์
อย่างนี้’ ฯลฯ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้
เทวดาเหล่านี้มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขและทุกข์อย่างนี้’ แต่ไม่รู้จัก
เทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มีอายุยืนอย่างนี้ ดำรงอยู่ได้นาน
อย่างนี้’ ฯลฯ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มีอายุยืนอย่างนี้
ดำรงอยู่ได้นานอย่างนี้’ แต่ไม่รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เราเคยอยู่ร่วม
หรือไม่เคยอยู่ร่วมกับเทวดาเหล่านี้’

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒.ภูมิจาลวรรค ๔.คยาสี่สสูตร

๘. เรานั้นได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเรารู้โอบาส เห็นรูปทั้งหลาย ยืนเจรจาปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มาจากเทพนิกายโน้น ๆ’ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้จุติจากภพนี้แล้ว จึงมาเกิดในภพนั้น’ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขและทุกข์อย่างนี้’ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มีอายุยืนอย่างนี้ ดำรงอยู่ได้นานอย่างนี้’ และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เราเคยอยู่ร่วมหรือไม่เคยอยู่ร่วมกับเทวดาเหล่านี้’ ญาณทัสสนะนี้ของเราก็จะบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น’

สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร อุทิศกาย และใจอยู่ รู้โอบาส เห็นรูปทั้งหลาย ยืนเจรจาปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้ มาจากเทพนิกายโน้น ๆ’ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้จุติจากภพนี้แล้ว จึงมาเกิดในภพนั้น’ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขและทุกข์อย่างนี้’ รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เทวดาเหล่านี้มีอายุยืนอย่างนี้ ดำรงอยู่ได้นานอย่างนี้’ และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า ‘เราเคยอยู่ร่วมหรือไม่เคยอยู่ร่วมกับเทวดาเหล่านี้’

อธิเทวญาณทัสสนะ(ความรู้ความเห็นเกี่ยวกับเทวดาผู้ยิ่ง)ของเรา ๘ ชั้นอย่างนี้ ยังไม่หมดจดดีตราบใด เราก็ยังไม่ยืนยันว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ตราบนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด อธิเทวญาณทัสสนะของเรา ๘ ชั้นอย่างนี้หมดจดดีแล้ว เมื่อนั้น เราจึงยืนยันได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ญาณทัสสนะเกิดขึ้นแก่เราว่า ‘เจโตวิมุตติของเราไม่กำเริบ ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก’

คยาสี่สสูตรที่ ๔ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๒.ภุมิจาลวรรค ๕.อภิกายตนสูตร

๕. อภิกายตนสูตร

ว่าด้วยอภิกายตนะ

[๖๕] ภิกษุทั้งหลาย อภิกายตนะ^๑ ๘ ประการนี้

อภิกายตนะ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน^๒ เห็นรูปภายนอกขนาดเล็ก มีสีสันดี หรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๑
๒. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกขนาดใหญ่ มีสีสันดี หรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๒
๓. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน^๓ เห็นรูปภายนอกขนาดเล็ก มีสีสันดี หรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๓
๔. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกขนาดใหญ่ มีสีสันดี หรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๔
๕. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่เขียว มีสีเขียว เปรียบด้วยของเขียว มีสีเขียวเข้ม ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๕

เชิงอรรถ :

^๑ อภิกายตนะ หมายถึงเหตุครอบงำ เหตุที่มีอิทธิพล ได้แก่ ญาณหรืออามานที่เป็นเหตุครอบงำปัจจุณิกธรรม คือนิรวรณ ๕ และอารมณ์ทั้งหลาย คำนี้มาจาก อภิก + आयตนะ ที่ชื่อว่า อภิก เพราะครอบงำอารมณ์ และชื่อว่า आयตนะ เพราะเป็นที่เกิดความสุขอันวิเศษแก่พระโยคีทั้งหลาย และเพราะเป็นมนายตนะและธัมมายตนะ (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๕/๒๗๐, อง.อฏฐก. ฐีกา ๓/๖๑-๖๕/๓๐๒, ที.ม.อ. ๒/๑๗๓/๑๖๔) และดู ที.ม. ๑๐/๑๗๓/๙๘, ที.ปา. ๑๑/๓๓๘/๒๒๙-๒๓๐, ม.ม. ๑๓/๒๔๙/๒๒๔, อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๒๙/๗๑

^๒ มีรูปสัญญาภายใน หมายถึงจำได้หมายรู้รูปภายในโดยการบริกรรมรูปภายใน ยังไม่ถึงอัปปนา (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๕/๒๗๐)

^๓ มีรูปสัญญาภายใน หมายถึงปราศจากบริกรรมรูปภายใน เพราะไม่ให้อรูปสัญญาเกิดขึ้น (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๕/๒๗๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปีณณาสก]

๒.ภุมิจาลวรรค ๖.วิโมกขสูตร

๖. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่เหลือง มีสีเหลือง เปรียบด้วยของเหลือง มีสีเหลืองเข้ม ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญา อย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๖
๗. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่แดง มีสีแดง เปรียบด้วยของแดง มีสีแดงเข้ม ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญา อย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๗
๘. บุคคลหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่ขาว มีสีขาว เปรียบด้วยของขาว มีสีขาวเข้ม ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญา อย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’ นี้เป็นอภิกายตนะที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย อภิกายตนะ ๘ ประการนี้แล

อภิกายตนะสูตรที่ ๕ จบ

๖. วิโมกขสูตร

ว่าด้วยวิโมกข์

[๖๖] ภิกษุทั้งหลาย วิโมกข์^๑ ๘ ประการนี้

วิโมกข์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีรูป^๒ เห็นรูปทั้งหลาย นี้เป็นวิโมกข์ที่ ๑
๒. บุคคลผู้มีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปทั้งหลายภายนอก นี้เป็นวิโมกข์ ที่ ๒

เชิงอรรถ :

^๑ วิโมกข์(ความหลุดพ้น) หมายถึงภาวะที่จิตหลุดพ้นจากสิ่งรบกวนและโน้มดิ่งไปในอารมณ์นั้นๆ (อง.อฏฐก.

อ. ๓/๖๖/๒๗๒) ดู ที.ม. ๑๐/๑๒๙/๖๓, ๑๗๔/๑๐๐, ที.ปา ๑๑/๓๓๙/๒๓๑, ๓๔๘/๒๗๑-๒๗๒, ม.ม. ๑๓/๒๔๘/๒๒๓-๒๒๔, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๒๘/๕๓๐-๕๓๑

^๒ มีรูป ในที่นี้หมายถึงได้รูปฌานที่เกิดจากอาการทำกรรมในรูปภายในตน เช่น ทำกรรมผม เหนือ เนื้อ เลือด กระดูก ฟัน เล็บ โดยวิธีการกรรมเป็นสีต่าง ๆ มีสีเขียว เหลือง แดง เป็นต้น (อง.อฏฐก.อ. ๓/๖๕/๒๗๐,๖๖/๒๗๒)

พระสูตรต้นตปิฎก อังคุดตฺตนิทาย อัญญกนิบาต [๒.ทุดิตยปิณณาสก]

๒.ภุมิจาลวรรค ๗.อนริยโวหารสูตร

๓. บุคคลเป็นผู้สนใจไปว่า ‘งาม’ เท่านั้น นี่เป็นวิโมกข์ที่ ๓
 ๔. บุคคลบรรลุอากาศาณัญจนตณมาน โดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุดมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนด นานัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง นี่เป็นวิโมกข์ที่ ๔
 ๕. บุคคลล่วงอากาศาณัญจนตณมาน โดยประการทั้งปวง บรรลุวิญญาณัญจนตณมาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุดมิได้’ อยู่ นี่เป็นวิโมกข์ที่ ๕
 ๖. บุคคลล่วงวิญญาณัญจนตณมาน โดยประการทั้งปวง บรรลุอาภิกขัญจนตณมาน โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ นี่เป็นวิโมกข์ที่ ๖
 ๗. บุคคลล่วงอาภิกขัญจนตณมาน โดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญจนตณมานอยู่ นี่เป็นวิโมกข์ที่ ๗
 ๘. บุคคลล่วงเนวสัญญานาสัญจนตณมาน โดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียตนิโรธอยู่ นี่เป็นวิโมกข์ที่ ๘
- ภิกษุทั้งหลาย วิโมกข์ ๘ ประการนี้แล

วิโมกขสูตรที่ ๖ จบ

๗. อนริยโวหารสูตร^๑

ว่าด้วยอนริยโวหาร

[๖๗] ภิกษุทั้งหลาย อนริยโวหาร^๒ ๘ ประการนี้

อนริยโวหาร ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าได้เห็น
๒. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ฟัง

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ปา. ๑๑/๓๑๓/๒๐๖, อภ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๒๕๐/๓๖๘, ๒๕๒/๓๖๙, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๓๙/๕๙๐

^๒ อนริยโวหาร ในที่นี้หมายถึงถ้อยคำของเหล่าชนผู้ไม่ใช่พระอริยะ (อภ.จตุกก.อ. ๒/๒๕๐/๔๔๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๒.ภูมิจาลวรรค ๘.อริยโฆหารสูตร

๓. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้
๕. การกล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๖. การกล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๗. การกล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๘. การกล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้

ภิกษุทั้งหลาย อนริยโฆหาร ๘ ประการนี้แล

อนริยโฆหารสูตรที่ ๗ จบ

๘. อริยโฆหารสูตร^๑

ว่าด้วยอริยโฆหาร

[๖๘] ภิกษุทั้งหลาย อริยโฆหาร ๘ ประการนี้

อริยโฆหาร ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าไม่ได้เห็น
๒. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง
๓. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๔. การกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าไม่ได้รู้
๕. การกล่าวสิ่งที่ได้เห็นว่าได้เห็น
๖. การกล่าวสิ่งที่ได้ฟังว่าได้ฟัง
๗. การกล่าวสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ
๘. การกล่าวสิ่งที่ได้รู้ว่าได้รู้

ภิกษุทั้งหลาย อริยโฆหาร ๘ ประการนี้แล

อริยโฆหารสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ปา. ๑๑/๓๑๓/๒๐๖, อภ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๒๕๑/๓๖๘, ๒๕๓/๓๗๐

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก์]

๒.ภุมิจาลวรรค ๙.ปริสาสูตร

๙. ปริสาสูตร

ว่าด้วยบริษัท^๑

[๖๙] ภิกษุทั้งหลาย บริษัท ๘ จำพวกนี้

บริษัท ๘ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ชัตติยบริษัท (ขุมนุมกษัตริย์)
๒. พรหมณบริษัท (ขุมนุมพรหมณ์)
๓. คหบดีบริษัท (ขุมนุมคหบดี)
๔. สมณบริษัท (ขุมนุมสมณะ)
๕. จาตุมหาราชบริษัท (ขุมนุมเทพชั้นจาตุมหาราช)
๖. ดาวดึงส์บริษัท (ขุมนุมเทพชั้นดาวดึงส์)
๗. มารบริษัท (ขุมนุมมาร)
๘. พรหมบริษัท (ขุมนุมพรหม)

ภิกษุทั้งหลาย เราจำได้ว่า ‘เคยเข้าไปหาชัตติยบริษัทหลายร้อยครั้ง ทั้งเคย
นั่งพูดคุยและสนทนาในชัตติยบริษัทนั้น กษัตริย์เหล่านั้นมีวรรณะเช่นใด เราก็มี
วรรณะเช่นนั้น กษัตริย์เหล่านั้นมีเสียงเช่นใด เราก็มีเสียงเช่นนั้น เราชี้แจงให้กษัตริย์
เหล่านั้นเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า
ปลอบขโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา และเมื่อเรากำลังพูดอยู่ ก็ไม่มีใครรู้ว่า
‘ผู้กำลังพูดอยู่นี้เป็นใคร เป็นเทวดาหรือมนุษย์’ ครั้นชี้แจงให้กษัตริย์เหล่านั้นเห็นชัด
ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบขโลมใจให้สดชื่น
ร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้วก็หายไป และเมื่อเราหายไปแล้ว ก็ไม่มีใครรู้ว่า ‘ผู้ที่หายไป
แล้วนี้เป็นใคร เป็นเทวดาหรือมนุษย์’

ภิกษุทั้งหลาย เราจำได้ว่า ‘เคยเข้าไปหาพรหมณบริษัท ฯลฯ คหบดีบริษัท
ฯลฯ สมณบริษัท ฯลฯ จาตุมหาราชบริษัท ฯลฯ ดาวดึงส์บริษัท ฯลฯ มารบริษัท ฯลฯ

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๑๗๒/๙๗-๙๘, ม.ม. ๑๒/๑๕๑/๑๑๒

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๒.ภูมิฉาลวรรค ๑๐.ภูมิฉาลสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เราจำได้ว่า ‘เคยเข้าไปหาพรหมบริษัทหลายร้อยครั้ง ทั้งเคยนั่งพูดคุยและสนทนาในพรหมบริษัทนั้น พรหมเหล่านั้นมีวรรณะเช่นใด เราก็มีวรรณะเช่นนั้น พรหมเหล่านั้นมีเสียงเช่นใด เราก็มีเสียงเช่นนั้น เราชี้แจงให้พรหมเหล่านั้นเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถา และเมื่อเรากำลังพูดอยู่ ก็ไม่มีใครรู้ว่า ‘ผู้กำลังพูดอยู่นี้เป็นใคร เป็นเทวดาหรือมนุษย์’ ครั้นชี้แจงให้พรหมเหล่านั้นเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้วก็หายไป และเมื่อเราหายไปแล้ว ก็ไม่มีใครรู้ว่า ‘ผู้ที่หายไปแล้วนี้เป็นใคร เป็นเทวดาหรือมนุษย์’

ภิกษุทั้งหลาย บริษัท ๘ จำพวกนี้แล

ปริสาสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. ภูมิฉาลสูตร

ว่าด้วยเหตุที่ทำให้แผ่นดินไหวครั้งใหญ่^๑

[๗๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ป่ามหารัน เขตกรุงเวสาลี ครั้นในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ทรงถือบาตร และจีวรเสด็จเข้าไปยังกรุงเวสาลีเพื่อบิณฑบาต เสด็จกลับจากบิณฑบาต หลังจากเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว รับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสว่า “อานนท์ เธอจงถือณีสีทนะ^๒ เราจะเข้าไปพักกลางวันที่ป่าवालเจตีย์” ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว ถือณีสีทนะตามเสด็จพระผู้มีพระภาคไปข้างพระปฤษภูมิก

ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังป่าवालเจตีย์ ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้แล้วได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า “อานนท์ กรุงเวสาลีนำรีนรมย์ อุเทนเจตีย์ นำรีนรมย์ โคตมกเจตีย์นำรีนรมย์ พุทตคเจตีย์นำรีนรมย์ สัตตัมพเจตีย์นำรีนรมย์ สารันททเจตีย์นำรีนรมย์ ปาวาลเจตีย์นำรีนรมย์

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ม. ๑๐/๑๖๖-๑๖๙/๙๑-๙๖, ส.ม. ๑๙/๘๒๒/๒๒๖-๒๒๙, ข.อ. ๒๕/๕๑/๑๗๙-๑๘๔

^๒ นีสีทนะ ในที่นี้หมายถึงแผ่นหนังสือ (อง.อฏฐก.อ. ๓/๗๐/๒๗๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๒.ภูมิจาลวรรค ๑๐.ภูมิจาลสูตร

อิทธิบาท ๔ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง ฟังตำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป

อิทธิบาท ๔ ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวัง ฟังตำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป”

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทำนิมิตที่ชัดเจน ทรงทำโอกาสที่ชัดเจนแม้อย่างนี้ ท่านพระอานนท์ก็ไม่อาจจะรู้ทัน จึงไม่กราบทูลวิงวอนพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดตำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกัป ขอพระสัคตโปรดตำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกัปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” เพราะท่านถูกมารดลใจ

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า “อานนท์ กรุงเวสาสินารีนรมย์ อุเทนเจดีย์นารีนรมย์ โคตมกเจดีย์นารีนรมย์ พหุบุตรกเจดีย์นารีนรมย์ สัตตัมพเจดีย์นารีนรมย์ สารินทกเจดีย์นารีนรมย์ ปาวาลเจดีย์นารีนรมย์

อิทธิบาท ๔ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดจยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สั่งสมแล้ว ปรารภดีแล้ว ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง ฟังตำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป

อิทธิบาท ๔ ตถาคตเจริญ ฯลฯ ตถาคตเมื่อมุ่งหวัง ฟังตำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป”

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทำนิมิตที่ชัดเจน ทรงทำโอกาสที่ชัดเจนแม้อย่างนี้ ท่านพระอานนท์ก็ไม่อาจจะรู้ทัน จึงไม่กราบทูลวิงวอนพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดตำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกัป ขอพระสัคต

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.กัมมิจาลวรรค ๑๐.กัมมิจาลสูตร

โปรดดำรงพระชนมชีพอยู่ตลอดกาลเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” เพราะท่านถูกมารดลใจ

หลังจากนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระอานนทดังนี้ว่า “อานนท ไปเถิด เธอจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด”

ท่านพระอานนททูลรับสนองพระดำรัสแล้วลุกจากอาสนะ ถวายอภิवाทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วนั่งที่โคนไม้ต้นหนึ่งซึ่งไม่ไกลจากพระผู้มีพระภาค

ครั้งเมื่อท่านพระอานนทจากไปไม่นาน มารผู้มีบาปได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดปรินิพพานเถิด ขอพระสวดโปรดปรินิพพานเถิด เวลานี้ เป็นเวลาปรินิพพานของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระวาจาว่า ‘มารผู้มีบาป เราจะยังไม่ปรินิพพาน ตราบเท่าที่เหล่าภิกษุผู้สาวกของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก้แล้วแล้ว ไม่บรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบยิ่ง ไม่ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตนแล้ว แต่ก็ยังบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรม มีปาฏิหาริย์ปราบปรามปวาทที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้’

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวลานี้ เหล่าภิกษุผู้เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้เฉียบแหลม ได้รับการแนะนำ แก้แล้วแล้ว บรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตนแล้วบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนกทำให้ง่ายได้ แสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรามปวาทที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมได้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ขอพระผู้มีพระภาคโปรดปรินิพพานเถิด ขอพระสวดโปรดปรินิพพานเถิด เวลานี้ เป็นเวลาปรินิพพานของพระผู้มีพระภาค พระผู้มี

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก์]

๒.กัมมิจาลวรรค ๑๐.กัมมิจาลสูตร

พระภาคได้ตรัสพระวาจานี้ไว้ว่า ‘มารผู้มีบาป เราจะยังไม่ปรินิพพาน ตราบเท่าที่เหล่าภิกษุณีผู้สาวิกาของเรา ฯลฯ ตราบเท่าที่เหล่าอุบาสกผู้สาวิกของเรา ฯลฯ ตราบเท่าที่เหล่าอุบาสิกาผู้สาวิกาของเรายังไม่เฉียบแหลม ไม่ได้รับการแนะนำ ไม่แก่วกกล้า ไม่บรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ไม่เป็นพหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ไม่ปฏิบัติชอบยิ่ง ไม่ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตนแล้วแต่ก็ยังบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย ไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรามปวาทที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมไม่ได้’

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวลานี้ เหล่าอุบาสิกาผู้สาวิกาของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้เฉียบแหลม ได้รับการแนะนำ แก่วกกล้า บรรลุธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ของตนแล้วบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายได้ แสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ปราบปรามปวาทที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมได้

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดปรินิพพานเถิด ขอพระสวดโปรดปรินิพพานเถิด เวลานี้ เป็นเวลาปรินิพพานของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระวาจานี้ไว้ว่า ‘มารผู้มีบาป เราจะยังไม่ปรินิพพานตราบเท่าที่พรหมจรรย์^๑นี้ของเรายังไม่เจริญแพร่หลาย กว้างขวาง รู้กันโดยมาก เป็นปีกแผ่น กระทั่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ดีแล้ว’

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวลานี้ พรหมจรรย์ของพระผู้มีพระภาคเจริญแพร่หลาย กว้างขวาง รู้กันโดยมาก เป็นปีกแผ่น กระทั่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ดีแล้ว

บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดปรินิพพานเถิด ขอพระสวดโปรดปรินิพพานเถิด เวลานี้ เป็นเวลาปรินิพพานของพระผู้มีพระภาคแล้ว”

เชิงอรรถ :

^๑ พรหมจรรย์ ในที่นี้หมายถึงศาสนพรหมจรรย์ คือ คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้นที่รวมลงในไตรสิกขา (อง.อัญญก.อ. ๓/๗๐/๒๗๖)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒.ภูมิจาลวรรค ๑๐.ภูมิจาลสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “มารผู้มีบาป ท่านจงชวนชวายน้อย^๑เกิด ไม่นานนัก ตถาคตจะปรินิพพาน จากนี้ไปอีก ๓ เดือน ตถาคตจะปรินิพพาน”

เวลานั้น พระผู้มีพระภาคทรงมีสติสัมปชัญญะ ทรงปลงพระชนมายุสังขารแล้ว ณ ปาวาลเจดีย์ เมื่อพระองค์ทรงปลงพระชนมายุสังขาร^๒แล้ว ได้เกิดแผ่นดินไหว ครั้งใหญ่ นำสะพริงกแล้ว ขนพองสยองเกล้า ทั้งกลองทิพย์ก็ดังกึกก้อง ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงทราบความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งพระอุทานในเวลานั้นดังนี้ว่า

“มณีละกรรมทั้งที่ซังได้และซังไม่ได้

อันเป็นเหตุก่อกำเนิดเป็นเครื่องปรุงแต่งภพได้แล้ว

ยืนดีในภายใน มีใจมั่นคง

ทำลายกิเลสที่เกิดในตนได้

เหมือนนักรบทำลายเคราะห์ได้ ฉะนั้น”

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ได้มีความคิดดังนี้ว่า “แผ่นดินไหวครั้งนี้ รุนแรงจริง แผ่นดินไหวครั้งนี้รุนแรงจริงๆ นำสะพริงกแล้ว ขนพองสยองเกล้า ทั้งกลองทิพย์ก็ดังกึกก้อง อะไรหนอแลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง”

ต่อมา ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัต แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แผ่นดินไหวครั้งนี้รุนแรงจริง แผ่นดินไหวครั้งนี้รุนแรงจริงๆ นำสะพริงกแล้ว ขนพองสยองเกล้า ทั้งกลองทิพย์ก็ดังกึกก้อง อะไรหนอแลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อานนท์ เหตุปัจจัย ๘ ประการนี้ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง

เชิงอรรถ :

^๑ ชวายน้อย ในที่นี้หมายถึงไม่ต้องกังวลห่วงใย (อภ.อภุฎก.อ. ๓/๗๐/๒๗๗)

^๒ ปลงอายุสังขาร หมายถึงสลัดปัจจัยเครื่องปรุงแต่งอายุ ตกลงพระทัยอย่างมีสติมั่นคง และกำหนดรู้ด้วยพระปัญญาว่าจะปรินิพพาน (ที.ม.อ. ๒/๑๗๗/๑๖๗, อภ.อภุฎก.อ. ๓/๗๐/๒๗๗)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒.ภูมิจาลวรรค ๑๐.ภูมิจาลสูตร

เหตุปัจจัย ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มหาปฐพีนี้ตั้งอยู่บนน้ำ น้ำตั้งอยู่บนลม ลมตั้งอยู่บนอากาศ เวลาที่ลมพายุพัดแรงย่อมทำให้น้ำกระเพื่อม น้ำที่กระเพื่อมย่อมทำให้แผ่นดินไหวตาม นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๑ ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง
๒. สมณะหรือพราหมณ์ผู้มีฤทธิ์ เขี้ยวขานูทางจิต หรือเหล่าเทวดาผู้มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากได้เจริญปลฐวิสัยญาณิดหน่อย แต่เจริญอาไปสัยญาณหาประมาณมิได้ จึงทำให้แผ่นดินนี้ไหวสั่นสะเทือนเลื่อนลั่น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๒ ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง
๓. คราวที่พระโพธิสัตว์มีสติสัมปชัญญะจติจากภพดุสิต เสด็จสู่พระครรภ์ของพระมารดา แผ่นดินนี้ก็ไหวสั่นสะเทือนเลื่อนลั่น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๓ ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง
๔. คราวที่พระโพธิสัตว์มีสติสัมปชัญญะ ประสูติจากพระครรภ์ของพระมารดา แผ่นดินนี้ก็ไหวสั่นสะเทือนเลื่อนลั่น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๔ ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง
๕. คราวที่ตถาคตตรัสรู้อรุณตรัสสัมโพธิญาณ แผ่นดินนี้ก็ไหวสั่นสะเทือนเลื่อนลั่น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๕ ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง
๖. คราวที่ตถาคตประกาศธรรมจักรอันยอดเยี่ยมให้เป็นไป แผ่นดินนี้ก็ไหวสั่นสะเทือนเลื่อนลั่น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๖ ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒. ภูมิจาลวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๗. คราวที่ตถาคตมีสติสัมปชัญญะปลงอายุสังขาร แผ่นดินนี้ก็ไหวสั่น สะเทือนเลื่อนลั่น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๗ ที่ทำให้แผ่นดินไหว อย่างรุนแรง
๘. คราวที่ตถาคตปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ แผ่นดินนี้ก็ไหวสั่นสะเทือนเลื่อนลั่น นี่เป็นเหตุปัจจัยประการที่ ๘ ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง

อานนท์ เหตุปัจจัย ๘ ประการนี้แล ที่ทำให้แผ่นดินไหวอย่างรุนแรง”

ภูมิจาลสูตรที่ ๑๐ จบ

ภูมิจาลวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อิจจาสูตร	๒. อลังสูตร
๓. สังฆิตตสูตร	๔. คยาสิสสูตร
๕. อภิภายตนสูตร	๖. วิโมกขสูตร
๗. อนริยโวหารสูตร	๘. อริยโวหารสูตร
๙. ปรีสาสูตร	๑๐. ภูมิจาลสูตร

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๓. ยมกวรรค ๑. ปฐมสังฆาสูตร

๓. ยมกวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมคู่กัน

๑. ปฐมสังฆาสูตร^๑

ว่าด้วยศรัทธา สูตรที่ ๑

[๗๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และเป็นพหูสูต’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และเป็นพหูสูต เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และเป็นพหูสูต แต่ไม่เป็นธรรมกถึก^๒ ฯลฯ เป็นธรรมกถึก แต่ไม่เข้าไปสู่อริราช ฯลฯ เข้าไปสู่อริราช แต่ไม่แก้แค้นแล้วแสดงธรรมแก่บริษัท ฯลฯ แก้แค้นแล้วแสดงธรรมแก่บริษัท แต่ไม่ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง^๓ ซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยยาก ได้โดยลำบาก ฯลฯ ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก แต่ไม่ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มี

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๘-๑๐/๑๒-๑๖

^๒ **ธรรมกถึก** หมายถึงผู้แสดงธรรม หรือนักเทศน์ซึ่งจะต้องมีองค์ธรรม ๔ ประการ คือ (๑) แสดงธรรมไปตามลำดับ (๒) แสดงอรรถ (๓) แสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู (๔) ไม่เพ่งอำภิสแสดงธรรม (๕) แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น (อจ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓)

^๓ **มีในจิตยิ่ง** (อภิเจตสิก) ในที่นี้หมายถึงอุปลารสมาธิ (ม.ม.อ. ๑/๖๖/๑๗๓)

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.หุติยปิณฑนาสก]

๓.ยมกวรรค ๑.ปฐมสังฆาสูตร

อาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เธอชื่อว่าเป็น
ผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญของคณันให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี
เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าไปสู่บริษัท แกล้วกล้า
แสดงธรรมแก่บริษัท เป็นผู้ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก และทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ใน
ปัจจุบัน’

เมื่อใด ภิกษุ

๑. มีศรัทธา
๒. มีศีล
๓. เป็นพหูสูต
๔. เป็นธรรมกถึก
๕. เข้าไปสู่บริษัท
๖. แกล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท
๗. ได้ฌาน ๔ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความ
ปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก
๘. ทำให้แจ่มเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้น
ไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน
เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้ก่อให้เกิด
ความเลื่อมใสได้รอบด้าน^๑ และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง^๒”

ปฐมสังฆาสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ก่อให้เกิดความเลื่อมใสได้รอบด้าน หมายถึงมีกายกรรม และวจีกรรมที่นำเลื่อมใส (อภ.ทสก.อ. ๓/๘/๓๑๙)

^๒ บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ในที่นี้หมายถึงบริบูรณ์ด้วยอาการของสมณะ ด้วยธรรมของสมณะ (อภ.อญญก.อ. ๓/๗๑-๗๒/๒๘๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปีณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๒.ทุดิยสังฆาสูตร

๒. ทุดิยสังฆาสูตร

ว่าด้วยศรัทธา สูตรที่ ๒

[๗๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต ฯลฯ เป็นพหูสูต แต่ไม่เป็นธรรมกถึก ฯลฯ เป็นธรรมกถึก แต่ไม่เข้าไปสูบริษัฯ ฯลฯ เข้าไปสูบริษัฯ แต่ไม่แก่วกกล้าแสดงธรรมแก่บริษัฯ ฯลฯ แก่วกกล้าแสดงธรรมแก่บริษัฯ แต่ไม่ได้สัมผัสสันตวิโมกข์^๑ ไม่มีรูปเพราะลวงรูปทั้งหลายได้ด้วยกายอยู่^๒ ฯลฯ ได้สัมผัสสันตวิโมกข์ซึ่งไม่มีรูปเพราะลวงรูปทั้งหลายได้ด้วยกายอยู่ แต่ไม่ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าไปสูบริษัฯ แก่วกกล้า แสดงธรรมแก่บริษัฯ ได้สัมผัสสันตวิโมกข์ซึ่งไม่มีรูป เพราะลวงรูปทั้งหลายได้ด้วยกายอยู่ และทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน’

เมื่อใด ภิกษุ

๑. มีศรัทธา

๒. มีศีล

๓. เป็นพหูสูต

๔. เป็นธรรมกถึก

เชิงอรรถ :

^๑ สันตวิโมกข์ หมายถึงอุปทานที่พ้นได้อย่างสิ้นเชิง เพราะพ้นจากธรรมที่เป็นข้าศึก กล่าวคือนิวรรณ์ ๕ และเพราะไม่เกี่ยวข้องในอารมณ์เป็นต้น (อภ.ทสก.อ. ๓/๙/๓๒๐)

^๒ กาย ในที่นี้หมายถึงนามกาย คือกองแห่งนามธรรม ได้แก่ เจตสิกทั้งหลาย (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๖/๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๓.ปฐมมรณัสสติสูตร

๕. เข้าไปสู่อริษัฏ ๖. แกล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัท
 ๗. ได้สัมผัสสันตวิโมกข์ซึ่งไม่มีรูป เพราะลวงรูปทั้งหลายได้ด้วยกายอยู่
 ๘. ทำให้แจ่มแจ้งไตรมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป
 ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน
 เมื่อนั้น เธอจึงเชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้ก่อให้เกิด
 ความเลื่อมใสได้รอบด้าน และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง

ทุดิยัสสทาสุตระที่ ๒ จบ

๓. ปฐมมรณัสสติสูตร

ว่าด้วยการเจริญมรณัสสติ^๑สูตรที่ ๑

[๗๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คิณชกาวสการาม^๒ ใน
 นาทิกคาม ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุ
 ทั้งหมด” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย มรณัสสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์
 มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด เธอทั้งหลายเจริญมรณัสสติดูหรือไม่”
 เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มี
 พระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังไม่เจริญมรณัสสติดู”
 พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสติดูอย่างไร”
 ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิด
 อย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้คืนหนึ่งและวันหนึ่ง เราพึงมณสิการถึงคำสอน
 ของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสติดูอย่างนี้แล”

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.จก.ก. (แปล) ๒๒/๑๙/๔๔๔

^๒ คิณชกาวสการาม หมายถึงปราสาทที่สร้างด้วยอิฐ (อจ.จก.ก.อ. ๓/๑๙/๑๐๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๓.ปฐมมรรณัสสติดิสฺสูร

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังเจริญมรรณัสสติดิอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรรณัสสติดิอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้วันหนึ่ง เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรรณัสสติดิอย่างนี้แล”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังเจริญมรรณัสสติดิอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรรณัสสติดิอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้ทั้งวัน เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรรณัสสติดิอย่างนี้แล”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังเจริญมรรณัสสติดิอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรรณัสสติดิอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะฉับนิณฑชบาตมี้อหนึ่ง เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรรณัสสติดิอย่างนี้แล”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังเจริญมรรณัสสติดิอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรรณัสสติดิอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะฉับนิณฑชบาตครั้งหนึ่ง เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรรณัสสติดิอย่างนี้แล”

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปีณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๓.ปฐมมรณัสสดีสูตร

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังเจริญมรณัสสดีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสดีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะเดียวกินคำข้าว ๔-๕ คำ เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสดีอย่างนี้แล”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังเจริญมรณัสสดีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสดีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะเดียวกินคำข้าว ๑ คำ เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสดีอย่างนี้แล”

ภิกษุอีกรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็ยังเจริญมรณัสสดีอยู่”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอเจริญมรณัสสดีอย่างไร”

ภิกษุกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ ข้าพระองค์มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะหายใจเข้าหายใจออก หรือหายใจออกหายใจเข้า เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’ ข้าพระองค์เจริญมรณัสสดีอย่างนี้แล”

เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสดีอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้คืนหนึ่งและวันหนึ่ง เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’

ภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสดีอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้วันหนึ่ง เราพึงมณสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสกั]

๓.ยมกวรรค ๓.ปฐมมรณัสสดีสูตร

ภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้ทั้งวัน เราพึง
มนสิการถึงคำของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’

ภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะฉับ
บิณฑบาตมื้อหนึ่ง เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจ
ให้มากหนอ’

ภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะฉับ
บิณฑบาตครึ่งหนึ่ง เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจ
ให้มากหนอ’

ภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะเดียว
กินคำข้าว ๔-๕ คำ เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจ
ให้มากหนอ’

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่าภิกษุทั้ง ๖ รูปนี้ ยังเป็นผู้ประมาทอยู่ เจริญมรณัสสติ
อย่างเพลาเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่
ได้เพียงชั่วขณะเดียวกินคำข้าว ๑ คำ เราพึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค
เราพึงทำกิจให้มากหนอ’

และภิกษุรูปที่เจริญมรณัสสติอย่างนี้ว่า ‘โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ได้เพียงชั่วขณะ
หายใจเข้าหายใจออก หรือหายใจออกหายใจเข้า เราพึงมนสิการถึงคำสอนของ
พระผู้มีพระภาค เราพึงทำกิจให้มากหนอ’

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่าภิกษุทั้ง ๒ รูปนี้ เป็นผู้ไม่ประมาทอยู่ เจริญมรณัสสติ
อย่างแรงกล้าเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย

เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า ‘เราทั้งหลายจักเป็นผู้ไม่
ประมาทอยู่ จักเจริญมรณัสสติอย่างแรงกล้าเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย’

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงสำเหนียกอย่างนี้แล”

ปฐมมรณัสสดีสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๓.ยมกวรรค ๔. ทุติยมรณัสสติสูตร

๔. ทุติยมรณัสสติสูตร

ว่าด้วยการเจริญมรณัสสติ^๑สูตรที่ ๒

[๗๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คิณฺฑชกาวสธาราม ในนาทิกคาม ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย มรณัสสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ^๒ มีอมตะเป็นที่สุด

มรณัสสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลางวันผ่านไป กลางคืนย่างเข้ามา พิจารณาตั้งนี้ว่า ‘ปัจฉัยแห่งความตายของเรามีมากแท้ คือ ฐุพังกัตเราก็ได้ แมงป่องพึงต้อยเราก็ได้ หรือตะขาบพึงกัตเราก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตราย^๓นั้น เราพึงพลาดหกล้มก็ได้ ภัตตาหารที่เราฉันแล้วไม่พึงย่อยก็ได้ ดีของเราพึงกำเริบก็ได้ เสมหะของเราพึงกำเริบก็ได้ ลมมีพิษตั้งศีศตราของเราพึงกำเริบก็ได้ พวกมนุษย์พึงทำร้ายเราก็ได้ หรือพวกอมนุษย์พึงทำร้ายเราก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น’ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงพิจารณาเห็นตั้งนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางคืนมีอยู่หรือไม่’

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางคืนยังมีอยู่’ ภิกษุเหล่านั้นควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ท้อถอย สติและสัมชัญญะ ให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.จก.ก. (แปล) ๒๒/๒๐/๔๔๗

^๒ อมตะ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อจ.สตตก.อ. ๓/๔๘-๔๙/๑๘๔)

^๓ อันตราย มี ๓ อย่าง คือ (๑) อันตรายต่อชีวิต (๒) อันตรายต่อสมณธรรม (๓) อันตรายต่อสวรรค์และ
อันตรายต่อมรรคสำหรับผู้ที่ตายอย่างปุถุชน (อจ.จก.ก.อ. ๓/๒๐/๑๐๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๓.ยมกวรรค ๔. ทุติยมรณัสสตีสูตร

บุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะที่ถูกไฟไหม้ ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรษะนั้น แม้ฉันทิ ภิกษุนั้นก็ฉันทิ นั้นเหมือนกัน ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางคืนไม่มี’ ภิกษุนั้นก็พึงเป็นผู้มีปีติและปราโมทย์ นั้นแล ตามสำเนียงในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่เถิด

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลางคืนผ่านไป กลางวันย่างเข้ามา พิจารณาเห็น ดังนี้ว่า ‘ปัจจัยแห่งความตายของเรามีมากแท้ คือ งูพังกัดเราก็ได้ แมงป่องพังกัดเราก็ได้ หรือตะขาบพังกัดเราก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น เราพึงพลาดหล่นก็ได้ ภัตตอาหารที่เราฉันแล้วไม่พึงย่อยก็ได้ ดิชของเราพึงกำเริบก็ได้ เสมหะของเราพึงกำเริบก็ได้ ลมมีพิษตั้งศีศตราของเราพึงกำเริบก็ได้ พวกมนุษย์พึงทำร้ายเราก็ได้ หรือพวกอมนุษย์พึงทำร้ายเราก็ได้ เพราะเหตุนั้น เราพึงตาย เราพึงมีอันตรายนั้น’ ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นก็พึงพิจารณาเห็น ดังนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางวันยังมีอยู่หรือไม่’

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เรายังละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางวันยังมีอยู่’ ภิกษุนั้นก็ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

บุคคลผู้มีผ้าที่ถูกไฟไหม้ หรือมีศีรษะที่ถูกไฟไหม้ ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะ ให้มีประมาณยิ่งเพื่อดับไฟที่ไหม้ผ้าหรือไฟที่ไหม้ศีรษะนั้น แม้ฉันทิ ภิกษุนั้นก็ฉันทิ นั้นเหมือนกัน ควรทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความขะมักเขม้น ความไม่ทอดถอย สติและสัมปชัญญะให้มีประมาณยิ่งเพื่อละบาปอกุศลธรรมเหล่านั้น

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณฑาสก์]

๓.ยมกวรรค ๕.ปฐมสัมปทาสูตร

ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่รู้อย่างนี้ว่า ‘บาปอกุศลธรรมที่เราจะละไม่ได้ ซึ่งจะพึงเป็นอันตรายแก่เราผู้จะตายในเวลากลางวันไม่มี’ ภิกษุนั้นพึงเป็นผู้มีปีติและปราโมทย์นั้นแล ตามสำเนียงในกุศลธรรมทั้งหลายทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่เกิด

ภิกษุทั้งหลาย มรณัสสติที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วอย่างนี้แล ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด เป็นอย่างนี้แล

ทุดิยมรณัสสติสูตรที่ ๔ จบ

๕. ปฐมสัมปทาสูตร

ว่าด้วยสัมปทา สูตรที่ ๑

[๗๕] ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา (ความถึงพร้อม) ๘ ประการนี้ สัมปทา ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น)
๒. อารักขสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการรักษา)
๓. กัลยาณมิตตตา (ความเป็นผู้มีมิตรดี)
๔. สมชิวิตา (ความเป็นอยู่เหมาะสม)
๕. สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
๖. สีสสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
๗. จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยจาคะ)
๘. ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๘ ประการนี้แล

คนขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ไม่ประมาท รู้วิธีการเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ

รักษาทรัพย์ที่หามาได้ เป็นผู้มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล

รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๖.ทุดิยสัมปทาสูตร

ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีในภพหน้าอยู่เป็นนิตย์
ที่พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่าสัจจะตรีสรธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้
เพื่อผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา
อันเป็นเหตุมาสุขมาให้ในโลกทั้ง ๒ คือ
ประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า
จาละ บุญนี้ย่อมเจริญยิ่งขึ้นแก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้

ปฐมสัมปทาสูตรที่ ๕ จบ

๖. ทุดิยสัมปทาสูตร

ว่าด้วยสัมปทา^๑ สูตรที่ ๒

[๗๖] ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๘ ประการนี้

สัมปทา ๘ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา	๒. อารักขสัมปทา
๓. กัลยาณมิตรตตา	๔. สมชีวิตา
๕. สัทธาสัมปทา	๖. สีสสัมปทา
๗. จาคสัมปทา	๘. ปัญญาสัมปทา

อุฏฐานสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการทำงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม
โครัชกรรม เป็นช่างศร รับราชการ หรือศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้านในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา
อันเป็นอุบายในการทำงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่า
อุฏฐานสัมปทา

เชิงอรรถ :

^๑ ดูอัฏฐกนิบาต ข้อ ๕๔ (ที่ขชาณสูตร) หน้า ๓๔๐-๓๔๔ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๓.ยมกวรรค ๓.ทุติยสัมปทาสูตร

อารักขสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้มีโรคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโรคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ‘ทำอย่างไร โรคทรัพย์เหล่านี้ของเราจึงจะไม่ถูกพระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป’ นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา

กัลยาณมิตตตา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจริญ สนทนากับคนในหมู่บ้านหรือในนิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่งศีลก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาศีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา

สมชีวิตา เป็นอย่างไร

คือ กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโรคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์แล้ว เลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ เปรียบเหมือนคนชั่งของ หรือลูกมือของคนชั่งของ ยกตาชั่งขึ้นดูก็รู้ว่า ‘ต้องลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้’ ฉะนั้น กุลบุตร ก็ฉันทันเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่งโรคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับน้อย แต่เลี้ยงชีพอย่างฟุ่มเฟือย ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า ‘กุลบุตรผู้นี้ใช้จ่ายโรคทรัพย์เหมือนคนกินผล

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๓.ยมกวรรค ๓.ทุติยสัมปทาสูตร

มะเตื่อ^๑ ถ้ากัลบุตรนี้มีรายรับมาก แต่เลี้ยงชีวิตอย่างฟืดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหาเขา
ได้ว่า ‘กัลบุตรผู้นี้จักตายอย่างไม่สมฐานะ’ แต่เพราะกัลบุตรนี้รู้ทางเจริญแห่ง
โภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก
ไม่ให้ฟืดเคืองนักด้วยคิดว่า ‘ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย
และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ’ นี้เรียกว่า สมชีวิตา

สัทธาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กัลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคตว่า
‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ^๒ เป็นศาสดาของเทวดาและ
มนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’ นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา

ศีลสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กัลบุตรในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ^๓ เว้นขาดจากการเสพ
ของมีเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท นี้เรียกว่า ศีลสัมปทา

จาคสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กัลบุตรในโลกนี้มีใจปราศจากความตระหนี่อันเป็นมลทิน ฯลฯ^๔ ควรแก่
การขอ ยินดีในการแจกทาน นี้เรียกว่า จาคสัมปทา

ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไร

คือ กัลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ฯลฯ^๕ ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา

ภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๘ ประการนี้แล

คนขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ไม่ประมาท รู้วิธีการเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ อัฏฐกนิบาต ข้อ ๕๔ หน้า ๓๔๒ ในเล่มนี้

^{๒-๕} ดูข้อความเต็มในอัฏฐกนิบาต ข้อ ๕๔ หน้า ๓๔๓-๓๔๔ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๓.ยมกวรรค ๗.อิจจาสูตร

รักษาทรัพย์ที่หามาได้ เป็นผู้มึศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล
รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่
ชำระทางแห่งประโยชน์ที่มีในภพหน้าอยู่เป็นนิตย์
ที่พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่าสัจจะตรีศธรรม ๘ ประการดังกล่าวมานี้
เพื่อผู้ครองเรือน ผู้มึศรัทธา
อันเป็นเหตุนำสุขมาให้ในโลกทั้ง ๒ คือ
ประโยชน์เกื้อกูลในภพนี้ และสุขในภพหน้า
จาละ บุญนี้ย่อมเจริญยิ่งขึ้นแก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย ด้วยประการฉะนี้

ทุติยสัมปทาสูตรที่ ๖ จบ

๗. อิจจาสูตร

ว่าด้วยความอยากได้ลาภ^๑

[๗๗] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ผู้มีอายุ
ทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นรับคำแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงได้กล่าวดังนี้ว่า

“บุคคล ๘ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๘ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง
ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้
ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ แต่ลาภ
ก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอจึงเสระาโศก ลำบากใจ ไร้
ทูปอก คร่ำครวญ ถึงความเลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยาก
ได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็น
ผู้ไม่ได้ลาภ เสระาโศก ไร้ไร และเคลื่อนจากพระสัทธรรม

เชิงอรรถ :

^๑ ดูอัฏฐกนิบาตข้อ ๖๑ (อิจจาสูตร) หน้า ๓๕๕-๓๕๗ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปีณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๗.อิจจาสูตร

๒. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลากก็เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอจึงมัวเมา ประมาท เลินเล่อ ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ได้ลาภ มัวเมา ประมาท และเคลื่อนจากพระสัทธรรม
๓. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลากก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอจึงเศร้าโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทูบอกคร่ำครวญ ถึงความ เลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่ได้ลาภ เศร้าโศก ร่ำไร และเคลื่อนจากพระสัทธรรม
๔. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น แต่เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายาม เพื่อให้ได้ลาภ แต่ลากก็เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอจึงมัวเมา ประมาท เลินเล่อ ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ได้ลาภ มัวเมา ประมาท และเคลื่อนจากพระสัทธรรม
๕. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ แต่ลาก

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุดิยปีณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๗.อิจจาสูตร

ก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอก็ไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่ร่ำไร ไม่ทูปอกคร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่ได้ลาภ ไม่เศร้าโศก ไม่ร่ำไร และไม่เคลื่อนจากพระสัทธรรม

๖. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น เธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอหมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลาภก็เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอก็ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ หมั่น พากเพียร พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ได้ลาภ ไม่มัวเมา ไม่ประมาท และไม่เคลื่อนจากพระสัทธรรม
๗. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น แต่เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ ลาภก็ไม่เกิดขึ้น เพราะไม่ได้ลาภนั้น เธอก็ไม่เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่ร่ำไร ไม่ทูปอกคร่ำครวญ ไม่ถึงความเลอะเลือน ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่ได้ลาภ ไม่เศร้าโศก ไม่ร่ำไร และไม่เคลื่อนจากพระสัทธรรม
๘. เมื่อภิกษุในพระธรรมวินัยนี้อยู่อย่างสงัด แต่ไม่ประพฤติให้ต่อเนือง ความอยากได้ลาภย่อมเกิดขึ้น แต่เธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เมื่อเธอไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ แต่ลาภก็เกิดขึ้น เพราะได้ลาภนั้น เธอก็ไม่มัวเมา ไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ภิกษุนี้เราเรียกว่าผู้อยากได้ลาภอยู่ แต่ไม่หมั่น ไม่พากเพียร ไม่พยายามเพื่อให้ได้ลาภ เธอชื่อว่าเป็นผู้ได้ลาภ ไม่มัวเมา ไม่ประมาท และไม่เคลื่อนจากพระสัทธรรม

ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก”

อิจจาสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๘.อลังสูตร

๘. อลังสูตร

ว่าด้วยผู้สามารถทำประโยชน์ตนและผู้อื่น^๑

[๗๘] ณ ที่นั่นแล ท่านพระสารีบุตรได้เรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ฯลฯ ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการ เป็นผู้มีความสามารถสำหรับตนเอง และมีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย
๒. ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๓. พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้
๔. รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
๕. มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่
สละสลวยไม่หยาบคายให้รู้ความหมายได้
๖. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
เร้าใจให้อาจหาญแกล้งกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๖ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถสำหรับตนเอง และมีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้มีความสามารถสำหรับตนเอง และมีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๒. พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูอัฏฐกนิบาตข้อ ๖๒ (อลังสูตร) หน้า ๓๕๗-๓๖๑ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า : ๓๙๕ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๘.อลังสูตร

๓. รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม

๔. มีวาจางาม ฯลฯ ให้รู้ความหมายได้

๕. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากมารับเอาไปปฏิบัติ เราใจ

ให้อาจหาญแก่กล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง และมีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย

๒. ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้

๓. พิจารณาเนื้อความธรรมที่ทรงจำไว้ได้ รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม

๔. ไม่มีวาจางาม ไม่เจรจาถ้อยคำไพเราะ ไม่ประกอบด้วยวาจา

ชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคายให้รู้ความหมายได้ ทั้งไม่ชี้แจงให้

เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ไม่ชวนใจให้อยากมารับเอาไปปฏิบัติ ไม่เราใจ

ให้อาจหาญแก่กล้า ไม่ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุดิยปีณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๘.อลังสูตร

ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย
๒. ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ แต่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ทั้งไม่รู้อรุณรัฐธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
๓. มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ ฯลฯ ให้รู้ความหมายได้
๔. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ฯลฯ

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถสำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ เป็นผู้มีความสามารถสำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๒. พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้
๓. รู้อรุณรัฐธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่มีวาจางาม ไม่เจรจาถ้อยคำไพเราะ ไม่ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวย ไม่หยาบคาย ให้รู้ความหมายได้ ทั้งไม่ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ไม่ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ ไม่เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ไม่ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถสำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ เป็นผู้มีความสามารถสำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๓.ยมกวรรค ๘.อลังสูตร

ธรรม ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้
๒. ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้ ทั้งไม่รู้ธรรมรู้ธรรมแล้ว
ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม มีวาจางาม ฯลฯ ให้รู้ความหมายได้
๓. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ขวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
เร้าใจให้อาจหาญแกล้งกล้า ปลอดชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ธรรม ๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งไม่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว
ไว้ได้ แต่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้
๒. รู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่มีวาจางาม ฯลฯ
ให้รู้ความหมายได้ไม่ ทั้งไม่ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ฯลฯ

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับตนเอง แต่ไม่มีความสามารถสำหรับผู้อื่น

ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ เป็นผู้มีความสามารถ
สำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

พระสูตรต้นปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสะกั]

๓.ยมกวรรค ๙.ปริหานสูตร

ธรรม ๒ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ใคร่ครวญไม่ได้เร็วในกุศลธรรมทั้งหลาย ทั้งไม่ทรงจำธรรมที่ฟังแล้วไว้ได้ ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้ ไม่รู้orroธรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่มีวาจางาม เจรจาถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาชาวเมืองที่สละสลวยไม่หยาบคายให้รู้ความหมายได้
 ๒. ชี้แจงให้เพื่อนพรหมจารีเห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง
- ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้มีความสามารถสำหรับผู้อื่น แต่ไม่มีความสามารถสำหรับตนเอง

อสังสูตรที่ ๘ จบ

๙. ปริหานสูตร

ว่าด้วยธรรมเป็นเหตุให้พระเสขะเสื่อม^๑

[๗๙] ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ชอบการทำงาน
๒. ความเป็นผู้ชอบการพูดคุย
๓. ความเป็นผู้ชอบการนอนหลับ
๔. ความเป็นผู้ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
๕. ความเป็นผู้ไม่คุมครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูสังตกนิบาตข้อ ๒๘ (ปฐมปริหานสูตร) หน้า ๔๓-๔๔ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๓.ยมกวรรค ๑๐.กุสิดารัมภวัตถุสูตร

๖. ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค

๗. ความเป็นผู้ชอบธรรมเป็นเครื่องข้อง

๘. ความเป็นผู้ชอบปปัญจธรรม^๑

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้

เป็นเสขะ

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน

๒. ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย

๓. ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ

๔. ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่

๕. ความเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลาย

๖. ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค

๗. ความเป็นผู้ไม่ชอบธรรมเป็นเครื่องข้อง

๘. ความเป็นผู้ไม่ชอบปปัญจธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ

ผู้เป็นเสขะ

ปริหานสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. กุสิดารัมภวัตถุสูตร

ว่าด้วยเหตุแห่งความเกียจคร้านและเหตุปรารภความเพียร

[๘๐] ภิกษุทั้งหลาย กุสิดวัตถุ (เหตุแห่งความเกียจคร้าน) ๘ ประการนี้

กุสิดวัตถุ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มีงานที่ต้องทำ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราจัก

ต้องทำงาน เมื่อเราทำงานอยู่ กายจักเมื่อยล้า ออย่ากระนั้นเลย

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ อัญญกนิบาต ข้อ ๓๐ หน้า ๒๘๐ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๓. ยมกวรรค ๑๐. กุสิดารัมภวัตถุสูตร

เราจะนอน' เธอจึงนอนเสีย 'ไม่ปรารถนาคความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสิดวัตถุประการที่ ๑

๒. ภิกษุทำงานแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราได้ทำงานแล้ว เมื่อเราทำงาน ภายเมื่อยล้าแล้ว อย่ากระนั้นเลย เราจะนอน' เธอจึงนอนเสีย 'ไม่ปรารถนาคความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสิดวัตถุประการที่ ๒

๓. ภิกษุต้องเดินทาง เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราจักต้องเดินทาง เมื่อเราเดินทาง ภายจักเมื่อยล้า อย่ากระนั้นเลย เราจะนอน' เธอจึงนอนเสีย 'ไม่ปรารถนาคความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสิดวัตถุประการที่ ๓

๔. ภิกษุเดินทางแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราเดินทางแล้ว เมื่อเราเดินทาง ภายเมื่อยล้าแล้ว อย่ากระนั้นเลย เราจะนอน' เธอจึงนอนเสีย 'ไม่ปรารถนาคความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกุสิดวัตถุประการที่ ๔

๕. ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม 'ไม่ได้โภชนะเสรั้าหมองหรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า 'เราเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ก็ไม่ได้โภชนะเสรั้าหมองหรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ ภายของเรานั้นเมื่อยล้าแล้ว 'ไม่ควรแก่การงาน อย่ากระนั้นเลย เราจะนอน' เธอจึงนอนเสีย 'ไม่ปรารถนาคความเพียร ฯลฯ นี่เป็นกุสิดวัตถุประการที่ ๕

๖. ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม 'ได้โภชนะเสรั้าหมองหรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสกั]

๓.ยมกวรรค ๑๐.กุสิตารัมภวัตถุสูตร

‘เราเที่ยววิณฑชบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ได้โภชนะเส้าหมองหรือ
ประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการแล้ว กายของเรานั้นหนัก ไม่ควร
แก่การงาน เหมือนถั่วราชมาสชุ่มด้วยน้ำ อย่ากระนั้นเลย เรา
จะนอน’ เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นกุสิตวัตถุ
ประการที่ ๖

๗. ภิกษุเกิดมีอาพาธขึ้นเล็กน้อย เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราเกิดมี
อาพาธขึ้นเล็กน้อยแล้ว มีข้ออ้างที่จะนอนได้ อย่ากระนั้นเลย
เราจะนอน’ เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็น
กุสิตวัตถุประการที่ ๗

๘. ภิกษุหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน เธอมีความคิด
อย่างนี้ว่า ‘เราหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน กาย
ของเรานั้นยังอ่อนแอ ไม่ควรแก่การงาน อย่ากระนั้นเลย เรา
จะนอน’ เธอจึงนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยัง
ไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำ
ให้แจ้ง นี่เป็นกุสิตวัตถุประการที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย กุสิตวัตถุ ๘ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย อารัมภวัตถุ (เหตุปรารภความเพียร) ๘ ประการนี้

อารัมภวัตถุ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีงานที่ต้องทำ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราจัก
ต้องทำงาน เมื่อเราทำงาน การจะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
มิใช่ทำได้ง่าย อย่ากระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรม
ที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่
ทำให้แจ้ง’ เธอจึงปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อ
บรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็น
อารัมภวัตถุประการที่ ๑

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุดิยปิณณาสก์]

๓.ยมกวรรค ๑๐.กสิตารัมภวัตถุสูตร

๒. ภิกษุทำงานแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราทำงานแล้ว
เมื่อทำงาน ก็ไม่สามารถที่จะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้
อย่ากระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง
เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง’
เธอจึงปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นอารัมภวัตถุประการที่ ๒
๓. ภิกษุต้องเดินทาง เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราจักต้องเดินทาง
การที่เราเดินทางอยู่จะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามิใช่ทำได้ง่าย
อย่ากระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นอารัมภ-
วัตถุประการที่ ๓
๔. ภิกษุเดินทางแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราเดินทางแล้ว
เมื่อเดินทาง ก็ไม่สามารถจะใส่ใจคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้
อย่ากระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นอารัมภ-
วัตถุประการที่ ๔
๕. ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะเศร้าหมอง
หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ก็ไม่ได้โภชนะเศร้าหมอง
หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ กายของเรานั้นเบา
ควรแก่การงาน อย่ากระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร ฯลฯ
นี่เป็นอารัมภวัตถุประการที่ ๕
๖. ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ได้โภชนะเศร้าหมอง
หรือประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราเที่ยวบิณฑบาตตามหมู่บ้านหรือนิคม ได้โภชนะเศร้าหมองหรือ
ประณีตบริบูรณ์เพียงพอตามต้องการแล้ว กายของเราเบา ควรแก่
การงาน อย่ากระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็น
อารัมภวัตถุประการที่ ๖

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๓.ยมกวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๗. ภิกษุเกิดมีอาพาธขึ้นเล็กน้อย เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราเกิดมีอาพาธขึ้นเล็กน้อยแล้ว เป็นไปได้ที่อาพาธของเราจะพึงรุนแรงขึ้นอย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นอาร์มภวัตถุประการที่ ๗

๘. ภิกษุหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เราหายอาพาธแล้ว แต่หายอาพาธยังไม่นาน เป็นไปได้ที่อาพาธของเราจะพึงกลับกำเริบขึ้น อย่างกระนั้นเลย เราจะรีบปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง’ เธอจึงปรารภความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอาร์มภวัตถุประการที่ ๘

ภิกษุทั้งหลาย อาร์มภวัตถุ ๘ ประการนี้แล

กุสีดาร์มภวัตถุสูตรที่ ๑๐ จบ

ยมกวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฐมสังฆาสูตร	๒. ทุติยสังฆาสูตร
๓. ปฐมมรณัสสตีสูตร	๔. ทุติยมรณัสสตีสูตร
๕. ปฐมสัมปทาสูตร	๖. ทุติยสัมปทาสูตร
๗. อิจจาสูตร	๘. อลังสูตร
๙. ปรีหานสูตร	๑๐. กุสีดาร์มภวัตถุสูตร

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก์]

๔. สติวรรค ๑. สติสัมปชัญญสูตร

๔. สติวรรค

หมวดว่าด้วยสติสัมปชัญญะ

๑. สติสัมปชัญญสูตร

ว่าด้วยผลแห่งสติสัมปชัญญะ

[๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะไม่มี หิริและโอดตปปะของบุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อหิริและโอดตปปะไม่มี อินทริยสังวรของบุคคลผู้มีหิริและโอดตปปะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่ออินทริยสังวรไม่มี ศีลของบุคคลผู้มีอินทริยสังวรวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อศีลไม่มี สัมมาสมาธิของบุคคลผู้มีศีลวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบวิบัติแล้ว สะเก็ด เปลือก กระจัง แม่แก่นของต้นไม้ นั้น ย่อมไม่ถึงความบริบูรณ์ แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะไม่มี หิริและโอดตปปะของบุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อหิริและโอดตปปะไม่มี อินทริยสังวรของบุคคลผู้มีหิริและโอดตปปะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว ฉะนั้น เหมือนกัน

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะมี หิริและโอดตปปะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อหิริและโอดตปปะมี อินทริยสังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอดตปปะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่ออินทริยสังวรมี

พระสูตรต้นปิฎก อังคตตรนิกาย อัญญกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔. สติวรรค ๒. ปุณณียสูตร

ศีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทริยสังวร ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อศีลมี สัมมาสมาธิ
ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อสัมมาสมาธิมี ยถาภูต-
ญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยสัมมาสมาธิ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อ
ยถาภูตญาณทัสสนะมี นิพพิทาและวิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ
ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อนิพพิทาและวิราคะมี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์
ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์

ภิกษุทั้งหลาย ต้นไม้ที่มีกิ่งและใบสมบูรณ์ สะเก็ด เปลือก กระพี้ แม่แก่นของ
ต้นไม้ นั้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ แม่ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะมี หิริและโอตตปปะของบุคคลผู้สมบูรณ์
ด้วยสติสัมปชัญญะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ เมื่อหิริและโอตตปปะมี อินทริยสังวรของ
บุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอตตปปะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนะ
ของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและวิราคะ ชื่อว่ามีเหตุสมบูรณ์ ฉะนั้นเหมือนกัน”

สติสัมปชัญญะสูตรที่ ๑ จบ

๒. ปุณณียสูตร

ว่าด้วยพระปุณณียะ^๑

[๘๒] ครั้งนั้น ท่านพระปุณณียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระธรรมเทศนาของ
พระตถาคตแจ่มแจ้งในบางคราว แต่ในบางคราว กลับไม่แจ่มแจ้ง”

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๘๓/๑๘๓-๑๘๔

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๓.มูลกสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ปถุนิยะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่เข้าไปหา
ธรรมเทศนาของตถาคตจึงไม่แจ่มแจ้ง แต่เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและเข้าไปหา
เมื่อนั้น ธรรมเทศนาของตถาคตจึงแจ่มแจ้ง

ปถุนิยะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและเข้าไปหา แต่ไม่เข้าไปนั่งใกล้ ... เข้าไปนั่งใกล้
แต่ไม่สอบถาม ... สอบถาม แต่ไม่เจียโสตฟังธรรม ... เจียโสตฟังธรรม แต่ฟังธรรม
แล้วไม่ทรงจำธรรมไว้ได้ ... ฟังแล้วทรงจำไว้ได้ แต่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่
ทรงจำไว้ได้ ... พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้ แต่หาใช้รู้orroธรรมาแล้ว
ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ ธรรมเทศนาของตถาคตจึงไม่แจ่มแจ้ง

ปถุนิยะ แต่เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา เข้าไปหา เข้าไปนั่งใกล้ สอบถาม
เจียโสตฟังธรรม ฟังธรรมแล้วทรงจำธรรมไว้ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้
เป็นผู้รู้orroธรรมาแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เมื่อนั้น ธรรมเทศนาของตถาคต
จึงแจ่มแจ้ง

ปถุนิยะ ธรรมเทศนาของตถาคตประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล จึงแจ่ม
แจ้งโดยแท้”

ปถุนิยสูตรที่ ๒ จบ

๓. มูลกสูตร

ว่าด้วยมูลเหตุแห่งธรรมทั้งปวง^๑

[๘๓] ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถามอย่างนี้ว่า

๑. ธรรมทั้งปวง^๒มีอะไรเป็นมูลเหตุ
๒. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นแดนเกิด
๓. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นเหตุเกิด
๔. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่ประชุม

เชิงอรรถ :

^๑ อัง.ทสก. (แปล) ๒๔/๕๘/๑๒๕

^๒ ธรรมทั้งปวง ในที่นี้หมายถึงชั้น ๕ (อัง.อฏฐก. ๓/๘๓/๒๘๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๓.มุลกสูตร

๕. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นประมุข

๖. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นใหญ่

๗. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นยิ่ง

๘. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นแก่น

เธอทั้งหลายถูกถามแล้วอย่างนี้ จะพึงตอบอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างไร
ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์
ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาค
เป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เฉพาะพระผู้มีพระภาคเท่านั้น
ที่จะทรงอธิบายเนื้อความแห่งภษิตนั้นให้แจ่มแจ้งได้ ภิกษุทั้งหลายพึงต่อจาก
พระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจ
ให้ดี เราจักกล่าว”

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถามอย่างนี้ว่า

๑. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล
๒. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นแดนเกิด
๓. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นเหตุเกิด
๔. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นที่ประชุม
๕. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นประมุข
๖. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นใหญ่
๗. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นยิ่ง
๘. ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นแก่น

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงตอบอัญญเดียรถีย์ปริพาชก
เหล่านั้นอย่างนี้ว่า

๑. ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล
๒. ธรรมทั้งปวงมีมนสิการเป็นแดนเกิด

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.หุติยปิณฑาสก]

๔.สติวรรค ๔.โจรสสูตร

๓. ธรรมทั้งปวงมีผัสสะเป็นเหตุเกิด
๔. ธรรมทั้งปวงมีเวทนาเป็นที่ประชุม
๕. ธรรมทั้งปวงมีสมาธิเป็นประชุม
๖. ธรรมทั้งปวงมีสติเป็นใหญ่
๗. ธรรมทั้งปวงมีปัญญาเป็นยิ่ง
๘. ธรรมทั้งปวงมีวิมุตติเป็นแก่น

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงตอบอัญญเดียรถีย์ปริพาชก เหล่านั้นอย่างนี้แล”

มูลกสูตรที่ ๓ จบ

๔. โจรสสูตร

ว่าด้วยเหตุเสื่อมของมหาโจร

[๘๔] ภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ย่อมเสื่อมอย่างเร็วพลัน ดำรงอยู่ได้ไม่นาน

องค์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ทำร้ายคนที่ไม่ได้ตอบ	๒. ปล้นสิ่งของจนไม่เหลือ
๓. ข่มขืนหญิง	๔. ข่มขืนเด็กหญิง
๕. ปล้นนักบวช	๖. ปล้นทองพระคลัง
๗. ปล้นใกล้ถิ่นเกินไป	๘. ไม่ฉลาดในการเก็บ

ภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล ย่อมเสื่อมอย่างเร็วพลัน ดำรงอยู่ได้ไม่นาน

ภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล ย่อมไม่เสื่อมอย่างเร็วพลัน ดำรงอยู่ได้นาน

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๕.สมณสูตร

องค์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ทำร้ายคนที่ไม่ได้ตอบ	๒. ไม่ปล้นสิ่งของจนไม่เหลือ
๓. ไม่ฆ่าผู้หญิง	๔. ไม่ข่มขืนเด็กหญิง
๕. ไม่ปล้นนักบวช	๖. ไม่ปล้นทองพระคลัง
๗. ไม่ปล้นใกล้ถิ่นเกินไป	๘. จลลาดในการเก็บ

ภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล ย่อมไม่เสื่อมอย่าง
เร็วพลัน ดำรงอยู่ได้นาน

โจรสูตรที่ ๔ จบ

๕. สมณสูตร

ว่าด้วยพระนามของพระพุทธเจ้า

[๘๕] ภิกษุทั้งหลาย

๑. คำว่า **สมณะ** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. คำว่า **พราหมณ์** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๓. คำว่า **เวทคุ** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๔. คำว่า **ภิสั๊กกะ** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๕. คำว่า **นิมมะละ** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๖. คำว่า **วิมลละ** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๗. คำว่า **ญาณิ** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
๘. คำว่า **วิมุตตะ** เป็นพระนามของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

สิ่งใดที่ผู้เป็นสมณะ ผู้เป็นพราหมณ์

อยู่จบพรหมจรรย์พึงบรรล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔.สติวรรค ๖.ยสสูตร

สิ่งใดอันยอดเยี่ยม ที่ผู้จบเวท
 ผู้เป็นคัลยแพทย์พึงบรรล
 สิ่งใดที่ผู้หมดมลทิน
 ผู้ปลอดมลทิน ผู้สะอาดพึงบรรล
 สิ่งใดอันยอดเยี่ยม ที่ผู้ได้ญาณ
 ผู้หลุดพ้นพึงบรรล
 สิ่งนั้น ๆ เราบรรลแล้ว
 เรานั้นเป็นผู้ชนะสงคราม
 เป็นผู้หลุดพ้น เปลื้องมหาชนจากเครื่องผูก
 เราเป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้ฝึกตนได้อย่างยอดเยี่ยม
 เป็นอเสขบุคคล ปรีนิพพานแล้ว^๑

สมณสูตรที่ ๕ จบ

๖. ยสสูตร

ว่าด้วยยศ^๒

[๘๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศล พร้อมด้วย
 ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงหมู่บ้านพราหมณ์แคว้นโกศลชื่ออิจฉานังคละ ณ ที่
 นั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ราวป่าชื่ออิจฉานังคละ ใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ
 อิจฉานังคละ

เชิงอรรถ :

^๑ ปรีนิพพานแล้ว ในที่นี้หมายถึงดับกิเลสได้แล้ว (อง.อฏฐก. ๓/๘๕/๒๘๒)

^๒ ดู อง.ปญจก. (แปล) ๒๒/๓๐/๔๑-๔๔

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๔.สตีวรรค ๖.ยสสูตร

พวกพราหมณ์และคหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละได้ทราบข่าวว่า “ท่านพระสมณโคดมศากยบุตรทรงออกผนวชจากศากยตระกูล เสด็จถึงบ้านอิจฉานังคละ ประทับอยู่ที่ราวป่าอิจฉานังคละใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่ออิจฉานังคละ ท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้นมีกิตติศัพท์อันงามขจรไปอย่างนี้ว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ ฯลฯ ก็การได้พบพระอรหันต์เช่นนี้เป็นความดีอย่างแท้จริง”

ครั้นคืนผ่านไป พราหมณ์และคหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละจึงพากันถือเอาของเคี้ยวของฉันเป็นอันมากเข้าไปถึงราวป่าชื่ออิจฉานังคละ ได้ยินชุมนุมกันส่งเสียงอื้ออึงที่ชุมประตูด้านนอก

สมัยนั้นแล ท่านพระนาคิตะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกท่านพระนาคิตะมาตรัสถามว่า “นาคิตะ คนพวกไหนส่งเสียงอื้ออึงอยู่นั้นคล้ายพวกชาวประมงแย่งปลากัน”

ท่านพระนาคิตะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พราหมณ์และคหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละเหล่านั้นพากันถือของเคี้ยวของฉันเป็นอันมากมายืนชุมนุมกันอยู่ที่ชุมประตูด้านนอกเพื่อถวายพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “นาคิตะ เราไม่ติดยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไม่ง่าย ไม่ได้โดยไม่งำบากซึ่งเนกขัมมสุข^๑ ปวิเวกสุข อุปสมสุข และสัมโพธิสุขที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ง่าย ได้โดยไม่งำบากนี้

เชิงอรรถ :

^๑ เนกขัมมสุข หมายถึงสุขเกิดจากบรรพชา(การบวช)

ปวิเวกสุข หมายถึงสุขเกิดจากความสงบจากอุปธิกิเลสทางกายและใจ

อุปสมสุข หมายถึงสุขในผลสมาบัติที่ให้อิเลสงบระงับ

สัมโพธิสุข หมายถึงสุขในอริยมรรค (ข.จ.อ. ๑๔๐/๑๓๓) และดู ม.อ. ๑๔/๓๒๘/๓๐๐, ข.จ. (แปล) ๓๐/๑๔๐/

๔๕๑ ประกอบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.สตีวรรค ๖.ยสสูตร

ผู้นั้นชื่อว่ายินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอนหลับ และสุขที่อิงอาศัยลาภสักการะและการสรรเสริญ”

ท่านพระนาคิตะกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดจงทรงรับ บัดนี้ เป็นเวลาที่พระผู้มีพระภาคจะทรงรับ พระองค์จักเสด็จไปทางใด ๆ พรหมณ์ คหบดี ชาวนิคม และชาวชนบทก็จักหลั่งไหลไปทางนั้น ๆ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงมา น้ำย่อมไหลไปตามที่ลุ่ม ขอนั้นเพราะเหตุไร เพราะพระผู้มีพระภาคทรงมีศีลและปัญญา”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “นาคิตะ เราไม่ติดยศ และยศก็ไม่ติดเรา ผู้ใดแลไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข ฯลฯ ที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้ ผู้นั้นชื่อว่ายินดีสุขที่ไม่สะอาด สุขในการนอนหลับ สุขที่อิงอาศัยลาภสักการะและการสรรเสริญ

นาคิตะ แม้แต่เทวดาบางพวกก็ไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข ฯลฯ ที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้ นาคิตะ แม้แต่พวกเธอมาประชุมพร้อมหน้ากัน หมั่นประกอบการอยู่คลุกคลีอยู่ ก็มีความคิดอย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้ไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข ฯลฯ ที่เราได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบากนี้ เพราะท่านเหล่านั้นมาประชุมพร้อมหน้ากัน หมั่นประกอบการอยู่คลุกคลีอยู่

๑. เราเห็นภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ใช้นิ้วจี้สัพพอกเล่นหัวกันอยู่ เรานั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้ไม่พึงได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่งเนกขัมมสุข ฯลฯ ที่เราได้ตามความปรารถนา ฯลฯ เพราะท่านเหล่านี้ใช้นิ้วจี้สัพพอกเล่นหัวกันอยู่
๒. เราเห็นภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ฉันอาหารตามต้องการจนอิ่มท้องแล้ว หมั่นประกอบความสุขในการนอน ความสุขในการเอกเขนก และความสุขในการหลับอยู่ เรานั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.สติวรรค ๖.ยสสูตร

- ไม่ได้ตามความปรารถนา ไม่ได้โดยไมยาก ไม่ได้โดยไม่ลำบากซึ่ง
 เนกขัมมสุข ฯลฯ ที่เราได้ตามความปรารถนา ฯลฯ เพราะท่าน
 เหล่านี้ฉันอาหารตามต้องการจนอิ่มท้องแล้ว หมั่นประกอบความสุข
 ในการนอน ความสุขในการเอกเขนก และความสุขในการหลับอยู่
๓. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ในเสนาสนะใกล้หมู่บ้าน มีสมาธินั่งอยู่
 เรามีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ คนวัด หรือสมณทูเทส^๑จักบำรุง
 ท่านผู้นี้ จักทำให้ท่านเคลื่อนจากสมาธิ’ เพราะเหตุนั้น เราจึงไม่
 ยินดี การอยู่ในเสนาสนะใกล้หมู่บ้านของภิกษุนั้น
๔. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร นั่งโงกงวงอยู่ในป่า เรา
 มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ ท่านผู้นี้จักบรรเทาความลำบากคือ
 การหลับนี้แล้วมนสิการความกำหนดหมายว่าป่าเป็นเอกัคคตารมณ’
 เพราะเหตุนั้น เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น
๕. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ไม่มีสมาธินั่งอยู่ในป่า
 เรามีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ ท่านผู้นี้จักตั้งจิตที่ไม่เป็นสมาธิให้
 เป็นสมาธิ หรือจักตามรักษาจิตที่เป็นสมาธิไว้’ เพราะเหตุนั้น
 เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น
๖. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร มีสมาธินั่งอยู่ในป่า
 เรามีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ ท่านผู้นี้จักเปลี่ยนจิตที่ยังไม่หลุดพ้น
 ให้หลุดพ้น หรือจักตามรักษาจิตที่หลุดพ้นแล้วไว้ได้’ เพราะเหตุนั้น
 เราจึงยินดีการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น
๗. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ในเสนาสนะใกล้หมู่บ้าน ได้ฉีวร
 บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัจฉัยเภสัชชบริวาร เธอพอใจลาภ
 สักการะและการสรรเสริญนั้น ละทิ้งการหลีกเร้น ละทิ้งเสนาสนะ
 อันสงัดคือป่าโปร่งและป่าทึบ เข้ามารวมกันอยู่ตามหมู่บ้าน ตำบล

เชิงอรรถ :

^๑ สมณทูเทส หมายถึงสามเณร (วิ.มหา. (แปล) ๒/๔๓๐/๕๔๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๗.ปัดตนิกุชชนสูตร

และเมืองหลวง’ เพราะเหตุนั้น เราจึงไม่ยินดีการอยู่ในเสนาสนะ
ใกล้หมู่บ้านของภิกษุนั้น

๘. เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ผู้อยู่ป่าเป็นวัตร ได้จีวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร เชนสลัดลาภสักการะ
และการสรรเสริญนั้น ไม่ละทิ้งการหลีกเร้น ไม่ละทิ้งเสนาสนะอัน
สงบคือป่าโปร่งและป่าทึบ’ เพราะเหตุนั้น เราจึงยินดีการอยู่ในป่า
ของภิกษุนั้น

สมัยใด เราเดินทางไกล ไม่เห็นใคร ๆ ข้างหน้า หรือข้างหลัง สมัยนั้น
เราย่อมมีความผาสุก โดยที่สุด แม้แต่การถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ”

ยสสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปัดตนิกุชชนสูตร

ว่าด้วยเหตุแห่งการคว่ำบาตรและหยายบาตร

[๘๗] ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง พึงคว่ำบาตร^๑ต่ออุบาสกผู้ประกอบ
ด้วยองค์ ๘ ประการ

องค์ ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ขวนขวายเพื่อไม่ไขลาภของภิกษุทั้งหลาย
๒. ขวนขวายเพื่อไม่ไขประโยชน์ของภิกษุทั้งหลาย
๓. ขวนขวายเพื่อความอยู่ไม่ได้ของภิกษุทั้งหลาย
๔. ด่าบริภาษภิกษุทั้งหลาย
๕. ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกกัน
๖. กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า

เชิงอรรถ :

^๑ **คว่ำบาตร** ในที่นี้หมายถึงการสวดกรรมวาจาเพื่อไม่รับไทยธรรมของอุบาสกผู้ประพฤติดีตต่อสงฆ์ มิใช่
หมายถึงคว่ำปากบาตรลง (อภ.อภุฎก.อ. ๓/๘๗/๒๘๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๘.อัปสาทปเวทนียสูตร

๗. กล่าวติเตียนพระธรรม

๘. กล่าวติเตียนพระสงฆ์

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง ฟังควาบาตรต่ออุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์
๘ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง ฟังหงายบาตรต่ออุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์
๘ ประการ

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ชวนชวายเป็นเพื่อไม่ใช่ลาภของภิกษุทั้งหลาย
๒. ไม่ชวนชวายเป็นเพื่อไม่ใช่ประโยชน์ของภิกษุทั้งหลาย
๓. ไม่ชวนชวายเป็นเพื่อความอยู่ไม่ได้ของภิกษุทั้งหลาย
๔. ไม่ด่าไม่บริภาษภิกษุทั้งหลาย
๕. ไม่ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกกัน
๖. กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า
๗. กล่าวสรรเสริญพระธรรม
๘. กล่าวสรรเสริญพระสงฆ์

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง ฟังหงายบาตรต่ออุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์
๘ ประการนี้แล

ปิดตนิกฺขชนสูตรที่ ๗ จบ

๘. อัปสาทปเวทนียสูตร

ว่าด้วยเหตุที่ควรประกาศว่าไม่ควรเลื่อมใส

[๘๘] ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกเมื่อมุ่งหวัง ฟังประกาศความไม่เลื่อมใสต่อภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ชวนชวายเป็นเพื่อไม่ใช่ลาภของคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๒. ชวนชวายเป็นเพื่อไม่ใช่ประโยชน์ของคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๓. ด่าบริภาษคฤหัสถ์ทั้งหลาย

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๘.อัปสาทปเวทนียสูตร

๔. ยยงคฤหัสถ์ทั้งหลายให้แตกกัน
๕. กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า
๖. กล่าวติเตียนพระธรรม
๗. กล่าวติเตียนพระสงฆ์
๘. อุบาสกทั้งหลายเห็นภิกษุนั้นในโอโคจร

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกเมื่อมุ่งหวัง ฟังประกาศความไม่เลื่อมใสต่อภิกษุผู้ประกอบไปด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกเมื่อมุ่งหวัง ฟังประกาศความเลื่อมใสต่อภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ชวนชวายเป็นเพื่อไม่ใช่ลาภของคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๒. ไม่ชวนชวายเป็นเพื่อไม่ใช่ประโยชน์ของคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๓. ไม่ด่าไม่บริภาษคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๔. ไม่ยยงคฤหัสถ์ทั้งหลายให้แตกกัน
๕. กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า
๖. กล่าวสรรเสริญพระธรรม
๗. กล่าวสรรเสริญพระสงฆ์
๘. อุบาสกทั้งหลายเห็นภิกษุนั้นในโคจร

ภิกษุทั้งหลาย อุบาสกเมื่อมุ่งหวัง ฟังประกาศความเลื่อมใสต่อภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล

อัปสาทปเวทนียสูตรที่ ๘ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๙.ปฏิสารณียสูตร

๙. ปฏิสารณียสูตร

ว่าด้วยเหตุที่ควรลงปฏิสารณียกรรม

[๘๙] ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง ฟังลงปฏิสารณียกรรม^๑ต่อภิกษุผู้ประกอบ
ด้วยกรรม ๘ ประการ

กรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ขวนขวายเพื่อไม่ไขลาภของคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๒. ขวนขวายเพื่อไม่ไขประโยชน์ของคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๓. ด่าบริภาษคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๔. ยุยงคฤหัสถ์ทั้งหลายให้แตกกัน
๕. กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า
๖. กล่าวติเตียนพระธรรม
๗. กล่าวติเตียนพระสงฆ์
๘. รับคำที่ชอชมธรรมของคฤหัสถ์แต่ไม่ทำตาม

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง ฟังลงปฏิสารณียกรรมต่อภิกษุผู้ประกอบ
ด้วยกรรม ๘ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง ฟังระงับปฏิสารณียกรรมต่อภิกษุผู้ประกอบ
ด้วยกรรม ๘ ประการ

กรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ไม่ขวนขวายเพื่อไม่ไขลาภของคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๒. ไม่ขวนขวายเพื่อไม่ไขประโยชน์ของคฤหัสถ์ทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ดู วิ.จ. (แปล) ๖/๓๙/๗๗-๗๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๑๘ }

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย อัญญกนิบาต [๒.พุดิยปิณณาสก์]

๔.สตีวรรค ๑๐.สัมมาวัตตนสูตร

๓. ไม่ด่าไม่บริภาษคฤหัสถ์ทั้งหลาย
๔. ไม่ยุยงคฤหัสถ์ทั้งหลายให้แตกกัน
๕. กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า
๖. กล่าวสรรเสริญพระธรรม
๗. กล่าวสรรเสริญพระสงฆ์
๘. รับคำที่ขอบธรรมของคฤหัสถ์แล้วทำตาม

ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์เมื่อมุ่งหวัง ฟังระงับปฏิสารณียกรรมต่อภิกษุผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล

ปฏิสารณียสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. สัมมาวัตตนสูตร

ว่าด้วยการประพฤติชอบ

[๙๐] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ลงตัสสปาปิยสิกากรรม^๑แล้ว ฟังประพฤติ
ชอบในธรรม ๘ ประการ คือ

๑. ไม่ฟังให้อุปสมบท
๒. ไม่ฟังให้นิสสัย
๓. ไม่ฟังใช้สามเณรอุปัฏฐาก
๔. ไม่ฟังรับสมมติเป็นผู้สั่งสอนภิกษุณี
๕. แม้ได้รับสมมติแล้วก็ไม่ฟังสั่งสอนภิกษุณี

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ สัตตกนิบาต ข้อ ๘๔ หน้า ๑๗๙-๑๘๐

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิภูกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๔. สติวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๖. ไม่พึงรับสมมติอะไร ๆ จากสงฆ์

๗. ไม่พึงดำรงอยู่ในตำแหน่งหัวหน้าอะไร ๆ

๘. ไม่พึงให้ประพจน์วิญญานวิธีเพราะตำแหน่งเดิมนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ลงดัสสปาปิยสิกการมแล้ว พึงประพจน์ชอบใน
ธรรม ๘ ประการนี้แล

สัมมาวัตตนสูตรที่ ๑๐ จบ

สติวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สติสัมปชัญญสูตร

๒. ปุณณียสูตร

๓. มุลกสูตร

๔. โจรสูตร

๕. สมณสูตร

๖. ยสสูตร

๗. ปัตตนิกุชชนสูตร

๘. อัปปสาทปเวทณียสูตร

๙. ปฏิสารณียสูตร

๑๐. สัมมาวัตตนสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๕.สามัญญวรรค

๕. สามัญญวรรค

หมวดว่าด้วยธรรมที่เหมือนกัน^๑

[๙๑-๑๑๖] โภชณาอุบาสิกา สิริมาอุบาสิกา ปทุมาอุบาสิกา สุธัมมา
อุบาสิกา มนุชาอุบาสิกา อุตตราอุบาสิกา มุตตาอุบาสิกา เขมาอุบาสิกา
รุจีอุบาสิกา จุนทีราชกุมารี พิมพ็อุบาสิกา สมณราชกุมารี มัลลิกาเทวี
ติสสาอุบาสิกา ติสสมาตาอุบาสิกา โสณาอุบาสิกา โสณมาตาอุบาสิกา
กาณาอุบาสิกา กาณมาตาอุบาสิกา อุตตรานันทมาตาอุบาสิกา วิสาขามิคาร-
มาตาอุบาสิกา ขุชชุตตราอุบาสิกา สามาวดีอุบาสิกา สุปวาสาโกพิยธิดา
สุปปียาอุบาสิกา นกุลมาตาคหปตานี [๑-๒๖]

สามัญญวรรคที่ ๕ จบ

ทุติยปิณฑาสก จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ หมายถึงวรรคที่ว่าด้วยองค์อุโบสถ ๘ เหมือนกัน (อภ.อภฎก.อ. ๓/๙๑/๒๘๔) ดูความเต็มของแต่ละสูตรเทียบ
ในอัฏฐกนิบาต ข้อ ๔๓ (วิสาขาสสูตร) หน้า ๓๐๙-๓๑๒ และข้อ ๔๕ (โภชณาสูตร) หน้า ๓๑๔-๓๑๗
ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๒๑ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต รากเปยยาล

รากเปยยาล

[๑๑๗] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ
(ความกำหนัด)

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ)	๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ)	๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)
๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ)	๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ)	๘. สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

[๑๑๘] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๑)

ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอก ขนาดเล็ก มีสีสัน
ดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้
เราเห็น’
๒. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอก ขนาดใหญ่ มีสีสัน
ดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้
เราเห็น’
๓. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอก ขนาดเล็ก มีสีสัน
ดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้
เราเห็น’
๔. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอก ขนาดใหญ่
มีสีสันดีหรือไม่ดี ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้
เราเห็น’
๕. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่เขียว มีสีเขียว
เปรียบด้วยของเขียว มีสีเขียวเข้ม ครอบงำรูปเหล่านั้นได้ มีสัญญา
อย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’
๖. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่เหลือง มีสี
เหลือง เปรียบด้วยของเหลือง มีสีเหลืองเข้ม ครอบงำรูปเหล่านั้นได้
มีสัญญาอย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย อภิภูทกนิบาต รากเปยยาล

๗. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่แดง มีสีแดง
เปรียบด้วยของแดง มีสีแดงเข้ม ครอบงารูปเหล่านั้นได้ มีสัญญา
อย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’

๘. ภิกษุรูปหนึ่งมีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปภายนอกที่ขาว มีสีขาว
เปรียบด้วยของขาว มีสีขาวเข้ม ครอบงารูปเหล่านั้นได้ มีสัญญา
อย่างนี้ว่า ‘เรารู้ เราเห็น’

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งรากะ (๒)

[๑๑๙] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อรู้ยิ่งรากะ
ธรรม ๘ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุผู้มีรูป เห็นรูปทั้งหลาย
๒. ภิกษุผู้มีรูปสัญญาภายใน เห็นรูปทั้งหลายภายนอก
๓. ภิกษุเป็นผู้โน้มใจไปว่า ‘งาม’ เท่านั้น
๔. ภิกษุบรรลุอากาศาสนัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘อากาศหา
ที่สุดมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนด
นานัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง
๕. ภิกษุล่วงอากาศาสนัญจายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุ
วิญญาณัญจายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุดมิได้’ อยู่
๖. ภิกษุล่วงวิญญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุ
อากิญจัญญายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่
๗. ภิกษุล่วงอากิญจัญญายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุ
เนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่
๘. ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุ
สัญญาเวทียัตนิโรธอยู่

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งรากะ (๓)

[๑๒๐-๑๔๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อกำหนดรู้รากะ

... เพื่อความสิ้นรากะ

... เพื่อละรากะ

... เพื่อความสิ้นไปแห่งรากะ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต รากเปยยาล

... เพื่อความเสื่อมไปแห่งรากะ
 ... เพื่อความคลายไปแห่งรากะ
 ... เพื่อความดับไปแห่งรากะ
 ... เพื่อความสละรากะ
 ... เพื่อความสละคืนรากะ...

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการนี้ เพื่อความสละคืนรากะ ฯลฯ
 (๔-๓๐)

[๑๔๗-๑๖๖] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อรู้ยิ่งโทสะ
 (ความคิดประทุษร้าย)

... เพื่อกำหนดรู้โทสะ
 ... เพื่อความสิ้นโทสะ
 ... เพื่อละโทสะ
 ... เพื่อความสิ้นไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความคลายไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความดับไปแห่งโทสะ
 ... เพื่อความสละโทสะ
 ... เพื่อความสละคืนโทสะ ... โมหะ(ความหลง) ... โภคะ(ความโกรธ) ...

อุปนาหะ(ความผูกโกรธ) ... มักขะ(ความลบหลู่คุณท่าน) ... ปลาสะ(ความดีเสมอ) ...
 อีสสา (ความริษยา) ... มัจฉริยะ(ความตระหนี่) ... มายา(มารยา) ... สาถะยยะ
 (ความโง่เขลา) ... ถัมภะ(ความหัวดี) ... สารัมภะ(ความแข่งดี) ... มานะ(ความถือตัว)
 ... อติมานะ (ความดูหมิ่นเขา) ... มหะ(ความมัวเมา) ... ปมาทะ (ความประมาท) ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๘ ประการนี้ เพื่อความสละคืนปมาทะ
 (๓๑-๕๑๐)

รากเปยยาล จบ

อัฐกนิบาต จบบริบูรณ์

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๑.สัมโพธิสูตร

พระสุตตันตปิฎก

อังคตตรนิกาย นวกนิบาต

ขอนอบน้อมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. ปฐมปิณณาสก

๑. สัมโพธิวรรค

หมวดว่าด้วยสัมโพธิ^๑

๑. สัมโพธิสูตร

ว่าด้วยสัมโพธิ

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถามอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย อะไรเป็นเหตุแห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ’ ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว จะตอบพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างไร”

เชิงอรรถ :

^๑ สัมโพธิ ในที่นี้หมายถึงมรรค ๔ คือโสดาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค และอรหัตตมรรค (อง.ติก.อ. ๒/๘๗/๒๔๒, ที.สี.อ. ๑/๓๗๓/๒๘๑, อง.ติก.ฐีกา ๒/๘๗/๒๓๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๒๕ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๑.สัมโพธิสูตร

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นหลัก ฯลฯ^๑ ภิกษุทั้งหลายฟังต่อจากพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกถามอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย อะไรเป็นเหตุแห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ’ เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้ ควรตอบพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี^๒ นี้เป็นเหตุประการที่ ๑ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ
๒. ภิกษุเป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรอยู่ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี้เป็นเหตุประการที่ ๒ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ
๓. ภิกษุเป็นผู้ได้กถาเป็นเครื่องขัดเกลาอย่างยิ่ง ที่เป็นสัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต^๓ คือ อัปปัจจกถา(เรื่องความมักน้อย) สันตญฺญิกถา(เรื่องความสันโดษ) ปวิเวกกถา(เรื่องความสงัด) อสังสัคคกถา(เรื่องความไม่คลุกคลี) วิริยารัมภกถา(เรื่องการปรารภความเพียร)

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในอัฐกนิบาต ข้อ ๘๓ (มูลกสูตร) หน้า ๔๐๗-๔๐๘ ในเล่มนี้

^๒ **มิตรดี** หมายถึงมิตรที่มีคุณธรรมคือศีลเป็นต้น

สหาย หมายถึงเพื่อนร่วมงานที่ดี

เพื่อนดี หมายถึงเพื่อนที่รักใคร่ สนับสนุนรู้จักกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน (อง.ทสก.อ. ๓/๑๗/๓๒๒)

^๓ **เป็นสัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต** หมายถึงเป็นที่สบายและเป็นอุปการะแก่การชักนำจิตเข้าสู่สมถะและวิปัสสนา (อง.นวก.อ. ๓/๑/๒๘๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๑.สัมโพธิสูตร

สีลกถา(เรื่องศีล) สมาธิถา(เรื่องสมาธิ) ปัญญาถา(เรื่องปัญญา)
วิมุตติถา(เรื่องวิมุตติ) วิมุตติญาณทัสสนกถา(เรื่องความรู้ความเห็น
ในวิมุตติ) ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ได้โดยไม่ลำบาก

นี้เป็นเหตุประการที่ ๓ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่ายแห่งสัมโพธิ

๔. ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาคความเพียร^๑ เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรม
เกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม
ทั้งหลาย นี้เป็นเหตุประการที่ ๔ แห่งการเจริญธรรมที่เป็นฝ่าย
แห่งสัมโพธิ

๕. ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา
เห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความ
สิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เป็นเหตุประการที่ ๕ แห่งการเจริญธรรมที่เป็น
ฝ่ายแห่งสัมโพธิ

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้มีศีล สำรวม
ด้วยการสังวรในปาติโมกข์ เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรอยู่ มีปกติเห็นภัยในโทษ
แม้เล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้ได้กถา
เป็นเครื่องขัดเกลาอย่างยิ่ง ที่เป็นสัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต คือ อัปปิจจกถา
สันตฎฐิกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา สีลกถา สมาธิถา
ปัญญาถา วิมุตติถา วิมุตติญาณทัสสนกถา ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก
ได้โดยไม่ลำบาก

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้ปรารถน
ความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด มีความเข้มแข็ง มีความบากบั่น
มั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย

เชิงอรรถ :

^๑ ปรารถนาคความเพียร หมายถึงประกอบความเพียรในสัมมัตถสถาน (สารตถ.ฐีกา ๓/๘๔/๒๙๒) อีกนัยหนึ่ง
หมายถึงระดมความเพียรเต็มที่ (สารตถ.ฐีกา ๓/๒๔๓/๓๕๑) และดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๑/๑๘

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๒๗ }

พระสวดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๑.สัมโพธิสูตร

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นดำรงอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึงเจริญธรรม ๔ ประการให้ยิ่งขึ้นไป คือ

๑. พึงเจริญอุสสุภะเพื่อละราคะ^๑
๒. พึงเจริญเมตตาเพื่อละพยาบาท^๒
๓. พึงเจริญอานาปานสติเพื่อตัดวิตก^๓
๔. พึงเจริญอนิจจสัญญาเพื่อถอนอัสมิมานะ^๔

ภิกษุทั้งหลาย อนัตตสัญญาย่อมปรากฏแก่ภิกษุผู้ได้อนิจจสัญญา ภิกษุผู้ได้อนัตตสัญญา ย่อมบรรลุนิพพานที่ถอนอัสมิมานะได้ในปัจจุบัน

สัมโพธิสูตรที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

- ^๑ **เจริญอุสสุภะเพื่อละราคะ** หมายถึงเจริญอุสสุภกัมมัฏฐานเพื่อข่มกามราคะที่เกิดขึ้นเพราะความประมาท ขาดสติสังวรไม่รู้เท่าทันเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงเริ่มบำเพ็ญวิปัสสนาต่อไป เปรียบเทียบได้กับกระบวนการของการเกี่ยวข้าว คือ ขณะที่ชาวนาเกี่ยวข้าวอยู่นั้นมีฝูงโคทำลายรั้วเข้ามาในนาได้ ชาวนาจัดอวงวางเคียวไว้ก่อน แล้วถือไม้เรียวไปไล่ฝูงโคออกไปแล้วกลับมาซ่อมรั้วให้ดี จากนั้นจึงถือเคียวเกี่ยวข้าวต่อ ผู้บำเพ็ญเพียรเหมือนชาวนา ปัญญาเหมือนเคียว เวลาบำเพ็ญเหมือนเวลาเกี่ยวข้าว อุสสุภกัมมัฏฐานเหมือนไม้เรียว สติสังวรเหมือนรั้ว ราคะเหมือนฝูงโค (อง.นวก.อ. ๓/๑/๒๘๕)
- ^๒ **เจริญเมตตาเพื่อละพยาบาท** หมายถึงเจริญเมตตากัมมัฏฐานเพื่อละความโกรธที่เกิดขึ้น (อง.นวก.อ. ๓/๑/๒๘๖)
- ^๓ **ดู ม.ม. ๑๓/๑๔๑/๙๕-๙๖, ม.อ. ๑๔/๑๔๗/๑๓๐-๑๓๑, ส.ม. ๑๙/๙๗๗/๒๖๙, อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๖/๑๓๑-๑๓๒)**
- ^๔ **อัสมิมานะ** หมายถึงมานะ (ความถือตัวเป็นอย่างนั้นอย่างนี้) ๙ ประการ คือ (๑) เป็นผู้เลิศกว่าเขา ถือตัวว่าเลิศกว่าเขา (๒) เป็นผู้เลิศกว่าเขา ถือตัวว่าเสมอเขา (๓) เป็นผู้เลิศกว่าเขา ถือตัวว่าด้อยกว่าเขา (๔) เป็นผู้เสมอเขา ถือตัวว่าเลิศกว่าเขา (๕) เป็นผู้เสมอเขา ถือตัวว่าเสมอเขา (๖) เป็นผู้เสมอเขา ถือตัวว่าด้อยกว่าเขา (๗) เป็นผู้ด้อยกว่าเขา ถือตัวว่าเลิศกว่าเขา (๘) เป็นผู้ด้อยกว่าเขา ถือตัวว่าเสมอเขา (๙) เป็นผู้ด้อยกว่าเขา ถือตัวว่าด้อยกว่าเขา (อง.จตุกก.อ. ๒/๓๘/๓๓๙, อจ.นวก.อ. ๓/๑/๒๘๖) และดู อภิ.สง. (แปล) ๓๔/๑๒๓๙/๓๑๔, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๓๒/๕๓๖, ๘๖๖-๘๗๗/๕๕๔-๕๕๘, ๙๖๒/๖๑๖

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๒.นิสสัยสูตร

๒. นิสสัยสูตร

ว่าด้วยนิสสัย

[๒] ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลที่เรียกกันว่า ‘ผู้ถึงพร้อมด้วยนิสสัย’^๑ ผู้ถึงพร้อม
ด้วยนิสสัย’ ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยนิสสัย ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

๑. ถ้าภิกษุอาศัยศรัทธาแล้ว ละอกุศล เจริญกุศลได้ อกุศลนั้นย่อม
เป็นอันเธอละได้แน่แท้

๒. ถ้าภิกษุอาศัยหิริ ฯลฯ

๓. ถ้าภิกษุอาศัยโศตตปปะ ฯลฯ

๔. ถ้าภิกษุอาศัยวิริยะ ฯลฯ

๕. ถ้าภิกษุอาศัยปัญญาแล้ว ละอกุศล เจริญกุศลได้ อกุศลนั้นย่อม
เป็นอันเธอละได้แน่แท้ อกุศลที่ภิกษุละได้แล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา
อันเป็นอริยะ^๒ เป็นอันภิกษุนั้นละได้แล้ว ละได้ดีแล้ว

ภิกษุนั้นดำรงอยู่ในธรรม ๕ ประการแล้ว พึงอาศัยธรรม ๔ ประการอยู่
ธรรม ๔ ประการ^๓ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาแล้วเสพ

๒. พิจารณาแล้วอดกลั้น

เชิงอรรถ :

^๑ นิสสัย ในที่นี้หมายถึงที่พึง (อภ.นวก.อ. ๓/๒/๒๘๖)

^๒ ปัญญาอันเป็นอริยะ หมายถึงปัญญาในอริยมรรคพร้อมทั้งวิปัสสนา (อภ.นวก.อ. ๓/๒/๒๘๖)

^๓ พิจารณาแล้วเสพ หมายถึงพิจารณาแล้วเสพปัจจัย ๔ มีจิวเป็นต้น

พิจารณาแล้วอดกลั้น หมายถึงพิจารณาแล้วอดกลั้นต่อความหนาวเป็นต้น

พิจารณาแล้วเว้น หมายถึงพิจารณาแล้วเว้นข้างดุร้าย หรือคนพาลเป็นต้น

พิจารณาแล้วบรรเทา หมายถึงพิจารณาแล้วบรรเทาอกุศลวิตก มีกามวิตก เป็นต้น ดู ที่.ปา. ๑๑/๓๐๘/
๒๐๐, อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๒๐/๔๐, ที่.ปา.อ. ๓๐๘/๒๐๔

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๓.เมฆียสูตร

๓. พิจารณาแล้วเว้น

๔. พิจารณาแล้วบรรเทา

ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยนิสสัย เป็นอย่างนี้แล”

นิสสัยสูตรที่ ๒ จบ

๓. เมฆียสูตร

ว่าด้วยพระเมฆิยะ^๑

[๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ จาลิกาบรรพต^๒ เขตเมืองจาลิกา สมัยนั้น ท่านพระเมฆิยะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค^๓ ครั้งนั้นแล ท่านพระเมฆิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วยืน ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปรารถนาจะเข้าไปยังชั้นตคามเพื่อบิณฑบาต” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เมฆิยะ เธอจงกำหนดเวลาที่ควร ณ บัดนี้เถิด”

ครั้นเวลาเช้า ท่านพระเมฆิยะครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังชั้นตคามเพื่อบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว เดินไปตามฝั่งแม่น้ำกมิกาฟ้า ขณะที่เที่ยวเดินพักผ่อน อยู่ที่ฝั่งแม่น้ำกมิกาฟ้านั้น ได้เห็นปามะม่วงที่งดงาม นารีนรมย์ จึงมีความคิดดังนี้ว่า “ปามะม่วงนี้ช่างงดงาม นารีนรมย์จริง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรของกุลบุตรผู้ต้องการบำเพ็ญเพียร ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตเรา เราจะกลับมาบำเพ็ญเพียร ในปามะม่วงนี้”

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ข.อ. ๒๕/๓๑/๑๓๙

^๒ ที่ชื่อว่า จาลิกา เพราะเป็นภูเขาที่ปรากฏแก่ผู้แลดูในวันอุโบสถข้างแรม(กาฬปักษ์) ว่าเหมือนกับกำลังเคลื่อนไหว ทั้งนี้เนื่องจากภูเขานี้มีสีขาวล้วนทั้งลูกซึ่งตัดกับความมืดในเวลากลางคืน (อง.นวก.อ. ๓/๓/๒๘๖-๒๘๗)

^๓ พระเมฆิยะเถระ เป็นพระอุปัฏฐากอีกรูปหนึ่งของพระผู้มีพระภาค เนื่องจากในต้นพุทธกาล (๒๐ พรรษาแรก) พระผู้มีพระภาคไม่มีพระอุปัฏฐากประจำ บางคราวได้พระนาคสมาละ บางคราวได้พระนาคิตะ บางคราวได้พระอุวาหนะ บางคราวได้พระสุนักขัตตะ บางคราวได้พระสาคตะ บางคราวได้สามเณรจนทะ (ข.อ.อ. ๓๑/๒๓๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๓.เมฆียสูตร

ต่อมา ท่านพระเมฆียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เมื่อเช้านี้ ข้าพระองค์ครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังชั้นตคามเพื่อบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาต ภายหลังฉันอาหารเสร็จแล้ว เดินไปตามฝั่งแม่น้ำกิมิกาฟ้า ขณะที่เที่ยวเดินพักผ่อนอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำกิมิกาฟ้า ได้เห็น ป่ามะม่วงที่งดงาม นารีนรมย์ จึงมีความคิดตั้งนี้ว่า ‘ป่ามะม่วงนี้ช่างงดงาม นารีนรมย์จริง เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียรสำหรับกุลบุตรผู้ต้องการบำเพ็ญเพียรโดยแท้ ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตเรา เราจะกลับมาบำเพ็ญเพียรในป่ามะม่วงนี้’ ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตข้าพระองค์ ข้าพระองค์จะกลับไปบำเพ็ญเพียรในป่ามะม่วงนั้น”

เมื่อท่านพระเมฆียะกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับท่านดังนี้ว่า “เมฆียะ เธออยู่คนเดียว เธอจงรอนกว่าภิกษุรูปอื่นจะมา”^๑

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระเมฆียะก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก^๒ ทั้งไม่มีการสั่งสมกิจที่ทำแล้ว^๓ ส่วนข้าพระองค์ยังมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งยังต้องสั่งสมกิจที่ทำแล้ว ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตข้าพระองค์ ข้าพระองค์จะกลับไปบำเพ็ญเพียรในป่ามะม่วงนั้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เมฆียะ เธออยู่คนเดียว เธอจงรอนกว่าภิกษุรูปอื่นจะมา”

เชิงอรรถ :

- ^๑ นัยว่าพระดำรัสนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสด้วยพระประสงค์ที่จะประวิงเวลารอให้จิตของท่านพระเมฆียะอ่อนโยนเหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร (อง.นวก.อ. ๓/๓/๒๘๗)
- ^๒ ไม่มีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ในที่นี้หมายถึงไม่มีกิจ ๔ อย่างในอริยสัจ ๔ ประการ กิจ ๔ อย่างนั้น คือ ปริญญากิจ (หน้าที่กำหนดทุกข์) ปหานกิจ (หน้าที่ละเหตุเกิดทุกข์) สังจิกิริยากิจ (หน้าที่ทำให้แจ้งความดับทุกข์) และภาวนากิจ (หน้าที่อบรมมรรคมีองค์ ๘ ให้เจริญ) (อง.นวก.อ. ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗)
- ^๓ ไม่มีการสั่งสมกิจที่ทำแล้ว ในที่นี้หมายถึงไม่ต้องเพิ่มพูนกุศลธรรมและอกุศลธรรมที่เคยทำมาก่อน อีกนัยหนึ่ง หมายถึงไม่ต้องเจริญมรรคที่เจริญได้แล้ว และไม่ต้องละกิเลสที่ละได้แล้วอีก (อง.นวก.อ. ๓/๓/๒๘๗, ขุ.เถร.อ. ๖๔๔/๒๖๒) และดู ๓/๓/๒๘๗, ๓/๓/๒๘๗

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๓.เมฆียสูตร

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระเมฆียะก็ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งไม่มีการสั่งสมกิจที่ทำแล้ว ส่วนข้าพระองค์ยังมีกิจที่จะต้องทำให้ยิ่งขึ้นไปอีก ทั้งยังต้องสั่งสมกิจที่ทำแล้ว ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตข้าพระองค์ ข้าพระองค์จะกลับไปบำเพ็ญเพียรในป่ามะม่วงนั้น”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เมฆียะ เมื่อเธอพูดว่า ‘จะไปบำเพ็ญเพียร’ เราจะพึงว่าอะไร เธอจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด” ลำดับนั้น ท่านพระเมฆียะ ลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วเข้าไปยังป่ามะม่วงนั้น อาศัยป่ามะม่วงนั้น นั่งพักกลางวันอยู่ ณ โคนไม้มะม่วงต้นหนึ่ง เมื่อท่านพักอยู่ในป่ามะม่วงนั้น บาลีอกุศลวิตก ๓ ประการ คือ กามวิตก(ความตริภิกในทางกาม) พยาปาทวิตก(ความตริภิกในทางพยาบาท) วิหิงสาวิตก(ความตริภิกในทางเบียดเบียน) เกิดขึ้นโดยมาก

ครั้งนั้นแล ท่านพระเมฆียะได้มีความคิดตั้งนี้ว่า “นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาแท้ ๆ แต่กระนั้นก็ยังถูกบาลีอกุศลวิตก ๓ ประการ คือ กามวิตก พยาปาทวิตก วิหิงสาวิตกกรุมเร้าจิตได้”

ต่อมา ท่านพระเมฆียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เมื่อข้าพระองค์อยู่ในป่ามะม่วงนั้น บาลีอกุศลวิตก ๓ ประการ คือ กามวิตก พยาปาทวิตก วิหิงสาวิตกเกิดขึ้นโดยมาก ข้าพระองค์จึงมีความคิดตั้งนี้ว่า ‘นำอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธาแท้ ๆ แต่กระนั้นก็ยังถูกบาลีอกุศลวิตก ๓ ประการ คือ กามวิตก พยาปาทวิตก วิหิงสาวิตกกรุมเร้าจิตได้”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “เมฆียะ ธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อความแก้กมลแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก้กมล

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๓.เมฆียสูตร

ธรรม ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี้เป็นธรรม
ประการที่ ๑ ที่เป็นไปเพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า
๒. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สारรวมด้วยการสังวรในปาติโมกข์
เพียบพร้อมด้วยอาจารย์และโคจรอยู่ มีปกติเห็นภัยในโทษแม้เล็กน้อย
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี้เป็นธรรมประการที่ ๒
ที่เป็นไปเพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า
๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ได้กถาเป็นเครื่องขัดเกลาอย่างยิ่ง ที่เป็น
สัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต คือ อัปปัจฉกถา สันตญลิกถา
ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา สีลกถา สมาธิกถา
ปัญญากถา วิมุตติกถา วิมุตติญาณทัสสนกถา ตามความปรารถนา
ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก นี้เป็นธรรมประการที่ ๓ ที่เป็นไป
เพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า
๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อ
ให้กุศลธรรมเกิด เป็นผู้มีคามเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคง
ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เป็นธรรมประการที่ ๔ ที่เป็นไป
เพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า
๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเป็น
เครื่องพิจารณาเห็นทั้งความเกิดและความดับอันเป็นอริยะ ขาแรก
กิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เป็นธรรมประการที่ ๕ ที่เป็นไป
เพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้มีศีล ฯลฯ
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้ได้กถา
เป็นเครื่องขัดเกลาอย่างยิ่ง ที่เป็นสัปปายะแห่งความเป็นไปของจิต คือ อัปปัจฉกถา
ฯลฯ วิมุตติญาณทัสสนกถา ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๔.นันทกสูตร

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้ปรารถนา
ความเพียร ฯลฯ ไม่ทอดธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย

ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ข้อนี้ คือ จักเป็นผู้มีปัญญา ฯลฯ
ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ

เมฆิยะ ภิกษุนั้นดำรงอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึงเจริญธรรม ๔ ประการ
ให้ยิ่งขึ้นไป คือ

๑. พึงเจริญอุสสกะเพื่อละระคาละ
๒. พึงเจริญเมตตาเพื่อละพยายาม
๓. พึงเจริญอานาปานสติเพื่อตัดวิตก
๔. พึงเจริญอนิจจสัญญาเพื่อถอนอัสมิมานะ

เมฆิยะ อนัตตสัญญาย่อมปรากฏแก่ภิกษุผู้ได้อนิจจสัญญา ภิกษุผู้ได้อนัตตสัญญา
ย่อมบรรลุนิพพานที่ถอนอัสมิมานะได้ในปัจจุบัน”

เมฆิยสูตรที่ ๓ จบ

๔. นันทกสูตร

ว่าด้วยพระนันทกะแสดงธรรม

[๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี สมัยนั้น ท่านพระนันทกะชี้แจงให้ภิกษุทั้งหลาย
เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกลวกกล้า ปลอดชโลมใจ
ให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกถาในหอนั้น

ครั้งเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น เข้าไปยังหอนั้น
ได้ประทับยืนรอที่ซุ้มประตูด้านนอกจนจบกถา ทรงทราบว่าจบกถาแล้ว ทรงกระแอม
แล้วเคาะที่บานประตู ภิกษุเหล่านั้นเปิดประตูถวายพระผู้มีพระภาคแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังหอนั้น ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ปูลาดไว้
ตรัสกับท่านพระนันทกะดังนี้ว่า

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๔.นันทกสูตร

“นันทกะ ธรรมบรรยาย^๑ที่เธอแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายนี้ยาวจริงนะ แม้เราคอยฟังอยู่ที่ซุ้มประตูด้านนอกจนจบกถา ก็ยังรู้สึกเมื่อยหลัง”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระนันทกะรู้สึกกระดากใจ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ทราบเลยว่า ‘พระผู้มีพระภาคประทับยืนรอที่ซุ้มประตูด้านนอก ถ้าข้าพระองค์รู้ ก็จะแสดงไม่ได้ถึงเพียงนี้”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่าท่านพระนันทกะกำลังกระดากใจ จึงตรัสกับท่านดังนี้ว่า “ดีละ ดีละ นันทกะ การที่เธอทั้งหลายผู้เป็นกุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา นั่งประชุมกันทำกิจ ๒ อย่าง คือ ธรรมิกถา หรือความเป็นผู้หนึ่งอย่างพระอริยะ นันทกะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล เธอชื่อว่า เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่า เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล แต่ไม่ได้เจโตสมาธิภายใน เธอชื่อว่า เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และได้เจโตสมาธิภายใน’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และได้เจโตสมาธิภายใน เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่า เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และได้เจโตสมาธิภายใน แต่ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง เธอชื่อว่า เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้ นันทกะ สัตว์สี่เท้า แต่เท้าข้างหนึ่งของมันบกพร่องพิการ มันชื่อว่า เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้ แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และได้เจโตสมาธิภายใน แต่ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง เธอชื่อว่า เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ได้เจโตสมาธิภายใน และได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ได้เจโตสมาธิภายใน และได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่า เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาตข้อ ๕๑ หน้า ๘๕ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๔.นันทกสูตร

พระผู้มีพระภาคผู้สุตตรันตรัสเวทยากรณภาษิตนี้แล้ว จึงเสด็จลุกจากอาสนะ
เข้าไปยังพระวิหาร

ครั้งนั้นแล เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปแล้วไม่นาน ท่านพระนันทกะ
จึงเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย บัดนี้ พระผู้มีพระภาคทรง
ประกาศพรหมจรรย์^๑ที่บริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วนด้วยบท ๔ ประการแล้ว เสด็จลุก
จากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร พระองค์ตรัสว่า

‘นันทกะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น
อย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา
มีศีล’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล เมื่อนั้น เธอจึงชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วย
องค์นั้นอย่างนี้

ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล แต่ไม่ได้เจโตสมาธิภายใน ฯลฯ ได้เจโตสมาธิ
ภายใน แต่ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วย
องค์นั้นอย่างนี้ นันทกะ สัตว์สี่เท้าแต่เท้าข้างหนึ่งของมันบกพร่องพิการ มันชื่อว่า
เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้ แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เป็นผู้
มีศรัทธา มีศีล และได้เจโตสมาธิภายใน แต่ไม่ได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญา
อันยิ่ง เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น อย่างนี้ เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้
บริบูรณ์ด้วยคิดว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ได้เจโตสมาธิภายใน
และได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง’ เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล
ได้เจโตสมาธิภายใน และได้ความเห็นแจ้งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อนั้น เธอจึง
ชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้นอย่างนี้’

ผู้มีอายุทั้งหลาย อาณิสงส์ในการพึงธรรมตามกาลและการสนทนาธรรม
ตามกาล ๕ ประการนี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ สัตตกนิบาตข้อ ๖ หน้า ๑๑ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๔.นันทกสูตร

อานิสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ศึกษในธรรมวินัยนี้แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้มีอายุทั้งหลาย ศึกษแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแก่ภิกษุทั้งหลายโดยวิธีใด ๆ ศึกษนั้นย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่ยกย่องของพระศาสดาโดยวิธีนั้น ๆ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ ในการฟังธรรมตามกาลและการสนทนาธรรมตามกาล
๒. ศึกษในธรรมวินัยนี้แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแก่ภิกษุทั้งหลาย ศึกษแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น ฯลฯ ประกาศพรหมจรรย์ ฯลฯ แก่ภิกษุทั้งหลายโดยวิธีใด ๆ ศึกษนั้นย่อมเป็นผู้รู้อรรถและรู้ธรรมในธรรมนั้นโดยวิธีนั้น ๆ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ ในการฟังธรรมตามกาลและการสนทนาธรรมตามกาล
๓. ศึกษในธรรมวินัยนี้แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแก่ภิกษุทั้งหลาย ศึกษแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น ฯลฯ ประกาศพรหมจรรย์ ฯลฯ แก่ภิกษุทั้งหลายโดยวิธีใด ๆ ศึกษนั้นย่อมเห็นแจ้งบทยที่ลึกซึ้งในธรรมนั้นด้วยปัญญา^๑ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ ในการฟังธรรมตามกาลและการสนทนาธรรมตามกาล

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ปัญญา** ในที่นี้หมายถึงมคคปัญญาพร้อมทั้งวิปัสสนา ปัญญาเกี่ยวกับการพิจารณาและการรู้แจ้ง หรือ ปัญญาที่เกี่ยวกับการเรียนและการสอบถาม (อง.นวก.อ. ๓/๔/๒๘๙)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๓๗ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๕.พลสูตร

๔. ภิกษุในธรรมวินัยนี้แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น ฯลฯ ประกาศพรหมจรรย์ ฯลฯ แก่ภิกษุทั้งหลายโดยวิธีใด ๆ เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายย่อมยกย่องเธออย่างยิ่งว่า ‘ท่านผู้นี้ได้บรรลุแล้ว หรือกำลังบรรลุแน่แท้’ นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๔ ในการฟังธรรมตามกาลและการสนทนาธรรมตามกาล
๕. ภิกษุในธรรมวินัยนี้แสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วนแก่ภิกษุทั้งหลายโดยวิธีใด ๆ บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่าใดเป็นเสขะ มีใจยังไม่บรรลุ^๑ ปรรณนาธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมอยู่ ภิกษุเหล่านั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ปรรณความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึงเพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้งโดยวิธีนั้น ๆ ส่วนภิกษุเหล่าใดเป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว^๒ บรรลุประโยชน์ตน^๓โดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว^๔ หลุดพ้นแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่บรรลุ ในที่นี้หมายถึงไม่บรรลุอรหัตตผล (อภ.นวก.อ. ๓/๔/๒๘๙)

^๒ ปลงภาระได้แล้ว ในที่นี้หมายถึงละชั้นธภาวะ กิเลสภาวะ และอภิสังขารภาวะได้ (อภ.ติก.อ. ๒/๓๘/๑๓๙)

^๓ บรรลุประโยชน์ตน ในที่นี้หมายถึงบรรลุอรหัตตผล (อภ.ติก.อ. ๒/๓๘/๑๓๙)

^๔ สิ้นภวสังโยชน์แล้ว ในที่นี้หมายถึงสิ้นกิเลสที่เป็นเครื่องผูกสัตว์ คร่ำสัตว์มาไว้ในภพทั้งหลาย (อภ.ติก.อ. ๒/๓๘/๑๓๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๕.พลสูตร

เพราะรู้โดยชอบ ภิกษุเหล่านั้นพึงธรรมนั้นแล้ว ประกอบกรรมเป็น
เครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน^๑อยู่เนื่อง ๆ นี่เป็นอาณิสงส์ประการที่ ๕
ในการพึงธรรมตามกาลและการสนทนาธรรมตามกาล

ผู้มีอายุทั้งหลาย อาณิสงส์ในการพึงธรรมตามกาลและการสนทนาธรรมตาม
กาล ๕ ประการนี้แล”

นันทกสูตรที่ ๔ จบ

๕. พลสูตร

ว่าด้วยพละ

[๕] ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้

พละ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา)
๒. วริยพละ (กำลังคือความเพียร)
๓. อนวัชชพละ (กำลังคือกรรมที่ไม่มีโทษ)
๔. สังคหพละ (กำลังคือการสงเคราะห์)

ปัญญาพละ เป็นอย่างไร

คือ ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็น
อกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมมีโทษ นับว่าเป็นธรรมมีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรม
ไม่มีโทษ นับว่าเป็นธรรมไม่มีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมดำ นับว่าเป็นธรรมดำ
ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมขาว นับว่าเป็นธรรมขาว ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ควรเสพ
นับว่าเป็นธรรมที่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่
ไม่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ นับว่าเป็นธรรม
ที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมสามารถทำความเป็นอริยะ
นับว่าเป็นธรรมสามารถทำความเป็นอริยะ ธรรมเหล่านั้นแลเป็นธรรมที่บุคคลเห็น
ได้ด้วยดี พิจารณาแล้วด้วยปัญญา นี้เรียกว่า ปัญญาพละ

เชิงอรรถ :

^๑ ธรรมที่เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน หมายถึงธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันทั้งที่เป็นโลกิยะ และ
เป็นโลกุตตระ (อง.นวก.อ. ๓/๔/๒๘๙)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๕.พลสูตร

วิริยพละ เป็นอย่างไร

คือ ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมมีโทษ นับว่าเป็นธรรมมีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมดำ นับว่าเป็นธรรมดำ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ไม่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ นับว่าเป็นธรรมที่ไม่สามารถทำความเป็นอริยะ บุคคลสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมไม่มีโทษ นับว่าเป็นธรรมไม่มีโทษ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมขาว นับว่าเป็นธรรมขาว ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่ควรเสพ นับว่าเป็นธรรมที่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดเป็นธรรมที่สามารถทำความเป็นอริยะ นับว่าเป็นธรรมที่สามารถทำความเป็นอริยะ บุคคลสร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อได้ธรรมเหล่านั้น นี้เรียกว่า วิริยพละ

อนวัชชพละ เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรมที่ไม่มีโทษ ประกอบด้วยวจีกรรมที่ไม่มีโทษ ประกอบด้วยมโนกรรมที่ไม่มีโทษ นี้เรียกว่า อนวัชชพละ

สังคหพละ เป็นอย่างไร

คือ สังคหวัตถุ(ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้^๑ ได้แก่ (๑) ทาน (การให้) (๒) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) (๓) อัถถจริยา (การประพฤดีประโยชน์) (๔) สมานัตตดา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย การให้ธรรมเลิศกว่าการให้ทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการจะฟัง เจียใสตกลงสดับเลิศกว่าวาจาเป็นที่รักทั้งหลาย การชักชวนคนที่ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในสัทธาสัมปทา ชักชวนคนที่ไม่มศีลให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในศีลสัมปทา ชักชวนคนที่มีความตระหนี่ให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในจาคสัมปทา ชักชวนคนที่มีปัญญาทรมานให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในปัญญาสัมปทา เลิศกว่าการประพฤดีประโยชน์ทั้งหลาย การที่พระโสดาบันมีตนเสมอกับเชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๓๓/๒๐๖, อภ.จตุกก. (แปล) ๒๑/๓๒/๕๑, ๒๕๖/๓๗๓

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๕.พลสูตร

พระโสดาบัน พระสกทาคามีมีตนเสมอกับพระสกทาคามี พระอนาคามีมีตนเสมอ
กับพระอนาคามี พระอรหันต์มีตนเสมอกับพระอรหันต์ เลิศกว่าความมีตนเสมอ
ทั้งหลาย นี้เรียกว่า สังคหผละ

ภิกษุทั้งหลาย พละ ๔ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกประกอบด้วยพละ ๔ ประการนี้ ย่อมข้ามพ้นภัย
๕ ประการได้

ภัย ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อาชีวิกภัย (ภัยเนื่องด้วยการเลี้ยงชีพ)
๒. อสีโลกภัย (ภัยคือความเสื่อมเสียชื่อเสียง)
๓. ปริสสารัชชภัย (ภัยคือความครั่นคร้ามในบริษัท)
๔. มรณภัย (ภัยคือความตาย)
๕. ทุกคติภัย (ภัยคือทุกคติ)

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ‘เราไม่กลัวอาชีวิกภัย เราจัก
กลัวอาชีวิกภัยไปทำไม เรามีพละ ๔ ประการ คือ (๑) ปัญญาพละ (๒) วิริยพละ
(๓) อดวิชชพละ (๔) สังคหผละ คนมีปัญญาทราวมึงกลัวอาชีวิกภัย คนเกียจคร้าน
มึงกลัวอาชีวิกภัย คนมีภาระงานทางกายที่มีโทษ มีภาระงานทางวาจาที่มีโทษ และมี
ภาระงานทางใจที่มีโทษมึงกลัวอาชีวิกภัย คนผู้ไม่สงเคราะห์ใคร ๆ มึงกลัวอาชีวิกภัย

เราไม่กลัวอสีโลกภัย ฯลฯ

เราไม่กลัวปริสสารัชชภัย ฯลฯ

เราไม่กลัวมรณภัย ฯลฯ

เราไม่กลัวทุกคติภัย เราจักกลัวทุกคติภัยไปทำไม เรามีพละ ๔ ประการ คือ
(๑) ปัญญาพละ (๒) วิริยพละ (๓) อดวิชชพละ (๔) สังคหผละ คนมีปัญญาทราวม
มึงกลัวทุกคติภัย คนเกียจคร้านมึงกลัวทุกคติภัย คนมีภาระงานทางกายที่มีโทษ
มีภาระงานทางวาจาที่มีโทษ และมีภาระงานทางใจที่มีโทษมึงกลัวทุกคติภัย คนผู้ไม่
สงเคราะห์ใคร ๆ มึงกลัวทุกคติภัย’

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกประกอบด้วยพละ ๔ ประการนี้แล ย่อมข้ามพ้นภัย
๕ ประการนี้ได้

พลสูตรที่ ๕ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๖.เสวนาสูต

๖. เสวนาสูต

ว่าด้วยสิ่งที่ควรเสพและไม่ควรเสพ^๑

[๖] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า ฯลฯ
ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย แม้บุคคลก็พึงทราบว่ามี ๒ ประเภท คือ บุคคลที่ควรคบ
และบุคคลที่ไม่ควรคบ แม้จิวรก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ จิวรที่ควรใช้สอย และจิวร
ที่ไม่ควรใช้สอย แม้บิณฑบาตก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ บิณฑบาตที่ควรฉัน และ
บิณฑบาตที่ไม่ควรฉัน แม้เสนาสนะก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ เสนาสนะที่ควรอยู่
อาศัย และเสนาสนะที่ไม่ควรอยู่อาศัย แม้บ้านและนิคมก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ
บ้านและนิคมที่ควรอยู่อาศัย และบ้านและนิคมที่ไม่ควรอยู่อาศัย แม้ชนบทและ
ประเทศก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ ชนบทและประเทศที่ควรอยู่อาศัย และชนบท
และประเทศที่ไม่ควรอยู่อาศัย

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล^๒ว่า ‘แม้บุคคลก็พึงทราบว่ามี ๒ ประเภท คือ บุคคล
ที่ควรคบ และบุคคลที่ไม่ควรคบ’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า บรรดาบุคคล ๒ ประเภทนั้น บุคคลใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเรา
คบบุคคลนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป บริหาร
สำหรับชีวิตเหล่าใด คือ จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร
ที่เราผู้เป็นบรรพชิตควรเตรียมไว้ให้พร้อม บริหารสำหรับชีวิตเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้น
ได้โดยยาก และประโยชน์คือความเป็นสมณะที่เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
ต้องการ ก็ยังไม่ถึงความเจริญเต็มที่’ ภิกษุแม้รู้บุคคลนั้นในเวลากลางคืนหรือกลางวัน
ก็ตาม ก็ไม่ต้องบอกลา จากไปได้ ไม่ควรติดตามบุคคลนั้นไป

บุคคลใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราคบบุคคลนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น
กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป บริหารสำหรับชีวิตเหล่าใด คือ จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๕๔/๑๑๖-๑๑๗

^๒ ดู อจ.จก. (แปล) ๒๒/๖๓/๕๗๑-๕๗๓

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๖.เสวนาสุต

และคิลานปัจจัจเจสัชชบริหาร ที่เราผู้เป็นบรรพชิตควรเตรียมไว้ให้พร้อม บริหารสำหรับชีวิตเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก และประโยชน์คือความเป็นสมณะที่เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตต้องการ ก็ยังไม่ถึงความเจริญเต็มที่' ภิกษุแม้รู้บุคคลนั้น ก็ไม่ต้องบอกลา จากไปได้ 'ไม่ควรติดตามบุคคลนั้นไป

บุคคลใดภิกษุรู้ว่า 'เมื่อเราคบบุคคลนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น บริหารสำหรับชีวิตเหล่าใด คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัจเจสัชชบริหาร ที่เราผู้เป็นบรรพชิตควรเตรียมไว้ให้พร้อม บริหารสำหรับชีวิตเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก และประโยชน์คือความเป็นสมณะที่เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตต้องการ ก็ยังไม่ถึงความเจริญเต็มที่' ภิกษุรู้บุคคลนั้นแล้วควรติดตามบุคคลนั้นไป 'ไม่ควรจากไป

บุคคลใดภิกษุรู้ว่า 'เมื่อเราคบบุคคลนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น และบริหารสำหรับชีวิตเหล่าใด คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัจเจสัชชบริหาร ที่เราผู้เป็นบรรพชิตควรเตรียมไว้ให้พร้อม บริหารสำหรับชีวิตเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก และประโยชน์คือความเป็นสมณะที่เราออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตต้องการ ก็ยังไม่ถึงความเจริญเต็มที่' ภิกษุควรติดตามบุคคลนั้นไปจนตลอดชีวิต 'ไม่พึงจากไป แม้จะถูกขับไล่ก็ตาม

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า 'แม้บุคคลก็พึงทราบว่ามี ๒ ประเภท คือ บุคคลที่ควรคบ และบุคคลที่ไม่ควรคบ'

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว 'แม้จีวรก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ จีวรที่ควรใช้สอย และจีวรที่ไม่ควรใช้สอย' เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า บรรดาจีวร ๒ อย่างนั้น จีวรใดภิกษุรู้ว่า 'เมื่อเราใช้สอย จีวรนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป' จีวรนี้ไม่ควรใช้สอย จีวรใดภิกษุรู้ว่า 'เมื่อเราใช้สอยจีวรนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น' จีวรนี้ควรใช้สอย

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า 'แม้จีวรก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ จีวรที่ใช้ควรสอย และจีวรที่ไม่ควรใช้สอย'

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๖.เสวนาสุต

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**แม่บิณฑบาตก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ บิณฑบาตที่ควรฉัน และบิณฑบาตที่ไม่ควรฉัน**’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า บรรดาบิณฑบาต ๒ อย่างนั้น บิณฑบาตใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราฉันบิณฑบาตนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป บิณฑบาตนี้ไม่ควรฉัน บิณฑบาตใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราฉันบิณฑบาตนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น’ บิณฑบาตนี้ควรฉัน

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘**แม่บิณฑบาตก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ บิณฑบาตที่ควรฉัน และบิณฑบาตที่ไม่ควรฉัน**’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**แม่เสนาสนะก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ เสนาสนะที่ควรอยู่อาศัย และเสนาสนะที่ไม่ควรอยู่อาศัย**’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า บรรดาเสนาสนะ ๒ อย่างนั้น เสนาสนะใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัยเสนาสนะนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป’ เสนาสนะนี้ไม่ควรอยู่อาศัย เสนาสนะใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัยเสนาสนะนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น’ เสนาสนะนี้ควรใช้สอย

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘**แม่เสนาสนะก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ เสนาสนะที่ควรอยู่อาศัย และเสนาสนะที่ไม่ควรอยู่อาศัย**’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**แม่บ้านและนิคมก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ บ้านและนิคมที่ควรอยู่อาศัย และบ้านและนิคมที่ไม่ควรอยู่อาศัย**’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า บรรดาบ้านและนิคม ๒ อย่างนั้น บ้านและนิคมใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัยบ้านและนิคมนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป’ บ้านและนิคมนี้ไม่ควรอยู่อาศัย บ้านและนิคมใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัยบ้านและนิคมนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น’ บ้านและนิคมนี้ควรอยู่อาศัย

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๗.สุตวาสูตร

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘แม่บ้านและนิคมก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ บ้าน และนิคมที่ควรอยู่อาศัย และบ้านและนิคมที่ไม่ควรอยู่อาศัย’

เรากล่าวไว้แล้วเช่นนี้แล้ว ‘แม่ชนบทและประเทศก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ **ชนบทและประเทศที่ควรอยู่อาศัย และชนบทและประเทศที่ไม่ควรอยู่อาศัย**’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า บรรดาชนบทและประเทศ ๒ อย่างนั้น ชนบทและประเทศใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัยชนบทและประเทศนี้ อกุศลธรรมทั้งหลาย เจริญยิ่งขึ้น กุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป’ ชนบทและประเทศนี้ไม่ควรอยู่อาศัย ชนบทและประเทศใดภิกษุรู้ว่า ‘เมื่อเราอยู่อาศัยชนบทและประเทศนี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายเสื่อมไป กุศลธรรมทั้งหลายเจริญยิ่งขึ้น’ ชนบทและประเทศนี้ควรอยู่อาศัย

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘แม่ชนบทและประเทศก็พึงทราบว่ามี ๒ อย่าง คือ ชนบทและประเทศที่ควรอยู่อาศัย และชนบทและประเทศที่ไม่ควรอยู่อาศัย’

เสวนาสูตรที่ ๖ จบ

๗. สุตวาสูตร

ว่าด้วยปริพาชกชื่อสุตวา

[๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฏ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น ปริพาชกชื่อสุตวาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ สนทนาปราศรัยกับ พระผู้มีพระภาค พอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ข้าพระองค์อยู่ในกรุงราชคฤห์ อันมีชื่อว่าคิริพพชะนี้แล ณ ที่นั่นแล ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์ พระผู้มีพระภาคว่า ‘สุตวา ภิกษุใดเป็นอรหันตชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๗.สุตวาสูตร

สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุ นั้นไม่อาจล่วงละเมิดฐานะ
๕ ประการ^๑ได้ คือ

๑. ไม่อาจจงใจปลงชีวิตสัตว์
๒. ไม่อาจถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้อันเป็นส่วนแห่งความเป็นขโมย
๓. ไม่อาจเสพเมถุนธรรม
๔. ไม่อาจพูดเท็จทั้งที่รู้
๕. ไม่อาจสะสมบริโภคคามเหมือนที่เคยเป็นคฤหัสถ์มาก่อน

คำนี้ข้าพระองค์ได้สดับรับมาจากพระผู้มีพระภาค ใส่ใจทรงจำไว้ได้ถูกต้องดีแล้ว
ไขไหม พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สุตวา จริง คำนี้ท่านได้สดับรับมาใส่ใจทรงจำไว้ได้
ถูกต้องดีแล้ว สุตวา คราวก่อนและคราวนี้ เราก็อีกกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุใดเป็น
อรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว
บรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ
ภิกษุ นั้นไม่อาจล่วงละเมิดฐานะ ๙ ประการ คือ

๑. ไม่อาจจงใจปลงชีวิตสัตว์
๒. ไม่อาจถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้อันเป็นส่วนแห่งความเป็นขโมย
๓. ไม่อาจเสพเมถุนธรรม
๔. ไม่อาจพูดเท็จทั้งที่รู้
๕. ไม่อาจสะสมบริโภคคามเหมือนที่เคยเป็นคฤหัสถ์มาก่อน
๖. ไม่อาจล่าเหยียงเพราะชอบ
๗. ไม่อาจล่าเหยียงเพราะชัง
๘. ไม่อาจล่าเหยียงเพราะหลง
๙. ไม่อาจล่าเหยียงเพราะกลัว’

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๖/๒๐๙, ม.ม. ๑๓/๒๓๔/๒๑๐

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๘.สังฆาสูตร

สุตวา คราวก่อนและคราวนี้ เราก็อีกกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุใดเป็นอรหันต-
ชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุ
ประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุ
นั้นไม่อาจล่วงละเมิดฐานะ ๙ ประการนี้แล’

สุตวาสูตรที่ ๗ จบ

๘. สังฆาสูตร

ว่าด้วยปริพาชกชื่อสังฆะ

[๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌมกุฏ เขตกรุงราชคฤห์
ครั้งนั้น ปริพาชกชื่อสังฆะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ สนทนาปราศรัย
กับพระผู้มีพระภาค พอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ข้าพระองค์อยู่ในกรุงราชคฤห์
อันมีชื่อว่าคิริพพชะนี้แล ณ ที่นั้นแล ข้าพระองค์ได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์
พระผู้มีพระภาคว่า ‘สังฆะ ภิกษุใดเป็นอรหันตชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว
ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว
สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นไม่อาจล่วงละเมิดฐานะ
๕ ประการ คือ

๑. ไม่อาจจงใจปลงชีวิตสัตว์
๒. ไม่อาจถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขามีได้ให้อันเป็นส่วนแห่งความเป็นขโมย
๓. ไม่อาจเสพเมถุนธรรม
๔. ไม่อาจพูดเท็จทั้งที่รู้
๕. ไม่อาจสะสมบริโภคคามเหมือนที่เคยเป็นคฤหัสถ์มาก่อน

คำนี้ข้าพระองค์ได้สดับรับมาจากพระผู้มีพระภาคใส่ใจทรงจำไว้ได้ถูกต้องดีแล้ว
ໃໝ່ພຸທເຈົ້າຂ້າ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สังฆะ จริง คำนี้ท่านได้สดับรับมาใส่ใจทรงจำไว้ได้
ถูกต้องดีแล้ว สังฆะ คราวก่อนและคราวนี้ เราก็อีกกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุใดเป็นอรหันต-

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑.สัมโพธิวรรค ๙.บุคคลสูตร

ชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุ
ประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้น
‘ไม่อาจล่วงละเมิดฐานะ ๙ ประการ คือ

๑. ไม่อาจจงใจปลงชีวิตสัตว์
๒. ฯลฯ
๕. ไม่อาจสะสมบริโภคคามเหมือนที่เคยเป็นคฤหัสถ์มาก่อน
๖. ไม่อาจบอกคืนพระพุทธเจ้า^๑
๗. ไม่อาจบอกคืนพระธรรม
๘. ไม่อาจบอกคืนพระสงฆ์
๙. ไม่อาจบอกคืนสิกขา’

สังฆะ คราวก่อนและคราวนี้ เราก้ยังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ภิกษุใดเป็นอรหันต์-
ชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุ
ประโยชน์ตนโดยลำดับแล้ว สิ้นภวสังโยชน์แล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุ
นั้นไม่อาจล่วงละเมิดฐานะ ๙ ประการนี้แล’

สังฆสูตรที่ ๘ จบ

๙. บุคคลสูตร

ว่าด้วยบุคคล ๙ จำพวก

[๙] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๙ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคล ๙ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. พระอรหันต์
๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล
๓. พระอนาคามี

เชิงอรรถ :

^๑ **บอกคืนพระพุทธเจ้า** ในที่นี้หมายถึงปฏิเสธว่ามีใช้พระพุทธเจ้า ในข้อต่อมา คือ บอกคืนพระธรรม บอกคืน
พระสงฆ์ และบอกคืนสิกขาก็มีนัยเดียวกันนี้ (อง.นวก.อ. ๓/๗/๒๙๐)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๑.สัมโพธิวรรค ๑๐.อาหุเนยยสูตร

๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งอนาคามีผล
๕. พระสกทาคามี
๖. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งสกทาคามีผล
๗. พระโสดาบัน
๘. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งโสดาปัตติผล
๙. ปุถุชน

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๙ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

บุคคลสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อาหุเนยยสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย

[๑๐] ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๙ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย
ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยม
ของโลก

บุคคล ๙ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. พระอรหันต์
๒. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่ออรหัตตผล
๓. พระอนาคามี
๔. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งอนาคามีผล
๕. พระสกทาคามี
๖. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งสกทาคามีผล
๗. พระโสดาบัน

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๑. สัมโพธิวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๘. บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อให้แจ้งโสดาปัตติผล

๙. โคตรภูบุคคล^๑

ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๙ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ฯลฯ
เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก

อาหุเนยยสูตรที่ ๑๐ จบ

สัมโพธิวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัมโพธิสูตร

๒. นิสสยสูตร

๓. เมขียสูตร

๔. นันทกสูตร

๕. พลสูตร

๖. เสวนาสูตร

๗. สุตวาสูตร

๘. สัมณสูตร

๙. ปุคคลสูตร

๑๐. อาหุเนยยสูตร

เชิงอรรถ :

^๑ โคตรภูบุคคล หมายถึงท่านผู้เจริญวิปัสสนามีกำลังสูงสุด จิตอยู่ในหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างปุถุชนกับโสดา-
ปัตติมรรค (อง.นวก.อ. ๓/๘-๑๐/๒๙๑)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๕๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.สีหนาทวรรค ๑.สีหนาทสูตร

๒. สีหนาทวรรค

หมวดว่าด้วยการบั่นลือสีหนาท

๑. สีหนาทสูตร

ว่าด้วยการบั่นลือสีหนาท

[๑๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระ
ผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จำพรรษาอยู่ในกรุงสาวัตถีแล้ว พรารถนา
จะจาริกไปในชนบท”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร เธอจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด”
ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค
ทำประทักษิณแล้วจากไป

ครั้งนั้นแล เมื่อท่านพระสารีบุตรจากไปแล้วไม่นาน ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตรกระทบข้าพระองค์
แล้ว ไม่ขอโทษ ก็จาริกไป”

ต่อมา พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุรูปหนึ่งมาตรัสว่า “ภิกษุ เธอจงมา
จงไปเรียกสารีบุตรตามคำของเราว่า ‘ท่านสารีบุตร พระศาสดาเรียกท่าน’ ภิกษุ
นั้น
ทูลสนองรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้วเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้กล่าว
กับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า ‘ท่านสารีบุตร พระศาสดารับสั่งเรียกท่าน’ ท่านพระ
สารีบุตรรับคำแล้ว

สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะและท่านพระอานนท์ถือลูกกุญแจเที่ยว
ประกาศไปในวิหารว่า “ออกไปเถิด ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ออกไปเถิด ท่านผู้มีอายุ
ทั้งหลาย บัดนี้ ท่านพระสารีบุตรจักบั่นลือสีหนาทต่อพระพักตร์พระผู้มีพระภาค”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๑.สีหนาทสูตร

ครั้งท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษก
แล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกับท่านพระสารีบุตรว่า “สารีบุตร
เพื่อนพรหมจารีรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้กล่าวหาเธอว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระ
สารีบุตรกระหน่ำข้าพระองค์แล้ว ไม่ขอโทษ ก็จาริกไป’

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกาย-
คตาสติ(สติไปในกาย)ไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระหน่ำเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่งใน
ธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ก็พึงจาริกไป

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ

๑. ขนทั้งหลายย่อมทิ้งของสะอาดบ้าง ทิ้งของไม่สะอาดบ้าง ทิ้งคูบ้าง
ทิ้งมูลบ้าง ทิ้งน้ำลายบ้าง ทิ้งหนองบ้าง ทิ้งเลือดบ้าง ลงบน
แผ่นดิน แต่แผ่นดินก็ไม่อึดอัด ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น
แม้ฉันใด ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยแผ่นดิน
ไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ^๑ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความ
เบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติ
ไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระหน่ำเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่งในพระธรรม-
วินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป
๒. ขนทั้งหลายย่อมล้างของสะอาดบ้าง ล้างของไม่สะอาดบ้าง ล้างคู
บ้าง ล้างมูลบ้าง ล้างน้ำลายบ้าง ล้างหนองบ้าง ล้างเลือดบ้าง
ในน้ำ แต่น้ำก็ไม่อึดอัด ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แม้ฉันใด
ข้าพระองค์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยน้ำ ไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ
ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระหน่ำเพื่อนพรหมจารี
รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป
๓. ไฟย่อมไหม้ของสะอาดบ้าง ไหม้ของไม่สะอาดบ้าง ไหม้คูบ้าง
ไหม้มูลบ้าง ไหม้ น้ำลายบ้าง ไหม้หนองบ้าง ไหม้เลือดบ้าง แต่ไฟก็

เชิงอรรถ :

^๑ มหัคคตะ แปลว่าถึงความเป็นใหญ่ กล่าวคือเป็นรูปาวจรกุศลและอรูปาวจรกุศล เพราะสามารถข่มกิเลสได้
หรือดำเนินไปด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะและปัญญาที่กว้างขวาง (ขุ.ป.อ. ๑/๑๐๔/๓๖๖, อภิ.สง.อ. ๑๒/๙๒)
และดู อภิ.สง. (แปล) ๓๔/๑๖๐-๒๖๘/๕๗-๘๕

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.สีหนาทวรรค ๑.สีหนาทสูตร

ไม่อีตอัถ ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แม้งันไต ข้าพระองค์ก็ฉันทัน
 เหมือนกัน มีใจเสมอด้วยไฟ ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต
 ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใด
 ไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารีรูปใด
 รูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังจาริกไป

๔. ลมย่อมพัดของสะอาดบ้าง พัดของไม่สะอาดบ้าง พัดคุณบ้าง พัด
 มุตรบ้าง พัดน้ำลายบ้าง พัดหนองบ้าง พัดเลือดบ้าง แต่ลมก็ไม่
 อีตอัถ ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แม้งันไต ข้าพระองค์ก็ฉันทัน
 เหมือนกัน มีใจเสมอด้วยลม ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต
 ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่
 ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารีรูปใด
 รูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังจาริกไป

๕. ผ้าเช็ดถูสีย่อมเช็ดของสะอาดบ้าง เช็ดของไม่สะอาดบ้าง เช็ดคุณบ้าง
 เช็ดมุตรบ้าง เช็ดน้ำลายบ้าง เช็ดหนองบ้าง เช็ดเลือดบ้าง แต่
 ผ้าเช็ดถูก็ไม่อีตอัถ ระอา หรือรังเกียจสิ่งนั้น แม้งันไต ข้าพระองค์
 ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยผ้าเช็ดถู ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ
 ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารี
 รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังจาริกไป

๖. เด็กจันทาลผู้ชายหรือเด็กจันทาลผู้หญิง หัวตะกร้า นุ่งผ้าชายขาด
 เมื่อเข้าไปสู่บ้านหรือนิคม ย่อมตั้งจิตนอบน้อมเท่านั้นเข้าไป แม้งัน
 ใจ ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยเด็กจันทาล
 ผู้ชายหรือเด็กจันทาลผู้หญิง ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต
 ไม่มีเวร ไม่มีควมเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่
 ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารีรูปใด
 รูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังจาริกไป

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๑.สีหนาทสูตร

๗. โคผู้เขาหัก สงบเสงี่ยม ได้รับการฝึกมาดี ได้รับการแนะนำมาดี ให้สำเหนียกดี เดินไปตามถนนหนทาง ตามทางแยกน้อยใหญ่ ไม่ติดหรือขวิดใคร ๆ แม้งันใด ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน มีใจเสมอด้วยโคผู้เขาหัก ไพบูลย์ เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป
๘. สตรีหรือบุรุษที่ยังหนุ่มสาว มีปกติชอบแต่งตัว สรงน้ำดำหัวแล้ว พึงอืดอืด ระอา หรือรังเกียจซากงู ซากสุนัข หรือซากมนุษย์ที่คล่องคอไว้ แม้งันใด ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน ย่อมอืดอืดระอา รังเกียจกายอันเปื่อยเน่านี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป
๙. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษประคองถาดมันขันที่มีช่องน้อยใหญ่ น้ำไหลออกได้ข้างบน ไหลออกได้ข้างล่าง แม้งันใด ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกัน ย่อมบริหารกายนี้ที่มีช่องน้อยช่องใหญ่^๑ ไหลเข้า ไหลออกอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุใดไม่ตั้งมั่นกายคตาสติไว้ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจารีรูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ พึงจาริกไป

ลำดับนั้น ภิกษุรูปนั้นลุกจากอาสนะ ห่มจีวรเจวียงบำ หมอบลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าแล้ว กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โทษได้มาถึงข้าพระองค์ผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง เป็นคนไม่ฉลาด ที่ได้กล่าวตู่ท่านพระสารีบุตรด้วยคำที่ไม่มีอยู่ เปลาประโยชน์ เป็นเรื่องเท็จ ไม่เป็นจริงขอพระผู้มีพระภาคโปรดอดโทษแก่ข้าพระองค์เพื่อความสำรวมต่อไปเถิด”

เชิงอรรถ :

^๑ ช่องน้อยช่องใหญ่ ในที่นี้หมายถึงปากแผลทั้ง ๙ (ทวาร ๙ คือ ช่องตาทั้งสอง ช่องหูทั้งสอง ช่องจมูกทั้งสอง ช่องปาก ทวารหนัก ทวารเบา) (อง.นวก.อ. ๓/๑๑/๒๙๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๒.สอุปาทิเสสสูตร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “โทษได้มาถึงเธอผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง เป็นคนไม่ฉลาด ที่เธอได้กล่าวตู่สารีบุตรด้วยคำที่ไม่มีอยู่ เปล่าประโยชน์ เป็นเรื่องเท็จไม่เป็นจริง แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคินตามธรรม เรายอมอดโทษนั้นแก่เธอ ข้อที่ภิกษุเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคินตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นี่เป็นความเจริญในอริยวินัย”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “สารีบุตร เธอจงอดโทษให้แก่โมฆบุรุษผู้นี้เถิด ก่อนที่ศีรชะของเขาจะแตกเป็น ๗ เสียง เพราะโทษนั้นนั่นเอง”

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์จะอดโทษแก่ท่านรูปนั้น ถ้าท่านรูปนั้นได้กล่าวกับข้าพระองค์อย่างนี้ว่า ‘ขอท่านผู้มีอายุนั้นจงอดโทษแก่ข้าพเจ้าด้วยเถิด’”

สีหนาทสูตรที่ ๑ จบ

๒. สอุปาทิเสสสูตร

ว่าด้วยสอุปาทิเสสบุคคล

[๑๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้นเวลาเช้า ท่านพระสารีบุตร ครองอันตรวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังกรุงสาวัตถี เพื่อบิณฑบาต ต่อมา ท่านพระสารีบุตร ได้มีความคิดดังนี้ว่า “การเที่ยวไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถียังเข้านัก ทางที่ดี เราควรเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก” ครั้นแล้ว ท่านพระสารีบุตรจึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยกับอัญญเดียรถีย์ปริพาชก เหล่านั้น พอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

สมัยนั่นเอง อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น กำลังนั่งประชุมสนทนากันดังนี้ว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสอุปาทิเสส^๑(ยังมีอุปาทิเหลือ) เมื่อตายไปแล้วไม่พ้นจากนรก ไม่พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ไม่พ้นจากเปรตวิสัย ไม่พ้นจากอบาย ทุกคติ และวินิบาต

เชิงอรรถ :

^๑ สอุปาทิเสส ในที่นี้หมายถึงมีอุปาทานเหลืออยู่ (อง.นวก.อ. ๓/๑๒/๒๙๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๒.สุปาทีเสสสูตร

ครั้งนั้นแล ท่านพระสารีบุตรไม่ยินดีไม่คัดค้านภษิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชก เหล่านั้น ลุกจากอาสนะจากไปด้วยคิดว่า “เราจักรู้ชัดเนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค”

ครั้นท่านพระสารีบุตรเที่ยวไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต หลังจากฉันอาหารเสร็จแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานวโรกาส เมื่อเช้านี้ ข้าพระองค์ครองอันตราวาสก ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังกรุงสาวัตถีเพื่อบิณฑบาต ได้มีความคิด ดังนี้ว่า ‘การเที่ยวไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ยังเข้านัก ทางที่ดี เราควรเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก’ ครั้นแล้ว ข้าพระองค์จึงเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยกับอัญญเดียรถีย์เหล่านั้น พอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร

สมัยนั้น อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น กำลังนั่งประชุมกันสนทนากันดังนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสุปาทีเสส เมื่อตายไป ล้วนไม่พ้นจากนรก ไม่พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ไม่พ้นจากเปรตวิสัย ไม่พ้นจากอบายทุกคติ และวินิบาต’ ข้าพระองค์ไม่ยินดีไม่คัดค้านภษิตของอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ลุกจากอาสนะจากมาด้วยคิดว่า ‘เราจักรู้ชัดเนื้อความแห่งภษิตนี้ในสำนักของพระผู้มีพระภาค’

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “สารีบุตร อัญญเดียรถีย์ปริพาชกผู้เขลาไม่เฉียบแหลม เป็นพวกโหน และพวกโหนจักรู้จักบุคคลผู้เป็นสุปาทีเสสว่าเป็นสุปาทีเสส หรือจักรู้จักบุคคลผู้เป็นอนุปาทีเสส^๑ว่าเป็นอนุปาทีเสส

สารีบุตร บุคคล ๙ จำพวกนี้ เป็นสุปาทีเสส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานได้ พ้นจากเปรตวิสัยได้ พ้นจากอบายทุกคติ และวินิบาตได้

เชิงอรรถ :

^๑ **อนุปาทีเสส** หมายถึงไม่มีอุปาทานเหลืออยู่ ได้แก่ ปราศจากความถือมั่น(นิคคหณะ) (อง.นวก.อ. ๓/๑๒/ ๒๙๓)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๒.สุปาทีเสสสูตร

บุคคล ๙ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิให้บริบูรณ์ มีปกติทำปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นอันตราปรินิพพายี นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๑ ผู้เป็นสุปาทีเสส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานได้ พ้นจากเปรตวิสัยได้ พ้นจากอบาย ทุกคติ และวินิบาตได้
๒. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิให้บริบูรณ์ มีปกติทำปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นอุปปัจฉปรินิพพายี ฯลฯ
๓. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอสังขารปรินิพพายี ฯลฯ
๔. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นสสังขารปรินิพพายี ฯลฯ
๕. บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ จึงเป็นอุทังโสตอกนิฏฐคามิ ฯลฯ
๖. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิพอประมาณ มีปกติทำปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป และเพราะระคะ โทสะ และโมหะเบาบาง เขาจึงเป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียว ก็จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๖ ผู้เป็นสุปาทีเสส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ ฯลฯ พ้นจากอบาย ทุกคติ และวินิบาตได้
๗. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิพอประมาณ มีปกติทำปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นเอกพีธี เกิดเป็นมนุษย์อีกเพียงครั้งเดียว ก็จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๗ ผู้เป็นสุปาทีเสส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ ฯลฯ พ้นจากอบาย ทุกคติ และวินิบาตได้
๘. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิพอประมาณ มีปกติทำปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์ ๓

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๒.สุปาทิสเสสูตร

ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นโกล้งโกละ ท่องเที่ยวไปสู่ตระกูล ๒ หรือ ๓ ตระกูล ก็จะทำที่สุดแห่งทุกขได้ นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๘ ผู้เป็นสุปาทิสเส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ ฯลฯ พ้นจากอบาย ทุคติ และวินิบาตได้

๙. บุคคลบางคนในโลกนี้เป็นผู้มีปกติทำศีลให้บริบูรณ์ มีปกติทำสมาธิพอประมาณ มีปกติทำปัญญาพอประมาณ เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป เขาจึงเป็นสัตตักขัตตปุระ ท่องเที่ยวไปในเทวดา และมนุษย์อย่างมาก ๗ ครั้ง ก็จะทำที่สุดแห่งทุกขได้ นี่เป็นบุคคลจำพวกที่ ๙ ผู้เป็นสุปาทิสเส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานได้ พ้นจากอบาย ทุคติ และวินิบาตได้

สารีบุตร พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกผู้เขลา ไม่เฉียบแหลม เป็นพวกไหน และพวกไหนจักรู้จักบุคคลผู้เป็นสุปาทิสเสว่าเป็นสุปาทิสเส หรือจักรู้จักบุคคลผู้เป็นอนุปาทิสเสว่าเป็นอนุปาทิสเส สารีบุตร บุคคล ๙ จำพวกนี้แล เป็นสุปาทิสเส เมื่อตายไป ก็พ้นจากนรกได้ พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานได้ พ้นจากเปรตวิสัยได้ พ้นจากอบาย ทุคติ และวินิบาตได้

สารีบุตร ธรรมบรรยายนี้ยังไม่แจ่มแจ้งแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ก่อน ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะประสงค์ว่า ชนทั้งหลายฟังธรรมบรรยายนี้แล้ว อย่างนำมาซึ่งความประมาท อีกอย่างหนึ่ง เรากล่าวธรรมบรรยายนี้โดยมุ่งถึงปัญหา”

สุปาทิสเสสูตรที่ ๒ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.สีหนาทวรรค ๓.โกฏฐิตสูตร

๓. โกฏฐิตสูตร

ว่าด้วยพระมหาโกฏฐิตะ

[๑๓] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหาโกฏฐิตะเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ สันทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้ถาม ท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์ นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผลในปัจจุบัน^๑ ขอกรรมนั้นจงให้ผลในอนาคตแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ผู้มีอายุ ข้อนี้อันไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์ นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผลในอนาคต ขอกรรมนั้นจงให้ผลในปัจจุบันแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ข้อนี้อันไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์ นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผลเป็นสุข ขอกรรมนั้นจงให้ผลเป็นทุกข์แก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ข้อนี้อันไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์ นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผลเป็นทุกข์ ขอกรรมนั้นจงให้ผลเป็นสุขแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ข้อนี้อันไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์ นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผลสำเร็จแล้ว ขอกรรมนั้นจงไม่ให้ผลสำเร็จแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ข้อนี้อันไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์ นี้ว่า ‘กรรมใดยังไม่ให้ผลสำเร็จ ขอกรรมนั้นจงให้ผลสำเร็จแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบ อง.จก.ก. (แปล) ๒๒/๖๓/๕๗๗, อง.ทสก. (แปล) ๒๔/๒๑๗/๓๕๗, อภิ.ก. ๓๗/๖๓๕/๓๘๕, ๘๙๐-๘๙๑/๕๐๖-๕๐๗

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๓.โกฏฐิตสูตร

“ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์
นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผลมาก ขอกรรมนั้นจงให้ผลน้อยแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์
นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผลน้อย ขอกรรมนั้นจงให้ผลมากแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์
นี้ว่า ‘กรรมใดให้ผล ขอกรรมนั้นจงไม่ให้ผลแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์
นี้ว่า ‘กรรมใดไม่ให้ผล ขอกรรมนั้นจงให้ผลแก่เราเถิด’ ได้ไหม”

“ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย”

“ท่านสารีบุตร เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหม-
จรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลในปัจจุบัน ขอกรรม
นั้นจงให้ผลในอนาคตแก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลในอนาคต ขอกรรมนั้นจงให้ผลใน
ปัจจุบันแก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลเป็นสุข ขอกรรมนั้นจงให้ผลเป็นทุกข์แก่
เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลเป็นทุกข์ ขอกรรมนั้นจงให้ผลเป็นสุขแก่
เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลสำเร็จแล้ว ขอกรรมนั้นจงไม่ให้ผลสำเร็จ
แก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ขอนี้ไม่ได้เลย’

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๓.โกฏฐิตสูตร

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดยังไม่ให้ผลสำเร็จ ขอกรรมนั้นจงให้ผลสำเร็จแก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ข้อนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลมาก ขอกรรมนั้นจงให้ผลน้อยแก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ข้อนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลน้อย ขอกรรมนั้นจงให้ผลมากแก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ข้อนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผล ขอกรรมนั้นจงไม่ให้ผลแก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ข้อนี้ไม่ได้เลย’

เมื่อผมถามท่านว่า ‘ท่านสารีบุตร บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดไม่ให้ผล ขอกรรมนั้นจงให้ผลแก่เราเถิด ได้ไหม’ ท่านก็ตอบว่า ‘ผู้มีอายุ ข้อนี้ไม่ได้เลย’ เมื่อเป็นเช่นนั้น บุคคลจะอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อประโยชน์อะไร”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ผู้มีอายุ บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อเห็นสิ่งที่ยังไม่เห็น เพื่อบรรลสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง เพื่อดรฺสฺรสิ่งที่ยังไม่ดรฺสฺร

คือ บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคเพื่อรู้สิ่งที่ยังไม่รู้ เพื่อเห็นสิ่งที่ยังไม่เห็น เพื่อบรรลสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง เพื่อดรฺสฺรสิ่งที่ยังไม่ดรฺสฺรว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิทา’

ผู้มีอายุ บุคคลอยู่ประพตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาคก็เพื่อรู้สิ่งที่ยังไม่รู้ เพื่อเห็นสิ่งที่ยังไม่เห็น เพื่อบรรลสิ่งที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งสิ่งที่ยังไม่ทำให้แจ้ง เพื่อดรฺสฺรสิ่งที่ยังไม่ดรฺสฺรนี้แล”

โกฏฐิตสูตรที่ ๓ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๔.สมิทิสสูตร

๔. สมิทิสสูตร

ว่าด้วยเรื่องวิตก

[๑๔] ครั้งนั้นแล ท่านพระสมิทิสเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ใ้แล้ว
นั่ง ณ ที่สมควร ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวกับท่านพระสมิทิสดังนี้ว่า

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตก(วิตกอันเป็นความดำริ) ของบุรุษมีอะไรเป็นอารมณ์
เกิดขึ้น”

“มีนามรูปเป็นอารมณ์ ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นต่างกันที่ไหน”

“ที่ธาตุ ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นเหตุเกิด”

“มีผัสสะเป็นเหตุเกิด ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นที่ประชุม”

“มีเวทนาเป็นที่ประชุม ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นประมุข”

“มีสมาธิเป็นประมุข ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นใหญ่”

“มีสติเป็นใหญ่ ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นยิ่ง”

“มีปัญญาเป็นยิ่ง ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นแก่น”

“มีวิมุตติเป็นแก่น ขอรับ”

“ท่านสมิทิส สังกัปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นที่หยังลง”

“มีนิพพานเป็นที่หยังลง ขอรับ”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๔.สมิทธิสูตร

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า “ท่านสมิทธิ เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นอารมณ์เกิดขึ้น’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีนามรูปเป็นอารมณ์ ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นต่างกันที่ไหน’ ท่านก็ตอบว่า ‘ที่ธาตุ ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นเหตุเกิด’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีผัสสะเป็นเหตุเกิด ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นที่ประชุม’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีเวทนาเป็นที่ประชุม ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นประมุข’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีสมาธิเป็นประมุข ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นใหญ่’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีสติเป็นใหญ่ ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นยิ่ง’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีปัญญาเป็นยิ่ง ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นแก่น’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีวิมุตติเป็นแก่น ขอรับ’

เมื่อเราถามท่านว่า ‘ท่านสมิทธิ สังกัปปวิตกเหล่านั้นมีอะไรเป็นที่หยังลง’ ท่านก็ตอบว่า ‘มีนิพพานเป็นที่หยังลง ขอรับ’

ดีละ ดีละ ท่านสมิทธิ ดีจริง ท่านสมิทธิ ท่านถูกเราถามปัญหาแล้วก็แก้ได้ แต่ท่านอย่าทะนงตนด้วยการแก้ปัญหานั้น”

สมิทธิสูตรที่ ๔ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.สีหนาทวรรค ๖.สัญญาสูตร

๕. คัณฑสูตร

ว่าด้วยฝีมปากแผล ๙ แห่ง

[๑๕] ภิกษุทั้งหลาย ฝี่ที่เกิดขึ้นมาได้หลายปี มีปากแผลที่ไม่แตก ๙ แผล เป็นแดนไหลออกแห่งทุกสิ่ง ไหลออกแต่สิ่งที่ไม่สะอาด ไหลออกแต่สิ่งที่มีกลิ่นเหม็น ไหลออกแต่สิ่งที่น่ารังเกียจ เป็นแดนไหลเข้าแห่งทุกสิ่ง ไหลเข้าแต่สิ่งที่ไม่สะอาด ไหลเข้าแต่สิ่งที่มีกลิ่นเหม็น ไหลเข้าแต่สิ่งที่น่ารังเกียจ แม้ฉันใด

ภิกษุทั้งหลาย คำว่า 'ฝี่' นี้เป็นชื่อของกายที่สำเร็จมาจากมหาภูตรูป ๔ นี้ ที่มีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด เติบโตมาด้วยข้าวสุกและขนม มีความไม่เที่ยง มีการไล่ทาบีบขนาดแตกสลายและกระจัดกระจายไปเป็นธรรมดา กายนั้นมีปากแผลที่ไม่แตก ๙ แผล เป็นแดนไหลออกแห่งทุกสิ่ง ไหลออกแต่สิ่งที่ไม่สะอาด ไหลออกแต่สิ่งที่มีกลิ่นเหม็น ไหลออกแต่สิ่งที่น่ารังเกียจ เป็นแดนไหลเข้าแห่งทุกสิ่ง ไหลเข้าแต่สิ่งที่ไม่สะอาด ไหลเข้าแต่สิ่งที่มีกลิ่นเหม็น ไหลเข้าแต่สิ่งที่น่ารังเกียจ ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายควรเบื่อหน่ายในกายนี้

คัณฑสูตรที่ ๕ จบ

๖. สัญญาสูตร^๑

ว่าด้วยสัญญา

[๑๖] ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๙ ประการนี้ ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ^๒ มีอมตะเป็นที่สุด

สัญญา ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสุภสัญญา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)
๒. มรณสัญญา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๕๖/๑๒๓

^๒ อมตะ ในที่นี้หมายถึงนิพพาน (อง.สตตก.อ. ๓/๔๘-๔๙/๑๘๔)

พระสูตรต้นตอปฏิภัก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.สีหนาทวรรค ๗.กุลสูตร

๓. อาหาระ ปฏิภักสัญญา (กำหนดหมายความปฏิภักในอาหาร)
๔. สัพพโลก อนภิตตสัญญา (กำหนดหมายความไม่น่าเพลิดเพลินในโลกทั้งปวง)
๕. อนิจจสัญญา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๖. อนิจเฆ ทุกขสัญญา (กำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๗. ทุกเข อนัตตสัญญา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์)
๘. ปหานสัญญา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย)
๙. วิราคะสัญญา (กำหนดหมายวิราคะว่าเป็นธรรมละเอียดประณีต)

ภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๙ ประการนี้แล ที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่มตะ มีอมตะเป็นที่สุด

สัญญาสูตรที่ ๖ จบ

๗. กุลสูตร^๑

ว่าด้วยตระกูล

[๑๗] ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ก็ไม่ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ก็ไม่ควรนั่งใกล้

องค์ ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

ตระกูล

๑. ต้อนรับด้วยความไม่เต็มใจ
๒. ให้อาสนะด้วยความไม่เต็มใจ
๓. ให้อาสนะด้วยความไม่เต็มใจ
๔. ปกปิดของที่มืออยู่

เชิงอรรถ :

^๑ ดู สัตตกนิบาต ข้อ ๑๓ (กุลสูตร) หน้า ๑๙-๒๐ ในเล่มนี้

พระสูตรต้นตอปฏิภาณ อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.สีหนาทวรรค ๗.กุลสูตร

๕. มีของมาก แต่ถวายน้อย
๖. มีของประณีต แต่ถวายของเศร้าหมอง
๗. ถวายโดยไม่เคารพ ไม่ถวายโดยเคารพ
๘. ไม่นั่งใกล้เพื่อฟังธรรม
๙. ไม่ยินดีภษิตของภิกษุนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๙ ประการนี้แล ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ก็ไม่ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ก็ไม่ควรนั่งใกล้

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ควรนั่งใกล้

องค์ ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

ตระกูล

๑. ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
๒. ไหว้ด้วยความเต็มใจ
๓. ให้อาสนะด้วยความเต็มใจ
๔. ไม่ปกปิดของที่มีอยู่
๕. มีของมาก ก็ถวายมาก
๖. มีของประณีต ก็ถวายของประณีต
๗. ถวายด้วยความเคารพ ไม่ถวายโดยไม่เคารพ
๘. นั่งใกล้เพื่อฟังธรรม
๙. ยินดีภษิตของภิกษุนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ตระกูลที่ประกอบด้วยองค์ ๙ ประการนี้แล ภิกษุยังไม่เคยเข้าไปหา ควรเข้าไปหา หรือเข้าไปหาแล้ว ควรนั่งใกล้

กุลสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒.สีหนาทวรรค ๘.นวังคุโปสถสูตร

๘. นวังคุโปสถสูตร

ว่าด้วยการรักษาอุโบสถที่มีองค์ ๙

[๑๘] ภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างไร

คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า

๑. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณทาวุช และศีสตราวุช มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูล ต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ คือ วางทัณทาวุชและศีสตราวุช มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำ อุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้

ฯลฯ^๑

๘. พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ละเว้นขาดจากที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่งและคืนหนึ่งนี้ในวันนี้ เพราะองค์แม่นี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถ อุโบสถเป็นอันประกอบด้วย องค์ที่ ๘ นี้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในสันตติกนิบาต ข้อ ๔๑ (สังขิตตโปสถสูตร) หน้า ๓๐๓-๓๐๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๖๗ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวารรค ๙.เทวดาสูต

๙. บุคคลมีเมตตาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ... ทิศที่ ๓ ...
ทิศที่ ๔ ... ทิศเบื้องบน^๑ ทิศเบื้องล่าง^๒ ทิศเฉียง^๓ แผ่ไปตลอดโลกทั่ว
ทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะ^๔
ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีคามเบียดเบียนอยู่ อุโบสถเป็นอัน
ประกอบด้วยองค์ ๙ นี้

ภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๙ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก เป็นอย่างนี้

นวัจกุโบสถสูตรที่ ๘ จบ

๙. เทวดาสูต

ว่าด้วยผลแห่งการต้อนรับของเทวดา

[๑๙] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อราตรีผ่านไป^๕ เทวดาจำนวนมาก มี
วรรณงดงามยิ่งนัก เปล่งรัศมีให้สว่างไปทั่วพระเชตวัน เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใหว้เรา
แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บรรพชิต
ทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายผู้เคยเป็นมนุษย์ ข้าพระองค์เหล่านั้น
ได้ลุกขึ้น แต่ไม่กราบไหว้ ข้าพระองค์เหล่านั้นทำหน้าที่ยังไม่บริบูรณ์ มีความร้อนใจ
เดือดร้อนใจในภายหลัง จึงเกิดในหมู่เทพชั้นต่ำ’

เทวดาจำนวนมากอีกพวกหนึ่งเข้ามาหาเราแล้วกล่าวดังนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายผู้เคยเป็นมนุษย์
ข้าพระองค์เหล่านั้นได้ลุกขึ้น กราบไหว้ แต่ไม่ให้อาสนะแก่บรรพชิตเหล่านั้น ข้าพระองค์

^๑ ทิศเบื้องบน หมายถึงเทวโลก (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๒ ทิศเบื้องล่าง หมายถึงนรกและนาค (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๓ ทิศเฉียง หมายถึงทิศย่อยของทิศใหญ่ หรือทิศรอง (วิสุทธิ.มหาฎีกา ๑/๒๕๔/๔๓๕)

^๔ ดูเชิงอรรถที่ ๑ นวกนิบาต ข้อ ๑๑ หน้า ๔๕๒ ในเล่มนี้

^๕ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๓๒ หน้า ๔๙ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๙.เทวดาสูต

เหล่านั้นทำหน้าที่ยังไม่บริบูรณ์ มีความร้อนใจ เตือดร้อนใจในภายหลัง จึงเกิดใน
หมู่เทพชั้นต่ำ'

เทวดาจำนวนมากอีกพวกหนึ่งเข้ามาหาเราแล้วกล่าวดังนี้ว่า 'ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายผู้เคยเป็นมนุษย์
ข้าพระองค์เหล่านั้นได้ลูกรับ กราบไหว้ และให้อาสนะ แต่ไม่ได้แบ่งปันของให้ตาม
ความสามารถ ตามกำลัง ฯลฯ แบ่งปันของให้ตามความสามารถ ตามกำลัง แต่ไม่
นั่งใกล้เพื่อฟังธรรม ฯลฯ นั่งใกล้เพื่อฟังธรรม แต่ไม่เจียโสตฟังธรรม ฯลฯ เจียโสต
ฟังธรรม แต่ฟังแล้วก็ไม่ทรงจำธรรมไว้ได้ ฯลฯ ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ แต่ไม่
พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ฯลฯ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำ
ไว้ได้ แต่หาธุรรณัฐธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ ข้าพระองค์เหล่านั้น
ทำหน้าที่ยังไม่บริบูรณ์ มีความร้อนใจ เตือดร้อนใจในภายหลัง จึงเกิดในหมู่เทพชั้นต่ำ'

เทวดาจำนวนมากอีกพวกหนึ่งเข้ามาหาเราแล้วกล่าวดังนี้ว่า 'ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายผู้เคยเป็นมนุษย์
ข้าพระองค์เหล่านั้นได้ลูกรับ กราบไหว้ ให้อาสนะ แบ่งปันของให้ตามความสามารถ
ตามกำลัง นั่งใกล้เพื่อฟังธรรม เจียโสตฟังธรรม ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ได้ พิจารณา
เนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ได้ และธุรรณัฐธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม'
ข้าพระองค์เหล่านั้นทำหน้าที่บริบูรณ์แล้ว 'ไม่มีความร้อนใจ ไม่เตือดร้อนใจใน
ภายหลัง จึงเกิดในหมู่เทพชั้นประณีต'

ภิกษุทั้งหลาย นั้นโคณไม้ นั้นเรือนว่าง^๑ เธอทั้งหลายจงฟัง อย่าประมาท
อย่าเป็นผู้มีวิปปฏิสาร(ความร้อนใจ) ในภายหลังเหมือนเทวดาพวกแรก ๆ เหล่านั้นเลย

เทวดาสูตที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๑,๒ สัตตกนิบาต ข้อ ๗๔ หน้า ๑๗๐ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๑๐.เวลามสูตร

๑๐. เวลามสูตร

ว่าด้วยเวลามพราหมณ์

[๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกเศรษฐีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านดังนี้ว่า “ท่านคหบดี ในตระกูลของท่านยังให้ทานอยู่หรือ”

อนาถบิณฑิกคหบดีกราบทูลว่า “ในตระกูลของข้าพระองค์ยังให้ทานอยู่ พระพุทธเจ้าข้า แต่ท่านนั้นแลเป็นของเศร้าหมอง เป็นปลายข้าวกับน้ำผักดอง”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดี บุคคลให้ทานเศร้าหมอง หรือประณีตก็ตาม ถ้าให้ทานนั้นโดยไม่เคารพ ไม่ทำความนอบน้อมให้ทาน ไม่ให้ด้วยมือของตนเอง ให้ทานเหมือนจะทิ้ง^๑ เป็นผู้ไม่เห็นผลที่จะตามมาให้ทาน^๒ ในตระกูลที่ท่านนั้น ๆ บังเกิดผล เขาไม่น้อมจิตไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ไม่น้อมจิตไปเพื่อนุ่งห่มผ้าอย่างดี ไม่น้อมจิตไปเพื่อใช้ยานอย่างดี และไม่น้อมจิตไปเพื่อบริโภคกามคุณ^๓ ๕ อย่างดี แม้แต่บริวารของผู้ให้ทานนั้น คือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ หรือกรรมกร ก็ไม่ตั้งใจฟังด้วยดี ไม่เงี่ยโสตสดับ ไม่ตั้งใจใฝ่รู้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผลกรรมที่ตนได้กระทำโดยไม่เคารพ

เชิงอรรถ :

^๑ ให้ทานเหมือนจะทิ้ง ในที่นี้หมายถึงไม่ให้ทานอย่างต่อเนื่อง ให้ทานเหมือนต้องการจะทิ้ง (อง.นวก.อ. ๓/๒๐/๒๙๗)

^๒ ไม่เห็นผลที่จะตามมาให้ทาน ในที่นี้หมายถึงไม่เชื่อกรรมและผลกรรมแต่ก็ให้ทาน (อง.นวก.อ. ๓/๒๐/๒๙๗)

^๓ กามคุณ แยกอธิบายว่า ที่ชื่อว่า กาม เพราะมีความหมายว่าเป็นสิ่งที่บุคคลพึงใคร่ ที่ชื่อว่า คุณ เพราะมีความหมายว่าผูกพันไว้ ร้อยรัดไว้ ดุจคำว่า “อนต์ อนต์คุณ” แปลว่า “ใส่ใหญ่ ใส่เล็ก” ดู ที.ม. ๑๐/๓๗๗/๒๕๑, ม.ม. ๑๒/๑๑๐/๓๙, ข.ข. ๒๕/๓/๒, และดูคำว่า “กยิรา มาลาคุณ พหู” แปลว่า “ข้างดอกไม้ไม่พึงร้อยพวงมาลัยไว้เป็นจำนวนมาก” ดู ข.ธ. ๒๕/๕๓/๒๖ (อง.จก.อ. ๓/๖๓/๑๔๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๑๐.เวลามสูตร

คหบดี บุคคลให้ทานเศร้าหมอง หรือประณีตก็ตาม ถ้าให้ทานนั้นโดยเคารพ ทำความนอบน้อมให้ทาน ให้ทานด้วยมือของตนเอง ให้ทานไม่เหมือนจะทิ้ง เป็นผู้เห็นผลที่จะตามมาให้ทานในตระกูลที่ทานนั้น ๆ บังเกิดผล เขาน้อมจิตไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี น้อมจิตไปเพื่อนุ่งห่มผ้าอย่างดี น้อมจิตไปเพื่อใช้ยานอย่างดี และน้อมจิตไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี แม้แต่บริวารของผู้ให้ทานนั้น คือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ หรือกรรมกรก็ตั้งใจฟังด้วยดี เจียโสตสดับ ตั้งใจใฝ่รู้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผลกรรมที่ตนได้กระทำไว้โดยเคารพ

คหบดี เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพราหมณ์ชื่อเวลามะ^๑ เขาให้ทานเป็นมหาทาน อย่างนี้ คือ ได้ให้ถาดทองคำเต็มด้วยรูปียะ ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดรูปียะเต็มด้วยทองคำ ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดสำริดเต็มด้วยเงิน ๘๔,๐๐๐ ถาด ให้ช้าง ๘๔,๐๐๐ เชือก มีเครื่องประดับทองคำ มีธงทองคำ คลุมด้วยชายทองคำ ให้รถ ๘๔,๐๐๐ คัน หุ้มด้วยหนังราชสีห์ หุ้มด้วยหนังเสือโคร่ง หุ้มด้วยหนังเสือเหลือง หุ้มด้วยผ้ากำพลเหลือง มีเครื่องประดับทองคำ มีธงทองคำ คลุมด้วยชายทองคำ ให้แม่โคนม ๘๔,๐๐๐ ตัว มีน่านมที่รีดและไหลสะดวก มีภานะสำริดสำหรับรองรับ ให้หญิงสาว ๘๔,๐๐๐ คนสวมแก้วมณีและแก้วกุณฑล ให้บัลลังก์^๒ ๘๔,๐๐๐ ที่ลาดด้วยผ้าโกเขาว^๓ ลาดด้วยเครื่องลาดทำด้วยขนแกะสีขาว ลาดด้วยเครื่องลาด ทำด้วยขนแกะลายดอกไม้ ลาดด้วยเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังขมด ข้างบนมีเพดาน มีหมอนสีแดงวางไว้ทั้ง ๒ ข้าง^๔ ให้ผ้า ๘๔,๐๐๐ พับ เป็นผ้าเปลือกไม้เนื้อละเอียด ผ้าไหม

เชิงอรรถ :

- ^๑ ที่มีชื่อว่า เวลามะ เพราะมีคุณสมบัติมากมาย ไร้ขอบเขต เช่น เพียบพร้อมด้วยชาติ โคตร รูปร่างลักษณะ โภคสมบัติ ศรีทธา และปัญญา (เวลาโมติ เอตถ มา-สทโร ปฐิเสธวโจ, ชาติโคตตรูปโกคาทีคุณาน เวลา มรียาธา นตถิ เอตถสมินติ เวลาโม) ดู อัง.อฏฐก.ฐีกา ๓/๒๐/๓๕๔
- ^๒ บัลลังก์ ในที่นี้หมายถึงเตียงที่มีเท้าแกะสลักเป็นรูปสัตว์ร้าย (วิ.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙)
- ^๓ ผ้าโกเขาว หมายถึงผ้าที่ทำด้วยขนแพะหรือขนแกะผืนใหญ่ มีขนยาวเกิน ๔ นิ้ว (วิ.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙)
- ^๔ หมอนสีแดงวางไว้ทั้ง ๒ ข้าง หมายถึงหมอนที่ใช้สำหรับหนุนศีรษะ ๑ ใบ และใช้หนุนเท้า ๑ ใบ วางไว้ส่วนศีรษะและส่วนเท้า (วิ.อ. ๓/๒๕๔/๑๖๙-๑๗๐) และดู อัง.ติก. (แปล) ๒๐/๓๕/๑๙๐

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๑๐.เวลามสูตร

เนื้อละเอียด ผ่ากัมพลเนื้อละเอียด ผ่าฝ้ายเนื้อละเอียด ไม่จำต้องกล่าวถึงข้าว น้ำ
ของเคี้ยว ของบริโภค ของลัม ของตีม ไหลออกไปเหมือนแม่น้ำ

คหบดี ท่านอาจจะมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘สมัยนั้น เวลามพราหมณ์ผู้ให้ทาน
เป็นมหาทาน เป็นคนอื่นแน่แท้ แต่ท่านไม่พียงเห็นอย่างนั้น เพราะเวลามพราหมณ์
ผู้ให้ทานเป็นมหาทาน ในสมัยนั้น ก็คือเรานั้นเอง แต่ในทานนั้น ไม่มีใครเป็น
พระทักษิณบุคคฺล ใคร ๆ ก็ชำระทักษิณานั้นให้หมดจดไม่ได้^๑

คหบดี การที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวลิปผู้เดียวให้บริโภค มีผล
มากกว่าการที่เวลามพราหมณ์ได้ให้ทานเป็นมหาทาน

การที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นสกทาคามีผู้เดียวให้บริโภค มีผลมากกว่า
การที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวลิปตั้งร้อยให้บริโภค

การที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอนาคามีผู้เดียวให้บริโภค มีผลมากกว่าการ
ที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นสกทาคามีตั้งร้อยให้บริโภค

การที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอรหันต์ผู้เดียวให้บริโภค มีผลมากกว่าการ
ที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอนาคามีตั้งร้อยให้บริโภค

การที่บุคคลเชื่อเชิญพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์เดียวให้บริโภค มีผลมากกว่าการที่
บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอรหันต์ตั้งร้อยให้บริโภค

การที่บุคคลเชื่อเชิญตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าให้บริโภค มีผลมากกว่า
การที่บุคคลเชื่อเชิญพระปัจเจกพุทธเจ้าตั้งร้อยให้บริโภค

เชิงอรรถ :

- ^๑ ข้อความพระดำรัสนี้ หมายความว่า ในมหาทานนั้น ไม่มีสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร หรือเมื่อว่า
โดยบุคคลชั้นยอดไม่มีพระพุทธเจ้า ไม่มีสาวกเช่นพระสาวกบุตรนั้นเลยที่จะเป็นปฏิคาหกสามารถทำให้
ทักษิณามีผลเลิศได้ (อง.นวก.อ. ๓/๒๐/๓๐๑)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๒.สีหนาทวรรค ๑๐.เวลามสูตร

การที่บุคคลเชื่อเชิญภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานให้บริโศค มีผลมากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าให้บริโศค

การที่บุคคลสร้างวิหารอุทิศถวายสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง ๔ มีผลมากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานให้บริโศค

การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ มีผลมากกว่าการที่บุคคลสร้างวิหารอุทิศถวายสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้ง ๔

การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใส สมาทานสิกขาบท คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม การงดเว้นจากการพูดเท็จ การงดเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ

การที่บุคคลเจริญเมตตาจิตอย่างน้อยชั่วสุดดมกลิ่นหอม มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้นนั้น

คหบดี การที่บุคคลเจริญอนิจจสัญญาชั่วลัดนิ้วมือเดียว มีผลมากกว่าการที่เวลามพราหมณ์ได้ให้ทานเป็นมหาทาน มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฐิตั้งร้อยให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นสกทาคามีผู้เดียวให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นสกทาคามีตั้งร้อยให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอนาคามีผู้เดียวให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอนาคามีตั้งร้อยให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอรหันต์ผู้เดียวให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญบุคคลผู้เป็นอรหันต์ตั้งร้อยให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์เดียวให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคล

พระสูตรต้นปิฎก อังคุดตริกกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๒. สีนหาทวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

เชื่อเชิญพระอรหันต์ตั้งร้อยให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญตถาคตอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้าให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลเชื่อเชิญภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้า
เป็นประธานให้บริโศค มากกว่าการที่บุคคลสร้างวิหารอุทิศถวายสงฆ์ผู้มาจากทิศ
ทั้ง ๔ มากกว่าการที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์
เป็นสรณะ มากกว่าการที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมათานสิกขาบท คือ การงดเว้นจาก
การฆ่าสัตว์ ฯลฯ การงดเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุ
แห่งความประมาท และมากกว่าการที่บุคคลเจริญเมตตาจิตอย่างน้อยชั่วสุดดม
กลิ่นหอมนั้น”

เวลามสูตรที่ ๑๐ จบ

สินหาทวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สีนหาทสูตร	๒. สอุปาทิเสสสูตร
๓. โภกขิตสูตร	๔. สมิตติสูตร
๕. คัณฑสูตร	๖. สัญญาสูตร
๗. กุลสูตร	๘. นวังคุโปสถสูตร
๙. เทวดาสูตร	๑๐. เวลามสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๑. ดิฉานสูตร

๓. สัตตาวาสวรรค

หมวดว่าด้วยสัตตาวาส

๑. ดิฉานสูตร

ว่าด้วยฐานะ ๓ ประการ

[๒๑] ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวอุตตรกุรทวีปเหนือกว่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ และมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการ

ฐานะ ๓ ประการ^๑ ะไรบ้าง คือ

๑. ไม่มีความเห็นแก่ตัว
๒. ไม่มีความหวงแหน
๓. มีอายุแน่นอน

ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวอุตตรกุรทวีปเหนือกว่าเทวดาชั้นดาวดึงส์และมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เทวดาชั้นดาวดึงส์เหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกุรทวีปและมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการ

ฐานะ ๓ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อายุอันเป็นทิพย์
๒. วรรณะอันเป็นทิพย์
๓. สุขอันเป็นทิพย์

ภิกษุทั้งหลาย เทวดาชั้นดาวดึงส์เหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกุรทวีปและมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ ไม่มีความเห็นแก่ตัว หมายถึงไม่มีตัณหา อีกนัยหนึ่ง หมายถึงไม่มีความทุกข์ ไม่มีความหวงแหน หมายถึงไม่หวงแหนว่า “สิ่งนี้เป็นของเรา” มีอายุแน่นอน หมายถึงมีอายุ ๑,๐๐๐ ปี และมีคติที่แน่นอนคือ เมื่อจุติจากอุตตรกุรทวีปแล้วต้องไปเกิดในสวรรค์เท่านั้น (อง.นวก.อ. ๓/๒๑/๓๐๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๒. อัสนขพึงกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวชมพูทวีปเหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกุรุทวีปและ
เทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการ

ฐานะ ๓ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เป็นผู้แก้แล้วกล้า
๒. เป็นผู้มีสติ^๑
๓. เป็นผู้อยู่ประพาศิพรหมจรรย์ในชมพูทวีปนี้^๒

ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ชาวชมพูทวีปเหนือกว่ามนุษย์ชาวอุตตรกุรุทวีปและ
เทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล

ดิฐानสูตรที่ ๑ จบ

๒. อัสนขพึงกสูตร^๓

ว่าด้วยมักระจอกและคนกระจอก

[๒๒] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงมักระจอก ๓ จำพวก คนกระจอก ๓
จำพวก ม้าดี ๓ จำพวก และคนดี ๓ จำพวก ม้าอาชาไนย^๔ พันธุ์ดี ๓ จำพวก
และบุรุษอาชาไนยผู้เจริญ ๓ จำพวก เธอทั้งหลายจงฟังเรื่องนั้น

มักระจอก ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. มักระจอกบางตัวในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขาวัว แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยวรรณะ
ไม่สมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

เชิงอรรถ :

^๑ มีสติ ในที่นี้หมายถึงมีสติมั่นคง เพราะมนุษย์มีทั้งสุขและทุกข์คละเคล้ากัน ซึ่งต่างจากเทวดาและสัตว์นรก
ที่มีสติไม่มั่นคง เพราะเทวดามีแต่สุขอย่างเดียว และสัตว์นรกมีแต่ทุกข์อย่างเดียว (อง.นวก.อ. ๓/๒๑/๓๐๓)

^๒ เพราะพระพุทธเจ้าและพระปัจเจกพุทธเจ้าอุบัติในชมพูทวีป จึงมีการประพาศิพรหมจรรย์คืออริยมรรค
มีองค์ ๘ (อง.นวก.อ. ๓/๒๑/๓๐๓) และดู อภิ.ก. ๓๗/๒๗๑/๙๕

^๓ ดู อัง.ติก. (แปล) ๒๐/๑๕๑-๑๕๓/๓๘๗-๓๙๒ (อัสนขพึงกสูตร อัสนขพึงกสูตร)

^๔ ม้าอาชาไนย ในที่นี้หมายถึงม้าที่เกิดในตระกูลม้าสินธพ หรือในตระกูลพญาม้าลาหก (ข.ธ.อ. ๑๕๔/๑๐๕)
หรือ หมายถึงม้าที่รู้เหตุที่ควรและไม่ควร (อง.ติก.อ. ๒/๑๕๓/๒๗๓) และดู อัง.ติก. (แปล) ๒๐/๙๗/๓๓๐

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓. สัตตาวาสวรรค ๒. อัสนขพึงกสูตร

๒. ม้ากระจอกบางตัวในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขาว์ และสมบุรณ์ด้วยวรรณะ
แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

๓. ม้ากระจอกบางตัวในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขาว์ สมบุรณ์ด้วยวรรณะ
และสมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

ภิกษุทั้งหลาย ม้ากระจอก ๓ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย คนกระจอก ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. คนกระจอกบางคนในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขาว์^๑ แต่ไม่สมบุรณ์ด้วย
วรรณะ^๒ ไม่สมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

๒. คนกระจอกบางคนในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขาว์ และสมบุรณ์ด้วยวรรณะ
แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

๓. คนกระจอกบางคนในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขาว์ สมบุรณ์ด้วยวรรณะ
และสมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

**คนกระจอกสมบุรณ์ด้วยเขาว์ แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยวรรณะ ไม่สมบุรณ์ด้วย
ความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างไร**

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย
นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา’ เรากล่าวว่า นี่เป็นเขาว์ของเขา แต่เขาถูก
ถามปัญหาในอภิธรรมและอภิวินัย ก็จนปัญญา ตอบไม่ได้ เรากล่าวว่า นี่ไม่ใช่
วรรณะของเขา และเขาไม่ได้ฉีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัย-
เภสัชชบริหาร เรากล่าวว่า นี่ไม่ใช่ความสูงและความใหญ่ของเขา

ภิกษุทั้งหลาย คนกระจอกสมบุรณ์ด้วยเขาว์ แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยวรรณะ
ไม่สมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ **เขาว์ของม้า** หมายถึงกำลังวังหรือความมีฝีเท้าเร็ว (ปทชะวะ) **เขาว์ของคน** หมายถึงกำลังวังหรือหมายถึง
ญาณคือความหยั่งรู้อริยสัจ ๔ เป็นต้น (อจ.ติก.อ. ๒/๑๔๑/๒๗๓, อจ.นวก.อ. ๓/๒๒/๓๐๔)

^๒ **วรรณะของม้า** หมายถึงสีสันแห่งสรีระ **วรรณะของคน** หมายถึงคุณ คือความมีปฏิภาณในการโต้ตอบแก้
ปัญหาในเรื่องอภิธรรม อภิวินัย ไม่จนปัญญา (อจ.ติก.อ. ๒/๑๔๑/๒๗๓, อจ.นวก.อ. ๓/๒๒/๓๐๔)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๒. อัสนขพึงกสูตร

คนกระจอกสมบูรณ์ด้วยเขาว์ และสมบูรณ์ด้วยวรรณะ แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ ฯลฯ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา’ เรากล่าวว่า นี่เป็นเขาว์ของเขา เขาถูกถามปัญหาในอภิธรรมและอภิวินัยก็ตอบได้ ไม่จนปัญญา เรากล่าวว่า นี่เป็นวรรณะของเขา แต่เขาไม่ได้จีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัจเจสัชชบริขาร เรากล่าวว่า นี่ไม่ใช่ความสูงและความใหญ่ของเขา

ภิกษุทั้งหลาย คนกระจอกสมบูรณ์ด้วยเขาว์ และสมบูรณ์ด้วยวรรณะ แต่ไม่สมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างนี้แล

คนกระจอกสมบูรณ์ด้วยเขาว์ สมบูรณ์ด้วยวรรณะ และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ‘นี้ทุกข์ ฯลฯ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา’ เรากล่าวว่า นี่เป็นเขาว์ของเขา เขาถูกถามปัญหาในอภิธรรมและอภิวินัย ก็ตอบได้ ไม่จนปัญญา เรากล่าวว่า นี่เป็นวรรณะของเขา และเขาได้จีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัจเจสัชชบริขาร เรากล่าวว่า นี่เป็นความสูงและความใหญ่ของเขา

ภิกษุทั้งหลาย คนกระจอกสมบูรณ์ด้วยเขาว์ สมบูรณ์ด้วยวรรณะ และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย คนกระจอก ๓ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ม้าดี ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ม้าดีบางตัวในโลกนี้ ฯลฯ
๒. ม้าดีบางตัวในโลกนี้ ฯลฯ
๓. ม้าดีบางตัวในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยเขาว์ สมบูรณ์ด้วยวรรณะ และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๒. อัสนขพึงกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ม้าดี ๓ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย คนดี ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. คนดีบางคนในโลกนี้ ฯลฯ
๒. คนดีบางคนในโลกนี้ ฯลฯ
๓. คนดีบางคนในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขว้ สมบุรณ์ด้วยวรรณะ และสมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ ฯลฯ

คนดีสมบุรณ์ด้วยเขว้ สมบุรณ์ด้วยวรรณะ และสมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เพราะสังโยชนเบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป จักเป็นโอบปาติกะ^๑ ปรีณิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นแน่นอน เรากล่าวว่านี่เป็นเขว้ของเขา เขาถูกถามปัญหาในอภิธรรมและอภิวินัย ก็ตอบได้ ไม่จนปัญญา เรากล่าวว่า นี่เป็นวรรณะของเขา และเขาได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัยเภสัชชบริขาร เรากล่าวว่า นี่เป็นความสูงและความใหญ่ของเขา

ภิกษุทั้งหลาย คนดีสมบุรณ์ด้วยเขว้ สมบุรณ์ด้วยวรรณะ และสมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย คนดี ๓ จำพวกนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดี ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้ ฯลฯ
๒. ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้ ฯลฯ
๓. ม้าอาชาไนยพันธุ์ดีบางตัวในโลกนี้สมบุรณ์ด้วยเขว้ สมบุรณ์ด้วยวรรณะ และสมบุรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่

ภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยพันธุ์ดี ๓ จำพวกนี้แล

เชิงอรรถ :

^๑ โอบปาติกะ หมายถึงสัตว์ที่เกิดและเติบโตเต็มที่ทันที และเมื่อจุด (ตาย) ก็หายวับไปไม่ทิ้งซากศพไว้ เช่น เทวดาและสัตว์นรกเป็นต้น (เทียบ ที.สี.อ. ๑/๑๗๑/๑๔๙) แต่ในที่นี้หมายถึงพระอนาคามีที่เกิดในสุทธาวาส (ที่อยู่ของท่านผู้บริสุทธิ์) ๕ ชั้น มีชั้นอวิหา เป็นต้น แล้วดำรงภาวะอยู่ในชั้นนั้น ๆ ปรีณิพพานสิ้นกิเลสในสุทธาวาสนั่นเอง ไม่กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก (อง.ติก.อ. ๒/๘๗-๘๘/๒๔๒-๒๔๓)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๓. ตัณหามูลกสูตร

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ ๓ จำพวกไหนบ้าง คือ

๑. บุรุษอาชาไนยผู้เจริญบางคนในโลกนี้ ฯลฯ
๒. บุรุษอาชาไนยผู้เจริญบางคนในโลกนี้ ฯลฯ
๓. บุรุษอาชาไนยผู้เจริญบางคนในโลกนี้สมบูรณ์ด้วยเขว้า สมบูรณ์ด้วยวรรณะ และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ ฯลฯ

บุรุษอาชาไนยผู้เจริญสมบูรณ์ด้วยเขว้า สมบูรณ์ด้วยวรรณะ และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ทำให้แจ่มแจ้งโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน เรากล่าวว่า นี่เป็นเขว้าของเขา เขาถูกถามปัญหาในอภิธรรมและอภิวินัย ก็ตอบได้ ไม่จนปัญญา เรากล่าวว่า นี่เป็นวรรณะของเขา และเขาได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉัจฉัยเภสัชชบิณฑบาต เรากล่าวว่า นี่เป็นความสูงและความใหญ่ของเขา

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญสมบูรณ์ด้วยเขว้า สมบูรณ์ด้วยวรรณะ และสมบูรณ์ด้วยความสูงและความใหญ่ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ ๓ จำพวกนี้แล

อัสสขฟังกสูตรที่ ๒ จบ

๓. ตัณหามูลกสูตร

ว่าด้วยตัณหามูลกรรม^๑

[๒๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมมีตัณหาเป็นมูลเหตุ ๙ ประการ พวกเธอจงฟังธรรมนั้น

ธรรมมีตัณหาเป็นมูลเหตุ ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. เพราะอาศัยตัณหา การแสวงหาจึงเกิดขึ้น
๒. เพราะอาศัยการแสวงหา การได้จึงเกิดขึ้น

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา ๑๑/๓๕๙/๒๗๓, อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๖๓/๑๑๗

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๔. สัตตาวาสสูตร

๓. เพราะอาศัยการได้ การวินิจฉัยจึงเกิดขึ้น
๔. เพราะอาศัยการวินิจฉัย^๑ ฉันทราคะ^๒ จึงเกิดขึ้น
๕. เพราะอาศัยฉันทราคะ ความหลงใหลจึงเกิดขึ้น
๖. เพราะอาศัยความหลงใหล ความหวงแหนจึงเกิดขึ้น
๗. เพราะอาศัยความหวงแหน ความตระหนี่จึงเกิดขึ้น
๘. เพราะอาศัยความตระหนี่ การรักษาจึงเกิดขึ้น
๙. เพราะอาศัยการรักษา บาปอกุศลกรรมหลายประการ คือ การถือ
ท่อนไม้ การถือศีลตรา การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท
การพูดขื่นมึง กู การพูดส่อเสียด การพูดเท็จ จึงเกิดขึ้น
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมมีต้นหาเป็นมูลเหตุ ๙ ประการนี้แล

ต้นหามูลกสูตรที่ ๓ จบ

๔. สัตตาวาสสูตร

ว่าด้วยสัตตาวาส^๓

[๒๔] ภิกษุทั้งหลาย สัตตาวาส (ภาพเป็นที่อยู่แห่งสัตว์) ๙ ประการนี้
สัตตาวาส ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. มีสัตว์ผู้มีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน คือ มนุษย์บางพวก เทวดา
บางพวก และวินิปาติกะบางพวก นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๑

เชิงอรรถ :

- ^๑ วินิจฉัย หมายถึงวินิจฉัย ๔ ประการ คือ (๑) ญาณวินิจฉัย ได้แก่ ภูการตกลงใจว่าเป็นสุขหมั่นประกอบ
ความสุขภายใน (๒) ตัณหาวินิจฉัย ได้แก่ ตัณหาวินิจฉัย ๑๐๘ (๓) ทิฏฐิวินิจฉัย ได้แก่ ทิฏฐิ ๖๒
(๔) วิตักกวินิจฉัย ได้แก่ ฉันทะที่เป็นเหตุเกิดแห่งวิตก และในที่นี้หมายถึงวิตักกวินิจฉัยเท่านั้น เพราะแม้
ได้ลาภ ก็วินิจฉัยถึงสิ่งที่น่าปรารถนาและสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา วินิจฉัยถึงสิ่งที่ดีและไม่ดีด้วยวิตกทั้งนั้นว่า
สิ่งนี้มีแก่เรา สิ่งนี้มีแก่ผู้อื่น เราใช้สิ่งนี้ เรงดเว้นสิ่งนี้” (อง.นวก.อ. ๓/๒๓/๓๐๔)
- ^๒ ฉันทราคะ ในที่นี้หมายถึงราคะที่มีกำลังอ่อน ไม่ใช้ราคะที่มีกำลังกล้า เกิดขึ้นเมื่อถูกอกุศลวิตกครอบงำ
(อง.นวก.อ. ๒/๒๓/๓๐๕)
- ^๓ ดูสัตตกนิบาตข้อ ๔๔ (สัตตวิญญานโฏฐิติสสูตร) หน้า ๖๗-๖๘ ในเล่มนี้ และดู ที.ม. ๑๐/๑๒๗/๖๑-๖๒,
ที.ปา. ๑๑/๓๕๗/๒๕๘, ข.จ. (แปล) ๓๐/๘๓/๒๘๙

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๔. สัตตาวาสสูตร

๒. มีสัตว์ผู้มีกายต่างกัน แต่มีสัญญาอย่างเดียวกัน คือ เทวดาชั้น พรหมกายิกา (เทวดาผู้นับเนื่องในหมู่พรหม) เกิดในปฐมภวนที่ ๑ นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๒
 ๓. มีสัตว์ผู้มีกายอย่างเดียวกัน แต่มีสัญญาต่างกัน คือ เทวดาชั้น อากัสสระ นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๓
 ๔. มีสัตว์ผู้มีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน คือ เทวดาชั้นสุภกนิหะ (เทวดาผู้เต็มไปด้วยความงาม) นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๔
 ๕. มีสัตว์ผู้ไม่มีสัญญา ไม่เสวยเวทนา คือ เทวดาชั้นอัสสุญญีสัตตพรหม นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๕
 ๖. มีสัตว์ผู้บรรลุอากาศาสนัญจายตนฌานอยู่โดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุดมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนด นานัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๖
 ๗. มีสัตว์ผู้ล่วงอากาศาสนัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวญญาณัญจายตนฌานอยู่โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุดมิได้’ นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๗
 ๘. มีสัตว์ผู้ล่วงวิญญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุนวากัญจายตนฌานอยู่โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๘
 ๙. มีสัตว์ผู้ล่วงนวากัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุนเวสัญญาณาสัญจายตนฌานอยู่ นี้เป็นสัตตาวาสประการที่ ๙
- ภิกษุทั้งหลาย สัตตาวาส ๙ ประการนี้แล

สัตตาวาสสูตรที่ ๔ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓. สัตตาวาสวรรค ๕. ปัญญาสูตร

๕. ปัญญาสูตร

ว่าด้วยภิกษุผู้อบรมจิตดีด้วยปัญญา

[๒๕] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตดีด้วยปัญญา เมื่อนั้น ภิกษุนั้นควรกล่าวดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’

ภิกษุอบรมจิตดีด้วยปัญญา เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุอบรมจิตดีด้วยปัญญาว่า

๑. จิตของเราปราศจากราคะแล้ว
๒. จิตของเราปราศจากโทสะแล้ว
๓. จิตของเราปราศจากโมหะแล้ว
๔. จิตของเราไม่มีราคะเป็นธรรมดา
๕. จิตของเราไม่มีโทสะเป็นธรรมดา
๖. จิตของเราไม่มีโมหะเป็นธรรมดา
๗. จิตของเราไม่กลับมาในกามภพเป็นธรรมดา
๘. จิตของเราไม่กลับมาในรูปภพเป็นธรรมดา
๙. จิตของเราไม่กลับมาในอรุภพเป็นธรรมดา

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตดีด้วยปัญญา เมื่อนั้น ภิกษุนั้นควรกล่าวดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’

ปัญญาสูตรที่ ๕ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓.สัตตาวาสวรรค ๖.สิลายุปสูตร

๖. สิลายุปสูตร

ว่าด้วยจิตเปรียบด้วยเสาหิน

[๒๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตร และท่านพระจันทิกามบุตร อยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน^๑ เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่านพระจันทิกามบุตร กล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พระเทวทัตแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตด้วยจิต เมื่อนั้น ภิกษุนั้น ควรพยากรณ์ดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’”

เมื่อท่านพระจันทิกามบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวกับท่านพระจันทิกามบุตรดังนี้ว่า “ท่านจันทิกามบุตร พระเทวทัตไม่แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตด้วยจิต เมื่อนั้น ภิกษุนั้นควรพยากรณ์ ดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’ แต่พระเทวทัตแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตดีด้วยจิต เมื่อนั้น ภิกษุนั้นควรพยากรณ์ดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’”

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระจันทิกามบุตรก็กล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย พระเทวทัตแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตด้วยจิต เมื่อนั้น ภิกษุนั้นควรพยากรณ์ดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’”

เชิงอรรถ :

^๑ กลันทกนิวาปสถาน หมายถึงสถานที่สำหรับพระราชทานเหยื่อแก่กระแต (ดูรายละเอียดใน ม.ม.อ. ๒/๒๕๒/๔๑-๔๒, G.P. MALALAKERA, Dictionary of Pali : Proper Names, London, Luzac Company Ltd. 46 Great Russell Street, 1960.)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๖. สิลายุปสูตร

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระสารีบุตรก็ได้กล่าวกับท่านพระจันทิกานุตรดังนี้ว่า “ท่านจันทิกานุตร พระเทวทัตไม่แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตด้วยจิต เมื่อนั้น ภิกษุนั้นควรพยากรณ์ดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’ แต่พระเทวทัตแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุทั้งหลาย เมื่อใด ภิกษุอบรมจิตดีด้วยจิต เมื่อนั้น ภิกษุนั้นควรพยากรณ์ดังนี้ว่า ‘เรารู้ชัดว่า ‘ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป’

ภิกษุอบรมจิตดีด้วยจิต เป็นอย่างไร

คือ ภิกษุอบรมจิตดีด้วยจิตว่า

๑. จิตของเราปราศจากราคะแล้ว
๒. จิตของเราปราศจากโทสะแล้ว
๓. จิตของเราปราศจากโมหะแล้ว
๔. จิตของเราไม่มีราคะเป็นธรรมดา
๕. จิตของเราไม่มีโทสะเป็นธรรมดา
๖. จิตของเราไม่มีโมหะเป็นธรรมดา
๗. จิตของเราไม่กลับมาในกามภพเป็นธรรมดา
๘. จิตของเราไม่กลับมาในรูปภพเป็นธรรมดา
๙. จิตของเราไม่กลับมาในอรูปภพเป็นธรรมดา

ผู้มีอายุ แม้หากอุปอย่างหยาบที่พึงรู้แจ้งทางตา ผ่านมาทางคลองจักษุของภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นโดยชอบแล้วอย่างนี้ รูปเหล่านั้นก็ครอบงำจิตของเธอไม่ได้ จิตของเธอไม่ระคนกับรูปเหล่านั้นเลย เป็นจิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว และเธอย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมแห่งรูปนั้น

ผู้มีอายุ เสาหินยาว ๑๖ ศอกหยั่งลงไปในหลุม ๘ ศอก อยู่บนหลุม ๘ ศอก แม้มลมพายอย่างแรงพัดมาทางทิศบูรพาก็ไม่พึงทำให้เสาหินนั้นสั่นคลอน สะเทือน หวั่นไหวได้ แม้มลมพายอย่างแรงพัดมาทางทิศตะวันตก ฯลฯ ทางทิศเหนือ ฯลฯ ทางทิศใต้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๗. ปฐมเวรสูตร

ก็ไม่พึงทำให้เสาทินนั้นสิ้นคลอน สะเทือน หวั่นไหวได้ ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
หลวมลึกและเสาทินฝังไว้ดี ฉันทใด

แม้หากอุปอย่างหยาบที่พึงรู้แจ้งทางตา ผ่านมาทางคลองจักษของภิกษุผู้มีจิต
หลุดพ้นโดยชอบแล้วอย่างนี้ รูปเหล่านั้นก็ครอบงำจิตของเธอไม่ได้ จิตของเธอ
ไม่ระคนกับรูปเหล่านั้นเลย เป็นจิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว และเธอย่อมพิจารณาเห็น
ความเสื่อมแห่งรูปนั้น ฉันทนั้นเหมือนกัน

แม้หากเสียงอย่างหยาบที่พึงรู้แจ้งทางหู ฯลฯ

แม้หากกลิ่นอย่างหยาบที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ

แม้หากรสอย่างหยาบที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ

แม้หากโผฏฐัพพะอย่างหยาบที่พึงรู้แจ้งทางกาย ฯลฯ

แม้หากธรรมารมณอย่างหยาบที่พึงรู้แจ้งทางใจ ผ่านมาทางคลองใจของภิกษุ
ผู้มีจิตหลุดพ้นโดยชอบแล้วอย่างนี้ ธรรมารมณเหล่านั้นก็ครอบงำจิตของเธอไม่ได้
จิตของเธอไม่ระคนกับธรรมารมณเหล่านั้นเลย เป็นจิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว และเธอ
ย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมแห่งธรรมารมณนั้น ฉันทนั้นเหมือนกัน”

สลายุปสูตรที่ ๖ จบ

๗. ปฐมเวรสูตร

ว่าด้วยภัยเวร^๑ สูตรที่ ๑

[๒๗] ครั้งนั้นแล อนาถบิณฑิกคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับอนาถบิณฑิกคหบดี
ดังนี้ว่า “คหบดี เมื่อใด อริยสาวกจะรับภัยเวร ๕ ประการได้แล้ว และประกอบด้วย
องค์เครื่องบรรลุโสดา^๒ ๔ ประการ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นเมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์
ตนเองว่า ‘เรามีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีภูมิแห่งเปรตสิ้นแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๙๒/๒๑๒-๒๑๔

^๒ องค์เครื่องบรรลุโสดา ในที่นี้หมายถึงคุณสมบัติของพระโสดาบัน (ส.ม.อ. ๓/๔๗๘/๓๐๘)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๗. ปฐมเวรสูตร

มือบาย ทูคติ และวินิบาต^๑สิ้นแล้ว เป็นโสดาบัน^๒ ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิ^๓ในวันข้างหน้า'

อริยสาวกทรงรับภัยเวร ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ เพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจฉัย จึงประสพภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบันบ้าง ในสัมปรายภพบ้าง ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจบ้าง บุคคลผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ย่อมไม่ประสพภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบัน ที่เป็นไปในสัมปรายภพ ทั้งไม่ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจ บุคคลผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้ว ย่อมระงับภัยเวรนั้นได้ อย่างนี้
๒. บุคคลผู้ลักทรัพย์ ...
๓. บุคคลผู้ประพடுத்தผิดในกาม ...
๔. บุคคลผู้พูดเท็จ ...
๕. บุคคลผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัย^๔ อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เพราะการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นปัจฉัย จึงประสพภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบันบ้าง ในสัมปรายภพบ้าง ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจบ้าง บุคคลผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสพภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบัน ที่เป็นไปในสัมปรายภพ ทั้งไม่ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจ บุคคลผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท แล้วย่อมระงับภัยเวรนั้นได้ อย่างนี้

อริยสาวกทรงรับภัยเวร ๕ ประการ เป็นอย่างไรแล

เชิงอรรถ :

^๑ อบาย ทูคติ วินิบาต ทั้ง ๓ คำนี้เป็นโวพจน์ของนรก (อง.เอกก.อ. ๑/๔๓/๕๐)

^๒ โสดาบัน หมายถึงผู้ประกอบด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ เพราะคำว่า โสตะ เป็นชื่อของอริยมรรคมีองค์ ๘ (อภิ.ปญจ.อ. ๓๑/๕๓๐)

^๓ ดูเชิงอรรถที่ ๑ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๕ หน้า ๒๓ ในเล่มนี้

^๔ ดูเชิงอรรถที่ ๒ สัตตกนิบาต ข้อ ๖ หน้า ๑๐ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓. สัตตาวาสวรรค ๗. ปฐมเวรสสูตร

อริยสาวกประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุนิพพาน ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า ‘แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’
๒. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า ‘พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน’
๓. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า ‘พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคนี้ เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก’
๔. เป็นผู้ประกอบด้วยศีลที่พระอริยะใคร่ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รุกรสรเสรีญ ไม่ถูกต้อนหาและทิวฐิครอบง่า เป็นไปเพื่อสมาธิ

อริยสาวกประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุนิพพาน ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล คหบดี เมื่อใด อริยสาวกกระทบภัยเวร ๕ ประการนี้ได้แล้ว และประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุนิพพาน ๔ ประการนี้ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นเมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตนเองว่า ‘เรามีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีภูมิแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ และวินิบาตสิ้นแล้ว เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’

ปฐมเวรสสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๘. ทุติยเวรสสูตร

๘. ทุติยเวรสสูตร

ว่าด้วยภัยเวร สูตรที่ ๒

[๒๘] ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด อริยสาวกกระทบภัยเวร ๕ ประการได้แล้ว และประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุโสดา ๔ ประการ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นเมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตนเองว่า ‘เรามีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีภูมิแห่งเปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ และวินิบาตสิ้นแล้ว เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’

อริยสาวกกระทบภัยเวร ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ เพราะการฆ่าสัตว์เป็นปัจจัย จึงประสบภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบันบ้าง ในสัมปรายภพบ้าง ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจบ้าง บุคคลผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ย่อมไม่ประสบภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบัน ที่เป็นไปในสัมปรายภพ ทั้งไม่ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจ บุคคลผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์แล้ว ย่อมกระทบภัยเวรนั้นได้ อย่างนี้
๒. บุคคลผู้ลักทรัพย์ ...
๓. บุคคลผู้ประพฤตินิโคตติในกาม ...
๔. บุคคลผู้พูดเท็จ ...
๕. บุคคลผู้เสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท เพราะการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทเป็นปัจจัย จึงประสบภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบันบ้าง ในสัมปรายภพบ้าง ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจบ้าง บุคคลผู้เว้นขาดจากการเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสบภัยเวรที่เป็นไปในปัจจุบัน ที่เป็นไปในสัมปรายภพ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓. สัตตาวาสวรรค ๘. ทุตติยเวรสูตร

ทั้งไม่ต้องเสวยทุกขโทมนัสทางใจ บุคคลผู้เว้นขาดจากการเสพของ
มีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทแล้วอมระงับ
ภยเวรนั้นได้ อย่างนี้

อริยสาวกกระงับภยเวร ๕ ประการนี้ เป็นอย่างนี้แล

อริยสาวกประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุนิโรธ ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ
อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

๑. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า ‘แม้
เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ เป็นศาสดาของ
เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค’
๒. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม ฯลฯ
๓. ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ ฯลฯ
๔. ประกอบด้วยศีลที่พระอริยะใคร่ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย
เป็นไท ท่านผู้รื้อสรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทิวฏฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อ
สมาธิ

อริยสาวกประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุนิโรธ ๔ ประการ เป็นอย่างนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด อริยสาวกกระงับภยเวร ๕ ประการนี้ได้แล้ว และ
ประกอบด้วยองค์เครื่องบรรลุนิโรธ ๔ ประการนี้ เมื่อนั้น อริยสาวกนั้นเมื่อหวังอยู่
พึงพยากรณ์ตนเองว่า ‘เรามีนรกสิ้นแล้ว มีกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีภูมิแห่ง
เปรตสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ และวินิบาตสิ้นแล้ว เป็นโสดาบัน ไม่มีทางตกต่ำ
มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า’

ทุตติยเวรสูตรที่ ๘ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๙. อาฆาตวัตถุสูตร

๙. อาฆาตวัตถุสูตร

ว่าด้วยอาฆาตวัตถุ^๑

[๒๙] ภิกษุทั้งหลาย อาฆาตวัตถุ (เหตุผูกอาฆาต) ๙ ประการนี้

อาฆาตวัตถุ ๙ ประการ ะไรบ้าง คือ

บุคคลย่อมผูกอาฆาตว่า

๑. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์^๒แก่เรา
๒. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา
๓. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา
๔. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรา
๕. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรา
๖. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรา
๗. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ขอบพอของเรา
๘. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ขอบพอของเรา
๙. ผู้นี้จักทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ขอบพอของเรา

ภิกษุทั้งหลาย อาฆาตวัตถุ ๙ ประการนี้แล

อาฆาตวัตถุสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อัง.ทสก. (แปล) ๒๔/๗๙/๑๗๗, อภิ.วิ (แปล) ๓๕/๙๖๗/๑๑๙

^๒ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ในที่นี้หมายถึงความพินาศ เสียหาย ไม่เจริญ (อัง.จก.อ. ๓/๘๘-๘๙/๑๕๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๓. สัตตาวาสวรรค ๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร

๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร

ว่าด้วยอุบายกำจัดอาฆาต

[๓๐] ภิกษุทั้งหลาย อุบายเป็นเครื่องกำจัดอาฆาต^๑ ๙ ประการนี้

อุบายเป็นเครื่องกำจัดอาฆาต ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

บุคคลย่อมกำจัดอาฆาตว่า

๑. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๒. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๓. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่เรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๔. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๕. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๖. ผู้นี้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรา การทำสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์แก่คนผู้เป็นที่รักที่ขอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน
๗. ผู้นี้ได้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ขอบพอของเรา การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ขอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน

เชิงอรรถ :

^๑ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๘๐/๑๗๘-๑๗๙, ที.ปา. ๑๑/๓๓๙/๒๓๒ ประกอบ

พระสูตรต้นตอปิฎก อังคุดตริกกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓. สัตตาวาสวรรค ๑๑. อนุปปพนิโรธสูตร

๘. ผู้นี้กำลังทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน

๙. ผู้นี้จักทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรา การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบพอของเรานั้น จะหาได้ในผู้นี้แต่ที่ไหน

ภิกษุทั้งหลาย อุบายเป็นเครื่องกำจัดอาฆาต ๙ ประการนี้แล

อาฆาตปฏิวินยสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. อนุปปพนิโรธสูตร

ว่าด้วยอนุปปพนิโรธ

[๓๑] ภิกษุทั้งหลาย อนุปปพนิโรธ^๑ (ความดับไปตามลำดับ) ๙ ประการนี้ อนุปปพนิโรธ ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. กามสัญญาของผู้เข้าปฐมฌานดับไป
๒. วิตกวิจารณ์ของผู้เข้าทุติยฌานดับไป
๓. ปีติของผู้เข้าตติยฌานดับไป
๔. ลมหายใจเข้าลมหายใจออกของผู้เข้าจตุตถฌานดับไป
๕. รูปสัญญาของผู้เข้าอากาสนัญญาตนฌานดับไป
๖. อากาสนัญญาตนสัญญาของผู้เข้าวิญญาณัญญาตนฌานดับไป
๗. วิญญาณัญญาตนสัญญาของผู้เข้าอาภิญัจญญาตนฌานดับไป

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๔๔/๒๓๕

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๓. สัตตาวาสวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

๘. อากิญจัญญายตนสัญญาของผู้เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌานดับไป

๙. สัญญาและเวทนาของผู้เข้าสัญญาเวทียตนิโรธ^๑ ดับไป

ภิกษุทั้งหลาย อนุปพพนิโรธ ๙ ประการนี้แล

อนุปพพนิโรธสูตรที่ ๑๑ จบ

สัตตาวาสวรรคที่ ๓ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ติฏฐานสูตร	๒. อัสนขฟังก์สูตร
๓. ตัณหาสูตร	๔. สัตตาวาสสูตร
๕. ปัญญาสูตร	๖. สิลายุปสูตร
๗. ปฐมเวรสูตร	๘. ทุตติยเวรสูตร
๙. อาฆาตวัตตสูตร	๑๐. อาฆาตปฏิวินยสูตร
๑๑. อนุปพพนิโรธสูตร	

เชิงอรรถ :

- ^๑ สัญญาเวทียตนิโรธ หมายถึงสมาบัติที่ดับสัญญา และเวทนา มี ๒ คือ อสัญญาสมาบัติ และนิโรธสมาบัติ ที่เป็นอสัญญาสมาบัติมีแก่บุคคล ที่เป็นนิโรธสมาบัติ เฉพาะพระอนาคามีและพระอรหันต์ผู้ชำนาญในสมาบัติ ๘ แล้วเท่านั้นจึงจะเข้าได้ (อภิ.ปญจ.อ. ๗๓๕/๒๘๒)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๙๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๒.อนุปปพวิหารสมาบัติสูตร

๔. มหาวรรค

หมวดว่าด้วยเรื่องใหญ่

๑. อนุปปพวิหารสูตร

ว่าด้วยอนุปปพวิหารธรรม

[๓๒] ภิกษุทั้งหลาย อนุปปพวิหารธรรม^๑ ๙ ประการนี้

อนุปปพวิหารธรรม ๙ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. ปฐมฌาน	๒. ทุตติยฌาน
๓. ตติยฌาน	๔. จตุตถฌาน
๕. อากาสนัญญายตนฌาน	๖. วิญญานัญญายตนฌาน
๗. อากิญจัญญายตนฌาน	๘. เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน
๙. สัญญาเวทียตนิโรธ	

ภิกษุทั้งหลาย อนุปปพวิหารธรรม ๙ ประการนี้แล

อนุปปพวิหารสูตรที่ ๑ จบ

๒. อนุปปพวิหารสมาบัติสูตร

ว่าด้วยอนุปปพวิหารสมาบัติ

[๓๓] ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอนุปปพวิหารสมาบัติ ๙ ประการนี้ เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น ๆ

อนุปปพวิหารสมาบัติ ๙ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. เรากล่าวว่า กามทั้งหลายย่อมดับในที่ใด และท่านเหล่าใดดับกามทั้งหลายได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มีความอยาก ดับสนิทแล้ว

เชิงอรรถ :

^๑ อนุปปพวิหารธรรม หมายถึงธรรมเครื่องอยู่ที่ต้องเข้าสมาบัติตามลำดับ (อง.นวก.อ. ๓/๓๒-๓๓/๓๐๗) และ
ดู อภิ.วิ. (แปล) ๓๕/๘๒๘/๕๓๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๔๙๕ }

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๒.อนุปุพพวิหารสมาบัติตติสูตร

ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานั้นในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดฟัง
กล่าวอย่างนี้ว่า ‘กามทั้งหลายดับที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับ
กามได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้’ เธอทั้งหลายฟังตอบผู้นั้น
อย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปีติ และสุขอันเกิดจาก
วิเวกอยู่ กามทั้งหลายย่อมดับในปฐมฌานนี้ และท่านเหล่านั้นก็ดับ
กามได้สนิทอยู่’ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่โง่ด ไม่มีมายา ฟัง
ชื่นชม ยินดีภาษิตว่า ‘ดีแล้ว’ ครั้นแล้ว ฟังนัมัสการ ประคองอัญชลี
เข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่

๒. เรากล่าวว่า วิตกและวิจารณ์ย่อมดับในที่ใด และท่านเหล่าใดดับ
วิตกและวิจารณ์ได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มีความอยาก ดับสนิทแล้ว
ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานั้นในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดฟัง
กล่าวอย่างนี้ว่า ‘วิตกและวิจารณ์ดับในที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับ
วิตกและวิจารณ์ได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้’ เธอทั้งหลาย
ฟังตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะวิตก-
วิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ วิตกและวิจารณ์ย่อมดับใน
ทุติยฌานนี้ และท่านเหล่านั้นดับวิตกและวิจารณ์ได้สนิทอยู่’ ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่โง่ด ไม่มีมายา ฟังชื่นชมยินดีภาษิตว่า
‘ดีแล้ว’ ครั้นแล้ว ฟังนัมัสการ ประคองอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่
๓. เรากล่าวว่า ปีติย่อมดับในที่ใด และท่านเหล่าใดดับปีติได้สนิทอยู่
ท่านเหล่านั้นไม่มีความอยาก ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้ว
ด้วยองค์มานั้นในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘ปีติย่อมดับ
ในที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับปีติได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เรา
ไม่เห็นผู้นี้’ เธอทั้งหลายฟังตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เพราะปีติจางคลายไป ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ
ปีติย่อมดับในตติยฌานนี้ และท่านเหล่านั้นดับปีติได้สนิทอยู่’ ภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่โง่ด ไม่มีมายา ฟังชื่นชมยินดีภาษิตว่า
‘ดีแล้ว’ ครั้นแล้ว ฟังนัมัสการ ประคองอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๒.อนุปปพวิหารสมาบัติติสูตร

๔. เรากล่าวว่า อุเบกขาและสุขย่อมดับในที่ใด และท่านเหล่าใดดับ
 อุเบกขาและสุขได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มีความอยาก ดับสนิท
 แล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานั้นในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใด
 ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘อุเบกขาและสุขย่อมดับในที่ไหน และคน
 เหล่าไหนเล่าดับอุเบกขาและสุขได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้’
 เธอทั้งหลายพึงตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
 เพราะละสุขและทุกข์ได้ ฯลฯ บรรลุดุจตถกมาน ฯลฯ อุเบกขาและ
 สุขย่อมดับในจุดตถกมานนี้ และท่านเหล่านั้นดับอุเบกขาและสุขได้
 สนิทอยู่’ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่โง่ด ไม่มีมายา พึงชื่นชม
 ยินดีภาษิตว่า ‘ดีแล้ว’ ครั้นแล้ว พึงนมัสการ ประคองอัญชลีเข้าไป
 นั่งใกล้เป็นแน่
๕. เรากล่าวว่า รูปสัญญาย่อมดับในที่ใด และท่านเหล่าใดดับรูปสัญญา
 ได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มีความอยาก ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว
 ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานั้นในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า
 ‘รูปสัญญาย่อมดับในที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับรูปสัญญาได้
 สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้’ เธอทั้งหลายพึงตอบผู้นั้น
 อย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลุดอกาสนัญญาตนกมาน
 โดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุดมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา
 ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนาคตตสัญญา โดยประการทั้งปวง
 รูปสัญญาย่อมดับในอากาศนัญญาตนกมานนี้ และท่านเหล่านั้น
 ดับรูปสัญญาได้สนิทอยู่’ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่โง่ด ไม่มี
 มายา พึงชื่นชมยินดีภาษิตว่า ‘ดีแล้ว’ ครั้นแล้ว พึงนมัสการ
 ประคองอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่
๖. เรากล่าวว่า อากาสนัญญาตนสัญญาย่อมดับในที่ใด และท่าน
 เหล่าใดดับอากาสนัญญาตนสัญญาได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มี
 ความอยาก ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานั้น
 ในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘อากาสนัญญาตนสัญญา

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๒.อนุปปวิหารสมาบัติสูตร

ย่อมดับในที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับอากาศานัญญาตนสัญญา
ได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้' เธอทั้งหลายพึงตอบผู้
อย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ล่วงอากาศานัญญาตน
โดยประการทั้งปวง บรรลิวินญาณัญญาตนโดยกำหนดว่า
'วิญาณหาที่สุดมิได้' อยู่ อากาศานัญญาตนสัญญาย่อมดับใน
วิญาณัญญาตนมานนี้ และท่านเหล่านั้นดับอากาศานัญญาตน-
สัญญาได้สนิทอยู่' ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่อวด ไม่มีมายา
พึงชื่นชมยินดีภาสิตว่า 'ดีแล้ว' ครั้นแล้ว พึงน้อมสการ ประคอง
อัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่

๗. เรากล่าวว่า วิญาณัญญาตนสัญญาย่อมดับในที่ใด และท่าน
เหล่าใดดับวิญาณัญญาตนสัญญาได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่
มีความอยาก ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานั้น
ในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'วิญาณัญญาตนสัญญา
ย่อมดับในที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับวิญาณัญญาตนสัญญา
ได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้' เธอทั้งหลายพึงตอบผู้
อย่างนี้ว่า 'ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ล่วงวิญาณัญญาตน
โดยประการทั้งปวง บรรลือกัญญาตนโดยกำหนดว่า
'ไม่มีอะไร' อยู่ วิญาณัญญาตนสัญญาย่อมดับในอากัญญาตน-
มานนี้ และท่านเหล่านั้นดับวิญาณัญญาตนสัญญาได้สนิทอยู่'
ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่อวด ไม่มีมายา พึงชื่นชมยินดีภาสิตว่า
'ดีแล้ว' ครั้นแล้ว พึงน้อมสการ ประคองอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่

๘. เรากล่าวว่า อากัญญาตนสัญญาย่อมดับในที่ใด และท่าน
เหล่าใดดับอากัญญาตนสัญญาได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่
มีความอยาก ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานั้น
ในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดพึงกล่าวอย่างนี้ว่า 'อากัญญาตนสัญญา
ย่อมดับในที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับอากัญญาตนสัญญา
ได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้' เธอทั้งหลายพึงตอบผู้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๒.อนุปปพวิหารสมาบัติตติสูตร

อย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ล่วงอาภิญญาตนณมาน โดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนณมานอยู่ อาภิญญาตนณมาน้อยมดับในเนวสัญญานาสัญญายตนณมานนี้ และท่านเหล่านั้นดับอาภิญญาตนณมานได้สนิทอยู่’ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่เขลา ไม่มีมายา พิงขึ้นชมยินดีภาชิตว่า ‘ดีแล้ว’ ครั้นแล้ว พิงนมัสการ ประคองอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่

๙. เรากล่าวว่า เนวสัญญานาสัญญายตนณมาน้อยมดับในที่ใด และ ท่านเหล่าใดดับเนวสัญญานาสัญญายตนณมานได้สนิทอยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มีความอยาก ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้ว ด้วยองค์มานั้นในที่นั้นเป็นแน่ ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เนวสัญญานาสัญญายตนณมาน้อยมดับในที่ไหน และคนเหล่าไหนเล่าดับเนวสัญญานาสัญญายตนณมานได้สนิทอยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้’ เธอทั้งหลายพึงตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ‘ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนณมานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียตนิโรธอยู่ เนวสัญญานาสัญญายตนณมาน้อยมดับในสัญญาเวทียตนิโรธนี้ และท่านเหล่านั้นดับเนวสัญญานาสัญญายตนณมานได้สนิทอยู่’ ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่โง่เขลา ไม่มีมายา พิงขึ้นชมยินดีภาชิตว่า ‘ดีแล้ว’ ครั้นแล้ว พิงนมัสการ ประคองอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้เป็นแน่

ภิกษุทั้งหลาย อนุปปพวิหารสมาบัติ ๙ ประการนี้แล

อนุปปพวิหารสมาบัติตติสูตรที่ ๒ จบ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๓.นิพพานสุขสูตร

๓. นิพพานสุขสูตร

ว่าด้วยนิพพานเป็นสุข^๑

[๓๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน^๒ เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรกล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย นิพพานนี้เป็นสุข นิพพานนี้เป็นสุข”

เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุททयीได้กล่าวกับท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า “ท่านสารีบุตร ก็นิพพานนี้ไม่มีเวทนา จะเป็นสุขได้อย่างไร”

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ผู้มีอายุ นิพพานที่ไม่มีเวทนานั้นแลเป็นสุข
กามคุณ ๕ ประการนี้

กามคุณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รูปที่พึงรู้แจ้งทางตา อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก
ชกให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด
๒. เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู ฯลฯ
๓. กลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ
๔. รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ
๕. โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก
ชกให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด

ผู้มีอายุ กามคุณ ๕ ประการนี้แล

ผู้มีอายุ สุขโสมนัสที่อาศัยกามคุณ ๕ ประการเกิดขึ้น เรียกว่า กามสุข

เชิงอรรถ :

^๑ ดูข้อ ๔๒ (สัมพาสสูตร) หน้า ๕๓๓ ในเล่มนี้

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๒๖ (สิลาอุปสูตร) หน้า ๔๘๔ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๓.นิพพานสุขสูตร

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้น อยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยกามยังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความ กดดัน^๑แก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกดดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยกามเหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นความกดดันแก่ภิกษุนั้น ความกดดัน พระผู้มีพระภาคตรัส เรียกว่าทุกข์ โดยปริยายนี้แล พึงทราบว่ นิพพานเป็นสุขได้อย่างไร

ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการ ที่ประกอบด้วยวิตกยังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความกดดันแก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิดขึ้น แก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกดดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยวิตก เหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นความกดดันแก่ ภิกษุนั้น ความกดดัน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าทุกข์ โดยปริยายนี้แล พึง ทราบว่ นิพพานเป็นสุขได้อย่างไร

ภิกษุบรรลุตติยฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญา- มนสิการที่ประกอบด้วยปีติยังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความกดดันแก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิด ขึ้นแก่คนผู้มีสุข เพียงเพื่อความกดดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วย ปีติเหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นความกดดันแก่ ภิกษุนั้น ความกดดัน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าทุกข์ โดยปริยายนี้แล พึงทราบ ว่ นิพพานเป็นสุขได้อย่างไร

ภิกษุบรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการ ที่ประกอบด้วยอุเบกขายังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความกดดันแก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิดขึ้น แก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกดดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยอุเบกขา เหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นความกดดันแก่ ภิกษุนั้น ความกดดัน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าทุกข์ โดยปริยายนี้แล พึงทราบ ว่ นิพพานเป็นสุขได้อย่างไร

เชิงอรรถ :

^๑ ความกดดัน (อาพาธ) หมายถึงความบีบคั้น (บีบั้น) (อง.นวก.อ. ๓/๓๔/๓๐๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๓.นิพพานสุขสูตร

ภิกษุบรรลู่อากาศาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุตมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนานัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยรูปยังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยรูปเหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่ภิกษุนั้น ความกอดัน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าทุกข์ โดยปริยายนี้แล พึงทราบว่าเป็นสุขได้อย่างไร

ภิกษุล่วงอากาศาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลู่วิญญาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุตมิได้’ อยู่ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยอากาศาณัญจายตนฌานเหล่านั้นยังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยอากาศาณัญจายตนฌานเหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่ภิกษุนั้น ความกอดัน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าทุกข์ โดยปริยายนี้แล พึงทราบว่าเป็นสุขได้อย่างไร

ภิกษุล่วงวิญญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลู่อาภิญญายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยวิญญาณัญจายตนฌานยังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยวิญญาณัญจายตนฌานเหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่ภิกษุนั้น ความกอดัน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าทุกข์ โดยปริยายนี้แล พึงทราบว่าเป็นสุขได้อย่างไร

ภิกษุล่วงอาภิญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลู่เนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยอาภิญญายตนฌานยังฟังขึ้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่ภิกษุนั้น ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดัน แม้ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยอาภิญญายตนฌานเหล่านั้น ก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ย่อมฟังขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้น

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๔.คาวีอุปมาสูตร

เป็นความกอดตันแก่ภิกษุหนึ่ง ความกอดตันพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าทุกข์ โดยปริยาย
นี้แล พึงทราบว่าเป็นสุขได้อย่างไร

ภิกษุล่วงแนวสัญญาณาสัญญาตนตามโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญา-
เวทิตนโรธอยู่ และอาสวะทั้งหลายของเขอหมดสิ้นไปแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา
โดยปริยายนี้แล พึงทราบว่าเป็นสุขได้อย่างไร”

นิพพานสุขสูตรที่ ๓ จบ

๔. คาวีอุปมาสูตร

ว่าด้วยการอุปมาด้วยแม่โค

[๓๕] ภิกษุทั้งหลาย แม่โคที่เี่ยวไปตามภูเขา โง่ ไม่เฉียบแหลม ไม่รู้จักเขต
ไม่ฉลาดที่จะเี่ยวไปบนภูเขาที่ขรุขระ มันจึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควร
ไปยังทิศที่ยังไม่เคยไป กินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่ม’ มันยืน
เท้าหน้าไม่สนิทดีแล้วยกเท้าหลังขึ้น จะไปสูทิศทางที่ยังไม่เคยไปไม่ได้ กินหญ้าที่ยัง
ไม่เคยกินไม่ได้ และดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่มก็ไม่ได้

เมื่อมันยืนอยู่ ณ ที่ใด พึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรไปยังทิศที่ยัง
ไม่เคยไป กินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่ม’ พึงกลับมายังถิ่นนั้น
โดยสวัสดิ์ไม่ได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะแม่โคนั้นเป็นสัตว์ที่เี่ยวไปตามภูเขา โง่
ไม่เฉียบแหลม ไม่รู้จักเขต ไม่ฉลาดที่จะเี่ยวไปบนภูเขาที่ขรุขระ ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ก็ฉะนั้นเหมือนกัน เป็นผู้เขลา
ไม่เฉียบแหลม ไม่รู้จักเขต ไม่ฉลาดที่จะส่งตจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌานที่มีวิตกและวิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เขอไม่เสพ ไม่เจริญ
ไม่ทำให้มากซึ่งนิมิต^๑นั้น ไม่อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เชิงอรรถ :

^๑ นิมิต ในที่นี้หมายถึงปฐมฌาน (อง.นวก.อ. ๓/๓๕/๓๐๘)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๔.คาวีอุปมาสูตร

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรบรรลุตุนิยมที่มีความผ่อนคลาย
ภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกและวิจารณ์สงบ
ระงับไป มีแต่ปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่’ เธอไม่อาจบรรลุตุนิยม ฯลฯ

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรสงัดจากกามและอกุศลธรรมแล้ว
บรรลุปฐมฌานที่มีวิตกและวิจารณ์ ปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่’ เธอไม่อาจสงัด
จากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ภิกษุนี้เราเรียกว่า
เป็นผู้พลาด เป็นผู้เสื่อมจากผลทั้ง ๒ ฝ่าย เปรียบเหมือนแม่โคที่เที่ยวไปบนภูเขา
โง่ ไม่เฉียบแหลม ไม่รู้จักเขต ไม่ฉลาดที่จะเที่ยวไปบนภูเขาที่ขรุขระ ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย แม่โคที่เที่ยวไปตามภูเขา ฉลาด เฉียบแหลม รู้จักเขต ฉลาดที่
จะเที่ยวไปบนภูเขาที่ขรุขระ มันจึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรไปยังทิศที่
ยังไม่เคยไป กินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่ม’ มันยื่นเท้าหน้าไว้ดีแล้ว
ยกเท้าหลังขึ้น พึ่งไปยังทิศที่ยังไม่เคยไป กินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และดื่มน้ำที่ยัง
ไม่เคยดื่มได้ เมื่อมันยืนอยู่ ณ ที่ใด พึ่งมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรไปยัง
ทิศที่ยังไม่เคยไป กินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่ม’ พึ่งกลับมายัง
ถิ่นนั้นโดยสวัสดิ์ได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะแม่โคนั้นเป็นสัตว์ที่เที่ยวไปตามภูเขา
ฉลาด เฉียบแหลม รู้จักเขต ฉลาดที่จะเที่ยวไปบนภูเขาที่ขรุขระ ฉะนั้น

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ก็ฉนั้นเหมือนกัน ฉลาด เฉียบแหลม
รู้จักเขต ฉลาดที่จะสงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มี
วิตกและวิจารณ์ ปีติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น
อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรบรรลุตุนิยมที่มีความผ่อนคลาย
ภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตกไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกและวิจารณ์สงบ
ระงับไป มีปีติและสุขอันเกิดจากสมาธิอยู่’ เธอไม่ตั้งใจตุนิยม บรรลุตุนิยม
 ฯลฯ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ
เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติจางคลายไป บรรลุตุนิยมที่พระอริยะทั้งหลาย

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๔.คาวิอุปมาสูตร

กล่าวสรรเสริญว่า ‘ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข’ เธอไม่ติดใจตติยฌาน บรรลุตติยฌาน ฯลฯ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว เราควรบรรลุจุดตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์ เพราะอุเบกขาอยู่’ เธอไม่ติดใจจุดตถฌาน บรรลุดจุดตถฌาน ฯลฯ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรบรรลุอากาศาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สดมิได้’ อยู่’ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ‘ไม่กำหนดนาคัตตสัญญาโดยประการทั้งปวง เธอไม่ติดใจอากาศาณัญจายตนฌาน บรรลุอากาศาณัญจายตนฌาน ฯลฯ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรล่วงอากาศาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวินญาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สดมิได้’ อยู่’ เธอไม่ติดใจวิญญาณัญจายตนฌาน ล่วงอากาศาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวินญาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สดมิได้’ อยู่ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรล่วงนิวินญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุอาภิกขัญญายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่’ เธอไม่ติดใจอาภิกขัญญายตนฌาน ล่วงนิวินญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุอาภิกขัญญายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรล่วงอาภิกขัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่’ เธอไม่ติดใจเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ล่วงอาภิกขัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่ เธอเสพ เจริญ ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๔.คาวิอุปมาสูตร

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรลวงเนวส์ัญญานาสัญญาตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลूसัญญาเวทียัตนิโรธอยู่’ เธอไม่ตั้งใจสัญญาเวทียัตนิโรธ ลวงเนวส์ัญญานาสัญญาตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลूसัญญาเวทียัตนิโรธอยู่

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด สมาบัติ นั้น ๆ แล ภิกษุเข้าก็ได้ ออกก็ได้ เมื่อนั้น จิตของเธอย่อมอ่อน เหมาะแก่การใช้งาน^๑ ด้วยจิตที่อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน เธอจึงเจริญอัปปมาณสมาธิ^๒ ด้วยอัปปมาณสมาธิที่เจริญดีแล้ว เธอจึงน้อมจิตไป เพื่อให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเองซึ่งธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งใดๆ เมื่อมีเหตุ^๓ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า ‘เราพึงแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือ คนเดียวแสดงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ ฯลฯ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึง พรหมโลกก็ได้’ เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า ‘เราพึงได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ ด้วยหุทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์’ เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุนั้นหวังว่า ‘เราพึงกำหนดรู้จิตของสัตว์และบุคคลอื่นได้ด้วยจิตของตน คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่า มีราคะ หรือปราศจากราคะ ก็รู้ว่า ปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่า มีโทสะ หรือปราศจากโทสะ ก็รู้ว่า ปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่า มีโมหะ

เชิงอรรถ :

^๑ **เหมาะแก่การใช้งาน** ในที่นี้หมายถึงจิตอยู่ในระดับฌานที่ ๔ ที่เป็นบาทแห่งอภิญา (อ.จ.นวก.อ. ๓/๓๕/๓๐๘)

^๒ **อัปปมาณสมาธิ** หมายถึงสมาธิในพรหมวิหาร ๔ บ้าง หมายถึงมัคคสมาธิและผลสมาธิบ้าง แต่ในที่นี้ หมายถึงสมาธิที่ชานาญคสองแควแล้วในอารมณ์สมถกัมมัฏฐานที่ได้ขยายให้กว้างใหญ่ไพศาล (อ.จ.นวก.อ. ๓/๓๕/๓๐๘, อ.จ.อภฺตฺต.ก.ฎีกา ๓/๖๑-๖๕/๓๐๕)

^๓ **เมื่อมีเหตุ** แปลจากบาลีว่า สติ อายตเน (เมื่อมีเหตุแห่งสติ) หมายถึงฌานที่เป็นบาท (เครื่องบรรลุ) กล่าวคืออุปเหตุแห่งอภิญาบ้าง หมายถึงอรรถัตตผลที่เป็นเหตุแห่งอภิญา ๖ ประการบ้าง หมายถึงวิธีสนทนาที่เป็นเหตุแห่งอรรถัตตผลบ้าง แต่ในที่นี้หมายถึงเหตุคืออุปนิสัยแห่งการบรรลุคุณวิเศษนั้น ๆ (อ.จ.ต.ก.อ. ๒/๑๐๒/๒๕๕, อ.จ.จก.ก.ฎีกา ๓/๗๑-๗๔/๑๗๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๔.คาวีอุปมาสูตร

หรือปราศจากโมหะ ก็รู้ว่า ปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่า หดหู่ หรือฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่า ฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหัคคตะ^๑ ก็รู้ว่า เป็นมหัคคตะ หรือไม่เป็นมหัคคตะ ก็รู้ว่า ไม่เป็นมหัคคตะ จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่า มีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่า ไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่า เป็นสมาธิ หรือไม่เป็นสมาธิ ก็รู้ว่า ไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่า หลุดพ้น หรือไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่า ไม่หลุดพ้น' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ฯลฯ^๒ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไปและชีวประวัติอย่างนี้' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังอยู่ว่า 'เราพึงเห็นหมู่สัตว์ ฯลฯ^๓ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ ฯลฯ พึงรู้ชัดหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้แล' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

ถ้าภิกษุ นั้นหวังว่า 'เราพึงทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน' เมื่อมีเหตุ เธอย่อมบรรลุความเป็นผู้เหมาะสมที่จะประจักษ์ชัดในธรรมนั้น ๆ

คาวีอุปมาสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ จิตเป็นมหัคคตะ แปลว่าจิตที่ถึงความใหญ่ หมายถึงรูปาวจรกุศลจิตและอรูปาวจรกุศลจิต ที่ชื่อว่าถึงความใหญ่ เพราะสามารถขมกิลเสได้ มีผลไพบุลย์และมีการสืบต่อยาวนาน หรือหมายถึงจิตที่ดำเนินไปด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และปัญญาที่กว้างขวาง (ขุ.ป.อ. ๑/๑๐๔/๓๖๖, ๓๖๖, อภิ.สง.อ. ๑๒/๙๒) และดู อภ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๒๓/๒๘/-๓๐, อภิ.สง. (แปล) ๓๔/๑๖๐-๒๖๘/๕๗-๘๕

^๒ ดูความเต็มในอรรถกถานิบาต ข้อ ๑๑ (เวรัญชสูตร) หน้า ๒๒๓ ในเล่มนี้

^๓ ดูความเต็มในอรรถกถานิบาต ข้อ ๑๑ (เวรัญชสูตร) หน้า ๒๒๔ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๕.ฌานสูตร

๕. ฌานสูตร

ว่าด้วยฌาน

[๓๖] ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า

๑. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้^๑ เพราะอาศัยปฐมฌาน
๒. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยทุติยฌาน
๓. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยตติยฌาน
๔. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยจตุตถฌาน
๕. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยอากาสาณูจายตนฌาน
๖. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยวิญญูณัญจายตนฌาน
๗. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยอากิญจัญญายตนฌาน
๘. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน
๙. อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยสัญญาเวทิตนโรธ

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยปฐมฌาน**’

เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ เธอย่อมพิจารณาเห็น^๒ ธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณที่มีอยู่ในปฐมฌานนั้น โดยเป็นสภาวะ^๓ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคอยก่อความเดือดร้อน เป็นที่ทำให้ขัดข้อง เป็นดังคนฝ่ายอื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา เธอ่อมทำจิตให้กลับจากธรรมเหล่านั้น^๔ ครั้นแล้ว จึงน้อมจิตไปเพื่ออมตธาตุ^๕ว่า ‘ภาวะ

เชิงอรรถ :

^๑ **อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้** ในที่นี้หมายถึงสภาวะที่เรียกว่า “อรหัต” (อง.นวก.อ. ๓/๓๖/๓๐๙)

^๒ **พิจารณาเห็น** ในที่นี้หมายถึงเห็นด้วยวิปัสสนาอันแรงกล้า (อง.นวก.อ. ๓/๓๖/๓๐๙)

^๓ **ธรรมเหล่านั้น** ในที่นี้หมายถึงขันธ์ ๕ (อง.นวก.อ. ๓/๓๖/๓๐๙)

^๔ **อมตธาตุ** หมายถึงนิพพาน (อง.นวก.อ. ๓/๓๖/๓๐๙)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๕.ฌานสูตร

ที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน^๑ เธอดำรงอยู่ในปฐมฌานนั้น ย่อมบรรลุละเอียดแห่งอสังขารทั้งหลาย^๒ หากยังไม่บรรลุละเอียดแห่งอสังขารทั้งหลาย ก็จะเป็นโอบปาดิกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้น จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก^๓

ภิกษุทั้งหลาย นายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู พยายามยิงลูกศรไปที่หุ่นหญ้า หรือกองดิน สมัยต่อมา เขาเป็นผู้ยิงลูกศรได้ไกล ยิงไม่พลาด และทำลายกายขนาดใหญ่ได้ แม้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน สัจจจากกาม และอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ในปฐมฌานนั้น โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคอยก่อความเดือดร้อน เป็นที่ทำให้ขัดข้อง เป็นดังคนฝ่ายอื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมทำจิตให้กลับจากธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว จึงน้อมจิตไปเพื่ออมตธาตุว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน’ เธอดำรงอยู่ในปฐมฌานนั้น ย่อมบรรลุละเอียดแห่งอสังขารทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุละเอียดแห่งอสังขารทั้งหลาย ก็จะเป็นโอบปาดิกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้น จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘อสังขารทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยปฐมฌาน’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘อสังขารทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยทุกขัตถิยฌาน’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ฯลฯ

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘อสังขารทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยยตติยฌาน’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ม.ม. ๑๓/๑๓๓/๑๐๘, ข.ม. (แปล) ๒๙/๑๕๐/๔๐๕-๔๑๑, ข.จ. (แปล) ๓๐/๖๕/๒๔๕-๒๔๘

^๒ หมายถึงดำรงอยู่ในปฐมฌานเจริญวิปัสสนาอันแรงกล้าแล้วบรรลุอรหัตตผล (อง.นวก.อ. ๓/๓๖/๓๐๙)

^๓ ดู อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๖/๔๒๗)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๕.ฌานสูตร

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยจตุตถฌาน**’
เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับ
ไปก่อนแล้ว เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณที่มีอยู่ในจตุตถฌานนั้น โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค
เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคอยก่อความเดือดร้อน เป็นที่ทำให้ขัดข้อง เป็นดัง
คนฝ่ายอื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมทำให้
กลับจากธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว จึงน้อมจิตไปเพื่ออมตธาตุว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต
คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา
ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน’ เธอดำรงอยู่ในจตุตถฌานนั้น ย่อมบรรลุ
ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็
จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลิน
ในธรรมนั้น จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

ภิกษุทั้งหลาย นายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู พยายามยิงลูกศรไปที่
หุ้หน้ญ้า หรือกองดิน สมัยต่อมา เขาเป็นผู้ยิงลูกศรได้ไกล ยิงไม่พลาด และทำลาย
กายขนาดใหญ่ได้ แม้ฉันทิ ภิกษุก็ฉันทินั้นเหมือนกัน บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ เธอย่อม
พิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา ฯลฯ ที่มีอยู่ในจตุตถฌานนั้น ฯลฯ

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘**อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยจตุตถฌาน**’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘**อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยอากาสนัญญาจตุตถ-
ฌาน**’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลุอากาสนัญญาจตุตถฌานโดย
กำหนดว่า ‘**อากาศหาที่สุดมิได้**’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฐวีสัญญา ไม่กำหนด
นानัตตสัญญา เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ เวทนา สัญญา สังขาร

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๕.ฌานสูตร

วิญญาณที่มีอยู่ในอากาศาณัญจายตนฌานนั้น โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคอยก่อความเดือดร้อน เป็นที่ทำให้ขัดข้อง เป็นดังคนฝ่ายอื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมทำจิตให้กลับจากกรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว จึงน้อมจิตไปเพื่อบรมตธาตว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา ความคลายกำหนัด ความดับ นิพพาน’ เธอดำรงอยู่ในอากาศาณัญจายตนฌานนั้น ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ก็จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความยินดีเพิลิตเพลินในธรรมนั้น จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

ภิกษุทั้งหลาย นายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู พยายามยิงลูกศรไปที่ หุ่นหญ้า หรือกองดิน สมัยต่อมา เขาเป็นผู้ยิงลูกศรได้ไกล ยิ่งไม่พลาด และทำลายกายขนาดใหญ่ได้ แม้ฉันทิ ภิกษุก็ฉันทิเหมือนกัน บรรลุอากาศาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘อากาศาณัญจายตนฌาน’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนันทตสัญญา เธอ่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา ฯลฯ ที่มีอยู่ในอากาศาณัญจายตนฌานนั้น ฯลฯ

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยอากาศาณัญจายตน-ฌาน’

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยวิญญาณัญจายตน-ฌาน’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น ฯลฯ

เรากล่าวไว้เช่นนี้แล้วว่า ‘อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยอากิญจัญญายตน-ฌาน’ เพราะอาศัยเหตุอะไร เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้น

เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ล่วงวิญญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุอากิญจัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ เธอ่อม

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาพรรค ๕.ฌานสูตร

พิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ใน
 อากิญจัญญายตนฌานนั้น โดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค เป็นดัง
 หัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคอยก่อความเดือดร้อน เป็นที่ทำให้ขัดข้อง เป็นดังคน
 ฝายอื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมทำจิตให้
 กลับจากธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว จึงน้อมจิตไปเพื่ออมตธาตุว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต
 คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา
 ความคลายกำหนด ความดับ นิพพาน’ เธอดำรงอยู่ในอากิญจัญญายตนฌานนั้น
 ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ
 ทั้งหมด ก็จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความ
 ยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้น จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

ภิกษุทั้งหลาย นายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู พยายามยิงลูกศรไปที่
 หุ่นหญ้า หรือกองดิน สมัยต่อมา เขาเป็นผู้ยิงลูกศรได้ไกล ยิ่งไม่พลาด และทำลาย
 กายขนาดใหญ่ได้ แม้ฉันทิ ภิกษุก็ฉันทิเหมือนกัน ล่วงวิญญาณัญญายตนฌานโดย
 ประการทั้งปวง บรรลุอากิญจัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ เธอ
 ย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณที่มีอยู่ใน
 อากิญจัญญายตนฌานนั้นโดยเป็นสภาวะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังโรค เป็นดัง
 หัวฝี เป็นดังลูกศร เป็นสิ่งคอยก่อความเดือดร้อน เป็นที่ทำให้ขัดข้อง เป็นดัง
 คนฝายอื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมทำจิตให้
 กลับจากธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว จึงน้อมจิตไปเพื่ออมตธาตุว่า ‘ภาวะที่สงบ ประณีต
 คือ ความระงับสังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิกิเลสทั้งปวง ความสิ้นไปแห่งตัณหา
 ความคลายกำหนด ความดับ นิพพาน’ เธอดำรงอยู่ในอากิญจัญญายตนฌานนั้น
 ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย หากยังไม่บรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะ
 ทั้งหมด ก็จะเป็นโอปปาติกะ เพราะสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ประการสิ้นไป ด้วยความ
 ยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้น จักปรินิพพานในภพนั้น ไม่หวนกลับมาจากโลกนั้นอีก

เราจึงกล่าวไว้เช่นนั้นว่า ‘อาสวะทั้งหลายสิ้นไปได้ เพราะอาศัยอากิญจัญญายตน-
 ฌาน’

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๖.อนันทสูตร

ภิกษุทั้งหลาย ดังพรรณนามานี้แล สัญญาสมาบัติ มีอยู่เท่าใด สัญญาปฏิเวธ ก็มีอยู่เท่านั้น ภิกษุทั้งหลาย อายุตนะ ๒ ประการนี้ คือ เนวสัญญานาสัญญาตนะ-สมาบัติ และสัญญาเวทียัตนิโรธ ต่างก็อาศัยกันและกัน เรากล่าวว่า ภิกษุผู้ได้ฉานฉลาดในการเข้าสมาบัติ ฉลาดในการออกจากสมาบัติ เข้าออกแล้ว ฟังกล่าวอายุตนะ ๒ ประการนี้ไว้โดยชอบ

ฉานสูตรที่ ๕ จบ

๖. อนันทสูตร

ว่าด้วยพระอนนท

[๓๗] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนนทที่อยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ณ ที่นั้นแล ท่านพระอนนทเรียกภิกษุทั้งหลายมากล่าวว่า “ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับค่าแล้ว ท่านพระอนนทจึงได้กล่าวดังนี้ว่า

“ผู้มีอายุทั้งหลาย นาอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรูทรงแสดง เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ ได้ตรัสรู้วิธีบรรลुช่องว่างในที่คัมแคบ^๑ เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะ(ความเศร้าโศก) และปริเทวะ(ความรำไร) เพื่อดับทุกข์(ความทุกข์กาย) โทมนัส(ความทุกข์ใจ) เพื่อบรรลุญายธรรม^๒ เพื่อให้แจ้งนิพพาน

คือ จักขุ (ตา) ชื่อว่าจักเป็นจักขุนั้นนั่นเอง คือ รูปเหล่านั้นก็จักไม่รับรู้ อายุตนะนั้น และอายุตนะนั้นก็จักไม่รับรู้รูปเหล่านั้น

เชิงอรรถ :

^๑ วิธีบรรลุช่องว่างในที่คัมแคบ มีความหมายดังนี้ คำว่า ที่คัมแคบ มีความหมาย ๒ นัย คือ นัยที่ ๑ หมายถึงที่คัมแคบสำหรับปฤชณผู้ครองเรือน ได้แก่ กามคุณ ๕ นัยที่ ๒ หมายถึงที่คัมแคบสำหรับผู้บำเพ็ญฉาน ได้แก่ นิวรณ์ ๕ เป็นต้น คำว่า วิธีบรรลุช่องว่าง หมายถึงภาวะที่ปลอดจากกิเลสต่าง ๆ ได้แก่ รูปฉาน ๔ อรูปฉาน ๔ สัญญาเวทียัตนิโรธ ๑ และอรหัตตมรรค แต่ละภาวะก็ปลอดจากกิเลสต่างกัน เช่น ปฐมฉานปลอดจากนิวรณ์ ๕ จตตฉานปลอดจากสุขและทุกข์ ดู ที.ม. ๑๐/๒๘๘/๑๘๓, ที.ม.อ. ๒/๒๘๘/๒๕๕, อง.นวก.ฐีกา ๓/๓๗/๓๖๙ ประกอบ

^๒ ญายธรรม หมายถึงอริยมัคคธรรม (ส.ม. ๑๙/๒๔/๑๕, ส.ม.อ. ๓/๒๑-๓๐/๑๙๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๖.อาเนันทสูตร

โสดะ (หู) ชื่อว่าจักเป็นโสดะนั้นนั่นเอง คือ เสียงเหล่านั้นจักไม่รับรู้อายตนะนั้น และอายตนะนั้นก็จักไม่รับรู้เสียงเหล่านั้น

ขานะ (จมูก) ชื่อว่าจักเป็นขานะนั้นนั่นเอง คือ กลิ่นเหล่านั้นจักไม่รับรู้อายตนะนั้น และอายตนะนั้นก็จักไม่รับรู้กลิ่นเหล่านั้น

ชีวหา (ลิ้น) ชื่อว่าจักเป็นชีวหาะนั้นนั่นเอง คือ รสเหล่านั้นจักไม่รับรู้อายตนะนั้น และอายตนะนั้นก็จักไม่รับรู้รสเหล่านั้น

กาย ชื่อว่าจักเป็นกายนั้นนั่นเอง คือ โภกฐัพพะเหล่านั้นจักไม่รับรู้อายตนะนั้น และอายตนะนั้นก็จักไม่รับรู้โภกฐัพพะเหล่านั้น”

เมื่อท่านพระอาณนทกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทายี^๑ได้ถามท่านพระอาณนทดังนี้ว่า “ท่านอาณนท คนผู้มีสัญญาเท่านั้น หรือว่าคนไม่มีสัญญา ไม่รับรู้อายตนะนั้น”

ท่านพระอาณนทตอบว่า “ผู้มีอายุ คนมีสัญญานั้นก็ไม่รับรู้อายตนะได้ หรือคนไม่มีสัญญาก็ไม่รับรู้อายตนะนั้นได้”

ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ คนผู้มีสัญญาอย่างไร จึงไม่รับรู้อายตนะนั้น”

ท่านพระอาณนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้บรรลวอากาศาณัญจายตน-
ฉานโดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุดมิได้’ อยู่ เพราะลวงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา
ไม่กำหนดน่านัตตสัญญา ภิกษุผู้มีสัญญาอย่างนี้แล ย่อมไม่รับรู้อายตนะนั้น

ภิกษุลวงอากาศาณัญจายตนฉานโดยประการทั้งปวง บรรลววิญญาณัญจายตน-
ฉาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุดมิได้’ อยู่ ภิกษุผู้มีสัญญาอย่างนี้แล ย่อมไม่
รับรู้อายตนะนั้น

ภิกษุลวงวิญญาณัญจายตนฉานโดยประการทั้งปวง บรรลวากิญจัญจายตนฉาน
โดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ ภิกษุผู้มีสัญญาอย่างนี้แล ย่อมไม่รับรู้อายตนะนั้น

เชิงอรรถ :

^๑ พระอุทายี ในที่นี้คือพระกาฬทายีเถระ (อง.นวก.อ. ๓/๓๗/๓๑๑)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๗.โลกายติกสูตร

ผู้มีอายุ ครั้งหนึ่ง ผมพักอยู่ ณ อัญชนมิตทายวัน เมืองสาเกต ครั้งนั้นแล ภิกษุณีชื่อชฎิลภาคิกาเข้าไปหาผมจนถึงที่อยู่ ใหว่แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ครั้นแล้ว ได้กล่าวกับผมดังนี้ว่า ‘ท่านอานนทผู้เจริญ สมาธิใดอันกิเลสย่อมไปไม่ได้^๑ นำไปไม่ได้^๒ ไม่มีการข่มห้ามกิเลสด้วยธรรมเครื่องปรุงแต่ง ชื่อว่าตั้งมั่นแล้วเพราะหลุดพ้น ชื่อว่ายินดีเพราะตั้งมั่น ชื่อว่าไม่สะดุ้งเพราะยินดี สมาธินี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีอะไรเป็นผล’ เมื่อชฎิลภาคิกาภิกษุณีกล่าวอย่างนี้แล้ว ผมได้กล่าวกับ ภิกษุณีนั้นว่า ‘น้องหญิง สมาธิใดอันกิเลสย่อมไปไม่ได้ นำไปไม่ได้ ไม่มีการข่มห้ามกิเลสด้วยธรรมเครื่องปรุงแต่ง ชื่อว่าตั้งมั่นแล้วเพราะหลุดพ้น ชื่อว่ายินดี เพราะตั้งมั่น ชื่อว่าไม่สะดุ้งเพราะยินดี สมาธินี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีอรหัตเป็นผล’ ผู้มีอายุ ภิกษุผู้มีสัญญาอย่างนี้ ย่อมไม่รับรู้อายตนะนั้น”

อานันตสูตรที่ ๖ จบ

๗. โลกายติกสูตร

ว่าด้วยพราหมณ์ผู้ชานาญในคัมภีร์โลกายัต^๓

[๓๘] ครั้งนั้น พราหมณ์ผู้ชานาญในคัมภีร์โลกายัต ๒ คน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม ท่านปุรณะ กัสสปะ เป็นสัพพัญญู เห็นสิ่งทั้งปวง ปฏิญาณญาณทัสสนะอย่างเบ็ดเสร็จว่า ‘เมื่อเราเดิน ยืน หลับ และตื่นอยู่ ญาณทัสสนะได้ปรากฏต่อเบื้องตลอดไป’ เธอกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรารู้เห็นโลกอันไม่มีที่สุดด้วยญาณอันไม่มีที่สุด’ ท่านพระโคตม แม้แต่ท่านนิครนถ นาฏบุตรนี้ก็ เป็น สัพพัญญู เห็นสิ่งทั้งปวง ปฏิญาณญาณทัสสนะอย่างเบ็ดเสร็จว่า ‘เมื่อเราเดิน ยืน หลับ และตื่นอยู่ ญาณทัสสนะได้ปรากฏต่อเบื้องตลอดไป’ เธอกล่าวอย่างนี้ว่า

เชิงอรรถ :

^๑ **น้อมไปไม่ได้** ในที่นี้หมายถึงไม่น้อมไปตามอำนาจระคะ (อง.นวก.อ. ๓/๓๗/๓๑๑)

^๒ **นำไปไม่ได้** ในที่นี้หมายถึงไม่ถูกชักนำไปตามอำนาจโทสะ (อง.นวก.อ. ๓/๓๗/๓๑๑)

^๓ **โลกายัต** หมายถึงวิถันทวาทศาสตร์ คือ ศิลปะแห่งการเอาชนะผู้อื่นในเชิงวาทศิลป์ โดยการอ้างทฤษฎีและ ประเพณีทางสังคมมาหักล้างสังขธรรม มุ่งแสดงให้เห็นว่าตนฉลาดกว่า มิได้มุ่งสังขธรรมแต่อย่างใด (ที.สี.อ. ๑/๒๕๖/๒๒๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๗.โลกายติกสูตร

‘เราเห็นโลกอันไม่มีที่สุดด้วยญาณอันไม่มีที่สุด’ ท่านพระโคตม ทั้ง ๒ คนนี้ต่างพูด
อวดความรู้กัน ต่างพูดขัดแย้งกัน ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อย่าเลย พราหมณ์ เรื่องที่คนทั้ง ๒ คนนี้ต่างพูดอวด
ความรู้กัน ต่างพูดขัดแย้งกัน ใครพูดจริง ใครพูดเท็จนี้จงพักไว้ก่อน เราจักแสดง
ธรรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” พราหมณ์
เหล่านั้นทูลรับสนองพระพุทธดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสดังนี้ว่า

“พราหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษ ๔ คน ยืนอยู่ ๔ ทิศ ต่างมีฝีเท้าวิ่งได้เร็ว
และก้าวได้เร็ว พวกเขาต่างมีฝีเท้าเร็วเช่นนี้ เปรียบเหมือนนายขมังธนูถือธนูไว้มั่น
ศึกษามาเจนจบ ฝีมือชำชอง ผ่านการประลองฝีมือมาแล้ว ฟังใช้ลูกธนูชนิดเบา ๆ
ยิงเงาตาลด้านขวางให้ผ่านไปได้โดยไม่ยาก และยิงได้รวดเร็วกว่าการก้าวเท้าดังที่
กล่าวมา เปรียบเหมือนจากมหาสมุทรในทิศตะวันออกถึงมหาสมุทรในทิศตะวันตก
ถ้าบุรุษผู้ยืนอยู่ทางทิศตะวันออก ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เราจะเดินไปถึงที่สุดโลก’
เขางดกิน ดื่ม เคี้ยว และลิ้ม งดถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ งดหลับและพักผ่อน
เขามีอายุ ๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี เดินไปได้ตลอด ๑๐๐ ปี ยังไปไม่ถึงที่สุดโลกเลย
จะพึงตายเสียก่อนในระหว่าง ถ้าบุรุษผู้ยืนอยู่ทางทิศตะวันตก ฯลฯ ทางทิศเหนือ ฯลฯ
ถ้าบุรุษผู้ยืนอยู่ทางทิศใต้ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เราจะเดินไปถึงที่สุดของโลก’ เขางดกิน
ดื่ม เคี้ยว และลิ้ม งดถ่ายอุจจาระและปัสสาวะ งดหลับและพักผ่อน เขามีอายุ
๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี เดินไปได้ตลอด ๑๐๐ ปี ยังไปไม่ถึงที่สุดโลกเลย ก็จะมี
ตายเสียก่อนในระหว่าง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเราจะไม่กล่าวว่า ‘บุคคลพึงรู้
พินเห็น พินถึงที่สุดโลกได้ด้วยการวิ่งไปเช่นนี้’ แต่เราก็ไม่กล่าวว่า ‘บุคคลยังไม่ถึง
ที่สุดโลกจะทำที่สุดทุกขได้’

พราหมณ์ กามคุณ ๕ ประการนี้ เรียกว่า ‘โลก’ ในอริยวินัย

กามคุณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รูปที่พึงรู้แจ้งทางตา อันนำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ ชวนให้รัก
ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๗.โลกายติกสูตร

๒. เสียงที่ฟังรู้แจ้งทางหู ฯลฯ

๓. กลิ่นที่ฟังรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ

๔. รสที่ฟังรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ

๕. โภฏฐัพพะที่ฟังรู้แจ้งทางกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ

ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด

พราหมณ์ กามคุณ ๕ ประการนี้แล เรียกว่า ‘โลก’ ในอริยวินัย

ภิกษุในธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน ที่มีวิตกวิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เราเรียกว่า ภิกษุนี้ถึงที่สุดโลกแล้ว อยู่ในที่สุดโลก คนพวกอื่นกล่าวถึงภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’ แม้เราเองก็กล่าวอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’

ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ ตติยฌาน ฯลฯ จตุตถฌาน ฯลฯ เราก็เรียกว่า ภิกษุนี้ถึงที่สุดโลกแล้ว อยู่ในที่สุดโลก คนพวกอื่นกล่าวถึงภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’ แม้เราเองก็กล่าวอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’

ภิกษุบรรลุอากาศาสนัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุดมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนัตตสัญญา เราก็เรียกว่า ภิกษุนี้ถึงที่สุดโลกแล้ว อยู่ในที่สุดโลก คนพวกอื่นกล่าวถึงภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’ แม้เราก็กล่าวอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’

ภิกษุล่วงอากาศาสนัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุวิญญาณัญญายตน-ฌาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สุดมิได้’ อยู่ ฯลฯ ภิกษุล่วงวิญญาณัญญายตน-ฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุอาภิกขัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ ฯลฯ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๘.เทवासुरสังคามสูตร

ภิกษุล่วงอาภิญญาญาณตนมานานโดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญาตน-
 มานานอยู่ เราก็เรียกว่า ภิกษุนี้ถึงที่สุดโลกแล้ว อยู่ในที่สุดโลก คนพวกอื่นกล่าวถึง
 ภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’ แม้เราก็
 กล่าวอย่างนี้ว่า ‘แม้ภิกษุนี้ก็เกี่ยวข้องกับโลก สลัดตนออกจากโลกไม่ได้’

ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญาตนมานานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียิต-
 นิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเขอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา เราเรียกว่า
 ภิกษุนี้ถึงที่สุดโลกแล้ว อยู่ในที่สุดโลก ข้ามพ้นค้นหาเครื่องข้องในโลกได้”

โลกายติกสูตรที่ ๗ จบ

๘. เทवासुरสังคามสูตร

ว่าด้วยสงครามระหว่างเทวดากับอสูร

[๓๙] ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดากับอสูรได้
 ประจัญหน้ากันแล้ว ในสงครามครั้งนั้น พวกอสูรชนะ พวกเทวดาแพ้ พวกเทวดาที่
 แพ้ได้พากันหลบหนีมุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ พวกอสูรได้ไล่ตามไป ครั้งนั้นแล
 พวกเทวดาได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘พวกอสูรกำลังไล่ตามมา ทางที่ดี เราควรรบกับ
 พวกอสูรเป็นครั้งที่ ๒’ พวกเทวดาได้รบกับพวกอสูรเป็นครั้งที่ ๒ แล้ว แม้ครั้งที่ ๒
 พวกอสูรก็ชนะอีก พวกเทวดาแพ้ และพวกเทวดาที่แพ้ได้พากันหลบหนีมุ่งหน้าไป
 ทางทิศเหนือ พวกอสูรได้ไล่ตามไป

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พวกเทวดาได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘พวกอสูรกำลังไล่
 ตามมา ทางที่ดี เราควรรบกับพวกอสูรเป็นครั้งที่ ๓’ พวกเทวดาได้รบกับพวกอสูร
 เป็นครั้งที่ ๓ แล้ว แม้ครั้งที่ ๓ พวกอสูรก็ชนะอีก พวกเทวดาแพ้ พวกเทวดาที่แพ้
 ต่างก็กลัวพากันเข้าไปยังเทพบุรี ก็แลพวกเทวดาที่อยู่ในเทพบุรีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า
 ‘บัดนี้ พวกเราได้เครื่องป้องกันตนจากความขลาดกลัวอยู่ พวกอสูรจะทำอะไรเรา
 ไม่ได้’ แม้พวกอสูรก็ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘บัดนี้ พวกเทวดาได้มีเครื่องป้องกันตน
 จากความขลาดกลัวอยู่ พวกเราจะทำอะไรพวกเทวดาไม่ได้’

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๘.เทवासुरสังคามสูตร

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดากับอสูรได้
ประจัญหน้ากันแล้ว ในสงครามครั้งนั้น พวกเทวดาชนะ พวกอสูรแพ้ พวกอสูรที่
แพ้ได้พากันหลบหนีมุ่งหน้าไปทางทิศใต้ พวกเทวดาได้ไล่ตามไป ครั้งนั้นแล พวกอสูร
ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘พวกเทวดากำลังไล่ตามมา ทางที่ดี เราควรรบกับพวกเทวดา
เป็นครั้งที่ ๒’ พวกอสูรได้รบกับพวกเทวดาเป็นครั้งที่ ๒ แล้ว แม้ครั้งที่ ๒ เทวดาก็
ชนะอีก พวกอสูรแพ้ พวกอสูรที่แพ้ได้พากันหลบหนีมุ่งหน้าไปทางทิศใต้ พวกเทวดา
ได้ไล่ตามไป

ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พวกอสูรได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘พวกเทวดากำลังไล่
ตามมา ทางที่ดี เราควรรบกับพวกเทวดาเป็นครั้งที่ ๓’ พวกอสูรได้รบกับพวกเทวดา
เป็นครั้งที่ ๓ แล้ว แม้ครั้งที่ ๓ พวกเทวดาก็ชนะอีก พวกอสูรแพ้ พวกอสูรที่แพ้
ต่างก็กลัวพากันเข้าไปยังอสูรบุรี ก็แลพวกอสูรที่อยู่ในอสูรบุรีได้มีความคิดตั้งนี้ว่า
‘บัดนี้ เราได้เครื่องป้องกันตนจากความขลาดกลัวอยู่ พวกเทวดาทำอะไรเราไม่ได้’
แม้พวกเทวดาก็ได้มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘บัดนี้ พวกอสูรได้เครื่องป้องกันตนจากความ
ขลาดกลัวอยู่ พวกเราจะทำอะไรพวกอสูรไม่ได้’

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน สมัยใด ภิกษุสงฆ์จากคามและอภุศลธรรม
ทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิเวก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ สมัยนั้น
ภิกษุมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ เราได้เครื่องป้องกันตนจากความขลาดกลัวอยู่
มารจะทำอะไรเราไม่ได้’ แม้มารผู้มีบาปก็ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ ภิกษุได้
เครื่องป้องกันตนจากความขลาดกลัวอยู่ เราจะทำอะไรภิกษุไม่ได้’

ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ
บรรลุจตุตถฌาน ฯลฯ สมัยนั้น ภิกษุได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ เราได้
เครื่องป้องกันตนจากความขลาดกลัวอยู่ มารจะทำอะไรเราไม่ได้’ แม้มารผู้มีบาป
ก็ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ ภิกษุได้เครื่องป้องกันตนจากความขลาดกลัวอยู่
เราจะทำอะไรภิกษุไม่ได้’

ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุบรรลุอากาศาสนัญญายตนฌานโดยกำหนดว่า
‘อากาศหาที่สุดมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฐิขสัญญา ไม่กำหนดนานัตต-
สัญญา ภิกษุนี้เราเรียกว่า ทำให้มารสิ้นสุด ไร้ร่องรอย ปิดตามารผู้มีบาปจนมอง
ไม่เห็น ข้ามพ้นต้นหาเครื่องข้องในโลกได้แล้ว

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๙.นาคสูตร

ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุล่วงอากาศาสนัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง
 บรรลิวินญาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สดมฺิได้’ อยู่ ฯลฯ
 ล่วงวิญญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุอาภิกญฺญายตนฌาน โดย
 กำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ ฯลฯ ล่วงอาภิกญฺญายตนฌานโดยประการทั้งปวง
 บรรลุนิวสัณญานาสัณญายตนฌานอยู่ ฯลฯ ล่วงนิวสัณญานาสัณญายตนฌาน
 โดยประการทั้งปวง บรรลุสัณญาเวทียตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมด
 สิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา เราเรียกว่า ภิกษุนี้ทำให้มารสิ้นสุด ไร้ร่องรอย
 ปิดตามารผู้มีบาปจนมองไม่เห็น ข้ามพ้นค้นหาเครื่องข้องในโลกได้แล้ว

เทवासฺรสังคามสูตรที่ ๘ จบ

๙. นาคสูตร

ว่าด้วยการหาความสงบของพญาช้าง

[๔๐] ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด เมื่อพญาช้างที่อยู่ในป่าขวนขวายเที่ยวหากินอยู่
 เหล่าช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ และลูกช้างเล็ก เดินไปข้างหน้าๆ ทำลาย
 ยอดหญ้า พญาช้างที่อยู่ในป่าย่อมอึดอัด ระอา รังเกียจ เพราะการกระทำนั้น
 ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด เมื่อพญาช้างที่อยู่ในป่า ขวนขวายเที่ยวหากินอยู่ เหล่า
 ช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ และลูกช้างเล็กต่างก็พากันกินกิ่งไม้ที่หักลงมา
 พญาช้างที่อยู่ในป่าย่อมอึดอัด ระอา รังเกียจ เพราะการกระทำนั้น ภิกษุทั้งหลาย
 สมัยใด เมื่อพญาช้างที่อยู่ในป่าลงสู่ทําน้ำ เหล่าช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่
 และลูกช้างเล็กต่างก็เดินไปข้างหน้าๆ ใช้งวงกวมน้ำให้ชุ่ม พญาช้างที่อยู่ในป่า ย่อม
 อึดอัด ระอา รังเกียจ เพราะการกระทำนั้น ภิกษุทั้งหลาย สมัยใด เมื่อพญาช้าง
 ที่อยู่ในป่า ขึ้นจากทําน้ำแล้ว ช้างพังย่อมเดินเสียดสีกายไป พญาช้างที่อยู่ในป่า
 ย่อมอึดอัด ระอา รังเกียจ เพราะการกระทำนั้น

ภิกษุทั้งหลาย สมัยนั้น พญาช้างที่อยู่ในป่าได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้
 เราอยู่พลุกพล่านไปด้วยช้างพลาย ช้างพัง ลูกช้างใหญ่ และลูกช้างเล็ก กินหญ้า

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๙.นาคสูตร

ยอดดวน ถูกข้างเหล่านั้นแย่งกินกิ่งไม้ที่เราหักลงมา ตีมน้ำที่ขุ่น และเมื่อเรา
ขึ้นจากท่าน้ำ ข้างฝั่งก็เดินเสียดสีกายไป ทางที่ดี เราควรหลีกเลี่ยงออกจากโขลงไปอยู่
ผู้เดียว^๑ ต่อมา พญาข้างนั้นได้หลีกเลี่ยงออกจากโขลงไปอยู่ผู้เดียว กินหญ้ายอดไม้ดวน
ไม่ถูกข้างเหล่านั้นแย่งกินกิ่งไม้ที่ตนหักลงมา ตีมน้ำที่ไม่ขุ่น และเมื่อพญาข้างนั้นขึ้น
จากท่าน้ำก็ไม่ถูกข้างฝั่งเดินเสียดสีกายไป

ภิกษุทั้งหลาย สมัยนั้น พญาข้างที่อยู่ในป่ามีความคิดอย่างนี้ว่า ‘เมื่อก่อน
เราอยู่พลุกพล่านไปด้วยข้างพลาย ข้างพัง ลูกข้างใหญ่ และลูกข้างเล็ก กินหญ้ายอด
ยอดดวน ถูกข้างเหล่านั้นแย่งกินกิ่งไม้ที่เราหักลงมา ตีมน้ำที่ขุ่น และเมื่อเราขึ้น
จากท่าน้ำ ก็ถูกข้างฝั่งเดินเสียดสีกายไป บัดนี้ เรานั้นได้หลีกเลี่ยงออกจากโขลงมาอยู่
ผู้เดียว กินหญ้ายอดไม้ดวน ไม่ถูกข้างเหล่านั้นแย่งกินกิ่งไม้ที่เราหักลงมา ตีมน้ำที่
ไม่ขุ่น และเมื่อเราขึ้นจากท่าน้ำก็ไม่ถูกข้างฝั่งเดินเสียดสีกายไป’ พญาข้างนั้นใช้วง
หักกิ่งไม้ ใช้กิ่งไม้ปิดกาย มีใจเบิกบาน บำบัดโรคคัน

ภิกษุทั้งหลาย ในทำนองเดียวกัน สมัยใด ภิกษุอยู่พลุกพล่านไปด้วยภิกษุ
ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา เดียรถีย์ และพวก
สาวกของเดียรถีย์ สมัยนั้น ภิกษุมีความคิดอย่างนี้ว่า ‘บัดนี้ เราแลอยู่พลุกพล่าน
ไปด้วยภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา
เดียรถีย์ และพวกสาวกของเดียรถีย์ ทางที่ดี เราควรหลีกเลี่ยงจากหมู่ไปอยู่ผู้เดียว’
เธอใช้สอยเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าทึบ
ที่กลางแจ้ง ลอมฟาง’ เธอไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี หรือไปสู่เรือนว่างก็ดี ยอมนั่งคู้
บัลลังก์^๒ ตั้งกายตรงดำรงสติไว้เฉพาะหน้า^๓

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ขุ.อ. ๒๕/๓๕/๑๔๘

^๒ **นั่งคู้บัลลังก์** หมายถึงนั่งพับขาเข้าหากันทั้งสองข้าง เรียกว่านั่งสมาธิ (วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๕)

^๓ **ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า** หมายถึงตั้งสติกำหนดอารมณ์กัมมัญฐาน (วิ.อ. ๑/๑๖๕/๔๔๕)

พระสูตรต้นตอปัญหา อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๔.มหาวรรค ๙.นาคสูตร

เธอละอภิขณาในโลกได้ มีใจปราศจากอภิขณาอยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จาก อภิขณา ละความมุ่งร้ายคือพยาบาทได้แล้ว มีจิตไม่พยาบาท มุ่งประโยชน์แก่อกุศล ต่อสรรพสัตว์อยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความมุ่งร้ายคือพยาบาท ละถิ่นมיתה ปราศจากถิ่นมיתה มีอาโลกสัญญา(กำหนดหมายแสงสว่าง) มีสติสัมปชัญญะอยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถิ่นมיתה ละอุทัจจกุกกุจจะ เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ ภายในอยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทัจจกุกกุจจะ ละวิจิกิจฉา ข้ามวิจิกิจฉาได้แล้ว ไม่มีวิจิกิจฉาในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉา เธอละนิวรรณ์ ๕ ประการนี้ที่เป็นเครื่องเศร้าหมองใจ ทอนกำลังปัญญา สกัดจากกามและอกุศล ธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ ปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เธอมีใจเบิกบาน บำบัดกิเลสตั้งโรคคั่นได้ บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ ตติยฌาน ฯลฯ จตุตถฌาน ฯลฯ เธอมีใจเบิกบานบำบัดกิเลสตั้งโรคคั่นได้

ภิกษุบรรลุอากาศาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สดมึได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนानัตตสัญญา เธอมีใจเบิกบาน บำบัดกิเลสตั้งโรคคั่นได้ ภิกษุล่วงอากาศาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุ วิญญาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘วิญญาณหาที่สดมึได้’ อยู่ ฯลฯ ภิกษุล่วง วิญญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุอากิญจัญญายตนฌาน โดยกำหนด ว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ ฯลฯ ภิกษุล่วงอากิญจัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุ เนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่^๑ ฯลฯ ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา เธอเป็นผู้มีใจเบิกบานบำบัดกิเลสตั้งโรคคั่นได้

นาคสูตรที่ ๙ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๔๓/๒๓๕

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

๑๐. ตปัสสสูตร

ว่าด้วยตปัสสคหบดี

[๔๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวมัลละ ชื่อว่า อรุเวลกัปปะ แคว้นมัลละ ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปยังนิคมชื่ออรุเวลกัปปะเพื่อบิณฑบาต ครั้นแล้ว เสด็จกลับจากบิณฑบาต หลังจากเสวยพระกระยาหารเสร็จแล้ว รับสั่งเรียกท่าน พระอานนท์มาตรัสว่า “อานนท์ เธอจงรออยู่ที่นี้ก่อน จนกว่าเราจะไปถึงป่ามหาวัน เพื่อพักผ่อนกลางวัน” ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จดำเนินไปถึงป่ามหาวันแล้ว จึงประทับนั่งพักผ่อนกลางวันที่โคนไม้แห่งหนึ่ง

ลำดับนั้นแล ตปัสสคหบดีเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ อภิวัตน์ท่านพระอานนท์แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า “ท่านพระอานนท์ ผู้เจริญ พวกกระผมเป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโภคี มีกามเป็นที่ยินดี รื่นรมย์ในกาม บันเทิงในกาม เนกขัมมะ^๑ จึงปรากฏจุดจเหวแก่พวกกระผมผู้เป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโภคี มีกามเป็นที่ยินดี รื่นรมย์ในกาม บันเทิงในกาม ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ กระผมได้ทราบมาดังนี้ว่า ‘จิตของภิกษุหนุ่ม ๆ ในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในเนกขัมมะ หลุดพ้น^๒ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘เนกขัมมะนั้นสงบ’ ท่านผู้เจริญ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้มีส่วนต่างกับคนส่วนมาก คือ เนกขัมมะหรือ”

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า “คหบดี มีเหตุแห่งถ้อยคำที่จะเฝ้าพระผู้มีพระภาคได้ มาเกิด คหบดี เราจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว จักกราบทูล

เชิงอรรถ :

^๑ เนกขัมมะ ในที่นี้หมายถึงการบรรพชา (อง.นวก.อ. ๓/๔๑/๓๑๔)

^๒ หลุดพ้น ในที่นี้หมายถึงหลุดพ้นจากธรรมที่เป็นข้าศึก (อง.นวก.อ. ๓/๔๑/๓๑๔)

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

เนื้อความนี้แต่พระผู้มีพระภาค จักทรงจำเนื้อความตามที่พระผู้มีพระภาคจะทรงตอบแก่พวกเรา” ตปัสสคหบดีรับคำทานพระอานนท์แล้ว

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์พร้อมด้วยตปัสสคหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตปัสสคหบดีนี้ได้กล่าวอย่างนี้ว่า ‘ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ พวกกระผมผู้เป็นคฤหัสถ์เป็นกามโรคี มีกามเป็นที่ยินดี รื่นรมย์ในกาม บันเทิงในกาม เนกขัมมะจึงปรากฏจลจเหวแก่พวกกระผมผู้เป็นคฤหัสถ์ เป็นกามโรคี มีกามเป็นที่ยินดี รื่นรมย์ในกาม บันเทิงในกาม ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ กระผมได้ทราบมาดังนี้ว่า ‘จิตของภิกษุหนุ่ม ๆ ในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในเนกขัมมะ หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘เนกขัมมะนั้นสงบ’ ท่านผู้เจริญ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้มีส่วนต่างกับคนส่วนมาก คือ เนกขัมมะหรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ข้อนี้เป็นอย่างนั้น อานนท์ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น อานนท์ แม้เราเองก่อนจะตรัสรู้ ยังมีได้ตรัสรู้ ยังเป็นโภทิสต์อยู่นั้นแล ได้มีความดำริดังนี้ว่า ‘เนกขัมมะเป็นความดี ความสงบเป็นความดี’ จิตของเรานั้น ไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในเนกขัมมะ ไม่หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘เนกขัมมะนั้นสงบ’ เรานั้นจึงมีความดำริดังนี้ว่า ‘อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในเนกขัมมะ ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘เนกขัมมะนั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริดังนี้ว่า ‘โทษในกามทั้งหลายเรายังไม่ได้เห็นและไม่ได้ทำให้มาก และอานิสงส์ในเนกขัมมะเรายังไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพ เพราะเหตุนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในเนกขัมมะ ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘เนกขัมมะนั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริดังนี้ว่า ‘ถ้าเราเห็นโทษในกามทั้งหลายแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในเนกขัมมะแล้วเสพอานิสงส์นั้น เป็นไปได้ที่จิตของเราจะพึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในเนกขัมมะ หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘เนกขัมมะนั้นสงบ’ ต่อมา เราได้เห็นโทษในกามทั้งหลายแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในเนกขัมมะแล้วเสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในเนกขัมมะ หลุดพ้น เมื่อพิจารณา

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

เห็นว่า ‘เนกขัมมะนั้นสงบ’ อานนทฺ เราสัจด์จากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว
บรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ และสุขอันเกิดจากวิเวกอยู่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้
สัญญาามนสิการที่ประกอบด้วยกามยังฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดันแก่เรา ทุกข์พึง
เกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขก็เพียงเพื่อความกอดัน^๑ ฉันทฺ สัญญาและมนสิการที่ประกอบ
ด้วยกามย่อมฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดันแก่เรา ฉันทฺ

อานนทฺ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ทางที่ดี เราควรบรรลุตุติยฌาน ฯลฯ
จิตของเรานั้นไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในทุติยฌานที่ไม่มีวิตก ไม่หลุดพ้น
เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ทุติยฌานนั้นสงบ’ เรานั้นจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘อะไรหนอแล
เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในทุติยฌานที่ไม่มีวิตก
ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ทุติยฌานนั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘โทษใน
วิตกเรายังไม่ได้เห็นและไม่ได้ทำให้มาก อานิสงส์ในทุติยฌานที่ไม่มีวิตกเรายังไม่ได้
บรรลุและไม่ได้เสพ เพราะเหตุนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นใน
ทุติยฌานที่ไม่มีวิตก ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ทุติยฌานนั้นสงบ’ เราจึงมี
ความคิดตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเราเห็นโทษในวิตกแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในทุติยฌาน
ที่ไม่มีวิตกแล้วเสพอานิสงส์นั้น เป็นไปได้ที่จิตของเราจะพึงแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่น
ในทุติยฌานที่ไม่มีวิตก หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ทุติยฌานนั้นสงบ’ ต่อมา
เราได้เห็นโทษในวิตกแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในทุติยฌานที่ไม่มีวิตกแล้ว
เสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่นในทุติยฌานที่ไม่มีวิตก หลุดพ้น
เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ทุติยฌานนั้นสงบ’ อานนทฺ เราบรรลุตุติยฌาน ฯลฯ เมื่อเรา
อยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญาามนสิการที่ประกอบด้วยวิตกยังฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความ
กอดันแก่เรา ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุข เพียงเพื่อความกอดัน ฉันทฺ สัญญา-
มนสิการที่ประกอบด้วยวิตกย่อมฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดันแก่เรา ฉันทฺ

เชิงอรรถ :

^๑ ๑ ความหมายในเชิงอรรถที่ ๑ นวกนิบาต ข้อ ๓๔ (นิพพานสูตร) หน้า ๕๐๑ ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

อานนท์ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรเป็นผู้มีอุเบกขา มีสติสัม-
 ปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติจางคลายไป บรรลุดตฺตยฌานที่พระอริยะ
 ทั้งหลายสรรเสริญว่า ‘ผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข’ จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส
 ‘ไม่ตั้งมั่นในตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติ ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ตตฺตยฌานนั้นสงบ’
 เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้จิตของเราไม่แล่นไป
 ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติ ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า
 ‘ตตฺตยฌานนั้นสงบ’ เรามีความดำริตั้งนี้ว่า ‘โทษในปีติเรายังไม่เห็นและไม่ได้ทำ
 ให้มาก อานิสงส์ในตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติ เรายังไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพ เพราะเหตุนั้น
 จิตของเรา จึงไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติ ไม่หลุดพ้น’
 เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ตตฺตยฌานนั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเราเห็นโทษในปีติแล้ว
 ทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติแล้วเสพอานิสงส์นั้น เป็นไปได้
 ที่จิตของเราจะพึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติ หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณา
 เห็นว่า ‘ตตฺตยฌานนั้นสงบ’ ต่อมาเราได้เห็นโทษในปีติแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์
 ในตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติแล้วเสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นใน
 ตตฺตยฌานที่ไม่มีปีติ หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘ตตฺตยฌานนั้นสงบ’ อานนท์
 เพราะปีติจางคลายไป เราจึงบรรลุตตฺตยฌาน ฯลฯ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้
 สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยปีติยังพุ่งขึ้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่เรา ทุกข์พึง
 เกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดัน ฉันทฺย สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยปีติ
 ย่อมพุ่งขึ้น ข้อนั้นเป็นความกอดันแก่เรา ฉันทฺย

อานนท์ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรบรรลุจตฺตถฌานที่ไม่มีทุกข์
 และไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์ได้ เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว มีสติ
 บริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่ จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในจตฺตถฌาน
 ที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข ไม่หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘จตฺตถฌานนั้นสงบ’ เราจึง
 มีความคิดตั้งนี้ว่า ‘อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

‘ไม่ตั้งมั่นในจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘จตุตถฌานนั้นสงบ’ เรามีความดำริตั้งนี้ว่า ‘โทษในอุเบกขาและสุข เรายังไม่ได้เห็น และไม่ได้ทำให้มาก อานิสงส์ในจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข เรายังไม่ได้บรรลุ และไม่ได้เสพ เพราะเหตุนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นใน จตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘จตุตถฌาน นั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเราเห็นโทษในอุเบกขาและสุขแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุขแล้วเสพอานิสงส์นั้น เป็นไปได้ ที่จิตของเราจึงแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่นในจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘จตุตถฌานนั้นสงบ’ ต่อมาเราได้เห็นโทษในอุเบกขาและสุขแล้ว ทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุขแล้วเสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่นในจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์และไม่มีสุข หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘จตุตถฌานนั้นสงบ’ อานนท์ เราบรรลุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ และไม่มีสุข เพราะละสุขและทุกข์ได้ ฯลฯ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญา- มนสิการที่ประกอบด้วยอุเบกขาย่อมฟุ้งขึ้น ช้อนั้นเป็นความกอดตันแก่เรา ทุกข์ฟุ้ง เกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดตัน ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วย อุเบกขาย่อมฟุ้งขึ้น ช้อนั้นเป็นความกอดตันแก่เรา ฉันทัน

อานนท์ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรบรรลุอากาสาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า ‘อากาสดหาที่สูดมิได้’ อยู่ เพราะลวงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนด นานัตตสัญญา จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในอากาสาณัญจายตนฌาน ‘ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘อากาสาณัญจายตนฌานนั้นสงบ’ เราจึงมีความ ดำริตั้งนี้ว่า ‘อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่น ในอากาสาณัญจายตนฌาน ‘ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘อากาสาณัญจายตน- ฌานนั้นสงบ’ เรามีความดำริตั้งนี้ว่า ‘โทษในรูปทั้งหลายเรายังไม่ได้เห็นและไม่ได้ ทำให้มาก อานิสงส์ในอากาสาณัญจายตนฌาน เรายังไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพ

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

เพราะเหตุนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในอากาสนัญญาตนณาน 'ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากาสนัญญาตนณานนั้นสงบ' เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ถ้าเราได้เห็นโทษในรูปทั้งหลายแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในอากาสนัญญาตนณานแล้วเสพอานิสงส์นั้น เป็นไปได้ที่จิตของเราจะพึงแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่นในอากาสนัญญาตนณาน หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากาสนัญญาตนณานนั้นสงบ' ต่อมาเราได้เห็นโทษในรูปทั้งหลายแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในอากาสนัญญาตนณานแล้วเสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เสื่อมใส ตั้งมั่นในอากาสนัญญาตนณาน หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากาสนัญญาตนณานนั้นสงบ' อานนท์ เราบรรลุอากาสนัญญาตนณานโดยกำหนดว่า 'อากาศหาที่สุดมิได้' อยู่ เพราะล่องรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนาคัตตสัญญา เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยรูปยังฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดตันแก่เรา ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดตัน ฉันทิ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยรูป ย่อมฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดตันแก่เรา ฉันทิน

อานนท์ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'ทางที่ดี เราควรล่องอากาสนัญญาตนณาน โดยประการทั้งปวง บรรลุวิญญาณัญญาตนณาน โดยกำหนดว่า 'วิญญาณหาที่สุดมิได้' อยู่ จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในวิญญาณัญญาตนณาน 'ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'วิญญาณัญญาตนณานนั้นสงบ' เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในวิญญาณัญญาตนณาน 'ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'วิญญาณัญญาตนณานนั้นสงบ' เรามีความดำริตั้งนี้ว่า 'โทษในอากาสนัญญาตนณานเรายังไม่ได้เห็นและไม่ได้ทำให้มาก อานิสงส์ในวิญญาณัญญาตนณานเรายังไม่ได้บรรลุ และไม่ได้เสพ เพราะเหตุนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เสื่อมใส ไม่ตั้งมั่น ในวิญญาณัญญาตนณาน 'ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'วิญญาณัญญาตนณานนั้นสงบ' เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'ถ้าเราเห็นโทษในอากาสนัญญาตนณานแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์

พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

ในวิญญาณัญจายตนฌานแล้วเสพอาณิสงส์นั้น เป็นไปได้ที่จิตของเราจะพึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในวิญญาณัญจายตนฌาน หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'วิญญาณัญจายตนฌานนั้นสงบ' ต่อมาเราได้เห็นโทษในอากาสาณัญจายตนฌาน แล้วทำให้มาก ได้บรรลุอาณิสงส์ในวิญญาณัญจายตนฌานแล้วเสพอาณิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในวิญญาณัญจายตนฌาน หลุดพ้น เมื่อ พิจารณาเห็นว่า 'วิญญาณัญจายตนฌานนั้นสงบ' อานนท์ เราล่องอากาสาณัญจายตน- ฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุวิญญาณัญจายตนฌาน โดยกำหนดว่า 'วิญญาณ หาที่สุดมิได้' อยู่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วย อากาสาณัญจายตนฌานยังฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดตันแก่เรา ทุกข์พึงเกิดขึ้น แก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดตัน ฉันทใด สัญญามนสิการที่ประกอบด้วย อากาสาณัญจายตนฌานยอมฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดตันแก่เรา ฉันทนั้น

อานนท์ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'ทางที่ดี เราควรล่องวิญญาณัญจายตนฌาน โดยประการทั้งปวง บรรลุอากัญญายตนฌาน โดยกำหนดว่า 'ไม่มีอะไร' อยู่ จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในอากัญญายตนฌาน ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากัญญายตนฌานนั้นสงบ' เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นใน อากัญญายตนฌาน ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากัญญายตนฌาน นั้นสงบ' เรามีความดำริตั้งนี้ว่า 'โทษในวิญญาณัญจายตนฌาน เรายังไม่เห็นและ 'ไม่ได้ทำให้มาก อาณิสงส์ในอากัญญายตนฌาน เรายังไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพ เพราะเหตุนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในอากัญญายตนฌาน ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากัญญายตนฌานนั้นสงบ' เราจึงมีความดำริ ตั้งนี้ว่า 'ถ้าเราเห็นโทษในวิญญาณัญจายตนฌานแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอาณิสงส์ใน อากัญญายตนฌานแล้วเสพอาณิสงส์นั้น เป็นไปได้ที่จิตของเราจะพึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในอากัญญายตนฌาน หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากัญญายตน-

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

มานนั้นสงบ' ต่อมาเราได้เห็นโทษในวิญญาณัญญาตนมานแล้วทำให้มาก 'ได้บรรล
 อานิสงส์ในอากิญจัญญาตนมานแล้วเสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เลื่อมใส
 ตั้งมั่นในอากิญจัญญาตนมาน หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'อากิญจัญญาตน-
 มานนั้นสงบ' อานนท เราล่องวิญญาณัญญาตนมานโดยประการทั้งปวง บรรล
 อากิญจัญญาตนมาน โดยกำหนดว่า 'ไม่มีอะไร' อยู่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหการธรรมนี้
 สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยวิญญาณัญญาตนมานยังฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความก
 ดตันแก่เรา ทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดตัน ฉันทิ สัญญามนสิการที่
 ประกอบด้วยวิญญาณัญญาตนมานย่อมฟุ้งขึ้น ชื่อนั้นเป็นความกอดตันแก่เรา ฉันทินัน
 อานนท เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'ทางที่ดี เราควรล่องอากิญจัญญาตนมาน
 โดยประการทั้งปวง บรรลเนวสัญญานาสัญญาตนมานอยู่ จิตของเราไม่แล่นไป
 'ไม่เลื่อมใส 'ไม่ตั้งมั่นในเนวสัญญานาสัญญาตนมาน 'ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณา
 เห็นว่า 'เนวสัญญานาสัญญาตนมานนั้นสงบ' เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'อะไร
 หนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป 'ไม่เลื่อมใส 'ไม่ตั้งมั่นในเนวสัญญานา-
 สัญญาตนมาน 'ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'เนวสัญญานาสัญญาตนมาน
 นั้นสงบ' เรามีความดำริตั้งนี้ว่า 'โทษในอากิญจัญญาตนมาน เรายังไม่เห็นและ
 'ไม่ได้ทำให้มาก อานิสงส์ในเนวสัญญานาสัญญาตนมาน เรายังไม่ได้บรรลและไม่ได้
 เสพ เพราะเหตุนี้ จิตของเราจึงไม่แล่นไป 'ไม่เลื่อมใส 'ไม่ตั้งมั่นในเนวสัญญานา-
 สัญญาตนมาน 'ไม่หลุดพ้น' เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'เนวสัญญานาสัญญาตนมาน
 นั้นสงบ' เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า 'ถ้าเราเห็นโทษในอากิญจัญญาตนมานแล้วทำ
 ให้มาก 'ได้บรรลอานิสงส์ในเนวสัญญานาสัญญาตนมานแล้วเสพอานิสงส์นั้น เป็น
 'ไปได้ที่จิตของเราจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในเนวสัญญานาสัญญาตนมาน หลุดพ้น'
 เมื่อพิจารณาเห็นว่า 'เนวสัญญานาสัญญาตนมานนั้นสงบ' ต่อมาเราได้เห็นโทษใน
 อากิญจัญญาตนมานแล้วทำให้มาก 'ได้บรรลอานิสงส์ในเนวสัญญานาสัญญาตนมาน
 แล้วเสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในเนวสัญญานาสัญญาตนมาน

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค ๑๐.ตปัสสสูตร

หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘เนวสัญญานาสัญญายตนฌานนั้นสงบ’ อานนท์ เราล่วงอากิญจัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุเนวสัญญานาสัญญายตนฌานอยู่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยอากิญจัญญายตนฌานยังฟุ้งขึ้น ช้อนั้นเป็นความกอดันแก่เรา ทุกข์ฟุ้งเกิดขึ้นแก่คนผู้มีสุขเพียงเพื่อความกอดัน ฉันทใด สัญญามนสิการที่ประกอบด้วยอากิญจัญญายตนฌานยอมฟุ้งขึ้น ช้อนั้นเป็นความกอดันแก่เรา ฉันทนั้น

อานนท์ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘ทางที่ดี เราควรล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียตนิโรธอยู่ จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในสัญญาเวทียตนิโรธ ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘สัญญาเวทียตนิโรธนั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘อะไรหนอแลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้จิตของเราไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในสัญญาเวทียตนิโรธ ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘สัญญาเวทียตนิโรธนั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘โทษในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานเรายังไม่ได้เห็นและไม่ได้ทำให้มาก อานิสงส์ในสัญญาเวทียตนิโรธเรายังไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพ เพราะเหตุนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งมั่นในสัญญาเวทียตนิโรธ ไม่หลุดพ้น’ เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘สัญญาเวทียตนิโรธนั้นสงบ’ เราจึงมีความดำริตั้งนี้ว่า ‘ถ้าเราเห็นโทษในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในสัญญาเวทียตนิโรธ แล้วเสพอานิสงส์นั้น เป็นไปได้ที่จิตของเราจะฟุ้งแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในสัญญาเวทียตนิโรธ หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘สัญญาเวทียตนิโรธนั้นสงบ’ ต่อมาเราได้เห็นโทษในเนวสัญญานาสัญญายตนฌานแล้วทำให้มาก ได้บรรลุอานิสงส์ในสัญญาเวทียตนิโรธแล้วเสพอานิสงส์นั้น จิตของเราจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในสัญญาเวทียตนิโรธ หลุดพ้น เมื่อพิจารณาเห็นว่า ‘สัญญาเวทียตนิโรธนั้นสงบ’ อานนท์ เราล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเราได้ถึงความหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา

พระสูตรตันตปิฎก อังคุดตริกกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๔.มหาวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

อานนท์ เมื่อใด อนุปปพวิหารสมาบัติ ๙ ประการนี้ เรายังเข้าไม่ได้ ออกไม่ได้ ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลมอย่างนี้ เมื่อนั้น เราก็กังขังไม่ยืนยันว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์

แต่เมื่อใด อนุปปพวิหารสมาบัติ ๙ ประการนี้ เราเข้าก็ได้ ออกก็ได้ ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลมอย่างนี้ เมื่อนั้น เราจึงยืนยันได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ก็แลญาณทัสสนะได้เกิดขึ้นแก่เราว่า ‘เจโตวิมุตติของเราไม่กำเริบ ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก’

ตปฺสสสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาวรรคที่ ๔ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนุปปพวิหารสูตร	๒. อนุปปพวิหารสมาบัติตติสูตร
๓. นิพพานสุขสูตร	๔. คาวีอุปมาสูตร
๕. ฌานสูตร	๖. อานันทสูตร
๗. โลกายติกสูตร	๘. เทวาสฺรสังคามสูตร
๙. นาคสูตร	๑๐. ตปฺสสสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๕. สามัญญวรรค ๑. สัมพาสสูตร

๕. สามัญญวรรค

หมวดว่าด้วยสามัญญธรรม

๑. สัมพาสสูตร

ว่าด้วยวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ^๑

[๔๒] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้งนั้นแล ท่านพระอุทายีเข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ สนทนาปราศรัยกับท่านพอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระอานนทดังนี้ว่า “ผู้มีอายุ ปัญจาลจันทเทพบุตรได้กล่าวไว้ดังนี้ว่า

‘พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้ทรงหลีกเร้นอยู่

ทรงเป็นพระมุนีผู้ประเสริฐ ได้ตรัสรู้ฉะฉานแล้ว

พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีพระปัญญากว้างขวาง

ได้ทรงรู้วิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ’

ผู้มีอายุ ที่คับแคบ เป็นอย่างไร วิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างไร”

ท่านพระอานนทกล่าวว่า “ผู้มีอายุ กามคุณ ๕ ประการนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ที่คับแคบ

กามคุณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รูปที่พึงรู้แจ้งทางตา อันนาปรารถนา นาใคร่ นาพอใจ ขวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด
๒. เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู ฯลฯ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเทียบข้อ ๓๔ (นิพพานสุขสูตร) หน้า ๕๐๐ และดูเชิงอรรถที่ ๑ ข้อ ๓๗ หน้า ๕๑๓ ในเล่มนี้ และดู ที.ม. ๑๐/๒๘๘/๑๘๓, ที.ม.อ. ๒/๒๘๘/๒๕๕

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕. สามัญญวรรค ๑. สัมพาสสูตร

๓. กลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ

๔. รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ

๕. โภฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ขวนให้รัก
ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด

ผู้มีอายุ กามคุณ ๕ ประการนี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ที่คับแคบ

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว บรรลุปฐมฌาน
 ฯลฯ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยาย^๑หนึ่งด้วยเหตุ
เพียงเท่านั้น แม้ในปฐมฌานนั้นก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในปฐมฌานนั้น
วิตกและวิจารณ์ที่ยังไม่ดับในปฐมฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในปฐมฌานนี้

ภิกษุ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไป บรรลุทุติยฌาน ฯลฯ อยู่ พระผู้มีพระภาค
ตรัสวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในทุติยฌาน
นั้น ก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในทุติยฌานนั้น ปิติดิที่ยังไม่ดับในทุติยฌานนั้น
ชื่อว่าที่คับแคบในทุติยฌานนี้

ภิกษุ เพราะปิติดิจางคลายไป เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วย
นามกาย บรรลุดตติยฌาน ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบ
โดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในตติยฌานนั้นก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่า
ที่คับแคบในตติยฌานนั้น อุเบกขาและสุขที่ยังไม่ดับในตติยฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบ
ในตติยฌานนี้

ภิกษุ เพราะละสุขและทุกขได้ เพราะโสมนัสโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุ
จตุตถฌาน ฯลฯ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลुช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง
ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น แม้ในจตุตถฌานนั้นก็ยังมีที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบใน
จตุตถฌานนั้น รูปสัญญาที่ยังไม่ดับในจตุตถฌานนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในจตุตถฌานนี้

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ปริยาย** ในที่นี้หมายถึงเหตุหนึ่ง ๆ หรือวิธีหนึ่ง ๆ กล่าวคือทรงแสดงว่าวิธีแต่ละอย่าง ต่างก็เป็น “ช่องว่าง”
ในที่คับแคบแต่ละอย่าง เช่น ปฐมฌาน เป็นช่องว่างในที่คับแคบคือกามคุณ ๕ และนิวรรณ ๕ ทุติยฌาน
เป็นช่องว่างในที่คับแคบคือวิตกและวิจารณ์ (อง.นวก.อ. ๓/๔๒/๓๑๕)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๕.สามัญญวรรค ๑.สัมพาสสูตร

ภิกษุบรรลุนิวาสญาณโดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุตมิได้’ อยู่ เพราะลวงรูปสัญญา ดับปฏิขสัญญา ไม่กำหนดนानัตตสัญญา พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ แม้ในนิวาสญาณนั้นก็ยังมิที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนั้น นิวาสญาณที่ยังไม่ดับในนิวาสญาณนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนี้

ภิกษุลวงนิวาสญาณโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวาสญาณโดยกำหนดว่า ‘วิญญานหาที่สุตมิได้’ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ แม้ในนิวาสญาณนั้นก็ยังมิที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนั้น วิญญานที่ยังไม่ดับในนิวาสญาณนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนี้

ภิกษุลวงวิญญานโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวาสญาณโดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ แม้ในนิวาสญาณนั้นก็ยังมิที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนั้น อากิญจัญญายตนสัญญาที่ยังไม่ดับในนิวาสญาณนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนี้

ภิกษุลวงอากิญจัญญายตนญาณโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวาสญาณโดยกำหนดว่า ‘ไม่มีอะไร’ อยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลุช่องว่างในที่คับแคบโดยปริยายหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ แม้ในนิวาสญาณนั้นก็ยังมิที่คับแคบ อะไรชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนั้น นิวาสญาณที่ยังไม่ดับในนิวาสญาณนั้น ชื่อว่าที่คับแคบในนิวาสญาณนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.สามัญญวรรค ๒.กายสักขีสูตร

ภิกษุล่วงเนวสัณญานาสัณญายตนฉานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัณญา-
เวทยิตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ผู้มีอายุ
พระผู้มีพระภาคตรัสวิธีบรรลข่องว่างในที่ดับแควโดยนิปปริยาย^๑แล้ว ด้วยเหตุเพียง
เท่านั้น

สัมพาสสูตรที่ ๑ จบ

๒. กายสักขีสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เป็นกายสักขี

[๔๓] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘กายสักขี
กายสักขี’ ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคล
ว่า กายสักขี”^๒

ท่านพระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ
บรรลุปฐมฉาน ฯลฯ และอายตนะคือปฐมฉานนั้นมีอยู่โดยประการใด ๆ เธอสัมผัส
อายตนะคือปฐมฉานนั้นด้วยกาย^๓ โดยประการนั้น ๆ อยู่ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น
พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคลว่า ‘กายสักขี’ โดยปริยายแล้ว (๑)

ภิกษุบรรลทุติยฉาน ฯลฯ บรรลุตติยฉาน ฯลฯ บรรลจตุตถฉาน ฯลฯ
และอายตนะคือจตุตถฉานนั้นมีอยู่โดยประการใด ๆ เธอสัมผัสอายตนะคือจตุตถฉาน
นั้นด้วยกายโดยประการนั้น ๆ อยู่ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียก
บุคคลว่า ‘กายสักขี’ โดยปริยายแล้ว (๒-๔)

เชิงอรรถ :

^๑ นิปปริยาย วิธีนี้เป็นวิธีบรรลข่องว่างคือการสิ้นอาสวะได้อย่างดีเยี่ยม เพราะเป็นวิธีที่ละที่ดับแควได้อย่าง
สิ้นเชิง (อง.นวก.อ. ๓/๔๒/๓๑๕)

^๒ ดูเชิงอรรถที่ ๔ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๔ (บุคคลสูตร) หน้า ๒๐ ในเล่มนี้

^๓ กาย ในที่นี้หมายถึงนามกาย (อง.นวก.อ. ๓/๔๓/๓๑๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.สามัญญวรรค ๓.ปัญญาวิมุตตสูตร

ภิกษุบรรลุนิพพานโดยกำหนดว่า ‘อากาศหาที่สุตมิได้’ อยู่ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับภุขสัญญา ไม่กำหนดนันทตสัญญา และอายตนะคือ อากาสนัญญายตนะนั้นมีอยู่โดยประการใด ๆ เธอสัมผัสอายตนะคือ อากาสนัญญายตนะนั้นด้วยกายโดยประการนั้น ๆ อยู่ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคลว่า ‘กายสักขี’ โดยปริยายแล้ว (๕-๘)

ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนะโดยประการทั้งปวง บรรลุนิพพาน- เวทิตนโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอดมสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา และ อายตนะคือสัญญาเวทิตนโรธนั้นมีอยู่ โดยประการใด ๆ เธอสัมผัสอายตนะคือ สัญญาเวทิตนโรธนั้นด้วยกายโดยประการนั้น ๆ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคลว่า ‘กายสักขี’ โดยนิปปริยายแล้ว” (๙)

กายสักขีสูตรที่ ๒ จบ

๓. ปัญญาวิมุตตสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เป็นปัญญาวิมุต

[๔๔] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกบุคคลว่า ‘ปัญญาวิมุต ปัญญาวิมุต’ ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคลว่า ปัญญาวิมุต”^๑

ท่านพระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ และเธอยอมรู้ชัดปฐมฌานนั้นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคลว่า ‘ปัญญาวิมุต’ โดยปริยายแล้ว

ฯลฯ^๒

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๓ สัตตกนิบาต ข้อ ๑๔ (บุคคลสูตร) หน้า ๒๐ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มเทียบกับข้อ ๔๓ (กายสักขีสูตร) ในวรรคเดียวกันนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕. สามัญญวรรค ๔. อุภโตภาควิมุตตสูตร

ภิกษุล่วงแนวสัญญา นาสัญญา ยตนธมานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญา-
เวทียัตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา และเธอ
ย่อมรู้ชัดสัญญาเวทียัตนิโรธนั้นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาค
จึงตรัสเรียกบุคคลว่า ‘ปัญญาวิมุต’ โดยนิปปริยายแล้ว”

ปัญญาวิมุตตสูตรที่ ๓ จบ

๔. อุภโตภาควิมุตตสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้เป็นอุภโตภาควิมุต

[๔๕] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกบุคคลว่า
‘อุภโตภาควิมุต อุภโตภาควิมุต’ “ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาค
จึงตรัสเรียกบุคคลว่า ‘อุภโตภาควิมุต’^๑

ท่านพระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ และอายตนะคือปฐมฌานนั้นมีอยู่โดยประการใดๆ เธอสัมผัส
อายตนะคือปฐมฌานนั้นด้วยกายโดยประการนั้นๆ อยู่ และเธอรู้ชัดอายตนะคือ
ปฐมฌานนั้นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคลว่า
‘อุภโตภาควิมุต’ โดยปริยายแล้ว

ฯลฯ^๒

ภิกษุล่วงแนวสัญญา นาสัญญา ยตนธมานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญา-
เวทียัตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา อายตนะ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ข้อ ๑๔ (บุคคลสูตร) หน้า ๒๐ ในเล่มนี้

^๒ ดูความเต็มเทียบกับข้อ ๔๓ (กายสักขีสูตร) ในวรรคเดียวกันนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๕.สามัญญวรรค ๕.สันติฎฐิกัถัมมสูตร

คือสัญญาเวทียัตนิโรธนั้นมีอยู่โดยประการใดๆ เธอสัมผัสอายตนะคือสัญญา-
เวทียัตนิโรธนั้นด้วยกายโดยประการนั้นๆ อยู่ และเธอรู้ชัดอายตนะคือสัญญา-
เวทียัตนิโรธนั้นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเรียกบุคคล
ว่า ‘อุภโตภาควิมุต’ โดยนิปปริยายแล้ว”

อุภโตภาควิมุตตสูตรที่ ๔ จบ

๕. สันติฎฐิกัถัมมสูตร

ว่าด้วยสันติฎฐิกัถัมมสูตร

[๔๖] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘สันติฎฐิก-
กรรม^๑ สันติฎฐิกัถัมม’ ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคจึงตรัส
สันติฎฐิกัถัมม”

ท่านพระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสันติฎฐิกัถัมม
โดยปริยายแล้ว

ฯลฯ^๒

ภิกษุล่วงแนวสัญญานาสัญญาตนโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียัตนิโรธ
อยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้
พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสันติฎฐิกัถัมม โดยนิปปริยายแล้ว”

สันติฎฐิกัถัมมสูตรที่ ๕ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สันติฎฐิกัถัมม หมายถึงธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นเอง (อง.นวก.อ. ๓/๔๖-๕๑/๓๑๖)

^๒ ๒ ความเต็มเทียบกับข้อ ๔๓ (กายสักขีสูตร) ในวรรคเดียวกันนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก์]

๕.สามัญญวรรค ๗.นิพพานสูตร

๖. สันติภุคคินิพพานสูตร

ว่าด้วยสันติภุคคินิพพาน

[๔๗] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘สันติภุคคินิพพาน สันติภุคคินิพพาน’ ท่านผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสันติภุคคินิพพาน”^๑

ท่านพระอนนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสันติภุคคินิพพาน โดยปริยายแล้ว

ฯลฯ

ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทยิตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้วเพราะเห็นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสันติภุคคินิพพาน โดยนิตปริยายแล้ว”

สันติภุคคินิพพานสูตรที่ ๖ จบ

๗. นิพพานสูตร

ว่าด้วยนิพพาน

[๔๘] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘นิพพาน นิพพาน’

ฯลฯ

นิพพานสูตรที่ ๗ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ สันติภุคคินิพพาน หมายถึงนิพพานที่ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นเอง นิพพาน ในที่นี้หมายถึงความดับกิเลส (อง.
นวก.อ. ๓/๔๖-๕๑/๓๑๖)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๕๔๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕.สามัญญวรรค ๑๐.ทิกฺขุสัมมนิพพานสูตร

๘. ปรีนิพพานสูตร

ว่าด้วยปรีนิพพาน

[๔๙] ท่านพระอุททายีถามว่า ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘ปรีนิพพาน ปรีนิพพาน’

ฯลฯ

ปรีนิพพานสูตรที่ ๘ จบ

๙. ตังคิณิพพานสูตร

ว่าด้วยตังคิณิพพาน

[๕๐] ท่านพระอุททายีถามว่า ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘ตังคิณิพพาน^๑
ตังคิณิพพาน’

ฯลฯ

ตังคิณิพพานสูตรที่ ๙ จบ

๑๐ . ทิกฺขุสัมมนิพพานสูตร

ว่าด้วยทิกฺขุสัมมนิพพาน

[๕๑] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘ทิกฺขุ-
สัมมนิพพาน^๒ ทิกฺขุสัมมนิพพาน’ ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มี
พระภาคจึงตรัสทิกฺขุสัมมนิพพาน

เชิงอรรถ :

^๑ ตังคิณิพพาน หมายถึงความดับกิเลสด้วยองค์นั้น ๆ คือดับกิเลสด้วยฌานนั้น ๆ มีปฐมฌานเป็นต้น
(อง.นวก.อ. ๓/๔๖-๕๑/๓๑๖)

^๒ ทิกฺขุสัมมนิพพาน หมายถึงนิพพานในปัจจุบัน (อง.นวก.อ. ๓/๔๖-๕๑/๓๑๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๑.ปฐมปิณณาสก]

๕. สามัญญวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

พระอานนท์ตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สงัดจากกาม และ
กุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น พระผู้มีพระภาค
จึงตรัสทีฎฐธัมมนิพพาน โดยปริยายแล้ว

ฯลฯ

ภิกษุล่วงแนวสัญญาณาสัญญาตณณานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญา-
เวทยิตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ด้วยเหตุ
เพียงเท่านั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสทีฎฐธัมมนิพพาน โดยนิตปริยายแล้ว”

ทีฎฐธัมมนิพพานสูตรที่ ๑๐ จบ

สามัญญวรรคที่ ๕ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัมพาตสูตร	๒. กายสักขีสูตร
๓. ปัญญาวิมุตตสูตร	๔. อุกโตภาควิมุตตสูตร
๕. สันทีฎฐิกธัมมสูตร	๖. สันทีฎฐิกนิพพานสูตร
๗. นิพพานสูตร	๘. ปรินิพพานสูตร
๙. ดทังคนิพพานสูตร	๑๐. ทีฎฐธัมมนิพพานสูตร

ปฐมปิณณาสก จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุดิยปัดตสูตร]

๑.เขมวรรค ๒. เขมปัดตสูตร

๒. ทุดิยปัดตสูตร

๑. เขมวรรค

หมวดว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า เขมะ

๑. เขมสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า เขมะ

[๕๒] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘เขมะ^๑ เขมะ’
ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเขมะ”

พระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเขมะ โดยปริยายแล้ว
ฯลฯ^๒

ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุตัญญา-
เวทิตนโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ด้วยเหตุ
เพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสเขมะ โดยนิตปริยายแล้ว”

เขมสูตรที่ ๑ จบ

๒. เขมปัดตสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า เขมปัดต

[๕๓] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘เขมปัดต
เขมปัดต’

ฯลฯ

เขมปัดตสูตรที่ ๒ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ เขมะ ในที่นี้หมายถึงไม่มีอุปัททวะ (อง.นวก.อ. ๓/๕๒/๓๑๗)

^๒ ดูความเต็มเทียบกับนวกนิบาต ข้อ ๕๓ (กายสิกขีสูตร) ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๑.เขมวรรค ๖. อภัยปิตตสูตร

๓. อมตสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า อมตะ

[๕๔] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘อมตะ อมตะ’

ฯลฯ

อมตสูตรที่ ๓ จบ

๔. อมตปิตตสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า อมตปิตตะ

[๕๕] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘อมตปิตตะ
อมตปิตตะ’

ฯลฯ

อมตปิตตสูตรที่ ๔ จบ

๕. อภัยสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า อภัยะ

[๕๖] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘อภัยะ อภัยะ’

ฯลฯ

อภัยสูตรที่ ๕ จบ

๖. อภัยปิตตสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า อภัยปิตตะ

[๕๗] ท่านพระอุทายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘อภัยปิตตะ
อภัยปิตตะ’

ฯลฯ

อภัยปิตตสูตรที่ ๖ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทตฺตยปิณณาสก]

๑.เขมวรรค ๑๐.อนุปฺพนิโรธสูตร

๗. ปัสสัทธิสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า ปัสสัทธิ

[๕๘] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘ปัสสัทธิ ปัสสัทธิ’

ฯลฯ

ปัสสัทธิสูตรที่ ๗ จบ

๘. อนุปฺพปัสสัทธิสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า อนุปฺพปัสสัทธิ

[๕๙] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘อนุปฺพ-
ปัสสัทธิ อนุปฺพปัสสัทธิ’

ฯลฯ

อนุปฺพปัสสัทธิสูตรที่ ๘ จบ

๙. นิโรธสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า นิโรธ

[๖๐] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘นิโรธ นิโรธ’

ฯลฯ

นิโรธสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. อนุปฺพนิโรธสูตร

ว่าด้วยเหตุให้ตรัสเรียกว่า อนุปฺพนิโรธ

[๖๑] ท่านพระอุททายีถามว่า “ผู้มีอายุ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ‘อนุปฺพ-
นิโรธ อนุปฺพนิโรธ’ ผู้มีอายุ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคจึงตรัส
อนุปฺพนิโรธ”

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๑.เขมวรรค ๑๑.อภิพพสูตร

ท่านพระอานนทตอบว่า “ผู้มีอายุ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้สังัดจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสอนุพพนิโรธ โดยปริยายแล้ว

ฯลฯ^๑

ภิกษุล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลุสัญญาเวทียตนิโรธอยู่ อาสวะทั้งหลายของเธอหมดสิ้นแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสอนุพพนิโรธ โดยนิตปริยายแล้ว”

อนุพพนิโรธสูตรที่ ๑๐ จบ

๑๑. อภิพพสูตร

ว่าด้วยผู้อาจและไม่อาจเพื่อให้แจ้งอรหัตตผล

[๖๒] ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๙ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

ธรรม ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ราคะ (ความกำหนัด)	๒. โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)
๓. โมหะ (ความหลง)	๔. โภคะ (ความโกรธ)
๕. อุปนาหะ (ความผูกโกรธ)	๖. มัถฺขะ (ความลบหลู่คุณท่าน)
๗. ปลายสะ (ความดีเสมอ)	๘. อีสสา (ความริษยา)
๙. มัจฉริยะ (ความตระหนี่)	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๙ ประการนี้ไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๙ ประการได้แล้ว อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มเทียบกับนวกนิบาต ข้อ ๔๓ (กายสิกขสูตร) ในเล่มนี้

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๑.เขมวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

ธรรม ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ราคะ	๒. โทสะ
๓. โมหะ	๔. โภคะ
๕. อุปนาหะ	๖. มกฺขะ
๗. ปลาสะ	๘. อีสสา
๙. มัจฉริยะ	

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๙ ประการนี้ได้แล้ว อาจทำให้แจ้งอรหัตตผลได้

อภัพพสูตรที่ ๑๑ จบ

เขมวรรคที่ ๑ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เขมสูตร	๒. เขมปัปิตตสูตร
๓. อมตสูตร	๔. อมตปัปิตตสูตร
๕. อภยสูตร	๖. อภยปัปิตตสูตร
๗. ปัสสัทธิสูตร	๘. อนุพพปัสสัทธิสูตร
๙. นิโรธสูตร	๑๐. อนุพพนิโรธสูตร
๑๑. อภัพพสูตร	

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก์]

๒.สติปัฏฐานวรรค ๑.สิกขาหุพพัลลยสูตร

๒. สติปัฏฐานวรรค

หมวดว่าด้วยสติปัฏฐาน

๑. สิกขาหุพพัลลยสูตร

ว่าด้วยเหตุข้อแท้ในสิกขา^๑

[๖๓] ภิกษุทั้งหลาย เหตุข้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้

เหตุข้อแท้ในสิกขา ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การฆ่าสัตว์
๒. การลักทรัพย์
๓. การประพฤติดีในกาม
๔. การพูดเท็จ
๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย เหตุข้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ เพื่อละเหตุข้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้

สติปัฏฐาน ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นภายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด
อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

เชิงอรรถ :

^๑ คำว่า เหตุข้อแท้ในสิกขา แยกอธิบายได้ดังนี้ คือ (๑) เหตุข้อแท้ หมายถึงเหตุให้เบียดเบียนในการประพฤติดพรหมจรรย์ ได้แก่ การล่วงละเมิดศีล ๕ (๒) สิกขา หมายถึงสิกขา ๓ ประการ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา และในสิกขา ๓ นั้น ในที่นี้ท่านประสงค์เอาอธิศีลสิกขา (เทียบ วิ.มหา. (แปล) ๑/๔๕-๕๔/๓๓-๔๒)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๒. สติปัญญาวรรค ๒. นีวรณสูตร

๒. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา ฯลฯ

๓. พิจารณาเห็นจิตในจิต ฯลฯ

๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด

อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัญญา ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุท้อแท้ใน
สิกขา ๕ ประการนี้แล

สิกขาหุพพัลยสูตรที่ ๑ จบ

๒. นีวรณสูตร

ว่าด้วยนิวรณ

[๖๔] ภิกษุทั้งหลาย นิวรณ (ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี) ๕ ประการนี้

นิวรณ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. กามฉันทนิวรณ (นิวรณคือความพอใจในกาม)

๒. พยาบาทนิวรณ (นิวรณคือความคิดร้าย)

๓. ถีนมิตถนิวรณ (นิวรณคือความหดหู่และเชื่องซึม)

๔. อุทัจจกุกกัจจนนิวรณ (นิวรณคือความฟุ้งซ่านและร้อนใจ)

๕. วิจิกิจฉานิวรณ (นิวรณคือความลังเลสงสัย)

ภิกษุทั้งหลาย นิวรณ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัญญา ๔ ประการ เพื่อละนิวรณ ๕ ประการนี้แล

สติปัญญา ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. พิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด

อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๒.สติปัญญาบรรค ๓.กามคุณสูตร

๒. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา ฯลฯ

๓. พิจารณาเห็นจิตในจิต ฯลฯ

๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด

อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัญญา ๔ ประการนี้ เพื่อละนิรวณ ๕ ประการ นี้แล

นิรวณสูตรที่ ๒ จบ

๓. กามคุณสูตร

ว่าด้วยกามคุณ

[๖๕] ภิกษุทั้งหลาย กามคุณ^๑ ๕ ประการนี้

กามคุณ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. รูปที่พึงรู้แจ้งทางตา อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก

ชกให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด

๒. เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู ฯลฯ

๓. กลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก ฯลฯ

๔. รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น ฯลฯ

๕. โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ

ชวนให้รัก ชกให้ใคร่ พาใจให้กำหนัด

ภิกษุทั้งหลาย กามคุณ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัญญา ๔ ประการ เพื่อละกามคุณ ๕ ประการ

นี้แล

ฯลฯ

กามคุณสูตรที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๓ นวกนิบาต ข้อ ๒๐ หน้า ๔๗๐ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๕๕๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุดตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๒.สติปิฎกานวรรค ๔.อุปาทานักขันธสูตร

๔. อุปาทานักขันธสูตร

ว่าด้วยอุปาทานขันธ

[๖๖] ภิกษุทั้งหลาย อุปาทานขันธ^๑ (ขันธอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดมั่น) ๕ ประการนี้

อุปาทานขันธ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. รูปอุปาทานขันธ (อุปาทานขันธคือรูป)
๒. เวทณูปาทานขันธ (อุปาทานขันธคือเวทนา)
๓. สัญญาอุปาทานขันธ (อุปาทานขันธคือสัญญา)
๔. สังขารอุปาทานขันธ (อุปาทานขันธคือสังขาร)
๕. วิญญาณอุปาทานขันธ (อุปาทานขันธคือวิญญาณ)

ภิกษุทั้งหลาย อุปาทานขันธ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปิฎกาน ๔ ประการนี้ เพื่อละอุปาทานขันธ ๕ ประการนี้แล

ฯลฯ

อุปาทานักขันธสูตรที่ ๔ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูเชิงอรรถที่ ๒ สัตตกนิบาต ข้อ ๕๖ (ติสสพรหมสูตร) หน้า ๑๐๔ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๕๕๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.สติปัญญานวรรค ๕. โอรัมภาคิยสูตร

๕. โอรัมภาคิยสูตร

ว่าด้วยโอรัมภาคิยสังโยชน์

[๖๗] ภิกษุทั้งหลาย โอรัมภาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต้น) ๕ ประการนี้

โอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. สักกายทิฏฐิ (ความเห็นว่าเป็นอัตตาของตน)
๒. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย)
๓. สีลัพพตปรามาส (ความยึดมั่นศีลพรต)
๔. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม)
๕. พยาบาท (ความคิดร้าย)

ภิกษุทั้งหลาย โอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัญญาน ๔ ประการนี้ เพื่อละโอรัมภาคิย-
สังโยชน์ ๕ ประการนี้แล

ฯลฯ

โอรัมภาคิยสูตรที่ ๕ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปัณณาสก์]

๒.สติปัฏฐานวรรค ๗.มัจฉริยสูตร

๖. คติสูตร

ว่าด้วยคติ

[๖๘] ภิกษุทั้งหลาย คติ ๕ ประการนี้

คติ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. นiryasa (นรก)
๒. ติรัจจันโยนิ (กำเนิดสัตว์ดิรัจจัน)
๓. เปตติวิสัย (แดนเปรต)
๔. มนุษย์
๕. เทวดา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการนี้ เพื่อละคติ ๕ ประการ
นี้แล

ฯลฯ

คติสูตรที่ ๖ จบ

๗. มัจฉริยสูตร

ว่าด้วยมัจฉริยะ

[๖๙] ภิกษุทั้งหลาย มัจฉริยะ (ความตระหนี่) ๕ ประการนี้

มัจฉริยะ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. อาวาสมัจฉริยะ (ตระหนี่ที่อยู่)
๒. กุลมัจฉริยะ (ตระหนี่ตระกูล)
๓. ลาภมัจฉริยะ (ตระหนี่ลาภ)
๔. วัณณมัจฉริยะ (ตระหนี่วรรณะ)
๕. ธรรมมัจฉริยะ (ตระหนี่ธรรม)

ภิกษุทั้งหลาย มัจฉริยะ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการนี้ เพื่อละมัจฉริยะ ๕
ประการนี้แล

ฯลฯ

มัจฉริยสูตรที่ ๗ จบ

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก์]

๒.สติปิฎกานวรรค ๘.อุทัมภกาคิยสูตร

๘. อุทัมภกาคิยสูตร

ว่าด้วยอุทัมภกาคิยสังโยชน์^๑

[๗๐] ภิกษุทั้งหลาย อุทัมภกาคิยสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องสูง) ๕ ประการนี้

อุทัมภกาคิยสังโยชน์ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. รูปราคะ (ความติดใจในอารมณ์แห่งรูปฌาน)

๒. อรูปราคะ (ความติดใจในอารมณ์แห่งอรูปฌาน)

๓. มานะ (ความถือตัว)

๔. อุทัจจะ (ความฟุ้งซ่าน)

๕. อวิชชา (ความไม่รู้แจ้ง)

ภิกษุทั้งหลาย อุทัมภกาคิยสังโยชน์ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปิฎกาน ๔ ประการนี้ เพื่อละอุทัมภกาคิย-
สังโยชน์ ๕ ประการนี้แล

ฯลฯ

อุทัมภกาคิยสูตรที่ ๘ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๕/๒๐๘, ส.ม. ๑๙/๑๘๐/๕๖, อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๓/๒๑

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า : ๕๕๔ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๒.สติปัญญาวรรค ๙.เจโตศีลสูตร

๙. เจโตศีลสูตร^๑

ว่าด้วยกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู

[๗๑] ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการนี้

กิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปู ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนา^๒ จิตของภิกษุผู้เคลือบแคลง สงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในศาสนานั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตดุจตะปูประการที่ ๑ ของภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร
๒. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในธรรม ฯลฯ
๓. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสงฆ์ ฯลฯ
๔. เคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในสิกขา (ข้อที่จะต้องศึกษา) ฯลฯ
๕. เป็นผู้โกรธ ไม่พอใจ มีจิตถูกโทสะ (ความคิดประทุษร้าย) กระทบ มีจิตแข็งกระด้างในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้โกรธ ไม่พอใจ มีจิตถูกโทสะกระทบ มีจิตแข็งกระด้างในเพื่อนพรหมจรรย์

เชิงอรรถ :

^๑ ดู ที.ปา. ๑๑/๓๑๙/๒๑๑, ม.ม. ๑๒/๑๘๕-๑๘๙/๑๕๖-๑๖๑, อภ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๒๐๕/๓๔๗, อภ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๔/๒๒-๒๓, อภ.วิ. (แปล) ๓๕/๙๔๑/๕๙๓-๕๙๔

^๒ ไม่เลื่อมใสในศาสนา ในที่นี้หมายถึงไม่เชื่อว่าพระสรีระของพระพุทธเจ้าประดับด้วยมหาปริสัลักษณ์ะ ๓๒ ประการ ไม่เชื่อว่าพระสัพพัญญุตญาณของพระพุทธเจ้าสามารถรู้อดีต อนาคต และปัจจุบัน (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๐๕/๘๕)

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก์]

๒.สติปิฎกานวรรค ๑๐.เจตโสวินิพันธสูตร

ทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ
เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องตรึงจิตตจ
ตะปุประการที่ ๕ ของภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อ
ประกอบเนื่อง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปิฎกาน ๔ ประการนี้ เพื่อละกิเลสเครื่องตรึง
จิตตจตะปุ ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

เจโตศีลสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. เจตโสวินิพันธสูตร^๑

ว่าด้วยกิเลสเครื่องผูกใจ

[๗๒] ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้

กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่
ปราศจากความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความ
เร่าร้อน ไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลาย จิตของภิกษุผู้ยัง
ไม่ปราศจากความกำหนัด ไม่ปราศจากความพอใจ ไม่ปราศจาก
ความรัก ไม่ปราศจากความกระหาย ไม่ปราศจากความเร่าร้อน
ไม่ปราศจากความอยากในกามทั้งหลายนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อ
ความเพียร เพื่อประกอบเนื่องๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญ
เพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๑ ของภิกษุผู้มีจิตไม่น้อมไป

เชิงอรรถ :

^๑ ที.ปา. ๑๑/๓๒๐/๒๑๑-๒๑๒, อจ.ปญจก. (แปล) ๒๒/๒๐๖/๓๔๘, อจ.ทสก. (แปล) ๒๔/๑๔/๒๓-๒๔, อภิ.วิ.
(แปล) ๓๕/๙๔๑/๕๙๔

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสก]

๒.สติปิฎกานวรรค ๑๐.เจตโสวินิพันธสูตร

เพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร

๒. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนดในกาย ฯลฯ
๓. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนดในรูป ฯลฯ
๔. จันอาหารตามต้องการจนอิ่มเกินไป ประกอบความสุขในการนอน
ความสุขในการเอกเขนก ความสุขในการหลับอยู่ ฯลฯ
๕. ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า ‘ด้วยศีล วัตร ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้^๑ เราจักเป็นเทพเจ้า หรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง’ จิตของภิกษุผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความปรารถนาเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า ‘ด้วยศีล วัตร ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็นเทพเจ้า หรือเทพองค์ใดองค์หนึ่ง’ ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร นี่เป็นกิเลสเครื่องผูกใจประการที่ ๕ ของผู้มีจิตไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อประกอบเนือง ๆ เพื่อกระทำต่อเนื่อง เพื่อบำเพ็ญเพียร

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปิฎกาน ๔ ประการ เพื่อละกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

เชิงอรรถ :

- ^๑ **ศีล** หมายถึงปาริสุทธิศีล ๔ ประการ คือ (๑) **ปาติโมกขสังวรศีล** ศีลคือความสำรวมในพระปาติโมกข์ เว้นจากข้อห้ามทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย (๒) **อินทริยสังวรศีล** คือ ความสำรวมอินทริยระวังไม่ให้บาปอกุศลครอบงำ เมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทริยทั้ง ๖ (๓) **อาชีวะปาริสุทธิศีล** ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีพะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบไม่ประกอบอนเนสนา(การแสวงหาอันไม่สมควร) มีหลอกลวง เขาเลี้ยงชีพเป็นต้น (๔) **ปัจฉยสันนิสิตศีล** ศีลที่เกี่ยวกับปัจฉย ๔ ได้แก่ ปัจฉยปัจฉยเวกขณะ คือ พิจารณาใช้สอยปัจฉย ๔ ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วยตัณหา (วิสุทธิ. ๑/๑๔-๑๘/๑๗-๓๖)
- วัตร** หมายถึงวัตรสมาทาน (การประพฤติชอบปฏิบัติ)
- ตบะ** หมายถึงตบระณะ (การประพฤติตบะ)
- พรหมจรรย์** หมายถึงเมถุนวิริติ (การงดเว้นจากการร่วมประเวณี) (อภ.ปญจก.อ. ๓/๒๐๖/๘๖)

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุตติยปิณณาสก]

๒.สติปิฎกานวรรค รวมพระสูตรที่มีในวรรค

สติปิฎกาน ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัย

๑. พิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด

อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

๒. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา ฯลฯ

๓. พิจารณาเห็นจิตในจิต ฯลฯ

๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัด

อภิชฌาและโทมนัสในโลกได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสติปิฎกาน ๔ ประการนี้ เพื่อละกิเลสเครื่องผูกใจ
๕ ประการนี้แล

เจตโสวินิจนสูตรที่ ๑๐ จบ

สติปิฎกานวรรคที่ ๒ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สิกขาทุพพลยสูตร

๒. นีวรณสูตร

๓. กามคุณสูตร

๔. อุปาทานักขันธสูตร

๕. โอรัมภาคิยสูตร

๖. คติสูตร

๗. มัจฉริยสูตร

๘. อุทัมภาคิยสูตร

๙. เจโตขีลสูตร

๑๐. เจตโสวินิจนสูตร

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสร์]

๓.สัมมัมปธานวรรค ๑.สิกขาสูต

๓. สัมมัมปธานวรรค

หมวดว่าด้วยสัมมัมปธาน

๑. สิกขาสูต

ว่าด้วยเหตุท้อแท้ในสิกขา

[๗๓] ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้

เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การฆ่าสัตว์

ฯลฯ^๑

๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสัมมัมปธาน (ความเพียรชอบ) ๔ ประการ เพื่อ

ละเหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล

สัมมัมปธาน ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ

ป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๒. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ

ละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๓. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ

ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

๔. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ

ความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโง่เขลา ใพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่ง

กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสัมมัมปธาน ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุท้อแท้ใน

สิกขา ๕ ประการนี้แล

สิกขาสูตที่ ๑ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในนวกนิบาต ข้อ ๖๓ (สิกขาทุพพลยสูตร) หน้า ๕๕๘ ในเล่มนี้

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก์]

๓.สัมมปปธานวรรค ๑๐. เจตโสวินิพันธสูตร

[๗๔-๘๑] (พึงขยายหมวดธรรมว่าด้วยสัมมปปธานเหมือนในสติปัฏฐานวรรค)

๑๐. เจตโสวินิพันธสูตร

ว่าด้วยกิเลสเครื่องผูกใจ

[๘๒] ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้

กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนัด

ฯลฯ^๑

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสัมมปปธาน ๔ ประการ เพื่อละกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

สัมมปปธาน ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๒. สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๓. สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

๔. สร้างฉันทะ พยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่ง
กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญสัมมปปธาน ๔ ประการนี้ เพื่อละกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

เจตโสวินิพันธสูตรที่ ๑๐ จบ

สัมมปปธานวรรคที่ ๓ จบ

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในนวกนิบาต ข้อ ๗๒ (เจตโสวินิพันธสูตร) หน้า ๕๕๖-๕๕๗ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๕๖๐ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก์]

๔.อิทธิปาหรรค ๑.สิกขาสูต

๔. อิทธิปาหรรค

หมวดว่าอิทธิบาท

๑. สิกขาสูต

ว่าด้วยเหตุท้อแท้ในสิกขา

[๘๓] ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้

เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. การฆ่าสัตว์

ฯลฯ^๑

๕. การเสพของมีนเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท

ภิกษุทั้งหลาย เหตุท้อแท้ในสิกขา ๕ ประการนี้แล

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุท้อแท้ใน

สิกขา ๕ ประการนี้แล

อิทธิบาท ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

๑. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๒. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๓. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น

๔. สร้างฉันทะ พยายาม ปรรกความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อ
ความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิกษุโณภพ ไพบูลย์ เจริญเต็มทีแห่ง
กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการนี้ เพื่อละเหตุท้อแท้ในสิกขา ๕
ประการนี้แล

สิกขาสูตที่ ๑ จบ

[๘๔-๘๑] (พึงขยายหมวดธรรมว่าด้วยอิทธิบาทเหมือนในสติปัฏฐานวรรค)

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในนวกนิบาต ข้อ ๖๓ (สิกขาทุพพลยสูตร) หน้า ๕๔๘ ในเล่มนี้

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๕๖๑ }

พระสุตตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑนาสก]

๔.อิทธิปาหวรรค ๑๐.เจตโสวินิพันธสูตร

๑๐. เจตโสวินิพันธสูตร

ว่าด้วยกิเลสเครื่องผูกใจ

[๙๒] ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้

กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เป็นผู้ยังไม่ปราศจากความกำหนด

ฯลฯ^๑

ภิกษุทั้งหลาย กิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการนี้ เพื่อละกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

อิทธิบาท ๔ ประการ ะไรบ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิประธานสังขาร^๒(สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์)

๒. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิประธานสังขาร(สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์)

๓. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิประธานสังขาร(สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์)

๔. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิประธานสังขาร(สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญอิทธิบาท ๔ ประการนี้ เพื่อละกิเลสเครื่องผูกใจ ๕ ประการนี้แล

เจตโสวินิพันธสูตรที่ ๑๐ จบ

อิทธิปาหวรรคที่ ๔ จบ

(ผู้ศึกษาพึงประกอบสัมมัปปธาน ๔ และอิทธิบาท ๔ เหมือนสติปัฏฐาน ๔)

เชิงอรรถ :

^๑ ดูความเต็มในข้อ ๗๒ (เจตโสวินิพันธสูตร) หน้า ๕๕๖ ในเล่มนี้

^๒ ฉันทสมาธิ หมายถึงสมาธิที่เกิดจากฉันทะ ประธานสังขาร หมายถึงความเพียรที่มุ่งมั่น (ประธาน) คำว่า ฉันท-สมาธิประธานสังขาร หมายถึงสมาธิที่เกิดจากฉันทะ และความเพียรที่มุ่งมั่น วิริยสมาธิ จิตตสมาธิ และวิมังสาสมาธิ ก็มีอรรถาธิบายเช่นเดียวกัน (อง.เอกก.อ. ๑/๓๙๘/๔๔๕)

{ที่มา : โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม : ๒๓ หน้า :๕๖๒ }

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุติยปิณฑาสกั]
 ราคเปยยาล

ราคเปยยาล

[๙๓] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๙ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ
 ธรรม ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. อสุภสังขยา (กำหนดหมายความไม่งามแห่งกาย)
๒. มรณสังขยา (กำหนดหมายความตายที่จะต้องมาถึงเป็นธรรมดา)
๓. อาหาเร ปรักฎิลสังขยา (กำหนดหมายความปรักฎิลในอาหาร)
๔. สัพพโลเก อนภิตรตสังขยา (กำหนดหมายความไม่เนาเฟลิดเฟลิดใน
 โลกทั้งปวง)
๕. อนิจจสังขยา (กำหนดหมายความไม่เที่ยงแห่งสังขาร)
๖. อนิจเจ ทุกขสังขยา (กำหนดหมายความเป็นทุกข์ในความไม่เที่ยง
 แห่งสังขาร)
๗. ทุกเข อนัตตสังขยา (กำหนดหมายความเป็นอนัตตาในความเป็นทุกข์)
๘. ปหานสังขยา (กำหนดหมายเพื่อละอกุศลวิตกและบาปกรรมทั้งหลาย)
๙. วิวรคสังขยา (กำหนดหมายวิวรคความเป็นธรรมละเอียดประณีต)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๑)

[๙๔] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๙ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ
 ธรรม ๙ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. ปลุมนาน	๒. ทุติยมาน
๓. ตติยมาน	๔. จตตถมาน
๕. อากาสนัญญายตมาน	๖. วิญญาณัญญายตมาน
๗. อากิญจัญญายตมาน	๘. เนวสังขยานาสัญญายตมาน
๙. สังขยาเวทียตนิโรธ	

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ (๒)

[๙๕-๑๑๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อกำหนดรู้ราคะ

... เพื่อความสิ้นราคะ

... เพื่อละราคะ

พระสูตรตันตปิฎก อังคตตรนิกาย นวกนิบาต [๒.ทุตติยปิณฑนาสก์]

ราคเปยยาล

- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งราคะ
- ... เพื่อความสละราคะ
- ... เพื่อความสละคืนราคะ (๓-๒๐)

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อความสละคืนราคะ
[๑๑๓-๔๓๒] ภิกษุทั้งหลาย บุคคลควรเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อรู้อย่างโทสะ

- ... เพื่อกำหนดรู้โทสะ
- ... เพื่อความสิ้นโทสะ
- ... เพื่อละโทสะ
- ... เพื่อความสิ้นไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความเสื่อมไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความคลายไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความดับไปแห่งโทสะ
- ... เพื่อความสละโทสะ
- ... เพื่อความสละคืนโทสะ ... โมหะ(ความหลง) ... โภคะ(ความโกรธ) ...

อุปนาหะ(ความผูกโกรธ) ... มักขะ(ความลบหลู่คุณท่าน) ... ปลาสะ(ความดีตัวเสมอ)
... อีสสา(ความริษยา) ... มัจฉริยะ(ความตระหนี่) ... มายา(มายา) ... สาถะยยะ
(ความโอ้อวด) ... ถัมภะ(ความหัวดี้อ) ... สารัมภะ(ความแข่งดี) ... มานะ(ความถือตัว)
... อติมานะ(ความดูหมิ่นเขา) ... มทะ(ความมัวเมา) ... ปมาทะ(ความประมาท) ฯลฯ

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อความสละคืนปมาทะ
(๒๑-๓๔๐)

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุเหล่านั้นมีใจยินดีต่างชื่นชมพระภาษิต
ของพระผู้มีพระภาคแล

ราคเปยยาล จบ

นวกนิบาต จบบริบูรณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก อัฐลัก นวกนิบาต จบ

คำอนุโมทนาและคำอธิบายท้ายเล่ม

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 - พระไตรปิฎกแปลไทย ฉบับ มจร. เล่ม 23

ที่แสดงอยู่นี้ ได้ถูกคัดลอกข้อความมาจาก

- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. - MCUTRAI Version 1.0

และ

- ข้อมูลพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มจร. (ออนไลน์) จากเว็บไซต์ธรรมโชติ

<http://www.geocities.ws/tmchote/tpd-mcu/index.htm>

ขออนุโมทนาสาธุกับ “คุณ ศิริยะ นาราศิริ”

ผู้จัดทำเรียงเรียงไฟล์ PDF ฉบับนี้

ไฟล์ PDF เวอร์ชัน 1.0 เล่ม 23 นี้ ได้ถูกเริ่มอัปโหลดสู่สาธารณะเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2562

หากพบข้อผิดพลาดใดๆ ในส่วนของไฟล์ PDF

โปรดแจ้งมาที่อีเมล thepathofpurity@outlook.com